

Mandics György

A manipulált forradalom

IJK

MANDICS GYÖRGY: A MANIPULÁLT FORRADALOM

– átdolgozott digitális kiadás –

A kötet digitális megjelenését támogatta a [Nemzeti Kulturális Alap](#)

(3441/00074)

Kiadja a Concord Media Jelen Aradon

Felelős kiadó: Böszörményi Zoltán

Szerkesztette: Jámbor Gyula

Borítóterv: Bege Magdolna

© Occident Media Kft., 2014

IJK, Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2014

Honlap: www.irodalmijelen.hu

ISBN – 978-973-7658-43-2

ELŐHANG

A Katedrális előtt égtek a gyertyák. Sötétbe öltözött, meggörnyedt emberek térdeltek a hideg köveken, a szanaszét heverő töltényhüvelyek furcsa januári avarában. Az író végigment a városon, szülővárosán, Temesváron, ahol a főtér most golyók lyugatta szecessziós bérpalotái meredeztek, mint valami rejtélyes ragyavert öregek, akik mereven bámultak maguk elé műanyagfóliákkal sebtében bepótolt ablaküregeikkel, mit sem értve, mi történt, mi zavarta meg eddigi változtathatatlanak tűnő életrendjüket. A házak előtt nemzeti karszalagos katonák, vállukra vetett kalasnyikovokkal, az Opera erkélyén lepedőkből sebtében összeeszkábált hatalmas felirat: TEMESVÁR, ROMÁNIA ELSŐ SZABAD VÁROSA, melyet a téli szél alaposan próbára tett, s most már hol három, hol négy darabban függetlenül lengett, hol TEMESVÁR, hol ROMÁNIA, hol ELSŐ SZABAD, hol VÁROSA, hol ezek kettes, hármas kombinációiban. E szétesőfélben levő univerzum összetartó eleme a csend volt, a hosszú napok folyamatos lövöldözészeit felváltó csend, a teret beborító gyertyák lobogásának csendje, s a gyertyafény sárgászöröse, mely furcsa pecsétviaszként végigfolyt mindenben, s a gyász csendjébe merevítette meg a várost. A többhetes idegháború után, amikor mindenki csak „terroristákról” álmódott furcsa rövid álmokat, most jótékony áldás volt ez a csend. Az író még a párnája alatt tartotta azt a méteres fémpántot, amely súlyánál fogva egyszerre volt kard és kisbalta, védelem egy orvtámadás esetére, de egyre inkább csak kétséges önáltatásnak vélte. Már kíváncsian az utcákon járt, miközben a házakban a tv tovább hörögte az éberségre való felszólításokat, s követelte a Ceaușescuhoz hű terroristák megadását. Itt már minden elcsendesedett, csak Bukarestben, a tv környékén ugattak fel a kamerák számára a lövésszimulátorok minden felszólítás után. Volt mire kiadni a válaszlövéseket, s ezt a tv közvetítette is élőben. De kit érdekelt ez már? Talán csak azokat, akik most akarták megváltani forradalmári bizonyítványukat, egy sikeres közeljövőbeli politikai karrier reményében.

Az író itt járt a téren és emlékezett. Annyi keserves évtized után, amikor csak fél- vagy negyed-igazságokat tudott kimondani, íme, most megvalósult a várt forradalom. Most végre kimondhatta mindazt, amit eddig el kellett hallgatnia, vagy csak szimbólumokba burkolva jelentethetett meg. Eljött az igazság órája, ám melyik igazságé? A forradalom történetét a szeme láttára, a füle hallatára írták felül napról napra, óráról órára, s bizonyos volt benne, hogy évtizedek is eltelnek, míg az igazság, az egyszer valaha történtek igazsága a felszínre kerül. De hol lesznek akkor a szemtanúk, hol lesznek az igazi dokumentumok? Mindent befed a hamis dokumentumok, az álbizonyítékok, a hamis visszaemlékezések manipulált adathalma.

Megtorpant. A lába előtt egy gyertya a szokottnál erősebb fénnel lángolt. Valami papíros lobbant rajta. Furcsán kunkorodva égtek a vékony lapok, csak az oldalt csúszott borítóval küzdött meg nehezebben a tűz. Lehajolt. Igen, egy párttagsági könyvecske volt. Egy a négy és fél millióból. Egy az állampárt egyik képviselőjéből. Egy az elképzelt fogaskerekekből, amely ezt az ázsiaiainak gondolt diktatúrát átvezette volna az öröklétbe. Hiszen az ország lakóinak egynegyede elméletileg ugyanazt kellett volna gondolja és akarja. De íme a bizonyíték, hogy mégsem tette. Csak az államrabszolgaság intézményes nyomásának engedelmesskedtek azok, akik beléptek, hiszen így kényelmesebb volt eltűnni

az átlaghonpolgárok szürke tömegében. Az író is így tett, s erre nem volt túl büszke. Rejtőzködött, csak irodalmi műveiben, szimbólumokban rejtette el igazi énje szikráit. De most, e téren, ahol a névtelen holtakért égtek a gyertyák, azokért, akik a vérüket adták a szabadságért, van-e joga újra beolvadás játékot játszani? A sors úgy hozta, hogy az előző rendszer annyira bízott benne, hogy legféltettebb titkai közvetlen közelébe férközhetett, s így annyit tud e forradalom igazságáról, s igazi mozgatórugóiról, mint csak nagyon kevesek. A többiek bizonyosan hallgatni fognak, hiszen vezető helyet kívánnak a születendő új hatalomban. Ennek ára viszont a hallgatás.

Évekkel ezelőtt, amikor önmaga előtt felesküdt e rendszer megdöntésére, első számú feltételnek azt szabta, hogy nem akar részt abból a hatalomból, amely a régi romjain születni fog, hiszen ha nem így cselekedne, mennyivel lenne erkölcsösebb az elődeinél? Így aztán most kénytelen-kelletlen rá maradt a munka dandárja: elmondani mindazt, ami történt, miért történt. Elmondani addig, amíg élesek még az emlékképek, éles az élmény, s még nem tömik be „pörös száját” az „új kor” újfajta cenzorai.

Visszaröpült az időbe, a nulladik naphoz, s beleolvasztotta magát a közelmúltba egyfajta erkölcsi koordináta-rendszerként, hogy szemléletén átszűrve rendet teremtsen a véletlenek bonyolult sorozatában. Látta hogy sarjad ki Z, X. és Y., hogy öltik magukra mindazok húsát és vérét, akiken áthalad e három egymásra merőleges tengely, miközben a sztochasztikus lánc, az emberi sorsokon lépkedő történelem halad előre, építi a megtörtént időt.

Temesvár, 1990. január 12.; átdolgozva: 2007. október 5.

0. NAP

Csütörtök, december 14.

BUKAREST, Tavasz negyed, Nicolae Ceaușescu rezidenciája

– Nem adom! – csapott le az Elnök indulatosan a kerti ablak párkányára. – Nem adom!

Zihálva szedte a levegőt, szeme hipnotizáltan meredt a semmibe, ahol valaki állt az éjszakában, a külső szemlélő számára láthatatlan, aki csak egy téli park fenyőit, csupasz bokrait, az őrsemek fényjeleit s a Floreasca-tó fehéres-szürke szalagját vehette volna ki az ablak keretében. Nicolae Ceaușescu azonban távolabbra látott. Egy kis szigetre a Földközi-tenger közepén, két cirkálóra teljes hivatalos zászlódíszben, s két vigyorgó undok pofára, akik alákanyarítják nevüket egy papírra, aztán egymás hátát veregetik elégedetten, miközben ő látta, hogy a végső megjegyzések között izzó betűkkel szerepel: Karácsonyig eltávolítjuk a folyamat két nagy ellenségét: Panamából Noriega tábornokot, az Egyesült Államok, Romániából NICOLAE CEAUȘESCU elnököt, a Szovjetunió. A csupa-homlok vigyorgót azzal a vörös jellel a képén bizony jól ismerte. Gorbacsov! Hogy fordulna fel, ahol van! Bár meg sem született volna ez a gazember. A KGB-kedvenc! Andropov-kedvenc! Amerika-kedvenc! Az istenit! Hát mit esznek rajta? Mit tud ez a disznó, amiért az Államok ejtette őt, s átállt az oldalára? Csak egyet ígérhetett – a rendszer feladását. Nincs többé szocializmus, nincs többé kommunista jövő! Nincs. Csak kapitalizmus lesz. Generálkapitalizmus. Áruló! Áruló!

Ujjai elkéekültek a szorításban. Agyában rohanva keringett a vér. Halántékán kidagadtak az erek.

Romániát, az igazi szocializmus, a független szocializmus fellegvárát leírták. Őt, aki először lépett kapcsolatba Izraellel, leírták. Őt, akihez először szállt szembe a Brezsnyev doktrínával – leírták. Őt – akihez Kelet-Európából először repült vendégségbe amerikai elnök – leírták! És mindezt miért? Mert van egy áruló. Egy áruló, akit érthetetlen okból a szovjet elvtársak nem távolítottak el az élről, s a KGB is békén hagyott. A kommunista mozgalmak története persze máskor is tapasztalt már ilyen furcsa eltévelyedéseket, ám azokat határozottan felszámolták. A hülye magyart, azt a Nagyot, itt őrizték alig néhány kilométernyire a Snagov partján Andropov utasítására. S persze fel is kötötték. De most ez a Gorbacsov ugyanaz csinálja, büntetlenül. És Andropov hitt benne. Ő javasolta az elvtársaknak. S most itt van. Nagy orosz lélek. Nagy orosz szar. Dögölne meg.

Az oroszok mindig csak bajt és fejfájást okoztak a románságnak. Ha valamit kaptak tőlük, azt ritkán hálálták meg ígéreteik szerint. Egyedül elődje, Gheorghiu-Dej oldotta meg sikeresen 1956-ban Hruscsovval a hűségkérdést. Nagy Imre rejtegetéséért, majd kiszolgáltatásáért cserébe az oroszok kivonultak, ám Moldávia visszacsatolását már nem adták meg. Amikor feszegette, mit kapott? Fenyegetést, majd egy jó kis sugárdóvizet. Igen, az oroszok ilyenek. Csak a saját hatalmuk érdekli őket. A románok függetlenségét utálják. S őt, mint a román történelem legnagyobb független vezetőjét, különösen utálják. Gorbacsov immár hatalomra kerülésekor magához parancsolta hódolatra. Amikor visszautasította, azt üzenté neki: „Ha nem jössz, majd jön Iliescu”.

– Nem! – Ismét lesújtott az ablakkeretre. – Nem!

Iliescu képe mégis megjelent előtte képzelete vetítőernyőjén: a Moszkovita Iliescu. A külföldi

diákok Komszomol-vezére. A muszkákkal kokettáló. A muszkáknak elkötelezett. Nem értetette ezt az idegen rajongást, de akkor úgy gondolta, hogy csupán túllihegi a divatot. Mert akkor ez nagy divat volt a fiatal káderek között. Ekkor tette mellé az első kérdőjelet. Aztán egy másik kép: a KISZ – a Kommunista Ifjúsági Szövetség – politikai titkáráként közösen lépnek fel az irredenta magyarok tüzfészke, a Bolyai Egyetem tanárai ellen, beolvasztva a meghajolni képeseket a román egyetembe, a V. Babeşbe. Ekkor még kedvelte, s azt gondolta: ha majd átveszik a hatalmat, együtt fogják megvalósítani a marxista elvű, de színromán igényeket kielégítő új kommunista pártot. Aztán a hatalomra kerülése utáni Iliescu, aki az aktivistáknak a tv képernyője szuggesztivitásáról tart előadást. „Nem az igazság a lényeg, hanem az, amit mi személyesen elmondunk róla.” „Nem az igazság a lényeg, hanem hogy elhitessük: mi vagyunk az igazság letéteményesei. S ha ezt megteesszük minden nap, ez lesz az egyetlen igazság. Csak ezt el kell juttatni minden honpolgárhoz. Minden nap. Minden nap.”

Ez jó kis előadás volt Marosfőn. Ha-ha! Ezt jól megtanulta. Nem is múlt el nap a román tv-ben, hogy legalább egy tucatszor meg ne jelent volna, amióta a hatalmat átvette 35 évvel ezelőtt. Aztán jött a Vízügyi Iliescu. Aki a háta mögött felső körökben kritizálni merte, mert tetszett neki a kínai kulturális forradalom. Amikor valaki figyelmeztette, hogy ezt mégsem kéne tenni, gőgösen azt felelte vissza: „Mit tehetne velem? A legmegfelelőbb ember vagyok a legmegfelelőbb helyen”. Olyan büszke volt vízmérnöki diplomájára, orosz- meg angoltudására, hogy azt képzelte, őt tényleg nem tudom leváltani. Hogy milyen hamar besúgták többen is, nem is képzelte, s hogy milyen hamar ott találja magát Temesváron, a nyugati, jugoszláv határ mellett, nem is álmodott róla. Na akkor aztán tépte magát, jaj de milyen szolgálalkú és kis szerény lett, hátha visszahozom Bukarestbe. De nem tudta, hogy a pokol után az ember a purgatóriumba kerül, pedig ő az, aki annyira büszke a kultúrájára. Iaşi-ba került, most a keleti határ mellé első titkárnak, s azt játszotta, hogy teljesen megjavult. De hazudott. Azt hitte, engem a fejemre ejtettek. Baráti társaságban „scorniceşti bonsainak” csúfolt, s szövögette az orosz szálakat a Pruton túliakkal. Aztán Andropovval, a KGB-vel. Jól tudták ott, hogy a Román Júdás készen áll. Nem hiába üzenté Gorbacsov azt, amit megüzent. Ezek együtt haverkodtak már ott, s kitalálták a szocializmus tönkretételének útját, lépésről lépésre. Na de én is készen voltam. Rögtön visszarendeltem őt Iaşi-ból, s elrejtettem Bukarestben a Technikai Könyvkiadóba. Ott jó helyen volt, jól megfigyelhettem. Hiába jöttek a hívei könyvkiadási ötletek kapcsán hozzá, mindről kialakult a jó kis dosszié. Temesváriak, iaşi-ak, bukarestiek. Mindet követték, mindet tudtam. Az Iliescu-féle palotaforradalom képe kialakult.

Amikor Militaruvál szövetkezni kezdett a katonai puccsról, már majdnem lecsaptam rá. Kár lett volna. Maximum számúzhettem volna az egész pereputtyot, s akkor nézhettem volna most magam. Orosz tankokon lovagolva tért volna vissza ökelme. Málta szele már 1989 tavaszától fújt. Hogy itt sokan benne vannak, az látszott a magyarokon, amikor megnyitották a határokat. A Nagy Imre-ve-temény megteremte a maga bolondgombáit. Itt is lett volna folytatás. A Mănescu, Brucan, Mazilu bandát hamar lefűleltem. Marin professzort, Iliescu temesvári kapcsolatát is hamar leválasztottuk. Mehetett Németországba boldogítani szociáldemokrata eszmetársait. Iliescu elvesztette temesvári csoportját. Szervezés nélkül pedig néhány zöldfülű mit ér? Nulla. Egy nagy nulla. Mint a gyagyás Pârvulescu, aki illegalista múltjára támaszkodva mert szembeszállni velem. Naiv aggastyán.

Megkapta rögtön az injekciót, s vitték az ápolók a bolondokházába, ahol a helye.

Amikor Vlad tábornok elébem tette a KGB-be épített ügynökünk jelentését Máltáról, már sejtettem, hogy előbb-utóbb erre sor kerül. De hogy ilyen szellemtelenek, hogy JALTA után MALTA?

Vlad lehajtott fejjel állt előttem, várta, hogy elolvassam a féloldalas szöveget. Amikor a nevemet láttam, nehezen türtőztettem magam, de tudtam, ezt semmi áron nem árulhatom el, hiszen egy vezető sorsa azon múlik, meddig tudja elhíttetni a többiekkel fölényét, tévedhetetlensége, magabiztossága tudatát.

– Ennyi?

– Ennyi, elnök elvtárs.

Vártam, míg felemeli a tekintetét a szőnyegről, s arcomba néz. Egykedvűen néztem vele szembe, majd hirtelen elmosolyodtam.

– Akkor semmi baj. Vártam erre a húzásra. Tudja, Vlad elvtárs, a szekuritáté jól dolgozik, de ők mindig az események után kullognak. Most bebizonyítom Önnek, hogy mi az én fölényem Önökkel szemben. Tudja, én gyakran szoktam fogadni arra, hogy egy krimiben a felén túl megmondom a gyilkos nevét.

– Hallottam róla, Elnök elvtárs.

– Akkor azt is hallotta, hogy az elmúlt 20 évben még soha nem vesztettem.

– Mesélik.

– Akkor én most a következő fogadást ajánlom: Megmondom, hogy mit fog lépni a KGB.

Vlad meglepetten állt, s nem tudta, mit tegyen. Vicc ez, vagy valami komoly?

– Nézze. Egyhavi elnöki fizetést teszek az ön egyhavi fizetése ellen, hogy a KGB Iași városában kísérel meg lépni rendszerellenes zavargás kirobbantása céljából. Szerintem ez egy héten belül megtörténik.

– Állom.

– Annyira biztos vagyok a dolgomban, hogy felhatalmazom, ott vonjanak össze több ezred szekuritáté katonaságot, s az ügyet a diplomácia szabályai szerint rendezzék el.

– Meglesz, elnök Elvtárs.

– Helyes. S arra kérem, hogy ugyanerre az időpontra készítsenek el egy új alternatív tervet, amelyben mi leszünk az aktív fél. Arra gondolok, hogy hozzunk létre egy olyan helyzetet, amelyben lehetetlenné tesszük egyszer és mindenkorra a további próbálkozásokat s leszámolunk a mindenkori ellenzékkel.

– Hadiállapot?

– Hadiállapot. De nem kell mindent a katonák orrára kötni. Ők végrehajtók, a dolgokat önöknek kell, hibátlanul, az ország polgárai számára kidolgozni.

Néhány nap múlva Vlad megjelent egy borítékkal.

– Elnök elvtársnak jelentem: a fizetésem. Ön nyert!

– Nocsak, nocsak!

– Az események úgy zajlottak le, ahogyan Ön jósolta. Megfigyeltük Iliescu bizalmi embereit, s az ellenzék fontosabb képviselőit. A ruszók úgy rendezték, hogy nemzetközi dzsúdóverseny lesz Iași-ban. Erre bejelentkeztek egy 300 fős csapattal. A hoteleket egy hétre lefoglalták a „drukkerek”; még a

határ közeli kisvárosokba is minden helyet lefoglalt az Inturiszt KGB-s „barátaink” számára. Véletlenül ugyanaznap a hotel előtt megjelentek az ellenzékiek néhány táblával. Gyorsan dolgoztunk. A katonaság körülzárt mindent. A ruszkikat buszokra raktuk. „Sajnos, tovariscsi, a szpartakiád elmarad. Doszvidányije!”

– Meglepődtek?

– Nagyon. Aki makacskodott, annak megmutattuk a tankokat, a katonaságot teljes fegyverben. Ez harci kedvüket lelohasztotta a nullára.

Ceaușescu harsányan nevetett, aztán hirtelen valami eszébe jutott:

– Van tábla Iliescu nevével?

– Lesz.

– Remek, remek. És a terv, az ellenterv?

– Itt van. Sőt annyira kidolgoztuk már a részleteket, hogy az Ön jóváhagyásától függ, hogy akár 15-én életbe léphet.

Nicolae Ceaușescu a kezébe vette a lepecsételt borítékot, feltépte és olvasni kezdte. Arcán ráncok, aztán elégedett mosoly, aztán ráncok, majd újra széles mosoly. Amikor letette, Vlad fizetési borítékjáért nyúlt.

– Ezt vegye vissza, tábornok elvtárs. Jól dolgoztak. Vegye úgy, mint prémiumot.

– Köszönöm.

– Leléphet.

Ma este volt az utolsó egyeztetés. A kimenő parancsok egyeztetése. Nicolae Ceaușescu magabiztosnak látszott, hiszen a terv a lehető legjobb volt, amit ily rövid idő alatt egybe lehetett szőni. A hadiállapotra kiválasztott célpont nem lehetett más az adott kontextusban, csak a magyarok. Az Erdély elszakításától való félelem még mindig a legjobb indok volt a lehetőségek közül. Egy Szabad Európa által dicsért papocska, akit a magyar tv is sztárolt, a legjobb bizonyíték volt a rendszerellenes ügynöki tevékenységére. A dossziéja kolosszális. Egykori szekus besúgó, aki fellázad – kitűnő emberanyag a megtöréshez. Ha mellette a terhes felesége, meg a kisgyereke – az ilyes valakivel játszva alá lehet írni bármit. Az, hogy Temesvár a hely, csak hab a tortán. Lehetetlen, hogy ne legyen néhány ember, aki a kapcsolatot jelenti Iliescu felé. S akkor megvan az egész. Magyar veszély, a katonaság felvonulása a magyar határra, szükségállapot, haditörvényszék, a pap koronatanú, majd feleségének karácsony napjára megkegyelmezzünk, ugyanakkor a véstörvényszék rendszerellenes folyamatos tevékenység és hazaárulás vádjával halálra ítéli Ion Iliescut és áruló csapatát. Iliescu lógni fog, mint minden áruló, cinkosai kegyelemből golyót kapnak.

Szép ajándék lesz a román népnek. Iliescu lógó lába, amint utolsót rúg. Aztán arca, kilógó nyelvvel, nyakában tábla: ÍGY BŰNHŐDNEK ROMÁN HAZÁNK ÁRULÓI.

S közben szép, rövid beszéd. Haza, szabadság, függetlenség, hit a szocializmusban, ragyogó jövő. S hogy ne felejtsük. Minden román család kap egy kiló disznóhúst. Hadd egyen karácsonyra töltött káposztát, hiszen ez a románok hagyományos eledele.

Iliescu lógó lába. Igen. Mert ez az ország az enyém. Ezt nem adom oda a Júdásnak.

– Nem adom! – kiáltása hörgésként tört fel torkából, és nagyot csapott az ablakpárkányra.

A tó partján mintha hurkokat himbáltak volna a fűzfák lógó ágai.

1. NAP

Péntek, december 15.

Z. áthúzódott a jármű jobb oldalára, ahogy a villamos a Mária felé közeledett. Pillantása megállapodott egy méternyire a talaj felett, hogy amint a kanyarból előbukkan a Református Egyház épülete, a sarkon a vadgesztenyefával, rögtön lássa azt a Škodát, amelyben a szekusok ücsörögtek immár több hete. A kocsi motorja sohasem járt a benzinhiány miatt, ezért aztán a megfigyelőként ide-rakott szekusok alaposan átfagyhattak, s bizony a pokolba kívánták Tőkés Lászlót éppúgy, mint a saját főnökeiket. Egyszer, délben, elcsípte a váltás pillanatát, amikor a Daciával megérkezett a cseretárs. A villamos épp a megállóban volt. Sok volt a le- és felszálló, így aztán valósággal páholyból nézhette, amint a Daciából kiugrik két seszínű alak. Az egyik a bőrkabát, a másik könnyű felöltőben. A felöltős beszállt a Škodába, néhány szót váltott a bent ülővel, azután ketten kiszálltak, s a bőrkabátos ült be a Škodába. Az eddig a Škodában tartózkodó barnaképű fiatalember láthatóan elégedetten tekergett, forgatta nyakát, vállizmait, ügyet sem vetve a világra, boldogan, hogy végre kiszabadulhatott a jeges fémketrecből, ahová a szolgálati utasítás kötötte. Olyan volt, mint a hajnalban tollászkodó kiskakas, amelyik végre leszállhatott ülőrúdjáról, s most újra élvezheti a mozgás szabadságát, nem kell minden gesztusát megcenzúráznia az ülőrúdon maradásért, az ősi egyensúly kényes megőrzéséért. Ropogtatta csontjait, arcát kitárta a fénynek, s ebben a pillanatban olyan emberi volt, hogy Z. érzelmeket vélt felfedezni az arcán. De az egész csak egy villanásnyi volt. A felöltős rászólhatott, mert az arc megkeményedett, egy pillanat alatt elveszítette sajátosságait, lefutottak róla a felismerhető emberi érzelmek jegyei, báva és kifürkészhetetlen lett. Gépiesen, mint egy zombi, egy emberhulla-robot, beült a Daciába, az autó indexelt és határozott mozdulattal kifarolt az utcából, majd balra kanyarodást jelezve, túlpörgő kerekekkel elhúzott a Bega híd felé, nyilván visszatérve a főhadiszállásra.

Most azonban a Škoda kétségtelenül nem volt a helyén. A kis utcában, a gesztenyefák alatt fogatlan szájú anyókák gubbasztottak nagy hárászkendőkbe, kucsmákba burkolózva. Az egyházzal szemben fekvő pinceablak-mélyedésekben néhány sárga viaszgyertya lobogott. Z. jól ismerte ezeket a gyertyákat. Ságon készültek az ortodox kolostor méhészetének viaszából, s ott árusították őket két saroknyira, a Kütl téren, az ortodox templom előcsarnokában, vagy a hídon túl, a hivalkodó katedrálisban, amely színes cseréptetőivel valósággal uralta a városközpontot. Az utca képe máris elsuhant, hiszen a belváros felé menet az 1-es villamos nem itt állt meg, ahogy azt városból jövet tette, hanem kissé feljebb, a Vasúti Főigazgatóság épülete előtt, mielőtt nekirugaszkodott volna a Bega híd megmászásának. Z. tudatán egy pillanatra átvillant, hogy leszáll, de aztán életösztöne rögtön elvetette ezt a lehetőséget. Ő nem kockáztathat. Főként most, hogy a helyzet egyre élesebb. Nem kockáztathatott meg egy véletlen lebukást. Mert bizonyos volt abban, hogy ha a Škodát visszavonták, az csakis taktikai húzás lehet. Valamelyik szemközti házban bizonyosan ül már egy szekus videokamerával. Hiszen a Tőkés-ügy a nagy nemzetközi visszhang ellenére egy ember ügye, egy vallási közösség belügye, ahhoz viszont, hogy a belügy ügyévé tehessék, rá kéne bizonyítaniuk a törvényellenes szervezkedés vétkét. Ezt viszont lehetetlen megtenni úgy, hogy elszigetelik. Ergo: fél-

revonták a látható gátat, s most lesik, hogy ki sétál be az előkészített csapdába. Aztán csak be kell zárni a csapda ajtaját, jól megrostálni a begyűjtött anyagot, s kész a monstre belügi peranyag a CIA-ügynök Tökés László és a temesvári irredenta, rendszerellenes magyarok látványos leleplezéséhez. Q. E. D.!*

Feldobta, hogy ilyen könnyen átlátott a szekusok cselszövésén. Sohasem tartotta nagyra az egész Hivatalt intellektuális szempontból, ennek ellenére mindig tagadhatatlanul élvezte, ha újra s újra átlátott rajtuk. Nem, ez nem az a fajta intellektuális öröm volt, amelyik akkor öntötte el, ha egy nehéz matematikai feladványt sikerült megoldania, hanem inkább az a fajta öröm, amelyet egy védtelen rab érezhet, ha sikerült ismét kijátszania szadista, de korlátolt őrét.

A villamos közben befutott a megállóba. Miközben újabb tömegek rohamozták meg a lépcsőket, s meg kellett kapaszkodnia, hogy a kocsi belsejébe ne sodorják, hiszen a következő megállónál le kellett szállnia, azon töprengett, hogy még ma értesítenie kell a Heraklidákat, hogy lehetőleg kerüljék el most a környéket, ha nincs komoly hivatalos indokuk, ne menjenek oda bámészkodni, hiszen ez Tökés Lászlón nemhogy nem segít, de mindenkinek árt. Neki is, meg nekik is. Ez csak a szekusok nyerő képlete. Ha beugranak nekik.

A villamosban közben a nyomás elviselhetetlenné vált. Az eddig is teli kocsiban most már topológiaiilag deformálódtak az emberek, hogy átlósan, megtekerve – kinek-kinek a szerencséje szerint – elhelyezzék egymás testrészeit a limitróf egyedek testöbleiben. A villamos nem mozdult, a kocsivezető hiába kiabált, a sűrített levegő hiába sziszegett a dugattyúk tömésein, az ajtókat nem lehetett becsukni.

– Tartsa otthon a végtagjait! – harsant egy erőteljes bariton románul. – Fiatalember, magához szóltam!

A megszólított valamit motyogott a megszólító felé fordulva. Az nem elégedett meg az elért sikerrel, hanem tovább hangoskodott:

– Na persze! Mit is várjon az ember egy ilyen mezőgazdasági pofától!

A választékos finomsággal megfogalmazott durvaságra a közel állók kacagásban törtek ki.

– Maga ho-honnan tudja, hogy én falusi vagyok? – kérdezte kissé dadogva a megszólított.

– Néztél vajh egyszer tükörbe? Akkor nem kérdeznéd!

A kacagás egyre szélesebb gyűrűket vetett.

– Én nem vagyok falusi. Én oltyán vagyok – tiltakozott önérzettel a gyanúsítások ellen a lerohant.

– Áh? Oltyán. Bocsánat, az másik mesterség.

Most már Z. is együtt nevetett a tömeggel. Megnézte magának az őszülő halántékú, intellektuel kinézésű férfit.

– Igen – folytatta az kioktató hangnemben. – Ma a Bánságban oltyánnak lenni mesterség. Mi több: hivatal. Hiszen megtelt velük minden iroda. Kigolyózzák mindenhol a becsületes bánságiakat és a helyükre ilyen seggnyalókat raknak. Akik még az anyanyelvüket sem képesek helyesen beszélni, de már vezetni akarnak. Mintha bársonyszékbe szülte volna az anyjuk őket, mikor megellett a trágyadombon.

A villamos csikorogva nekilódult. A vezető, úgy látszik, lemondott a meddő próbálkozásokról, és inkább lassan elindult, remélve, hogy így legalább azok lemaradnak, akik nem bíznak karjuk erejében.

A jármű belsejében a tömeg hirtelen elhallgatott, hiszen a felháborodott utas olyan témát pendített meg, amelyen immár nem volt tanácsos nyilvánosan mulatni. A felháborodott úriember is megérezte ezt, de nem hátrált meg.

– Elnémultatok? Na persze. Hiszen ma már minden őstemesvárira egy oltyán és két moldován jut. Aztán csodálkozunk, hogy ilyen a civilizáció. Még hogy homogenizálás. Ha a szart márvánnyal keverik, nem a szarból lesz márvány, hanem a márvány lesz szaros.

Dermesztő volt a csend. Az emberek még összenézni se mertek. Hiszen ki tudja.

A villamos csigalassan vánszorgott be a Főtéri megállóba.

Z. leszállt, és leszállt a felháborodott utas is. Z. akaratlanul kísérté a tekintetével. Csak most, hogy a tömegből kibontakozott, látszott, hogy milyen vézna. Kabátjának, kalapjának divatjamúlt szabása, néhai eleganciája egykor jobb időket megélt emberek közé sorolta viselőjét. A szikár termet, a büszke sasorr hajdani ügyvédet sejtetett, aki társadalmi felelőssége tudatában haladt most a Katedrális felé. Látszólag senki sem követte. Senki sem tette finoman a vállára a kezét, jelezve: „Kövessen! Titkosrendőrség!”. Az öreg ment tehát a Katedrális felé, beleolvadva az emberáradatba, amely naponta hömpölygött a hatalmas, színes kőkolosszus torka felé, éhesen, egyre éhesebben a megtartó hit iránti vágyakozásban. Z. tudta, hogy amit ott lelhetnek, az csak önáltatás, hiszen ez az egyház sohasem lesz védőbástya az állam ellen. Mert az ortodoxia lényegéhez tartozott a megalkuvás, a behódolás, az államgépezettel való teljes azonosulás.

Z. már bent járt a mellékutcában. Felszaladt az öreg bérház homorúra kopott lépcsőin, és becsengetett X.-hez. Mint sejtette, az író morózusan nyitott ajtót. Későn fekvő, nehezen kelő volt. Csak akkor derült fel, amikor meglátta Z.-t.

– Á, te vagy. Bújj be, főzök egy kávé! Menj be addig az asszonyhoz, beszéljess vele.

Z. benyitott a szobába.

– Szia Zsi! Látom, te régen elkezdted a füstölést!

Lehajolt és megcsókolta az asszony puha arcát, melyet nem támadott meg az átkos kór. Friss volt és üde. A teste most is ruganyos, vonzó, olyan, mint egy tizenévesé, bár jól tudta, túl van a negyvenen. Hogy irigyelte mindenki a társaságban X.-et Zsiért. Mert nem csupán testileg volt kíváncsú és őrlő, hanem elképesztően okos is volt. A barátok mind tudták, hogy X. egyoldalú és eléggé szürke író lett volna a maga racionalizmusával, ha nem találkozik Zsivel. A nő rendkívüli érzékenysége a konkrétumokra, a lélek rezdüléseire, a legkisebb kiejtett és ki nem ejtett szóra, X. előtt egy teljességgel új birodalmat tárt fel. Tőle tanulta a megértést, a toleranciát, a hajlamot a párbeszédre. S a felhőtlen boldogság édeni és irigyelt paradicsomában ekkor jelent meg a kígyó. Nem ama bibliai csábító, hanem a korban közelebb álló, a patikai cégtáblákról. Összezsuklott az utcán. Hiábavaló zarándoklások kórházról kórházra, míg jött a villámcsapásszerű ítélet: sclerosis multiplex. Zengzetes latin fedőnév az ágyhoz kötöttségre.

– Nyissam ki az ablakot? – kérdezte Z.

– Nyisd.

Kinyitotta az ablakot.

– Add ide a hamutálcát is!

Megfogta a barna cseréptálcát, ami tele volt félig szívott cigarettákkal. Hónapról hónapra egyre

nagyobb csikkek árulkodtak mind a hazai cigaretták minőségének romlásáról, mind Zsi szívóerejének csökkenéséről. De nem szólt semmit. Kiment a konyhába, ahol X. a teflonozott kávéfőzőt ügylte, s a mosogatógagyló alatti rekeszben elhelyezett szemetesvödörbe dobta a csikket.

– Ez a reggeli adag? – kérdezte X.-től.

– Ez.

– Nem sok egy kicsit?

– Sok. De mondd, te mit tennél, ha ágyhoz lennél láncolva?

– Talán mégis szólnod kéne neki.

– Minek bántsam hiába? Ő tudja, én tudom. De nincs alternatíva. Hát minden marad a régiben.

Legfeljebb majd tiltakoznak a túlvilágon, hogy nem kapnak újrahasznosításra alkalmas árut.

Z. visszatért a hamutálcával a szobába.

– Mi újság a városban?

– Megszűnt a szekus őrzés Tőkés Laci ajtaja előtt.

X. megállt az ajtóban. Kezében még sistergett, sípolt a kávéfőző.

– Ne viccelj!

Zsi erőlködve feljebb tornászta magát az ágyban.

– Ez nekem nem tetszik – mondta. – Miért pont most?

– Úgy gondolod, hogy provokáció? – hökkent meg X.

– Úgy – mondta Zsi. – De neked mi a véleményed? – fordult Z.-hez.

– Provokáció – bólintott rá Z.

– Nem értem a logikát – morogta X. A kisasztalon fekvő tálcára tette a kávéfőzőt, majd kivette a vendégeknek dukáló NDK-s kávékészlet egyik darabját, Z. elé tette, majd Zsinek és Z.-nek is kitöltötte az adagját, végül magának is csorrantott egy ujjnyit csorba szélű csuprába.

– Csak egy logika lehetséges – mondta Zsi, miközben a bal kezében levő kiskanállal cukrot próbált venni a kihúzható heverő mellett álló tálalóasztalra tett piros cukros dobozból –, ezek nagyra törnek. Nem csupán Tőkés kell már nekik, hanem az egész gyülekezet. Igen jól jönne nekik egy nacionalista megmozdulás. Mármint ha az „irredenták”, az „újfasiszták”, a „nemzet réjtén felmagzott burjánok” valami törvényelleneset tesznek. Hogy legyen miért példásan szétcsapni közöttünk.

A kiskanál – terhének legalább háromnegyedével – sikeresen landolt a kávéscsészében.

– Úgy érted, egy rendőrvetés kiprovokálása a cél? Vagy a szállítómunkásoké? – kérdezte X. – Neked is ez a véleményed, Z.?

– Mint közvetlen indokok, plauzibilisek – mondta Z. gondterhelten. – Ám szerintem a szeku sokkal messzebbre néz. Bár ne lenne igazam, de a végső cél szerintem vészterhesebb. Úgy látom, hogy a jelenlegi feszült nemzetközi légkörben az itteni magyarságot szeretnék megtenni bűnbaknak. Az ősi fegyver, a határrevíziós fenyegetés után már valószínűleg nem elégszenek meg az ideológiai eszközökkel, és rátérnek egy újabb szintre. Ez lehetne egy monstre kirakatper. Belső rendszerellenes szervezkedés külső sugallatra. Vagy talán még jobb: a helyi magyarság románellenes pogromja...

– Úgy érted, hogy egy kiprovokált pogrom? – kérdezte X. – Ez nem valószínű. Nem tudom, miként lehetne pogromot kiprovokálni egy ilyen koros, magas átlagéletkorú gyülekezetben.

– Na ne félj, a pogromot maguk hajtánák végre. Nekik annyi is elég lenne, ha néhány magyar botot

vagy követ ragadna önvédelemből, hogy aztán rájuk kenjék a huliganizmust, fasiszta népiertást, vandalizmust és amit még akarsz. Sőt, azt sem tartom kizártnak, hogy egy olyan terv is elkészült, amelyik egyidejűleg a magyar határsértésre is bizonyíték lenne.

– Értem. Egy csapat beöltöztetett halálraítélt lepuffantása magyar diverzánsként a határ közelében, ahogyan a második világháború kitörésekor a fasiszták tették az állengyelekkel.

Zsi megkavarta a kávéját.

– Mondjátok, fiúk, nem kombináljátok ti túl a dolgokat? Nem szabad ilyen messzemenő következtetéseket levonni abból, hogy ma reggel nem volt a helyén a külső szekus. Lehet, mindössze annyi történt, hogy tegnap telezabálta magát, s most rajta a futhatnék.

Kissé kényszeredetten nevettek.

– Jó lenne, ha igazad lenne – mondta Z. az állát simogatva, ahol ugyancsak serkent a harmadnapos szakáll. – De ha most belegondolok, hogy milyen izgatott volt a második emeleten lakó őrnagy neje, akinek a férjét tegnap váratlanul meghatározatlan idejű hadgyakorlatra hívta be a rohanó küldönc, akkor mégis meggondolom, hogy elbagatellizáljam-e ezt a megfigyelést. Természetesen lehet, hogy merő véletlen az egybeesés, következtetéseimet természetesen még más adatokkal is össze kell vetni, ám a jelen helyzetben úgy érzem, jobb, ha a legrosszabbal számolunk, mintsem hogy elkönnyelműsködjük az egészet, s önként sétáljunk be a csapdába.

– És akkor mit javasolsz? Hagyjuk magára Lászlót? Most, amikor a legnehezebb? – kérdezte Zsi felháborodottan.

– Nem, természetesen nem így gondolom. Csak azt akarom mondani, hogy mi, Heraklidák akkor cselekszünk helyesen, ha távol tartjuk magunkat a közvetlen beavatkozástól. Hiszen Lászlónak is elemi érdeke, hogy egy totális razziával ne foghassák el a háza környékén minden más fontos legális magyar szervezet vezetőjét. Mert akkor az Isten se szabadítja meg az államellenes összeesküvés vádjától, s a gyors kivégzéstől. Csak egy dolog segíthet: értelmes románok mozgósítása. Csakis így kerülhető el a magyar szervezkedés vádja.

– De lesz helyette az általános szervezkedés vádja – vélte X.

– Nem lesz, ha megmozdulnak a neoprotestáns szekták. Nagyon kell vigyázni arra, hogy az első fázisban az ügy vallási színezete csorbíthatatlan maradjon. Persze, nem kell korteskedni, nyíltan biztatni az embereket. Elég, ha egy közvetlen ismerősnek mesélsz László megpróbáltatásairól. Hivatkozz a Bibliára, az Apostolok Cselekedeteire, az egyházak válságára és küzdelmére a Sátánnal. Arra, hogy a Sátán be akarja tiltani az igehirdetést, elűzve a papokat. Ma az egyik felekezetét, holnap a tiedét. Ennyit. Konkrétan egy szóval se biztasd. Ha valóban jó hívő, meg fogja tenni, amit kell: maga gyűjti össze spontán módon valamennyi barátját s indul el csatlakozni. És még meglesz az az illúziója is, hogy önként választott így.

– Rendben. Így teszek – mondta X. – Nálunk az iskolában van egy szektás takarítónő, akivel jó viszonyban vagyok. Majd vele elbeszélgetek, csak úgy véletlenül.

– Helyes. – Z. az órájára nézett. – Én megyek is.

– Jössz az irodalmi körbe?

– Ki olvas fel?

– Bárányi doktor. Prózát.

– Ötkor?

– Igen, ötkor.

– Lehet, hogy beugrom én is Y.-nal, de hatkor a sci-fisekhez kell mennem. Tudod, most mutatják be Y. új könyvét. Mint fő ufológus nem tehetem meg, hogy ne legyek jelen egy ilyen rokontéma tárgyalásán.

– Rendben. Akkor délután.

*

Z. benyitott a Főnökhöz.

– Üdv, Főnök! Hívattál?

Pietrosu, a tanszékvezető láthatóan ideges volt. Az átlagnál barnább bőre saját bevallása szerint a Dáciát megszálló szír légiók öröksége, s komoly bizonyítéka a hírhedt folytonossági elméletnek. Fiatallabb korában állítólag ezt az örökséget igazolta volna a göndör haj is, amelyből, sajnos, mára csupán kétoldalt hagyott meg néhány kunkori tincset a kegyetlenül törtető idő, valamint az átlag feletti intelligencia, amely minden igazi szír–román keverék sajátja. Az intelligenciából annyi valóban igaz volt, hogy kiválóan értett a mesterkedések kivitelezéséhez, s helyzete kihasználásához. Ezért is ült a tanszékvezetői székbe, s természetesen – szír légió ide, szír légió oda – olyán eredete is jó ajánlólevél volt egy olyan országban, ahol vezetők csakis bizonyos falvak környékéről származhattak. Nos, ez a Pietrosu-féle barna arcbőr – amelyben Z. inkább az üstfoltozó cigánylegények beütését látta, mint szír légiókét – most pergamenszerűen feszült volt. Z. köszönését figyelemre sem méltatta, szótlanul a belépő felé pöccintett a hatalmas piros mappáról egy fél miniszterívnyi gépírással szöveget.

Z. úgy tett, mintha nem látná főnöke idegességét, két ujjbegyével felcsippentette a papírlapot és kínálást nem várva az íróasztal előtti díszvendég fotelbe ült. Csak egy pillantást vetett átlósan a papírra.

– Elolvastam – tolta vissza Z. az asztalra a papírlapot. Jó keményen megnyomta az „elolvastam”-ot, mivel jól tudta, hogy Pietrosuban mennyi komplexust kelt beosztottjának szellemi fölénye. Megismerkedésükkor száz és száz oldalnyi szöveg gyorsolvasásos kivonatolása volt szükséges ahhoz, hogy Pietrosu egyre növekvő félelemmel ismerje el, bizony léteznek olyan emberek, akik néhány pillantást vetnek egy könyvoldalra, és máris el tudják mondani annak tartalmát, amit ő csupán többszöri átolvasás, töprengés után tud csak megtenni. Hosszú ideig valamiféle ügyes trükkre gyanakodott és mindenféle ajánlatokkal, ígérekkel próbálta Z.-t rávenni, hogy adja át neki is ezt a módszert. Mikor már nem bírta tovább az ostromot, kitalált neki egy elméletet a sztochasztikus láncok kritikus diszkontinuitásairól, a reális információhordozó szavak szélsőérték-viszonyáról a betű redundancia homogén tengerében, s magyarázatait megszórta különféle kitalált, de jól hangzó szakszavakkal. Önmaga mulattatására a tekervényes magyarázatba beiktatott egy-egy ilyenszerű kérdést: „ugye világos?”. Pietrosu természetesen bólintgatott, ami még vadabb ötletekre sarkallta Z.-t. „Természetes, ahogy Ön azt jól tudja, Mieczyslaw A. Krapiec analógiatörténeti cikkéből, hiszen láttam az asztalán a múlt héten...”, szötte tovább légvárakat, és Pietrosu minderre természetesen immár felsőbbbséggel bólingatott, bár a tanszéken nyílt titok volt, hogy a főnök a románon kívül egyetlen nyelven sem olvas, de kultúráját fitogtatandó előszeretettel „felejt” állandóan az íróasztalán idegen

nyelvű szakkönyveket, amelyeket külföldi diákjaival vásároltat meg, sikeres vizsgájuk egyik zálogaként. Z. tehát csak mondta és mondta a magáét, egyre többször szűrve közbe az „ugye világos?”-típusú kérdéseket, amíg Pietrosu láthatóan feladta, és immár ő vette át a felkínált mentőövet, maga kiáltva közbe ilyeneket: „nahát!”, „természetesen értem”, „minden világos”. Ekkor már valóban minden világos volt, de Z. nem használta ki ezt a tudást Pietrosu ellen, sőt kultiválta kollégájának korlátoltságát és erkölcsi gátlástalanságát, őt javasolva előbb a tanszéki ideológiai kör előadójának, majd a tanszék párttitkárának. Mert Z. látta, milyen idők jönnek, s nem szerette volna, ha ezekben a funkciókban szakmailag jó és többnyire érdemes emberek mocskolják be magukat. Pietrosu viszont a megbízatásokat rendkívül komolyan vette és karrierjének ugródeszkájává tette. Mivel tudta, hogy első kiemelkedését Z.-nek köszönhetné, akinek javaslatát, ha egy kissé értetlenül is, de megszavazták, amint hatalomra került, rögtön felajánlotta Z.-nek, hogy helyettesévé teszi. Nagyon meglepődött, amikor Z. nem kért az előléptetésből. Valószínűleg Z. különködéseinek egyik megnyilvánulásaként könyvelte el az egészet, s végül bebeszélte magának, hogy neki igenis vannak olyan tulajdonságai, amelyek az átlag fölé emelik. Hiszen egy ilyen Z., akit mindenki a legjobb fejnek tart, csak nem választ ki valakit csak úgy. „Ez a Z. az én emberem!” – mondhatta –, és valóban, miután ő lett a főnök, Z. különleges státust élvezett a tanszéken. Majdnem minden kényes ügyben Z.-vel konzultált döntés előtt, Z.-t felmentette minden esztelen és idegölő áltevékenység alól, amit a kollegáknak kíméletlenül végig kellett szenvedniük, Z. késhetett, Z. meglehetett, hogy nem készít tananyagbeosztást, nem készít leckevezetést, Z.-t nem vonták felelősségre azért, mert szemináriumain nincs névsorolvasás és a hiányzók beírása. Pietrosu a morgolódók száját egyetlen diktatórikus kézmozdulattal elvágta; „Z. a nemzet jövője szempontjából fontos témán dolgozik” – mondta –, „s aki ezt nem hajlandó tudomásul venni, azzal beszélhetünk még más hangon is. Vannak erre megfelelő szervek... elég egy telefonhívás...” Mindenki tudta, mire céloz Pietrosu, ezért aztán az emberek kerülni kezdték Z.-t, s Feri kivételével, akivel egy szobán osztoztak, ritkán fordultak hozzá ügyes-bajos dolgaikkal. Nem mondtak előtte politikai vicceket, s a Szabad Európa legújabb közleményeinek megvitatására sem tartották alkalmasnak. Z. ezt egyáltalán nem fogta fel tragikusan. Hiszen az előállt helyzet kizárta, hogy ostoba, pitiáner besúgáson bukják le: miért nem jelentette a Szervnek azt, hogy ki hallgatja a Szabad Európát? Ki mesél politikai vicceket? Ki a megbízhatatlan? Pietrosu, aki legalább hetente egyszer bizonyára kimerítő helyzetjelentést küld a Szervnek a tanszék dolgozóiról, őt valószínűleg a legjobb színben tünteti fel. „Bolond, különc, csak a szakmájának élő ember.” Valami ilyesmi állhat róla azokban a jelentésekben. S ez, akárhogy vesszük, még jól jöhet egyszer, ha lebuknék az őt egyedül igazán veszélyeztető ember, a Professzor. Most persze, a Professzor kiutasításával ez a fenyegetés is elhárult. Amíg a Professzor helyére lépve közvetlenül fel nem veszi a kapcsolatot Iliescuval, semmi baj. Nem, nem történhet semmi baj. A Tökés-játszmát most már egyedül csinálja végig. Csak akkor, ha nem vezet eredményre, s át kell térnie a második variánsra, akkor veszi fel a kapcsolatot Iliescuval. Egyelőre azonban nem mozdul. Pietrosunak továbbra is biztos hátszágvédőnek kell maradnia.

– Ennyi az egész mondanivalód? – kérdezte Z.-től kissé csikorgó hangon Pietrosu. A hang önmaga számára is kissé túl szemrehányóra sikeredett, ezért kissé melegebbre véve rögtön így folytatta:

– A tanácsodat kérem.

– Az én tanácsomat? Már miért? Hiszen itt a Politechnikai Intézetben, beleértve a felettünk

lakókat – utalt a felettük levő folyosón elhelyezett társadalomtudományi tanszékre Z. –, maga a legjobb ismerője a Nagyfőnök beszédeinek. Vagy nem az ön párttitkársága alatt kapta meg az intézet az Országos Propagandaverseny első díját? Nem önről mondta Florescu elvtárs, az akkori megyei propagandatitkár, aki ma már, tudjuk, az Elvtárs beszédírója a KB-ban, hogy „ha legalább ezer ilyen emberem lenne, az új ember kialakításának kérdése már megoldott problémává válna?” Hogyan adhatnék én önnek tanácsot?

Z. szavai elemi erővel hatottak Pietrosura. Penészes, hervadt tekintete kivirágzott. Ültében is legalább kétarasznyit nőtt. Magabiztosság és tévedhetetlenség. Ez volt az érzése. Ritka pillanat e katedra mellett, ahol szinte állandóan a félelem szűkölt belőle: vajon nem vernek át? Vajon nincs valami lejáratási szándék abban a dolgozatban, amit aláírásra nyújtanak eléje? Vajon nem saját kezűleg húzza meg a guillotine kötelét, mely elszabadítja a kést, amikor elsőként kanyarítja oda nevét az új kurzus vagy szöveggyűjtemény fölé? Z. azonban az elevenére tapintott. Hát valóban: miért is fordul ő máshoz, hiszen az ideológiai problémák terén kétségtelenül ő az ász?! Hiszen ki más gyűjtötte ki még tematikusan Nicolae Ceaușescu valamennyi megjelent beszédének legragyogóbb fordulatait? Nemhiába rendelt két példány Scînteiiát, nemhiába dolgozta fel az Elvtárs minden beszédét rögtön a megjelenés után 24 színű, nyugati diákoktól kapott filctollkészlettel. Az ezekkel kipreparált idézetek kartonpapír alátétre ragasztattak fel, majd témák és altémák szerint gondosan osztályoztattak. Igen, kétségtelen, hogy ő volt ebben a legnagyobb szakértő. Nemhiába járt hozzá konzultációra fővárosi útja előtt nemcsak az intézet volt rektora, hanem az új is, pedig az sem akárci, hanem maga a Román Tudományos Akadémia ügyvezető elnöke, aki azzal csinált karriert, hogy amikor a rátarti vén akadémikusok makacskodtak, mignem hullni kezdtek, mint az őszi legyek, ő tálcán vitte Elena Ceaușescu elé az Akadémia kulcsát, s ezzel aztán mindenki jól járt. Az Akadémia megmenekült, többé senki sem esett ki véletlenül a vonatból Bukarestbe utaztában, váratlan szívbaj sem végzett már egyikkel sem, az akadémiai intézetek működhetek, nekik pedig a legrosszabb időkben is biztosítva volt az évi néhány tucat nyugati könyv, meg a legfontosabb szaklap. S mindez hogyan? Úgy, hogy volt valaki, aki nem tökkelütött. Bizony, Aron professzor egy zseni a maga módján. Ha ő lett volna a helyében, bizonyosan úgy cselekedett volna, mint Aron professzor. Nem úgy, mint ez a Z. Egy élhetetlen. Aki menekül a hatalomtól, s csak a tudására büszke. Egy ilyen hülye talán még arra is képes lett volna, hogy az Elvtársnő ellen szavazzon, mint azok a makacs akadémikusok.

Pietrosu tekintete Z.-re ereszkedett alá. Ahogy pillantásaik találkoztak, bensője megremegett. Hirtelen érezte, hogy előnti a hideg veríték. Ismét elfogta az a kellemetlen érzés, amely Z. jelenlétében gyakori volt. Az volt az érzése, hogy Z. belelát. Z. jelenlétében meztelen. Nem tudja elrejtetni a gondolatait. Érezte, hogy fel kell állnia most rögtön, mert el fog pirulni, ahogyan gyermekkorában is elárulta magát, hogy azért szökik a galambpiszkos padlásra, hogy a női bugyikat simogatva onanizáljon.

Pietrosu felugrott és az ablakhoz lépett. Kapkodva kitárta.

„Kész hülye vagyok – korholta magát Pietrosu –, kész hülye. Hagyom, hogy eluralkodjanak rajtam ezek a marha érzések. Pedig milyen egyszerű. Aki a kormánynál ül, az vezet. A többi neve: hallgass. Itt én vezetek, tehát az történik, amit én akarok. Ez a Z. a beosztottam. Punktum. Tehát ő kell, hogy féljen tőlem, s nem én tőle. Ez a dolgok rendje. Ő egy senki. Egy szakbarbár. Mit is kívánok tőle?

Hiszen bevallotta: csak én vagyok ebben a kérdésben kompetens. Hát minek totojázunk itt?”

Határozottan becsukta az ablakot, s színlelt csodálkozással nézett Z.-re.

– Még mindig itt ül? Menjen csak vissza szépen a maga sztochasztikus láncaihoz. Az a maga feladata. Nem szögeztük le?

– És a versenyfeladatok? – kockáztatta meg Z. halkan a kérdést.

– Azokhoz semmi köze. Meghaladják a maga kompetenciáját. Én egyedül dolgozom ki őket. Érti? Egyedül.

Ezzel Pietrosu ügyet sem vetve a teremből kihátráló Z.-re, az irattartó vasszekrény felé ment, ahol kincseit, a színes filctollakkal kipreparált zseniális elnöki mondások gyűjteményét őrizte. Így nem láthatta már a Z. szeme sarkában megvillanó elégedett ráncot.

*

Z. becsukta a Journal of Mathematical Analysis and Applications különlenyomatát. Bár a Moore–Bjerhammar–Penrose-féle általánosított mátrix-inverzről szóló cikk érdekes volt, nem volt kedve tovább tanulmányozni. Felhasználatlan céduláit visszarakta a kartondobozokba, az elkészült cédulákat tematikusan szétosztotta a problémadobozokba, hogy alkalomadtán könnyen vissza tudjon keresni egy-egy eredeti ötletet, megpróbálja általánosítani a cikkszerző által kihagyott lehetőséget, vagy éppen ellenkezőleg: az eredeti okfejtés modelljét ültesse át egy újszerű feladvány formájába. Már csak egy jó órája volt hátra az irodalmi kör kezdetéig, nem volt értelme újra belefognia. Tekintete, mely egy pillanatra megakadt a ketyegő öreg Szláva típusú orosz vekkeren – mely állandóan a legközelebbi el nem felejthető időpontra beállítva ketyegett íróasztalán az első fizetése óta, amikor kezdő tanárként Zsombolya ékszerboltjában kinézte magának, s megesküdött, ezt veszi meg legelőbb, csak szálljanak le már róla kollégái a szüntelen elalvások miatt –, továbbsiklott a kartotékos dobozokra s a feldolgozatlan különlenyomatok, könyvek halmazára, melyek örök szemrehányásként meredeztek előtte. Hát igen, aki keresett, talált magának munkát, főként akkor, ha nem sajnálta a lábát, szüntelenül koslatott könyvtártól könyvtárig, s szinte az egész fizetését illegális xeroxokra költve gyűjtötte az érdekes anyagokat, egy majdani cikk vagy tanulmány reményében. Házassági álmokat és illúziókat tápláló barátnői sokszor próbálták meg leszoktatni e káros szenvedélyről, próbálták logikusan elmagyarázni neki, milyen más lenne, ha egy szép teáskészlettel, egy művészi nippel vagy akár egy elegáns pulóverrel gazdagítaná csekélyke vagyonát egy újabb Academia de Lincei-kiadvány vagy egy American Mathematical Monthly-szám helyett. Azok, akik kitartóbban próbálkoztak, részesülhettek részletesebb „kioktatásban” is: melyik szám, melyik könyv milyen passzusért, melyik részért elengedhetetlenül fontos, hogy meglegyen, s hogy mindegyik darabnak milyen lényeges szerep jut a megírandó nagy főmű, a Sztochasztikus láncok általánosított elmélete keretében. A matematika különböző ágaiból származó információk mellett miért van szükség itt Sigmund Freudra, André Breton összes művére, Thomas Carlyle alapvető munkájára a hősökrol és a hőskultuszokról, Toynbee civilizációtörténeti műveire, vagy arra a megszámlálhatatlan társadalomlélektani, viselkedéstani, motivációelméleti könyvre.

Sajnos, a hölgyek egyike sem méltányolta túlzottan ezeket az előadásokat, ezért aztán meglehetősen finoman túlادott rajtuk. Egy pszichológusnő egyszer megpróbálkozott az átnevelésnek egy rafináltabb módjával: szüntelenül ajándékokkal kedveskedett Z.-nek, megvette azokat a cuccokat, amelyeket elengedhetetlenül szükségesnek érzett egy otthonosabb életmód számára. Z. eleinte

tehetetlenül szemlélte ezt a reá hulló ajándékesőt, de hamarosan rájött, hogy ez rút csapda, hiszen – megvásárolva a viszonzásul adott ajándékokat – elégedetté tette ugyan a hölgyet, ám a hónap végén konstataulta, hogy csak kölcsönpénzből tudja kifizetni Schirli urat, a Politechnikai Intézet xeroxgépének kezelőjét, aki csak a Z.-től kapott dugipénzekből legalább egy-két Daciára valót összespórolhatott az évek folyamán. Mivel ez a gazdasági krízis a következő hónap végén még jobban elmélyült, be kellett látnia, hogy vagy eddigi életmódján kell változtatnia, vagy a hölgyön. Ő az életmódját tartotta meg. A hölgyvendégeknek pedig el kellett fogadniuk ezeket az állapotokat olyanoknak, amilyenek, mindaddig, amíg futó kapcsolatban voltak vele. Így aztán nem sok szerencsájuk volt sem a hölgyeknek Z.-vel, sem Z.-nek a hölgyekkel. Ha nőügyben volt, amit sajnált és irigyelt Z., az X. felesége volt és Y. leánya. Egyiket feleségnek kívánta volna, a másikat gyermekének. De mivel ők a legjobb barátai voltak, filozofikus bölcsességgel meg kellett állapítania magában, hogy lehetetlen egyszerre összesíteni az életben minden jót, hiszen akkor hiányozna belőlünk a hiányérzetnek az a hajtóereje, a boldogtalanságnak az a sarkantyúja, amely kiemelkedő cselekedetekre sarkall azon a téren, ahol megengedett. X. így kapott lehetőséget a szolidaritás és a megértés gyakorlására, s lehetett olyan író Zsi oldalán, mint kevesek; Y. átélhette a szenvedést, a frusztrációt és a kompenzálást, ezért lehetett jó újságíró; ő pedig a magányosság és társtalanság zárkájában arra hivatott, hogy a szellem legmagasabb csúcsaira hágjon. A mérleg nyelve így maradt egyensúlyban. A természet igen bölcsen járt el hármukkal, amikor szimmetrikusan osztotta el köztük a jót és a rosszat: talán ezért is vált oly szorossá közöttük a kapcsolat, hiszen egymás erényei és hiányai kiegészítették egymást. Csak pozitívumaik összegezése egy superman lét felé vitte volna el közösségüket, amit X. és Zsi egyes olvasói nem is állottak megfogalmazni a Vasvilágok és még inkább a Gubólakók megjelenése kapcsán, a Heraklidák tevékenységét valamiféle reális időutasok játékanak véelve. Pedig mindez férfiágon csak X., Y. és Z. vitáinak terméke volt a női nemet képviselő Zsivel. Az egész a hetvenes évek végén X. és Zsi párbeszédével vette kezdetét. X.-et felkérték, hogy írjon egy emlékverset Bolyai Farkas évfordulójára emlékezve. X.-nek nem sikerült eleget tennie az Igaz Szót szerkesztő Székely János kérésének. A megírt műveket Zsinek felolvasva X. olyan letaglózó bírálatokat kapott, hogy nem merte azokat postázni. Az utolsó kísérlet után végső kétségbeesésében azt vágta Zsi fejéhez: „Ha neked nem tetszik, írd te jobbat!” Zsi ekkor egy darab papírt kért, és ott, a kávézó kisasztala szélén egyetlen lendülettel megírta azt a verset, amelyet később Geometriák címen közöltek immár közös kötetükben. Történt ez pedig azért, mivel kíváncsiak lévén az új költő fogadtatására, kiben X. egyből felismerte a kivételes tehetséget, a verset X. most már a saját versével egy borítékban küldte el Székely Jánosnak, hogy az ő válaszával bizonyítsa be Zsinek: nem túlzott a lelkesedése, az a vers, s az utána születettek rendkívül jók.

Valóban, két hét múlva megérkezett Székely János válasza, mint mindig, postafordultával. Benne gratulációk. „Az egyik vers különösen kiemelkedő. Szívből gratulálok hozzá. A legjobb a beérkezett anyagban.” X. rögtön felelt a levélre és felvilágosította a szerzőség felől. Válaszában Székely János szabadkozva írta: „Kérem, ne nehezteljen meg őszinteségem miatt, de a becsületes megítélésem szerint a három postázott vers közül a Monológ (a Geometriák első címe) a legjobb, ehhez gratuláltam és gratulálok most is a legmelegebben...” X. boldog volt, Zsi is örült, ám annak már kevésbé, hogy amikor a szám megjelent, a Monológ nem volt benne, csak X. verse, a November 3.

Temesvárott. Székely János levele ezúttal Zsinek szólt, a becsületes, de tehetetlen szerkesztő kétségbeesése érződött belőle egy lehetetlen rendszerben: „Okvetlenül és mereven kitartok amellett az álláspont mellett, hogy János monológja című verse – ezen a címen került végül engedélyeztetésre –, amelyet a Bolyai-számra elfogadtunk volt, kitűnő, magasrendű, mély utalásokban bővelkedő költői alkotás; szellemileg igazán jelentékeny, megformálásában a végletekig egyszerű, ökonómikus; egyszóval olyan mű, amilyen ritkán születik irodalmunkban, s az a tény, hogy valakinek a legelső közlésre szánt verse, még csak emeli kivételes jelentőségét. Nem is kétséges, hogy a legjobb vers, ami Bolyai-számunkra beérkezett. És most roppant sajnálkozással mégis arról kell értesítenem, hogy illetékes fórumaink határozott kívánságára kivettük a lapból – a János monológja nem jelenik meg. Kérem, vegye ezt tudomásul olyan higgadtan, ahogy csak tudja, és semmiképp se kedvetlenedjen el. Barátsággal üdvözlí Székely János.” Zsi bizony elkedvetlenedett és kétségbe esett volna, ha nem támad X.-nek az az ötlete, hogy a játékot folytassák. Még írtak egynéhány verset költői versenyben a témáról, majd összehívták a barátokat és X. felolvasta írásaikat. Utána mindenki szavazott: melyik verset írta X., melyiket Zsi. A Monológot, János monológját senki sem találta el, más versek között pedig olyan egyenletesen oszlott meg a paternalitási vélekedés, hogy X. és Zsi gondolt egy nagyot, s elhatározta, hogy közösen ír egy verseskötetet Bolyai Jánosról.

Egy kötetet, Bolyai nevében, első személyben, mintha ő írná ezeket a műveket. Mert ez volt Zsi nagy ráérzése a Monológban: a személyesség, a közvetlen hang. Az éles szemű látnok kétségbeesett hangja, akinek egy nyomorúságos társadalmi közegben kell élnie. Ez volt az a hang, amelyet X. keresett és nem lelt meg. Most azonban a látószög megtalálásával X. már tudta az utat. Olyan könyvet kell csinálni, amelyik egy kritikai kiadás látszatát kelti. Jegyzetek, források, könyvészet. Sőt, a hatás fokozására, mivel a valóságban Bolyai János jegyzetei elmosódtak, sok helyen olvashatatlanokká váltak, zárójelek jelezhetnék a „kiolvashatatlan” szövegrészeket, tovább fokozva az illúziót. Ez különös színt, szaggatottságot adhatna a szövegeknek, s úgy lehetne megoldani a legdurvább és legkeményebb igazságok közlését, hogy a kulcsszavakat nem kéne leírni, a helyüket zárójellel bejelölve az értelmes olvasó maga töltené ki a megfelelő szavakkal az űrt. Nagy és viharos kollektív munka kezdődött. Z. matematikatörténeti, Y. történeti munkákat szállított X.-nek, aki feldolgozta, kicédulázta az egész anyagot, hogy rekonstrukciójuk korhű legyen, a jelen egyre keserűbb valóságának kifejezése mellett ne vétsenek a múlt valóságával szemben se. Így jött létre a kollektív erőfeszítések gyümölcseként a Bolyai János elázott jegyzeteiből, amelynek címéből végül a kiadó kérésére ki kellett venni az elázott szót.

Máskülönben a kötet egésze, a szigorú zárt szerkezetnek s a tudományos apparátusnak köszönhetően egy-két szóváltoztatással simán ment át a cenzúrán, Domokos Géza, a Kritérium igazgatója nagy örömeire, aki a leadás előtt immár erősen kételkedett a vállalkozás sikerében, hiszen az addig problémamentesen újtukat járó Sütő András-féle történelmi drámáknak stopot parancsoltak, és leállítottak minden más egyszerű történelmi parafrázist is. Ez a tudományos köntöst viselő kötet azonban még megjelent utolsó mohikánként, talán azért is, mivel benne egy másféle szemszög jelentkezett: nem a kisebbségi jogok követelése, hanem ezeknek egy tágabb szemszögbe, az emberi jogi keretekbe illesztése. Akkor ez kevésbé látszott veszélyesnek, s ezért mehetett. S talán volt is a cenzoroknak némi igazuk, hiszen bár e kötet rendkívüli karriert futott be, két kiadásban is megjelent,

az olvasók elkapkodták itt is, külföldön is, sokan egyáltalán nem értették meg a játékot, s a könyvet Bolyai János-dokumentumok kiadásaként fogták fel. Ilyen értelemben jelent meg róla hivatkozás a Magyar Tudományban, így tette meg könyve egyik forrásmunkájának és idézi részeit egy sikerkönyvében Nemeskürty István, így készült rádióadás és tv-műsor belőle. A félreértések mellett azonban ez a könyv nyitotta meg a kapukat a magyar szellemi elit felé is.

Teljesen váratlanul egy vasárnap beállított X.-ékhez egy kopasz, szakállas fiatalember. „Dr. Kende Gyula vagyok, kocsmai kalkulátor és Bolyai-kutató”, mutatkozott be. „Nevemmel nem könyvek címlapján, hanem egy étterem árlapján találkozhattok. Jogászi és közgazdász végzettséggel azért csinálom ezt, hogy megőrizhessem szellemi függetlenségemet és több időm maradjon kutatásra.” A Bolyai János jegyzeteiből széljegyzetekkel teleszórt példányával jött. Szerinte Bolyai programja példamutató ma is minden magyar értelmiségi és az egész magyarság számára.

Bolyai János szellemét választva vezérfonalul a VAGY-VAGY igazságok helyett a magasabb szintre emelkedést tűzték zászlajukra. Ahogyan lehetséges az euklidészi rendszer a maga egyetlen párhuzamosával, s a nem-euklidészi rendszer is a maga egy egyeneshez egy külső ponton át húzott számtalan párhuzamosával, s Bolyai volt az első, aki felismerte, hogy nem úgy kell feltenni a kérdést, hogy melyik az igaz, mert mindkettő igaz zárt logikai rendszereken belül, de az igazság nem innen látható, hanem felülemelkedve az ellentétes rendszereken az abszolút geometria világába, úgy ismerték fel azt is, hogy e térség nemzetiségi ellentétei sohasem lesznek rendezhetők a szembeállítások szintjén megragadva, csupán felülemelkedve a VAGY-VAGY szinten. Hiszen a magyarok, a románok, a szerbek, a csehek, a szlovákok, a németek, a bolgárok, az ukránok, a rutének és még ki tudja hány népcsoport mindegyike kidolgozta az önmegtartó, belülről homogén érvrendszert, erkölcsi, történelmi, filozófiai világképet, mely a benne élőknek tökéletesen megfelel és épp ezért érthetetlen, hogy miért tartják ezt abszurdnak a kívülállók. S mivel nem tudja megérteni azt, hogy a kívülállónak egy, az övéhez hasonlóan homogén, logikus, belülről következetes érvrendszere lehet, hiszen Arisztotelész óta arra tanítja őt a logika, hogy VAGY-VAGY és tertium non datur, a kívülálló érvrendszert csakis mint hamisat tudja értékelni, s a hamis érvrendszerhez való makacs ragaszkodást kizárólag ellenséges támadásként tudja dekódolni.

Bolyai éppen Temesvárott döbbszentrá arra, hogy a két geometria, az euklidészi és a nem-euklidészi, avagy ahogyan ő írta, az S és a Ó (szigma) rendszerek egyaránt ellentmondásmentesek, sőt, létezik egy tőlük független rendszer is, az abszolút geometria. Az új, általánosabb geometriában értelmetlen az összeegyeztethetetlen rendszerek vitája, hiszen e perspektívában ez az ellentmondás meg sem fogalmazható. Társadalmi síkra ültetve át a matematikai gondolatot, a román–magyar konfliktus évszázados vitájának érvrendszerei csupán úgy válhatnak feloldhatóvá, ha a kérdést nem a hagyományos síkon tárgyalják meg, hanem egy tágabb, elvontabb keretben, ha a viszonyítás nem a két néphez, hanem Európához, az emberiséghez történik. Ha nem a határok revideálása, meghúzásának mikéntje lesz a kérdés, hanem a határok spiritualizálása, a határok átjárhatósága Európa szellemében. Ha a kulcsszó nem a nemzeti állam lesz, hanem az európai közösség, az emberi közösség. Csak erről az alapról kezdődhet reális párbeszéd.

A létfontosságú párbeszédre felhívás a Bolyai János jegyzeteiből végszava is:

„Üdv a párbeszédnek!”

És ma – lepődött meg maga is – december 15., János születésnapja van.

Éles berregéssel vágott gondolataiba az öreg Szláva.

Fél öt.

Z. kinyújtózott, néhány fej- és vállkörzést végzett, aztán felpattant a székből.

*

A teremben vagy negyvenen lehettek. Z. az asztalhoz ment, üdvözölte X.-et, a Franyó Zoltán kör elnökét, a felolvasó Bárányi Ferencet és a vitaindítót tartó Bárányiné László Ildikót.

– Ne haragudjatok, de a vitára nem maradhatok itt – mondotta Z. – Y. román nyelvű könyvét egy jó óra múlva mutatják be a Helion körben*, ott is jelen kell lennem. Ha nem rólatok lett volna szó, ma csak hozzájuk mentem volna, de a ti felolvasásokat nem akartam elszalasztani. A véleményemet esetleg majd holnap mondom el szóban, jó?

Bárányi doktor asszírszakállas, kopaszodó ábrázata hasonlíthatatlan széles mosolyba futott. Nagyon tudott mosolyogni és kacagni.

– Köszönöm, bátyám. – A bátyám nála minden férfinak kijáró megszólítás volt, éppúgy, ahogy a húgom minden hölgyismerősnek kijárt. Ez a megszólítás az ő szájában tartalmazott valamilyen bizalmas vonást, mely egyfelől elkülönülést is fejezett ki a hivatalos megszólításokkal szemben, másfelől azonban, tudatos menekülést is jelzett az elvtárs–úr lehetséges kettősségtől. Hiszen „elvtársnak” nevezni az „urat” egy adott körben éppoly veszélyes volt, mint urazni az elvtársat. S ha ehhez hozzávesszük, hogy orvosi körökben sokan a jelenlevő személyek függvényében követelték meg az „elvtárs”, illetve „úr” megszólítást, nyilvánvaló volt e védelmi mechanizmus kialakulása.

Z. biccentett és visszavonult az ajtó melletti székre, hogy a kellő pillanatban leléphessen. A teremben szokás szerint nagy volt a nyüzsgés. Magyarországi folyóiratok és könyvek vándoroltak vilámgyorsan az egyik aktatáskából a másikba. A jobbszárnyon Illés Mihály és Oberten János ült, előttük izgett-mozgott Boér Jenő, az örök titkár, aki azáltal nyerte el ezt a titulust, hogy a Franyó kör mellett a Kisenciklopédia titkári feladatait is ellátta. Ő rendezte a teremkulcs beszerzését, a kapu nyitását és zárását, intézkedett a sajtóközlemények megjelenéséről, az időszakos kiadványok kiadási jogainak megszerzéséről, a tagdíjak begyűjtéséről is, sőt ő kapta a kultúrosztály letolását is, ha netalántán a vécében nyitva maradt egy csap és elázott újfent az alattuk levő élelmiszerbolt raktára. Az első sorban, a felolvasókkal szemben foglalt helyet a 80. életévét meghazudtoló Anavi Ádám, a helyi hosszú életű generáció – a 90-esek Klubja legbiztosabb várományosa Franyó Zoltán, Endre Károly, s a jelenlegi korelnök, Reiter Róbert = Franz Liebhard után –, dr. Matekovits György, a nagy tréfamester fogász, aki életet lehelt Z. kezdeti impulzusaira az akkor haladó Kisenciklopédia kulturális szabadegyetembe, a helyi magyarság második számú létező kultúregyesületébe, dr. Sándor István, a nemzetközi embriológus szaktekintély, aki üres óráiban szívesen ruccant ki a szépirodalom területére is. Szekernyés János, irodalomtörténész és képzőművészeti szakíró, a fal melletti oldalon foglalva helyet Kató Sándor költő és felesége, Katóné Rammel Gizella, mögöttük pedig Gulyás Ferenc és Ilonka nevű felesége.

A hátsó sorokban a magyar tanárok, jobb tanítványaik, s főként a Thália, a helyi diákszínjátszó csoport tagjai, főként azóta, hogy a szekuritáté lecsapott rájuk Tőkés László Dsida versműsorában való részvételük miatt, s ez volt az az egyedüli intézmény, mely e szorongatott pillanatban nem csupán

helyet nyújtott nekik, hanem szereplési lehetőséget is, aktív közreműködést a kulturális élet alakításához. Most azonban meglepően kevés tháliás volt itt, helyüket idősebb urak és hölgyek foglalták el, nyilvánvalóan az orvos házaspár tisztelői. Hiszen a Bárányi család valóságos egészségügyi intézmény volt. A környező megyékből, de néha az ország túlsó feléről is állandóan áramlottak hozzájuk az egykori betegek ügyes-bajos dolgaikkal. Mivel tudták, hogy Bárányiék nem követelnek 5000 lejt egy konzultációért, sem tízezret előre egy kórházi ágyért. Mindenkit megvizsgálnak, s ha kell, beutaltatják a kórházba sürgősségi sorrendben. Így aztán házuk olyan volt, mint egy tranzitkórház. Távoli vidékekről jövők szálltak meg náluk egy-két napra, magatehetetlen rokonságok hetekre, sőt hónapokra is, míg úgy talpra állították őket, hogy ismét önálló életet tudtak folytatni. Nem csoda ezek után, hogy ha akár Feri, akár Ildikó szerepelt valahol, a hálás betegek százai taposták egymás lábát, hogy a szeretett doktorok közelébe juthassanak. Hogy ebben a taps-inflációs világban egyszer úgy igazán és őszintén piros-pecsenyésre tapsolhassák magukat az emberség védelmében.

Z. akkor ismerkedett meg Bárányiékkel, amikor azok Szokolról, a jugoszláv határ közvetlen közeléből Temesvárra kerültek versenyvizsgával, s az irodalmi körbe kezdtek járni. Ekkor még Zombolyán tanított, s az ülések után hosszú-hosszú vitákat folytattak a világ dolgairól Bárányiék városközpontban levő lakásán, az Opera tér közelében, s így aztán mivel útba esett, többnyire itt kötöttek ki egy üreg vörösbor mellett. Ahogy romlott a helyzet, úgy nyúltak el a viták is, gyakran bele az éjszakába. S mivel a késői órán mind nehezebb volt taxit kapni, hogy Z. kimenjen szülei külvárosi lakásáig – amelyet az öreg Z. makacsul őrzött, nem folyamodva a kitelepítettek villájához, mint annyian egykori „harcostársai” –, Z. többnyire itt várta meg egy heverőn szundítva azt a néhány órát, amely a hajnali vonathoz küldte őt, hogy reggel nyolcra kiérjen az iskolába. Már akkor csodálta Bárányiékban azt a hihetetlen kommunikációs készséget, mellyel meg tudták lelteni a hangot az értelmiségiekkel éppúgy, mint az egyszerű emberekkel. Senki sem érezte náluk azt, hogy léteznek tabutémák, hogy vannak dolgok, amelyekhez nem illik hozzászólni. Bárányiék sohasem követtek el ilyen jellegű ballépéseket vendégeikkel szemben. Ha mégis megtörtént, hogy egy parázs intellektuális vitába egy kevésbé képzett vendég is becsöppent, s az egyik entellektüel addig erőszakolta tovább a régi témát, míg az újonnan jött beletenyeredt, Feri mesterien játszotta el a villámhárító szerepét, egy harsány tréfával más irányba vezetve a beszélgetés fonalát, s addig tartva az új irányt, míg mindenki rá nem hangolódott arra az új témára, melyben sértődések nélkül vehetett részt minden jelenlevő.

Itt, ezeken az „összbánsági” vitaesteken alakult ki a korban lehetséges, optimális magyar nemzetiségi stratégia. Itt született meg a nemzetiségi intézmények szükséges minimális programja, s azon lehetőségek felmérése is, amely irányban haladni lehet a jövőben. Itt alakult ki az intézmények osztódással való szaporításának ötlete, olyan mellékintézmények, segédszervek kialakításának gondolata, amelyek nem igényelnek különleges engedélyezést, de lassan kitermelhetik azokat a kádereket, akik aztán joggal követelhetik az új intézmény jogi önállósítását, hiszen ezek gyakorlatilag amúgy is léteznek. Ilyen ötlet volt az irodalmi kör mellett egy antológiászerkesztőség beindítása, hogy időszaki kiadványok sorozatos megjelentetésével nevelje ki azt az írógárdát, mely kikövetelheti hosszú távon az egykori Bánsági írás újraindítását, mely végül is kiműlott akkor, amikor Temesvárról eltávozott Méliusz József, Majtényi Erik, Bodor Pál, Deák Tamás, Márki Zoltán és Szász János, itthagya Franyó Zoltán, Endre Károly és Anavi Ádám mellett néhány tanulmányírót, szociográfust,

meg tehetségben igencsak véznácska író. Ki tudott volna elviselni egy ilyen vérvesztést az egyensúly felborulása nélkül? Milyen lenne Kolozsvár, ha hirtelen eltávozna Kányádi Sándor, Bálint Tibor, Szabó Gyula, Lászlóffy Aladár, Balla Zsófia, Király László, Egyed Péter? A csapás nem volt kisebb. S ezt az űrt folyóirat híján sokkal nehezebb volt betölteni. Az apátia évtizedei után Z. nemzedékének kellett megtennie a gödörből való kikapaszkodás nehéz útját. S ennek eszköze volt a Franyó kör, meg időszakos kiadványa, a Lépcsők. Megindítója, megteremtője a neves Korunk-munkatárs, a kitűnő szociográfus-író, Bálint Izsák László volt. Az ő halála után pedig Oberten János vette át a stafétabotot. De hasonló módon szaporították még a létező kulturális szabadegyetem mellett Matekovits György vezetésével a lehetőségeket. A főprogramot a Tudományos Technikai Fórum követte, mely a műszaki értelmiséget gyűjtötte egybe, majd Kilátó néven megindult a tudományos közlemények kiadása is, a szabadegyetem előadás-gyűjteményeként. Egy ideig a Temesvári Magyar Színház mellett is futottak hasonló stúdiórendezvények, az irodalmi színpad és a stúdió-előadás sajátosságait egyesítették igen személyes formában, hiszen az egyes műsorok házigazdái állították össze a műsort, a személyiségükhöz közelálló irodalmi, képzőművészeti alkotásokkal mutatva be érdeklődésüket, belső világukat. A legjobb pillanatokban még egy irodalmi kávéház megvalósítására is történtek kísérletek, de a Repedt Gong című produkció néhány est után zátonyra futott, hiszen a vendéglőt elfoglaló magyarok együttes éneklése, kompakt csoportta szerveződése szemet szúrt már a szekuritáténak is, és hamar lefűjták ezt a kezdeményezést. Persze ez nem gátolta a színházat és a lapot abban, hogy kitalálják a magyar zenekarok találkozóját, melyre ismét rogyásig megtelt a vonalas román darabokkal tönkretett színház nézőtere. Persze itt is számítani lehetett a szekuritáté zaklatásaira, s Pataki Sándort, a zenekari találkozó szervezőjét sikerült is elűzniük a szekusoknak. A zaklatások ellenére az irodalmi és a tudományos élet legjobbjait a szorosra font intézményes és baráti háló más városokénál jobban megóvta az egyre erősödő külső nyomással szemben. Temesváron kevésbé volt érezhető az a nihilista hangulat, mely az egyénekre lebontott közösségek elé egyetlen kiutat állított: a szökést. Akik benne voltak e közösségekben, a meglevő intézmények évtizedek gondos hangyamunkájával kialakított hálójában, a Franyó körtől a Református Egyház passiót játszó, verset mondó csoportjáig, azok a külső nyomás erősödésére nem meneküléssel, hanem egyre növekvő ellenállással, szolidaritással reagáltak. Ez volt az a terv, amit Z. és barátai kidolgoztak és megvalósítottak a diktatúrával szemben. Ez volt az a terv, melynek első csírái ott fogantak meg a Bárányi család oltalmazó fészkében, azokon az éjbe nyúló vitákon.

X. felállt az asztal mellől, megköszönte a torkát, jelezve, hogy letelt a várakozási idő, elkezdik. Valóban. Ahogy Z. körülpillantott: már minden hely megtelt, a legutolsó belépőknek Boér Jenő most hozott pótszékeket az Orizont kulturális hetilap szerkesztőségéből, mellyel az Írók Temesvári Egyesülete társtulajdonosi viszonyban birtokolta ezt a termet, lévén az írói egyesület titkára, Anghel Dumbrăveanu egyszersmind az Orizont főszerkesztő-helyettese is.

– Kedves barátaink – mondta X. – Mai ülésünkön egy régi ismerőssel találkozunk újra. Beregi Sándor, az Égbenyúló kockakövek hőse egy zöld fabőrönddel indul útnak Moldova felé, hogy az Orvosi Egyetem végzőseként, de az államvizsga letételére már nem jogosultan, tehát nem orvosként próbálja megkeresni a helyét a nap alatt. Keressen egy olyan helyet, ahová nem érnek el a mindenható Winkler elvtárs-félék karjai, ahol csakis egyedül a végzett munka minősíti az embert, s nem elejtett

megjegyzések, nem szembehelyezkedése koncepciók eljárásokkal, buta, felfújott ügyekkel. Nos, akkor halljuk Beregit!

Bárányi doktor felállt, megveregette X. vállát, aztán belekezdett:

„Beregi Sándor hajnal felé egyre izgatottabban leste az állomások tábláit és az óráját, végül megkérdezte egy utastól: mikor érnek Suceavába?

– Oh, fiatalember, pont most hagytuk el Ițicanit, ott kellett volna leszállnia, de se baj, jó lesz a következő megálló, Burdujeni, az is Suceava állomása. Ott felül egy taxira és hamar bent van a városban.

Egyszer hat évvel ezelőtt már előfordult vele, hogy rossz vonatra szállt az Alvinc–Koslár szögletben, amikor Vásárhelyre ment felvételizni. Igen, akkor tévedett és a hat év alatt is többször tévedett, de most nagyon kell vigyázzon magára. Most már nem tévedhet, új életet kezd és abban minden tökéletes kell legyen.

– Taxi? Arra nincs pénzem...

– Ugyan, csak ötven baniba kerül – nyugtatta meg az utas. – Nálunk Regátban a taxi az, ami maguknál Erdélyben az autóbusz...”

Kitört a kacagás. A közönség fogta a kulturális különbségek frappáns feltárását, s Bárányi doktor mestere az ilyen anekdotázásnak. Írásmódja egyik jellegzetessége volt az oldalanként legalább egy furcsaság megjelenítése, a sodró cselekmény, a „mindig történjen valami” elve. Utálta az elemzést, a lelkizést, a hosszadalmas töprengéseket és moralizálásokat. Ezért aztán az olvasók zöme rajongott írásaiért. Most is szájtátva hallgatták az író beszámolóját a moldvai szülőotthonban megnyilatkozó nyomorról; Beregi Sándor érthetlenségétől és szinte meddő harcáról az elmaradottság ellen.

A viharos tapsra riadt fel. Bárányi Ferenc befejezte a felolvasást. Lehajtott fejjel fogadta az ünneplést, csak a szája sarkában meghúzódó mosoly láttatta elégedettségét.

– Hány óra? – kérdezte Z. az előtte ülőt.

– Negyed hét – fordult hátra a még mindig tapsoló férfi.

– Jól eltelt.

Z. felállt, elnézést kérően intett Bárányiné László Ildikó felé, kinek csípős kritikai megjegyzéseit szívesen meghallgatta volna, de mennie kellett, hiszen a Helion elvben hatkor kezdte az ülését. Gyorsan kihátrált a teremből, s futva indult az Egyetemiek Háza felé. Szerencsére a forgalom ugrásszerűen alábbhagyott a sötétség beálltával, hiszen a koromsötét utcákon, ahol a Bölcs Vezér parancsára minden égőt kicsavartak energiatakarékossági okból, senki sem tartózkodott szívesen, sem zugeladó, sem vevő, de még a rendőr sem, így aztán az üres utcákon Z. gyorsan kiért ismét a Libertății térre, átvágott rajta átlósan a jegyárúsító és újságos bódék mellett, kissé meglepetten tapasztalva a hadtestparancsnokság ablakainak díszkivilágítását. Ebben az órában azok a szobák sötétek szoktak lenni. Rosszat sejtve megállt. „Tökés László! Megkezdődött a leszámolás!” Kiverte a hideg veríték.

– Hei, tu, acolo, mișcă! Hé, te ott, mozogj! – hallotta a katona hangját.

Odanézett. A katona nem a szokásos faköpeny alatt állt a kapu előtt, amelyet egykor még az osztrák hadtestparancsnokság épített, s ahová Bolyai János inzseller kapitány is járt naponta erődítményeket tervezni, hanem egészen kint a kapuval szemközti fenntartott gépkocsiparkoló sarkán. A

parkoló tele volt kis rendszámú kocsikkal, ami igazolta rossz sejtelmeit.

„Csak nyugalom” – mondta magának. – „Csak nyugalom.” Tovább ment az ívelt betonidomokból kirakott sétányon a sarokig, átvágott az úttesten, melyben még mindig benne voltak az egykori villamossínek, a tér Ceaușescu parancsára való átépítése előtti időből, s a tiszti kaszinó oldalán akarta folytatni útját, de itt is őrszem állt s átparancsolta a járda túloldalára.

Igen, kétségtelen volt, hogy valami történt. Az események felgyorsultak. És ő most már nem avatkozhatott bele. Sőt a legfontosabb, hogy alibivel rendelkezzen minden percéről. Ha netalántán előveszik, igazolni tudja be nem avatkozását. Hiszen az a kétszáz ember még mindig kevés arra, hogy elindítsa a láncreakciót. Csak arra elég, hogy leszámoljanak az itteni magyarsággal, hogy elég „terhelő bizonyítékot” gyűjtsenek egy nagy kirakatperhez. Csak reménykedhetett abban, hogy Tőkés Laci tartja magát legutolsó tanácsaihoz: „Bármilyen is történjen, a te és szeretteid élete attól függ, hogy ne keveredj bele semmibe, ami túllépi a törvényesség kereteit. Te ne mondj rendszerellenes jelszavakat sem a szószerűkről, sem az ablakod alá összegyűlőknek. Ha betartod ezt a játékszabályt, a székretetét arra kényszeríted, hogy kövesse az eddigi utat, és más törvények által behatárolt játéktérletű intézmények közvetítését vegye igénybe. S ekkor nagyobb bajod nem történhet, mint hogy fegyelmi úton áthelyeznek egy másik gyülekezetbe, amint azt már egyszer megtették.”

Kiért a Timișoara szálló mögötti nagy parkolóba. A háta mögött jobb kéz felől az ezredparancsnokságok, balról az Opera és a színházak raktárai és műhelyei, a tér jobb oldalán a katonai fogda, vagy a kórház egyik részlege – sohasem járt belül –, bal oldalon a Timișoara szálló. Két Dacia állt be a parkolóba. Tisztek ugrottak ki belőle és a katonai sorozó és mozgósító központ felé igyekeztek, mely ott húzódott szemben, a tér túloldalán. Egy útjuk volt. Futólépésben haladtak a bejárat felé, gyorsan megelőzték Z.-t.

– Azt mondták, 2000 ejtőernyőst vetnek be a magyarok! – mondta lihegve az egyik. – Te hiszed?

– A diverzánsaik már a városban vannak – mondta a másik. – A saját szememmel láttam őket a Máriánál. Te hova küldöd a családodat? Itt nem maradhat se asszony, se gyerek. Hisz ezek ázsiaiak...

Z.-nek viszkedett a nyelve, hogy odamondjon egyet, de sikerült uralkodnia magán. Dühét magába fojtva áthaladt a sorozó központ és a szemkórház közötti szűk átjárón, befordult a Paris utcába. Az építészeti tervezőintézet előtt már átlósan szelte át az úttestet, hogy minél hamarabb átérjen a túloldalra az Egyetemiek Házába. Felfutott a lépcsőn az első emeletre, menet közben regisztrálta, hogy a ház igazgatója, Cornel Secu ismét felhajtott egy eredeti, fantasztikus tematikájú képzőművész tehetséget, aki itt az előcsarnokban rendezhette meg kiállítását, aztán óvatosan benyitott a nagyterembe.

Mint sejtette, már elkezdtek a könyvbemutatót. Az asztal sarkánál Cornel Secu ült mindig kifogástalan öltönyében, nyakkendősen, ahogy egy ilyen komoly intézmény vezetőjéhez illik, mellette egy fiatalember, kiről csak azt tudta, hogy fizikatanár, aztán Y., a szerző, végül Gabi Zărnescu, a szellemes sci-fi humorista és parodista, aki ezúttal Y. könyvének egyik ajánlója volt. Éppen ő beszélt. Z. intett nekik, majd egy széket keresett tekintetével, de minden hely foglalt volt. Végül egy fiatalember segítette ki, aki átadta a helyét, s barátjával ketten ültek egy székre.

– Elképesztő számomra – mondta Gabi –, hogy egy igazi írói képességekkel megáldott ember, mint Y. úr, hogyan tudja annyira fegyelmezni önmagát, amikor tudományos könyvet ír. Becsületsza-

vamra, könyvének első dolgozata, a Piri Reis térképeiről szóló úgy megizgazott tömörségével, hogy már erősen fontolgattam, egyáltalán elvállaljam-e a könyv ismertetését. Szerencsére a könyvben található másik három tanulmány számomra sokkal oldottabb, könnyebben követhető és érthető. És a palenque-i sírról szóló tanulmányban a legvilágosabb, hogy a szerző mennyire tud írni, s milyen eredeti ötletei vannak, amikor a rejtélyre nem is egy, hanem egyszerre négy megoldást is ad, szigorú logikai levezetés alapján, csak a gondosan ellenőrzött tényekre építve.

Z. szétnézett a teremben. Egyetemi tanárok, mérnökök, középiskolai tanárok, egyetemisták és középiskolások alkották a gyülekezetet. Sokan voltak, mint mindig, amikor Y. tartott előadást. Zömmel románok. S ez volt egyik legfontosabb céljuk. Sok románban erősítsék meg a hitet az eszmei közösségben, az egyforma gondolkodásban. Hiszen, ha mindegyik csak újabb három barátjának mondja el, hogy milyen remek emberek ezek a magyarok, milyen kitűnő íróik vannak, milyen kár, hogy nem fordítanak le minden kötetet, s milyen kár, hogy nem voltál ott te is azon a könyvbemutatón, hogy láttad volna, milyen okos emberek vannak közöttük, akikre érdemes felnézünk, ez már nagyon fontos. Az elmúlt tizenöt év alatt az volt talán a legnagyobb eredmény: már nem volt olyan szellemi kör Temesváron, ahová ne sikerült volna bejuttatni nagy rendszerességgel a magyarság képviselőit is. Évente legalább kétszer vagy háromszor a magyar írók olvastak fel az írószövetség román nyelvű irodalmi körében, az Egyetemiek Háza irodalmi körében, a nagykönyvtár irodalmi körében, a diákház irodalmi körében, a Helion és a H. G. Wells sci-fi klubokban, a Május 1. munkásklubban, a szakszervezetek klubjában. Ez durván számolva is 15-20 fellépés 30–50 fő előtt minden alkalommal, ami évente 150-től 1000 emberig terjedő hatást jelent. Nem túl sok, de ha azt vesszük, hogy ezek a helyi szellemi élet meghatározói, irányítói, akkor mégis jelentős. Ha ezek az emberek nem félelemmel néznek a magyar író társakra, nem tudva, hogy mit csinálnak, mit akarnak, hanem felfedezik bennük az eszmetársat, akikkel közös érdekeik vannak, akkor már nyert ügyük van. A vad sovíniszta propaganda élet csak így lehet kihúzni, kiterjedt emberi kapcsolatok által. Hiszen, amikor az Erdély története körüli hajsza elkezdődött, azok a románok, akik már megismerkedtek az olyan kitűnő magyar történészekkel, mint Y., egyszerűen odamehettek hozzá a barátság és hosszú ismeretség jogán, s megkérdezhették: „Te, mi is van azzal a könyvvel?” És Y. elmondhatta az igazat. Hogy a könyv megkérdőjelezi a dákoromán folytonossági elméletet, ugyanazon tények alapján, amelyek a legnagyobb román nyelvészeket is e teória ellen hangolták. Beszélhetett arról, hogy 100 év alatt egy nép nem veszítheti el a nyelvét, ergo, ha a dákok nem voltak eleve rómaiak, római nyelvet beszélők, akkor a nyelvváltás csak ott jöhetett létre, ahol a római uralom nagyon hosszú, több száz éves volt. Ez viszont csak a Dunától délre, a Balkán hegység területén történhetett meg, azaz az Égei-tenger és az Adria között. Valóban itt vannak a román nyelv legősibb formáit megőrző nyelvcsoporthoz. Ezt a lakosságot a délszláv bevándorlás darabolta fel, szorította a hegyek gerincére, vándoroltatta részint északra, részint délre. A mai románság az északi csoportból alakult ki a Kárpátok vonulata mentén. Erdélyben csak az ottani földművelés kezdetei után jelentek meg, mivel a flóraváltás után csak ekkor váltak alkalmassá az ottani legelők a juhnyájuk legeltetésére. Ezt is román tudósok fedezték fel, csak ma elhallgatják. Azok a híres-neves vajdaságok, amelyekben ősi román államalakulatokat kívánnak kimutatni a folytonosság hívei, besenyők, kunok, ősbolgárok, kelták, avarok és más, ki tudja hány töredéknép művei. Az övük azok a sírok és temetők is, amelyeket a régészek kiástak, s most Pascuék

bizonyítékként lobogtatnak. Máskülönben ez a könyv sohasem látott gazdagsággal beszél az erdélyi románság politikai és kulturális múltjáról, értékeli cselekedeteit. És melleleg sehol sincs benne szó se határrevízióról, se hasonlókról, csak a történelmi igazságot állítja helyre, azt, amelyet Ceaușescu Ilie, a botcsinálta történész tagad, az ősidőktől nemlétezőnek nyilvánítva Erdélyt és Magyarországot is.

Gabi Zărnescu befejezte a beszédét, bizonyosan valami szellemességgel, mert a terem nevetett és tapsolt, de ő, sajnos, elszalasztotta.

Y. emelkedett szólásra.

*

A Belügyi Igazgatóság épületében Oprescu Ion főfelügyelő nyugtalanul sétált az irodájában. Az ablakon át bepislogtak Temesvár gyér fényei. Idegesítően és idegenen. És gonosan. Gonosan és alattomosan, mint Postelnicu szemei. Pedig könyörgött neki: adjon egy egyszerű feladatkört arra az időre, míg nyugdíjazzák, ahol nincs határ, nincs vám, nincs reptér, nincs egyetem, nincsenek állandó problémák, hiszen ifjúkorában, míg ereje teljében volt, tette, amit kellett. Lett légyen az a bánya, vagy bármiféle gyár. Odament, ahova a Párt küldte. Bihar megye idő előtt megöregítette, tönkretette. Hiszen állandóak voltak a szökések a zöld sávon át, hiába erősítette meg az őrséget. Tudta, hogy az őrmesterek, a kiskatonák végül már tarifára csinálták a dolgot. Nyílt titok volt, de nehéz volt bizonyítani, mert aki pénzt kapott, az hallgatott, s előbb-utóbb maga is lelépett. A vámon egyre inkább szorítani kellett a dolgokat, s ha a külföldi újságírók panaszt tettek, ismét csak őt vették elő ügyetlenségéért. Aztán itt volt a magyar ügy. Szüntelenül azzal bombázták, hogy mutasson fel eredményt, csapjon le a szervezkedőkre. Tovább is adta a belügy I/A osztályának az útmutatásokat, de mi lett belőle? A meghurcolt papokért Róma kezdett kiáltozni, a lecsukott irodalmi körért a városban nőtt az elégedetlenség. Mintha nem lett volna elég amúgy is az elégedetlenségből, érezte, hogy ezek az intézkedések csak rontják a helyzetet. Három évvel ezelőtt megörült, hogy elvitték onnan Dima ezredest, aki a cél érdekében bármiféle túlkapásra hajlandó volt, de most, íme, a balsorsa ismét összehozta vele, mert Postelnicu így akarta. Így büntette azért, mert a visszavonulásról ábrándozott. Odalökte neki Temes megyét, melyről köztudottan a legkedvezőtlenebb információk keringtek belügyes körökben. Hisz itt volt egyszerre két határ is, a magyar meg a jugoszláv, még nagyobb menekültáradat, vámok, nemzetközi reptér, üzerek, konzulátus, és ráadásul az egésznek a tetejébe tucatnyi egyetem s a külföldi diákok kiképzője. 12 000 palesztin, iráni, iraki, pakisztáni, líbiai, egyiptomi, arab, aztán csak úgy ráadásként az a sok suvickosképű afrikai. Tudta, hogy nem a tudásszomjuk miatt csöppentek ide, inkább a könnyen megszerezhető diploma, az olcsó élet, s az olcsó nők vonzották erre a tájra őket. A jelentésekből persze azt is tudta, hogy az arabok agresszivitása, a négerek pénzes arroganciája hány véres konfliktus kirobbantója volt, hányszor ostromolták meg egymás diákotthonait a nőügyek miatt egymásnak ugró diákok, építőmunkások. S mindez az ő nyakába zúdult, mert valami könnyebbet mert kérni élete utolsó munkás éveire.

A távolban két vörös fény – a rádióadó jelzőfénye – mint valami sátáni szörny hunyorgott rá az éj mélyéből.

Menni kellett. Mozogni, hogy ne lássa. Mert tudta, hogy bajt jelent, szörnyű fenyegetést. S nem tévedett. Alig vette át a folyó ügyek anyagait Nica ezredestől, november 26-án, első munkanapján

robbant a bomba. Átszökött Nadia Comăneci. Temesváron keresztül. És beszélni fog a tv-ben a magyaroknál. Postelnicu őrjöngött, amikor elküldte neki a video- és hangszalagokat, mivel a Nadiát kísérő egy fiatalember megemlítette, hogy előző szökése után, amikor a szekuritáté az Egyesült Államokból visszalopta, maga Nicu Ceaușescu tépte le ujjairól a körmöket engedetlenségéért. „Ha az a nyilatkozat megtörténik, saját kezemmel lölek le!” – ordította Postelnicu, hiszen tudta, hogy ugyanez vár rá is, ha az Elnöki család és a szekuritáté ellen a minden idők legnagyobb tornász fenoménje szájából hangzanak el közvetlenül a vádló szavak. Ezt nem lehet eltussolni, a nyugati sajtót lefizetni. Ez olyan bomba, amely, ha felrobban, a vízvonál alá merítheti a Család maradék nemzetközi tekintélyét. S akkor nincs kegyelem. Hiába magyarázkodott, hogy ezért tessék Nica elvtársat felelősségre vonni, hiszen ő hagyta jóvá a határra való utakat ellenőrző szekuritáté járőrök gyakoriságát, útvonalát. Még a határ védő- és riasztórendszereit sem volt módjában ellenőrizni, hiszen ma állt munkába. Postelnicu lecsapta a telefont, és tudta, hogy ha baj lesz, bizony egy percet sem késlekedik végrehajtani fenyegetéseit. Tudta, hogy kiküldték a legjobb ügynököket Nadia kézre kerítésére. De a túloldalon sem alhattak, hiszen két örökkévalósággal felérő nap után kiderült, hogy Nadia mégsem nyilatkozik a Magyar Televíziónak, s útban van az Egyesült Államok felé. Az amerikai szűkszavú megérkezési nyilatkozat után végre sikerült kikönyörögnie Postelnicutól tizenöt nap szabadságot, hogy megkeresztelhessék az unokát. Milyen szép is volt a Belényesen töltött két hét.

Elmerengett a sötétben. De a villogó, vörös fények visszacibálták az emlékezés világából a valóságba. A hatalmas gyertyák, a tömjén, az ortodox szertartás világából – amelyet hivatala révén oly ritkán volt alkalma élvezni gyermekkorától – a rideg parancsszavak és utasítások gépezetébe. Ma reggel, amikor a napirenden levő ügyek felsorolása között úgy egyszerűen csak megemlítette Dima, hogy nemsokára sor kerül egy református pap hatósági kitoloncoltatására, felkapta a fejét. Ismerte Dimát, s tudta, hogy a magyar papokra utazik. S azt is, hogy mennyi bajt kevert már eddig túlbuzgóságával. Merőn ránézett, de az állta a tekintetét, mert a tekintete üres volt. De őt nem csapta be. „Ennyi?” – kérdezett rá. „Ennyi” – válaszolta amaz. De biztos volt benne, hogy hazudik. Délután aztán újra bejött és azt mondta, hogy a Máriánál gyülekeznek a pap hívei, hogy ellenszegüljenek a törvénynek. A hangjában volt valami lefojtott gyűlölet, ami arra készítette, hogy azt ajánlja: üljenek kocsiba és nézzék meg ők is. Az órájára nézett. 17:30 volt. Beírta a munkanaplóba is. „Mária. Tőkés-hívek.” A kocsival lassan kétszer is elhaladtak a hely előtt, de nem tapasztalt semmi rendelleneset. A hívők gyertyával a kezükben álltak egy szűk utcácskában, nem zavarva a forgalmat; a túloldalon szájtátók elég nagy csoportja. „Vannak kint embereink?” – kérdezte. Dima elmosolyodott, úgy, ahogy csak egy farkas tud mosolyogni. Széthúzta ajkait ínyéről, hogy kilátszottak fogai. „Uraljuk a helyzetet. Teljesen az ellenőrzésünk alatt áll” – mondta elégedetten, szinte göggel. Nem volt mit tenni, visszamentek a felügyelőségre. Bekérte a legfontosabb dossziékat és tanulmányozásukba temetkezett, amikor Dima újra berontott. Ezúttal őrjöngve, hogy az I. ügyosztály egy kalap szart sem ér, hiszen neki a Párttól kell megtudnia, hogy az angol nagykövet már útban van Tőkés háza felé, és ezennel kiveszik kezéből az ügyet. Követelte, hogy azonnal jelentse az ügyet Postelnicunak, ő Vladdal már beszélt. Ökröknek nevezte a követőket, ha egy diplomáciai kocsit sem tudnak előre jelezni, nem tudnak megállítani valamilyen okkal. Habzó szájjal verte az asztalt, s mindegyre a legfelső államérdeket emlegette. Itt fejek fognak hullni – üvöltötte –, mert impotensekkel és dezertőrökkel van

körülvéve. Minél jobban belelovalta magát, Oprescu ezredes annál több hasonlóságot fedezett fel közte és Horia Sima, a neves vasgárdista között, kinek dühkitöréseit a bukaresti Ștefan Gheorghiu Pártfőiskola egyik előadásán látta egy oktatófilmen. Felhívta Postelnicut, a belügyminisztert, aki a helyzethez képest nagyon nyugodt volt. „Az akció irányítását Ilie Mare veszi át, s mint az elnök személyes megbízottja, reggel ott lesz” – közölte lakonikusan. „Semmit sem tesznek a saját fejetek után. Dima se. Ezért te felelsz. Megértettük?” „Igenis, belügyminiszter elvtárs.” Elmondta Dimának az utasítást. Az ezredes egyből megjuhászkodott. Aki ismerte az állami és párthierarchiában az erőviszonyokat, az tudta, hogy ez ellen a döntés ellen nem lehet egy lefittyedt szájszegéllyel sem tiltakozni. Ez a döntés egyenesen az egyes számú kabinetből jó, ahol az Elvtárs személyesen töpreng az ország sorsán.

S ha ő így döntött, akkor annak úgy kell lennie. Hiszen csak ő rendelkezik mindazokkal az információkkal, amelyekbe más földi halandónak nincs betekintése. Csak ő tudja felmérni egy döntés bonyolult nemzetközi következményeit, hosszú távú hatásait. S hogy tévedhetetlen és utolérhetetlen, ebben Oprescu Ion ezredes sem kételkedett. Hiszen ki érezte meg, hogy nem szabad beavatkozni 1968-ban Csehszlovákiában? Ki érezte meg, hogy nem szabad szakítani Izraellel? Ki békült ki először Titóval? Ki volt képes egyedül a világon egy húszmilliárd dolláros adósságot visszafizetni? Ki tudott egyedül megmaradni az eszme mellett, amikor egész Európában válságba jutott a szocialista gondolat? Csakis ő, Nicolae Ceaușescu, Scornicești nagy fia. Az ő döntését megkérdőjelezni egyértelmű lett volna az öngyilkossággal. S ezt Dima is tudta. S azt is, hogy ha ilyen jellegű döntés született, akkor ez azt jelenti, hogy kiveszik kezéből az ügy irányítását és kicsi az esélye az áhított tábornoki váll-lapokra. „Ki ellenőrzi az akciót közvetlenül?” – kérdezte a falfehér Dimától. „Daru Tihu.” „A helyettesed? Csak nem? Azt hiszem, be kell kérnem tőled azt a kilakoltatási dossziét.” „Az ügyet még nem zártuk le.” „Nem sürgetni akarlak, de ez parancs.” „Értettem. Leléphetek?” Intett.

Néhány perc múlva az asztalán volt a vaskos dosszié. Az egyes számú közellenség adattára. Kíváncsian lapozott bele. Az apja a teológia tanára, rendszerellenes magatartás gyanújával nyugdíjazva. Egyik testvére Kanadában. Besúgók adatai Tőkés László dési tevékenységéről. „A pap nemcsak prédikál, hanem szervezi a magyarokat...” „A templomban, ahova ezelőtt csak vénasszonyok jártak, megjelentek a fiatalok...” „Veszélyes nemzeti vallásos propaganda van jelen a beszédeiben...” „Feltehetően kapcsolata van az Ellenpont nevű irredenta lappal, melynek szellemi mozgatója Szőcs Géza, Tőkés gyermekkori barátja...” Aztán nyilatkozatok egy tanítónőről, akit megpróbálnak beszervezni, de a nő kitart... Kizárás a papság kereteiből... Aztán egy újabb okmány másolata: kinevezés Temesvárra, segédlelkésznek... Egy halom semmitmondó jelentés, tele sztereotípiákkal: „A megfigyelt személy rendes, nem fejt ki propagandatevékenységet...” „A megfigyelt személy a Franyó Zoltán irodalmi körbe jár, de nem fejt ki vallásos propagandatevékenységet...” Hónaponként a helyzetértékelő szintézisek Păcuraru Nicolae őrnagy, majd ezredes aláírásával. „Semmilyen probléma.” Aztán hirtelen gyors változás. Feljelentések, referenciák erdeje. „A helyi irredentizmus fő aktivátora Tőkés László református segédlelkész, aki Passiójátékot rendezett a helyi templomban középiskolások bevonásával...” „Nemcsak öregek járnak már a templomba, hanem fiatalok is...” „A templom látogatottsága megnőtt...” „Tőkés László és felesége, aki Désen tanítónő volt, születésnapj ünnepség ürügyén szervezi a magyarságot...”

Oprescu ezredes megnézte a Tőkés László viselkedésbeli változásának időpontját, és egyből mindent megértett. Hiszen ez a látványos változás azután történt, hogy Dima átvette a szekuritáté parancsnokságát Cristescutól. Nem Tőkés László változott meg ily hirtelen, hanem az őt megfigyelők. Lám csak, lám. Păcuraru ezredes is eltűnt a süllyesztőben, s valamilyen Pele Petru lépett a helyére. Aztán íme egy feljelentés az Egyetemi központtól: a Diákművelődési Ház Thália nevű együttese vallásos propagandát fejt ki a református egyház keretében. Kérjük az együttes felfüggesztését, a résztvevők megfigyelését. Külön felhívjuk a figyelmet Gazda Árpádra, aki a felszólítás ellenére részt vett a templomban megismételt előadáson... Aztán egy tiltakozó levél Papp László váradi püspökhöz... Ugyanaz még egyszer: megjegyzéssel – leadta a Magyar Rádió. Nyilvánvalóan irredenta bizonyíték! Megjegyzés: a Thália újraindult három makacs, megméltelyezett diák kizárásával. Széljegyzet: „Felhasználandó a Magyar Média torzítása bizonyítékaként.” Papp László válaszlevele: „Fegyelmi úton való áthelyezés Szilágymenyőre”, a „papi tevékenységgel összeegyeztethetetlen viselkedésért szigorú megrovás”, az „államunk érdekeinek sérelme” stb., stb. Hát igen, látszik a stíluson, hogy ez Dima keze. Jelentés: Gazda Árpád szereplése a Franyó Zoltán irodalmi körben. A Thália szereplése a Franyó körben. Dima megjegyzése az anyagon: keresni a szervezkedés és a kapcsolat bizonyítékait... Jelentés: a Presbitérium nem hagyta jóvá Tőkés László leváltását. Tőkés László a gyülekezetben felolvasta a református egyház Luther által megszavazott törvényeit, amelyben elrendeli, hogy csak a Presbitérium választhat és távolíthatja el a papokat. A püspökség csak a teológiai munka tartalmi elbírálásában hivatott... Oprescu nem tudta megállni kacagás nélkül... Ez egyszer Dima emberére akadt!... Azután Papp László leirata az aradi esperesnek... Az aradi esperes leirata a temesvári presbitériumnak: vasárnap jelenjenek meg Aradon, az egyházi vétkek tisztázása ügyében... A presbitérium válaszlevele: „Vasárnap nálunk istentisztelet van... szívesen látjuk az Esperes urat az istentiszteleten...” Jelentés: a parókia alatti pinceklub teljes erővel épül. Már minden erőnket latba vetettük, hogy ne jussanak építőanyaghoz, Újvárossy Ernő felhajtotta...” A név háromszor aláhúzva... Jegyzőkönyv a presbiterek közös kihallgatásáról a szekuritátén... Egyéni megdolgozás... Szavazás, második forduló... A presbitérium ismét mellette három ellenszavazattal... Aha, először a mérnököket és a kutatókat sikerült leszakítaniuk... Ez a láncok gyenge pontja, nekik sok a vesztenivalójuk... Tőkés László ellenlépése: nyilatkozat a Panorámának... Erre emlékezett, hiszen benne volt az országos belső jelentésben. Vajon hogyan juttathatták be, és hogyan vihették ki ezt az anyagot? Egy videokamera nem egy mikrofilm!... Újabb utasítások a technikai osztály vezetőjének, Ceghi Felician ezredesnek a lakás közvetlen lehallgatásának megszervezésére... Listák használható személyekről, egykori iskolatársak, teológusok (aláhúzott nevek és kérdőjelek)... Papíráradat... Újvárossy-ügy: megoldva... Ismét Papp László. 999. számú átirat, mely szerint a kultuszügyi hivatal visszavonja Tőkés László működési engedélyét. Ez év augusztus 31-én. Egy nappal később, szeptember 1-jén újabb átirat a 1010-es számon:

„Tőkés László Tiszteletes Úrnak! Ismételten felhívjuk figyelmét, hogy egyházunk szolgálójaként és a Románia Szocialista Köztársaság állampolgáraként elkövetett súlyos vétkei miatt visszahívjuk segédlelkési hivatalából. Ennek következtében felszólítjuk, hogy szeptember 15-éig tegye szabaddá a temesvári lelkesi lakást. Ellenkező esetben kénytelenek leszünk a hivatalos szervekhez fordulni, hogy intézkedjenek törvényes úton a szolgálati lakás jogtalan használata ügyében.”... Magyar

lapkivágások és fordításai (aláhúzva)... Egy dühödt intézkedés szorosabb megfigyelés követelésére, mivel újabb kazetták jutottak ki Magyarországra s a Kossuth Rádió a Vasárnapi Újság című műsorában sugározta őket... Egy videofelvevő felállítására tett kérelem, jóváhagyás... Tőkés László beadványa a törvényszékhez... Újvárossy-ügy: végleges megoldás... A halottkém jelentése: Újvárossy Ernő öngyilkos lett... Jelentés: Tőkés Lászlót a temetésekre és a törvényszékre is minimum négy ember kíséri... Október 20. Ugyanezen a napon lelkendező jelentés Boršról, a Románia és Magyarország közti legfontosabb közúti átkelőhelyről: elfogtak egy papot, akinek a tárcájában egy elismervény volt 20 000 lej értékű ajándék átvételéről. A szenzációt az aláíró személye jelentette: Tőkés László. No meg a feladó: egy nehezen kimondható nevű hollandiai magyar vallásos szervezet... A mellékelt anyagon Dima utasítása: az elismervény a kémtevékenység bizonyítéka, úgy kell beállítani, mintha a segély csak fedőakció lett volna államtitkok kiszolgáltatására, államellenes propaganda végzésére...

Ion Oprescu többször átolvasta a nyugtát. Ez lett volna eddig az egyetlen tényszerű bizonyíték, hogy Tőkés László irredenta szervezetekkel áll kapcsolatban? Nem valószínű azonban, hogy ezt a bizonyítékot bármely, magát is komolyan vevő törvényszék figyelemre méltatta volna. Hiszen hol van a világon olyan kém, aki kémtevékenységéről elismervényt ad, megnevezve megbízóit. Ilyet senki alá nem ír, ha csak egy piciny folt is van a lelkiismeretén. Aki ilyet, ezekben a kemény időkben is alá mer írni, az nagyon is meg lehet győződve arról, hogy cselekedetei ártatlan háttérrel igazolni tudja a bíróság előtt. Csakhogy Dima nyilván abban reménykedik, hogy a felkért bíróság nem civil törvényszék lesz, hanem katonai, előre megállapított halálos ítélettel. A legmagasabb szintől érkező precíz útmutatásokkal. Ellenkező esetben már rég eldobta volna ezt a vacakot. Ennek a papírfecneknek csak egy hazaárulási koncepciós perben lehet szerepe, ehhez viszont kell egy bomba-esemény is, amelyik ország-világ előtt nyilvánvalóvá teszi a per szükségességét.

Oprescu ezredes megborzongott. Hirtelen felrémlt előtte, hogy mi is lett volna az az esemény, amelyet Dima ezredes előkészített. Magyar pogrom, vagy erőszakos cselekmények, a tömeg provokálásával. „Úristen, mibe keveredtem megint!”

Reszkető kézzel vette elő zsebéből a Diazepan tablettákat. Vízet töltött és lenyelte az adagot.

Gyűlölettel meredt a még megmaradt laperdőre. Csapdának érezte, egyirányú elnyelő örvénytölcsérnek, mely mélyére húzza, hogy csak azután vesse ki magából, ha megfullasztotta, megsemmisítette. Gyűlölte Tőkést, mert volt mersze szólni, gyűlölte Dimát, mert féktelen hatalomvágyában esztelenül tört előre, mint egy kormányozhatatlan, feltúrázott gépkocsi egy szerpentinon, gyűlölte Postelnicut, mert nem engedélyezte nyugdíjazását, gyűlölte az egész világot, mert ebben kellett élnie.

Így ült, maga elé meredve, szeme előtt az utolsó irattal, mely tudatta, hogy a december 13-iki dátummal beadott keresettel a váradi püspöki hivatal kéri Tőkés Edith kilakoltatását is. Megjegyzés: december 15. „A keresetet megszüntetem, mivel egyik fél sem jelent meg. A keresetet az irattárban kell elhelyezni, amíg valamelyik fél nem érdeklődik iránta.” Dănuț Diaconescu bíró.

Élesen, agresszíven felberregett a telefon.

Felemelte.

– Itt Daru Tihu őrnagy. Engedje meg, hogy jelentsem: az 1. számú megfigyelt objektum környéke

elcsendesedett. Az emberek hazamentek.

- Rendben. Lepihenhet. De ha valami történne, rögtön hívjon az irodában. Nem megyek már haza.
- Értettem. Jó éjszakát, ezredes elvtárs!
- Magának is.

Letette a kagylót. Csak most érezte, milyen fáradt. Levette zubbonyát és a karosszékre tette. A szekrényből elővette a plédeket, amelyeket még Nica mutatott meg neki, meg a kispárnát is. Ledőlt a kanapéra és rögtön álomba zuhant.

2. NAP

Szombat, december 16.

A Timotei Cipariu utcából valósággal kitüremlett a sokaság a kocsíútra, úgyhogy az itt haladó autóknak lassítaniuk kellett, hogy valakit el ne üssenek. De Y. oldalán, a patika és az élelmiszerbolt között is jócskán álltak. A villamosmegálló járdaszíkján pedig tűt sem lehetett leejteni a sok szájtátítól. Egy bőrkabátos molesztálta itt a nőket és főként az idősebb férfiakat.

– Közlekedjenek! Nincs dolguk otthon? Mozgás! Vagy megunták az életüket?

A patika előtt egy kék Dacia állott. Hivatali kocsi sárga rendszámtáblával. Y. arrébb ment, mert a benne ülő alak ugyancsak forgatta a fejét, nyilván ismerős arcokat keresett, amelyeket ma mutattak neki a szeku hatalmas fényképtárában.

A bőrkabátos most két fiatal munkásnőbe kötött bele.

– Mit totojáztok itt?

– Villamosra várunk. Nem szabad?

– Itt a villamos. Tűnés!

– Jó, jó.

A lányok felléptek a lépcsőre. De csak egyik lábbal, mert közben a kis utca felé füleltek, ahol felmorajlott a tömeg. A zajra visszaléptek, s kikandikáltak a kocsi eleje előtt. A szekus sem volt képes türtőztetni kíváncsiságát, ő is előre jött, hogy belásson az utcába. A villamosvezető sem mutatott semmi hajlandóságot az indulásra, amin az utasok se nagyon bántak, hiszen mind a túlsó oldalra tapadtak.

– Elvtársak! Honpolgárok! Kérem, oszoljanak! Menjenek haza!

– Huó! – zúgott a tömeg.

– Kérem, én Petre Moț vagyok, a város polgármestere!

– Pfujj!

– Nézzék, itt áll mellettem Tőkés László!

– Hurrá, hurrá!

– Látják, én betartottam az ígéreteimet. Az ablakokat beüvegezték, a feleségét megvizsgálták, nem fogják kilakoltatni.

– Igaz ez, tiszteletes úr? – kérdezte a tömeg magyarul.

– Igaz, híveim!

– Să spună și în română! Sîntem mulți aici care nu știm maghiara! (Mondja románul is! Itt sokan vagyunk, akik nem tudunk magyarul!)

– Domnul Moț a ridicat cordonul de miliție din fața casei, a permis unei comisii medicale să consulte soția mea bolnavă, care este gravidă, au fost puse geamurile, și mi-a promis că execuția de evacuare din locuință nu se va aplica! (Moț úr megszüntette a rendőrségi őrizetet a ház előtt, engedélyt adott egy orvosi bizottságnak, hogy megvizsgálja terhes, beteg feleségem, helyreállították az ablakokat és megígérte, hogy a kilakoltatási végzést nem hajtják végre!)

– Nem hisszük! Nu credem! – zúgta két nyelven a tömeg.

– Adja írásba! Să dea în scris! Să dea în scris!

Az egész tömeg átvette és szótagolva, ritmizálva kiáltotta.

– Să dea în scris! Să dea în scris!

A jelszót átvették az utca túlsó oldalán levők is, akik nem sokat hallottak a párbeszédből, de azt megértették, hogy a hatóságok ismét csak ígéretésekkel akarják betömni az emberek száját.

Most már az egész utca egyetlen lüktető, üvöltő kígyó volt.

– Să dea în scris! Să dea în scris!

Moț elvtárs kétségbeesetten integetett, míg a tömeg elcsendesedett.

– Úgy lesz, elvtársak! Csakhogy ehhez idő kell! Meg nem is az én hatásköröm, de ígérem, a szakállánál fogva cibálom ide a püspököt Nagyváradról, s itt fogja aláírni a kilakoltatásról való lemondást!

Egyesek tapsoltak, mások fütyültek, volt, aki kacagott, maga elé képzelve a Moț elvtárs által vázolt képet, megint mások kételyüknek adtak hangot, hogy szombat délben már biztosan nincs a püspök a hivatalban, hogyan lehet őt előszedni? A tömeg vitatkozó csoportokra szakadt szét, az ablakokat bezárták, s hamarosan látták, ahogy a túloldalon elindul egy sárga számtáblájú, fekete Dacia Moț elvtárssal a hátsó ülésen.

– A cirkusznak vége! Beszállás! – vezényelt a bőrkabátos és sokan engedelmeskedtek. A villamos zsúfolásig megtelt, majd lassan kivánszorgott a megállóból.

Y. ösztönösen a patika előtt parkoló kék Daciára nézett. A benne lévő alak láthatóan egy rádiótelefonon a feljebbvalóit tudósította. A tömeg itt is megritkult, ezért Y. jobbnak látta, ha betér az élelmiszerboltba, mintha dolga lenne, végigsiet a sötét múrokkonzervek, kékkáposzta-savanyúság, csomagolt só, árpakása és súrolópor-dobozokkal tömött végtelen tárlók között – ez volt a szokásos felhozatal már hetek óta. Ha nem számítjuk az egyik sarokban az utcalistákkal ácsorgó eladókat, akik a fél liter repceolajat, egy kiló cukrot és tíz tojást, egynegyed vajat, fél kiló lisztet, vagyis a tisztességes honpolgár egyhavi fejadagját voltak hivatva kiszolgáltatni, ha éppen mindhárom kapható volt egyszerre, ám ez, mint ma is, nem volt valószínű, hiszen láthatóan csak lisztjük volt. Y.-t ez csak annyiban érintette, hogy megtudja, mikor érdemes neki is bemennie a saját élelmiszerboltjába, ahol a neve szerepelt az utcalistán, mivel általában a városban szinte egyszerre kezdődött el a hiány, vagy jött meg a készlet egy része, s kezdtek osztani valamit. Ma úgy tűnt, hogy reménytelen a helyzet, nem érdemes már az élelmiszerbolttal próbálkoznia. Átment a kenyérrészleghez, nem voltak sokan, de a kenyér is olyan kökemény volt, hogy embert lehetett volna ölni vele. Amint a pékek mesélték, ez azért van így, mert a régi kenyérbúzáat a termelésben felcserélték a takarmánybúzára, mivel ennek nagyobb a hozama, tehát könnyebben el lehet érni vele az illuzórikusan magasra srófolt terveket. Csakhogy idővel ezek a valós hozamok sem lettek már elég nagyok a telhetetlen Elnöknek, s a takarmánybúza sem tudta követni az előírányozott csillagászati számokat, amelyeket licitálási alapon az íróasztal mellett találtak ki az Elvtárs kegyeire áhítozó pártaktivisták, másfelől viszont a takarmánybúzáról kiderült, hogy azért takarmánybúza a neve, mert nem alkalmas a kenyérsütésre, kicsi a sikértartalma. A belőle készített kenyér tömör lett, a héja rögtön a sütés után kökemény, a belseje pedig, ha nem szárították eléggé, ragacsos. Így aztán az embereknek hozzá kellett szokniuk a baltás kenyérhez, mivel baltával, bárdal lehetett leginkább szeletelni. Y. mégis vett belőle, mint más halandók, kiknek nem

volt pék haverjuk, aki félretett a legfelső pártaktivisták belső boltjai számára fenntartott valódi kenyérből néhányat, s a műszak után a kerítésen keresztül csempészte ki az árut a sütödéből.

Y. hóna alá vette a kenyeret és kiment újra az utcára. A Timotei Cipariu most viszonylag csöndes volt. Egy gyermek járt az emberek között és sárga viaszgyertyákat árult. A szekusok az őrhelyeiken álltak, illetve ültek. A kék Daciában ülő nem beszélt már, hanem utasításokat kapott. Y. jobbnak látta, ha nem várja meg a további fejleményeket. Ideje volt, hogy a napközis óvodába menjen és hazavigye Évát.

*

Ion Oprescu ezredes felvette a telefont.

– Igen!

– Itt Daru Tihu őrnagy. Engedélyt kérek, hogy jelentsek.

– Tessék.

– A tömeg ismét összegyűlt és a hangulat kezd feszültté válni.

– Miben nyilvánul ez meg?

– A közigazgatás képviselőit kifütyülték, és követeléseik egyre arcátlanabbak, az államrend ellen irányulnak.

– Veszélyben vannak?

– Mi most nem, de a rendszer igen. Kérem, sürgősen közölje ezt a feletteseivel, főinspektor elvtárs.

– Óvakodjon a meggondolatlan cselekedetektől. Ne lépjen közbe, míg közvetlen parancsot nem kap tőlem. Értette?

– Megértettem.

– Vége.

Ion Oprescu érezte, hogy a veszély, amit tegnap este érzett, most itt van újra. Minden tettét ugrásra készen lesi.

Feltárcsázta a forródrótot. A készülék egyből kapcsolt.

– Belügyminiszter elvtársnak jelentem: a tüntetők ismét aktiválódtak.

– Már hallottam. S te mire vársz? Hogy utánad jöjjenek?

– Csak mintegy százan vannak.

– De lesznek ezren is, te barom, ha sokat totojázunk. Csapj le rájuk határozottan.

– Milyen határozottan?

– A 0 2600-as értelmében, te ökör!

– Értettem, de...

– Semmi de. Semmi de. Intézkedni!

A vonal megszakadt. Oprescu ezredes magába roskadt. Mindig ettől a pillanattól félt. Attól, hogy egyszer ő is olyan helyzetbe kerül, hogy a népharaggal szemben fegyveres harccal kell megvédenie a fennálló rendet. Mert az utóbbi években egyre nyilvánvalóbb volt, hogy előbb-utóbb az államvédelem szokásos intézkedésrendszere elégtelen lesz a megoldáshoz. Motru, Zsil-völgy, Brassó jelezték már a tömegfeszültségek útját az egyszerű vállalaton belüli sztrájtól az utcai nyílt konfrontáció felé. A további eszkaláció megelőzésére született a hírhedt 0 2600-as rendelkezés, mely ott volt minden

megyei főfelügyelő pánceszekrényében a Vörös Dossziében. 1988. július 1-jén küldték szét, azóta volt érvényben a totális gyorsmozgósítás, a belügyi csapatok és a teljes állomány éleslőszerrel való felfegyverzése, az antiterrorista egységek bevetésének utasítása „minden olyan erő ellen, mely destabilizálná a jelenlegi rendet, veszélyeztetné az ország vagy része függetlenségét, vagy területi integritását”. Nagyon jól tudta, hogy amikor Postelnicu a 0 2600 érvényesítését követelte, akkor őt egy előre kitervelt tömeggyilkosság részesévé tette. Románia történetében nem először történt meg, hogy a kormány saját fegyveres erőit vetette be saját népe ellen. Így történt ez 1907-ben, Moldovában a parasztok lázadásának leverésekor, 1929-ben Lupényban, a bányászsztrájk leverésekor, 1933-ban a vasutasok sztrájkja leverésekor. Százezerszer hallotta ezeket a történeteket előadásokon, propagandakurzusokon, látta a képeket a Párttörténeti Múzeumban tanulmányi kiállításon, s mindig azt mondták neki: „Íme a burzsoá rendszer, mely a nép erőszakos elnyomója, a maga meztelen valójában! Bezzeg ilyen nem történhet meg egy szocialista államban, mely a nép állama, hiszen itt a nép gyakorolja a hatalmat. És ez rendszerünk felsőbbrendűségének leghitelesebb bizonyítéka a kapitalizmus felett, hiszen a nép nem foghat fegyvert a nép ellen!” Való igaz. Maga is hányszor mondotta ezt el pártoktatási órán és meg volt győződve, hogy a gondolatmenete helyes, hisz teljesen abszurd elképzelés, hogy a nép államában, a nép képviselői éppen a népükre fogjanak fegyvert. És most itt állt az abszurditás megvalósítása kapujában. Neki kell megvalósítania ezt a nonszenszt. Mert meg kell valósítania, ha unokáját a térdén kívánja hintáztatni pár év múlva.

Felvette a tollat és munkafüzetébe feljegyezte:

DECEMBER 16 – 12.50 h – TELEFON – POSTELNICU – PARANCS – INTÉZKEDÉSEK A TŰNTETŐK MEGSEMMISÍTÉSÉRE

Végtelenül fáradtnak és elnyűttnek érezte magát, olyan fáradtnak, hogy nem volt képes megnyomni a vörös gombot. De nem is kellett. A megyei forródrót telefonja berregett fel. Élesen, követelően. Csak nehezen tudta rávenni magát, hogy felemelje.

– Halló? Van valami magával, Oprescu? Miért nem veszi fel?

Radu Călan, az új első titkár hangja volt. Őt is most helyezték ide, a XIV. Kongresszus alkalmával, csak nem Biharból, hanem Hunyadról, egy bukaresti kitérő után. Tetszett neki ez az ember. Călan is nehéz helyről jött, az acélolvasztárok és a bányászok megyéjéből, s ha ott helytállt a jelenlegi helyzetben, azt jelenti, hogy remek ember, ért az ellentétek és konfliktusok elsimításához, mielőtt azok elmérgesednének. Ismerték egymást régebről is, igaz felszínesen, de most úgy érezte, benne lehet csak támasza ebben a válságos állapotban. Ilyen extrémistákkal, mint Ilie Mare és Decebal Dima, csak a megfontoltak szövetsége helyezkedhet szembe. Ezért kimondhatatlanul örült, hogy még mindig Radu Călan hangját hallja, s nem Ilie Mare-ét. Hisz ez azt jelenti, hogy még nincs minden veszve, talán a végzetes lépés mégiscsak elkerülhető.

– Oprescu... Oprescu?

– Igen... halló – nyögte ki végül a válaszsavakat.

– Na, hálisten, már azt hittem, valami baj van.

– Baj van, de nem az én egészségemmel...

– Értem, értem. A helyzet valóban válságos. De pánikba esni most még veszélyesebb. Ért engem, Oprescu?

– Értem, első titkár elvtárs.

– Helyes. Tehát tizenhárom órákor bevezették a megyében a szükségállapotot. Ez Ilie Mare elvtárs utasítása.

– Értem. De nem szabad elveszíteni a fejünket...

– Nem. Jól mondod, Oprescu: nem szabad elveszíteni a fejünket. Ebben az értelemben intézkedj! Számítok rád!

– Köszönöm a bizalmat, első titkár elvtárs. Azon leszek, hogy igazoljam.

Letette a telefont, mert hallotta a kattanást a vonal túlsó végén is. Mély lélegzetet vett, mert úgy érezte, mázsás súlytól szabadult meg. Most már tudta, mit kell tennie. Mozgósítja a belügy teljes állományát. A jelszó: VILLÁM*. Szombat van, az emberek már elmentek, egyesek vidékre, idő kell, míg beérnek. Tehát mondjuk legyen a VILLÁM 16:30-kor. De fegyvertelen. Az USLA** pedig álljon készenlétben. Pont. Talán még el lehet kerülni a vérontást.

*

Y. hazavitte Évát a pártaktivisták számára fenntartott napközis óvodából, elolvasott neki két mesét a Kobak könyvéből, a napi kötelező szertartás menete szerint, majd lefektette a kislányt.

Kiment a könyvtárszobából, óvatosan megemelve az ajtót, hogy ne nyikorogjon.

A szomszéd néni otthon volt. Könnyedén beleegyezett az örökösbe, amikor meghallotta, hogy főzhet magának igazi kávé, s olvashat, amíg a kislány fel nem ébred.

Y. így tehát lerobogott a lépcsőn, elindította a kocsit, kikanyarodva a tömbök közötti keskeny utcán a Circumvalațiunii körútra, aztán le az állomásig, fel a Bega hídig, majd a Tudor Vladimirescu soron visszafordult a délben elhagyott helyre, a Dinamo szövetkezet parkolójába. Gyalog ment fel a Máriáig, miként délben, óvatosságból a zsúfoltabb túloldalon. A patika előtt ott állt a kék Dacia, de az az alak nem ült benne. A két bőrkabátos fogdmeg továbbra is a villamosmegállóban tevékenykedett, de úgy látszott, egyre csökkenő sikerrel, mert a déli tömeg időközben megduplázódott vagy megtriplázódott. Már lehettek vagy 400-an, 500-an. Ez a nagy kavargás bátorságot adott neki, s átment a túloldalra. „Egy ilyen bábelben már nem sokat ér a videójuk, ha mozog az ember” – gondolta. A templom fala mellett igyekezett beljebb furakodni a tömegbe, de hamarosan olyan sűrű lett az embermassza, hogy nem tudott előre jutni. Láttá, hogy Tőkés ablaka nyitva van, az emberek a tömegből tejet és kenyeret adnak fel, létrát tartva egymásnak. A kapuban egy marcona ábrázatú ember állt. Y. felismerte benne Csőke Andrást. Ez megnyugtatta. Tehát Tőkés Lacit a hívei őrzik. Lassan az utca közepe felé araszolt. Egy kibontott hajú asszony gyertyákat osztogatott. Már szinte mindenki románul beszélt, de a hamis hangsúlyokból sejtette, hogy nem mindenki román itt, csak nem akarnak már magyarul beszélni, nehogy a mellettük állók megsértődjenek, azt képzeljék, hogy valami rejteget-nivalójuk van.

Az ablaknál mozgolódás látszott, s erre a tömeg mormolása, háttérzúgása egyből megváltozott.

– Tő-kés Lász-ló! Li-ber-ta-te! Tő-kés Lász-ló! Sza-bad-sá-got! – kezdte el egy zilált külsejű asszony a ritmikus kiáltást és a tömeg pillanatok alatt átvette a jelszót. Istenem, végül is milyen egyszerű volt ez a szó: Szabadság. Egy a több mint egymillió szó közül. Egy közönséges, egy mocskos propagandista szó, amelyet naponta kellett olvasnia azon napilap fejlécén, ahol dolgozott. Egy szó, mely régóta nem azt jelentette, amit jelentenie kellett. Mert ez a politikai szónokok által oly kedvelt és

agyonragozott szó furcsa módon sohasem szerepelhetett ugyanazon gyűlések jelszavainak kulcsszavai között. A szabadság mindig csak a pártpropaganda szónokainak privilegizált szava volt. Az ügyért való szólás szabadsága. Csak egyéni alakban létezhetett, a tömeg torkán meg nem szólalhatott. És most e szintagmában, Tőkés László neve mellett, a száznyi torok ütemes kiáltása egyszeriben megváltotta az örökre bemocskoltnak vélt szót. Érezte, hogy elemi erővel szabadítja fel a szó a benne lévő gátaikat és görcsöket.

– Tő-kés Lász-ló Li-ber-ta-te! – mondta ő is egy ütemre a többiekkel és érezte, bepárásodik a szeme a boldogságtól. Mint évtizedek óta takarítatlan kéményekbe hirtelen behatoló oldószer, ez a szó láthatóan, hallhatóan feltépte az odakövesedett indulatokat, a ki nem mondott tiltakozásokat, a fejhajtással elfojtott válaszokat. A tüdők kürtőiből egyre tisztábban és teltebben áradt a torkokba a levegő, megszűnt a félelem görcse. Ki lehetett végre mondani azt, amit hittünk, de nem mertünk kimondani, hiszen nem voltunk többé egyedül, százan és százan mondták velünk egy ütemre:

SA-BAD-SÁ-GOT!

Tőkés László felemelte a kezét, jelezve, hogy szólni akar:

– De emberek, én szabad vagyok!

Kacagás gyöngyözött végig a téren.

– Ce spune? Mit mond?

A most értesülők újabb kacagáshulláma gurgulázott végig az utcán.

– És az ablakait ki törte be, tiszteletes úr? – kérdezte mellette néhány lépésnyire egy idősebb ember, akiben Y. felismerte Csáky Sándor nyugdíjas bányászt, aki részt vett a híres Zsil-völgyi bányászfelkelésben, ezért aztán bármennyit is járt-kelt, hogy tisztességes lakást kapjon, hiába volt pozitív minden terepszemle és hangzott el számtalan ígéret, a kiutalás pillanatában a listán valaki mindig kihúzta a nevét, mert benne volt a veszélyes elemek országos adatbankjában.

Tőkés Lászlót azonban nem lehetett könnyen kizökkenteni nyugalmaiból. Szelíden válaszolt.

– Biztos valamiféle rossz gyerek!

– Ismerjük mi az ilyen jómadarakat! – kiáltott vissza a bányász románul. – Tudjuk, kik azok, akik az ablakait betörik.

Egy megtermett ember kezdett kiáltozni, kinek napcserzett arcából látszott, hogy a szabad ég alatt tölti élete javát, bár most városias öltözkében volt.

– Pópa úr, mit csináltak magával? Hol verték meg?

Tőkés László egy bizonytalan mozdulatot tett a feje és a keze felé, de nem felelt.

– Tiszteletes úr, én szerelő vagyok, dolgoztam magánál, és tudom, hogy maga jó ember. Ha kell, én éhségstrájkolok is Önért!

– Emberek, jóemberek! – szólt a tömeghez Tőkés László azon a lassú, megfontolt hangon, ahogy a szószéken beszélt híveihez. – Ne kockáztassák az életüket értem! Maguknak is van családjuk. Menjenek haza. A hatóságok megígérték, hogy megszüntetik a kilakoltatási eljárást.

De a tömeg háborgott.

– Ki áll ott a háta mögött? – kiáltotta egy hang, valahonnan az utca túloldaláról, ahonnan nyilván mélyebben belátott a szobába.

– Senki, senki – mondta Tőkés László.

- Ne higgyenek neki. Kényszerítik! Ott állnak pisztollyal a háta mögött a szekusok!
- Azért beszél ilyen lassan, mert felolvassa! – kiáltott egy másik hang.
- Bent vannak a szekusok!
- De emberek, higgyék el, nincs bent itt senki, csak a barátaim.
- Ismerjük az ilyen „barátokat”. Akik az oldaladba nyomják a fegyvert!

A tömeg meglódult és benyomták a kaput. A bezúduló áradatban hirtelen felé villant egy ismerős arc. Preda volt. Preda Laurențiu kapitány a bűnügyiektől. Vali Tamaș, a városi rendőrség egykori parancsnoka küldte hozzá, amikor ellopták az írógépét. Jól megjegyezte magának. Vajon mit keres itt?

A folyosóról nagy vitatkozás hallatszott. Nyilván a behatolók és Tőkés László hívei, testőrei vitakoztak. Mindenesetre a benyomuló áradat megállt. Tőkés László eltűnt az ablakból. Bizonyosan tárgyalnak az örökkel. A tömeg elbizonytalanodott.

Y. is hátrébb húzódott a megritkult embersorok között és az utca kijárata felé ment. A fal mellett egy ismerős arcot vett észre. Laza Knezevics ismert népdalénekesnő volt. Egy magas alakkal beszélgetett, akinek az arca ismerősnek tűnt, de nem tudta, honnan. Csak amikor elszakadt az énekesnőtől, és a parkoló kék Dacia felé ment át az úttesten, akkor döbbsen rá, hogy ez az a szekus, aki többször beszélt rádiótelefonon. Körülnézett, majd ő is átvágott az úttesten és visszament az élelmiszerbolt elé, a túloldalra, ahol nagyobb biztonságban érezte magát. Túl sok belügyes kezdett gyülekezni ezen az oldalon. S hányan lehettek még, akiket nem ismert!

*

Decebal Dima, a szekuritáté parancsnoka elégedetten dörzsölte a kezét. Daru Tihu jó hírekkel szolgált. A tömeg végre radikalizálódott. Betörték az ajtót. Még egy-két ügyes provokáció és mégis-csak beteljesülhet a terv. Megrendelte a COMTIM-tól a beígért hűtökocsit az utcavég lezárására. Megadta a jelszót a nagykereskedelmi vállalatnak. A diverziós osztag is készenlétben volt a szöges botokkal. Egy fél óra vagy legfeljebb egy óra elég lesz az akció sikeres befejezéséhez. S akkor senki sem állíthatja meg a felemelkedés útján. A tábornokság biztosított. De lehet, hogy még magasabbra juthat. Az Elvtársnak most az erős kéz politikáját kell folytatnia. Ki kell vetni a vezetésből az utolsó ingadozókat, a kényeskedőket. Nincs hely az anyámasszony katonák számára. Ez harc. Életre, halálra. Aki odaáll taktikázni, elveszett ember. Most igazi vezetőkre van szükség a rendszer megmentése érdekében. És az Elvtárs tudja ezt. Cselekedni.

Öklével az asztalra csapott, hogy nyomatékot adjon eltökéltségének.

*

Y. látta, hogy nagy sebességgel érkező hatalmas teherautó fékez le az élelmiszerbolt előtt. A főnököt már előre értesíthették, mert ott állt kék köpenyében és intézkedett.

- Csak ide rakjátok a ládákat, fiúk, a szegletekre! Kell most a sör a száraz toroknak!

A fiúknak nevezett rakodómunkások, bár félrecsapott sapkát és pufajkát viseltek, egyáltalán nem néztek ki azoknak a gyászhuszároknak, akik a sörgyár teherautóin, vagy inkább rozzant pótkocsis traktorain szoktak rakodni. Fiatalok voltak, huszonegynéhány évesek és láthatóan duzzadtak az erőből. Hármasával adogatták egymásnak a sörösládákat, s így pillanatok alatt valóságos sörösüveg-piramis emelkedett a Timotei Cipariu utcával szemközt a villamosmegállóból is, a gyülekező tömegből is jól láthatóan.

– No, egy, kettő, három eladó a három sorhoz – intézkedett a főnök. – Mozgás, lányok. Az emberek szomjasak, kiszáradt a torkuk a kiabálásban. Jól fog jönni most egy kis kenőolaj!

A szájtátók nevettek a főnök szellemességén.

– Adnak üveggel is, vagy csak cserére? – tette fel egy szesztestvér bizalmaskodó hangon a kérdést, hiszen köztudott volt, hogy az utcai árusításban úgy akarták megakadályozni a közvetlen fogyasztást és a részegeskedést, hogy csak csereüvegek ellenében adták el a sört. Így aztán általában csak a „rendes” egyének juthattak hozzá, akik hazamentek, s elhozták otthonról a csereüvegekkel teli szatyrokat.

A főnök teli torokból adta meg a választ:

– Nem kérünk csereüveget. Üvegestül adjuk! Lányok, tegyetek fel egy ártáblát: kitűnő temesvári sör, üvegestül!

Mivel a városban már hetek óta csak kimért sör volt kapható, hamarosan nagy gyülekezet támadt. Előbb csak a villamosmegállóban levők ruccantak át egy-két üvegért, aztán már innen is indultak át a túloldalra férfiak kabátzsebükben két-három üveggel.

– Csak tessék, csak tessék! Hogyha sörrel telt a torok / A nyelved is jobban forog!

A kereskedő alkalmi zöngeménye viharos sikert aratott. Most már tízesével mentek át a sörösüvegekkel alaposan feltankolt emberek a Timotei Cipariu utcába.

Y. csak most ébredt rá, hogy ez nem lehet véletlen. Ez egy jól kitervelt diverzió része. De mit tehetne? Kössön bele az emberekbe, próbálja útjukat állni, hogy ne vegyenek sört? Lehetetlen. Ez ellen Tőkés László sem tudna semmit tenni. Gondosan kitervelték az egészet, hiszen az emberek legalattomosabb ösztöneire apelláltak. A szükséges búfelejtőre. Hiszen azt meg kell adni, hogy amikor az élelmiszerboltokban már szinte semmit sem lehetett kapni, két-háromféle olcsó alkohol közt még mindig válogathatott a melós.

Áthúzódott a patika felőli sarokra, hiszen félt, hogy valamelyik részeg vagy megjátszott részeg kiszúrja magának, s egyszer csak azon veszi észre magát, hogy megkéselték, összeverték.

Az a szekus, aki a kocsiból tartotta a főnökséggel az összeköttetést, megint átjött a túloldalra. Az üzletvezetőhöz ment, valamit súgott a fülébe, amire az széles meghajlásokkal és taglejtésekkel válaszolt. Csak következtethetett arra, hogy mi lehetett a probléma, mivel a főnök nemsokára bezavarta azt a két eladókislányt, aki eddig a kiürült üvegeket vásárolta vissza, s az üres ládákat és üvegeket az üzlet belsejébe menekítette, mint leltári vételt. Mivel a ládahordás megszűnt, nyilvánvaló volt, hogy az üvegeknek ott kell maradniuk az emberek keze ügyében, hogy az első adódó alkalommal felhasználhatók legyenek, amikor a provokáció megpattintja az indulatokat.

Benézett a Timotei Cipariu utcába. A tömeg túloldalán valami kékség villant. Egy autóbusz? Egy hűtőkocsi? Erről a helyről nehéz lett volna megállapítani. Annyi bizonyos, hogy lezárták az utcát. Amolyan zsákutcává. Vagy halfogó varsává. Most már csak be kell terelni a lázadókat a Timotei Cipariuba, s kész a nagy fogás.

Nem maradhatott itt tovább. Már nagyon meleg lett a helyzet. Kicsi Irma nem lakott már itt, a szomszédos épületben, hogy felmenekülhetett volna hozzá, így bölcsebbnek látta, ha visszahúzódik a kocsija felé.

A kocsija a helyén volt a parkolóban. A Máriától a tömeg megszokott moraja hallatszott, ezért úgy

határozott, hogy a Kütl tér felé veszi az útját.

Csak a Rotiseriáig jutott, amikor a tér felől borzasztó üvegcsörömpölés zaja hallatszott, majd újra. Meggyorsította lépteit, de ahogy az illatszerbolt elé ért, már látta is, hogy mi volt a zaj oka. Könyvek repültek a járdára, az útra. Jól ismert vörös fedeles könyvek, a Nagy Vezető, a Kárpátok Géniusza összes műveinek végeláthatatlan sorozatai, melyektől roskadoztak a Mihail Sadoveanuról elnevezett könyvesbolt polcai.

Előre húzódott egészen a sarokig, a dohányárudáig, hogy jobban lásson.

– Gyerünk, emberek! – ordított a nagydarab pasas. – Segítsetek máglyát rakni a diktátor műveiből!

Több ember ugrott oda segítségre készen, kezdte halmozni az őrző kölykök által a betört kirakatokon át az utcára hajigált műveket.

– Maga is segédkezzen – bökött Y.-ra a nagydarab pasas.

Y. szeme közben már a tér szemben levő oldalát pásztázta, s hamar rábukkant arra, amit keresett. Az autóbushozmegálló fedele alatt egy férfi állt nyakában fényképezőgéppel. Dolgozott. Gyorsan sarkon fordult és futni kezdett vissza kocsija felé. Mire elérte, már magasodó füstoszlop szállt az ég felé.

Mint egy indián jelzőtűz. Füsttávíró.

Elkezdődött.

*

Az első titkár, Radu Călan asztalán felberregett a vörös elnöki telefon.

– Igen, Elnök elvtárs, itt Radu Călan!

– Mi a helyzet?

– A helyzet változatlan, Elnök elvtárs!

– Én most kaptam értesítést arról, hogy a helyzet megváltozott.

– Én úgy tudom, Elnök elvtárs, hogy most ott állnak a gyertyával a kezükben.

– Gyertyával? Igen. De gyújtogatnak!

– Az lehetetlen. Azok békés emberek.

– Radu Călan, te nem informálsz korrekt módon.

– De Elnök elvtárs!

– Igen, te elhallgattad előlem, hogy miféle bomlasztó, züllött elemek gyűltek ott össze, s az ország integritására törnek!

– Az integritására?

– Igen. Irredenták, nacionalisták, horthysták vannak ott. Mindent tudok.

– De...

– Ha pontosan értesítesz, akkor más döntéseket hozhattunk volna. Így azonban keményebb eszközökhöz kell nyúlnunk. Nem hagyhatjuk, hogy a szemünk láttára rabolják meg drága hazánk függetlenségét! Tégy meg sürgősen minden szükséges lépést!

– Értettem!

– Nézz körül, ha valóban nem tudtok arról, amit én mondok neked, nincs-e áruló a körödben. Érted? Te jó román vagy, de vannak körünkben másféle emberek is. Akikben nem szabad megbíznunk. Érted?

– Értem, Elnök elvtárs! Rögtön intézkedem!

A megyei különvonal telefonja felberregett.

– Hé, Oprescu, mit gatyázol? – hangzott az ordenáré kérdés a készülékből Ilie Mare arrogáns hangján. – A Tinereții sugárúton huligánok garázdálkodnak, felgyújtják az üzleteket és te alszol? Hol vannak az embereid?

– Most van a gyülekező!

– Gyülekező? Te gyűlésezel, ahelyett hogy lecsapnál rájuk? Talán nem hallottad, hogy szükségállapot van?

– De igenis hallottam, Mare elvtárs, de tetszik tudni, ma szombat van, és nehéz volt az embereket összeszedni.

– Az ország lángol, a belügy meg kurváskodik! A keserves mindeneteket, hát ezért tartunk mi titeket?

– De Mare elvtárs...

– Semmi de. Rögtön intézkedsz, hogy állítsák vissza a rendet a zónában! Hallod, Oprescu, a RENDET. Tökéletes rendet akarok! Gyorsan.

– Értettem.

– Akkor végrehajtani.

A vonal megszakadt. Felvette a belső telefon kagylóját.

– Constantin ezredest, a gazdaságiaktól!

– Igen, itt Ion Constantin ezredes, a gazdasági osztályról – hallotta kisvártatva a telefonban.

– Indulj el tüstént a Mária felé, ott zavargások törtek ki! Felgyújtottak valami üzleteket. Végy magadhoz néhány embert és becsüld fel a kárt. A rend helyreállításáról gondoskodunk.

– Értettem. Leléphetek?

– Indulj rögtön!

A főfelügyelő ezek után a diszpécsterszolgálatot tárcsázta:

– Kérem a tűzoltóságot!

A készülék kattant egyet és kapcsolt.

– Halló, tűzoltóság? Itt a megyei főinspektor! Rögtön küldjenek ki két kocsit a Máriához!

– Már megtettük, ezredes elvtárs.

– Hogyan?

– Mare elvtárs tudósított egy negyed órája, hogy a Tinereții úton két kocsira van szükség egy tűz lokalizálására.

– Kiküldték?

– Ki.

– Akkor minden rendben. Legyenek készenlétben a vízágyúk is. Ellenőrizték a műszaki állapotukat!

– Értettem, főinspektor elvtárs.

Letette a telefont. „Igen – kétségtelen – gondolta –, hogy Ilie Mare keveri a lapokat. Meg Dima. De akkor egyék meg, amit főztek.”

– Induljunk, Ardeleanu!

Kiléptek a hatalmas Nicolae Ceaușescu-portrétól uralt főfelügyelői irodából, sa díszterem felé tartottak, ahol a pártgyűlések, előléptetések, ideológiai oktatások zajlottak. A terem most zsúfolásig megtelt. Érkezésükkor felhangzott a katonai „Figyelem!” kiáltás. Mindenki talpra ugrott.

– Üljenek le, elvtársak! – mondta a főfelügyelő.

Szeme végigfutott az egybegyűlteken. Az arcokon feszült izgalom és várakozás. Csak Dima arca volt egykedvű. A szája szélén gonosz, elégedett mosolyféle villant. Mint aki a legjobb úton van a siker felé. Minden akadály ellenére.

– Elvtársak – köszörült még egyet a torkán a főfelügyelő. – Sokszor számba vettük, mi lesz akkor, ha egyszer városunkban is nagy rendbontások kezdődnek. Nos, ez a pillanat bekövetkezett. Úgy tűnik, hogy a Tinereții sugárút és a Mária térségében erőteljesen megbomlott a közrend. Gyűjtogatásokról, fosztogatásokról kaptunk hírt. A tűzoltóság és a gazdasági rendőrség operatív csoportja kivonult, hogy eloltsa a tüzet és felmérje a károkat. A rend helyreállítása érdekében javasolom, hogy egy 40 főből álló osztagot alakítsunk ki tisztekből és altisztekből. Mivel én nem ismerem jól a terepet és a helyi viszonyokat, felteszem a kérdést: ki az, aki itt vezényelni tud?

A teremre szokatlan csend ereszkedett, majd az történt, amire a főfelügyelő számított.

– Én tudok parancsolni! – mondta Dima ezredes, és arcáról lerítt a gőgös elégedettség.

– Jól van. Akkor Dima ezredes átveszi az osztag kialakítását és konkrét utasításokat ad. A többiek, akik nem kaptak konkrét feladatot, itt maradnak az épületben, tartalékállományban, készen arra, hogy ha kell, beavatkozhatnak.

Felállt.

– Egyvalamit ne feledjenek! Mi a nép érdekeit védjük. Nem vihetnek magukkal fegyvert, csak gumibotot. Nincs szükség fölös brutalitásokra.

Dimára nézett. Az éppen kivillantotta ínyét és fogait. Mint egy elégedett farkas.

– Vi-gyázz! – üvöltötte, és a főinspektor kivonult a teremből.

„Idióta – nyugtázta magában elégtétellel Dima ezredes. – Fegyvertelen rendőrök ellen megnő a tömeg bátorsága, könnyebb kiprovokálni a szükséges agressziót. Minden sikerülni fog. A terv hibátlan. És a siker nem maradhat el.”

*

Viorel Marineasa és Vasile Popovici együtt mentek a Mária felé a Galați utcán. Már voltak itt tegnap este is, miután Marineasa a Helion körön Y.-nal találkozott, s az elmondta neki a nagy hírt, a hatalom és az ellenzék előre látható konfrontációjáról. Marineasa ismerte X.-et és barátait, hiszen Y. már akkor baráti kapcsolatba került vele, amikor ő a H. G. Wells sci-fi kört megalapította, majd a Diákház irodalmi körét is. Y. mint a könyvkiadó lektora segítette később az ott feltűnt román fiatal írónemzedék kibontakozását, hiszen az igazgatóság „jóvoltából” az ő feladata volt kezdők műveinek olvasása. Y. így lehetőséget kapott, hogy a demokratikus gondolkodású szerzők előnyben részesítésével ezeknek adjon kizárólag teret a Bánságban, így aztán, nem véletlenül, amikor a hivatalos irodalmi kör egyre szorosabb hivatalos felügyelet alá került, akkor a maguk útjait járni akaró fiatal értelmiségiek, akik a Helionnal párhuzamosan működő irodalmi körbe húzódtak vissza Cornel Secu védőszárnyai alá, Y.-t kérték fel, hogy mutassa be nekik a kizárólag magyarul író barátait is. Így alakult ki az a szoros kapcsolat a román irodalmi körök és a magyar irodalmi körök között, majd az

egyres emberek között Vasile Popovicitól Oberten Jánosig. Mint barátok és eszmetársak hamar rájöttek arra, hogy csupán egyetlen út lehetséges: a közös út, ahol ők azon felül, hogy románok vagy magyarok, elsősorban emberek. Csak az emberek szövetsége döntheti le a diktatúrát, fogalmazódott meg többször találkozóikon a gondolat, lett legyen bár a felolvasó Daniel Vighi vagy Illés Mihály. Y. első jelzésére eljöttek hát Tőkés László védelmére, s nagyon sajnálták, amikor pénteken elszéledt a tömeg. Ma azonban már körüllármázták minden barátjukat, kikkel amúgy is hetek óta azon vitatkoztak, hogy miként lehetne egy hatékony beadványt intézni az írószövetség konzervatív vezetősége ellen Mircea Dinescu védelmében, akit házi fogságra ítélt a diktatúra. Ám a mostani esemény, Tőkés László aktív védelme egy olyan lehetőséget villantott fel, mely messze meghaladta legmerészebb elképzeléseiket is. Hiszen az emberség frontján egyesülni minden demokratikus erővel, az nem egy papírfecni petárdája volt, hanem igazi bomba. Ezt mindketten tudták. S azt is, hogy nem lesz veszélytelen vállalkozás. Ám ha az intellektuelek megfutamodnak, nem állnak ki az élre, mit várjanak a többiektől? Ha a gyávaság legyőzésére adunk recepteket, előbb a magunk gyávaságát illik legyőzni, mondogatták.

Óvatosságból a hátsó úton mentek, de mentek. Daniel Vighi és Gheorghe Secoşan nem volt otthon. Azt mondták, már elindultak. Négyesben könnyebb lett volna, de ha már így adódott...

Már túl voltak a süketnémák klubján, amikor észrevették, hogy a Timotei Cipariu utcát egy hatalmas hűtőautó zárja le. Ember sehol. Mintha kihalt volna a város.

Félelemmel bújtak be az autó mögött a Timotei Cipariu utcába. És félelmük nem volt alaptalan, hiszen alig tettek meg néhány lépést, amikor a hátuk mögött egy kellemetlen hang csattant fel:

– Állj! Hova-hova, madaraim?

Viorel Marineasa megállt, de szeme ekkor észrevette, hogy az utca nem üres. Tőkés László háza előtt ott állnak a virrasztók, gyertyával a kezükben.

– Előre! – ordította, és megrázta Vasile Popovici-ot.

Futásnak eredtek az imbolygó lángok felé. Várták a hátuk mögött felugató géppisztoly ismert gúnykacaját, de ezúttal nem szólaltak meg az AKM-ek. Az emberek, az egymáshoz tapadt rendíthetetlen emberek szolidaritás-védőfala viszont lépésről lépésre egyre közelebb jött. Már látták az arcokat, már felismerték a hangot.

Daniel volt és Gheorghe. Az ő hangjuk szárnyalt programadón a „DEŞTEAPTĂ-TE ROMÎNE” („ÉBREDJ, ROMÁN”) dallamára. ACUM ORI NICIODATĂ... MOST VAGY SOHA... Igen, emberek, nem várhatunk tovább. Hangjuk a futástól kissé ziláltan bekapcsolódott a tiltott 1848-as indulóba.

ÉBREDJ, ROMÁN! ÉBREDJ, SZABADSÁGVÁGYÓ EMBER!

*

– Igen?

– Itt Vasile Milea!

– Hallgatom, miniszter elvtárs.

– Megérdeklődtem a helyzetet az Elnök elvtársnál, s a következő utasításokat kaptam. Ma este a Hazafias Munkásgárdák megsegítésére kivonul a katonaság. Éles lőszer nélküli megfélemlítés. Holnap reggel pedig újabb nagyszabású erődemonstráció Temesváron. Az érintett egységeknek kiadtuk a megfelelő parancsokat, úgyhogy teljesen nyugodt lehet, első titkár elvtárs, minden a legnagyobb

rendben lesz. A katonaság megteszi a maga feladatát

– Köszönöm, miniszter elvtárs!

*

X. izgatottan közeledett a Mária felé. „Eugen Banciu író barátomhoz megyek” – mondogatta magában százszor, hogy ha rákérdeznek, ne dadogjon, ne akadjon meg. Ez volt a legjobb kifogás, amelyet ki tudott agyalni arra az esetre, ha netalántán razzia lenne, s fennakadna a hálóban. Bizonyítékként a táskájába betett egy román cikket, amelyet a jövő héten kellett volna leadnia, hogy érve még komolyabbnak tessenek. Magához vette írószövetségi tagsági könyvét is. Egyszerre Y. figyelmeztetésére minden eshetőségre felkészült. Csak arra az intésre nem hallgathatott, hogy maradjon otthon. Hiszen mi lett volna, ha mondjuk a Bastille bevételénél az írók mind odahaza maradnak? Vagy 1848-ban Petőfi inkább az Akadémia Könyvtárába ment volna jegyzetelni, mint a Nemzeti Múzeum lépcsőjére szavalni. Komoly társadalmi robbanás, igazi forradalom a történelem tanúsága szerint 50 évenként ha egyszer történik. Még akkor is, ha a lázadás elbukik, s nem terebélyesedik ki a népfelkelésből társadalmi rendet felfordító igazi nagy forradalommá, akkor is egy életben egyszer, ha van alkalma az embernek arra, hogy szemtanú lehessen. Ezért aztán, amikor Y. beesett halálra váltan s kiejtette e szót: forradalom – X. úgy érezte magát, mint egy csataló, mely vén gebeként is talpra szökell, ha meghallja a rohamra buzdító trombitaszót, amire egész életében várt. Hiába próbálta ezek után hűteni X. lelkesedését Y., hiába ecsetelte előtte a veszélyeket, X. megfőzte a kávéét Zsinek, beállította a tolószéket, s azt mondta, „most el kell mennem, későn jövök haza. Csak Y.-nak és Z.-nek nyiss ajtót.” Y. hazament, hogy átadja a kislányát Z.-nek, mivel nyomdászolgálatos volt, ő pedig azzal búcsúzott: „Ha mégis valami történne velem, kérjed meg a nevemben Z.-t, vegye át Zsit is, gondoskodjon róla! Ő józan, a legjózanabb közülünk, neki biztosan nem lesz semmi baja.”

Amint felért a Mária híd gerincére és letekintett róla a Március 6. sugárútra, már tudta, hogy nem jött hiába. Egy írónak itt kell lennie, a pórusaiba kell lélegeznie a történelemnek nem csupán a lepárolt illatát, hanem a szagát is. A félelem verítékszagát, és a felszabadulás mámorát is. Olyan ez, mint a szex: olvashatsz akár egy könyvtárnyit a nemi aktusról, ha nem élted át magad is a félelemtől, a mindig jelenlévő kezdeti bizonytalanságtól a beteljesedésig a teljes folyamatot, nem tudsz semmit. Tudósa e kérdésnek lehetsz, de nem írója.

A tömeg sűrű ikrás masszaként hullámozott nem csupán a járdán, de az úttest közepén is. Legbelül, mint sárba ragadt bogarak, épp a kanyarodás pillanatában leállított 8-as villamoskocsik álltak, lezárva a közút forgalmát. A lépcsőkön és az ütközőkön, mint alkalmi szószéken emberek ágáltak és kiáltoztak valamit, de a hatalmas hangzavar elnyomta a hangjukat. Olyan volt ez, mint valami vulkán. A felizzó föld magmatikus folyása, rotyogása, a kitörés előtti pillanatban. Egyelőre csak libegett, nyögött, bugyborékolta a tömeg, de aztán hirtelen, mint vulkáni bombák, kiszakadtak belőle az első jelszavak. Végiggyűrűztek a tömegen a központtól a szélek felé:

JOS CU CEAUȘESCU! LE, HU CEAUȘESCU!

JOS CU REALESUL! LE A VÁLASZTOTTAL!

És közben újra és újra, mint a tömeg pulzusát adó metronóm, az Y. által is hallott meghatározó ritmus, a bűvös, az óhajtott és mindent kifejező szó:

LIBERTATE! LIBERTATE! SZABADSÁGOT!

Négynegyedes ütemben. Mint a szív. A benzinmotor. Az évszakok.

LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!

A mozgásra, az indulásra való lökést, ezt X. igen jól érzékelte innen fentről, a hídról letekintve, a tömeg a túlsó oldalról kapta. Ott tarajosodott fel, kezdett fodrozódni a szegély, s vetett egyre keményebb hullámokat, míg a nyomás el nem indította a mozgást az egyetlen szabad irányba, a híd felé. A villamosok ütközőiről eltűntek a rajtuk álló alakok, elmerültek a tömegben, hogy kisvártatva az élen bukkanjanak fel.

„La studentî! La studentî!” „A diákokhoz! A diákokhoz!” – hangzott az új jelszó. X. lesietett a hídról és éppen a kereszteződésben csatlakozott a tömeghez, vágódott be az első sorba. Befordultak a Tudor Vladimirescu fasorba, mely a Bega-csatorna vonalát követő Alpinet park mellett tartott a diákváros felé. Jobbján egy idősebb úr haladt, divatjamúlt sétapálcával verve a ritmust, balján egy szakállas fiatalember. A kuszán kanyargó sorban volt rendezetlen öltözkű, kopott kabátú munkás, toprongyos kocsmatöltelékszerű férfi, fiatal egyetemista lány farmernadrágban, mely rásimulva ki-domborította formás fenekét, s vagy két bőrdzsekis, alaposan kisportolt fiatalember is, kik, ha nem velük meneteltek volna, s láthatóan ők dobták be a kiáltandó jelszavakat, nem sok bizodalmat ébresztettek volna X.-ben. Ha nem azt üvöltötték volna: LI-BER-TA-TE! LI-BER-TA-TE! – akkor szekusoknak vélte volna őket, de most az elemi harag feltörésekor inkább sportolóknak nézte őket. Nem haladtak túl gyorsan, mintha azon igyekeztek volna a sor élén haladók, hogy senki se szakadjon le, még az öregek se, ezért aztán gyakran fordultak szembe s úgy kiáltották be az új jelszavakat, míg az egész tömeg át nem vette. Nem, nem voltak szervezettek, és látszólag a jelszavak tekintetében is különböztek a vélemények. A két bőrkabátos fiatalember a Sza-bad-sá-got jelszót hozta vissza makacsul, a szakállas fiatalember a Jos cu Realesul, Jos cu Ceaușescu híve volt, míg a sétapálcás öreg képviselte a legradikálisabb vonalat: Jos cu dictatura! Jos cu comunismul! Le a zsarnoksággal! Le a kommunizmussal! voltak a kedvencei. Mire átkeltek a Mihai Viteazul sugárúton, és a Politechnikai Intézet Elektronika és Automatizálási Karainak épülete elé értek, már olajozottan működött a szavalókórus.

Itt már rövid megállókat is beiktattak, hiszen az útszegélyt hatalmas, pompázatos bádoglemezekre festett dicsőítő feliratok kísérték, az egyetemi ifjúság „forradalmi szellemű nevelését” szolgálva. A Kárpátok Génusza bölcs mondásainak eme gyűjteményét sörösüvegtűz szentelte fel, majd láncokkal, vasrudakkal felfegyverzett fiatalok törtek elő a hátsó sorokból, s verték szét szinte percek alatt módszeresen a betonalapzatba rögzített, vascső keretre hegesztett, megingathatatlanul hitt propaganda hirdetőtáblákat. Akár a mellette állókat, X.-et is elragadta a vak indulat, s amikor nagy robajjal a földre dült a hatalmas nemzeti színű pléhmonstrum, valami elemi dühtől hajtva kezdett táncolni, toporzékolni a vaslemezen, mely síri ropogó hangokat hallatott a reá rontó lábak alatt, de állta az ostromot, nem szakadt be. Ha nem hatott volna rá az utána jövők nyomása, kik szintén részt követeltek maguknak a zsarnok rendszer hazugságainak eme megtestesülése megtiprásában, X. itt tombolt volna ezen a vaslapon, mint azok a fiatalember, kik vasdoronggal, fanatikus őrjöngéssel járták szilaj táncukat, jobban, mint a hírhedt Scornicești-re kihelyezett balettiskola növendékekből kiképzett kalusárok. Így azonban le kellett lépnie erről a rögtönzött pódiumról és a két bőrkabátos mutogatásai szerint az odébb álló másik transzparens felé vette útját.

Az eddig tömött és rendezett tömeg felbomlott, az elemi ösztönöknek engedelmeskedő csűrhévé züllött. Az üvöltöző, csoportokra szakadt felvonulók egyre ellenőrizhetetlenebb romboló tevékenységének csak a rombolandó pannók száma szabott gátat a Politechnikai Intézet, a Tudományegyetem s az ipari kémia közt elnyúló kilométernyi szakaszon. X. csak akkor ébredt tudtára, milyen veszélyes helyzetbe került, amikor e pléhtipró vitustáncból kimerülten, levegőt kapkodva körülnézett. Az elnyúló embercsoportok laza füzérét most játszi könnyedséggel be lehetett volna gyűjteni, rabszállító kocsikra pakolni, hiszen a tömeg azt veszítette el, ami naggyá tett minden tömeget, tömörségét: az egyöntetűségében az egyéni erőket messze túlhaladó szinergetikusan megsokszorozott sokkhatását. Egy jól szervezett tömeg képes legázolni bármiféle fegyveres ellenállást, bármiféle akadályt, hiszen mindenki érzi, a szemben álló fél is tudja, aki a fegyvert tartja a kezében, hogy nem lehet semmi ereje, mert ha egyet lelő, a másik kétszáz vagy ezer pusztá kézzel tépi darabokra – egy szervezetlen tömeget azonban játszi könnyűséggel lehet lefegyverezni, szétszórni. Szerencsére a környéken semmilyen gyanús mozgást nem tapasztalt. A Vasile Pîrvan sugárutat szegélyező fák között nem látszottak sem mikrobuszok, sem sátorponyvás teherautók, melyek első jelei voltak a begyűjtési akcióknak, ahogyan ezt jól látta november 15-én, amikor a diákok kivonultak a dán labdarúgó-válogatott feletti győzelmet ünnepelni az Opera térre, majd az „Italia!” „Italia!” kiáltásokat felváltották a „Libertate! Libertate!” jelszavak. Tőlük, az erkélyről akkor jól látta, hogyan kúsztak elő a mellékutcákból ezek a baljós gépjárművek, s a szekusok irányításával milyen hamar kitépték a sorokból a fő kiáltozókat, s tízesével rakták fel a gépkocsikra mindazokat, akik nem szöktek ki még idejében a gyűrűből. Y.-tól tudta, a lapnál suttozták, hogy november 23-án az UMT-ben a munkások kezdeményeztek egy hasonló felvonulást, és még a főkapuig sem jutottak el, mikor Jurj, a gyári szekus, a mesterek, műhelyfőnökök, pártaktivisták segítségével máris szétverték a megmozdulást. A szekusok tehát éberek voltak, rögtön ott termettek, ahol valami történt, s még csírájában elfojtottak minden tömegakciót. Most azonban háborítatlanul tüntetnek, verik szét az elnöki tacepaókat és még a fülük botját sem mozgatják. Ez nyugtalanító volt.

Óvatosan félrehúzódott a tömegből a Tudományegyetem főépületének pengetömbje felé. A fal mellett húzódott hátra, be akart jutni a lábas részhez, ahol a főépület alatt lehetett bejutni a mögötte meghúzódó parkolóba. Innen szemmel lehetett tartani a Vasile Pîrvan sugárutat mind a két irányban, s ha kellett, az épületek fala mellett könnyen vissza lehetett vonulni. Már csak néhány métere volt hátra a benyílóig, amikor egy hang ütötte meg a fülét. Félerővel, szinte suttozva beszélt, ezért csak foszlányokat értett meg belőle.

– Igen... a csoport jól dolgozik... pontos... igen... rövidesen a Complexnél leszünk... igen... ügyeljenek az időzítésre... teljesen uraljuk a helyzetet... értem... értem... az jó... megfelel...

X. dermedten hallgatta a szavakat. Világos, hogy egy szekus beszél a központtal, azokkal, akik a hadműveletet irányítják. Tehát mégis Z.-nek volt igaza, aki szerint a szeku csapdája az egész. Máig hitt is benne, de amikor Y. elmesélte a hatalmas tömeget, kételkedett abban, hogy a szekuritáté még képes folytatni a játszmát. Az volt az érzése, hogy a dolgok kicsúsztak a kezükből. A lelkesedés, az érzelmi viszonyulás elhomályosították rációját. Csak nehezen indult be a kritikai szemlélet. De ami az előbb még csak homályos, rossz érzés volt, most egyből bizonyossággá vált. Igen, a szeku nem avatkozott bele az események menetébe, hagyta, hogy ledöntsék ezeket a hirdetőtáblákat, mert ez is benne volt a

forgatókönyvükben. Sőt, lehet, hogy ők maguk voltak azok a döntögetők.

A feltevéstől hideg futott végig a hátán.

Hát persze! – ismerte fel hirtelen. Azok a fiatalemberek a feszítővasakkal, láncokkal, lapátokkal! Normális ember nem indul így felszerelve Tőkés László tiszteletes háza elé. Így csak az készül fel, aki tudja a célját, hogy miket kell lerombolnia! Hiszen egy ilyen betonba rögzített monstrumot nem lehet csak úgy elintézni improvizált eszközökkel. Erre alaposan fel kell készülni. S ezek gyanúsán hamar végeztek vele. Mint aki már gyakorolta az ilyet.

Az Elektrotechnikai és Elektronikai Kar felől újra kezdődött a szavalókórus: „Libertate!” „Libertate!”. Lassan, lassan erősödött fel a hang, ahogy egyre többen csatlakoztak hozzá. X. fülének azonban ez is kísértetiesnek tűnt. Mert a szó ismét hamisan csengett, hiszen már egyáltalán nem volt bizonyos, hogy a csoport, amely újra kezdte, megadta a jelt, nem utasításra indult-e el, jelezve a csoportosulás pillanatát. Láttá, hogy minden irányból az út közepe felé igyekeznek az emberek, ő is elvált hát a faltól és kisietett az úttal párhuzamosan húzódó sétányra. Tudta, hogy nem maradhat itt, hiszen, ha a szekus is a tömeg után ered, s felfedezi, hogy tanúja volt a jelentéstételének, minden bizonnyal ott helyben kinyírja. Nagyon szeretne volna látni, hogy ki a beszélő, de nem kockáztathatta meg, hogy esetleg kölcsönösen felismerjék egymást azok egyikével, aki az első sorban haladt, ezért jobbnak vélte, hogyha megelőzve a kialakuló és visszarendeződő menetet, előttük ér a Vidu művészeti líceum elé, hogy megfelelő rálátása legyen az eseményekre, hiszen az elcsípett szavakból bizonyosnak tűnt, hogy a provokátorok a tüntetőket a diákváros felé fogják terelni, mely itt kezdődött a Vidu líceummal szemközt.

Mire a menet egyberázódott, ismét jócskán megelőzte őket. Letért a Pîrvan sugárutat kísérő járdáról arra az ösvényre, amely a sarkot levágva haladt el a kémiai kar előtt, s a művészeti líceum oldalánál ért ki a sugárútra. Az az egyetemisták negyede előtt haladt el. A park felőli oldalon a három óriástömb, a külföldi egyetemisták birtoka, tetejükön öles betűkkel állt a felirat: PARTIDUL CEAUȘESCU ROMÂNIA!, azaz: PÁRT CEAUȘESCU ROMÂNIA, minden épületen a hármas jelszó egyik tagja. A máskor kivilágított hatalmas jelszavak most sötétben lapultak és gyanús csönd honolt a sétányon is, a „diákkorzón”, mely innen kezdve mintegy két-három kilométer hosszan húzódott, mindkét oldalán négyemeletes épülettömbjeivel, melyek rendjét csak a kantinok nagy négyzetes, egyemeletes épületei bontották meg valamelyest, kissé kitágítva a diákváros határait, hogy aztán ismét visszaálljon ez a szimmetrikus sétány. Az utca is meglehetősen kihalt volt, s ez arra készítette X.-et, hogy visszahúzódjon a líceum fala mellé. De a bejárat előtt levő körte eléggé megvilágította ezt a homlokzatot, bizonytalanná tette a visszavonulást, ezért úgy döntött, hogy megkerülve a kiugró sarokrészt, inkább a mellette levő sötét utcába húzódik vissza, melynek torkolata pont a diákkorzóval szemközt volt. Innen a sötét védelmében bármikor hátra lehetett vonulni egészen az egyetem központi aulájáig, vagy akár a Poli sporttelepig, a Politechnikai Intézetig, vagy az Erzsébetváros zegzugos utcácskáig, ha úgy hozza a szükség. X. azonban bízott abban, hogy itt nem történik semmi. Ha a szekusok eddig nem tették, nem valószínű, hogy épp itt csapjanak le. Nincs benne logika. De vajon mi lehet a céljuk? Hiszen egy feldühödött, sokezres tömeget nehéz manipulálni, főként akkor, ha tele van diákokkal is, kik saját eszméikkel könnyen keresztülhúzhatják tervüket. Hogyan lehetnek ilyen vakmerők, hogy a tüntetőket beengedik a diákvárosba? Hiszen ha csak a fele kijön, már az is vagy

tízezer ember, s azt a szellemet már nem lehet visszaparancsolni a palackba! Abból, amit a szekus jelentéséből elcsípett, mégis arra következtetett, hogy a szekusok egyáltalán nincsenek pánikban. Sőt, elégedettek. Tehát valamit a diákokkal kapcsolatban is kiterveltek. De mit?

És mi a végcél? Miért nem csaptak le a tüntetőkre ott a Máriánál, ha igaz Z. feltevése? Miért hagyják őket a városban kószálni? Ennyire magabiztosak a dolgukban, hogy még most sem mer melléjük állni a nép, amikor annyi példát látott már a tv-ben? Előbb az NDK-sok tüntetéssorozatát, majd a nagy fal rombolását, utána Prága sorozatát, kormányválság kicsikarását látták, majd a bolgárok következtek, a legszeretettebb Zsivkov eltávolításával az élről. Az események úgy felpörögtek, hogy mire megjelent Zsivkov elvtársnak Nicolae Ceaușescu elvtárs tiszteletére küldött gratulációja Hajdú Győző lapjában, az Igaz Szóban, addigra már a Kárpátok Géniuszának legkedvesebb barátja a börtönből elmélkedhetett a világ dicsőségének mulandósága felől, éppúgy, ahogy Eric Honecker is, meg Gustav Husak – a többi főkolompos, a peresztrojka megannyi esküdt ellensége, aki de szívesen vonult volna be a testvéri tankokkal Magyarországra, hogy egymás közt feldarabolja azt az eszmehűség zálogaként. A szekusok pedig eközben kísérleteznek a tömegekkel. Nagyon bizonyosak a dolgukban, a kidolgozott forgatókönyvük sikerében. Nagyon biztosak, az istenüket.

– Libertate! Libertate! – harsant fel egyre erősebben a közelgő tömeg kiáltása. Majd jelszóváltás következett:

– Studenți, veniți cu noi! Diákok, gyertek velünk!

A tömeg megállt a sétány bejáratánál s onnan kiabált, de az ablakok sötétek voltak, mintha kihalt volna a diákváros.

– Nu fiți lași! Ne legyetek gyávák! Diákok, gyertek velünk! – hangzott fel újult erővel a felszólítás.

X. látta, hogy a szemközti otthonban a harmadik emeleten kinyílt egy ablak, valaki mintha mondott volna valamit, de röviddel utána az ablak bezárult, s X.-nek az volt az érzése, mintha a diákot elrántották volna az ablaktól. A tömegből valaki a bejáráthoz ment és megpróbált bemenni, de az ajtók be voltak reteszelve, talán el is torlaszolta, hiszen látványosan mutogatta a körülötte állóknak, hogy mit is látott, s ezért többen is az ajtóhoz mentek s belestek.

Két fiatalabb fiú felkúszott a fára, hogy onnan próbáljon belátni a felső emeletekre, ám mindenütt sötétség honolt. Kavicsokat dobhattak az épület ablakaihoz, mert kisvártatva egy diák az ablakhoz jött egy törülközővel a kezében, s valamit lekiáltott.

– Sînt străini! Ezek itt külföldiek – gyűrűzött szét a tömegben a kiáltott információ. – Hai la ai noștri! Gyerünk a mieinkhez!

A tömeg megtorpant. Egyik része bement a szűk ösvényre, a másik része tétován ácsorgott az úttesten. Az emberek vitatkozó csoportokra szakadtak, látszott rajtuk az elbizonytalanodás.

X. csak most kezdte érteni a szekusok magabiztosságát. Hiszen egyszerű volt az egész. Ha megtervezett volt az akció, akkor még délután kiküldhették a diáknegyedbe az egyes otthonokért felelős tanárokat, KISZ- és pártaktivistákat, hogy lezárják az ajtókat, ne engedjék az egyetemistákat csatlakozni. Épületenként három ember, plusz a folyosó- és szobabizalmik elegendő erőt jelenthettek a csatlakozások megakadályozására. Ha ellenben valóban spontán módon történtek volna a dolgok, és úgymond a szekut is váratlanul éri a dolog, hát nincs az az isten, aki képes megszervezni, hogy az ott-

honokban maradjanak a tanárok, KISZ-esek, pártaktivisták. Hiszen végül is szombat este van, mindenki szórakozni vágyik. S ha ennek ellenére ez a képlet érvényes, akkor csakis egy lehetőség van: a terv már kész, a megfelelő kádereket tájékoztatták, hogy otthon kell ülniük a telefon mellett, s az adott jelszóra teljes sebességgel mindenkinek el kell foglalnia a kijelölt és megtervezett helyét. Abból, hogy a tüntetők a diákotthon előtt: „Lașilor! Fricoșilor!” „Gyávák! Rettegők!”-et kiabáltak, X. bizonyosra vette, hogy mégiscsak Z.-nek van igaza: minden egy pontosan kidolgozott forgatókönyv szerint zajlik, s ez nem barátja üldözési mániájának beteges terméke. Ám, ha ez igaz – vetette ellen –, akkor miként kapcsolódik mindez a magyarok ellen készülő perhez? Hiszen Z. feltevése szerint mindennek a vezéréül Tőkést kell megtenniük. Tőkés és hívei a Máriánál állnak. Hogyan kapcsolható akkor össze ez a menetelés Tökéssel? Hiszen igaz ugyan, hogy Tőkés házatól indultak el, de mi célból jutottak ide a diáknegyedbe, ahova érkezésüket láthatóan megszervezték, s hova akarják vinni őket innen? Mi van emögött?

Hiába erőltette a fantáziáját, nem látott semmiféle oksági kapcsolatot. Közben egyik-másik diákotthon felől füttyszó és kiáltozás hallatszott. A csendben lévő diákotthonban valaki felpattintotta az ablakot.

– Ne-au închis! Bezártak! – hangzott egy bátor hang.

A tömeg végre megértette a helyzetet. Hangos füttýkoncert kezdődött, majd fokozatosan erősödő kiabálás:

– Libertate! Libertate!

De a diákotthonok bezáróit nem hatotta meg a kiáltozás. Csak itt-ott nyílt az ablak s gyújtottak meg tehetetlen szimpátiájuk jeleként az egyetemisták egy-egy összezsavart újságot.

– La Județ! La Județ! A megyéhez! A megyéhez! – kiáltotta egy öblös hang, akiben X. felismerte azt a bőrkabátos fiatalembert, aki a sor szélén állt.

A tömeg közben elállta a trolibusz útját és leszállásra kényszerítette az utasokat.

– La Județ! La Județ! – kiabáltak most már többen is, míg az egész tömeg át nem vette a jelszót.

X. most kezdte érteni a tervet. Tehát a Tőkés László melletti tiltakozást össze kell kapcsolni egy rendszerellenes támadással. S ezt hogyan lehet a legjobban igazolni? Nyilván úgy, hogy az emberek Tőkés elől indulnak, szétverik a párt székházát, majd valószínűleg vissza is térnek oda, ahonnan elindultak. Közben „vandalizmus”, pusztítás jelzi a nyomukat, amit gondosan lefilmeznek, videóra vesznek cáfolhatatlan bizonyítékként! Ez tehát a kapcsolat, az oksági összefüggés. Nyilván nem fognak a tömegre rácsapni, míg ez a hurok be nem zárult. A bestiálisan kitervelt leszámolás csak azután következik be, miután ez megtörtént.

Döbbsen állt a felismerés pillanatában, a tehetetlenség, a cselekvésképtelenség görcsében. Hiszen rögtön arra is rájött, hogy semmit sem tehet a terv megvalósítása ellen, hiszen ez a terv éppen arra épül, hogy az emberek indulatait nem nehéz a kedvező irányba terelni, a valószínűleg nem is túl nagy számú provokátor segédelmével. S ha ő most közbelépne és el akarná tántorítani a már felhevült, s ereje tudatára ébredt tömeget a kiszemelt céltól, nem érhetne el mást, mint hogy megvernék mint provokátort, vagy „szekust”, aki le akarja beszélni a népet a jogos bosszúról! Nem tehet mást, követi a tömeget, s esetleg néhány ismerőst kiragad belőle, mielőtt rájuk csukódna a csapda ajtaja.

A tömeg közben nekilódult a Michelangelo hídon át a városközpont felé. Gépkocsik álltak meg,

kérdezősködtek, hogy mi történik, majd éktelen dudaszóval köszöntötték az eseményt. X. lassan a tömeg nyomába eredt. Átment a hídon a volt Pionír park felőli oldalon, s egy pillanatra meglepve tapasztalta, hogy nem a legrövidebb úton, a Victoriei úton haladnak a megyeszékház felé a tüntetők, de aztán azt is megértette, hogy miért: ebben az utcában laknak a pártfőnökök, itt van Nicolae Ceaușescu temesvári rezidenciája is, s ezt már nem engedhették, hogy a felbőszült tüntetők szétverjék. Ha viszont már itt erőszakosan közbeléptek volna, a tömeget nem lehetett volna a megyeszékház elé vinni, s ott provokációra bírni, majd még vissza is kísérni a Máriához. Ergo: szükséges volt a tömeget a főútcán vonultatni, s apró fémpannók szétverésével kielégíteni, hogy a fő cél maradéktalanul megvalósulhasson. X. nem követte a Continental Szálló irányába kanyarodó tömeget, hanem a húr mentén, a legrövidebb úton a cél felé vette az útját, hogy felmérve a terepet, megfelelő helyet találjon magának a megfigyelésre.

A Victoriei út tökéletesen kihalt volt. A villák lefüggönyözve, leeresztett spalettákkal rejtőztek a fenyők mögött. Elhaladt a Diaconovici Loga Fiúlíceum előtt, majd a temesváriak előtt csak Carmen Sylvaként ismert egykori leánylíceum előtt, s rögtön megbizonyosodott sejtéséről. A Ceaușescu-rezidencia lapos tetejű épülete előtt teherautó állt, felfegyverzett szekuritáté kiskatonákkal, kik rögtön a túlsó oldali járdára parancsolták a közeledő X.-et. Az utcán vagy tízen lehettek. AKM géppisztolyaikon feltűzött szuronnyal, fejükön acélsisakkal, látszott, hogy teljes készenlétben állnak. A rezidencia kertjében égtek a lámpák s X. láthatta, hogy legalább húsz másik katona nyüzsög a parkban. Köztük öt vagy hat civil is mozgott idegesen, egyesek kezében talkie-walkie rádiótelefon, mások farkaskutyákat sétáltattak, igyekezve megakadályozni, hogy a kutyák túl közelre kerüljenek egymáshoz, s egymásnak ugorjanak. X. elégtétellel nyugtázta feltevése helyességét, majd a Boicil kezelőközpont s a szívkörház mellett kilépett az Augusztus 23. sugárútra. A négy sor fával szegélyezett tágas sugárút, közepén két villamossávval, a szélen két egyirányú autósávval, most meglehetősen üresen tátongott. Éppen X.-szel szemben volt az Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetem épülete, bal felől egy csomó elektronikai cég temesvári kirendeltsége, javítórészlege az Electronicától a Technotonig, jobb kéz felől pedig a megyeszékház impozáns szürke épülettömbje, a modernizmus és a neoklasszicizmus tipikus konglomerátuma. Az épület előtt két rendőr sétált nyugodtan fel s alá, cigarettázva, időnként néhány szót váltva az épület előtt parkoló sárga, hivatalos rendszámablájú fekete Dacia sofőrjével, aki a motoron piszkált valamit unalmában a felhajtott motorháztető alatt. „Szocialista zsánerkép” – mondotta magának X. kajánkodva, s közben arra fülelt, mikor válik ki a dübörgő villamosok, a keresztutakon csikorgó gépkocsifékek zajából a közeledő tömeg zaja. Hiszen számításai szerint nemsokára a Continental Szálló mellett el kell érniük az Augusztus 23. sugárutat, s akkor már hallatszania kell a hangoknak, még ha nem is túl nagy ez a tömeg.

A megyeszékház ajtaja hirtelen kinyílt és egy rendőrtiszt futott ki rajta. Arcán riadt döbbenet. Parancsokat kiáltott. X. a szavakat nem hallotta, de a hivatalos kocsit, a sárga rendszámú 101-es, vijjogó motorral, felpörgő kerekekkel spriccelt el a székház elől, a rendőrök pedig láthatóan ijedt szóváltásba kezdtek egymással. Nyilván most értesíthették őket a feléjük tartó tömegről. A sugárút azon oldaláról, ahol X. állt, három civil vágott át az úttesten. Látszott, amint igazolják magukat, majd határozott parancssal bezavarják a székházba a rendőröket. Nyilván ezek az akcióba beavatottak voltak, hiszen egyáltalán nem látszottak rémülni. Az ajtók bezárultak s a földszinten kialudtak a

villanyok, majd az emeleten is, nyilván a kapott parancs értelmében. A három civil kényelmesen visszasétált a megyeszékházzal szemközi oldalra, s elfoglalták helyüket a kapualjakban. A szeku székháza irányából egy vörös színű Roman Diesel tűzoltókocsi úszott elő, végigment a pártszékház előtt, s megállt a sarkon, ahol az igazgatók és más, másodrangú funkcionáriusok parkolhattak le kocsijaikkal, mielőtt beléptek a szentélybe a számukra fenntartott 2. számú kapun, az oldalbejáraton. Hiszen az 1. számú kapun, a főbejáraton kizárólag a megyei első titkár és helyettese léphetett be, valamint a kiemelkedő vendégek a legfelső pártvezetésből. A többi halandó aktivista és hivatalnok kizárólag a 2. számú kaput használhatta, most azonban itt is teljes volt a némaság és az űr. Láthatóan minden más gépkocsit elvittek, nehogy kár essék az „elvtársak” magánvagyonában, hiszen mindenki számára nyílt titok volt, hogy a biztosító soha nem fizette meg a károkat, s ki tudja: egyáltalán hajlandó lesz-e fizetni „forradalomban” szenvedett károkért?

A tömeg hangja most már jól hallatszott. Jöttek. A villamosok leálltak, s a sorok most már láthatóan tömöttekké váltak, a Máriától indult tömeg legalábbis megháromszorozódott.

„Jos Ceaușescu!” „Le Ceaușescuval!” – üvöltötte a mintegy másfél ezer torok és X. alig tudta megfékezni magát, hogy ne hagyja ott megfigyelőhelyét az újságosbódé mellett, s ne csatlakozzék ismét hozzájuk. Ha nem tudta volna, hogy a tömegben itt vannak a szekusok, maga is rohant volna kiordítani magából két évtized fájdalmait, lenyelt dühét, de tudta, hogy ez még nem az igazi. Most még várnia kell. Hiszen ki tudja, mikor fognak lecsapni rájuk. Hátha nem várják meg a kiindulási helyre történő visszatérést.

Nyugtalanul hátrafordult, hiszen tudta, hogy itt alig száz méternyire áll egy teherautó teli szekuskatonával. Csakhogy, próbálta magát megnyugtatni, a rendszer szabályai szerint azok nem vehetők be, hiszen mindennél fontosabb az elnöki rezidencia védelme. Valóban, bármennyire fülelt, arról nem hallatszott motorzaj, nem tűnt fel semmi gyanús mozgás. Ellenben a nagy piros tűzoltókocsi kigyújtott fényszórókkal elindult a tömeggel szemben.

Hát mégis megakadályozzák a pártház megrohamozását? – lepődött meg X. S ha most visszafordulnak? Hova lesz a szeku terve?

A kételyek azonban mindössze pár pillanatig tartottak, mert a vízágyúból nem mindent elseprő vízsugár, hanem bátoratlan lekonyuló vízpermet hullt a kocsi elé. Ártatlan, mint az a bizonyos németalföldi pisilő gyermekszobor. Csak arra jó, hogy a tömeg dühét fokozza. Az emberek kacagva lódultak neki a „támadást” látva. A tehetetlen vízsugárban mintegy a rendszer tehetetlenségét vélték felfedezni. A kommunista diktatúrák tehetetlenségét, mely egy kiáltozó tömeg hatására oly látványosan összeomlik, mint Jerikó falai a Bibliában. És nem sejtették, hogy mindez csak csapda.

A gépkocsivezető sem lehetett beavatva a megadusztált fűvóka ötletébe, mert most pánikszerűen farolt visszafelé, nyilván nem értve, hogy mindez miként történhetett meg vele. Az izgalomban azonban irányt tévesztett és pont telibe találta a beton lámpaoszlopot, és magatehetetlenül lerobbant a Filipescu utca sarkán, azaz a Megyei Belügyi Inspektorátus felé vezető legrövidebb úton, ahogy a szeku és a milícia közös székházát nevezték a kifinomult hivatalos stílusban.

A tömeg rohanvást követte a meghátráló tűzoltóautót, melynek szálnalmas vízi-fütyülője az ütéstől teljesen lelohadt. Az emberek ráugrottak, püfölték, lökdösték az ajtót, mely egyelőre ellenállt. Senki sem állt a megyeszékház előtt. Az épület sötéten meredt eléjük. Többen megrázták az ajtókat, de be

voltak zárva. A fiatalabbak megpróbálták egymásnak bakot tartva elérni az ablakokat, de nem sikerült. Egy fiatalember a bejárat feletti fémből készült pártjelvényt próbálta letépni, de pusztá kézzel nem ment neki. Egy férfi akrobataügyességgel az első emeleti erkélyre mászott s a párkányon levő betoncserepet próbálta letaszítani az alatta levő tűzoltókocsira, melynek vezetőfülkéjét sodronyháló védte a kövekkel való egyszerű támadás ellen.

A tömeg láthatóan tanácstalan volt, csak most ébredt arra, hogy végül is maga sem tudta, miért jött ide. Egyesek kiabáltak: „Jos Ceaușescu, Vrem Libertate!”, mások beszélgettek, a helyzetet vitatták, azt, hogy ilyenkor már senki sincs a székházban, akinek a követeléseket át lehetne adni, aztán egyszer csak, mintegy varázsütésre az épület fala mellett megjelentek azok a suhancok, akiket X. többször is látott már munka közben. De – ez újdonság volt – ezúttal nem voltak náluk a feszítővasak, vasrudak, melyekkel nyilván egy-kettőre feltörhették volna az ajtókat, hanem öklömnyi kövek voltak a kezükben, s ezeket a székház emeleti ablakaiba hajították. Az üvegek csörömpöltek a sikerült dobások után. A tömeg ujjongott. A példán felbuzdulva többen rögtönzött muníció után néztek, de ezen az aszfaltozott sugárúton nem akadt semmi igazán dobnivaló. Egy fiatalember fedezte fel a megyeszékhely előtti kiskertek földjét. Öklömnyi sárgolyót gyúrt a száraz időben naponta locsolt földből, és a hivalkodó cégtáblára dobta. A tömeg lelkes rivalgással fogadta a produkciót és tucatnyian ugrottak a gyepágyásokhoz, szaggatták a pusztá körmükkel, hogy legalább fizikai valójában is besározzák azt az építményt, mely a tudatukban régóta sáros.

Ebben a pillanatban a sugárúton kialudt a közvilágítás. X. ösztönösen a háta mögé nézett, de arról nem közeledett veszély. Előtte azonban hallgatag árnyként osont el egy csoport fiatal, két markos felnőtt vezetésével.

Az emberek füttyültek, X. azonban tudta, hogy ez jel, s nem várhat itt tovább. Bal felől fülsiketítő csörömpölés hallatszott. Aztán fénycsóva lobbant. Még odatekintett. A Facla Könyvkiadóról elnevezett könyvesbolt volt. A villany kigyúlt s a pártszékház előtt rohamrendőrök csapata jelent meg. Fejükön sisak, kezükben műanyag pajzs és gumibot. A Filipescu utcából jöttek elő a sötét védelmében, s most láncban álltak már végig az épület teljes hossza előtt. Parancsszó csattant és a rendőrök a tüntetőkre törtek. Suhogtak a gumibotok és az erőszak gondolatára felkészületlen emberek pánikban vonultak vissza. Egy nő elesett. A rendőrök rárontottak és a karjánál és hajánál fogva vonszolni kezdték az épület felé. A segélykiáltás megállította a tömeg egy részét. Több férfi visszafordult és a rendőrökre rontott. De tapasztalatlan verekedők voltak, az egyesített ütések és a jól irányzott rúgások hamar a földre terítették őket. A Filipescu utcából egy rabomobil dugta elő az orrát. Odacipelték a letartóztatottakat.

A tömeg elbizonytalanodott.

– Înapoi la Maria! La Maria! Vissza a Máriához! A Máriához! – harsant egy erős hang bal felől. Nyilván a provokátorok voltak. Befejezték a szükséges gyűjtogatást, a videofelvételek elkészültek, s most vissza kellett vezetniük a tömeget a Máriához, hogy ott kényelmes körülmények között letartóztathassák a népet. Úgy, hogy világosan látsszanak az összefüggések: ki volt a titkos felbujtó! Hol volt a rendszerellenes erők „fővezérkara”!

A tömeg zilált sorokkal vonult vissza a Continental Szálló irányába. A rohamrendőrök csatárlánca elfoglalta az autótut teljes szélességében. Az épületben felgyúltak a fények. Valaki elindította a

villamosokat. Az előadás befejeződött.

X. visszafordult a Victoriei úton. Látni akarta a finálét is. A megtervezettet. S talán azt is, amit a tömeg improvizál hozzá. Mert nem tudta elképzelni, hogy a jelenlegi feszült helyzetben az emberek olyan könnyen feladnák, miután rájöttek erejük nagyságára. Miután abban a tévhitben ringatták őket, hogy itt is lehet. Ez is Európa. És nem Kína. Nem a Mennyei Béke tere. Csakhogy X. nagyon félt attól, hogy az itt gondolkodó vezetés inkább Kínához áll közelebb, mint Európához. Hiszen a Balkán mindig is a legázsiaibb része volt Európának a török idők óta, sőt már Bizánc óta. Mert, ami itt hatott, az nem a görögség szelleme volt. És nem is Rómáé. Bizánc és az oszmánok szellemisége hatotta át az itt kiépült politikai és társadalmi struktúrákat. A többi csak vékony máz volt, mely alól mindig előbukkant Fanar szelleme. Baksis, baksis, baksis. A lekenyerezhetőség, a megvásárolhatóság, a gerinctelenség szelleme. A gátlástalan hatalomvágy. Az ázsiai despotizmus.

Ceaușescu rezidenciájában élénken tárgyaltak a civilek rádiótelefonjaikkal a kezükben. Nagyon elégedettnek látszottak, hiszen hangosan kacarásztak, nagy taglejtésekkel kísérték kommentárjaikat a hallott jó hírekkel kapcsolatban. A villákban égtek a lámpák, több fejes székhelyéről hifi-tornyok megszokott bömbölése áradt. Ők is tudták már tehát a nagy eseményt. Csak a kertek mélyén parázslott itt-ott egy cigaretta. A kinevezett örök egy-egy odadobott csomag Kenttel ünnepelték a sikert, gazdáik továbbélésének sikerét. Elégtétellel állapíthatták meg, hogy szimatjuk ezúttal sem hagyta cserben őket, biztosítottak továbbra is a zsíros farkcsóválós posztok.

X. a sugárúttal való kereszteződéshez ért, de amint sejtette, a tömeg ezúttal nem jött erre. Bal felé, a Michelangelo híd irányában néma volt a város. A diáknegyed hallgatott. Mint sejtette, jobb kéz felé az Opera tér felé vonult a tömeg, illetve vezették a tömeget, hogy most, a misszió befejeztével visszavigyék a legrövidebb úton a Máriához, s ott lecsapjanak rá. Ezen az úton haladva tovább nyilván elébe kerülhet, s még közbeavatkozhat, ha kell, ha lehet. Egyéneket megmenthet, de a tömeget nem.

X. már az ortodox Mitropolia villa tömbje előtt járt. Itt is cigaretta parázslott a garázsfallárnyékában. Az egyházat is védeni kellett, hiszen talpnyaló hűségéért ki tudja, nem fordul-e ellene a tömeg haragja?

Mire a sportiskola elé ért, már jól látta, hogy a sarkon a Capitol mozi és a polgármesteri hivatal között rendörkordon zárja le az utcát. Nyilván a program csak ennyit írt elő törésből-zúzásból, hiszen már fenyegetően meredezett a sorfal itt is, meg az utca túlsó sarkán is, az ortodox katedrális felől vigyázva a rendre. X. ezért megváltoztatta elképzelt útvonalát, s a Mihai Viteazul híd felé vette útját a Capitol mozi nyári kertjének fala mellett. A mozi fala melletti parkolóban egy teherautó állt sátorponyvával letakarva, valamint egy ezüstszínű tűzoltókocsi, vízágyúval, nyilván bevetési parancsra készen, hogy vagy a polgármesteri hivatalt, vagy pedig a Mihai Viteazul híd stratégiai fontosságú pontját védelmezze. A tűzoltókocsi motorja járt, tehát valószínűleg ez is része volt az akció elképzelt utolsó felvonásának. X. nyugalmat erőltetve magára elhaladt előtte, végigsétált a kerítés mellett a sarokig, kinézett a híd felé, majd sietve átkelt az úttesten és belépett az ortodox katedrális mögötti hatalmas parkba. Nem volt miért sietnie, tudta, jócskán megelőzte a tömeget, hiszen pár száz méterrel rövidebb úton jött. Megállt a parknak abban a részében, ahol jól látszott még az egykori vasúti töltés, amikor a vonat, a katedrális építése előtt erre járt a piarista líceum irányából jöve, a mai Bufet expres előtt sorompóval keresztezve a Józsefváros irányából jövő lóvasutat, majd

valamivel a mai Mihai Viteazul híd előtt levő hídon átkelve a Bega-csatornán az Erzsébetvároson keresztül haladva délirányba az Epreskert mentén. Ez a töltés, a temesvári svábos nyelvjárásban a streck, az ő gyermekkorában már csak kitűnő játszótér volt: nagy futballcsaták és sárkányeregetések színtere. Az egykori vonatra csak a távirópóznák emlékeztettek, melyek, ki tudja milyen okból, akkor még továbbra is ott álltak rejtélyesen zizegő vezetékeikkel a távolságok ígérétét súgva a külvárosi srácok fülébe.

X. megállt ama tízegynéhány méternyi vasúti töltésmaradvány mellett, s az öngyilkosok hídjára gondolt, mely itt ívelt át a Begán. A temesvári hagyomány szerint ugyanis a megesett lányok, a kiúttalan, csödbe jutott férfiak ide, erre a vasúti hídra feküdtek a vonat elé, ahol a mozdonyvezető már csak késve vehette észre az éles kanyar után a sínen fekvő embert, és menthetetlenül elgázolta. Ment ő is a töltésen, a kaszálatlan száraz fűben, mint az ítélelhozó vonat vagy inkább, mint az áldozat, mely a végső búcsúhelyére igyekszik. No, nem! – rázta meg a fejét X. Semmi kedve sem volt az öngyilkosságra. Lelépett a töltésről a sötétben is világló fehér nyírfatörzsek közé. Író volt. Nem gyilkos és nem áldozat. De kíváncsi volt. Szemtanú akart lenni.

A tömeg már jött az Opera téren át. „Libertate, libertate!” – zúgott az épületfalak között verődve, felerősödött a hang. De X.-et már nem a szó jelentéstartalma borzongatta meg, hanem a tudat, hogy az előkiabálók szájából zengő szavak nemsokára sokak számára a szabadságvesztést jelentik majd, s ezek a provokátorok eltakart arccal járnak majd közöttük az alkalmi helyzet által felszínre hozott vezetőket keresve.

Kigázolt a Bega töltése gerincén húzódó ösvényre és elindult a Bega mentén a Mária híd felé. De a hídtól vagy száz méternyire meg kellett állnia. Nem mehetett tovább. Az aluljáróban, mely a Mária hídról a jobb sávon levő gépkocsik számára biztosította a balra kanyarodást, egy parkban megtett körrel, majd a fő úttest alatti átbújtatós megoldással, pont az úttest alatti alagútban két vagy három teherautónyi ember várakozott ugrásra készen. Éppen X. közeledési irányával szemközt várakoztak, nyilván arra, hogy a tömeg áthaladjon a hídon, hogy utána rögtön lecsaphassanak. Kinézett a túloldalra. A Tudor Vladimirescu fasorból a szemközti Galați utcába fordult be egy hasonló teherautó kioltott fényszórókkal. Tehát ott is készen álltak a lezárásra. A gépkocsik számából azonban úgy ítélte meg, hogy a fő erők itt csoportosultak. Meg talán a zóna alsó végén, a Kütl téren. Hiszen nyilvánvaló, hogy stratégiai szempontból ez a lezárandó terület, a Március 6. sugárútnak ez a része a Mária hídtól a Kütl térig, ha a feltételezett „nagytakarítást” el akarják végezni.

A tömeg már a két park között hullámozott a Március 6. úton. Az aluljáróban a bevetésre kész osztagok felsorakoztak. Vagy 200-an lehettek. Kétharmad részük rendőr, a többi civil. Kezükben gumibotok és husángok. Amint a tömeg lezúdult a hídról a Mária felé, rögtön elindultak nyomukban, begyakorlottan felfejlődve, hogy elfoglalják az utat teljes szélességében, miután átkeltek a hídon. X. közelebb ment a hídhoz, hogy jobban lássa az eseményeket.

A rendőrök hármassorokban mentek lefelé, a Mária felé nyomva a tömeget, ordítózva, gumibotózva az egyelőre elég gyér tömeget a sarkon túl. De ahogy közeledtek a tömeg sűrűjéhez a Mária magasságában, az előrehaladásuk egyre nehezebbé vált. A tömeg erre álló része egyre kevésbé passzívan tűrte a reá zúduló csapásokat. A rendőrök első sorát lassan elnyelte a tömeg, a második sor is megingott, hiszen az élelmiszerbolt irányából sörösüvegekkel felszerelt emberek indultak rohamra.

A rendőrök és civilek második-harmadik sorára valóságos sortűzek zúdultak. Előbb a jobbszárny bomlott meg, ahonnan a sörösüvegesek támadtak, majd lassan a támadókból védekezőkké váltak, hiszen a letört fenekű üvegcsonkokkal harcolók a szekusok hátába kerültek, s ez arra kényszerítette az egységet, hogy lassan a Mária előtt a Dózsa utca irányába vonuljon vissza. Mindkét oldalon voltak sebesültek, de X. alig bírt magával, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a Dózsa utca torkába szorítva a rendőröket, nem működik majd a kitervelt csapda, nem lehet elkezdni a begyűjtést, hiszen a szabad Március 6. sugárúton az emberek kimenekülhetnek!

Ekkor azonban a Kütl tér irányából egy hatalmas, ezüstszerű tűzoltókocsi kúszott elő szirénázva. Vízagyúja oldalra fordítva két ágyúcsőből zúdította a vizet a járdán állókra. A Timotei Cipariu utca sarkán szinte lépésben ment. Az emberek visítva húzódtak az utca belsejébe, hiszen bár nem volt fagy, a hideg estén a 4 °C-os vízzel való bőrig ázás sem kellemes dolog. Ami nem sikerült a rendőröknek, az néhány perc leforgása alatt sikerült a vízagyúnak. Az emberek szétfutottak, s most az utca túloldalán csoportosultak. De a szervezők, úgy látszik, erre is gondoltak, hisz ahogy túljutott a Márián a kocsi, gyorsult, levette a vízagyú nyomását és rögtön átfordult a másik menetirányra, s ott csapott végig jeges vízostorával. Most már vissza sem lehetett futni, hiszen az első fecskendős autó nyomában egy másik jött, az elsővel szinkronban, de az ellentétes sávban haladva, így nem lehetett már kitérni a vízagyúk elől a mindig a túloldalra meneküléssel. Az emberek a mellékutcába húzódtak, a kapualjak fedezékébe, s a következő zuhé után már csak néhány felbőszült fiatalember maradt a páston, kik sörösüvegekkel dobálták meg a kocsikat, ám vajmi kevés sikerrel, hiszen a vezetőfülkét lyukacsos fémlemez védte az ilyenféle támadások ellen. Három vagy négy forduló után a vízőkádo szörnyetegek uralták a terepet, gondosan tisztára mosva az utolsó őszi eső óta vizet nem látott járdákat. X.-et úgy lekötötte a látvány, hogy csak az utolsó pillanatban vette észre a hídról a Mária felé leereszkedő fehér sisakos, műanyag pajzsos, gumibotos rohamrendőröket. Z.-től tudta, hogy ez a híres USLA – Unitate Specială de Luptă Antiteroristă –, a belügy speciális, utcai harcokra kiképzett különítménye, melynek egy egységét már látta a pártszékház visszafoglalásánál dolgozni. Ha nem dobolnak a pajzsukon gumibotjaikkal, nem lett volna ideje kitérni útjukból, s visszahúzódni a Tudor Vladimirescu fasorba. Az alakulat láthatóan nem akart előrehaladni, csupán a Vasúti Főigazgatóság és a borbélyüzlet között zárta le a kitervelt csapdászák száját. A két vízagyús autó tovább keringett, apró csoportokban a kapualjakban tartva az embereket, így aztán elkezdődhetett a hajsza, az embervadászat.

X. biztonságosabbnak látta, ha hátrébb vonul, vissza a túlsó partra. De nem mert ezen a hídon átkelni, hiszen nem volt kizárható egy második lánc a híd gerincén túl, ezért letért az Alpinet park oldalára, s a park szélén ment fel a Mihai Viteazul hídig.

A szemközti Galați utcából egy üres, ponyvás teherautó fordult ki szélsebesen. Úgy tűnik, utánpótlásért. Az akció lebonyolítására a főnökök alábecsülték a tömeg ellenállását, s most újabb szekuritáté csapatokat vetnek be – rögzítette X. elégtétellel. A Mihai Viteazul hídon zavartalanul kelt át, ám azt látta, hogy a Capitol mellett a vízagyút már kiállították az utcakereszteződésbe. Végigsietett a töltés gerincén ismét a Mária hídig. Az aluljáróból eltűntek a szállítókokcsik, valószínűleg azok is erősítésért rohantak. A Katedrális irányából mintegy száz-százötven fős csapat közeledett botokkal, kapákkal, seprűnyelekkal felfegyverkezve. Nyilván ez a forradalom másodhulláma volt már, azok az emberek, akik az összecsapások hírére jöttek ki lakásukból, magukkal hozva a kezük ügyébe eső

legelső „harcesközöket”. Túloldalt, a Tudor Vladimirescu fasorban is több csoport érkezett a harcok színterére.

– Nu vă fie frică – sosesc muncitorii! Ne féljete fiúk, megjöttek a melósok! – kiáltozta egy nagyobb csoport, mely láthatóan a műszak végén tudta meg valahogy a Máriánál zajló csata hírért, s most vállukon az elemózsiás szatyrukkal, kezükben ágakkal, padokról letört lécekkel nyomultak a hadszíntérre. Csattogtak a műanyag pajzsok, s amennyire X. megállapíthatta arról a pontról, ahol állt, az USLA sorai felbomlottak, négyzetekbe, körökbe tömörültek, majd ismét megpróbálták felvenni a térfaró sor alakzatot. Ez már komoly harc volt, egyelőre nem látható kimenetellel.

*

Y. éppen az elolvasott oldal korrektúrapéldányát vitte le Kégler Bandihoz, a tördelőhöz, amikor a szűk folyosón Varga Laciba, a gépmesterbe botlott, amint a csapnál szaporán mosta a kezére, arcára ragadt sarat.

– Szia Laci, mi van veled? Csak nem bunyóztál?

– Csöndesebben! – intett rá Laci.

– Mi ez a titokzatosság, csak nem a szekusokkal verekedtél össze – mondta most már halkabban Y.

– De – jött a válasz nagyon halkán. – Gyere be hozzánk!

Y. átment az öntőgépek csarnokán, majd beléptek a nagyterembe, ahol úgy egy óra múlva a két rotációs NDK-monstrum ontja majd a lapokat. A túlsó volt Laci gépe, melyet egyelőre csak a kisas olajozott buzgón. Tudta, hogy azért hívja ide, mert itt nincs más magyarul tudó rajtuk kívül. Máskor is itt szoktak beszélgetni, ha valami rázó téma volt szó.

– Te, a szekusok idáig üldöztek a kerítésig. Alig volt időm, hogy beugorjak, s a ládák mögé lapuljak. Csak amikor elhúztak tovább, akkor mertem beszaladni.

– A biciklid hol maradt?

– Még kívül.

– Rögtön emeljétek át azt is a kerítésen. Valakivel, aki nem tűnik fel, ha arra jár. Mondjuk a Kégler Bandi. Utána majd beszélünk.

Y. a korrektúrával átballagott a gépszedőkhöz, s odaadta Robi bácsinak a javításokat, majd visszasomfordált a rotációsokhoz.

Laci és Bandi hamarosan bejöttek.

– Sikerült? – kérdezte tőlük.

– Simán – mondta Bandi.

– Látták a biciklidet, nem?

– De.

– Akkor a legjobb lenne, ha ma, illetve holnap reggel nem ülnél fel rá. Bandi majd elrejt valamelyik raktárban, ahol a gépekhez való cserealkatrészeket tárolják. A sok rozsdás kacat közé kell betolni, rádobni koszos rongyokat. Meg tudod csinálni, Bandi?

– Meg.

– Jó. Intézd el rögtön, nehogy később ne legyen rá időnk! Te pedig most mondd el, mi történt! A Máriát kihagyhatod, azt sejtem.

– Jó. Szóval, amikor nyolc után hazamentem a Máriáról, már állt a bál. Vagy kétszáz rendőr és

szekus tört ránk, de visszavertük őket. Akkor biciklire pattantam és hazamentem, hogy bekapjak valamit és jöjjenek a munkába. Ahogy jöttem a nyomda felé, láttam, hogy jönnek ki az emberek a délutáni váltásból a Colortexnél. Odakiáltottam nekik: „Menjetek a Máriához! Ott folyik a felkelés Ceaușescu ellen! Le a diktatúrával!” Az emberek meglepve néztek rám, de én már mentem tovább. Előbb a kesztyűgyár, majd a cipőgyár, a vágóhíd, aztán a trolibuszmegálló, át a Michelangelo hídon. Mindenkinék odakiáltottam: Menjetek a Máriához! Ott harcolnak a szabadságért! Amikor a hídon átkarikáztam, láttam, hogy egy kék ARO indul be mögöttem és jelez, hogy bevág elém a szélső sávra. Tudtam, hogy ezek ők. „Az anyád!” – mondtam magamban, s felhajtottam a járdára, be a fák közt a Victorieire, az elsőn, aztán újra balra, át a Leninen, s be a parkba. Az ürgék először levágtattak a Victoriein, de rájöttek, hogy átverték őket, ott cirkáltak a Conti és az Opera között, lesték, mikor bukkanak elő. Amikor épp az Opera felőli végén voltak, akkor át a park túlsó oldalára, s hajrá a Dóm tér felé a Rodnei utcán. Azok valami fülest kaphattak, mert az Alecsandrin jöttek máris a nyomomba, erre én fel megint a járdára, keresztül a Kinizsi Pál utcán, ki, át a Mărăști téren, be a botanikus park mellett a Gheorghe Lazăron, ordítok a tejgyáriaknak, aztán be a Circumvalațiuniira. Alig megyek be vagy ötven métert, látom, hogy a rádió felől szemből jönnek már, én erre be a blokkok közé, szlalom. Akár egy élvonalbeli síző. Cikcakkban. Szerencsére a garázsok és a szeméttárolók nem mindenütt engedik meg a terepjáró áthaladását, így vagy ötven méter egerutat nyertem, aztán felálltam a bicajra s úgy átugrottam a kerítésen az egyik sötétebb helyen, hála az elnöki segítségnek.

Nevettek, kissé kényszeredetten, hiszen tudták, hogy ha a Kárpátok Génusza sejtette volna, hogy a szeku munkája elé milyen akadályokat gördít az áramtakarékosság, hogy a nyomda udvarát csupán két vagy három vészna égőcske világíthatja meg, akkor ünnepi díszkivilágítást rendelt volna el. A Bölcs Vezér sokat szidott intézkedései azonban most a legváratlanabb helyzetben új arcukat mutatták meg. Hiszen lázálmában sem gondolta volna, hogy éppen az őt dicsőítő feliratok, az ő nevétől harsogó kirakatok lesznek a tömeg dühének első számú csíholói, a forradalmi lelkesedés kovácsolói.

Y. elgondolkodott. Ha a szekusoknak van egy kis agyvelejük is, nem csupán izompacsirták, át fogják fésülni a gyárat. S akkor Laci nagy veszélybe kerül.

– Te Laci, milyen közélről láttak az ürgék?

– Húsz és ötven méter között.

– A mi világítási viszonyaink között azt hiszem, elég lesz, ha néhány apró változtatást eszközölünk az öltözkéden. Az olajos kezeslábast vedd fel, s mielőtt elmész, borotválkozz meg, végy fel egy másik sapkát. És főként ne ülj biciklire. Ha pedig bejönnek és átfésülik a gyárat, úgy igyekezz, hogy ülj lehetőleg a sötétbe, ne kerülj a szemük elé rögtön, csak miután a sok munkásruha eltompította a szelekciós mechanizmusukat. Érted?

– Értem.

– Akkor menjünk dolgozni.

*

BUKAREST, a Securitate országos parancsnoksága, 21:30

Dima ezredes telefonüzenete Iulian Vlad tábornoknak, a szekuritáté parancsnokának: „Az akció

első fázisa rövidesen lezárul. Jöhet a második szint.”

22:55-kor a Bukarest expressz kigördül az állomásról. Első osztályú hálókocsijában, Macri tábornok vezényletével a román elhárítás színe-java, szakemberek, a titkos adatbázisok ismerői, valatók és bűnügyi szakértők, kriminalisták, a hamis bizonyítékgyártás mesterei. Az ő feladatuk a Tőkés-féle összeesküvés tárgyalási anyaggá való kidolgozása. A legnagyobb súlyú per az ötvenes évek titóista kampányperrei óta. Hiszen azt hivatott igazolni: a szocialista országokban lezajló változások Kelet-Európában egy jól kidolgozott forgatókönyv szerint zajlanak nyugati – mármint Romániától nyugatra fekvő – revizionista országok kémeinek közvetlen irányítása alatt. A vádlott: a reformkommunizmus, amely Máltában egyezsége jutott az imperializmussal. Ezt kell felmutatni a világnak, hogy látva lássa: a proletárdiktatúra doktrínája él! És nem adja meg magát.

*

Elena Topală, a Temes Megyei Bíróság elnöke Tőkés László dossziéjára jegyzi fel Maria Bobu igazságügy-miniszter telefonüzenetét: „M. Bobu miniszter elvtársnő utasítást adott, hogy a kilakoltatást bármely órában és bármilyen körülmények között végre kell hajtani.” Az utasítás szükséges, hiszen a polgári perrendtartás törvénykönyve leszögezi a 385. paragrafusban: „Egyetlen kilakoltatási végzés sem hajtható végre reggel nyolcnál korábban és este hatnál később.” A 386. cikkely pedig közli: „A kényszer-kilakoltatás nem végezhető el vasárnap vagy törvényes ünnepnapokon...” A törvényszegéshez kell a fedezet, ha ez megvan, minden a legnagyobb rendben. Indulhat tehát az akció! A törvényszék gépkocsija pontosan 23:00-kor elindul a hivatalos végrehajtó lakására, hogy a megyeházra hozza. Zsigmond József vikárius a hotelben ül, várva a fejleményeket. Ardeleanu ezredes egy gépkocsit, egy mikrobuszt és egy Dacia személygépkocsit rendel az irodaházhoz. Minden készen áll a bevetésre. Most már csak Dima ezredes utasítását várják: „Az út tiszta!”

*

BUKAREST, Ion Iliescu, a Technikai Könyvkiadó igazgatója lakása, Aviatorilor sugárút 102. szám, 23:30

Ion Iliescu sem aludt ezen az éjen. Hánykolódott álmatlan az ágyában, ezért felkelt óvatosan, hogy feleségét fel ne keltse s a sötétben tapogatózva kiment a hálószobából a dolgozószobába, s csak ott gyújtott villanyt. Mint annyiszor, könyvei megszokott közelsége jól hatott idegeire, de most tudta, sem a gazdasági, sem az ökológiai, sem a politológiai munkák nem adhatnak enyhülést erre a feszültségre, amelyben él. Hiszen az évtizedek óta zajló párviadal, amelyik eddig főként szellemi síkon zajlott, most hovatovább a gyakorlat síkjára tolódik el, s ebben már elveszett az az előny, amely évekig mindig az ő oldalán állt. Ceaușescu ebben a párviadalban mindig az ösztönök, a gyűlölet, az aljas cselvetések, az erőszak oldalán állt, mintegy folytatva ama részeges és gyökértelen apa hagyományát, aki az olténiai Scornicești faluból a városba vetődve a lumpenproletariátus sorait szaporította. Nicolae, a fia annyira senki volt a családban, hogy apja arról is megfélemedezett, hogy temérdek gyermeke közül egynek már adta ezt a nevet. Vele szemben az ő apja egy öntudatos munkásvezér családjába született, ahol a marxista irodalomnak, a tanulásnak kultusza volt. Meg az eszme iránti hűségnek. Míg Nicu csak a nőzéshez és italozáshoz való hűséget látta, ő megtudta, mi az eszméhez való hűség, hiszen Gheorghiu-Dej lecsukatta apját egy ideológiai vitájuk miatt, amikor hatalomra került. Ifjúkorukban, amikor először találkoztak, magában sajnálta is Nicolaet ezért a szellemi ár-

vaságért, ezért a gyökértelenségért, s erőszakkultuszát ebből a helyzetből vezette le. Ceaușescu, mondogatta magában, nem véletlenül került a városszéli cipészhez, ölte meg az őt kizsákmányolót egy cipésszárral felindulásában, s került így a mozgalomba, hiszen a veszélyes köztörvényeseket egy börtönben őrizték a veszélyes kommunistákkal. Ezzel szemben ő apja nyomdokain került a mozgalomba, tudatosan azonosult annak céljaival, megértve, hogy egy népet boldoggá tenni, annak jövőjét építeni olyan felelősség, aminek céljából egy életen át tartó tanulással kell dolgoznia. Nicolae sem volt buta, de iszonyúan lusta, minden szellemi erőfeszítéssel szemben organikusan ellenállt, minden tudást gyűlölt, gyanakvóan szemlélt, mint apja a papokat, a nadrágos embereket. Ezért aztán, mikor ifjúkoruk legszebb éveit töltötték, Nicolae minden szép láb, íves comb után rohant lihegve, s bizony az erőszaktól sem riadt vissza, amíg ő a nyelvkönyvekkel bíbelődött, könyvtárakba rohangált, hogy megszerezze azt a tudást és műveltséget, ami feladatához szükséges. Nicolae gyűlölettel ment a Szovjetunióba tanulni a Frunze katonai főiskolára, hogy megkaphassa ezredkomisszári címét, míg ő Lenin egyenes ihletésére ment oda tanulni hidrotechnikát, hiszen tudta: Románia útja a technikai forradalom felé csakis a vízi energia megfelelő elektromos energiává alakításán keresztül lehetséges. Nicolae gyűlölte az oroszokat, mert a nyelvet csak annyira tanulta meg, amennyit a konyhalányoktól elsajátíthatott szorgos enyelgései közepette, s az egész ügyet valami elfelejthető kötelező gyakorlatnak tekintette. Igencsak megütődött, amikor ő fiatalkorukban beszámolt róla lelkesen, hogy mekkora hatalmas tapasztalat volt az orosz irodalommal való megismerkedés, az orosz zenei élet, az orosz színházak, a balett, mire Nicolae megjegyezte, hogy a balettet ő is megnézte egyszer, de azok a nők az ő gusztusa szerint nyeszlettek voltak, a nőiességet nélkülözők. Persze, Nicolae durvábban fogalmazott: „nem volt rajtuk semmi megmarkolni való”. A legnagyobb feszültséget azonban az okozta, hogy egyszer elmondta, milyen nagyszerű érzés volt mindig évfolyamelsőnek lenni, s micsoda csodás dolog volt a KISZ-munka a különféle egyetemistákkal, s mennyire szerették őt, amikor nagyon sokkal nem csak oroszul, hanem az anyanyelvén is el tudott társalogni. Nicolae ekkor gyűlölettel nézett rá, majd hirtelen rákérdezett: „S megtudtad legalább, hogy minden lyuk egyforma?”

Ő erre visszaválaszolt: „Nem, én azt tanultam meg, hogy minden fej másforma.”

A párviadal lehet e mondattal kezdődött. De tragikussá akkor vált, amikor Ceaușescu ázsiai útján megismerkedett 1971-ben a kommunizmus maoista, Kim Ir Szen-ista válfajával. Az egyenruhába öltöztetett milliókkal, a százezres tömegek egyszerre integető erdejével, a színes táblácskákat, legyezőket gépként mozgó embermasszával, a testükből feliratokat képzőkkel. Ceaușescu nem hallotta a vezényszavakat, de a zsigereivel érezte, hogy vezényszavakra, jelekre mozdul az egész világ. Grandiózus tömegek lélegzenek egy ütemre, egyetlen vezető óhajára. Ez lenyűgözte. Ezernyi okos eszménél jobban lenyűgözte ez tökéletes szerkezet, ez az világnyi méretűre dagasztott társadalmi mechanika. Mindenkinek elmondta azon az éjen felhevült izgalomban: „Ez a jövő! Ez a cél! Románia feladata Ázsia nyomába lépni!” S kapkodva, tört félmondatokba törve sorolta, hogy agyában milyen hatalmas perspektívák nyíltak meg, hiszen a román nép ismeri a 10-11 gyermek áldását, ezt sürgősen vissza kell állítani, megtiltani az abortuszt, s akkor a legnagyobb európai állam lehetünk nemsokára egy kiháló korcs Európában, mi leszünk az életerő, s a kommunista párt a parancsoló agy, s ebben az irányadó eszme nyilván Ő, az ő most felfedezett nagy eszméje. A román nép ismeri a természetes táplálkozást, vissza kell térni az ésszerű adagokra, azt népszerűsíteni, hiszen ha egy kínai képes ilyen

dolgokat megtenni egy marék rizzsel, miért ne tudná a román beérni egy marék máléval, egy lepénnyel, hiszen évezredek át így élt. Nem, gazdasági megfontolásokról nem esett szó, sem energiáról, sem oktatásról, sem egészségügyről, sem az ipari infrastruktúra egyenlőtlenségeiről, ezek később jöttek, egyszerűen a papírra bökve, a térképen jelezve: ha itt folyó van, akkor oda jön egy újabb vízi erőmű, ha az előző acélműtől kétszáz kilométerre nincs más acélmű, akkor oda is kell egy, hiszen a nagyipar, az acél fontos, s aztán egy házgyár, persze, hiszen oda kell egy újabb város. A mezőgazdaságot modernizálni kell, a falvakat eltüntetni, mert az helypocsékolás, ahogy azok az erdősávok, a folyóparti galériaerdők is. Minden négyzetméter termőföld kell a megszülető újabb tízmillióknak, hiszen csak így érhetünk Ázsia nyomába.

Csak baráti társaságban merte felhozni, hogy ezek eszement tervek, hiszen milyen acélipart lehet szervezni, ha nincs vasércünk, ha Koreából, Afrikából szállítjuk ide a rossz nyersanyagokat, az ércet, a kőszén, milyen drága lesz e szállításokkal a vas, a környezetre nehezedő szennyezésekről nem is beszélve. A mezőgazdaság modernizálása sem lehetséges a falvak felszámolásával, az eróziógátló, a nedvességekörforgást biztosító erdők kipusztításával, hiszen az Egyesült Államok már belefutott ebbe a bajba, s most nem tudják, hogyan lábalt ki belőle. Az őszinteségnek ára volt. A barátai vagy nem voltak azok, s eladták tudásukat a szekuritátnak 30 ezüstpénzért, vagy pedig hozzá hasonlóan lazán tartották be a biztonsági szabályokat, s ott is fecsegték, ahol nem kellett volna.

Ekkor kezdődött száműzetése. Temesvár, amely az elnöki utálat ellenére kitűnő helynek bizonyult, művelt, értelmes emberekkel, nagyon jó színházzal, operával, soknyelvű kultúrájú értelmiségiekkel, jó magánkönyvtárakkal. S főként Bukarestben elképzelhetetlen mennyiségű szabadidővel, amelyet végre olvasással tölthetett. Felfedezte Rudolf Bahro könyvét a kelet-európai társadalmakról, mint az ázsiai despotizmus kései modelljeiről. Ez megerősítette ítéletében, hogy Románia hibás úton halad. A Párt hihetetlen méretű felduzzasztása, hasonlóan az ázsiai despotikus rendszerek mandarintenyészetéhez, nem a rugalmas, tehát hatékony kormányzás irányában hat, hanem ellenkezőleg, a parancsuralmi monolit kialakulása felé, amit csak fájdalmas forradalommal lehet felrobbantani.

Akkor, Temesváron, még nem gondolkozott sokat ezen. A helyi szociáldemokrata hagyományokkal ismerkedett William Marin professzortól, aki e kérdés legjobb romániai ismerője volt, és megismerhette általa a gazdasági rendszerek konvergens fejlődésének akkor igen felforgatónak minősített elméletét. S be kellett lássa, hogy amit eddig Moszkvában tanult, azt a társadalmi gyakorlat cáfolja. A társadalmi fejlődés két szélsőséges modellje: a kapitalista teljes liberalizmus és a túlsó végleten a szocializmus teljes társadalmi kontrollja között a fejlődés adott fokán szaporodnak az olyan elemek, az olyan értékek, az olyan mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a szintézist. A legkorrektebben ez Nyugat-Németország fejlődésében látszik meg, ahol a jobboldali kereszténydemokraták és a baloldali szociáldemokraták együttműködése létrehozta azt a szintézist, amelyben a szabad piac törvényei, hatékonysága szervesen egyesült a teljes társadalmi hálóval, egy olyannal, amilyenről a szocializmus csak álmodik.

A kellemes beszélgetések a Iordăchescu családdal színházról, költészetéről, Asztalos-Măgureanuval pártépítésről, jövőről azonban egy nap véget értek, amikor az egyre inkább diktátori allűröket felvevő Nicolae Ceaușescu „a káderek váltása” elmélet jegyében Iași-ba rakta át. Hát igen, Iași volt a hely, ahol rá kellett döbbsennie arra, hogy az ő párviadaluk nem maradhat meg pusztán szel-

lemi téren. A szovjet elvtársakkal való sokkal szorosabb kontaktus nyilvánvalóvá tette, hogy az, amiről Temesváron még csak elméleti lehetőségként gondolkodott, annak kora beköszöntött. Jött Andropov, jött a novoszibirszki jelentés suttogva terjesztett rémképe, jött Gorbacsov, a peresztrojka. S végzetszerűen elhangzott neve Nicolae Ceaușescu alternatívájaként. Innen kezdve biztos volt bukása. Csak az volt a kérdés: kivégzés vagy száműzetés.

Ismerte Virgil Trofin sorsát, akit röntgengéppel tettek el láb alól. Meg Király Károly esetét is, akit „Radu”-val, a radioaktív por ételbe is keverhető kíméletlen megoldásával fékeztek le. Dozimétert szerzett be, megválogatta hol, kivel eszik, s mit. Nem sétált többé egyedül a parkban, került a magas épületekben való megjelenést, nem akart önkéntes könnyű célpont lenni. Egy ilyen ultra-központosított diktatúrában, amikor az egyik fél rendelkezik a szükséges végrehajtó eszközök teljes rendszerével, s a másik csak saját eszére, esetleg néhány barátja önzetlen segítségére számíthat, bizony ez elég egyenlőtlen küzdelemnek látszott. Ám Gorbacsov mondása „ha nem jön Ceaușescu – majd jön Iliescu” kimondója akarata ellenére (vagy éppen tudatos céljából) hihetetlenül éles kétélű fegyvernek bizonyult. A diplomáciában, a felső pártapparátusban, majd a főtisztek körében, a szekuritátében s a katonaságban e valós vagy csak legendás mondat nemcsak támadási célpontként jelölte ki őt, hanem egyben mágikus tabu is volt, jelezve az elnyomó gépezet végrehajtóinak, hogy a kijelölt személy olyan, akit bántva elképzelhetetlen égi büntetéseket zúdíthatnak magukra. A szeku jó, de mit ér az egy KGB-kommandóssal szemben, aki kivégezni látogat meg téged s családot. Az elmúlt öt évben számtalan tanújelét láthatta e mágikus védelemnek. Amikor Bukarestben találkozott Militaru és Ioniță tábornokokkal, Radu Nicolae sorhajókapitánnyal, Virgil Măgureanuval, aki időközben bejutott a Társadalompolitikai Akadémia előadói közé, vagy William Marinnal, Temesvárról, a rátapadt szekus kísérek csak első-második alkalommal nyaggatták, kényszerítették bonyolult manőverekre, irányváltásokra, hogy kísérieről leszakadjon, később, mikor megtudták informáltabb társaiktól, hogy ki is ő valójában, hogy ő az „aki a legendában...”, bizony gyakran érezte az ellenőrzés lazaságait, a tudatos cinkosságot: tudjuk, hogy ki vagy, s remélem, emlékezni fogsz ránk, hogy mi hogyan is viselkedtünk veled...

Nem ilyen egyszerű volt a helyzet a legfelső pártapparátussal. Bár mindenki ismerte őt 1971-ből, amikor a KB titkára volt hat hónapig, amíg az „Ázsia”-konfliktus ki nem tört közte és Nicolae Ceaușescu között, az új helyzetben csak kevesen mertek nyitottak maradni feléje. Legtöbbjük jelezte, hogy sajnos nem tehetik, s ezt pár gesztussal fejezték ki, szavakkal semmit. Szavakkal csak elutasítás, csak a hivatalos fordulatok visszhangja volt minden. Mintha az agyukban már nem született volna eredeti, egyéni hang, csak Nicolae Ceaușescu szavainak fakó visszhangja lett volna mind. Eszébe villant rögtön a jelenség. 1970-ben, egy évvel azon ominózus ázsiai út előtt szakmai látogatáson járt Észak-Koreában egy hétig. Az oda-úton megismerkedett Sierra Leone elnökének fiával, Siaka Stevenssel, aki az oxfordi egyetem végzőse volt, s most édesapja kérésére végiglátogatott néhány európai népi demokráciát, hogy apjának személyesen számolhasson be tapasztalatairól: milyen is az a szocializmus a gyakorlatban, érdemes-e a gyarmati rendszerből kilábalva erre az útra lépni Afrikában. Járt az NDK-ban, a Szovjetunióban, s éppen Phenjánba igyekezett, hogy részt vegyen Észak-Korea nemzeti ünnepe rendezvényein. Egy hét múlva visszafelé ugyanazon a moszkvai gépen találkoztak újra. Megkérdezte, milyenek a tapasztalatai, hogyan fogja majd elmondani a szintézist

apjának. A néger őszintén a következőket mondta. „Uram. Elsősorban azt kell elmondanom Önnek, hogy a koreai nép hatékonysága lenyűgöz. 15 évvel a gyilkos polgárháború után sem Phenjában, sem vidéken nem láttam a legkisebb nyomát sem azoknak a pusztításoknak. Másfelől viszont azt is el kell mondanom, hogy egy hét alatt egyetlenegyszer sem állt módomban, hogy egy emberi párbeszédet folytassak, sem a legmagasabb szinten, sem az egyszerű emberekkel. Minden kísérletem arra, hogy beszélgessek, csődbe fulladt. Minden kérdésemre, bármelyikre sztereotip válaszokat kaptam, idézeteket a Nagy Vezetőtől. Ez egy embertelen társadalom, Uram. Mi egy afrikai államban élünk, törzsi maradványokkal, primitív emberekkel, de egy ilyen társadalomban én nem tudnék élni. Egy ilyen társadalomban lehetetlen lélegezni.” Igen. Ceaușescu pont ezt akarta megvalósítani, amit az az egyszerű néger sem akart.

A többiek? Hát igen. A katonák akartak valamit. Militaru, akit Ceaușescu félretolt, felajánlotta rögtön szolgálatait, s elhozta a flottától Radu Nicolaet. Nos, a szócséplésben, a légvárak építésében nagyszerűek voltak. Mindenféle tervekkel álltak elő, hogyan kéne körülvenni katonasággal a KB ülését, s letartóztatni mindenkit. Vagy akkor foglalni el a KB székházát, amikor az Elnök külföldön kószál. Vagy akkor, amikor munkalátogatáson van a sleppjével egy távoli megyében. De kérdem én: milyen egységekkel, hogyan lehet ezt titokban tartani, engedelmeskednek-e a katonák, s mi lesz, ha két parancs jön. Kinek fognak engedelmeskedni: Militarunak vagy Ceaușescunak? Radu Nicolae meg mint a lepcsés szájú anyós. Hamar meg kellett szakítani vele minden kapcsolatot, s ezentúl csak párban találkoztunk, véletlenül. Aztán Militaru jött a hírrel, hogy beszélt Ioniță tábornokkal, aki egyetért azzal, hogy a helyzet tarthatatlan, s majd kontaktál. Ioniță józanabbnak bizonyult Militarunál, jól látta a katonai lépés minden gondját, s a lebukás nagy veszélyeit. S ez be is következett. Militarut letartóztatták, házkutatást tartottak nála, s elszigetelték. Ioniță gyanúsán gyorsan megbetegedett, s azt mondták, rákban meghalt. Félek, lehet, épp úgy, mint Virgil Trofin.

Virgil Măgureanuval akkor egyeztünk meg abban, hogy most reménytelen bármely lépés. Az ő szekus kapcsolatai is óvatosságra intettek. Kivárni. Ezt mondtam temesvári és iași-i kapcsolat-embereimnek: kivárni. Lássuk, hogy mozdulnak meg a felső régiók, s ha nem mozdul semmi, akkor nincs más hátra – meg kell várni a forradalmat. Mert a forradalom közeleg. A rendszer felzabálta önmagát, tartalékait, az éhség s a hideg az a fegyver, amely utcára zavarja a tömegeket.

Európa végre 1989-ben lázba jött. De intő példaként Ceaușescu is jelezte, hogy figyel. Tavasszal leváltották Măgureanut, s kihelyezték Focșani-ba, a helyi múzeumhoz, aztán a Professzor, Marin William életére törtek, majd kiutasították, elvágva a temesvári kapcsolatot, aztán most Iași következett. Mindenkit, aki valaha szorosabb kapcsolatban volt velem, lecsuktak. Csak sejtem, hogy valamit szerveztek a tudtom nélkül, s most nagy bajban vannak. De a legnagyobb baj, hogy a szekusok eddig egy szót sem kérdeztek felőlük. Ez a nagy baj.

Ma reggel, amikor egy vendége véletlenül kiejtette előtte egyik barátja nevét, akit letartóztattak, csak azon gyötrődött, hogyan tudjon meg plusz információkat a iași-i helyzetről anélkül, hogy telefonálna bárkihez, hiszen tudta, hogy minden beszélgetést lehallgatnak. A titkárságon mindenki jelentéseket ír róla, s a szerkesztők legalább fele is megírja a penzumot naponta. A követők két kocsija ott állt a Scînteia-ház előtt, a harmadik otthon a házba bemenőket figyelte, lajstromozta, vagy a feleségét követte, ha kimozdult otthonról. Valami hihetetlen intuícióval lement a nyomdába, tudta,

hogy a munkások nem hallgatnak el, ha ő közelít, s végigsétált közöttük a kiadói munkák határidőinek betarthatóságáról érdeklődve, hiszen év végén a naptárak nyomása miatt gyakran volt fennakadás. Itt hallotta meg az egyik munkás suttogva feltett kérdését: igaz-e, hogy Iași-ban megmozdult valami, és több tucat embert letartóztattak, akik rendszerellenes jelszavakat tartalmazó táblákat vittek. A letartóztatási hullám biztos, hiszen a iași-i nyomdában mindent feltűrt a szeku, keresve azokat, akik ebben segédkeztek. Néhány nyomdászt bevittek, de később kiengedték őket, mivel kiderült, hogy a betűk letracettel készültek, s nem nyomdai úton, ezért a hajsza most a képzőművészet meg a kirakatrendezők körében folytatódik. Sajnos, pontos dátumot nem tudtak mondani, de egyesek szerint két vagy három nappal ezelőtt történt mindez.

Ez volt a rossz hír. A legrosszabb. Mindig mondta, hogy a fellegjáró, hebehurgya alakok viszik sírba a legjobb szándékokat. Az előkészítetlen lázadás semmi másra nem jó, mint a hatalom felkészítésére, az erők szétforgácsolására, hatékony megelőző csapások kidolgozására. Ez esetben azonban túl a mozgalomnak okozott károkon, a dolognak volt egy kellemetlen személyre szóló jellege is. Mint volt Iași megyei első titkárhoz, s a Ceaușescu-ellenzék vezéréhez, pontosan csatlakozott hozzá ez a hely. Akarva-akaratlan úgy festett, mint Ion Iliescu egyik sikertelen kísérlete a Ceaușescu-rendszer megdöntésére. Bármely szekusnak, a legbutábbnak is rögtön ez az összefüggés kellett beugorjon. S ha ez legalább két-három napja történt, akkor miért nem csapnak le rá? Miért nem fenyegetik? Miért nem helyezik előzetes letartóztatásba? Ha nyomást akarnak gyakorolni rá, ha meg akarják előzni, hogy egy kitörő forradalom élére kerüljön, miért nem élnek az alkalommal? Apja elbeszélései alapján tudta, hogy a kommunista párton belül az eszmei ellenfelekkel nem bánnak kesztyűs kézzel. Miért lenne épp Ceaușescu kivétel?

Ennek oka van.

Biztos.

De mi?

Egész nap ezen rágódott. Újra és újra egybevetette életrajzaik párhuzamait, s próbálta kitalálni, hogy mi lapulhat meg a háttérben, ami miatt most nem veszik elő. De nem volt logikus magyarázat. Ceaușescu nem egyszer mutatta ki a szimpátiáját iránta 1965 után, amikor a Kommunista Párt első titkára lett, egészen 1971-ig. De akkor arra játszott, hogy igazolja, ő nem olyan zsarnok, mint Gheorghiu-Dej. Ő szabadon engedte a politikai foglyokat, köztük apámat, s engem ahányszor kiemelt, mindig felemlegette apám mártíromságát, s az új típusú kommunizmust. Akkor úgy éreztem, hogy saját apakomplexusát kívánja levetkőzni ezzel a gesztussal, így akar kárpótolni saját fizikai apátlanságomért, nem tudva, hogy az én apám milyen szellemi és morális eszmény, milyen aktív jelenlét volt a szellemi életemben. De azóta? Azóta egyre inkább én vagyok a növekvő veszedelem, az ellenlábas, a sátán. Mitől változott volna ez meg?

Ion Iliescu fel-alá járt a szobában.

Megállt.

Megivott egy pohár ásványvizet.

Igen. Elkapott egy gondolatfoszlányt, s lassan kezdte felgombolyítani.

Sátán. A sátánt nem elég elszigetelni, elkülöníteni, a föld alá dugni. A sátán a bukott Lucifer, mindig halálos veszély arra, aki magát az Úristennek képzei. Mindig csábító cél minden lázadónak. A

sátánt ki kell pusztítani, ki kell égetni. Ez volt valamennyi egyház alapvető célja a hatalom kérdésében. S nem éppen megnyugtató, hogy Ceaușescu fejében ő a Sátán.

Igen. Csak ez lehet a magyarázat.

Valamit kigondolt az a perverz örült. Valami gonosz tervet az ő végleges kiiktatására. Valamit, ami súlyosabb vétek a nem létező iași-i kapcsolatnál. Valami, ami úgy zúdul majd rá, mint a mennykőcsapás. Valami elháríthatatlan. Valami elkerülhetetlen.

Ez elől csak egy másik elkerülhetetlen menthet meg. A forradalom.

A forradalom, mely őt söpri el elkerülhetetlen.

Nicolae Ceaușescut, a valódi Sátánt.

3. NAP

Vasárnap, december 17.

TEMESVÁR, a Belügy parancsnoksága, 1:00

Árad a szilvapálinka átható illata. Csak a megfelelő korú, jó tölgyfahordókban ilyen teljes az íz. Talán az erdők is teszik, a juhíllatú belényesi erdők, meg a bágyadt nagykolompú kosok, amelyek csúszkálva jönnek le az ázott dombok oldalán... A kellemes félálmod a vörös vonal éles berregése tépi szét.

– A belügyminiszter elvtárs a telefonnál!

– Halló,... khm-halló, itt Oprescu ezredes! Postelnicu elvtársnak jelentem, az akciót az Ön utasítása értelmében végrehajtottuk!

– A városból kivezető utakat mind lezártátok?

– Egy egér sem csúszhat ki!

– Bevetettétek a szekuritáté-brigádot és a határőröket is?

– Be, úgy, ahogy Ön utasított!

– Hány letartóztatottad van, Oprescu?

– Jelentem tisztelettel, 34!

– Hülye!

– De igazán, miniszter elvtárs...

– Még a letartóztatottak számát sem ismered! 70! Te barom, 70! Tőlem kell megtudnod, hogy mi a helyzet? Hát miféle segítséget kaphatok én tőled, te ökör, ha én jobban ismerem a helyzetet, mint te?

Oprescu ezredes nagyot nyelt. Nem merte kimondani, ami a begyében volt. „Könnyű mindentudónak lenni és grasszálni, ha előre kifőztétek az egészet Dima ezredessel. De akkor szeretném látni a képedet, amikor majd nem úgy folynak a dolgok, ahogy elterveztétek!” Mindebből egy szó sem hagyhatta el azonban a torkát, elvégre szerette volna maga felnevelni az unokáját.

– Szart érnek az ilyen káderek, mint te, Oprescu! Az Elvtárs nagyon csalódott az ilyen aktivistákban, Oprescu. Elmaradtál a követelményektől, nem tudsz lépést tartani az élettel, Oprescu. Búzslesz az oportunizmustól, érted? De nekünk nincsen szükségünk többé ilyen emberekre, akik tétováznak, amikor a nép érdekéről van szó! Az árulókkal kíméletlenül le kell számolnunk, más-különben ők számolnak le velünk! Aki most totojázik, az nem egyszerűen ingadozó, az az ellenségünk! Megértetted, te barom?

Oprescu ezredes mindent megértett. Leváltása tehát eldöntött tény. Csak abban reménykedett, hogy ez nem visszaminősítés lesz egy még keményebb állásba, egy delta politikai munkatábor élére vagy valamelyik csatornához, esetleg a palota föld alatti alagútjaihoz, ahol minden esélye megvan, hogy a mű végén őt is eltegyék láb alól, hanem egyszerű kényszernyugdíjazás lesz, ahogyan már Temesvár előtt kérte. De Postelnicu dührohamából azt a következtetést kellett levonnia, hogy ez az utóbbi változat megmarad édes álomnak. Postelnicu gonosz és bosszúálló. Sok mindent elfelejt, egy dolgot azonban nem, azt, ha valaki szabadulni akar a rendszer nemkívánatos feladataitól. Ezt jól megjegyzi, s

eszerint cselekszik.

– Mondhattad volna nekem: Postelnicu elvtárs, nem tudom megoldani a rám váró feladatokat! S akkor intézkedtünk volna! Tudod, Oprescu, én szeretem az egyenes beszédet! De te csak bólogattál! Igenis, miniszter elvtárs! A hazámat szolgálom! Mindent megteszek! Teljes erőmmel azon leszek, hogy megvédjem a szocializmus ügyét hazánkban! Ezt mondtad nekem, Oprescu, igaz?... Hah, nagy szavak! De hol vannak a tettek, Oprescu? Hol vannak? Néhány irredenta és huligán kimegy ordibálni az utcára, s erre beszarunk! Elővesz a humanizmus! Jó, hogy nem üres kézzel küldtéték oda a mieinket harcolni. S akkor nekem panaszkodsz, hogy Dorneanu kapitánynak a fejét is betörték! Ha nincs ott Dima, aki rögtön látta, hogy be kell vetni az antiterrorista különítményt és a sorkatonaságot, lehet, már nem lenne a fejed a helyén! Mert ilyen helyzetben minden percért drága árat fizethetünk. Rajta kell tartanunk a pulzuson a kezünket. Hogy előbb cselekedhessünk, mint a buta tömeg. Mindig nekünk kell előbb ütnünk, ha nem akarjuk, hogy kiüssenek! Érted?

– Értem, miniszter elvtárs!

– Dima mit csinál?

– A kilakoltatást irányítja.

– Ez az, Oprescu, ez az! Ez az, amit mondtam! Rajta kell tartanunk a dolgok pulzusán a kezünket! Végy példát róla, Oprescu! Az akció elkezdődött?

– Igen, már a megyénél vannak, belügyminiszter elvtárs.

– Még nem kezdték el?

– Nem tudom, miniszter elvtárs.

– Hát akkor vedd fel a kapcsolatot Dima ezredessel, te barom! Ezt is nekem kell megmondanom neked, hogy az akció minden részlete ki van dolgozva, elő van készítve, meg hogy elindultak már?... Menthetetlen vagy, Oprescu, menthetetlen... Holnap reggel elküldöm oda Nuță tábornokot, aki átveszi tőled az irányítást... Egy ilyen kényes helyzetben nem hagyhatom a várost ilyen rongybábuk kezében... Le vagy váltva!

Csattanás hallatszott, majd ideges „zanyádpicsája” a távolból, s csak utána szakadt meg a vonal. Úgy tűnik, Postelnicu nem jól csapta le a telefont. De ez soványka vigasz volt. Oprescu az arcát a tenyerébe temette, s megpróbálta összeszedni a gondolatait, valami elfogadható védekezést kitalálni. De agya üres volt. Nem jutott eszébe egyetlen épkézláb gondolat se.

*

TEMESVÁR, református parókia

Betörni! – parancsolta Ardeleanu ezredes, a rendőrség parancsnoka, és a tíz válogatott különítményes nekirugaszkodott a faltörő kossal az ajtónak. A masszív tölgyfaajtó ellenállt!

– Még egyszer!

Hatalmas durranás, de semmi eredmény.

Daru őrnagy, a szeku helyettes vezetője a kapuhoz ment.

– Itt vannak a záruk! Itt, itt meg itt! Ennek a nyelve a legrövidebb! Ide célozzatok! Egy kissé nagyobb lendülettel!

A fiúk hálás pillantásokat vetettek a szekus felé. „Hát igen, a profi az profi!”

Nekifutottak, s valóban, valami hatalmasat reccsent és a kapu ujjnyira megnyílt.

– Elbarikádozták! – mondta az őrnagy rövid szemle után. – Ide kérem az ütést, azután pedig ide!

A kapu kétszer mennydörgött, aztán kifordult sarkaiból.

– Kinyitni! Hordjatok el mindent az útból! Kukákat, botokat, asztalt, mindent! – parancsolta az ezredes. – Térre van szükség!

Két perc alatt minden az utcára repült.

– Most melyiket? – kérdezték a katonák a két barna faajtó előtt.

– Ezt – mondta az őrnagy. – Egyetlen erős ütést ide!

Két ütésre volt szükség, mert nem volt elég hely a lendületre a szűk bejárati folyosó miatt.

– Előre! – adta ki a parancsot az ezredes.

– Öten jobbra, öten balra! – mondta az őrnagy.

A katonák az ő útmutatásait követték. A román katedrálisok pompájához szokott szemek meglepve érzékelték a lakás puritán egyszerűségét. A hivatali szoba sötét faburkolatát, egyszerű székeit, a bejárati fogadószoba nagy ürét a falon levő cseréptálak egyetlen színfoltjával, a dolgozószoba ezüstszürke kerámiaportréit, a könyveket. Betörték a hálószobába, az ágy meleg volt, de sehol senki. Az előszobában is takarók a padlón, a konyhában nyitva az ablak.

Daru őrnagy felnézett.

– Ott vannak a templomban!

Valóban, egy létra vége lógott az udvar felé a sekrestyéből.

– Ezt a viccet egyszer már megcsinálta – magyarázta Daru őrnagy, aki a Tőkés-ügy szakértője volt a szekuritáténál. – Ide küldtek egy papot, hogy helyette prédikáljon. Őt bezárták a szobájába, őrt állítottak az ajtóhoz. Aztán amikor a tömeg bement a terembe, ő már ott volt a szószéken és nevetségessé tette a papot, akit hoztunk. Felajánlotta a disznó, hogy ha akarjuk, együtt imádkozhatunk vele!

– S most mi legyen? – kérdezte Ardeleanu ezredes.

– Semmi. Felmegyünk az emeletre, s kiszedjük a templomból. Most nincsenek mellette a hívei, akik megvédjék. Istenhez meg hiába imádkozik, nem segít rajta a vén szakállas!

Hangos röhögés kísérte a szellemességet.

– Akkor utánam, fiúk!

Felmentek a széles lépcsőn az első emeletre.

– Reverca őrnagy! Két fejszés fiút ide!

– Igenis!

– Fiúk! Ide a baltákat! Benyomjátok, aztán egy lökést neki!

Az ajtó recsegve engedett.

A fehérre meszelt templomban Tőkés László a szószéken állt. Vállán a fekete palást. Kezében a Biblia.

– Meg van írva: Az én házam az imádság házának mondatik. Ti pedig azt latrok barlangjává tettétek! (Máté 21.13)

Két, szinte kétméteres légiós legény ugrott rá, s csavarta hátra a kezét.

Reverca őrnagy kiragadja a kezéből a Bibliát, s míg emberei a szószerkés lépcsőin vonszolják lefelé, azzal veri a fejét:

– Imádkozz, pápa, mert ütött az utolsó órád!

Kiss Pál, Gazda Árpád kerül sorra, majd a feleség, a szelíd tekintetű Edith, aki a hasára kulcsolja kezét, védi a meg nem születettet.

Mindnyájukat lerángatják a lelkeszi hivatalba, ahol már várja őket Alexandru Robu, a Megyei Néptanács Végrehajtó Bizottságának titkára, s az ügyészségi végrehajtó, Motis Ioan. Alexandru Robu diktálni kezdi a kilakoltatási végzést, miközben Gazda Árpádot és Kiss Pált leviszik a ház előtt várakozó 31-B-213-as zárt mikrobuszba.

Ardeleanu ezredes int a fiúknak: „Kezdhettek!”

*

Y. kezébe vette a nyomdagépből kiemelt dupla lapszámot. Ragadt a festéktől a keze, de sietett, nem lehetett totózáni. Biztonság okából még egyszer átfutotta a főcímeket. Tettekkel váltjuk valóra a XIV. Kongresszus határozatait, pártunk főtitkárának lelkesítő felhívásait, Nyomdásnapra, Dalosok ünnepe. Belül, az „Irodalom-Művészet” oldalon Eminescu legszebb versei Franyó Zoltán fordításában, A gyereklélek alakzatai, Táncművészeti kislexikon, Költő születés közben... Megállt egy pillanatra, s elrévedt azon, nem lesz-e nekrológ ebből az írásból, hiszen tudta, hogy Márton Attila ott áll most Tökés László háza előtt. Hacsak le nem tartóztatták már. Hacsak ki nem siklott közben a pribékek markából...

Aztán egy futó pillantást vetett még az Országos jellegű akcióra, amely az állatszámrolásról szolt. „Ó, hány okleveles állat van ebben az országban” – gondolta némi cinizmussal, majd kajánul elmosolyodott a külpolitikai rovat főcikkén: Egyáltalán nem örömdetes gazdasági prognózisok a lengyelek számára... Hát számunkra? A „Hírügynökségek jelentik” rovatban ellenőrizte Nicolae Ceaușescu nevét, nincs-e elválasztva véletlenül, hiszen ezért kár lenne magát kirúglatni az állásából, s közben nem állta meg, hogy elégedetten ne rögzítse: A Szabad Szó újságíróinak ismét sikerült úgy megírniuk az egész lapot, hogy legalább név szerint nem írják le az ökor nevét.

Y. kivette a másik lapot is, és ráírta: BT, december 17., 2:00. Majd az aláírás. Odaadta Kégler Bandinak az aláírt példányokat, ő is rábólintott, és Varga Laci a transzformátorházhoz ment s lassan elforgatta az indítókereket. A rotációs egyre magasabb fejhangon kezdett üvöltöni, míg meg nem állapotodott azon a maximális sebességen, amit a húszéves szerkentyű még elbírt, és a csarnok újból megtelt a friss nyomdafesték nehéz szagával. Y. aláírta a példányszámpapírokat a postásasszonyoknál, mindenkivel kezét fogott, megköszönte a közreműködésüket és elindult haza. A korrektúratereim kulcsa már a zsebében volt, most előkotorta, hogy el ne feledje a kapunál letenni. Végigment a gyéren megvilágított folyosón, majd az esti kapun keresztül kilépett az udvarra. A Temesvári Rádió antennái vörös lámpásaikkal ismét ott ágaskodtak előtte, eszébe idézve, hogy e rendszer minden illogikus cselekedetre kész, ha önkényura úgy rendelkezik. Hiszen minek lehet nevezni az alapvetően a propagandagépezettől támogatott, látszatsikerekre építő rezsimnek azt a cselekedetét, hogy megszünteti a helyi rádióstúdióit, amelyekbe milliárdokat ölt? Ilyen abszurditást nem engedett volna meg magának egyetlen nyugati diktatúra sem. Csakhogy a Ceaușescu-féle diktatúrának sajátosak a szabályai. Az Elnök úgy vélte, hogy érdemes feladni ennyi hű propagandaeszközt, ha ezzel sikerül elnémítani két olyan

adót, a marosvásárhelyit és a kolozsvárit, amely amagyar szót terjeszti, tehát hozzájárul a magyar nyelv életben tartásához. A kongresszus előtt azt rebesgették, ez a sors vár a megyei lapokra is, hogy az olvasó mind kevesebb magyar szóhoz jusson. Egyelőre még nem került erre sor, de a bennfentesek tudtak róla, hogy a tervezet már az 1. számú kabinet íróasztalán vár aláírásra, s az meg is történik majd, valószínűleg a születésnap szertartások befejeztével, valamikor február végén vagy március elején. Mert ilyen volt a rendszer logikája: hogy nagynemzeti egységes céljait megvalósíthassa, készségesen csapott le saját hű alattvalóira is, hogy „feddhetetlen maradjon a nemzetközi közvélemény szemében”. Hogy a magyarság tömegbázisát, a falvait elpusztíthassa, előbb készségesen feláldozott egy csomó román falut. Hogy Tőkés László által a magyar ellenzéket letaglózza, képes volt ezernyi románt is letartóztatni, meghurcolni. Azt hitte, ezzel be lehet fogni a világ száját. De hát a világ nem olyan buta, amint azt egy ilyen önhitt diktátor elképzei.

Beadta a kulcsot a kapusnak és megkérte, nyissa ki az udvari elektromos vezérlésű vaskaput, hogy kivehesse a gépkocsiját.

Letörölte a bepárasodott ablakokat és néhány percig járatta a motort, meleg levegőt fúvatva a szélvédőre. Kihúzott az útra, balra pillantott, de nem jött kocsi, így jobbra kanyarodva beállt a külső forgalmi sávba, majd rögtön a Viadukt előtt jobbra fordult ismét, a vasúti töltés mellett húzódó autósok által ritkán használt útra. Itt elereszthette magát, pillanatok alatt kiért a Gheorghe Lazăr sugárútra a Konzervgyár sarkánál. Elég volt egy pillantás, itt sem jött senki balról, tehát hármásban vette be a kanyart, csak az úttestet keresztező teherkocsi-szárnyvonal sín párján kellett fékeznie, hogy csökkentse az útegyenlőtlenség miatti ütközés erejét.

Csak most mérte fel, hogy előtte az útkereszteződés foglalt. Három katonai teherautó állt a sugárúton kigyújtott fényszórókkal. Egyik az ő sávján, egy az ellensávon, egy pedig az ellensávról kanyarodó belső sávon. Közöttük, mögöttük szekuritátés kiskatonák két sorban. Fegyver nem volt a kezükben, csak övükön az AKM géppisztolyokhoz tartozó szurony, s némelyiknél egy kb. kétméteres husáng. A tömeg a Circumvalațiunii sugárúton állt, nem mert belépni az útkereszteződésbe, nyilván attól félve, hogy a kigyújtott fényszórójú, feltúrázott motorú katonai teherautók közülük gázolnak. Y. leoltotta a lámpát és a balra forduló sávba állt. Így hagyta a villogó indexet, hogy a szemben levők világosan lássák, nem akar beléjük rohanni, de egyelőre a fordulót sem tudja végrehajtani a tömeg miatt.

Leállította a motort, hogy jobban hallja a tömeg kilátásait.

„Romîni veniți cu-noi!”, „Románok, gyertek velünk!” – ez volt a fő jelszó és a „Jos Ceaușescu!”, „Le Ceaușescuval!”

Néhány fiatalember kivált a tömegből és a katonákkal tárgyalt. Hogy mit, nem tudta kivenni, de azt látta, hogy széles taglejtésekkel a mögöttük felsorakozó több ezres tömegre mutatnak. A tiszt makacsul rázta a fejét. A fiatalok csatlakoztak a tömeghez. Nyilván tanácskoztak, aztán vezényszóra mindnyájan énekelni kezdték az „Ébredj, román...” kezdetű hazafias éneket. Az eddig néma tömbházakban gyertyák gyúltak az ablakokban, egyesek kimerészkedtek az erkélyre, sőt, belekapcsolódtak az éneklésbe is.

Y. csak most döbbsent rá arra, mennyire azonos töről fogant Andrei Mureșanunak ez a verse Petőfi Talpra magyarjával. Hiszen mindkettő szó szerint ugyanazt mondja ki: „Acum ori niciodată...” „Most

vagy soha...” Elérkezett a cselekvés pillanata... Azonos a költői fogás is: az ősök bátorságára való hivatkozás, hogy a jelen emberei a felemelő példát kövessék... Azonos a cél: a zsarnokság elpusztítása... Ami más, az a hozzáállás: a román költő ébreszt, tudatosít, a magyar költő a választás, a döntés pillanatát emeli ki: „Rabok legyünk, vagy szabadok? Ez a kérdés, válasszatok!” Az egyik az érzelmre apellál, a másik a rációra. De mindkettő végül is a transzcendens elvre, Istenre hivatkozik. Segélykérően vagy az eskü súlyát növelve. Hiszen mi mást is tehetne az ember, mikor csupasz kézzel, csak a hite erejével feszül neki ama zsarnokság ledöntésének, amelynek kezében van minden eszköz, minden fegyver, mellyel pillanatok alatt elpusztítható a törékeny emberi test.

Az éneklő tömeg nekilódult. A döntés pillanata elérkezett. Most már nem lehetett megállni. Ha az első lépést megtette, innen már nem fordulhatott vissza. Egy út volt: előre. A győzelem vagy a halál felé.

A katonák első sora megzavarodottan hátrált. A tiszt összevissza kiáltozott, majd a sorok szétnyíltak és az üdvrivalgásban kitörő emberek hurrája mellett a menet befordult a Gheorghe Lazăr sugárútra.

„Armata e cu noi!” „A hadsereg velünk!” kiáltotta több ezer ember egyöntetű boldogsággal, a siker mámorában. Kezek nyúltak ki a tiszt felé, szorongatták, megölelték a láthatóan megzavarodott katonát, aki a kötelességteljesítés dilemmájában őrlődött, hiszen nyilván nem tudta eldönteni, melyik parancs teljesítése a fontosabb – az, amelyre katonai esküje folytán kötelezte magát, hogy hű lesz népéhez, vagy az, hogy teljesíti feljebbvalója utasításait. E két parancs most ellentétbe került egymással. S azért, amiért az egyik oldalról hála várta, a másik oldalról az életével játszott.

A tömeg közben beözönlött a tízemeletes toronyépületektől szegélyezett Gheorghe Lazăr sugárútra, és kiáltozásba fogott:

„Nu fiți lași!”, „Ne legyetek gyávák!” „Coborîți!” „Coborîți!”, „Gyertek le! Gyertek le!” „Luptăm! Luptăm și câștigăm!”, „Harcolunk! Harcolunk és győzni fogunk!”

A menet szélén állók az út menti fémkerítést, a vas lámpaoszlopokat verték, hogy felkeltsék az embereket és csatlakozásra késztessek őket. A tömeg élén haladók befordultak már a tömbházak közé, ahol a négyemeletes blokkok sorai húzódtak egymás mellett a Ceaușescu-rendszer által megszabott zsúfoltságban, minden „fölös flancoló teret”, zöldövezetet, játszóteret, gépkocsiparkolót beépítve. Amikor az utolsó sorok is kifordultak a Circumvalațiunii útról, Y. végre indíthatott és befordulhatott a szabad aszfaltra. Csak az első bejáráig kellett mennie, itt jobbra tért, befordult a tömbházak között kanyargó keskeny betonszalagra, melyet két oldalról szegélyeztek a szükségből a járdán parkoló gépkocsik, végigment az ösvényen a hőközpontig, ismét jobbra fordult a kukák, s a hatvanas évek végén épült első lakások szerencsés garázstulajdonos-övezetébe, majd az S alakban tekergő út csíkját követve a Zenit-benyíló tömbje elé ért. Felhúzott a ház bejárata elé, leoltotta a fényszórót, ellenőrizte, hogy nem maradt-e bekapcsolva véletlenül az ablaktörő, majd kihúzta a slusszkulcsot. Kezébe vette a táskáját, bezárta a kocsit.

A lépcsőházban persze kiderült, hogy megint kiégett a világítás automatikája. A gomb megnyomására csak veszett kattogás hallatszott a központi elosztótábla irányából, de fény nem gyúlt. Csoszogva, hogy orra ne bukjon, elment az első lépcsőig, megragadta a karfát s nekilátott, hogy az ilyenkor szokásos szertartást végigcsinálja. Egy... kettő... három... négy... – számlálta a lépcsőfokokat

–, hét... nyolc... most három kis csoszogás a fordulóban és újra előről egy... négy... nyolc... három kicsi... Minden emelet kétszer nyolc lépcsőfok, meg hat kicsi lépés...

Szuszogva ért a harmadikra. Óvatosan a zárba dugta volna a kulcsot, de ilyen sötétben ez sem ment egyszerűen. A kaparászó zajra lépések hangzottak az ajtó túlfeléről.

– Te vagy? – kérdezte Z. suttogóra fogott hangon.

– Nem, a sziguranca.

– Hülye vicceid vannak.

Z., a „baby-sitter” kinyitotta az ajtót.

– Szevasz. Minden rendben?

– Minden rendben. Megfürödtünk, mesét mondtunk, papikáltunk, hajcsikáltunk. Illetve: hajcsikál a gyerek. Legalábbis, ha csendben maradunk.

– Az jó.

– S kint mi van? A kiáltozás idáig hallatszott.

– Úgy tűnik, mégiscsak beindul a láncreakció. A város minden pontján vannak megmozduló csoportok, amelyek ellen egyelőre csak azzal védekeznek, hogy nem engedik csatlakozni a munkásokat, diákokat, mindazokat, akiket könnyű egy helyen lakat alatt tartani.

– S itt mi van?

– A szekus katonaság megpróbálta megakadályozni a tömeg felvonulását, de végül mégsem mertek beavatkozni, hagyták az embereket útjukra menni.

– Milyen volt az arány?

– Negyven katona vagy háromezer tüntető ellen.

– A tömeg reakciója?

– Mint a győztesé.

– Győzelem volt?

– Talán inkább kénytelen meghátrálás.

– Ha csőre töltött fegyver van a kezükben, lönek?

– Nehéz megítélni. De azt hiszem, lönek. Ha másért nem, hát félelemből.

– Akkor még nem lehet elmondani, hogy igazából beindult a láncreakció. Talán csak a kritikus tömeghez való közelítés kezdődött el inkább. Az igazi probléma akkor fog bekövetkezni, amikor már a golyóktól sem ijednek meg. Hogy az emberek akkor is az utcán maradjanak, amikor lönek, amikor reális az életveszély. Ha túl tudják tenni magukat az életösztön diktálta félelmen, ha már semmi más nem érdekli őket, mint a végső győzelem, akkor már valóban csak idő kérdése, hogy milyen gyorsan ér el a város a robbanáshoz.

– S akkor ott van a következő lépcső nagy kérdőjele: az ország. Mikor követik a többiek?

– Igen. Az a következő kérdőjel. De remélem, ez már sokkal egyszerűbb lesz, akkor, ha az emberek megtudják, hogy valakinek sikerült.

Z. nehezen türtőztette magát, hogy hozzá ne tegye: „Remélem, ekkor már lépni fog az a szervezet is, aminek magam is tagja vagyok. Ekkor már nem halogathatják a döntést. Nem odázhatják tovább a dátumot. A cselekvés pillanata elérkezett. S most mérettetik meg Iliescu annyi évi konspirációs tevékenységének a súlya. Valóban eljutott-e a megfelelő emberekhez a legfelső vezetésben, azokhoz, akik

kikényszeríthetik azokat a hibás döntéseket, amelyek révén órák alatt összeomlik a zsarnokság tökéletesen kidolgozott gépezete”. De tudta, ezeket a titkokat Y.-nak sem mondhatja el, hiszen elég egy meggondolatlan szó, és ha Iliescut letartóztatják, mielőtt akcióba léphetne, az ügy kimenetele kétséges. Hiszen a legfelső vezetésben lévők csakis akkor lépnek, ha biztosítékaik vannak arra nézve, hogy átmenthetik magukat. Ha nem is annyira az élen, mint eddig, de valahol a háttérben. A felelősségre vonás veszélye nélkül. Ha elkerülik az évtizedeken keresztül folytatott kiszolgálói munka feletti ítéletet. Ha sikerül biztosítani azt, hogy a meghúzott vörös vonal után csakis az át nem állókra zúdul a népharag, a törvény ösztöze. Ezt a biztosítékot azonban a legfelső vezetés tagjai csakis Iliescuban lelhetik meg. Egy véletlenül, a tömegek által kiválasztott vezető keresztülhúzhatna minden számítást, lehetetlenné tenné a csatlakozást. Mindenki félne, halogatná a döntést, s végig a zsarnok mellett maradna. Ez viszont kétségbeejtő vérengzéshez vezetne, s megkérdőjelezné a sikert. Hiszen kétséges, hogy pusztá kézzel meg lehetne-e nyerni egy olyan csatát, ahol az egyik oldalon 70 000 szekus, 100 000 katona lő egyfolytában, s a másik oldalon nincs más, csak az áldozatok egyre növekvő tízezreinek a lövöldözők lelkén száradó erkölcsi terhe.

– Elfáradtál? – kérdezte Y., a fáradtságnak tulajdonítva Z. hirtelen elnémulását.

– El – bólintott Z. – Megyek is!

– Nem akarsz ittmaradni?

– Nem. Reggel szeretnék dolgozni. S ha nem a saját ágymban alszom, nem lesz semmi az alkotó munkából.

– Ahogy gondolod. De vigyázz magadra! Nehogy valamibe belekeveredj!

– Persze, persze – mondta Z. gépiesen.

– Kösz, hogy kisegítettél.

– Áh, semmiség. Tudod, hogy szívesen teszem. Imádom a kölyköt.

– Rendben. Várj! Adjak egy Szabad Szót? A legfrissebb nyomás.

– Olvasható?

– Technikai szempontból biztosan.

– Akkor elviszem.

Kezet fogtak és búcsút intettek egymásnak. Bár Y. nyitva hagyta az ajtót, hogy valami fény szűrődjön ki a lépcsőházba, Z. elég kényelmetlenül érezte magát, amikor elfogyott a fény és bele kellett lépnie a bizonytalan sötétségbe. Csak azután nyugodott meg valamelyest, miután észrevette, hogy itt is nyolc lépcső van fordulónként, pont úgy, mint náluk. Így már nyugodtabban haladhatott. A történések előreláthatósága megnyugtatta.

Fent becsukódott az ajtó, és Z. lassan a lépcső aljára ért. Itt már volt valami tompa derengés, mely sejthetővé tette az előtér körvonalait. Kilépett a ház elé. Bal kéz felől, a Dacia tér irányából erőteljes hullámokban érkezett a tömeg kiáltozása. Nem, ez nem az egynemű ritmikus skandálás volt, hanem különös, összeálló és szétszóródó hangok gomolyaga. Itt, a toronyházak mögött a többszörös visszhang elmosta a szavak élet és csak a fel-felcsapó ritmus volt érzékelhető. Nem akart a Dacia tér felé menni, hiszen az ellentétes volt az útirányával, csak ki akart tekinteni, hogy lássa, mi a helyzet a Gheorghe Lazăr sugárúton.

A szemeteskukák közt, a tejgyár fala mentén kiosont a sugárútig, és óvatosan körülnézett. A

teherautók és a katonák már nem álltak az Y. által elmesélt helyen, hanem sokkal távolabb, a Gheorghe Lazăr sugárút túlsó végén, ahol a Zsombolya felé vezető út kezdődik. Egy pillanatra meghökkent ettől, hiszen tudta, hogy arra már csak családi házak vannak a vasúti töltésig, semmi gyár, ahol nagyobb tömeg verődhetne össze, aztán hirtelen ráébredt: e katonai kordon feladata nem is annyira a tüntetés, mint inkább annak megakadályozása, hogy a várost gépkocsik hagyják el, hírt vihessenek az itt történekről. Az Y. által leírt „győzelem” tehát valójában félreértés volt. A katonák nem fraternizáltak a tüntetőkkel, hanem egyszerűen átengedték őket – nem ellenkezett a kapott paranccsal az átengedésük, mivel azok nem akartak a városból kimenni! A hatalom elsőrendű feladatának tehát nem annyira a tüntetés megfékezését tartotta, hanem a hírzárlatot, hogy az eseményeket kénye-kedve szerint alakíthassa, irányíthassa. Ez volt számára a lényeg. A hatalom nagyon magabiztos volt még, nem kapkodott, egy láthatóan jól kitervelt akciósort hajtott végre, s feltehetően még az is belefért a tervbe, hogy lesznek kisebb, be nem tervezett kilengések, amelyeket majd akkor elfojtanak. A tömegnek a katonaság átállásáról alkotott győzelmi illúziója, meghátrálásáról alkotott képe tehát hamis volt.

A túloldalon zajra lett figyelmes. Néhány ember szaladt a tömbházak között. Megálltak a tízemeletesek sok-lépcsőházas bejárata előtt. Egyesek a bejárat ajtókat próbálgatták kinyitni, majd eltűntek a kivilágítatlan lépcsőházak homályában, mások erre az oldalra mutogattak és átszaladtak a sugárúton. A legtöbben a parkoló irányában futottak be a negyedbe, az egyik ember azonban egyenesen feléje jött, nyilván tudta, hogy itt egy szűk, alig méteres szélességű átjáró van.

– Jó estét! – köszönt rá a felé futóra Z. idejében, nehogy belerohanjon.

– Ki maga? – állt meg az a járdán bizalmatlanul.

– Jó ember.

– A jó emberek ott vannak a Dacia téren.

– Ezek szerint maga sem jó ember, hiszen nincs ott.

– Mert kivertek a gazemberek.

– A szekusok?

– Igen. Azt hiszem, a szekus katonaság volt. Olyan zöld hajtókások. Feltűzött szuronnyal jöttek a barmok.

– Szuronnyal?

– Igen. Szuronnyal.

– Döftek is?

– Na mit gondol, simogattak vele?

Az utca túloldaláról újabb embercsoportok rohantak errefelé.

– Azt hiszem, nem a legmegfelelőbb hely ez a beszélgetésre – jegyezte meg Z. – Mi történik: kergetik az embereket?

– Igen. Egyre többen vannak. Olyan rendes katonák, meg fehér sisakos katonák is. Jó lesz, ha kilépünk!

– Műanyag pajzzsal, gumibottal?

– Igen, olyanok.

– Az is szekuritáté katonaság. Speciális antiterrorista osztagok. Utcai harcra kiképezve.

– Lehet – mondta a másik. – Közáport zúdítottunk rájuk, de egy sem sérült meg. Boszorkányos

ügyességgel védték magukat a pajzsukkal. Aztán mielőtt másodszor követ ragadhattam volna, már ott volt vagy három a nyakamon. Csak mikor láttam, hogy a többiek már futnak, akkor kezdtem el én is szaladni.

– Nem irigylem magát. Nem lehet kellemes három ilyen gorillával találkozni.

– Nem bizony. Láttam, ahogy rárohantak egy nőre. A hajánál fogva vonszolták a mikrobuszba. Sokakat elfogtak. Akiknek nem jutott eszükbe idejében elrohanni.

– Több irányból jöttek?

– Igen. Előbb a Torontáli útról jöttek, aztán egy másik csapat a tömbházak közül bukkant elő, egy harmadik pedig akkor támadott hátba, amikor visszatértünk a Dacia térre.

– Mind szekus katonák voltak?

– Nem. Voltak civilek is. Meg valamilyen kezeslábasba öltözöttek. Mint a tankosok.

Közben kiértek a blokkok közül a Circumvalațiunii útra. A Március 6 gyárral szemközt voltak.

– Maga merre? – kérdezte Z.

– Én megpróbálkozom még a 700-as piaccal. Nem jön velem?

Valóban, abból az irányból jelszavakat sodort feléjük a szél.

– Nem. Nem – mondta zavartan Z.

– Fél?

– Nem félek, de holnap sok dolgom lesz. Egy kicsit ki kell aludnom magam.

– Nem lehet fontosabb a szabadságnál!

Z. nem felelt. Nem akart magyarázkodni. A férfi azonban zokon vehette ezt, mert szótlanul köpött egyet és átvágott a túloldalra.

Z. ment a maga útján. A sarokra ért, ahol a villamos jár a Bogdăneștilor utcán, a Circumvalațiunii útra merőlegesen. Itt ért véget a tömbháznegyed. Előtte kis házak, a közlekedési rendőrség, majd az Electrometal hatalmas gyártelepe, aztán a vasúti töltés az egyik oldalon, a másikon az ipari líceum, a gépjárműjavító, az Aragáz-lerakat. Már át akart kelni az úttesten, amikor alig húsz méternyire a közlekedésrendészet melletti kis utcából egy sereg sisakos, gumibotos rendőr tűnt elő. Csatárláncba fejlődve elállták az utat. Z. megtorpant. Nyilvánvalóan bekövetkezett az, amit előre látott. Az általános razzia, a város átfésülése. Az első pillanatban tovább akart menni, hiszen tudta, hogy nem vett részt a tüntetésben, ám ugyanabban a pillanatban rájött arra, hogy ezt nem tudja bizonyítani. S kérdés, megengedik-e egyáltalán, hogy kinyissa a száját, vagy azonnal ütnek? S csak utána kérdezik meg, hogy mit akart. Nem, kétségtelenül nem rohanhat a falnak. El kell kerülnie a razziát. De merre? Menjen a 700-as piac felé? Nem túl jó ötlet, mert ahol tüntetők vannak, most már kétségtelen, hamar megjelennek a felszámoló egységek is. Csakis lefelé, a Franyó-ház irányában lehet esélye. Itt a szűk utcákon, a CFR futballpálya mellett, a vasúti gyalogátkelőhelyen keresztül kijuthat a Kalapgyárhoz, majd ott a Bega mentén biztonságban érhet haza, elkerülve a forgalmas utcákat.

Elindult a tízemeletes pengeházakkal párhuzamos ösvényen a Franyó-ház felé. A Herder-díjas műfordító villája itt állt a túloldalon, az utolsó nagy tömbházzal szemközt. Az öreg halála után a lánya felajánlotta az Írószövetségnek a villát, a könyvtárat és írói hagyatékot, amennyiben kiengedik Ausztriába a féltestvéréhez, Alfrédhez. Mert Zoli bácsi megcsinálta azt a rendkívüli húzást, hogy miután elbukott a Magyar Kommün 1919-ben, amelynek egyik kulturális népbiztosa volt Lukács

György oldalán, Bécsben egyszerre élt együtt a feleségével és annak nővérével is. Sőt, csaknem egyszerre ejtve teherbe mindkettejüket. Persze, ekkor a dolgot nem lehetett tovább titkolni, s rettentő nagy patália lett belőle. Zoli bácsinak meg kellett szakítania orientalisztikai tanulmányait, de az esküiben nem bízva, a két leánytestvért országhatárokkal választották el egymástól. Zoli bácsinak Romániába kellett költöznie feleségével, Christával s az újszülöttel, míg a másik nővér Bécsben maradt. Köztük Horthy Magyarországáa volt az átléphetetlen válaszfal, ahol Zoli bácsit távollétében amúgy is halálra ítélték, s így nem lett volna célszerű e területre lépnie.

Z. átment a feltört úttesten, s a Franyó villa mellett bevette magát a szűk utcácskák rengetegébe.

Z. észre sem vette, hogy már a CFR stadion előtt jár. A futballpályát szegélyező hatalmas jegenyék baljósan zörögtek a meg-meginduló hajnali szélben. A sportdrukkerek útjának lerövidítésére szolgáló alagút torka sötéten tátongett előtte. A pályaudvar felől egy tolatómozdony éles sípszavát hozta feléje az éj. Nem tudta rászánni magát, hogy átmenjen az úttesten, s bebújjon abba a kitátott szájként leselkedő cethaltorokba. Nem érezte magát Jónásnak, aki képes vállalni a prófétaí küldetést. Ez inkább Tökés Laci területe. Pontosán szembehelyezkedett a kissé lejtő aluljáróval, és leguggolt, hogy mélyebben beletekinthessen. Szíve hevesebben kezdett verni. Rossz előérzete idejében figyelmeztette. Ott bent volt valaki. Láttá a cigaretta parazsát. Nem mozgott. Ha pedig nem mozgott, akkor várt. És bizonyosan nem jó szándékkal.

Most érezte először, hogy elhibázott döntés volt útnak indulni. Meg kellett volna fogadnia Y. ajánlatát, s ott aludni nála a kanapén. Hiszen ha itt az aluljáróban is van valaki, nyilván teljes a mozgósítás. Rónácon a vasúti árrjárónál, az állomáson, itt a Nagy aluljárónál mindenütt kell, hogy legyen őrség. Akkor sem biztos, hogy átjut a túloldalra, ha átalugrik a kerítésen, hiszen valószínűleg a vasúti katonaság is riadókérszűtségsben van. Vissza kell fordulnia Y.-hoz. Ez az egyedűli lehetőség.

Felállt és a kátrányszagú kerítés mellett visszahúzódott megint a Circumvalațiunii lakónegyed irányába. Érszkszerveit riadókérszűtségsbe állította a veszély tudata. Mielőtt egy utcácskába befordult volna, előbb csak bekukkantott, pillantása végigsuhant az akác- és gesztenyefák közt, a kapualjakon, s csak utána indult neki. Ha valamelyik házban kutya csaholt, futásnak eredt a sarokig, hogy minél hamarabb kikerűljön a zónából, hiszen úgy érezte, a kutyaugatások fel-felcsattanó jelzései indián távíróként tudósítják üldözűit mozgásairól a sötétségs leple alatt. Nagy megkönnyebbűléssal vette tudomásul, hogy a Franyó ház-mellett ismét elérte a Bogdăneștilor utca feltűrt aszfaltját. Kilesett. A Bogdăneștilor és a Circumvalațiunii kereszteződésében teherautó állt. Mellette kiskatonák. Fegyveresen, feltűzőtt szuronnyal. Z. most örűlt csak igazán annak, hogy a Bogdăneștiloron felszedték az egész kövezetet, keresztben gáz- és forrógűz-csűveket fektettek a távfűtű rendszer számára, így most csak az itt lakók kísérelhetik meg a behajtást, hiszen csak ők ismerik a sötétben már nem látsző gödrűk folyton változó méreteit.

Mély lélegzetet vett és átszaladt az úttesten. Igyekezett minél nesztelenebbűl lépni, ám úgy hallotta, hogy lépteinek zaja felcsapódik a gonoszan villogó csillagokig. S ha mindez túlértékelt volt is, akkor is ott volt suhanó árnya, az agyagos-homokos-kűves útgűdűr világos hátterén. Beugrott a csupasz bokrok közé, melyek az ellátűegység egyemeletes tömbje mögű vezetű ösvényt kísérték. Kibűjt a tömbház túloldalán, de visszahűkűlt. Zűld posztókabátos szekuritátű-katonák szaladtak a garázsbejáratok lejtűs gűdre felű. Erre nem lehetett kilépni. Visszahátrált az üzlet-étterem-komplexum

felé, de látta, hogy az ösvény felső végén is most szóródnak szét itt a katonák.

Két tűz közé szorult. Ha kilép a nyílt terepre, bizonyosan észreveszik. Csak az épületben találhat menedéket. Találomra megpróbálta az első lépcsőház ajtaját. Zárva volt. A másodikhoz futott. Az is. A harmadiknál engedett az ajtó. Az első pillanatban arra gondolt, hogy felfelé szalad a lépcsőházban, de rögtön megtorpant. Ha a tetőre vezető ajtót lelakatolták, akkor zsákutcába kerül. Egyedül a pince lehet menedék. Talán talál egy le nem zárt szakaszt, ahogy náluk is van, mivel a gyakori csőtörések, a talajvíz miatt nem mindenki használja a pincéjét. Lebotorkált a lépcsőn. Kitapogatta a vasajtót. Nem volt zárva. A szerencse mellészegődött. Gondosan behúzta maga után az ajtót, majd elindult találomra bal felé. A harmadik vagy a negyedik rekesz ajtaja engedett, de olyan kicsi és üres volt, hogy itt nem volt hová elrejtőzni. Tovább csoszogott a sarok felé, hiszen tudta, ott a legvalószínűbb, hogy a szigetelés hibás. Valóban. Két-három lépés után a lába már vízben toccsant. Érezte, hogy valamiféle kövek is vannak a vízben, de nem mert lámpát gyújtani, inkább a fal mellett maradt, miközben a víz már felülről folyt be a cipőjébe. Kellemetlen érzés volt, de tudta, hogy egy komoly vizsgálat elől csak ez mentheti meg. Megrázta az ajtókat, de kettőn is lakat volt. Csak a legutolsó ajtó engedett ismét. Belépett és egyből térdig toccsant a hideg lébe. De ez most nem számított. A fal mellé húzódott, hogy a befelé nyíló ajtó elfedje, ha bekukkantanának. Jobb lehetősége nem volt.

Z. fegyelmet erőltetett magára. Mélyeket lélegzett, s próbálta kalapáló szívritmusát megfékezni. Gyomra görcsbe szorult az idegességtől, az elkerülhetetlen közelségtől, s a halántékaról fagyosan csorgott szemébe a veríték sós patakja.

Csend volt. Csak a pince mennyezetéről vagy valami mennyezet közelében levő csőből hullott alá rapszodikusán egy-egy csepp víz.

Megpróbálta elképzelni az üldözők taktikáját, módszerét. Hányan jöhetnek be egy lépcsőházba? Van-e esélye az ellenállásnak? Egy váratlan ütésnek? De szeretett volna most nindzsa lenni, a mennyezetre kapaszkodni, s onnan egy hurokkal elkapni az üldözőket. De tudta, hogy mindez lehetetlen és értelmetlen ábránd, hiszen legalább ketten jönnek a szolgálati szabályzat értelmében, és azt is tudta, hogy az ő fizikai állapotában talán egy tökrésszeggel vehetné fel csak a küzdelmet győzelmi esélyekkel, nem egy ilyen akciókra felkészített katonával.

A víz iszonyatosan lassan csepegett, elállt, megint cseppent.

A legrosszabb – tudta – a várakozás. Hol lehetnek? Minden lépcsőházba bemennek, vagy csak abba, ahol nyitva az ajtó? Tényleg, csak most villant agyába: meg kellett volna néznie a zárat. Hátha olyan, amelyik egyik oldalról becsukható kulcs nélkül is. Kitapogatta a zárat, és majdnem felsikoltott, amikor megérezte a sokszögű forgófejet. Becsavarta a zárat és a pincszakasz biztonságos várrá változott. Halmozott véletlen volt. Az aleatorika csodája. Hogy a sok lépcsőház közül ez nyitva volt. Hogy épp ebbe a fülkébe vezette a szerencse, ahol belülről is működtethető a zár. Adrian Rogoznak volt egy novellája, ahol egy ilyen elképesztő véletlensort produkált egy ember. A sztochasztikus istenek oltára. Hát igen, őt is kegyükbe fogadták a sztochasztikus istenek, hogy ilyen csodásan megmenekült.

Lábdobogás hallatszott. Berúgták a vasajtót.

– Hova az anyjukba rakták ezek a kapcsolót? – kérdezte egy durva hang.

Kattanás hallatszott.

– Ez az. Itt volt az oszlop mellett.

Bakanccsal megrugdosott ajtók dőndültek, meg falhoz csapódók. A túlsó oldalon kezdtek. Z.-nek nevezhetnékje támadt hirtelen, hiszen elképzelte, ahogy megrúgják az ajtót, és minden hiába, nem enged. És elmennek dolgavégezetlen, illetve azzal a tudattal, hogy tökéletesen elvégezték dolgukat, itt nincs senki.

– Hé, vigyázz! Itt víz van! Lépj a kövekre!

– Én abba a szarba nem mászom bele!

– De az őrmester azt mondta, nézzük végig!

– Nézze ő! Ki az a hülye, aki decemberben belemászik ilyen ganéba?!

– Én mégis megnézem!

Sorra dőndültek az ajtók. Az övé is.

– Nincs senki!

– Mondtam neked! Itt nincs senki.

A kövek szortyantak, aztán – ploccs.

– Te marha! Kellett neked buzgólkodni! Engem is összespricceltél!

– Nem akartam!

– Ökör!

– Igazán.

– Menj a búsba!

Az ajtó mennydörögve csapódott be, Z.-ből pedig ellenállhatatlan röhögés tört ki. Hiszen az elképzelt jelenetet a valóság még megtoldotta, megfűszerezte. A térdét csapkodva, hisztérikusan röhögött, mint utoljára a Hofélia-előadáson egy matematikai kongresszus alkalmával, évekkel ezelőtt. Az átélt feszültség után valósággal rázkódott a teste, úgy rázkódott, hogy egyszerre ellenállhatatlan vizezési ingert érzett. Gyorsan kigombolta a sliccét és még mindig röhögve spriccelt bele a pincekamra sötétjébe. Mire befejezte, hirtelen ráeszmélt arra, hogy térdig hideg vízben áll és alig érzi már a lábait. A jeges víz valósággal perzselte csontjait, hasogatta húsát. De e pillanatig, akár meg is esküdött volna rá, mindebből semmit sem érzett. Begombolta a sliccét illedelmesen, automatikusan és csak ezután lépett ki a folyosóra. Ettől majdnem ismét röhögőgörcsöt kapott, mikor mozdulatának furasága tudatosodott benne. Az, hogy nem a vaksötétbe, hanem egy viszonylag világos folyosóra jutott, úgy mellbe vágta azonban, hogy leblokkolta a kacagást. Csak miután tudatában visszaforgatta az eseményeket, akkor ébredt rá, hogy a katonák felejtették égve a villanyt, s így teljesen automatikus gesztusa végül is helyénvaló volt.

A folyosó nyers beton volt, látszottak a mennyezeten, a falakon az öntőformák horpadásai, sőt, egy darabon a betonvas is előkandikált, jelezve, hogy a száguldó építési tempóban a munkások nem sok figyelmet szenteltek a beton megfelelő tömörítésére, vibrálására. Nyilván így volt ez az oldalfalakkal is, ezért voltak a beázások ebben a körzetben, hiszen ez a tömb az egykori vár alatt húzódó mocsár területén állt, s a talajvíz igen magasan lehetett.

Kicaplatott a vízből és a falnak támaszkodva lehúzta a cipőjét, előbb az egyiket, majd a másikat, kiöntve belőle a vizet, majd levette és kicsavarta a nadrágját és a zokniját is, amennyire csak tudta. Kissé megmasszírozta elgémberedett lábujjait, hogy érezze: megindult bennük a vérkeringés, aztán

kénytelen-kelletlen visszahúzta rá a vizes holmit, amely most még hidegebbnek tetszett, mint az előbb. A vasajtóig ment, eloltotta a villanyt, aztán hallgatózott, nincsenek-e még katonák a lépcsőházban. De semmit sem hallott. Biztos, ami biztos, néhány percet még várt, toporgott helyben járva, majd óvatosan kinyitotta az ajtót, és felment a bejáratig. Töprengett egy keveset, majd úgy gondolta, legbiztonságosabb, ha vár még vagy tíz percet, nehogy a szomszéd lépcsőházak egyikéből észrevegyék a távozását. Felfedezte a lépcsőházi fűtőtestet, s bár csak langyos volt, most élvezettel ült rá, hagyta, hogy átjárja az a kevéske meleg, amit szolgáltatott. Nagyon szerette volna tudni, hogy milyen rend szerint fűsülük át a negyedet. Y.-ék irányából kezdték vagy erről? Hiszen ha itt kezdték, megtörténhet, hogy belerohan egy másik vadásztársaságba, még mielőtt Y.-hoz elérne. Az is kézenfekvőnek látszott ugyanakkor, hogy ha elkezdték a zóna átfűsülését, akkor semmi esélye annak, hogy az állomás felé menjen. Onnan biztosan nem vonják vissza az őrszemeket reggelig. Tehát merre?

Jobb kéz felől hirtelen hangok hallatszottak.

– Tehát átfűsültétek az összes lépcsőházat?

– Igen, hadnagy elvtárs!

– Akkor kocsira az egész rajt, Ionescu!

– Értettem!

Két árnyék suhant el a lépcsőház üvegkalitkája előtt, alig három-négy méternyire Z.-től, és Z. dermedten figyelte, amint a két zöldköpenyes a hátát mutatva elhalad a cserjékkel szegélyezett ösvényen a Circumvalațiunii út irányába. Ha csak egy pillanatra visszafordulnak: végem – futott át Z. hátán a hideg. Ekkora hibát! Felülni ide a kirakatba! Csak tábla nincs a nyakamban: elfogandó áldozat!

Óvatosan leugrott a fűtőtestről és visszakúszott a pincebejáratához, hogy ott várja ki, amíg összeszedik az embereket.

Néhány perc múlva nagyon óvatosan kidugta a fejét. A katonák ezen az oldalon most szálltak fel a teherautóra. Megkerülte a pengeházat és kidugta az orrát arra is. Ott sem látszottak már katonák.

Most jobbra vagy balra?

A hideg döntött. A vizes cipő és nadrág. Minél hamarabb le kell cserélni, ha nem akar megbetegedni. Y.-hoz kell mennie – döntött, és elindult a tömbház mögött a hőközpont felé vezető leg-rövidebb úton. A gyors mozgás valamit enyhített a hidegérzetén. Már a garázsok felé járt, húszméternyire Y.-ék tömbjétől, amikor hirtelen valaki rákiáltott:

– Állj! Fel a kezekkel!

Z. felemelte a kezét, és közben érezte, hogy egy meleg csík indul el a nadrágszárán a cipő felé. Egy durva kéz hátracsavarta a karját, kattant a bilincs. Ütést érzett a fején.

– Lökjétek a többihez! – ez volt az utolsó mondat, amire még emlékezett, aztán belesüppedt a jótékony öntudatlanságba.

*

Elena Topală, a bíróság elnöke és Mihai Brătuianu, az ügyészség elnöke alig győzte kívánni a hivatalos személyek visszatérését. Előbb Ardeleanu ezredes, a milícia parancsnoka, Daru őrnagy, a szekuritáté helyettes vezetője tűnt fel, majd Reverca őrnagy a legényeivel, akik az utolsó holmikat hajigálták fel a teherautóra, s Ioan Motiș, a szerencsétlen bírósági végrehajtó, hóna alatt a dossziéval

és a pecséttel, amellyel a kifosztott lakást lepecsételte. A két kultuszügyi előadó, Cumpănașu és Terpedel a főnökség kocsijába vágta be magát. Mindketten jókedvűek voltak az akció sikeres véghezvitele folytán.

– Aláírta? – kérdezte Elena Topală.

– Alá. Reverca őrnagy egy kicsit ösztökélte, s mindent aláírt.

– Akkor rendben. Indulhatunk.

– Te, a végrehajtónál van a dosszié!

Valóban. A végrehajtó ott állt, a feltúrázott motorokat, az egymás után elhúzó gépkocsikat figyelve, de hát hogyan szóljon ő, egy senki, ennyi fejes között?

– Üljön be maga is! A dosszié rendben?

– Igen, Topală elvtársnő. Itt a pizkozat, az aláírásokkal. Sajnos, nem volt nálam a hivatalos nyomtatvány, de ha kívánja, letisztázhatom.

– Nem lesz rá szükség.

A kocsí sívító kerekekkel eredt a karaván nyomába, melynek élén egy közlekedési rendőr kocsí hasította az utat villogó-forgó kék fénnel.

*

Harangnyelv volt egy nagy harangban. Nekizúdult az acélfalnak és a fém tompán megkondult: bim. Aztán a másik falnak csapódott, s keservesen feljajdult: bam! Ember vagyok, nem harangnyelv! – szerette volna kiáltani Z., de a nyelve nem forgott. Csak ő lógott harangnyelvként egy iszonyú, karistoló ércharangban, amely néha úgy kondult meg, mint egy juhkolomp, máskor pedig csak tompán puffant, mintha posztó borítaná.

Z. megpróbálta kinyitni a szemét, de hiába erőlködött, az első pillanatban semmit sem látott. Aztán hirtelen szemébe villant néhány hatalmas, vörös fényű, forgó csillag, hogy egy pillanat múlva kialudjon. Az aszinkronikus harangszó közben folytatódott. Megpróbált felülni, de most érzékelte csak, hogy karjait nem tudja mozdítani. Valaki a háta mögé csavarta őket és acélprésbe fogta. Közben – most már jobban látta: egy háromszögletű területen – újra fellángolt néhány természetellenesen hatalmas csillag, hogy pár pillanat múlva újra kihunyjon. Lába elzsibbadt, nem tudta mozdítani, mintha megkötözték volna. Jobbján hirtelen női hangot hallott: „Fáj!” – mondta valaki románul. Az illat – kétségtelen, közeli női illat – jobbféle budoárra emlékeztette. A feje lüktetett, mintha szét akarna robbanni, s hirtelen érezte, hogy a homloka egy pillanatra balra csapódik és valami hideg fémet érint. Olajszagú volt, regisztrálta, de jó hideg. De aztán a hasa felgyűrődött a szájába és a homloka – bumm – becsapódott a bádogfalba, s most már nem érezte a fém hidegét, csak az ütés erejét, amely a bűdös pléhhez csapta, akár egy harangnyelvet.

A zaj – a zűrzavaros, mormoló alapzaj – hirtelen megszűnt.

– Kifelé az egész bagázssal! – hallotta teljesen világosan.

Az a hely, ahol az ég villant be, hirtelen brutális téglalappá alakult, amelyen vad és irtóztató kék napok kavargó fényözöne tört be. Le kellett hunynia a szemét a száznyi Szíriusz ostorcsapása alatt.

– Le velük! Noszogasd meg őket!

Kinyitotta a szemét, lassan, fokozatosan, szoktatva pupilláit a vadul áradó luxokhoz. A lábát szorító teher hirtelen eltűnt. És már azt is látta, hogy a sokkal tompább fénykeretben egy emberfeletti

nagyságú kék óriás áll, sugárzó fényözönben. Mint a Miliția Istene, gondolta. Aztán az Isten megragadta a lábánál fogva és érezte, hogy repül a kék napok négyzete felé, zuhan lábbal előre, térdre-hasra. Érezte, hogy orrából elered a vér, de nem tudott megmozdulni, feküdt a növekvő tócsában, s egyetlen érzéke jelezte, hogy él: a vér íze sós volt. Aztán a hátán puffant valami súlyos. Ordított volna, de a súly éppen a tüdejéből szorította ki a levegőt.

Az utolsó érzése az volt, hogy az a súly rajta olyan illatú, mint egy nő. A fulladásnak nőillata van, fogalmazta meg magában az utolsó gondolatot, mielőtt újra elájult volna.

Hidegre ébredt Z. Hideg volt, miként egy jéglovas, jéglovon, jégpáncéllal, jégkarddal. Valahol a végeken, ahogy X. írta egyik szép, emlékezetes versében. Az arcán is jégmaszk. Hogy teljes legyen az álcázás. „Hogy fel ne ismerjenek” – villant az agyába az indoklás. Csak az nem vágott össze a havas elképzelésekkel, hogy amennyire a szemével fel tudta fogni, körülötte minden fekete volt, nem fehér. Fekete hó, fekete jég, fekete ég. Bakacsin kárpit – ugrott elő valahonnan az emlékezete mélyéről a szó. Azután pedig ez: „Fekete atlasz, sötét bársony”.

Éles fényégyszög gyúlt a sötétben.

Kézi fényszóró kereső csápja.

Behunyta a szemét.

– Nem látod? Ez már volt!

– De rajta még a bilincs!

– Mert egyesek még most sem tartják be a rendet, a huszonegyedik órában. Csak hajrá, ész nélkül, összevissza. Miattuk jutottunk ide.

Z. érezte, hogy a karjain a feszítő nyomás enyhül. Feje a falhoz koccant, de utána rögtön megszűnt az az égető vörös fény, amely lecsukott szemhéján át is az agyába hatolt.

Jobb kéz felől nyögések hallatszottak.

– Ne, ne!

– De bizony, megyünk egy kis egészségügyi sétára! Jól jön ez az ilyen forrófejűeknek, akiknek tele a feje mindenféle gőzzel! Na, de ne félj, apuskám, most alapos vegytisztítást kapsz. Még ki is vasalunk!

Jajkiáltás hangzott.

– Hallod? A barátaid már élveznek!

A fényégyszög kialudt, vas döndült vason.

Z. lassan mozgatni kezdte az ujjait. Éltek. Csak rettenetesen el voltak gémberedve. Mintha milliónyi hangya szaladgált volna a karjain. Sohasem érezte ezt az érzést. Ezer és ezer vörös vagy fekete hangya. Miként egy természetbolyban. Rendben, katonásan, véget nem érő csapatokban.

Most a baljáról hallott egy neszt.

– Van itt valaki? – akarta kérdezni, de csak valami értelmetlen gurgulázás bukott ki a száján.

Egy kéz érintette az arcát. Visszahúzódott. Aztán még óvatosabban visszatért, a karját érintette, a vállát, a másik karját. Végül a karok a hóna alá nyúltak, és lassan vonszolni kezdték bal felé. Időnként megálltak, majd tovább mentek, mindig bal felé.

– Itt jó lesz! – mondta a fiatal férfihang, és Z. elégtétellel állapította meg, hogy itt tényleg jobb. A fal itt fényesebb és hűvösebb volt, sikamlós. Jólesett nekiszorítani az arcát. Csempe – állapította meg.

Fehér! A fehér most a kórházat juttatta az eszébe, bár nyilvánvalóan nem volt kórházban. De börtönben sem. Ez nem börtön. Itt nincsenek priccsek. Minden börtönben vannak priccsek.

Az a két kéz visszahúzódott. Z. kinyúlt feléje és sikerült a sötétben megragadnia.

– Igen – suttogta az előbbi hang. – Akar valamit? Víz nincs.

– Hol, hol... – formálta meg nehezen a kérdés kezdetét Z. románul.

– Hát természetesen a szeku pincéjében – súgta a hang. Aztán hozzátette: – Magát aztán, apus, rendesen helybenhagyták! Hol fogták el?

– A Circ... circ... – próbálta kimondani Z. a Circumvalațiunii negyed nevét, de belátta, hogy meddő vállalkozás, lemondóan legyintett. A másik azonban félreértette.

– Cirkusz, persze hogy cirkusz az egész. Csakhogy mi vagyunk benne a bohócok, akiket tetszésük szerint addig pofozhatnak és rúghatnak ülepen, amennyiszer csak akarnak – mondta a másik. – Na, megyek, megnézem, mit csinálnak a többiek.

Elsuhant Z. mellől, ügyesen, mint egy macska.

Z. pedig csak most értette meg, hogy mi van vele. Elfogták, igen, elfogták. Megtörtént az, amitől mindig a legjobban félt. Hogy egyszer valami véletlenül elbukik és idekerül. És akkor nincs más menekési lehetőség, mint a személytelenség. Nem szabad megtudniuk, hogy ki vagyok. Az igazolványomat, meg kell semmisítenem az igazolványomat, szét kell rágnom apróra, lobbant az agyába sürgetően a feladat. Benyúlt a belső zsebébe, ahol az irattárcáját tartotta. A kéz azonban munkavégezetlenül hanyatlott le. A zsebe üres volt.

*

Az autóoszlop bekanyarodott a Belügyi Főfelügyelőség zárt udvarára. Ardeleanu ezredes, Daru őrnagy, Reverca őrnagy és a „fiai” kiszállnak, az ügyészség már a megyénél lemaradt. Tőkés László megdöbbenéssel szemléli ezt a kék higanygózlámpákkal vakítóan kivilágított udvart, ahol emberek futnak a füttykösök reájuk zúduló sorfala között. Valamikor az ötvenes évek végén egy szovjet filmben látott hasonlót. A cári hadsereg embertelen botozása volt a jelenet lényege. És most? Úristen! Ezek a tüntetők, akiket a házunk elöl gyűjtöttek be! Akkor azt jelenti, hogy már hosszú órák óta verik őket!

– Le a fejjel, pópa! – ordít rá a szekus az első ülésről. – Feküdj le arccal az ülésre, és fel ne emeld a fejed, mert golyót röpítek bele!

Tőkés László lehajtja fejét az ülésre és első gondolata Gazda Árpi és Kiss Pali. Vajon ők is itt vannak? Hát a presbiterek közül ki került a karmaikba? S a diákok, a tháliások? A gyülekezet? A barátok?

Az üvöltések intenzitása kibírhatatlan. Vajon hogyan reagál erre Edith? Kibirja még ezt a megpróbáltatást is? Hiszen látta, az utolsó napokban már tűrőképességének határára sodródott. Lelki tartalékai végleg felmorzsolódtak. Még mi jöhet ezután?

Hirtelen Z. jutott eszébe. Régen nem találkoztak, de józan és tökéletes logikával csiszolt szavai mindig előbújtak egy-egy nehéz pillanatban. Most is azért gondolt rá, mert érezte, nem adhatja át magát az érzelmi reakcióknak, hiszen ez nem vezet sehova, csak pánikot szül. Nem, lehetetlen, hogy azért hozták ide, hogy most őket vegyék sorra. Igen, ez lehetetlen. Ez csak megfélemlítés lehet. Ha meg akarták volna verni, akkor nem rakták volna őket személygépkocsikba. Odalökhették volna őket is a rabomobilba és kész. Kivégzés sem készülhet, ahhoz is túl elegáns az előkészítő játék. Csak egy

oka lehet annak, hogy idehoztak minket – meg akarnak félemlíteni. Engem is, Edithet is. Ezért választottak szét. Még szerencse, hogy azt mondtam: jegyezze meg a kocsi számát, s ne féljen, amíg az én kocsim is a menetben van.

– Da!... Am înteles! – ugatott bele hirtelen a szekus az adó-vevő készülékbe. – Indulunk! – adta ki a parancsot a sofőrnek.

László felemelte a fejét. Épp idejében, hogy inthessen Edithnek, amikor annak kocsija megfordult és elhúzott a kocsijuk mellett. Edith arcán bágyadt félmosoly volt. Mintha azt mondaná: ne félj, én tartom magam!

Kifordultak az útra. Most is a forgalmi járőr haladt az élen, csak a kocsik száma lett kevesebb. Átvágtak az ellensávrá. Hátranézett. Igen, ott volt a teherautó is. Vagyis mégis a kilakoltatás? Mégis Szilágymenyő?

Az üres utcákön 90-nel száguldoztak a kocsik. Ráfordultak az Aradi útra.

Mi túlélünk. De mi lesz a többiekkel?

*

Z. lassan magához tért. Bár a feje hasogatott és a kisagya táján jókora púp éktelenkedett az ütéstől, s a lába úgy fázott, hogy kénytelen volt levetni nagykabátját és beleburkolni legalább a lábszárát, most már annyira jól volt, hogy számot vetett helyzetével, oda tudott figyelni a zajokra, amelyek körülvették, s értelme kezdte azt is felfogni, hogy mi történik. Abból, ahogy bejöttek és el-elvittek egy-egy embert, arra következtetett, hogy ez a szoba, ahová zárták őket, valamiféle szűrőállomás lehet, hiszen a legtöbb embert feltehetően öt-tíz percnyi verés után néhány percig kérdezték, majd újra megverték s visszahozták. Legalábbis ezt vette ki az elejtett szavakból.

Az arcát borító s óvatosan kitapogatott alvadt vérből arra is rájött, hogy amikor lelökték a kocsiról, amelyen hozták, úgy bukott orra, hogy eleredt az orra vére, s ez az egész arcát bemaszatóló vér menthette meg a további verésektől, a verőlegények úgy vélték, hogy őt már megdolgozták. Az igazolványával kapcsolatban semmiféle emléke nem volt, ezért azt a következtetést vontá le, hogy letartóztatásakor valószínűleg rögtön elvették tőle az irattárcáját. De egyelőre úgy tűnt, hogy a verések s az egyes személyek kiléte között nem volt semmiféle logikus kapcsolat. A verőlegények vertek. Módszeresen mindenkit, akit elfogtak. Ebből a szempontból tökéletes volt a demokrácia. A válogatás csak ezután kezdődött. De abból, ami az úgynevezett válogatókon történt, nyilvánvaló volt, hogy ily módon lehetetlen komoly információkhoz jutni. Ha valami segítségére lehet e bajban, az csak az itt is uralkodó fejetlenség lehet. „Nem szabad rájönniük, hogy ki vagyok, s akkor lehet, hogy egy rövid verés után kiengednek” – mondogatta magának újra és újra. Döndült az ajtó, a tolózár.

– Na, huligánok, útszéli zshiványok, hadd lám, vagytok-e még?

Egy fényszóró végigszántott a képen, meg-megállapodva a falak mellé húzóó embereken.

– Jól van, fiúk. Ez itt kész! – szólt kifelé. – Na, rohadt fasiszták, auf! Fel, azt a redves bozgor anyátokat! Picsja bele fasz! – Az utolsó mondatot hite szerint magyarul mondta, fitogtatva hozzáértését.

Z. feltápáskodott, kissé ügyetlenül, míg a lábát kipakolta a földre terített kabátból. Ez nem kerülte el a szekus figyelmét.

– Ne te ne! A bátrak bátra! Magunkra pisáltunk? Nézd, Petre, ezt a gyászvitézt! Csupa lucsok!

– Ha-ha-ha – harsonázott a másik verőlegény. – És ezek akarták megdönteni a rendszert? Nézd meg a seggét is! Hátha össze is szarta magát!

– Fordulj meg! – parancsolt Z.-re a fényszórós. – Fel a kabátot!

Z. engedelmesen felemelte, s most azt kívánta, bárcsak lenne legalább egy vizes folt a nadrágja ülepén is.

– Még csak leves! – állapította meg elégtétellel a fényszórós –, de ne félj, apuskám, nemsokára jó a vastagja is!

Mindketten durván röhögtek a tréfán, kiélvezve a hatalom mindenható mámorát.

– Na, elég volt, leeresztheted! – könyörült meg Z.-n a verőlegény. – Lódulj kifelé! Vagy tán arra vársz, hogy seggbekúrjalak?

Z. leeresztette felemelt kabátszárnyait, és igyekezett belevegyülni a kifelé tülekedők áradatába, mielőtt a verőlegények valamiért ismét kiszúrnák maguknak, s nekiesnének, hogy kioktassák.

Egy élesen megvilágított, zárt folyosóra kerültek. A falakon itt is majdnem embermagasságig csempe. A menet élén haladt az első verőlegény, valószínűleg az a bizonyos Petre, kezében egy jókora husánggal, a fal mellett két szekuritátés kiskatona, kezében feltűzött szuronyú AKM géppisztoly, arcán látható borzadály, amint az előttük elhaladó véres arcú, véres fejű, mintegy tíz-tizenöt fős menetet nézték.

Néhány zárt ajtó mellett mentek el. Az egyik mögül embertelen, iszonyú visítás hallatszott, amelyet eddig csak rémfilmekben hallott. A hosszú, kitartott sikoly végigrángott az egész meneten. Mindenki önkéntelenül behúzta a fejét a vállá közé, szeretett volna minél kisebbre összehúzódni. Szerették volna nem hallani ezt a hangot, amely lehetséges jövőjüket vetítette eléjük.

De továbbmentek. Néhány lépcsőn fel, majd egy kitárt ajtó következett, különlegesen vastag, akár egy darab fal, majd egy másik folyosó, ezúttal egyszerű olajfesték-mandzsettával, végül egy kívülről vasráccsal is megerősített ajtó. Az elől haladó civil kinyitotta, majd a bottal irányította befelé a csapatot.

Amikor Z. belépett, rögtön látta, hogy ez a helyiség sokkal nagyobb, mint az előző. Valóságos terem, olyan 6×10 méteres. A fal mellett padok húzódtak, s a mennyezeten, igaz csak egy, de mégis-csak égő világított. A szoba túlsó falán rácsokkal fedett, alacsony, keskeny ablakok is voltak, ami azt sejtette, hogy ez már az épület külső részére nyílik. A teremben már legalább 40-50-en voltak, többen dohányoztak, vágni lehetett a füstöt.

Amikor az ajtó bezárult, Z. tájékozódni próbált a tömegben. A lába továbbra is nagyon fázott, ezért a fűtőtestet keresve a fal mellett tört magának utat. Rá is akadt az ablak alatti sarokban. A kellemesen meleg csövekhez szorította a lábát, és hagyta, hogy átítassa testét a zsongító melegség.

– Tanár elvtárs, maga az? – tette rá valaki hitetlenkedve a kezét Z. vérrögös arcára.

– Marius? Mioc Marius? – ismerte fel Z. a harmadéves gépészmérnök-hallgatót, egyik kedvenc tanítványát.

– Hogy került ide? – kérdezte a barna, szemüveges fiatalember.

– A Circumvalațiunii negyedben fogtak el az éjjel, amint hazafelé mentem egy barátomtól – mondta Z.

– Értem – mosolyodott el Marius. – Jó szöveg. – Majd a fülébe súgta: – De én tudom, hogy mi

volt a Circumvalațiunii-ban!

– Aztán honnan tudod? Magad is ott voltál?

– Nem. Engem az állomásról hoztak be.

– Hogyhogy?

– Tudja, úgy kezdődött, hogy diszkóba indultam. A Diákházba. Amikor a Máriához értünk, láttam, hogy irtó nagy a tömeg. Leszálltam, s ott maradtam vagy tizenegyig. Akkor valóságos háború volt ott, a Vasúti Főigazgatóság előtt. Az USLA-val. Tudja? Azokkal az elitesapatokkal. Meg a tűzoltókocsikkal a Bega hídon. Aztán egyesek azt mondták, menjünk a Katedrálishoz, mások a diákotthonokhoz akartak menni, én pedig azt mondtam magamban, nem jó ez: ilyenkor az állomásra kell menni. Ott van a legtöbb ember. Őket kell fellázítani.

– Ne olyan hévvel, te. Meghallják!

– Füttyölök rájuk! Az igazolványomat úgyis elvették, a nevemet tudják.

– De azért nem mindegy, hogy mit tudnak rád bizonyítani.

– No, azt nem sokat, mert amikor rám csaptak a szekusok az Északi pályaudvar nagycsarnokában, az emberek elfutottak. De akkor a várótermekben én már mindenkinek elmeséltem, hogy mi történt a Máriánál. És felszólítottam az embereket, hogy jöjjenek mind oda holnap, azaz ma ötkor, és tüntessünk együtt. Ezen a téren égették meg Dózsa Györgyöt – mondtam –, itt fogjuk mi is megdönteni Ceaușescu zsarnokságát!

– Ezt te találtad ki?

– Hát, nem éppen én, hallottam, amint kiáltja valaki a tömegben. És nagyon megtetszett.

– Nem csodálom. Szép történelmi ellentétpár.

– Igen. Nekem is az tetszett meg benne. Ahol a zsarnokság megégette a népfelkelés képviselőit, ott égetni meg magát a zsarnokot. Igazán jó.

Z. elmerengett. A nadrágszárából kellemesen szállt fölfelé a gőz, csak a lába fázott, görcsölt, bár topogott és próbálta mozgatni az ujjait.

Döndült a bejárati ajtó. Egy civil jelent meg benne.

– Foglyok! Kettős sorokban felsorakozni a fal mentén! Egy-kettő!

Két fogdmeg lépett be mellette, kezükben egy-egy kétméteres, míniummal bekent vascső, amely most nem csupán a míniumtól volt vörös.

Az emberek lassan kettős sorokba rendeződtek. Z. ott maradt a fal mellett, Marius eléje állt.

Egy 170 cm magas, vékony alkatú ember lépett be. Kabátban, fején fülessapka, arca előtt sál, akár egy náthásnak. Csak a szeme maradt szabadon. Lassan elindult körbe a teremben, aztán odaintett hol az egyikre, hol a másikra. A két fogdmeg kiemelte a sorból a megjelölteket. Az emberek csak most kezdték felfogni, hogy mi történik.

– Az anyád! – kiáltotta egy idősebb férfi Z. mellett, és a sállal takart képűre vetette magát. – Hadd lássa mindenki a képedet, te fattyú.

Letépte a sálát, és mindenki megdöbbenve látta, hogy a sállal takart arcú ember egy lány. Vagy nagyon fiatal asszony. Rémült, verdeső pillantású, kékes bőrű, mint aki vérszegény vagy sokat állt a hidegben.

A két pribék közben rávetette magát a zömök munkásforma öregre, aki letépte a besúgó álarcát, és

reásújtva a földre terítették. De kihurcolni már nem tudták, mert az egész terem üvöltve indult meg feléjük.

– Vissza! Vissza! Örség! – kiáltotta elcsukló kappanhangon a civil szekus. Z. látta, hogy a szeme szinte kifordul a félelemtől. A két pribék a parancsszóra hátraugrott és a suhogó fémrudak védelme mellett visszavonultak a megnyitott ajtón át, ahonnan két AKM csöve meredt a foglyokra. Hallotta a kibiztosított závarok kattanasát, aztán eltűnt a szekus, a lány, a két fogdmeg és az ajtó dőndülve becsukódott.

Csak a sál maradt a szoba közepén az ütközet emlékeként. Marius ment oda először hozzá és rátaposott, tüntetően beletörölve a cipőjét. Z. rögtön megértette, hogy itt szertartás készül.

– Előbb az Öreg! Támogassák oda! Csak sorban! – mondta a sálhoz rohanóknak.

Mind megálltak. Marius és egy másik fiatal az Öreg hóna alá nyúlt és úgy emelték meg, hogy rátaposhasson az undokság és az árulás szimbólumára.

Kettős sorokban, ahogy a fal mellett álltak, jöttek az emberek, s törölték a lábukat a finom mohair ruhadarabba. Mint egy újfajta zarándoklaton, egy újfajta méltóság zálogaként. Mire Z. utolsóként a szoba közepére ért, már csak néhány színes szál jelezte a szoba sáros közepén a sál nyomát.

Döndült a vasajtó. Závár csattant. Négy AKM csöve meredt a bentlévőkre.

– Ötöt! – hallotta Z. újra a kappanhangot.

A két verőlegény a szoba ajtó melletti sarkába ugrott és kiragadott két embert. A tömeg a szoba túloldala felé rohant. Még két lassulábút ragadtak ki a pribékek.

A két 190 cm magas, tagbaszakadt, henteslegény kinézésű alak újra bejött, de ekkor már az emberek is ellenségesen, harcra készen álltak velük szemben.

– Ne féljetek! Mi vagyunk többen! – hangzott egy kiáltás.

A vasdorongosok megálltak.

– Ezért még fizettek! – üvöltötte kintről a kasztrálthangú, de visszaparancsolta a kopóit.

Az ajtó ismét bezárult.

A terem pillanatok alatt zsibongó méhkassá változott. Az emberek a megélt harc részleteit magyarázták egymásnak. Mindenki beszélt, kiabált, egymást túlharsogva.

Ám mindennél erősebb volt az az iszonyú üvöltés, amely kintről harsant fel. A terem egycsapásra elcsendesedett. A bizakodó arcokra visszaköltözött az állati félelem.

*

BÁNSÁG, vonatban, 4:30

Teodoru ezredes, a kelet-európai kémelhárítás vezetője vijjogó zúgásra ébredt. Nem mozdult. A kémelhárító munka évtizedes fegyelme megedzette önuralmát. Nem, végül is nem volt semmi különös, érzékelte a sivítás hangfekvésének hirtelen megváltozását, csak egy alagút. Egy igen hosszú alagút. Az órájára nézett, megnyomta a számlap megvilágító gombját: 4:34. Ez azt jelenti, hogy valahol Herkulesfürdön túl vannak. Itt szeli át a vasút a Kárpátokat. Ezek a hosszú alagutak. Az éjben nem látszó, csak hangjukról észlelt alagutak.

Milyen furcsa, mondta magában, hogy eddig erre nem gondoltam. Miből jöhet rá az ember éjnek

idején, hogy vonata az alagútban jár? Hiszen ez is sötét, az is sötét. Csillagtalan, ködös éjjelen minden macska fekete. Ám az alagút mégis jelez: azzal, hogy természetellenesen torz a hang terjedése. Igen – általánosított hirtelen –, mi már régóta egy ilyen alagútban járunk. Hol éjben, hol az alagúton száguldunk az ismeretlen végcél felé. Szeretnénk hinni, hogy a most következő alagút az utolsó, hogy utána átfúrva a hegyeket, végül is fényre érünk, a hegyek túloldalán ismét reggel van, de hiába, a hegyek után legfeljebb hegyközi platók jönnek, rövid völgyek, viaduktok, aztán újra alagútba fut a vonatunk.

Karját összefonta a feje alatt, megpróbálta felvenni a jógaernyedési pozíciót, de most nem sikerült. Nem fizikailag, hiszen ha nem sikerült volna hatékonyan kikapcsolnia kíváncsiságát a külvilág nem kedvező ingereit, már régen nem élt volna. Az agyát nem sikerült megfelelően kiürítenie a halmozódó feszültségektől. Hiszen, amit Málta óta megtudott a KGB-be épült rezidensektől, az több mint vészes volt. Egy rendszer végső görcseit nézte végig szemtanúként. A Keleti Birodalom alkonya – ez lesz majd a Spengler után szabadon megírandó történelemkönyv címe, gondolta rezignáltan. Hiszen világos, hogy az, aminek része, immár csak végső, degeneratív fázisa egy kultúra kimerülésének. Hány évtizedig csodálta a Nyugat a keleti kémek sikereit? Hány évtizedig próbálták meg mindhiába lemásolni a keleti blokk szervezeti sémáit, kémiskoláit? Az eredmények messze-messze elmaradtak. Hiszen a Nyugat soha nem dicsekedhetett olyan bátor és vakmerő kémek ármádiájával, mint a Kelet. Ha Nyugaton egy keleti kém lebukott, tőzről ha egy rántotta magával az egész szervezetet, pedig sehol sem válogattak az eszközökben, hogy az embereket szóra bírják. Mégis a legügyesebb nyugati kémek sorra lebuhtak, s lebukásukkal költséges szervezetek semmisültek meg, a Nyugatra küldött keleti kémek pedig évtizedekig sikeresek voltak. Csak az utolsó évtizedekben kezdett a helyzet kiegyenlítődni, majd egyre rosszabbá válni. Ha valakit érdekelt a változás oka, ha eltöprengett a dolgok menetén, hamarosan rájött. Igen. Kelet azt veszítette el, ami előremozdította, a megtanulhatatlan csodaerőt: a hitet. Mert az, ami a keleti kémek mítoszát kialakította, az eltökélt fanatizmusból eredt. Azok az emberek hittek valamiben. Hittek céljaik igazságában. Éppúgy, ahogy segítők is. Ők egy utópiát kergettek, annak vakhitében nőttek fel. És mindennek a vége akkor kezdődött, amikor az utópiahívőket felváltották itt is a materialisták. Amikor a Kelet is átállt az eszmék helyett az anyagi javak kergetésére, megkondult felette a halálharang. Az a kém, aki már ugyanúgy pénzért vitte vásárra a bőrét, mint nyugati kollegája, nyilván bármikor hajlandó volt az árulásra, ha többet kapott. S ez volt a vég kezdete. Hiszen Kelet soha nem volt képes a Nyugathoz mérhető gazdasági potenciált biztosítani, ő csak az eszmével tudott velük szembeszállni. Az eszme feladása, kiárusítása viszont a végét jelentette. Ahogy terjedt az emberekben a tudat, hogy ez az eszmére épült társadalom is megbecsteleníti az eszmét, úgy ásták alá a hitet. A hitet csak időlegesen lehet ellenszolgáltatásokkal pótolni. Utána: fuccs!

Megint alagútba rohantak. Alagútból alagútba, mint a vég előestéjén. És szörnyű tudni, hogy az utolsó alagútba is úgy rohanunk bele, hogy sejtjük: onnan nem napfényes síkságra, hanem feneketlen szakadékba vezet az út. Mert az utolsó alagút után – ez volt Európa leckéje – nem biztos, hogy viadukt ível a túloldali szelíd tájra, hanem egy rozoga tákolmány hidalja át a szakadékot. S ha a mozdonyvezető nem tudja, hogy illene csökkenteni a sebességet, akkor könnyen megeshet, hogy leszakad. És nemcsak a bolond szerelvény mozdonya siklik ki, s zuhan a szakadékba, hanem magával

rántja a szerelvény egy részét is. Mindazokat, akik nem figyelnek fel a helyzetre, s nincsenek startra készen, hogy kiugorjanak a vonatból.

Megnézte az óráját. 4:49. Még kerek két órája van a felkészülésre. Hiszen tudta: következik az alagút vége, s mögötte éles kanyarral a rozoga híd.

Az őrült mozdonyvezető pedig nem csökkenti a sebességet. Nem lehet rá számítani.

Teleszívta a tüdejét oxigénnel, mint egy nagy ugrás előtt, s kötelezte tudatát, hogy elmerüljön az álom nyugtató vizébe.

Két óra... két óra... – szuggerálta önmagának, és agyából lassan kiürültek a rémképek.

Csillagos volt az éjszaka.

Az utolsó alagút pedig messze még.

Mintha nem is lenne.

*

A Megyei Kórházban Onisei Octavian volt a szolgálatos orvos. Reggel ötkor bejegyezte az eseménynaplóba: Morcodeanu alezredes, a Miliția parancsnokhelyettese izomgyulladásra panaszkodott. Válla sajgott egy szokatlan, megerőltető fizikai munkától. Öt darab 33 százalékos glukóz-fiolát adtam neki, amit ott helyben lenyelt. Utána visszament a megyei Milițiához a szolgálatba.

*

Hat óra negyvenkilenckor a București Express pontosan futott be a temesvári Északi pályaudvarra. A peronon Dima ezredes sugárzó arccal fogadta a magas rangú fővárosi küldötteket. Nem kellett mondani semmit: látszott, minden a legnagyobb rendben van, minden a legjobb úton halad. A forgatókönyv tökéletes, sugárzott a hála Macri tábornok felé, akinek kezében a hatalom joga volt, majd a hízelkedő tekintet Teodoru ezredesre siklott, aki kifogástalan öltözékben állt előtte, mintha az Intelligence Service külön helikopterrel szállította volna ide, nem a román államvasutak zötyögő hálókocsija. Teodoru előtt hajlott meg a tekintet, akiről mindenki tudta, hogy Macri tábornok jobbkeze, vagy agyának jobbik féltékéje. Csak utána következtek a többiek. A hatalom kevésbé fontos tényezői, együttthatói Dima gondosan kitervelt sikeregyenletében. Mihalea Velicu tábornok, a Miliția Országos Főfelügyelőségének helyettes vezetője, a bünygyi részleg vezetője, Atanasiu Gabriel ezredes, Macri tábornok másik helyettese, a belügyei elhárítás vezetője, Ghircoiaș Nicolae ezredes, az Országos Kriminalisztikai Intézet vezetője, a tárgyi bizonyítékgyártás és ellenőrzés nagymestere, Nicolici Dan őrnagy, a Belügyei Informatikai Hálózat atyamestere, a titkos kódok ismerője. A többi, kisebb rangú tisztet nem ismerte, csak gyorsan lekezelt velük.

– Elvtársak, ahogy a marxista mondja, Isten hozta Önöket Temesváron! Reméljük, itt-tartózkodásuk gyümölcsöző lesz, és együttműködésünk révén megvalósul az a grandiózus terv, amelyet szeretett Elnökünk bízott ránk. Kérjük, fáradjanak a kocsijaikba, a kísérők útbaigazítják Önöket az ülésrendet illetően!

– Tábornok elvtárs – fordult Macrihoz Dima –, megtisztelne, ha Ön és Teodoru ezredes az én kocsimban foglalna helyet!

– Nagyon szívesen, ezredes! – mondta leereszkedően Macri tábornok. – Induljunk, Alexandru!

Teodoru ezredes füstszerű szemüvegén át egy pillantást vetett a környezetére, az elhanyagolt állomásra, s bár egyetlen arcvonása sem árulta el, magában megvetően lebiggyesztette ajkait. „Hát

igen, ez sem a régi Kis Bécs, ahogy Bukarest is messzire került a Kis Párizs jelzőtől – állapította meg tárgyyszerűen. – A Balkán az, ami meghatározó. A tökmagárusok, a cigányok, a szemét, a gondozatlanság. Olyan, mintha ez a nép csak a koszban érezné magát otthonosan.”

Beszálltak. A szeku parancsnokának kocsija is messze állt attól, amit Nyugaton egy egyszerű taxistól megkövetelnek 24 órás forgalom után. A ülésekre vont cserge huzatok legalább két hete nem voltak alaposan lekefélve – állapította meg Teodoru. Maximum kirázták őket. Úgy tessék-lássék. A kocsiban volt szokás szerint minden. Áttetsző műanyagfejű sebességváltó, beépített magnó, a hátsó ablak mellett a padkán bólogató tigris. Mindenféle ripacs holmi, ami a gazda szellemi színvonaláról és ízlésficamáról árulkodott.

Dima ezredes a „halálülésen” helyezkedett el, s most kitekert nyakkal fordult a magas rangú vendégek felé.

– Átmegyünk az akció zónáján, hogy Önök is láthassák az eredményt. Azt hiszem, a magunk részéről, dicsekvés nélkül mondom, mindent megtettünk a siker érdekében.

A kocsisor kikanyarodott az Északi pályaudvar elől a 13 Decembrie útra, miközben két forgalmi rendőr leállította a keresztirányú forgalmat, hogy a vendégeknek ne kelljen betartani a kötelező előny-szabályt.

– Itt kezdtük – mondta Dima ezredes. – Kocsma, szemben italbolt, mészárszék! Itt könyvesbolt!

Átszáguldtak a Bega hídon, majd a forgalmi rendőr jóvoltából megállás nélkül fordulhattak rá a Tinereții sugárútra.

– Kocsma, italbolt! – jelezte Dima ezredes a látnivalókat.

A Sinaia vendéglő mellett értek a Március 6. sugárútra.

– Itt kezdődik az aktív zóna – mutatta Dima.

Látszott. A sarkon szétzúzott könyvesbolt, égésnyomok. Szemközt teherautón álmosan bóbiskoló szekuritátés kiskatonák.

– De hát – mondta Macri tábornok – itt már minden kirakatot összetörtek, nincs semmi okszerűség!

– Igen – mosolygott Dima ezredes. – Eleinte itt is így tettünk, csak hogy a kárbecslők adatai után úgy döntöttünk, hogy túl alacsony a végösszeg, s még egyszer végigmentünk ezen a zónán. És az üzleteket ki is fosztattuk.

– Remélem, a fosztogatókat nem kommandós egyenruhában küldték ki – jegyezte meg csípősen Teodoru.

– Ó, nem. Régi klienseinket, a csencselőket mozgósítottuk. Egy telefonba került az egész. Na meg abba, hogy az USLA parancsba kapta, hogy háborítatlanul engedje át őket, nehogy lefüleljen egyet is közülük.

– Veszélyes dolog – mondta Teodoru. – Ez az eltérés a tervtől még sokba kerülhet. Hiszen ott a sok nem kívánt tanú. Ha felismernek ezek közül a kollaboránsok közül valakit? Ha felteszik a kérdést, hogyan juthattak ezek be ide a lezárt övezetbe? Veszélyesen megnőtt ezzel az akcióval az olyanok száma, akik nem tartják a szájukat.

Dima ezredes fülig vörösödött.

– Kérem – hebegte –, nagyon sajnálom ezt a balfogást, de igazán nem számítottam arra, hogy az

itteni boltokban olyan kevés az áru, hogy ha a pultokat is elvitetem, akkor sem áll elő a megfelelő nagyságrend. A kárnak viszont minden kétséget kizáróan igazolhatónak kell lennie, hogy akár nemzetközi jogászok is megvizsgálhassák. Ezt Önök szabták meg a tervben. Csakis ezért improvizáltam.

– Miért nem hívott fel és kérte ki a véleményünket?

– Önök akkor már a vonaton voltak, amikor a kárbecslési tájékoztatót megkaptam.

Az utat itt az USLA osztagai zárták el, s csak akkor nyitották meg a sorfalat, amikor látták, ki ül a kocsiban.

– Ez az a hely – mutatta Dima ezredes a Református Egyház épületét.

– A kilakoltatás simán ment? – kérdezte Macri tábornok.

– Nagyon simán. Az előzetes forgatókönyv szerint csak akkor indítottuk volna meg a második lépcsőt, amikor az egész négyzetet tökéletesen kiürítettük és a városban már helyreállt a rend. Sajnos az idő szorított, s így már a négyzet kiürítése után indítanunk kellett.

– Ez helyes, nagyon helyes.

– Eszerint az embereknek fogalmuk sincs, hogy mi történt a pappal? – tudakolta Teodoru.

– Nincs. Biztosan nincs. Az ellentmondó hírek terjesztését már megkezdjük. Az embereink már itt dolgoznak a tömegben a túlsó oldalon – mutatott Dima ezredes a másik oldalra, ahol engedélyezett volt a gyalogos forgalom.

A gépkocsisor elhaladt egy felborított traktor-pótkocsi és egy tűzoltóautó roncsa mellett, melyet csak félrehúztak az útról.

– Itt volt a legnagyobb az ellenállás – magyarázta Dima –, hiszen amint a forgatókönyv megjósolta, itt volt a legtartósabb az utánpótlás. Az USLA azonban kitett magáért.

– Veszteségeink?

– Mintegy harminc altiszt került könnyebb-súlyosabb sérülésekkel a kórházba. A legtöbb azonban már mára elhagyhatta az intézményt.

– Ez nagyon jó – lelkesedett Macri tábornok. – Milyen veszteségekkel számoltunk, Alexandru?

– Mintegy tíz fővel.

– Ezek szerint az utórezgések hatása is kisebb lehet. Talán nincs is szükség a betervezett katonai erődemonstrációra? Elég a kettes számú alternatíva?

– Tábornok elvtárs, szeretném figyelmeztetni, hogy az összefüggések nem lineárisak.

– Alexandru, te kitűnő elméleti ember vagy, de hidd el, a tömegekhez én értek jobban. Ezek addig voltak csak bátrak, míg meg nem jelent az első fegyveres.

– Gyáva nyulak ezek, tábornok elvtárs – hízelgett Dima. – Pockok. Civil pockok.

Teodoru arca kökemény lett. Nem kommentálta a jelzőket. Keresztülnézett Dimán, pillantása egykedvűen regisztrálta a ledöntött hirdetőtáblák látványát, míg a gépkocsioszlop 90-100 km-es sebességgel végigsöpört a forgalmi rendőrszemektől hemzsegő Vasile Pîrvan sugárúton, majd az Ifjúsági Park mellett letérve, a Decebal hídnál ráfordult az Augusztus 23. sugárútra. Csak néhány métert tett meg rajta, s gyorsan lefordult a Bega sorra, hogy a városi rendőrség előtt elhaladva térjen be a nyitott nagykapun a Megyei Belügyi Főfelügyelőség udvarára, melyet mostanra gumifecskendőkkel alaposan felmostak, eltakarítva a tegnapi „felkelőfogadás” nyomait. Az udvar most üres volt, ha nem

számítjuk azt a néhány altisztet, akik monitorokat és kábeleket cipeltek éppen kifelé.

– Látom, készülnek a következő felvonásra – cuppantott elégedetten Marci tábornok, akit a környezetében neve anagrammájaként csak Crima – gyilkosság – tábornoknak hívtak vicces kedvű beosztottjai, amit a tábornok nem is vett túlon túl rossz néven.

– Igen, igen – bólogatott Dima ezredes. – A tegnapi nyers megdolgozás után ez a pszichológia sokként fogja érni őket. A vizsgálóbíróknak ezek után csak be kell gyűjteniük a kész, érett termést.

– Helyes, helyes.

– Most azt kérem, hogy először az irodámba fáradjanak be, ahol már vár a friss kávé, meg egy kis harapnivaló. Hogy kényelmesen megvitathassuk és kiértékelhessük a forgatókönyvtől való eltéréseket és ezek okait.

– S a főfelügyelő? – kérdezte tettetett ártatlansággal Teodoru ezredes. – A szolgálati szabályzat...

– Mit szolgálati szabályzat? – fortyant fel egyből Dima. – Az egy szar. Már megbocsássanak, de nem tudok rá szalonképesebb kifejezést. Tegnap éjjel, képzeljék, kiengedett saját szakállára néhány kiskorú őrizetbe vett tüntetőt...

– Filantróp...

– Micsoda? – kérdezte Dima.

– Filantróp – az a szó, amelyet keresett – döfött belé egy gúnyos nyilacskát Teodoru, aki nem tudta Dimának megbocsátani, hogy rögtön Macri mellé állt a kocsibeli vitában.

– Aha – nyelt az ezredes.

Nem merte kommentálni a jól észlelt támadást, s még inkább nem merte megkockáztatni, hogy pótlólagos magyarázatot kérjen Teodorutól az említett szó jelentése felől. Inkább megkérem a ve-jemet, magyarázza el – gondolta magában. Ez a Teodoru a legveszélyesebb, nagyon jól tudta. Azt is, hogy a CIA, a svédek, a zsidók akár aranyban fizetnék ki testének minden grammját. Persze csak élve. Hiszen Pacepa tábornok óta ő az, aki óriás léptekkel halad az utódlás felé. Ő az, aki mindent tud, de csak annyit mond el, amennyit akar. És mindig azokat a szálakat húzogatja, amelyeket csak ő ismer. Csak ő tudja, hogy a szöttesből kihúzott fonal milyen távoli hatásokat vált ki. Az elébb beléje döfött nyíl csak amolyan figyelmeztetésféle volt. Olyasmi, mint a kutyanak az odavetett „coki, te!” S Dima, bár tudta, hogy az intelligenciája szánalmas törtrésze csak Teodoruénak, ezt a figyelmeztetést felfogta. Mert érzékei rendkívül kifinomultak voltak a nem verbális üzenetekre. Teodoru valamiért megorrolt rá, ez tény. De miért? Megpróbálta visszapergetni az előző néhány percet, de nem talált rá magyarázatot. Mindenesetre, nagyon kell ügyelnem, szögezte le magában, hiszen ha ezt az embert valamiképpen magamra haragítom, minden érdemem ellenére lőttek az előmenetelnek. Képes úgy keresztbe tenni, hogy nekem végem.

Megpróbált mosolyogni. Olyan alázatosan, ahogyan akkoriban tette, amikor még kisfiú volt a szeku gépezetében. De régen nem gyakorolta már, ezért érezte, hogy a mosoly görcsös. Az alázatos vigyorgás farkasvicsorgássá alakult. De ő ezt nem tudta. Meg volt győződve róla, hogy ha kissé görcsösen is, de mosolyog.

Teodoru ezredes elégedetten regisztrálta a pszichológiai hadművelet eredményét, majd egyszerűen keresztülnézett Dimán. Mintha üvegből lenne. Anatómiai preparátum kezdő orvosok számára. Nem is ember, hanem csak egy állat. Egy üvegdisznó.

– Kifelé! Kifelé! Sorakozó az udvaron!

Az AKM torkolatába nézve az emberek elindultak kifelé.

– Egyesével, libasorban – hangzott a parancs.

Mentek. Éledő reménnyel egy bizonytalan jövő felé. Az első kép mindenképpen biztató volt. Napfény. Ragyogó verőfényes, mintha nem is december 17-ét írta a naptár, hanem szeptember végét. Az ég kék, felhőtlen. Az udvar üres. Tiszta. Csak a falak mellett álló reflektorok árulkodnak arról, hogy tegnap éjjel itt rendkívüli előadás volt. A verőlegények azonban eltűntek. Csak közvetlenül a pincefeljárat mellett állt-ült egy kisebb csoport kék egyenruhás. Egy videoberendezés monitorját állták körül.

– Látja, tanár elvtárs? – suttogta Marius, aki Z. elé állt a sorban.

Z. látta. Az ernyőn a tüntetés zajlott. Jól hallatszottak a jelszavak, hiszen az üres udvaron visszhangzott minden hangos szó.

– Lefilmeztek, lefilmeztek... – vonaglott végig a soron az információ. A katonák egykedvűen vették tudomásul, hogy az emberek a nyakukat nyújtják, szeretnék megállapítani, hol melyik részt rögzítette a szekuritáté. A már-már feltámadó bizakodást hirtelen a legsötétebb kétségbeesés váltotta fel. „Bizonyítékaik vannak. Tagadni hiábavaló” – hallotta innen is, onnan is.

– Igyekezzünk, igyekezzünk! – noszogatta őket egy altiszt. – Szoruljanak összebb, nem kéjutazásra megyünk!

Valóban, több mint hatvan embert gyömöszöltek be a rabomobilba.

Mikor az utolsó is felpréselődött, a fémajtót becsapták. Egyből sötét lett, mert valaki elővigyázatosságból fekete festékkel kente be a kocs oldalán levő két picinyke, kívül-belül rácsos ablak üvegét is.

A kocs nyögve nekilódult, a túlterheléstől erősen imbolygott a kanyarban. Az emberek egymásba préselődtek, de senki nem dőlt el, hiszen nem volt hova.

Z. számolta a kanyarokat. Egy, ki a kapun. Kettő, kanyar jobbra. Gyorsulás, fék, várakozás a szemből jövő forgalomra. Kanyar balra. Gyorsulás. Nyilván ez a Sălăjan út, s rátértek az ellenirányú forgalomra a villamosdepó előtt. Fék. Ez a gyalogátkelőhely a Megyei Miliția és szekuritáté épülete előtt. Gyorsulás. A fékezésből azonban Z. fontos következtetést vont le. Az emberek jártak. Elég sokan. S ez jó jel. Újabb fékezés. Gyorsulás. Fékezés. Igen. Sok a járókelő. A kocs lassult, majd éles jobbkanyar. Ez már a Popa Șapcă utca. Gyorsulás, fék, balkanyar, duda. Dörögve nyílik egy kapu. Kocsi behúz, kanyar. Kész.

– Kifelé! Egyesével és arccal a falhoz!

Z. kiszállt. Néhány milicista altisztet látott AKM-mel a kezében hadonászni.

– A falhoz, arccal a falhoz!

Z. a falhoz állt. „Milyen könnyű lenne most a vég” – gondolta. „Egyetlen őrmester egyetlen AKM-mel két perc alatt elintézhette mindannyiunkat. Kis vörös freccsenés a nemrég fehérre meszelt falon. A köztörvényesek még ma eltüntetnék a nyomokat és vége.”

– Őrmester úr – kérdezte egy megrettent hang Z.-től jobbra –, mi lesz velünk?

– Kuss, pofa be! Nehogy eszetekbe jusson valami bolondság, mert kinyírom mindet, mint a

patkányokat! – hangzott a válasz.

Néhány percig álltak így, arccal a falnak, a hátuk mögött az őrmesterekkel. Z. megpróbált logikusan gondolkodni. Nem, nem lehet, hogy most kinyírjanak. Ez is a megfélemlítést szolgálja. Mint az a videoberendezés. Valószínűleg vallomásbegyűjtés következik, s meg akarják puhítani a tömeget. Azt kívánják sugalmazni, hogy mindent tudnak rólunk és a kezükben vagyunk. Ami, ha meggondoljuk, nem is áll nagyon távol az igazságtól.

– Megfordulni! – hangzott fel hirtelen a parancs.

Z. engedelmeskedett.

Mintegy tíz méterrel előttük egy ötven körüli rendőr őrnagy állt.

– Emberek! Ez itt a börtön. Annak mondom, aki még nem járt itt. A börtönben pedig rendnek kell lennie. Ezért arra kérem Önöket, hogy viselkedjenek rendesen, működjenek együtt velünk, ha nem akarják, hogy keményebb intézkedéseket foganatosítsunk. Önöket letartóztatták, ügyüket ki fogják vizsgálni. Aki ártatlan, azt szabadon bocsátják, aki bűnös, az hosszú időre élvezni fogja vendégszeretetünket. Ám, hogy idáig eljussunk, először is meg kell szerveznünk ittlétüket. Cellákra fogjuk osztani Önöket. Ehhez névsorolvasást tartunk. Minden egyén le kell adja az őrmesternek az iratait, ha megvannak, és egyéb értéktárgyait, amelyekről elismervényt kap.

Ebben a pillanatban kitarult a kapu és egy újabb rabomobil érkezett. Az őrnagy is abbahagyta a beszédet, ezért Z. jobban körülnézhetett. A fal mellett – csak most vette észre – nem csupán ők álltak. Legalább még egy szállítmány ember ácsorgott, hozzájuk hasonló megviselt állapotban. Lehetek vagy százhuszan. Részletesen nem tudta szemügyre venni őket, mivel megnyílt a nemrég érkezett rabomobil, s az onnan felhangzó sírás és jajveszékelés arra fordította a figyelmét. Abban a kocsiban ugyanis nők voltak. Csapzott, megtépett ruhájú nők.

– Ioana! – hangzott egy kétségbeesett hang.

– Stai că trag! Állj, vagy lövök! – csattant egy őrmester. A szép, fekete hajú lányt két társnője támogatta le a kocsiról. Ahogy fájdalmas arccal, szétterpesztett lábakkal járt, Z. rögtön megértette, hogy ezt a lányt megerőszakolták. Lehet, hogy többen is.

Az utolsók közt egy öreg nénit támogattak le a kocsiról, aki alig tudott lépni felpuffedt lábaival.

Sok nő arcán vörös foltok, karmolások és ütlegek nyomai. A testükön levő nyomokat elfedte a megtépett ruha, a szakadt kabát.

Z. érezte, hogy az elkeseredés egy pillanat múlva lángba borítja az udvart. De a milicisták is megéreztek ezt, mert látványosan csattogatni kezdték, csőre töltötték fegyvereiket.

– A nőket vigyétek be a klubba! – parancsolta az őrnagy. – Emberek! Legyenek józanok! Ne höbörögjenek, mert csak maguk járnak rosszul. Bízzanak a törvényben.

Valaki nevetni kezdett. Hát igen, bízhatnak a törvényben. Hiszen ez a törvény állítólag a nép törvénye. A szocialista törvényesség – a világ legdemokratikusabb törvénye. Mindannyian tapasztalták már az éjjel ezt a törvényt. Mint ahogy ezek a szegény nők is, akik sántikálva eltűntek a sarok mögött.

*

Y. hosszan, hosszan nyomta a csengőt. A csengőre felrakott utasításnak megfelelően: NYOMD MEG AZ ALSÓ HARMADÁNÁL ERŐSEN! Ez Z.-re vallott. A csengő szólt is, jól hallotta, ám az a

tény, hogy senki sem moccan, egyáltalán nem hasonlított Z.-re. Ma reggel, amikor Y. már másodszor odacsöngetett és nem válaszolt barátja jól ismert baritonja, megijedt. Lement az utcára, majd ki a sugárútra, ahol most is álltak a katonák a Zsombolyai út kezdetén, s az, amit hallott, egyáltalán nem nyugtatta meg. Az emberek véres csatákról beszéltek, „razziákról a blokkok között”, rejtélyes fekete autókról, rendszám nélküli mikrobuszokról, amelyekbe embereket gyömöszöltek, vérfoltokról, amelyeket reggel az utcaseprők takarítottak fel csodamód, hiszen voltak emberek, akik szerint már nem is léteztek a városban utcaseprők. Nem tudta elhinni, hogy mindez igaz lehet, de mivel felelősséget érzett Z. iránt, hiszen nála volt, s oktanul engedte el abban a zűrös helyzetben, megkérte a szomszéd nénit, hogy vigyázzon a kislányra, majd kocsiba pattant, s elszáguldott a Május 1. piacig. De hiába csengetett, Z. nem nyitott ajtót. Körbejárta a piacot, megnézte a dugiban könyvet árulókat a piac legrejtettebb szegletében, hátha ott leli meg Z.-t, de ezúttal ott sem volt. Az árusok nem látták a tanár urat, állandó kliensüket, akinek már eleve félretették a filozófiai, matematikai, idegen nyelvű köteteket, hiszen tudták, hogy ezek jó helyre kerülnek a tanár úrnál, s azt is, hogy a tanár úr a legbiztosabb vevő olyan művekre, amelyek máskülönben eladhatatlanok. Hiszen ki más venne Háború és békét dánul, vagy norvég verseket, hindu meséskönyvet? A biztonság okából Y. végigfutott a kenyérbolton, az élelmiszerüzleten, de ott sem látták Z.-t. Visszament hát és újra csengetett, csengetett, egyre fogyó reménnyel, hogy Z. itthon van, csak alszik. Dühödten és ellenségesen meredt a csengőre, mintha az lenne mindennek az oka, pedig tudta, hogy mindezekért csak ő a felelős. Meg kellett volna éreznie, hogy razziák lehetnek. Esetleg a kocsiján kellett volna hazavinnie őt. De erre nem is gondolt. Örült, hogy Z. addig őrizte Évát, s minden rendben van, de a másikkal már nem törődött. A saját álmát többre becsülte, mint a barátja, a legjobb barátja biztonságát – ez megbocsáthatatlan.

Toporzékolni lett volna kedve tehetetlenségében, de csak a falra csapott egyet az öklével.

Mi haszna? Z.-t nem menti meg.

Ott állt határozatlanul, s akkor eszébe villant X. Igen, hozzá kell menni tüstént, együtt kell megbeszélni, hogy mi történhetett, s mi a teendő.

*

Becsukta a kocsit és felszaladt X.-ékhez.

– Mi van veled ilyenkor hajnalban?

– Hajnali tíz van.

– De vasárnap. Vagy elfeledted?

– Nem, dehogy. De nagyon sürgős. Életről-halálról van szó.

– Újra kitört a forradalom?

– Nem. De eltűnt Z.

– Hova tűnt? Este nálad volt.

– Nálam hát. De utána elment, s nem érkezett haza.

– Ugyan. Talán csak nem veszi fel a telefont!

– És nem nyitja ki az ajtót sem, miután félóráig csengetek!

– Csak nem mentél el hozzá?

– De, képzeld el, elmentem.

– Na és?

– Nem látta senki. Sem a szomszédok, sem a könyvtárosok, senki.

– Hátha nem ment haza. Felcsípte valami nő.

– Ugyan, kérlek. Sietett haza, dolgozni akart. S elég régen ismerem ahhoz, hogy tudjam, Z. milyen kedvében volt. Nem nőn járt az esze. S ha neki nem járt nő az esze, nincs az a nő, aki felcsípi.

– Ne sértődj meg. Hát persze, igazad van. De kötelességemnek éreztem, hogy ellenérveket találjak, hiszen láthatóan pánikban vagy.

– Te is pánikban lennél, ha elengednéd a barátodat éjnek idején, s reggel megtudnád, hogy azon az éjen nagy razziák voltak a környéken.

– Na és? Z.-nek volt igazolványa.

– De azt mondják, nem igazoltattak, hanem egyszerűen minden járókelőt becsuktak. Sok embert papucsban, házikabátban, amint kiment megnézni, nem történt-e baj a kocsijával.

– Ez lehetetlen.

– Pedig lehetséges. A szomszéd utcában történt.

– De hát ennek nincs semmi értelme. Ott nálatok is voltak olyan provokációk, mint a Máriánál?

– Nem. Minden rendben van. Nincs semmi összetörve. Azokat az embereket, akik oda jutottak a negyedünkbe, úgy tűnik, azért tartóztatták le, mivel meg akarták próbálni, hogy tovább gördítsék a lázadás kezdődő hógolyóját.

– Szóval végül nem csupán a Máriásokat vették őrizetbe?

– Nem. Nálunk azt mesélik, éjfél után sorban gyűjtötték be a kisebb csoportokat, a Dacia tér, a 700-as piac meg a Timișoara Szálló parkolója tartotta magát a legtovább.

– És úgy képzeled, hogy Z. beleszaladt egy ilyen zónába?

– Nem. Nem hiszem. Egyik sem esik az útjába, s ahogyan én ismerem, volt olyan óvatos, nem tért el az útirányától azért, hogy köveket dobáljon vagy a katonákkal verekedjen.

– Hát akkor?

– Csak egy dolgot tudok elképzelni: hazafelé menet váratlanul elfogták és kérdés nélkül letartóztatták.

– De hát ez szörnyű!

– Igen. Én is azt gondolom.

– S akkor mit tehetnénk mi?

Zsi szólt közbe.

– Jól hallom? Y. van itt?

– Igen, szívem – nyitotta ki X. a szoba felé vezető ajtót.

– Mit konspiráltok ott az előszobában?

– Nem konspirálunk, beszélgetünk.

– Csak nem rólam van szó, hogy az előszobában kell tárgyalnotok? Vagy valami nőügy?

– Nem – dugta be a fejét Y. Az ágyhoz ment és megcsókolta Zsit. – Sajnos, komolyabb. Nem akartunk felizgatni.

– Azzal, hogy nem akarjátok velem megosztani, jobban felizgattok!

– Jó. Z.-t valószínűleg letartóztatták.

– Z.-t? Hogyan? Miért?

– Tudod, tegnap nálam volt, felügyelni Évikére. Kettő-fél három körül értem haza. Ő akkor elindult, s nem érkezett meg. Ma reggel a szomszédoktól hallottam, hogy éjjel nagy razziák voltak, s az embereket, akik bármilyen okból az utcán voltak, letartóztatták.

– Hihetetlen.

– Ebben a rendszerben, sajnos, semmi sem hihetetlen – mondta X.

– S mit akartok tenni?

– Ezen töprengtünk, amikor ránk szóltál.

– Jutottatok valamire?

– Még nem.

– Hát akkor szerintem a legfontosabb annak a megállapítása lenne, hogy tényleg letartóztatták-e.

Hiszen ahogy kivettem, csak az biztos, hogy elment és nem érkezett haza.

– De mégis, hogyan képzeld? Felhívom a szekuritátét és megkérdezem őket, nem fogták-e el tévedésből a barátunkat?

– Már megbocsáss, de Róza, Róza Szkleróza! Annyit én is tudok, hogy a szekuritátét nem lehet felhívni, mint egy tudakozóirodát. De a szekuritáté mint intézmény végül is emberekből áll. És vannak olyan emberek, akiket ismertek.

– Hát persze, mindnyájan ismerünk szekusokat – mondta X. – Indrei őrnagyot, az írók szekusát jól ismerem, de nem valószínű, hogy ilyen jellegű információkkal hajlandó szolgálni.

– Sem Ungureanu elvtárs, a Szabad Szó szekusa.

– Nem is rájuk gondoltam. De ott van Nicolae Danciu Petniceanu, vagy Vali Tamaș. Mindkettő író, s ha jól tudom, Y., te nagyon jó viszonyba kerültél velük, amikor a Faclánál dolgoztál.

– Így igaz.

– S ez a kapcsolat most sem szűnt meg.

– Nem. Nem. Valentinnak a verseit fordítottam, Nicolae könyveiről pedig én írtam a legjobb kritikákat.

– Nos, akkor itt az ideje, hogy most viszonyozzák valamivel a baráti gesztusaidat.

– Csakhogy Valit már vagy két éve nyugdíjazták, Nicolaet pedig félreállították a vámőrséghez.

– Tudom. De ne feledd, hogy nekik is vannak barátaik. Olyanok, akik lekötelezettek. S talán jobb is, hogy nincsenek közvetlenül beavatva. Így talán bátrabbak, hiszen nem kötelezi őket az esküjük meg mindenféle más megkötöttségek.

– Azt hiszem, meg kéne próbálni – mondta Y. kissé bizonytalanul.

– Félsz? – kérdezte X.

– Nem, de félek attól, hogy visszautasítanak.

– Mindenesetre, ez komoly teherpróba, elhiszem. De van más választásod? Van jobb ötleted?

– Nincs.

– Hát akkor előre. Egy percet se késlekedj. Hiszen ha valóban elfogták Z.-t, minden perc fontos lehet.

*

– Halló. Megye? Itt a 18-as Gépesített Hadosztály.

– Igen, itt Radu Călan!

- Ionescu ezredes elvtárs, a Hadügyminisztérium küldötte kíván Önnel beszélni!
- Rendben!
- Halló? Halló! Itt Ionescu ezredes!
- Hallgatom.
- Megkezdjük az ünnepi parádét!
- Teljes erődemonstráció?
- Nem. Csak egy kisebb méretű, hazafias akció! Így döntöttek a ma reggeli helyzetelemzés után.
- Rendben van. Ha valami váratlan történne, értesítsenek. A telefonnál vagyok!

*

A fal salétromos volt és mállott. A balkáni típusú WC-lyuk búzlott a klórmésztől és a bőségesen odalöttyintett fenoltól. Z. erőlködve és sietve vizelt, nehezen gyűrte le hányingerét. Sietve hagyta el a fülkét, s dugta ki fejét a levegőre. Az a három, aki nem volt épp a budin, azzal a civillel társalgott, aki a motorozásban segédkezett és saját bevallása szerint sofőr volt. A rabomobil sofőrje.

– A cigit és a gyufát jól rakjátok el, fiúk! És takarékoskodjatok vele! Főként az erős dohányosok. Hiszen ki tudja, mikor engedik meg, hogy csomagot kapjatok. Ámbár az is lehet, hogy hamar kiengednek. De ez a hamar is beletelik két-három napba. Hiszen legalább ennyi idő kell ahhoz, hogy mindegyikötök ügyét kezébe vegye a vizsgálóbíró. Nélküle pedig nincs kiút.

– Mit gondol, még vernek?

– Hát uram, mit mondjak? Itt nem szoktak verni. Akit verni visznek, azt elküldik, vissza a belüghöz. Aki itt marad, azt valószínűleg nem verik majd.

Az utolsók is kijöttek a WC-ből.

– Együtt vagyunk mind? Rendben. Na, akkor induljunk a kihallgatásra. Írják meg maguk is a nyilatkozatot, aztán megyünk a cellába.

A börtönklub rút hodály volt. Az oktató jellegű Ceaușescu-idézetek a szocialista törvényességről, s maga az elnök mindenütt jelenlevő portréja nem emelte a hangulatot.

Z.-t is leültették egy sakasztalhoz és elébe tettek egy ív papírt s egy olcsó, kétlejes golyóstollat.

Z. nekilátott, hogy leírja a történeteket.

„Z. egyetemi tanársegéd vagyok. Szombaton este Y. újságíró barátomnál voltam, aki nyomdaszolgálatos volt, hogy kiskorú leányára felügyeljek. Éjjel 3 körül, amikor elhagytam a Zenit utcát, hazafelé tartva, megállásra szólítottak fel. Én megálltam, de leütöttek. Mikor magamhoz tértem, személyes okmányaim eltűntek. Állításaim igazát ellenőrizhetik Y. szomszédai által, akik elmondhatják, hogy a házban tartózkodtam délután óta. Ezt többen igazolhatják, mivel a jobb oldali szomszéd ecetet kért kölcsön, a bal oldali pedig átjött megkérdezni a tévéműsort. Az első este hét, a második fél kilenc körül történt. Y. hazajövetelének időpontját ellenőrizhetik a nyomdában...”

Idáig ért, s azon töprengett, írja-e be, hogy Y. késett a tüntetők miatt, vagy nem, amikor egy rendőr főhadnagy lépett melléje. Halkan, nagyon halkan súgta.

– Ne sokat töprengjen. Írja a végére, hogy egy házibuliról jött éppen hazafelé...

Z. felnézett, s pillantása találkozott a fiatal tiszt bátorító tekintetével. Csak egy pillanatig tartott, a cinkos szemvillanás után rögtön hangot váltott:

– Írja csak, írja, maga hóhányó! De az igazat írja!

Ezt jó hangosan mondta, hogy hallja az őrmester, aki a nyilatkozatokat gyűjtötte össze, a golyóstollakat s a papírt osztotta ki, de főként az a civil, aki a terem sarkában ült és nyugtalan tekintettel méregette a letartóztatottakat, kezét láthatóan a zsebében tartva, nyilván a pisztoly agyán. „Fél” – nyugtázta magában Z. „Nagyon fél. Úgy, mint az a vadász, akit beküldenek az élve elfogott oroszlánok közé. Ez kész az első gyanús mozdulatra tüzelni. Azt hiszi, mi most csak az ernyedési pillanatra várunk, hogy a torkának ugorjunk. Milyen barom. De milyen veszélyes barom.”

Z. pillantása visszatért a papírlapra. Újra átfutotta, amíg írt, majd ezt fűzte még hozzá:

„...mind a nyomás megkezdése, mind a kapus segítségével. Ebből bizonyosan megállapítható, hogy hazafelé menet ártatlanul tartóztattak le, s hurcoltak meg.”

Kis gondolkodás után alákanyarította:

„1989. december 17., délelőtt 11. A fenti állításaimat az aláírással igazolom: Z. tanársegéd.”

Felállt és az őrmesterhez vitte a nyilatkozatot. A szekus szeme kiguvadt, amint feléje közeledett. Nehezen türtőztette magát, hogy ne nézzen gúnyosan a pasas képébe. Csak azért fordította lefelé a fejét, nehogy véletlenül kihozza a sodrából azt az alakot. Nem szerette volna, ha ilyen értelmetlenül végezné. Hiszen abból, amit az emberektől megtudott, kiderült, hogy a helyzete távolról sem egyedi. Sőt, az is lehet, hogy a legtöbb begyűjtött ember a gyanútlan járókelők közül került ki. Úgy tűnik, a szeku és a milícia most is hű maradt önmagához. Ott, ahol ellenállásra talált, túlfutott, s csak ott dolgozott „hatékonyan”, ahol erői döntő fölényben voltak. Több magányos sétálót, a zajra a lépcsőházból kikukucskálót kaptak el, mint igazi harcost. Ez a tény bizakodóvá tette, hiszen ez esetben esélye lehet arra, hogy simán kiengedik, amint ügye egy vizsgálóbíró elé kerül. Ha nem ma, hát legkésőbb hétfőn, kedden biztosan kiszabadul, vélte.

– A golyóstollat! – mondta az őrmester.

– Mit?

– Hol hagyta a golyóstollat?

– Áh, az asztalon!

– Hozza ide! Kincstári tulajdon! Leltárban van!

– Rögtön!

Z. visszament az asztalhoz, hátában a szekus verdeső tekintetével megfogta a golyóstollat és az őrmester asztalára tette.

– Menjen a vezetőjéhez, aki behozta! Tőle kap folyamatos utasításokat!

– Értettem.

Z. sarkon fordult, s a klubhelyiség ajtajához ment.

– Kész? – kérdezte a sofőr.

– Kész – hagyta rá Z.

– Akkor most várunk egy keveset, majd megkapják a cellaszámokat.

– Helyes, akkor várunk.

– Látom, maga nincs nagyon betojva. Pedig nem úgy néz ki, mint aki már ült.

– Nem ültem.

– Helyes. A legfontosabb, hogy nem szabad mellre szívni. Csak lazán. Ez a túlélés biztosítóka.

Z. rámosolygott.

Dragoman kapitány és Carașcă őrnagy szorgosan rótták a jegyzetfüzetekbe a teendőket. Teodoru ezredes, miközben a régóta megfogalmazott rutinfeladatokat diktálta beosztottjainak, önmagát azzal szórakoztatta, hogy ezzel párhuzamosan tudata másik részét arra összpontosítsa, hogy egy John Donne-verstörödéket idézzon fel:

„But oh, self-traitor, I do bring
The spider love, which transubstantiates all,
And can convert manna to gall;
And that this place may thoroughly be thought
True Paradise, I have the serpent brought.”*

Imádta az ilyen erőpróbákat, melyeket akkor talált ki ifjúkorában, amikor azt olvasta, hogy Napóleon képes volt egyszerre több íródeáknak diktálni, miközben sakkozott vagy klasszikusokból recitált. Élete nagy elégtétele volt, amikor ezt először utánózni tudta, hiszen ebben látta elhivatottsága újabb bizonyítékát. A szellem győzelme a lusta anyag felett – mondta magában, s érezte, hogyan öntik el agyának vegyi receptorait a boldogság enzimhullámai. Donne-t különösen kedvelte, hiszen ő képes volt a legszentebbnek tartott érzelmeket is analitikusan lebontani, a hideg ész fényszórójával bevilágítani a metafizikai érzések kavargó sötétjébe is. Micsoda telitalálat ez a „spider love” – a „pók-szerelem”, hiszen benne van az, hogy az érző, beleérző ember képes csak kapcsolatokat teremteni, gondosan hálót szőni a dolgok közé, egybefogni őket, ám másfelől ez a szerelmes, akár pók, akár vadász, e háló segítségével kapja el a gondtalanul repdesőket, kik nem figyelnek a finoman kifeszített és gondosan szőtt pókhálóra. Mert a pók-szerelmes felfalja a gyanútlanul belébotlót, szédít, s a szerelmes párból így lesz végül gyilkos és gyanútlan áldozat. Ahogy a mannából epe, vagy az ellentett alkímia törvénye szerint a kész arany visszadegradálódik ólommal. Ilyen az élet valósága. Ilyen a valós Paradicsom. Kígyó nélkül mit sem ér. Az álnokság éppúgy része a létnek, mint a jóság.

Teodoru ezredes elnézett beosztottjai feje fölé, ki a tavasziasan kék égre. A hatalmas jegenyék az ablak magasába emelkedtek, sőt, azon felül is. Mintha tudomást sem akartak volna venni arról, hogy tél van. Szinte arcátlanul nevettek és sustorogtak. Azt képzelték – ez a Paradicsom. Ahogyan az emberek is bizonyosan erről álmodoztak, mit sem tudva arról, hogy a Kígyó itt van. Már dalol a vérükben, és nincs remény a szökésre. A pók-szerelem megszötte hálóját, s már csak idő kérdése, hogy belebotoljanak. S lesz akkor sötét és rémület és síri szelek fuvalma. Ahogy Donne mondja:

„Twere wholesomer for me, that winter did
Benight the glory of this place,
And that a grave frost did forbid
These trees to laugh, and mock me to my face.”*

Nem, nem! Hiába vihorásztok, nem ti fogtok engem kigúnyolni, én kacagok majd utoljára!

– Gyönyörű nap van! – mondta X. – Mintha tavasz lenne!

Kitárta az ablakot az erkélyen és az arcát is kitárta a fénynek. Zsi a szobából figyelte, a félig leeresztett eszlingeni rolók mögöl, mert a szemét bántotta az éles fény. A spin-komputertomográfia kimutatta, hogy a negyedik agykamra szintjén, valahol a szeme mögött történt a kór támadása, ott

hántották le az idegszálak kötegeiről a védő mielinburkot az elvakultan védekező immunrendszer sejtjei. Ezért aztán ez lett testének legtámadhatóbb pontja. Az erős fény kimondhatatlan fájdalmat okozott, de legalább ekkora fájdalmat keltett lelkében az a tudat, hogy immár nem képes normális emberi reakcióra, nem képes örülni a fénynek, mert számára a fény fájdalom. Nem mert szólni, mert félt, X. rádöbbsent arra, hogy szavai milyen ellentmondásos érzelmeket kavarnak benne, ezért erőt gyűjtött, megpróbált lehiggadni, olyan áthidaló megoldást keresni, amelyik nem tükrözi vissza fájdalmát. Menekülését a fénytől. Menekülését önmagától. Menekülését a szembenézéstől.

– Mondd, nem kéne lemenni körülnézni? Hátha ma osztanak valamit. Tudod, hogy az összecsapások után jön a kiengesztelő alamizsna.

– De – kapott az ajánlaton X. – Lemegyek. Adj pénzt!

Zsi megpróbálta kinyitni a táskáját, de nem boldogult a zárral.

– Várj – mondta X. –, majd én.

Könnyedén felpattintotta a zárat és keserűen állapította meg, hogy Zsi már sem az öngyújtót, sem a táskazárat nem tudja egyedül kezelni. A reflexívek felbomlása folytatódik, az ideghuzalokon évtizedek alatt kialakult pályák szétfoszlanak, a lecsupaszodott idegszálakon más izomkötegekbe vándorolnak az ingerületek, hogy ott céltalan komprimációkra, izomszál-feszítésekre adjanak parancsot, amit a test értetlen sajgással vesz tudomásul.

– Kétszázat veszek ki – mondta.

– Vigyél vagy ötöt – unszolta Zsi. – Hátha kitesznek magukért.

X. bólintott, a pénzt a bal zsebébe gyűrte, nehogy meglopják a pénztárcára éhes zsebesek, meglesve a vastag zsákmányt, a bukszájában szokása szerint egyetlen százast hagyott csak, aztán megcsókolta Zsit, a kerekesszéket az ágy mellé tolta, befékezte, majd lesietett az utcára.

Nagy volt a nyüzsgés. A főtéren – melynek hivatalos neve Bulevardul 30 Decembrie volt, ám amit minden régi temesvári csak Lloyd sor néven emlegetett, s újabban Opera térként, miután Mare elvtárs utasítására egybeolvasztották a sétányt az Opera előtti térrel – akkora volt a nyüzsgés, mint általában csak egy-egy Politechnika-győzelem után, amikor a műszaki egyetem aranylábú fiai megszorították, esetleg döntetlent értek el a szekuritátét képviselő s elvből verhetetlen Dinamo, vagy a katonaságot képviselő és a nagyobbik Ceaușescu-fiú védnöksége alatt álló katonaegyüttes, a Steaua futballcsapata ellen. Akkor szokott csak ennyi ember összeseregleni itt, s magyarázza egymásnak a kulcshelyzeteket, közli a legjobb információkat arról, melyik vonalbíró mennyit kapott azért, hogy ne vegye észre a lest a Dinamo vagy a Steaua csatárainál, hogy a játékvezetőnek milyen külföldi útlevelet garantáltak a neves bukaresti klubok vezetői, ha ügyesen fújja a sípot, hogy a Poli melyik játékosa mennyit kapott, hogy az alkalmas pillanatban lyukat rúgjon, s ki volt az a bátor fiú, aki ennek ellenére nem dőlt be, és igyekezett keresztülhúzni a nagyoknak a száz százalékos bajnoki sikerről szőtt számításait. Szinte hihetetlen, de most mintha még többen lettek volna, mint ilyen napokon. Bár a kirakatok mellett meglehetősen sok nyakkendő, kisportolt izompacsirta ácsorgott, próbált közel férközni egy-egy beszélgető csoporthoz, nyilván nem üres perceit elütendő, az emberek mégis nagy hévvel beszéltek, magyarázták a tegnapi történeteket azoknak, akik lemaradtak a nagy eseményről. Bár lehetetlen volt valamiféle rendet felfedezni a tömeg viselkedésében, X.-nek az volt az érzése, hogy a tömeg zöme, miután tájékozódott itt a téren, rövid tétovázás után a Mária felé vette útját, nyilván azért, hogy saját

szemével is meggyőződjön a tényállásról. Nem, jelszavak nem harsantak, de a hangulat feszült volt, s X. szinte érezte, hogy most elég lenne egyetlen szikra és minden újra lángra gyúlna. Ha nem állt volna előtte intő példaként Z. esete, most legszívesebben felugrott volna a szökőkút peremére, ahonnan nyáron a bronzhalak köpik a vizet a forró temesvári levegőbe, hogy elkiáltsa a varázsigét: LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!, de a Zsi sorsa feletti aggodalom megállította lendületét. Elballagott a felvágottakat áruló üzletig, s meglepetésére teli volt áruval. Sonkás Victoria-szalámi, nyáriszalámi, vaddisznószalámi, Banat-szalámi és sóstúró volt a felhozatal, elképesztő választék a mai inséges időkben. És ami még furcsább volt, alig néhány idős bácsi és néni vásárolt, a többség oda se hederített erre a hatalmas készletre. Igen, kétségtelenül érdekesebb volt, ami az utcán történt vagy történhetett, ezért aztán az elárusítóknak is kétszer-háromszor kellett megismételni minden rendelést, hiszen egyik szemük állandóan az utcán volt, nehogy elmulasszák a történelmi pillanatot. X. szinte szégyellte magát, hogy most itt vásárol, helyett, hogy ott állna a tömegben, ugrásra készen. Miközben az ötször tíz dekás csomagokat rakta a szatyrába, magán érezte az egész sor feddő tekintetét, ezért aztán fizetés után, amilyen gyorsan csak tehetette, szinte szaladva távozott. S pár perc múlva, amikor tudatára ébredt, hogy mit csinál, egy csoport közepén menetelt az úttesten a Mária felé.

„Örültség, szintisza örültség” – mondogatta magának, de nem tudott már parancsolni a lábainak, ment, ment egy ütemben a többiekkel, sűrű folyamban a Központi park és a Katedrális park között, a Március 6. sugárúton. Az emberek nem beszéltek egymással, csak mentek, mentek, feszült nyakkal, kitágult orrcimpákkal szíva a levegőt, ahogy az ívó lazacok mehetnek a források felé, vagy a vasreszelék szalad a mágneses pólus irányába. Mentek egy hatalmas tömegvonzás parancsának engedelmeskedve, amely meghatározza az égitestek pályáját, meghatározza a tér struktúráját, görbületét, behatárolja az egyenesek milyenségét, s azt, milyen mértan lesz az, amelyik kiérdemli itt az igazság jogát.

Már közel voltak a híd gerincéhez, amikor fura hangok hatoltak el X. füléhez. „Rézfúvósok? Cintányérok? Csak nem valami fejes temetése zajlik? Hiszen térzene nem volt itt már több évtizede. Katonai parádé pedig legalább tíz éve, amióta Ceaușescu elnök egyre jobban ritkította az alkalmakat, nehogy túl sok megszüretlen és ellenőrizetlen ember gyűljön egy helyre.” A hangok azonban egyre erősödtek, egyre jobban kivehetők voltak. És valóban, néhány perc múlva feltűnik egy katonazenekar. Tamburmajossal az élen, aki csengettyűs bottal adta a ritmust, s mögötte ott masírozott egy valódi katonazenekar. Az ellensávon parádéztak, így X.-ék csoportjának nem kellett kitérnie az útból. Csak megálltak. Úgy nézték a mellettük elhaladó zenekart, majd a kibontott nemzetiszínű lobogót, az ezred- vagy hadosztályászlót, aranyos bojtjaival, s az azt kísérő díszszázadot, amely felfegyverezve, díszlépésben menetelt valamelyik hírhedt nacionalista induló ütemére. A menet mögött gyerekek jöttek, csapkodták a talpukat az aszfalthoz, láthatóan nagyon élvezték a sohasem látott parádézást. De még meglepőbb volt az a tömeg, amelyik a Tudor Vladimirescu fasor irányából érkezett és a gyerekek után beállt a katonák mögé. Ők kiáltoztak, de a katonazene egyelőre elnyomta a hangokat. Csak mikor a gerincre értek és a zenekar már elhaladt előttük, értették meg a szavakat: LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT! X. egyszerre vette át a csoporttal a jelszót: LI-BER-TA-TE! LI-BER-TA-TE! A csoportjuk 180o-os fordulatot tett és csatlakozott a városközpont felé menetelőkhöz. Az élen a katonabanda fújta a lelkesítő hazafias nótákat, most éppen a PÁRT, CEAUȘESCU ÉS A NÉP című

hírhedt indulót, aminek ritmusára a tömeg is jelszót váltott: JOS DICTATURA! JOS CEAUȘESCU! JOS COMUNISMUL! LE A DIKTATÚRÁVAL! LE CEAUȘESCUVAL! LE A KOMMUNIZMUSSAL!

Így vonultak fel a főtérrre. Az emberek előbb álmélkodtak, de amikor rájöttek, hogy mi történik, tüstént a tömeghez csatlakoztak. A felvonulók sorai így pillanatok alatt megháromszorozódtak a Katedrális előtt ácsorgókkal, beszélgetőkkel, sétálókkal. Mikor a katonazenekar eltűnt az Opera melletti szűk utcácskában, a több mint háromezres tömeg már zúgó katlanná vált. Talán az utolsó melódia tette, az Egyesülés órája, hogy a tömeg hatalmas kört formált és táncolni kezdett. X. még tiltakozni sem tudott, máris megragadták a karját és táncba lendítették. Tudata nehezen küzdötte le a viszolygást, hiszen bár tudta, hogy ez a Vasile Alecsandri által írt dal semmi nemzetiségellenest nem tartalmaz, mégis, Nicolae Ceaușescu propagandájának sikerült ebből a dalból is a nemzetiségi gyűlölködés szellemét elővarázsolnia. Hiszen volt benne két sor: „Iarba rea din holde piară – Piară dușmanii din țară”, azaz: „Rossz fű ne nőjön a réten – ellenség itt egy se éljen!”, amelyet a fűzfapoéta elnök, aki Néróként költői babérokra is áhítozott, hiszen maga írta meg az ország himnuszát proletkultos-nacionalista rigmusokból egy régi Ciprian Porumbescu-dallamra, születésnapj beszédei alkalmával sohasem felejtett el idézni, azon okból is, hogy születésnapja mindössze két napra esett az első egyesülestől, amikor Moldova és Havasalföld uniójából megszületett Románia. Ezeken az ünnepi szónoklatokon az Elnök nem felejtette el, hogy hangsúlyozza: a „rossz fű”, a „sorainkba befurakodott idegen elem”, a magyarok, a németek és más nemzetiségiek, az okai minden bajnak, mert eleszik előlünk – mármint a románok elől – a kenyeret, a húst, bomlasztják az ország egységét, ezért van szükség szekuritátéra, ezért nem tudjuk nyugodtan élni és élvezni e tejjel-mézzel folyó Kánaán gyümölcsét. A magyarok, az „egykori urak” vissza akarják szerezni Erdélyt, ezért kell pusztulniuk, ezért kell kitepniük őket gyökerestül az ősi dákoromán rögből. X. nagyon jól tudta, hogy Vasile Alecsandri semmi ilyesmire nem gondolt, amikor ezt a verset írta, hiszen a vers megírásának pillanatában a „rossz fű” nem jelentett semmiféle idegen elemet, hanem éppen ellenkezőleg: mindazokat a románokat, akik ellenségei a haladásnak, az ország kerékkötői. De a recepciót irányítani lehet. S az emberek mindig azt érzik bele egy versbe, amit az adott korban, az adott helyzetben sugall.

– Maga magyar? – kérdezte X.-től hirtelen a mellette táncoló nő.

– Igen. De hogyan jött rá?

– Mert elgondolkozott, mert nem énekelt.

– De...

– Ne tiltakozzon, tudom, mire gondolt. De az hazugság. Amit az elnök mondott, nem igaz. Ő a „rossz fű”. Neki, nekik kell pusztulniuk. A komcsiknak, akik ide juttattak minket. Mi, emberek, össze kell hogy fogjunk, csak így győzhetjük le őket. Egységben!

– Igen, egységben!

A nő rámosolygott. Széles, cigányos arca volt, barna bőre, teli szívvel mosolygott és kacagott, úgy adta át magát a tánc boldogságának, hogy X. először érezte újra oldódni azt a gyomrában levő görcsöt, mely reggel óta úzi, hogy tegyen valamit a félelme ellenére. Az agya azt mondatta vele, hogy ne ragadtassa el magát, ő nemcsak magáért felelős, a szíve viszont hajtotta. Űzte, hogy tegyen, mert itt a lehetőség arra, hogy cselekedjen. Ki kell rázni magából a félelem köveit, hiszen azok terheivel nem lehet kiegyenesedni, nem lehet magasra emelt fővel a világgal szembenézni. Nem lehet ujjongani, nem

lehet rikoltani, nem lehet lelke mélyéből világra ordítani a szabadságot.

Visszamosolygott a nőre és a szatyros kezét a magasba lendítve belekapcsolódott az éneklésbe. Olyan volt ez, mint valami transz. Az egymásba kapcsolt kezeken áradó közösségi szellem, mely elsöpörte a múlt rémeit, a tudat mélyén kopogtató szellemeket, az ektoplazmákból testet öltő fehér szörnyeket.

– Tegnap Tőkés László háza előtt táncoltuk először ezt a táncot, románok és magyarok együtt – mondta, kiáltotta a nő, hogy túlharsogja a sok száz torok énekét. – Csak együtt győzhetjük le a bolsevik diktatúrát! Egységben! Egységben!

– Egységben! – kiáltotta vissza X. románul.

Hirtelen az a gyermekkori olvasókönyvbeli történet jutott eszébe, amelyben az öreg Ion Roată bácsinak magyarázzák az egyesülést, annak szükségességét. A bojár, hogy szemléletes példát szolgáltatson, elküldi a kertben levő hatalmas malomkőért Roată bácsit, hogy hozza elé. Az öreg erőlködik, de nem bír vele. Ekkor a körülötte levő többi parasztot is elküldi a kőért a bojár. Most már megemelik a malomkövet és eléje hozzák. A bojár így magyarázza a dolgokat: „Látja, öreg, ezért kell egyesülnünk, mert egységben az erő. Azt a súlyt, amit maga meg sem tudott emelni, közös erővel könnyen felemelték. Érti már, hogy miért kell az egyesülés?” Az öreg azonban csóválja a fejét. „Én csak azt látom az egészből, Nagyjóuram, hogy az egyesüléssel semmi sem változik. Először csak nekem parancsolt Kigyelmed, azután meg sok embernek. De a követ csak nekünk kellett felemelnünk!” Vajon most kinek emelgetik meg a társadalmi prés kőlapját? Hiszen bizonyos, hogy ha le is döntik Ceaușescu diktatúráját, nyilván lesz valaki, aki a helyére ül. És ha csak örvendeznek majd, hogy milyen szépen egyesültek, s milyen nagyszerűen dobták le a követ, egyszer csak azon kapják magukat, hogy már más osztja a parancsokat, és a követ újra ők hordják a vállukon.

Nem volt ideje, hogy végiggondolja ezt a kellemetlen képzettársítást, mert ebben a pillanatban vette észre a kör túlsó oldalán Brîndușát. Brîndușa – azaz magyarul Kökörcsin – a helyi magyar napilap, a Szabad Szó szerkesztője volt. Román lány volt, egy pópa lányának szerelemgyereke, akit egy magyar házaspár nevelt fel. Megtanították magyarul is, de mindig román érzelműnek, romának nevelték, hogy majdan, ha felnőtt korban megtudja igazi származását, ne forduljon ellenük, ne okozzon lelki törést benne a felismerés. Brîndușa ily módon meglehetősen könnyedén vészelte át a tények megismerését, és valódi anyjával való találkozása csak megerősítette kötődését nevelőszüleihez. S bár az óvodától az egyetemig csak román iskolába járt, a Ceaușescu-éra legmagyarfalóbb éveiben az a meghökkentő gondolata támadt, hogy magyar újságíró lesz. A megye nem gördített semmiféle akadályt felvétele elé, nem úgy, mint a magyar újságírók esetében, nyilván abban a reményben, hogy egy megfelelő kollaboránssal gyarapodik állománya, ám Brîndușával elszámították magukat. A pöttöm asszonyka iszonyú erőfeszítéseket tett, hogy pótolja nyelvtani ismereteit, helyesírási hiányosságait, hasznossá tegye magát a lapnál, és a pártpolitika és a szekuritáté irányában olyan ellenállást fejtett ki, melyre Y. is felfigyelt, s hamarosan Pászka Imre mellett a legmegbízhatóbb barát lett a lapnál. X. egyáltalán nem csodálkozott, hogy itt látja, hiszen Y. arról beszélt legutóbb, hogy Brîndușa minden hétfőn arról faggatja, hogy „mikor kezdjük már el mi is?”, főként azóta, hogy a bolgároknál is megtörtént a fordulat. Brîndușa hívő volt. Vakon hitt abban, hogy történnie kell valaminek, mert „ez így nem mehet tovább, az emberek torkig vannak Ceaușescuval”. Y. azzal bosszantotta, hogy különféle

fifikás ötleteket talált ki arra nézve, hogy Nicolae Ceaușescu még milyen hülye intézkedéseket vezethet be. Például energiatakarékossági okokból megszüntetheti a pazarló városok közti közlekedést, s újra röghöz kötheti az embereket. Még szebb lenne, taglalta Y. kajánul, ellopva X. egyik sci-fi ötletét, hogyha az embereket gázmaszk viselésére köteleznék. E maszkba aztán nevetőgázt vezetnének be, akkor egyből megoldódna minden probléma: mindenki rózsaszínűbben látná a világot, s csak örvendene, kacagna. Vagy pedig az emberek csuklójára tapsoló-métert kötnének, mely rögzítené, hogy az illető mennyi ideig tapsolt az adott hónapban. Ennek függvényében lehetne tovább csökkenteni a fizetést, a megtakarított pénzből pedig fizetni lehetne a keményebben tapsolókat, a tapsterv túlteljesítőit és sztahanovistáit. „Ezzel a néppel mindent meg lehet tenni” – mondogatta Y. és ilyenkor Brîndușa azzal replikázott, hogy hozzávágott egy csomag Scînteia-t, Ceaușescu képmásával, melyek ott voltak az asztalán, miután elő kellett fizetnie rá, erre még kötelezhatték, de arra már nem, hogy haza is vigye a szennylapot.

A hora közben lassan leállt, felbomlott, mert a tömeg Hunyadi kastély felé eső része kiáltozni kezdett: „LA STUDENȚI! LA STUDENȚI!”, azaz „A DIÁKOKHOZ! A DIÁKOKHOZ!” X. szeretne volna látni, hogy ki kezdte el a kiáltozást, hiszen eszébe villant, hogy tegnap is a diákokkal kezdődött a tömeg manipulálása. Odarendelték a tanárokat, tehát a szekusok számítottak rá. Vajon ma már visszavonták őket? De nem volt idő ezen töprengeni, mivel az áradat meglódult és magával sodorta. A MODEX divatház és a Hunyadi kastély között áramló sokaság lassan sorokba fejlődött fel és elindult a Michelangelo utca felé, hogy ott a hídon átkelve egyenesen a diákvárosba érjen. X. megszaporozta a lépteit, hogy előbbre jusson, megtalálja Brîndușát. Sorról sorra tört elő, gondosan megfigyelve a tömeget. Valahol a pártszálló magasságában járt, amikor felfedezte a fiatalasszonyt.

– Hé, Dusi!

Brîndușa visszafordult.

– Szia!

Csak most vette észre, hogy a férjével, Doruval volt. Armanca mérnök szerb származású volt. Alacsony, barna bőrű, koromfekete hajú.

– Szia, Doru!

– Szervusz!

– Láttalak a hórában, s gondoltam közelebb jövök – szólt Brîndușához X.

– Én nem láttalak!

– Talán azért nem, mert a második sorban voltam és a túloldalon.

– Lehet. Y. hol van?

– Á...

– Mi van...

– Hát mondjuk misszióban...

– Miféle misszióban? Megint titokzatoskods. Nem hallod, mit kiált a tömeg? Szabadság!

– Igen, szabadság, már akinek. De van, akit lefüleltek!

– Hogyan?

– Igen, nem viccelek. Z.-t lecsukták.

– Ez nem lehet igaz. Mi tegnap délutántól ott voltunk Doruval és egészen a Megyéhez elmentünk.

Nem láttam, hogy valakit lefogtak volna.

– Pedig így van. Tegnap éjjel a Circumvalațiunii negyedben fogták el. Valószínűleg sok más emberrel.

– Hallod ezt, Doru?

– Hallom. Én nem értem. Egész délután olyan szelídek voltak a szekusok, hogy azt hittem: még a párt kulcsait is a kezünkbe rakják.

– De nem rakták!

– Nem, de viszonylag nyugalom volt. Mondtam is Dusinak: „Látod, ez mégiscsak Európa!”

– Igen, én is ezt mondtam már hónapok óta Y.-nak: „Itt nem lesz Mennyei Béke tere! Itt nem lesz mészárlás! Ez mégiscsak Európa!”

Mintegy aláhúzendő, a tömeg rázendített a FĂRĂ VIOLENȚĂ! ERŐSZAKMENTESEN! jelszóra. Arra, amit Berlinben, Prágában és Szófiában kiáltoztak.

– Hallod? Hallod? – lelkesedett Brîndușa. – Ez Európa! – Aztán a sötéten magába meredő X.-re nézve egy oktávval lejjebb adta.

– Nem, nem értem. Miért fogták volna el az embereket?

– Talán csak megszokásból – vélte Doru.

– De mi felvonultunk és nem bántott senki – replikázott Dusi. – Akkor miért nem működött a megszokás?

Doru vállat vont.

– Ez itt a kérdés – mondta X. De nem folytatta. Lenyelte, amit mondani készült, hiszen nem szerette volna, hogy bármi is kiszivárogon abból, amit látott, abból, amit tudott, hiszen nem akarta Z. helyzetét rontani. Nem szabad senkinek tudnia, hogy ők tudtak arról, hogy ezt a tegnap esti tüntetést ki-provokálták, hogy egyszerre több irányból is manipulálták. Hogy itt a felszín mögött hatalmas erők vívják harcukat a hatalomért, a továbbélésért, az átalakításért vagy a megmaradásért.

Már a Michelangelo úton mentek. Keresztül a villanegyeden, a Három a kislány villa mellett, ahol az a bizonyos színházigazgató lakozott dicstelen glóriában.

Brîndușa azonban láthatóan nehezen emésztette meg a hallottakat.

– Ha közbeléptek, miért olyan későn tették? – kérdezte.

– Talán azért, mert előbb közölték a történeteket a főnökeikkel. Nálunk is így történik. Ha valami van a gyárban, akkor a művezetőtől felfelé lépcsőzetesen halad az információ a miniszterig, vagy az Egyes Számú Kabinetig. S utána mindez visszafelé. Lehet, hogy ezért léptek csak késő este. Mindig elkésve. Hiszen, ha az igazgató a WC-re papírt akar tenni, biztonságból megkérdezi legalább a miniszterhelyettest.

Dusi hajlott Doru magyarázatára, s X. nem akarta megjegyezni, hogy a párt és a szeku más tészta. Ők közvetlen kapcsolatban vannak az egyes számú kabinettel. S az ok sajnos egészen más természetű, mint ahogyan Doru gondolja termelési tapasztalatai alapján. X. örvendezett, hogy nem kényszerül magyarázkodásra, s más irányba próbálta terelni a beszélgetést.

– Tegnap ott voltatok a Tőkés háza előtti órán?

– Ott. De ez tulajdonképpen nem a háza előtt volt, hanem a sarkon, már az úttesten. A Március 6. úton. Te is ott voltál?

– Nem, én a híd mellett álltam. Onnan mentem. De azt szeretném kérdezni, nem emlékszel, ki kezdte el mondani, hogy a tömeg induljon el?

– Nem is tudom. Mellettem egy szakállas fiú volt. Valamilyen Borbély. Ő mondta. Én tőle hallottam.

– De más is mondta. Én hallottam, hogy a fal mellől kiabált valaki. Egy bőrkabátos férfi. Az arcát nem láttam. Mintha ő kezdte volna. De miért érdekel? – kérdezte Doru.

– Mert kísérteties a hasonlatosság – morfondírozott X. – Ott is egy tánc, aztán hirtelen meglódul a tömeg. Pont mint most.

– Igaz – mondta Brîndușa. – Akkor is a diákokhoz mentünk. Csak máshonnan.

– De vajon ugyanolyan eredménnyel?

– Hogy érted?

– Hát úgy, hogy nem jöttek ki.

– Tényleg, nem jöttek ki. Azt mondják, be voltak zárva.

– Azért kíváncsi vagyok: ma is zárva vannak?

– Ez mindjárt kiderül.

Valóban a nagy szürke kötömbön túl, mely a 700 éves Temesvár emlékművének helyét jelölte ki, s amelyre sohasem kaptak központi engedélyt, mivel Bukarest csak 500 éves évfordulóját ünnepelte, s nyilván nem létezhetett valahol a koszos vidéken nálánál ősbibb város, mely ráadásul oly kétes dicsőséggel rendelkezett, hogy Magyarország fővárosa volt az Anjou-ház alatt, nos, ott a kötömbön túl, a csupasz ágak bozótján keresztül már látszottak a diáknegyed épülettömbjei.

*

A kormányzati forródrót vörös készüléke felberregett.

– Igen, itt Radu Călan.

– Mi a helyzet nálatok? – hallotta az Elvtárs fátyolos hangját a készülékből.

– Elnök elvtársnak jelentem: a helyzet normális.

– Hogyan folyt le az erődemonstráció?

– Jelentem: jó volt.

– Nekem azt jelentették, hogy nem érte el a célját. Sok az ember.

– Sok, Elnök elvtárs. De ez nálunk megszokott. Máskor is van a főtéren ilyentájt néhány száz ember.

– De nekem ne legyen! Azért küldtem ki a katonaságot, hogy féljenek. Miért nem mennek haza?

– Nemsokára hazamennek, Elnök elvtárs. Közeledik az ebédidő.

– Biztosan nincs semmi reális veszély a tegnapi estmi események megismétlődésére?

– Mihalea tábornok átvette a vezetést. Biztosított róla, hogy mindenről gondoskodtak.

– Akkor rendben.

– Jó étvágyat, Elnök elvtárs!

– Ahm.

Ez helyettesítette a Diktátornál a köszönömöt. Hiszen, hogy mondhatta volna azt egy alattvalójának, hogy „köszönöm”. Arról a kölcsönös gesztusról, hogy „viszont”, szó sem lehetett. Ebben az „ahm”-ben benne volt minden. Mint mikor egy külvárosi vagány köp egy jó vastagot a

járdára, aztán a cipőjével jól el is teríti, megsemmisíti a „bacikat”. Ilyen kis bacilusok voltak ők mindannyian a Nagy Vezér szemében.

Radu Călan erre gondolt, miközben letette a kagylót.

*

SZILÁGYSÁG, Erdély

Zilah után Tökés László már bizonyos volt abban, hogy Szilágymenyőre viszik. Végrehajtják az első, vagyis a májusi határozatot. A szelíd lankás dombok gyermekkori emlékeit juttatták eszébe, a kanyargó út a hatalmas gödrökkel, mintha a sorsát mintázná. Mineu – jelzi az útszéli fehér tábla a gyülekezet helyét. El sem lehet tévedni. A templomtorony jó útmutató.

Az autókaraván zúgására félbeszakad az istentisztelet. Berke Sándor tiszteletes vezetésével kijön a gyülekezet. Az asszonyok sírnak, a férfiak tekintetében büszkeség. De a szekusok nem engedik közel az embereket. A néptanács elnök asszonya hajbókol a temesvári szekusok előtt. Mutatja a befoltozott paplak kerítését, s az oszlopokat, amelyek Lászlót egy koncentrációs tábor díszleteire emlékeztetik. Beterelik őket az udvarba, az ajtót bezárják. Farkaskutya csahol. Villanyszerelők reflektorokat raknak az oszlopokra. Végre újra megérintheti Edith kezét. Nem beszélnek, de mindketten ugyanarra gondolnak. László Auschwitz című versére:

„Megrepednek a bőr cserepei,
otthon maradnak a csigák,
alusznak otthon az ersényesek,
itt olvasztott zsír,
Csont-szappan olvad:
mosnak a krematóriumban.”

Hát igen. Itt voltak. Otthon. Egy tisztára mosott és vikszolt gázkamrában. Csak a gáz bekapcsolásának időpontja kétséges. Addig is biztosították a megfelelő körülményeket a megfigyeléshez.

Ceauschitz.

Nagyon rossz vicc.

*

X. a szatyrát rázva menetelt a tömegben. Innen belülről minden egyszerű volt. „Mi vagyunk a nép! Kik vagytok ti?” „Előre!” „Nem hátrálunk meg!” „Le a zsarnoksággal!” „Le Ceaușescuval!” Csak mentek, kiáltoztak, s megmámorosodva attól, hogy hangjuk beleforrt a nagyobb egységbe, erejük meg-ezerszeresedett. Z. mesélte nekik egyszer, amikor a regényüket írták, hogy a világban léteznek szinergetikus folyamatok. Ezek olyanok, amelyek úgy viselkednek, mintha megszegnék az energiamegmaradás elvét, ugyanis ezen folyamatok végén mindig mérhetően több energia keletkezik, mint a folyamatba belépő anyagok energiája. A felvonuló tömeg is ilyen szinergetikus rendszer, fogalmazta meg magában X. a tételt, hiszen az, ami így létrejön, messze meghaladja az egyének erejének és bátorságának algebrai összegét. Itt valami minőségileg más keletkezik, egy másféle entitás, amely új szabályok szerint viselkedik, saját erkölce és értékrendje van. A tömeg felszívja az egyént,

felolvasztja a sejtek közötti válaszfalakat, s az egyéni tudatok egybeömlenek, láthatatlan utakon kommunikálnak. Olyan ez, mint egy kollektív mámor, egy folytonos orgazmus, egy hatalmas nő, hiszen csak egy nő képes két-három percenként újra átélni az orgazmus gyönyörét, a tömeg nőnemű – nyugtázta magában X., és istenien érezte magát ebben a tudathasadásos állapotban, hiszen teste részese volt a tömegnek, torka, karja, lába együtt mozgott vele, együtt ordított, de közben tudata éles és éber volt, metsző gúnnyal szemlélte az egészet, miként egy rideg tükör a hálósoba mennyezetén az alatta zajló kéjelgést.

Valahol az első sorok már megütköztek a katonákkal, de ezt csak onnan tudta, hogy új kéjinger futott végig a tömegben:

Soldați, soldați

Voi pe cine apărați?

Bakák, közlegények!

Vajh ti kiket védtek?

És a „bakák, közlegények” feladták a csatárláncot, szerteszét szaladtak, elfutottak a Megyeház mögé, a Tulnicului utcába, a Filipescu utcába, a Victoriei utcába. Szétspricceltek, mint a víz az előrenyomuló test előtt, pillanatok alatt felszívódtak, s a tömeg végigzúdult mind a négy sávon, meg a két pár villamossínen is a Megyeház előtt. Ez a remegő nagy kitárulkozás, a felszabadult tér betöltése, úgy tűnt: egy pillanatra ki is merítette az indulatokat, hiszen a kiáltozás lassan elhalt, az emberek a helyüket keresték az új térformában, a hosszan elnyúló kígyóból ki kellett alakulnia egy új lénynek, talán egy roppant polip lesz az, amely karjaival körülöleli a Székházat és összeroppantja, és mélybe rántja, miként a hajókat a középkori szörny, a mitikus krakken; egyelőre azonban a régi kígyóbőr levedlése után a tömeg először egy amorf amőba alakját vette fel, lassan alakultak ki a hosszú sorok, a fogókarok nyúlványai, az oldalaknál álló vízágyúig nyúló tapogatók, finom szívókorongok.

„Ieșiți afară! Ieșiți afară!” „Gyertek ki! Gyertek ki!” indult a tömeg közepéből az új jelszó. Lassan gyűrűzött szét az új alakzat szélei felé, lassan vették át a jelszót, hiszen a reflexívek csak most kezdtek kialakulni, miként egy tanuló csecsemőnél, vagy újdonsült, betanítás alatt levő robotnál, akinek karjait először mozgatják a szükséges irányokba. Csak nehezen értették meg eleinte a szélek, hogy kinek is kéne kijönnie a Házból, de amint megértették, annál zajosabban helyeseltek, vették át a ritmust. Az épületsor néma volt, sehol sem nyílt ablak, csak itt-ott látszott a függöny lebbenésén, hogy néhol áll valaki az ablak mögött, ám senki sem merte vállalni a párbeszédet a tömeggel.

A tömeg várt. És kiáltott. Várt. És kiáltott. És nőtt a feszültség. A karok megelevenedtek, mozogni kezdtek. És ekkor működésbe lépett a vízágyú. S ezzel egy időben a járdáig szorított rendőrsor is munkába lendült. Az első sorokra ütlegek zápora zúdult. A vízágyú sugara ledöntötte az embereket a lábukról. Az óriáspolip hatalmas teste megrándult, összehúzódott, aztán a hátulról jövő nyomásnak engedve gyilkos ölelésre fonódott a vízágyú köré, a rendőrök köré. A szorításban hamar eltűntek a fehér sisakok, a gumibotok. Lábak erdeje gázolt az elesettekre. Egy pillanat és már a falnál voltak. Egy pillanat és máris a vízágyúnál voltak. Elöl, hátul, oldalt rohantak az emberek a fémszörnynek, s a kabátjukat vagy az ingüket terítették a vízágyú fülkéje ablakára, vagy szorították a vízágyú csövére. Elrepült? Jött helyére másik. És újra és újra. Valahonnan előkerült egy feszítővas. Úgy látszik, a szeku által nyújtott tegnapi példa ragadós volt. Ütések zúdultak a szélvédő sodronyhálójára. Az oldalt

állók pedig megpróbálták ritmikus hórukkokkal felfordítani a vízköpő szörnyeteget.

A gépkocsivezető beláthatta, hogy így nem sokáig tarthatja magát, mert menekülni próbált. A tömegbe gázolt, keresztül a villamossíneken, úgy, hogy a menetrendszerű sávra kerüljön, meg aztán arra ritkább is volt az áradat, kevesebb az ember. De a tömeg rádöbbsent a menekülési szándékra és most már ellentámadásba kezdett. Tömör sorok álltak a kocsni elébe, mely megfeneklett a sűrű masszában. Újra tucatnyi kar csapott a kocsira. Kieresztették a gumiból a levegőt. A szelepek keservesen sítottak és a szörnyeteg térdre rogyott. Működésbe lépett most már több vasdorong. A szélvédő üveg szétporlott. A gépkocsivezető bemenekült a páncélozott toronyba és magára zárta az ajtót. De most már nem volt kegyelem. A vasdorongok újra munkába álltak és lassan szétverték az üzemanyagtartályt. A fekete motorolaj ragacsos tócsába gyűlt a gépkocsi körül.

– Kifelé, vagy rátok gyűjtjük!

Egy félpercnyi néma csönd után lassú motozás hallatszott. Két csapzott, falfehér arcú legény mászott ki a masinából.

Ütések zuhogtak rájuk minden irányból.

– Ne öljétek meg őket! Nem ők a hibások! – hangzott többfelől. – A bűnösök túlfelől vannak!

Míg a két kiskatona fekete lábnyomokat hagyva maga mögött elinalt gyárvárosi laktanyájuk felé, a tömeg haragja újra a lezárt, de most már védtelen Pártház ellen fordult. A szürke épület hatalmas tömegével gögösen és gúnyosan meredt a tüntetők feje fölé – a hatalom mindenhatóságát volt hivatva sugallni.

Egyszerre két irányból is indult a roham. Egyesek bakot tartottak egymásnak, s az emberpiramis tetejéről próbálták elérni a nagyon magas földszinti ablakokat, mások, akik vasrudakkal voltak felfegyverkezve, a bejáratni ajtókat vették ostrom alá. Akciójuk szinte egy időben sikeredett, s jutottak be az első emberek az épületbe. A masszív kapuk feltáruultak és a tömeg izgatottan tódult a szentély előcsarnokába, amelyről eddig legtöbbjük csak ábrándképeket idézhetett fel. A hatalmas vörös szőnyeg fehér márványlépcsőkön futott fel a magasföldszint tágas, négyzetes csarnokába, mely körül márványlépcső tekeredett a felső emeletek felé. Ez a márvány már sárgásbarna volt, s a korlátot kicsi, faragott márványoszlopocskák tartották méltóságteljesen.

Bentről hirtelen hatalmas üvöltés harsant. X. sejtette, hogy mi történt. Azok, akik továbbléptek a földszinti teraszról, az első emeletre vezető központi lépcsőn szembetalálták magukat Nicolae Ceaușescu emberfeletti, szinte emeletnyi magas portréjával, mely a számára fenntartott és mindig vörös selyemkötéllel lezárt fölépcsőn várta a méltóságteljes lábak jöttét. A híres kétfülű hivatalos portré volt, mely helyettesítette az előző félprofil ábrázolást, melyet a nép az „aranykor” be-
köszöntével „e într-o ureche” – szó szerint „félfűlű”, de átvitt értelemben „félkegyelmű”, „félnótás” – kifejezéssel tisztelt meg, ezért aztán a propagandagépezet kicseréltette az összes ábrázolást. Ez a hivatalos fénykép a „nívós” temesvári képzőművészek által hatalmas vászonra kinagyított, gondos fotorealizmussal megvalósított, szórópisztollyal kidolgozott variánsa volt, mely nem kis pénzt hozhatott a másolók kasszájába. Az épületbe hatolóknak most erre a képre csaptak rá és üdvözlőalkások közepette rángatták le a helyéről, feszítették ki irtóztató, tonnányi aranyozott keretéből, s kezdték kivonszolni az utcára. Valóban, hamarosan a kitárt kapuban megjelent a kimerevítő lécekkel együtt a hatalmas vászontekercs, amelyet az épület lépcsőin gurítottak le a tüntetők lábai elé.

– Tüzet! Tüzet! – harsant a tömeg üvöltése. Tíz öngyújtó is sercent egyszerre, és hamarosan fellobogott a láng. Az emberek hátrább húzódtak. Az épületből újabb behatoló csoportok érkeztek. Egy hatalmas vörös zászlót hoztak diadalmenetben. A sarló-kalapácsos kommunista zászlót, mely ott lógott a portré mellett szintén emeletnyi magasan.

– Tűzre! Tűzre! – skandálta a tömeg.

A vörös bársonykígyó szertartásosan ereszkedett rá a portré lángoló tűzmagvára, akár egy tűztojást ölelő mitikus szörny. Mikor a zászló vége is a tűzbe hullt, X. hirtelen a gnosztikusok Uroborosz kígyójára gondolt, mely önnön farkába harap. Igen, a kommunizmus is kétségtelenül ilyen önfelfaló kígyó volt, mely az egység és szilárdság megőrzése érdekében öntestét zabálta, legjobbrait falta fel, hogy megmaradjon a tökély, a szent kör, a hatalmasok szent köre.

A figyelem közben az emelet felé fordult, hiszen onnan a nagyterem erkélyéről egy fiatal lány vagy asszony egy címer nélküli, kivágott közepű nemzeti trikolorót lógatott ki. Nyilván ezt is a portré mellől szerezték be, ott állt annak jobb oldalán. Most a piros-sárga-kék zászló mint megelevenedett sárkány táncolt a tömeg felett. Két fiatalembernek kellett a leány segítségére sietnie ahhoz, hogy az erkély mellvédjéhez kötözzék a súlyos zászlót, melyet a szél meg-megemelt, s így mindenki láthatta a címer helyén megvillanó eget, vagy a fal szürkességét, attól függően, hogy hol álltak, a zászló alatt, vagy attól távolabb. X. a falat látta bele a címer helyébe, akik ott az első sorban álltak: a magasságot, a szabadságot csodálták meg e résen át.

Újabb és újabb csoportok váltak le közben a tömeg elejéről, nyomultak be a párházba, indultak kíváncsi felfedezőútra a „szentélyben”, amelyről annyit beszéltek a kétkezi dolgozók körében. És nem jöttek vissza üres kézzel: újabb portrékat, vörösbe kötött Ceaușescu-műveket hoztak és rakták a máglyára.

X. is érezte, hogy valami a bejárat felé hajtja. Bár nem egyszer járt már bent, amikor lakásért meg állásért szaladgált a különböző irodákban, mindig meghajtott fejjel, szolgamód kunyerálva, hogy legyenek szívesek és teljesítsék alkotmányos jogait. Szatyrát himbálva végül is belépett a főkapun és meglepetve tapasztalta, hogy az oldalfülkéből nem üvöltött rá a szolgálatos szekus: „Állj! Vagy lövök!”, nem alázta meg a félanalfabéta rendőrőrmester: „Hé, te seggfej tanárocska, nem látod, hogy erre senki sem jár? Ez nem a te számodra való kapu! Mire tanítottak ott az egyetemen, te vízfej?”, most egyszerűen belépett a főkapun és ha akart, elmehetett bal felé a tanügyi főfelügyelő irodájába, most nyitva volt az elválasztó üvegajtó, amellyel félfogadási napokon elreteszelték ezt a szent előcsarnokot a magaféle civilektől, s csak az üvegre nyomott orral láthatta, hogyan járnak-kelnek odaát az „elvtársak”, miként hajlonganak vagy emelt orral masíroznak egymás előtt, a ranglétra fokozatai szerint, miként hozzák a teli szatyrokat a szuterénben levő büféből. „Büfé!” Ez hirtelen egy ötletet sugallt.

– Hé, fiúk! – szólt oda néhány tébláboló tizenévesnek, akik láthatóan lógó orral járták a betört ajtajú irodákat, mivelhogy már sehol sem találtak Ceaușescu-portrékat vagy zászlókat, amelyeket tűzre lehetett volna vetni, hiszen az első hullám megelőzte őket. – Nem lenne kedvetek meglátogatni a párt élelmiszerraktárát?

– Hol van? – csillant fel az érdeklődés a fiúk tekintetében.

– Valahol itt a földszint alatt. Lefele kell menni a lépcsőkön, csak annyit tudok róla.

– Menjünk!

Egy feszítővassal felszerelt suhanc állt a menet élére és máris lejutottak a szuterénbe. Egyik ajtó jobb felé nyílt, a másik előre vezetett. Az előre vezető ajtó rácsos vascsírái mögött azonban jól lehetett látni, hogy arra van a büfé, a csillogó hűtőpultokkal, hűtőládákkal.

– Ez az, Marcian! Mindent bele!

A Marciannak nevezett beakasztotta a vasrudat a vasajtóba és nagyot rántott rajta. Az ajtó akkorát durrant, mint egy puska lövés, de az erős zár kitartott. A lövésszerű zajra azonban az előcsarnokból emberek futottak utánuk az alagsorba, s ugyanakkor kinyílt a jobb oldali ajtó is és két munkásőr dugta ki a fejét.

Akik ebben a pillanatban értek az előcsarnokba, a lépcső felső végére, a munkásőrökre mutatva kiáltották: Azok lőttek!

A két idős munkásőrnek még jóformán a száját sem volt ideje kinyitni, hogy tévedés, a fiatalok máris lerohanták őket. A futásban kerestek menedéket; a fürgébb lábak egészen a kerítésig kergették őket.

– Na lássuk, ki sérült meg?

– Senki – mondta X. – Az ajtó durrant!

– Az ajtó? Milyen ajtó? – hitetlenkedtek.

– Ez az ajtó. A pártbüfé ajtaja. Innen kapták az aktivisták az extra ellátmányt.

Most már nagyon sokan gyűltek ide, hiszen az épületben sokfelé hallották a dörrenést.

Arcok lapultak az üveghez. Hitetlenkedő arcok. Egyszerre több feszítővas is az ajtónak feszült.

– Egy, kettő... há-rom! – vezényelt X.

Az ajtó nagy pattanással felnyílt. Beözönlöttek a sötét helyiségbe.

– Hol a lámpa? – kérdezte valaki, aki megbotlott a székekben.

Végre rábukkantak a kapcsolóra és felgyúlt a fény.

– Atyaég, gyerekek, ez szebeni szalámi!

Valóban fehér tartósító anyagban megforgatott gyönyörű téliszalámi-rudak virítottak a tárlókban.

– Meg nyári is van!

– Olvasztott sajt! Úristen, sárga ementáli! – lelkesedett a másik.

– Ezt mutassátok meg az embereknek! Hadd lássák, hogyan élnek az elvtársak, akik nem hajlandók szóba állni velünk! Hát ezért nem hajlandók szóba állni! Ezért! Mert nekik nem fáj, hogy az én unokám életében egyszer sem látott még ilyet!

Hangja elcsuklott.

Mintegy vezényszóra a feszítővasak lesújtottak a tárlókra.

– Emberek! Emberek! – próbálta megfékezni X. az indulatokat, a józan észre apellálva, hogy nem kell feltétlenül mindent összetörni ahhoz, hogy kivegyék a bűnjeleket, de az elkeseredés hulláma elemi erővel hullámozott végig a tömegen. Mindenki saját példájára gondolt, saját megnyomorított gyermekkorára, ifjúkorára, öregkorára, arra, amit elszalasztott az életből egy velejéig rothadt rendszernek köszönhetően. És ezt a frusztrációt nem lehetett józan ésszel levezetni, hiszen itt volt a bizonyosság, hogy nem az ország élt a nyomor egyenlőségében, ahogy hirdették nekik, hanem ők a nyomorban, s akik a meghúzott nadrágszíjakról prédikáltak, a jövő nemzedékekkel szembeni szent kö-

telességről – íme: ők semmit sem tagadtak meg maguktól. Régóta tudták ezt, de eddig a percig mindez csak szóbeszédnek tűnt. Pletyka. Amit hittek is, meg nem is. Hiszen az embernek keserűségében jólesik valakire kígyót-békát kiáltani. De ez már nem ellenpropaganda volt. Ez valóság. A megalázó, a meghirdetett társadalmi utópiát szembeköppő valóság. Világ proletárjai egyesüljetek! – Világcsalók Egyesülete!

Módszeresen összezúztak mindent. S utána fáklyát vetettek a halomba. Mindössze néhány üvegszilánkokkal teli téliszalámi-rudat vitt ki néhány suhanc, hogy a kintieknek felmutassa.

De most már nem volt megállás. Irodáról irodára haladt a tömeg és mindent, amit bírt, összetört. Telefont, amin a hazug utasításokat adták ki, íróasztalt, amelyen a hamis eredmények nulláit ragasztották a helyi munkasikerek adataihoz, hogy tetsszen „odafönt”, az iratszekrényeket, ahol viszont a megválaszolatlan jogos kérvények erdőit őrizgették, tologatták.

– Tűz! Tűz! Tűz!

X. kitántorgott az épületből. Átvágott az épület előtti tűzrakás mellett, s a túloldal felé haladt, ahol a vízágyús tűzoltókocsi és mögötte, a Victoriei utca torkolatában három katonai teherautó álldogált, nyilván a Megyeszékház őrzésére szolgáló katonák szállítókocsijai.

Mire átért az újságosbódé mellé, ahol az előző nap este állt az eseményeket nézve, már több ablakból dőlt a füst.

Olyan volt, mint a dzsinn, mely kiszabadult a palackból, amikor Szindbád óvatlanul kihúzta a dugót. Feketén és vészjóslón tört az ég felé, s X. nem tudta magának megbocsátani, hogy meggondolatlan kíváncsiságával milyen bajba sodorta az embereket. Hiszen a törő-zúzó tömeg öntudatlanul is újra a kezükre játszik. Nem csupán a mozgások öröklődtek át a tegnapi manipulációból, hanem az indulatok levezetésének primitív sémái is. És ez végzetes lehet, hiszen önkéntesen szolgáltatják az indokot az erőszakra. Újra elő lehet venni a tegnap egyszer már begyakorlott sémát. És bizonyosan hamarabb fognak cselekedni. Hiszen ma már nem kell kivárniuk az akció végét. Ma rögtön lecsaphatnak. Csakhogy lesz-e merszük az eszkalációra? Hiszen kétséges, hogy egy ilyen megvadult tömeget meg lehet-e fékezni egy tucat rohamrendőrrel. S akkor nincs más hátra: löni kell. Vagy megismétlődik a történelem. A kommunizmus Bastille-ja leomlik. Ezzel megsemmisül az egyik leggaládabb kommunista diktatúra Európában.

Vagy-vagy.

*

Decebal Dima úgy érezte magát, mint akit ólmos bottal fejbesuhintanak. Maga elé meredt és nehezen tudta összeszedni gondolatait. Pillantása fel-alá ugrált, akár egy ketrecbe zárt vad tekintete. Csak egy mondat lángolt tudata sötétjében, miként vetítőteremben a KIJÁRAT vörös felirata. „Ide is bejöhetnek.” „IDE IS BEJÖHETNEK.” Hiszen tízezren vannak. Vagy tizenötezren. Azt mondták az ügynökök. A vízágyúkat egyszerűen letörölték a színről. És három osztag szekukatonát is. Meg a munkásőröket. Rendőröket. Néhány perc alatt minden ellenállást szétverték. S ha valaki elkiáltja magát: a „szekukhoz”, tíz perc múlva futhatnak, mint a nyulak. IDE IS BEJÖHETNEK. Ahogy nem tudta megállítani őket az a három osztag katona, hogyan fogja azt megtenni az a három őrmester és két szekustiszt, aki a kapunál áll? Vagy talán az udvart védő egyetlen szakasztól reméljen segítséget? IDE IS BEJÖHETNEK. És nincs menekvés. Akkor megkérdezik: „ki itt a szekuparancsnok?” És ha nem is

áll fel, nem kételkedik abban, hogy mindenki ujjal fog rá mutogatni, hogy a saját bőrét mentse. Sőt az sem kizárt, hogy valamelyik kollégája maga fogja elkészíteni a hurkot és szolgálatkész hajlongások közepette maga adja a lázadók kezébe, hogy az első lámpavasra felkössék. Ki kell innen törni. Nem várhatja tétlenül, hogy kinyírják. Mert IDE BEJÖHETNEK. De őt nem szabad itt találniuk. Igen. A legfontosabb, hogy a terror első hullámát elkerüljem. Ki kell jutnom ebből a csapdából. A páncélszekrényre nézett. Ez az! A pénz. Hát persze. Meg kell mentenem a szeku vagyonát. Csak nem fogom itthagyni, hogy elégeessék azok az örültek, ahogy a párt épületében tették! Hiszen jól fog még jönni, ha majd le kell kenyerezni valakit a hallgatásért. Hiszen szekusokra minden rendszernek szüksége van. Olyan emberekre, akik vakon teljesítenek minden parancsot és nem kérdezősködnék, hogy miért. De ehhez át kell vészelní a káosz, az interregnum szakaszát. És ehhez pénz kell. Sok pénz. Kár lenne veszni hagyni.

Sebesen lapátolta be a tízezres csomagokban levő, összesen majd félmilliónyit az aktatáskájába. Visszazárta a páncélszekrényt, majd nyugodtságot erőltetve magára, kilépett az előszobába, odavetett foghegyről egy „ebédelni mentem”-et, s eltűnt, mielőtt bárki is visszakérdezhetett volna, hogy van-e Mihalea tábornoktól engedélye. Lement az udvarra, de nem a hivatali kocsijába ült, hiszen jól tudta, hogy a sárga szín és a kicsi szám alapján könnyen elkaphatják. Fogadta a hátsó kapunál szolgálatot teljesítők ideges tisztelgését. Könnyed akart lenni, de a feszültség igazából csak akkor oldódott benne, amikor elindította saját kocsiját a kapu előtti parkolóban, és kihúzott a civil forgalom előtt lezárt Brăila utcából az Industria Lînií fasorba. Ez jókora kerülőt jelentett a gyárváros felé, ám megérte, hiszen útvonala így nem keresztezte a hídíg álló tüntetőket, akik esetleg gyanút foghattak és leállíthatták volna a két belügyi épület irányából érkező személygépkocsit. Semmi szüksége sem volt egy ilyen eshetőségre, pláne ennyi pénzzel a táskájában. Hiszen ez az életet jelenthette. A veje most megmutathatja, hogy mennyire hű apósához, aki a kórházigazgatói székbe ültette, aki karrierhez juttatta, katedrát szerzett neki az egyetemen és elit klientúrát, kizárva a gazdasági rendőrség kellemetlenkedéseit. Továbbra is szigorúan titokban kell tartania kilétét a szomszédai előtt és hétfőn át kell íratnia vagyona javát gyermekeire. Aztán jöhet akár az özönvíz. Csak arra kell ügyelni, hogy ki ne lógjon a sorból. Se túl elől, se túl hátul. Akkor nem lehet nagy baj, bármi is történjen. Hiszen szekusokra minden rendszernek szüksége van. Vagy lesz. Csak ki kell várni a megfelelő pillanatot.

Amikor jobbra kanyarodva ráfordult a Dacilor utcára, már teljesen megnyugodott. Tekintetével megsimogatta a mellette levő ülésen nyugvó, degeszre tömött táskát és elégedetten elvigyorodott: „A pánik nem is olyan rossz tanácsadó”.

*

Mihalache, a Központi Bizottság küldötte falfehér volt, és mint egy papagáj, szüntelenül ugyanazt mondogatta:

– Ugye megmondtam, ugye megmondtam, ugye megmondtam...

Radu Călan tudta, hogy a szervezési osztályvezető helyettese arra céloz, hogy tegnap, amikor 18:30-kor megérkezett Bukarestből Cumpănaşuval, a „kultuszminiszterrel” s a Máriához vitette magát, teljesen betojt a több mint kétezres tüntető tömeget látva, és így oktatta ki: „Íme, elvtársam: ide vezetnek a dolgok, ha nem hozunk idejében intézkedéseket.” Azóta szüntelenül mást sem csinált, csak intézkedett, fontoskodott, szinte le sem szállt a telefonról. Emil Bobunak a seggét is kinyalta nagy

igyekezetében, hogy mindenről ő számoljon be elsőként, s este, mikor végre megnyugodtak a dolgok, az egészet saját „győzelmeként” könyvelte el. Ma egész nap magas lóról beszélt mindenkivel a megyénél, csak most, amikor a tömeg betört az épületbe és lángra lobbant a földszint s az első emelet is, akkor jutott eszébe, hogy ő ezt már tegnap megjósolta, s most már mosta kezeit, hiszen végül is Călan az első titkár, vagy nem? Kedve lett volna a szarházit az épületben hagyni, de amikor a betört kapu után feljebb húzódtak a magasabb szintekre, úgy jött nyomában, mint egy szűkülő pincsikutya, egy pillanatra sem szakadva el tőle. Eleinte azt követelte, hogy mutassa meg a titkos alagutat, amelyet ilyen célokra építettek, de amikor kiderült, hogy ez nem a Központi Bizottság, melyet úgy össze-lyuggattak titkos alagutakkal, mint egy ementáli sajtot, teljesen összeomlott, s azóta csak nyögdécsel. Amikor végre elhatározta, hogy kimegy a tömeggel beszélni, Mihalache még nagyobb siránkozásba fogott, s csak akkor csillapodott valamelyest, amikor kiderült, hogy ennek kedvéért ki fognak menni az épületből. Úgy jött fel mögötte a harmadikra a folyosólabirintuson át, majd le a kettes kapuhoz, hogy meg se nyikkant. Csak most, hogy végre kijutottak a kettes számú kapun át az utcára, pontosabban az Augusztus 23. térre, támadt fel újra, jött meg a szava. Mert innen a kapuból jól látszott, hogy a túloldalon már égtek a katonai teherautók, melyek épp e térrel szemközt zárták le a Victoriei utca torkolatát. A szél éppen feléjük fújta a vastag füstöt, így nyugodtan kiléphettek az utcára, átvághattak a kiürült hivatalos parkolón, mintegy húsz méternyire a tömegtől.

– Hova megy, Călan elvtárs? – nyögte ki Mihalache. – Csak nem gondolta komolyan, hogy azok közé megy?

– Dehogynem: komolyan gondoltam. S mint a propagandában és szervezésben járatos ember, gondolom, a segítségemre leszel, hogy meggyőzzük a tömeget: menjenek szépen haza!

– Én? Én?... Oda?... Azok felakasztanak!

– Dehogy akasztanak. Azt hiszem, megint hibát követtünk el, hogy rátok hallgattunk. Már előbb ki kellett volna menni és beszélni ezekkel az emberekkel.

– De hát hallotta, hogy mit kiabálnak?

– Hallottam.

– És...

– Szépen kell beszélni velük, meg kell ígérni mindent, amit csak lehet, másként nem megy.

– És ha nem elégszenek meg annyival?

– Akkor tárgyalni kell velük újból.

– És ha azt követelik?

Radu Călan a feléjük gomolygó füstfelhő felé nézett és úgy tett, mintha nem értette volna meg, hogy Nicolae Mihalache provokálja. Vagy ha úgy tetszik, „teszteli”.

– És ha azt követelik? – ismételte meg Mihalache egyre erőszakosabban, aki visszanyerte pimaszságát, amióta kikerült az épület falai közül, ahol életveszélyben érezte magát. – Ha az Elvtárs leváltását követelik?

Radu Călan tudta, hogy azt kellene válaszolnia: „akkor a KB vezetősége elé kell terjeszteni a javaslatot”, de azt is tudta, hogy egy ilyen kijelentés egyértelmű lenne az öngyilkossággal, ezért inkább leszegett fejjel elindult a virágágyásokat megkerülve a tüntetők felé.

– Hát én? – kiáltott utána kétségbeesetten Mihalache, ahogy távolodó alakját látta. Egyedül újra

elesettnek és védtelennek érezte magát, hiszen aztsem tudta, mi van abban az intézetben, amelynek fehér, rácsos kökerítése mellett az első titkár a tömeg felé megy. És mi lesz vele? Hová menekülhet? A Pártszállóban nincs többé biztonságban. Iratai, kabátja, táskája az épületben maradtak. Ez egy idegen vidék! Hogy jut vissza az ismerős Regátba? Futásnak eredt, aztán megállt. „Csak olyan közel megyek, hogy szemmel tartsam”, döntötte el. „Ha baj van, viasszasaladok a szekuhoz. Bár az sem valami biztonságos hely. De adnak egy gépkocsit, uzsgyi a reptérre és már itt sem vagyok.”

Radu Călan közben az Electronica helyi kirendeltségének fala mellett kiért az Augusztus 23. sugárútra.

– Emberek! Emberek! Húzódjának el innét, mert ha felrobbannak a kocsik benzintartályai, a roncsok agyoncsapják magukat!

– Miért menjünk el? Robbanás? Hogy? Miért? – zúgtak, kavarogtak körülötte a kérdések.

– Azt mondom, emberek, menjenek feljebb a sugárúton, az Újságok székháza elé, ott nagyobb biztonságban vannak!

– Ki maga, hogy ennyire szíven viseli a sorsunk? Csak nem a télapó?

– Emberek, én Radu Călan vagyok, a megye első titkára. Idevaló, a régi temesváriak jól ismernek. Egy idősebb ember közelebb lépett. Jól megnézte a füstben nehezen kivehető arcot.

– Ez igazat mond!

– Micsoda? Csak nem vagy te is aktivista?

– Nem. Nézzétek meg a kezem. Én nyomdász vagyok. A nyomdafesték beeszi magát a bőrbe. Ezt nem lehet hamisítani.

Az öreg a kétkedők elé dugta kezét s azok hümmögve retiráltak.

– Én mondom nektek, ez valóban ő. Évekig volt a megyei propagandaosztály vezetője. Mikor Telescu volt az első titkár, meg Iliescu a helyettese.

– Boldog idők!

Az emberek bólogattak. Hiszen Mihail Telescu mindenki jó szívvvel gondolt. Ő korszerűsítette a város közlekedését, varázsolt széles aszfaltutakat a városkapukba, szabta ki gondosan a forgalomterelő körutakat és sugárutakat a régi poros utcácskákból, modernizálta a város központját, építette a háború utáni korszak építészetileg figyelemreméltó műtárgyait. Könyvkiadó született, felvirágozott a kulturális és a gazdasági élet. Telescu ízig-vérig bánsági volt, s ezért Ceaușescu nem szerette. Le is váltatta. De az emberek annál inkább kedvelték, amikor együtt álltak sorba tejért a szatyrával bevásárló körutat végző egykori első titkárral, kinek az új oltyán első titkárok még a pártkantinban való kosztolást is megtiltották, bár ez elvileg minden volt pártaktivistának szent joga volt. De hol számított itt a jog, ahol mindent a fentről érkező telefonok parancsai alapján intéztek?

– Szóval, maga az akkori gárdából való?

– Igen.

– És hol volt eddig, míg így tönkretettek minket?

– Hunyadon, aztán a tervezésben dolgoztam.

– Hát nem nagy sikerrel, azt látjuk.

– De ha olyan jól látnak mindent, azt is látják, hogy november közepétől már van viszonylag rendszeresen villanyuk és nem kapcsolják ki minden este. Ezt is a tervezőknek köszönhetik.

- Ez valóban így van – bólogattak többen is.
- De miért nem lehetett ezt előbb is megtenni? – kérdezte harciasan egy fiatalember.
- Akkor nem én voltam az első titkár a megyében.
- De egy magafajta volt. Az az Ilie Mare.
- Én nem felelhetek más emberek tetteiért.
- De miért nincs rendes kenyér? – kérdezte egy nő. – Azt mondja meg! Az embernek beletörik a foga!

- Rossz a gabona, nem kel meg rendesen, ezért aztán tovább kell sütniük, s attól szárad ki így!
- Miért nincs rendes gabona?
- Mert az elődöm ilyen gabonát termesztetett.
- Persze, mert azt nézte, hány kiló terem, de azt nem, hogy az csak takarmánynak való gabona. Călan hallgatott. Tudta, hogy az embereknek igazuk van, de mit felelhetett e vádakra?
- Hát a hús? – kérdezte az asszony. – Azzal mi van? Azt ki ette meg?
- Kevés a kukorica. Nem tudunk elég disznót tartani a kombinátban.
- Mert külföldre viszik, azért.
- Kell a valuta gépre, nyersanyagra.
- Azt mondták, kifizették az adósságokat! Miért nem adnak többet?
- Mert kevés van. A keveset meg nem lehet úgy elosztani, hogy mindenkinek bőségesen jusson.

Meg kell érteniük...

- Mi nagyon megértjük. Csak maguk nem értenek meg bennünket. Mert maguknak van! Láttuk azokat a szebeni szalámikat.

Radu Călan ismét csak nyelt egyet.

- És a lakások? Egyetlen lyukban nyomorgunk hatan. És a nagyobbik fiam már elmúlt tíz. Hát mondja meg, élet ez? – kérdezte az asszony.

- Rajta van a listán?
- A sürgősségi listán? Rajta. Kihallgatáson is voltam. Épp magához voltam berendelve.
- Nem emlékszem...
- Hogy is emlékezne, hiszen el sem jött a fogadóórára!
- Bizonyosan valami sürgős gyűlésen voltam, azért nem jöttem el.

– Hát igen, gyűlni azt tudnak. Meg dekrétumot hozni. Szülj, asszony, szülj, hogy nagy nemzet legyünk! Ahhoz van eszük! De hogy hol lakjunk, mit adjunk enni a gyermekeinknek, arra nem gondolnak! Maguk akkor is gyűlnek!

- Hát nekem útlevét ki ad? – kérdezte hibás románsággal egy idősebb bácsi. – Deutsche Mark kell maguk, útlevét adni, nix?

- Az útlevéladás nem rám tartozik – hárította el magától a vádat Radu Călan.
- És a kenyér sem, a hús sem, a ház sem...
- Nézze, elvtársnő, jöjjön be hétfőn reggel, várjon meg a kapunál és ígérem, intézkedem...
- Na persze, mint protekciónak esetleg kiszúrják a szememet valamivel, ami nem kell már a jobb elvtársaknak...
- Hát akkor mit akarnak, emberek?

– Igazságot!

A kis csoport spontán módon skandálni kezdett:

– SZA-BAD-SÁ-GOT! I-GAZ-SÁ-GOT! SZA-BAD-SÁ-GOT! I-GAZ-SÁ-GOT!

Radu Călan visszafordult és lehajtott fejjel ment át a túloldalra, ahol Mihalache várakozott visszafojtott lélegzettel, menekülésre készen.

– Jó, hogy ép bőrrel megszabadult közülük!

– Mondtam, hogy nem esznek meg!

– Mit akarnak?

– Amit maga is tud. Húst, kenyeret, lakást, útlevelet. Mindenki a magáét.

– De hát ezeket a kéréseket nem lehet mind teljesíteni.

– De meg kellett volna próbálnunk, mielőtt ide jutottunk volna.

– Călan elvtárs, maga túl lágy szívű. Látom már, az a baj itt. Ha az emberek látják, hogy engedelkenyek velük, akkor követelőzni kezdenek és mindenféle örült igényekkel állnak elő. Így nem lehet egy megyét vezetni, Călan elvtárs. Én ezt meg is mondtam Bobu elvtársnak, már meg ne haragudjon érte. Az ellenség kihasználja a gyöngye pontjainkat.

– Mit ért Ön gyöngye ponton, Mihalache elvtárs?

– A megalkuvó, az álhumanista nyöszörgést, elvtárs. Most nem olyan idők járnak. Kelet és Nyugat összefogott, hogy elpusztítsa az igazi kommunizmust. Most minden tétozásért drága árat kell fizetnünk. A legnagyobb árat. A kommunizmus ügye kerül végveszélybe, ha még habozunk.

Mihalache teljesen beletüzesedett. Teljesen átvette Nicolae Ceaușescu stílusát, még a hangsúlyai is hasonlítani kezdtek. De hát ezt kívánták tőle, s ez a zsebkaméleon csak alkalmazkodott, igyekezett megfelelni a példaképnek.

Radu Călan megpróbálta elengedni a füle mellett a szavakat. Hiszen ismerősek voltak. Ugyanaz a kéttucat fogalom, amelyet unos-untalan ismételt az egész propaganda úgy 1975 óta. Addig még adtak a nyelvre, hogy a propaganda kifejező legyen, újságírói módon megírt, meggyőző. Istenem, hova jutottunk? Ilyen félalfabétákkal kell megértetnem magam? Egy ilyet küldtek a nyakamra, akinek teljes szókészlete nem haladja meg a nyolcszázat? Aki semmit sem ért, vagy nem akar megérteni a problémákból? Hova fog ez az ország még lesüllyedni?

Mihalache lendületesen magyarázott, Radu Călan egyetértően bólogatott, hiszen tudta, hogy az a legegyszerűbb eszköz az ilyen kitörések megfékezésére, ha hagyja, hogy kibeszélje magát, eltelve az önnön fecsegése és variálókészsége feletti gögtől, aztán tenni kell, amit lehet, megköszönve „bölcs útmutatásait”, ha netalántán jól sülne el a dolog.

Közben visszaértek a Megyeszékház oldalához. A kerítés mellett katonák és tűzoltók gyülekeztek, ezért feléjük vették az irányt.

– Jó, hogy megérkeztek! Próbáljanak a hátsó kapun az épületbe hatolni és kezdjék el a tűz oltását! Egy csoport menjen be itt a 2. kapun. A harmadik emeleten bejutnak a főszárnyba. Ott van átjáró. Igyekezzenek meggátolni, hogy a tűz áttérjedjen a felső emeletekre!

– Értettük, első titkár elvtárs! – mondta egy tűzoltó kapitány.

A katonák gumitömlőket görgetve elindultak a kijelölt útirányokba.

Egy rendőr érkezett lóhalálában.

- Nicolae Ceaușescu elvtárs keresi már jó tíz perce, első titkár elvtárs!
- Az épületből lehet beszélni?
- Nem. A kormányvonal megszakadt. Valószínűleg kitepték a zsinórt.
- Akkor?
- Mihalea tábornok elvtárs a belügybe kéreti. Ott működik a vonal.
- Akkor induljunk.

Futólépésben haladtak végig a Filipescu utcán egészen a Leontin Sălăjan sugárútig, majd ott jobbra fordulva tették meg a belügyig a még szükséges 150-200 métert.

Mihalea tábornok a körmét rágta idegességében.

- Az istenit! Hol volt eddig? Már ötször hívott hiába.
- Értem, de pont az előbb talált meg a küldötte!

Mihalea tárcsázott, aztán bekapcsolta a kihangosítót.

- Elnök elvtárs, megérkezett Radu Călan!
- Na végre! Honnan beszél?
- A Belügytől, Elnök elvtárs!
- Miért nem az irodájából?
- A Pártszékházat elfoglalták (alig sikerült elharapnia: „ezt Ön is tudja”), most ég!
- Mit hallok, Mihalea! Fel is gyújtották? Ezt miért nem mondtad?
- Most hallom én is.
- És ti még mire vártok? Hogy utánatok is eljöjjenek és benneteket is felgyújtsanak?
- Már intézkedtem. Felfegyvereztük a szekuritátét és őrséget alakítottunk belőlük. Minden katonánkat a Megyeszékház visszafoglalására küldtük!
- Most? Most? Ezt előbb kellett volna megszervezni! Komoly őrséget, nehogy vérszemet kapjanak a tegnapi akció után! Erre nem gondoltak? Pancserek! Hogy milyen emberekkel kell nekem ezt az országot vezetnem, anyukám! Néhány alak elkezd tüntetni és máris betojnak! Képesek elfutni, otthagyni a Párt székházát ezek kénye-kedvére! Tudja, mi ez, Călan elvtárs? Dezertálás! De-zer-tá-lás! Ezért még számolunk! És magával is, Mihalea! Hogyan szervezte meg azt az őrséget? Milyen marha őrmester kezére bízta?

– Magának Oprescu főfelügyelőnek a kezére!

– Oprescu? Az a beszari, aki nem volt határozatképes tegnap? Hallja, jó helyre küldte, az biztos! Hol van?

- Gondolom, most is ott!
- Egy budiban? Magára zárva az ajtót?

– Jelentem, Elnök elvtárs, én úgy tudom, hogy nincs ott, hanem itt van a belügynél. Ebédelni ment, amikor ez történt.

– Ebédel? Ilyen időben? Az ország ég és ő ebédel? Hát mondják, miféle katonái maguk a pártnak? Míg a hasukat tömik, elfoglalja az országot az ellenség! Szégyen és gyalázat! Mindenről nekem kell gondoskodnom mindannyiuk helyett? Mi lenne ebből az országból nélkülem? Anyácskám!... Ha magukon múlna, már rég nem lenne itt szocializmus! Felfaltak volna minket a kapitalisták! Vagy a peresztrojkácsok!... Még szerencse, hogy maguk helyett is én döntök... Így... Már utasítottam Ion

Tomant, hogy induljon sürgősen a reptérre. Vele megy négy tábornok a hadügyből és Nuța a belügyből. Ők veszik át a vezényletet. Maguk várják meg őket! Addig is sürgősen foglalják vissza az épületet! Egy percig sem maradhat a huligánok kezén! Hiszen ez gyengeségünket bizonyítaná. Utána pedig sürgősen hívják össze a megyei pártaktívát! Megértették? Végrehajtani!

*

Látta. X. látta. Akiket elragadott a hév, és túl sokáig bóklásztak a párt épületében, túl sokáig kíváncsiskodtak, vagy éppen ellenkezőleg, túl későre gyűjtöttek magukban annyi bátorságot, hogy bemerészkedjenek, azokat most begyűjtötték, mint a varsából a halakat. Egy lobogó sörényű, nagyszakállú, vékonydongájú fiatalembernek majdnem sikerült kitörnie, átszakítania a háromszoros láncot, de az utolsónál, alig méternyire a villamossínektől, a híd felől odaszorított tüntetőktől, puskatussal leütötték. Egy fiatal, lobogó sálú diáklány kiugrott a tömegből s megpróbálta kihúzni a katonák közül a fiút, de pórul járt, mert őt is leütötték s rugdalni kezdték, így dobták fel egy sátorponyvás katonai teherautóra. Idekerült egy asszony is, meg egy másik szakállas fiatalember.

A tömeget az erőszak újból felrázta.

„Gyilkosok!” „Gyilkosok!” – kiabálták.

Válaszként újabb roham jött, ezúttal szuronnyal. Több ember megsebesült. Egy zokogó férfi azt mesélte, hogy a híd mellett egy terhes nőt szabályosan felkoncoltak a katonák, amikor nem akart kitérni az útjukból.

Amikor a Megyeház fala mellett újabb osztagok törtek előre és szemközt a Victoriei utcában is megjelentek a katonák, X. elindult a Posta felé az Electronica kirendeltség elől. De csak a Buftea utca sarkáig jutott, amikor látta, hogy a Continental felől jövet is elindul egy fegyveres csapat feléjük. Semmi kedve sem volt beléjük futni, kitért hát előlük, befordult a Buftea utcába. Bement az első kapu alatt az udvarra, átvágott a ládák között, s pár méter után kibukkant a vár megmaradt maradványa előtt a főúton, amelyet Hectorról, a trójai hősről neveztek el, vagy esetleg valamelyik városgazda ilyen nevű kutyájáról. Ezt sohasem lehet tudni. Mindenesetre így kényelmesen a tömeget befelé szorító sorfal hátába került. Visszasétált a sarokhoz és benézett az Augusztus 23. sugárútra. A sorfal most is ott állt az utca torkolatában, miközben a katonák kisebb csoportja igyekezett kiszorítani a tömeget a térről. De csak annyit értek el, hogy a növekvő nyomás alatt hol ide, hol oda áramlott a kemény mag, amely nem volt hajlandó visszavonulni.

Bár a látási viszonyok nem voltak túlzottan jók, hiszen a roncsokból, s a párt székházából is jócskán dőlt a füst, annyit meg lehetett állapítani, hogy az első hullám megakadt, megtört a tömeg ellenállásán.

Ebben a pillanatban hatalmas berregéssel, kigyújtott helyzetlámpákkal egy katonai helikopter jelent meg a katonai reptér felől. Nagyon alacsonyan repült, ezért aztán a hang is hirtelen és hatalmas intenzitással dörgött fel. Lassan elhúzott a sugárút felett a Bega felé, majd az Opera tér irányába fordult, s a Józsefváros irányában tűnt el.

„A katonaság beveti a haditechnikát. Nemsokára jönnek a páncélosok. Ha el tudják őket indítani. Ha van üzemanyaguk. De a kérdések kérdése nyitott maradt. Lőnek vagy nem lőnek?”

*

Oprescu ezredes ugyanebben a pillanatban jegyzi be feladatát a jegyzetfüzetébe:

„Vasile Sopon: menjen az Opera térre két könnyű harckocsi.”

*

Teodoru ezredes a dossziéba illesztette a jelentést, mely szerint több keleti és nyugati követség képviselője indult el Temesvár felé, aztán úgy döntött, hogy személyesen tekinti meg a károkat. Hiszen az események méreteiről saját szemrevételezés alapján akart értékvételeket mondani. A kiadott ko-reográfia számolt ugyanis egy olyan lehetőséggel, hogy épp az akció révén a tömeg megpróbálja saját szakállára megismételni a provokációt, hiszen a tanulási reflex kétségtelenül működő valami, csak hogy az ilyen eset megelőzésére ott voltak a pontos ellenjavallatok. Erődemonstráció, kemény fegyverhasználat. Csak most derült azonban ki, hogy hiába a legjobb darab, ha csapnivaló a szereposztás. Zugszínészekkel nehéz valamit produkálni. Hiszen ezek még ott tartanak, hogy az előadáson a rendezői utasítások kibetűzésén töprengenek.

Benyitott Ardeleanu irodájába. Ott találta az ezredest: saját előszobájában toporgott. Látszott, hogy nem tudja, mit tegyen, amikor irodáját Mihalea foglalta el. Az utasításokat ő adja ki közvetlenül, így leginkább elfutott volna, de nem tehetette, mert idekötötte a kötelességtudat, itt tartották a hivatalnoki reflexek. Teodoru tudta: megváltás számára most minden feladat, ezért úgy gondolta, nagylelkű lehet ezzel a senkivel.

– Nincs kedve elkísérni a Megyeházba? Még sohasem jártam ott.

– De, nagyon szívesen! – ugrott fel Ardeleanu, és szája széles mosolyra nyílt. – Ha Mihalea keresne, mondd meg, hogy misszióban vagyok a megyénél! – közölte magabiztosan a titkári szerepet betöltő tisztjével.

Lesiettek a lépcsőn.

– Nem kell kimenni, az udvaron rövidítünk! – magyarázta készségesen Ardeleanu. – Majd én megyek előre, ha megengedi!

Néhány lépcsőt mentek még lefelé, Ardeleanu kitérte az ajtót, és máris a betonozott udvaron voltak.

Teodoru fülébe zúdult a hatalmas ricsaj. Teherautó állt az udvar közepén, sátorponyvával letakarva. Embereket szállítottak le róla. A géppisztolyos rendőrök géppisztolyaik agyával kegyetlenül szitkozódva taszigálták egyenes sorba a leszállókat, majd a betonon hasra fektették őket, kezükkel az arcukat eltakartatták, gumibottal, lapátnyéllel „dolgozták meg” őket, anélkül, hogy az áldozatok láthatták volna az ütlegetőket. A két főtiszt közeledtére a verőlegények megálltak a munkában, de Ardeleanu rögtön intett: „csak semmi formáság, folytassák a munkát!”

Teodoru egy pillanat alatt szemrevételezte a begyűjtött „anyagot”, s megállapította, hogy itt is a szokásos „szemébtbesepres” folyt. Nem a tüntetés vezérei, az erős egyéniségek akadtak horogra, hanem a hebehurgya kölykök, meggondolatlan tizenévesek, csenevész fiatal emberek, akik férfiasságuk hiányát nagy szakállakkal és hajbozonttal próbálták ellensúlyozni, meg fiatal leányok, sőt, egy gyöngye nagymamaforma is. Akinek ereje volt vagy esze, nyilván felismerte a veszélyhelyzeteket és ilyenkor félrehúzódott. Ritka mázli kellett ahhoz, hogy valami igazi nagy halat véletlenül beseperjenek ebben a fenékhálózásban.

– Mehetünk? – kérdezte Ardeleanu.

Teodoru bólintott.

Kimentek a hátsó kapun, melynek ajtaja éppen tágra nyílt, hogy egy újabb teherautónyi fogoly induljon az udvar mélye felé.

– Ez itt szemben az Ilsa – avagy a Gyapjúipar. Így hívják a régi temesváriak.

– „A” osztályú vízipóló csapat – bölintott Teodoru.

– Tényleg van pólócsapatuk, de hogy milyen ligás, fogalmam sincs. Sohasem voltam kint ilyen ízén. Csak focira járok el. A Polihoz – magyarázkodott Ardeleanu.

„Egy sör, egy hamburger, egy kefélés egy megsarolt kurvával. Lehetőleg erőszakszerű pozícióban. Asztalon, vagy fotelkarfán. Ez a te szellemi szinted” – gondolta Teodoru, de arca semmit sem árult el. Ismerte jól az ilyen vidéki rendőrségek helyi kispfőnökeinek igényeit. A focimeccs státusszimbólum. Ki milyen székre ülhet az első titkár mellé. Kinek hányszor áll jogában bírálni a csapatbeosztást. A center jobb vagy ballábás lövéseit, felhőfejeseit. A jobbszélső beadáskészségét, a középpályások munkabírását vagy az edzőt. Ezt többnyire csak az első titkár után szabad, ha ő „leveszi a kezét az edzőről”. Addig az edző tabu. Hiszen a csapatépítés, az edző kiválasztása, a helyi futballcsapat szereplése végül is a hierarchiában a megye státusszimbóluma. Első a szeku, második a katonaság, harmadik a szekusiskola csapata, utána egyre komplikáltabb a helyosztás, hiszen figyelembe kell venni az első titkár Nicu Ceaușescut, azaz most az Inter Sibiut, régebben a Sportul Studentescet, aztán az oltyánokat, a Ceaușescu-klán szülőföldjét képviselő Craiova csapatát, aztán ott van még Ceaușescu szülőfalujának a klubja, melynek esetében az is megtörtént, hogy 27 gólt lőtt az utolsó mérkőzésen, hogy a szerény falucska „I.” osztályú csapattal erősítse a Kárpátok Géniusza tősgyökerének hírét, és még mennyi-mennyi figyelembe veendő szempont!

– Ez itt jobbról a megyei irattár – mutatott a szeku épülete melletti lapos, szerény külsejű építményre Ardeleanu.

Teodoru bölintott, hogy tudomásul vette. És különösen méltányolta a tervező előrelátását, amikor kiderült, hogy a következő épület a városi Miliția, azaz a rendőr-főkapitányság. Hiszen az iratok így valóban megfelelő helyre kerülnek. Mint az Igazság Intézete, ahol a mindig aktuális történelmet könnyű újratervezni, újraírni. A szeku mai felszereltsége s a régi modellek ismeretében pénzkérdés csupán a nekünk kedvező irattár megalkotása, s a nekünk kedvezőtlen eltüntetése. Az az Orwell kétségtelenül okos fickó volt. Ha ma élne, biztos ötletemberként dolgozna az Intelligence Service-ben. Vagy ha nem ott, a KGB-ben. Hiszen egy előrelátó eredeti ötlet többet ér, mint egy egész személy élősúlya aranyban.

– Ez az Emil Bodnăraș utca – jobbról villák, nagyon szépek, balról ez a kis parkocska a kezdete a Bega-csatornát kísérő parksornak. Innen a saroktól most két úton is mehetünk. Vagy be jobbra és egy ezzel párhuzamos utcán, a Paciureán, s akkor a Filipescuba érve a Megyeház mellett érünk ki, vagy pedig itt megyünk végig a sarokig, míg a főúthoz nem érünk, s csak azután fordulunk jobbra.

– Menjünk a Bega mellett. Tetszik nekem itt. Régen nem volt időm a természetet járni.

A Bega felőli sétányra tértek át, hogy minél közelebb kerüljenek a „természethez”, amelyet itt többnyire csupasz aranyeső-, vadrózsa- és orgonabokrok, valamint elég változatosan megjelenő facsoportok képviseltek a Bega-parti szomorúfüztől a fehérderekú nyír, barázdált kergű akác- és hársfákig, vadgesztenyefákig.

– Mi az a hatalmas szecessziós épület a túlparton, pont a sarkon?

– Az a Neptun. Lényegében gőzfürdő. Valamikor volt előtte egy Neptun-szobor. Vagy valami ilyen. Nem emlékszem pontosan, de erről hablatyolt az egyik beosztottam, aki a régi épületek buzija. Mindenféle fotókat gyűjt, meg levelezőlapokat régi épületekkel, aztán utcák szerint dobozokba rakja őket. Hát nem muris?

Teodoru nem tudta kifejtetni a véleményét, mivel megdöbbenő jelenségre lett figyelmes. Egy fekete kezeslábasba öltözött katona volt, fején tankos sisak, arca vérbeborult, s úgy jött felénk az úton, mint a részeg, fától-fáig verődve, cikcakkban kanyarodva.

– Állj, ki vagy?

– El'társnak jel'ntem, Nentem L'viu őrmester...

Furcsán elharapdálta a szavak felét, így Teodoru csak azt tudta valamelyes valószínűséggel kikövetkeztetni, hogy a keresztnéve Liviu lehet.

– Te Liviu, mi történt veled?

– M'gverték, jel'ntem s'ztelett...

– Kik?

– A t'nthők, t'sztelett...

– Hogyan te, hiszen tankos vagy! Az pedig vastag páncél, te! – mondta dühödten Ardeleanu.

– 'gen k'lyukaszt'tták a m'torinatank't és akk'r srrrrc...

Kifejező hangot adott a szájával, mint aki meggyújt egy gyufát.

– Merre történt ez?

– N'ptun...

– Jól van, menj a Belügyhöz, ott majd elsősegélyben részesítenek...

A tankos elindult a bizonytalan kacsázó járással felfelé a Bodnăraş utcán.

– Ez kapott egyet a fejére – mondta Ardeleanu. – Előbb azt hittem, hogy részeg.

Teodoru nem kommentálta a milíciaparancsnok következtetési sebességét, hanem intett, hogy menjenek. A sarokra érve azonban ahelyett, hogy jobbra fordult volna, balra tért.

Ardeleanu megállt.

– Arra, izé, azok vannak...

– Csak nem fél?

– Nem, dehogy.

Falféher arca azonban épp az ellenkezőjéről árulkodott.

– Akkor nézzük meg őket kicsit közelebbről.

Átmentek a Bega hídon, amelyet Decebalnak neveznek, ám a temesváriak többsége egyszerűen Neptun hídnak hívja, épp úgy, ahogy a Máriánál levő hidat Mária hídnak, a Michelangelo utcán levőt Michelangelo hídnak, a Mihai Viteazul úton levőt Mihai Viteazul hídnak. A Neptun-épület falán levő tábláról Teodoru megtudta, hogy az utca neve 1961. április 12. sugárút, nyilván az első ember ürrepülésének tiszteletére. Pontosabban talán úgy kellett volna mondani: az első sikeres ember vezérelte ürrepülés tiszteletére. Hiszen a Gagarin-féle ürrepülés adatait és hangszalagját csak akkor játszották le, amikor már sikeresen leszállt az űrhajó. Nem volt szabad a „nagy szovjet tudománynak” épp ilyen kérdésben „égetnie” magát. Ezért aztán az előző kísérletekről szóló adatok a titkosszolgálatok kizárólagos tulajdonát képezték. Már az a kevés, ami kiszivároghatott a KGB

legszigorúbb titkából. Így is látott azonban olyan fényképeket, amelyeken az előző emberek is rajta voltak. Ezek egy sajtófőnökön át kerültek ki, amikor az előző „sikerekre” felkészültek. A gondos megsemmisítést azonban elkerülte egy-két példány, mert közben a CIA beépített embere is készített néhány másolatot, amiről senki se tudott. De hát így íródik a történelem. Egy hivatalos „hős első” előtt számtalan névtelen hulla egyengeti az utat. S amikor kiderül a hősről, hogy hamarosan ordítani fog a kínoktól a kapott sugárdózis hatására, amelyet az elégtelenül felkészített úrhajóban kapott, akkor a halála is éppoly gyors, mint világhíre. A nagyközönség, amelyik eddig tapsolt, most sajnálkozhatott a „véletlen baleseten”. Csak a hozzá hasonló erős jellemek tudták az igazságot, ami végül nem is volt oly nagy titok: a történelmet nem azok csinálják, akik a történelemkönyvekbe bekerülnek, hanem olyanok, akiknek nevét, lehet, sohasem fogja ismerni senki a legszűkebb baráti körén túl, de azok sem fogják soha megtudni, hogy ki volt valójában az az ember, akivel viccelődtek, a zenéről, képzőművészetről, jó könyvekről fecsegték – esetleg szeretkeztek. Mert csodák és szenzációk végül is nincsenek, csak nagyon okos emberek, csak gondos tervezés és sok-sok értelmetlennek tűnő áldozat a kívülálló szemében, hogy megvalósulhasson a történelem azon eseménye, amelyet a kívülálló csodaként könyvelhet el.

Ardeleanu megfogta a kabátujját. Remegett. Azt hitte, hogy Teodoru nem látja, de ő is nagyon jól látta, hogy az S alakú kanyart leíró út túlsó hajlatában, egy kenyérbolt előtt zajlik a csata. Az első nyomok már itt megmutatkoztak. A gránit kockaköveket láthatóan megpróbálta felszedni valaki és az egész út szélességében barikádot akart építeni belőle. De nem volt ideje a művet befejezni, mert a harckocsik legázolták a még alacsony mellvédet, szétaposták láncfalpaikkal a gyenge barikádot, a védők hősie ellenállása ellenére, amit vértócsák bizonyítottak mindenfelé. Meg egy véres cafatokból álló halom a külső útsávon, amely a főúttal párhuzamosan haladt. Egy gyerek lehetett valaha, maradványainak apró kupacából ítélve. A tank ráfutott, aztán véres örleményként még vagy húsz méter hosszan szétszórta.

Ardeleanu egy fának támaszkodva hányt.

„Civilbagázs.” Teodoru lenézően mérte végig a rendőr ezredesi egyenruhába bújt alakot, aki csak addig volt katonás, míg alattvalóinak adott parancsokat, ám itt a veszély első kézzelfogható jelére látványosan összeomlott. Nem tudta megállapítani a görcsbe rándult arcáról, hogy a gyerekhulla látványától borult-e ki ennyire, vagy pedig attól a félelemtől, hogy egyenruhát visel, s ha közelebb mennek, a tüntetők valószínűleg rajta próbálják megbosszulni a kiontott vért.

A kenyéruzlet előtt, tőlük vagy százméternyire közben zajlott az ütközet. Az egyik tank láthatóan megfeneklett, alatta és körülötte hatalmas gázolaj-tócsa. Tornyai nyitva. Nyilván ez volt az, ahonnan a katona elmenekült. Két másik tank még vergődött; előre-hátra-oldalt fordult, kanyargott, nem hagyva, hogy megközelítsék. Teodoru azonban látta, hogy az egyik motorja már hörgött, a kipufogógázok gejzíryszerűen törtek ki néha az oldalán, mert valami anyaggal betömtek a csövét. A harmadik körül is ott keringtek a tizen-huszoneves fiatalok levetett inggel, kabáttal, ahogyan azt a bikaviadalokon teszik. A zöldre festett vasszörnyeteg forgott, mozgott, de nem volt kétséges a sorsa, hiszen a fiatalok hátulról ráugranak, eltömik a nyílásait, megcsáklyázzák tartályait és akkor vége. A lerobbant tanknak most, hogy alaposan megnézte, valamilyen vasrudat dugtak a láncfalpába, ettől állt le. Hasonló eszközt keresve a tömegben vagy hat embert fedezett fel lapátokkal, vasrudakkal. Világos volt, csak idő

kérdése, hogy a másik két tankot is megállásra kényszerítsék. Vagy visszavonulnak, vagy elfogják őket a tüntetők. S ha ezek nehézfegyverek birtokába kerülnek, itt már nem lesznek elegendők a rendőri, karhatalmi módszerek. Ez már a polgárháború kezdete.

– Na jöjjön, mehetünk vissza! – mondta Ardeleanunak, aki még most is a fát támasztotta a járda mellett.

Kényelmesen elindult visszafelé. Előzetesen azonban egy pillantást vetett a túloldalon a Cinematograful PARC, PARK mozi feliratú alacsony épületre, s a mozi mögött a háttérben magasodó, elég jó állapotban levő zsinagógára. Úgy tűnt, hogy az épület használaton kívül áll. S ezen nem is csodálkozott, hiszen a szervezetben közismert titok volt 1978-tól a Jesahanu–Marcu-féle egyezmény, melynek értelmében havonta Izrael 2000 és 50 000 dollár közötti díjat fizetett minden egyes kivándorolt zsidóért a nyugatnémet, svájci vagy az osztrák nagykövetségeken keresztül. „Ha még lenne kétmillió zsidónk, nem kéne foglalkoznunk a nemzetgazdaság kérdéseivel” – mondta Nicolae Andruță Ceaușescu egy szekuritátés ideológiai kurzuson. Csakhogy nem volt már annyi. És a maradékért Izrael egyre kevésbé volt hajlandó kifizetni az egyre feljebb srófolt tarifát, hiszen az itt maradtak zöme nem volt már aktív munkaerő, nem volt az az elit-értelmiségi, amelyre szüksége volt. Inkább az ittmaradtak-ittragadtak rendszeres támogatására állt át. Ez olcsóbb volt, mint az irreálisan magas fejpénzeket kifizetni.

A Bega mellett TAB-ok, páncélozott csapatszállítók közeledtek, s ráfordultak a Neptun hídra, igyekeztek előre, nyilván a Megyeház felé.

Mire a híd gerincére értek, már látták is őket munkában; a villamossínek mentén haladva próbálták a tömeget kiszorítani az Augusztus 23. sugárútról. A Bodnăraș utcán közben újabb két teherautónyi fegyveres érkezett. Lezárták mögöttük a Neptun hidat, s az utcán ragadt kisebb tüntetőcsoportok összefogdosásához láttak.

– Na, ez a Megyeház – szólt hosszas némasága után Ardeleanu.

– Magam is rájöttem – mondta Teodoru.

Nem volt nehéz. A kiégett tűzoltókocsi, a három katonai teherautó roncsai a túloldalon, itt pedig az ablakokból dőlő füstcsíkok világosan jelezték a harc hevességét. Lábával megrugdosta az épület lépcsői előtt feltornyozott máglya hamu- és üszökhalmát, miközben a szeme sarkából látta, hogy Ardeleanu hevesen gesztikulálva elzavarja azokat a kiskatonákat, akik rá akartak rontani, felelősségre vonni, hogy „milyen jogon járkál itt s piszkál a »bűnjelekbe« ez a civil”. A színes vászonmaradvány, a vörös kötélfoszlány, rajta a lapok pernyelegezőjével, egy elszenesedett üvegszilánkos rúd, amit az áradó sültszag alapján összeégett szalámirúdnak ismert fel, feltárta előtte a tüntetők indulatainak mozgatórugóit. Az útról hátrafelé szorított tömeg „Libertate”, „Jos dictatura” skandálásai pedig hozzátették mindazt, amire kíváncsi volt.

„Ha nem kezdenek el rögtön löni, lehet, egy óra múlva már elkéstek. Ha nem késtek el máris. Hiszen látható, hogy ennek a tömegnek még szüksége volt a direkt jelképekre, hogy elemi dühe feltörjön. Azok viszont, akik a tankokkal harcolnak, már az erőszaknak való ellenállásban nyernek újfajta tapasztalatokat. Azokat már nem lehet semmiféle erődemonstrációval megfélemlíteni. Vagy mi végezzük ki őket, vagy ők kötnek fel minket. Más alternatíva nincs. Ezt világosan el kell mondani Macrinak. Hogy tudja, mihez tartsa magát. A halogatás egyenlő az önfeladással. A most elvesztett

percekért drága árat kell fizetnünk.”

Ardeleanu közben eltűnt. Biztosan bement az épületbe körülnézni. Ahogy belépett a tisztelgő kiskatonák között, kiket Ardeleanu az előbb világosított fel kilétéről, rögtön felfedezte az ezredest. Egy sárgásbarna, erezett márványoszlopnak dőlt. Biztosan hányt volna, ha még lett volna benne valami kihányynivaló.

„Ez most ébredt arra, hogy nincs visszaút” – állapította meg magában Teodoru. – „Micsoda féreg. Nyilván úgy képzelte el, hogy a hatalom csak seggnyalásból és a nagy sápok besöpréséből áll. Most azonban rádöbbsent arra, hogy a hatalmat meg is kell tartani. Nem csak álnoksággal, csalással, de ha kell, vérfolyókkal is. Ha a többi is mind ilyen, mehetünk keresni magunknak egy cellát a fogházban. Vagy egyenesen állhatunk a lámpavas alá, hogy felkössenek. Úristen, micsoda bagázsba keveredtem! Ha Macri nem intézkedik rögtön, ki kell dolgoznom egy szökési tervet. Jugoszlávián át Nyugatra. Hiszen ami a fejemben van, elég arra, hogy halálomig jól megéljek az Intelligence Service-ben, vagy a CIA-ban. A Pacepa-tanítványság jó menlevél.”

*

A kocsikból alkotott égő barikád megállította a tankokat a Bega áruház előtt az Eminescu utcán. Az Egyetemi Könyvesbolt felőli oldalon, ahol X. is állt, nagyszámú ember gyülekezett, kiabált. Ide húzódtak vissza azok, akik a Buftea utcán, a Lenin körúton vagy más mellékutcákon idejében kisurrantak a katonaság gyűrűjéből. Ott, feljebb, az Eminescu meghosszabbításában levő Augustus 23. sugárúton a katonaság teljesen átvette a hatalmat. Meg a tűzoltók is, hiszen a füst elállt. Itt azonban a tankoktól és TAB-októl feldühített tömeg most gyújtotta fel az Universităţii Könyvesbolt igen gazdag Ceauşescu-gyűjteményét, amely rögtön a bejárat mellett, az egyetemi fiatalság és a tanárok megfelelő ideológiai színvonalát volt hivatva biztosítani. S nem is hiábavaló erőlködés volt, hiszen a legtöbb tanár még ma délben is ott ült kirendelt őrhelyén, lezáratta az otthonok ajtóit, ablakait, s csak néhány helyen történt meg az a „lazaság”, hogy a hiányzó „gyenge láncszemeket” kihasználva a diákok is csatlakozhattak a tüntetéshez. No meg azok, akik fittyet hányva a parancsoknak, kimásztak az otthonok melletti fákra, s onnan jutottak a földre, vagy pedig a lábtörést kockáztatva kiugrottak az első emeletről.

A környező házakból rozsdás vaságy, lyukas lavór, régi babakocsi érkezett a barikád megerősítésére. A legbátrabbak a tankosok előtt ugráltak modern matadorként, kabátjaikkal ingerelték, „vezették” a „bikát”, míg a megfontoltabbak szöggel lékeltek meg a barikád mögött parkoló kocsik benzintartályait, mosdótálakban fogva fel az értékes nedűt, amelyet mindenre elszánt asszonyok töltögettek akkurátusan literes üvegekbe, készítették bele a gyújtókanócot, a dugófojtást, hogy tökéletes legyen a Molotov-koktél, a mindenkori lázadók fő fegyvere. Akik nem tevékenykedhettek más módon, azok csoportokba gyűlve szavalókórust alkottak.

Soldaţi, soldaţi

Voi pe cine apăraţi?

Bakák, közlegények

Vajh ti kiket védtek?

Ez volt a leggyakrabban ismételt rigmus. X. is ezt művelte egy jó fél órán át, aztán ráunva az ismétlődésekre, az állóháborúra, s nem lévén semmiféle vágya arra, hogy a tankok lőréseit a mellével

fedje be, kiabálva, hogy „most lőjetelek, most lőjetelek, gazemberek!”, elindult, hogy megtudakolja a helyzetet a belvárost környező utcákon. A tér végében, a szűk utcácska túloldalán, amelyet Május 9. utcának hívnak, a Macul Roșu (Piros Pipacs) cukrászda előtt az emberek a mindig üres hűtőpultokat állították fel barikádként, ha a tankok netán áttörnék a Bega Áruház előtti gátat. Itt a Libertății téren is égett az újságárusbódé a rengeteg ceașescus lappal, a tér túlsó felén az Ungureanu utca torkolatában, a Banloc üzlet előtt egy kék Daciát fordítottak fel (kis rendszámú, tehát egy fejes kocsija volt), s azt helyezték el torlaszként a szűk utcában, arrébb csend volt, az őrszemek a helyükön a Katonai Helyőrség székháza és a Tiszti Kaszinó előtt. X. átment az Alba Iulia utcácskába, ahonnan a Magyar Színház bejárata nyílt, innen ki az Opera térre, ahol két páncélozott járművel ingerkedett a tömeg, aztán betért szűk utcácskájukba és belépett az ódon épület lépcsőházába. Ideje volt már hazatérni. „Zsi nagyon izgulhat, hogy így kimaradtam” – gondolta magát korholva. „Biztosan kétségbeesett már.” Hirtelen elővette a bűntudat, hogy elfeledte, neki kötelességei is vannak. Ahogy közeledett az ajtóhoz, úgy nőtt a szégyenérzete, hogy amikor az ajtót kitárta, már csillogott a könny is a szemében.

– De jó, hogy megjöttél! – mondta Zsi.

– Kérlek, ne haragudj!

– Nem haragszom. Forradalom van. Nagyon szégyelltem volna magam, ha most magamra gondolok és meggátollak abban, hogy azt tedd, amit tenned kell.

– Drágám – borult a törékeny testre X. Most már megállíthatatlanul csorogtak szeméből a hálakönnyek. Nem kellett magyarázkodnia. S ez volt a szép. Tudták egymást. Ismerték egymás minden rezdülését. És vakon bíztak egymásban. És örülten szerették egymást.

– Kicsi buta – simogatta X. fejét kissé szögletes mozdulatokkal Zsi. – Én tudtam, hogy jó helyen vagy. És okos fiú vagy. Tudod, hogy mit kell tenned. És visszajössz.

– Visszajöttem.

– Akkor most mesélj nekem is. Mi történik? Csak valami helikopter zaját hallottam. Vagy kétszer.

– Mindent elmesélek, te angyal. De közben odateszem melegedni az ételt, hiszen enned is kell. Rég elmúlt már dél.

– És kávé is tegyél oda! – kiáltott Zsi X. után, aki már a konyha felé tartott. Kezében ugyanaz a szatyor, amivel reggel útnak indult Zsi kérésére, hogy bevásároljon. Csak most, miközben az asztalra rakta a felvágottakat, értette meg, hogy Zsi mindent tudott. Nála jobban megértette őt, és akarattal küldte el. Hogy ne érezze bezártnak magát miatta, hogy ne érezze: el kellett mulasztania élete nagy lehetőségét, átélni egy forradalmat.

Míg a kávéfőzőt az aragáztűzhelyre állította, érezte, hogy újból előntik a könnyek. A hála könnyei, hogy ilyen nagyszerű asszonnyal ajándékozta meg a sors. Aki ágyhoz kötöttségében is bátrabb, mint ő, aki most végigjárta a forradalom színtereit és elindítója volt egy dühkitörésnek. Hiszen ő csak a bizonytalanságot vállalta. De Zsi mindezt kétszeresen tette. Őt segítve önmagát kétszeres bizonytalanságba taszította, hiszen mi lenne belőle nélküle? És mégis megtette. Mert hitt. Hitt, és hitét nem törte meg az átkos kór sem. A testet meg lehet törni, de az igazi hitet soha.

*

BUKAREST, a Kommunista Párt Központi Bizottságának épülete

– Nézzék, elvtársak, miért hívtuk össze a Politikai Végrehajtó Bizottságot – mondta Nicolae Ceaușescu, és hatásvadász szünetet tartott, hogy tekintetét végigjárassa valamennyi résztvevőn, lássa mindegyik szemben a megismerés pillanatát, a várakozást a kinyilatkoztatásra, mely csak őt illelheti meg. – Temesváron tegnap este bizonyos események voltak, melyek ma délben újrakezdődtek. Az ürügyet az az ügynevezett református pap szolgáltatta, akit az ő vonalukon büntettek meg, Temesvárról egy másik megyébe helyeztek, s ezért távoznia kellett volna az általa elfoglalt lakásból. A lakást nem akarta kiüríteni. A püspök a törvényszékhez folyamodott, s az elhatározta a kilakoltatását. A dolgok sokat halogatódtak. Tegnap kiszálltak végrehajtani a bírósági végzést. Ő csoportot szervezett maga körül. Itt látható a külföldi körök, a külföldi kémszolgálatok beavatkozása. – Kezét jelentőségteljesen felemelte. – Kezdve Budapesttel, mert interjút is adott. – Legyintéssel eresztette le a kezét. – Voltaképpen a dolgok ismertek. Egyébként az is köztudomású, hogy mind Keleten, mind Nyugaton mindenki arról beszél, hogy Romániában változtatni kéne a dolgokon. A keletiek és a nyugatiak is célul tűzték ki, hogy változtatnak, és semmitől sem riadnak vissza.

Pillantása ostorként csapott végig a Központi Bizottság Politikai Végrehajtó Bizottságának tagjain. Az volt a meggyőződése, hogy hipnotizálni tud, s a hazug elárulja magát, nem képes kiállni vesébe vájó tekintetét. De senki sem rezdült.

– Szerveinknek tegnap este sikerült rendet teremteniük. Kilakoltatták oda, ahova a püspökség helyezte. Gyakorlatilag ez szigorúan az ő ügyük volt, és végre kellett hajtani a bíróság kilakoltatási végzését, ami normális volt.

Nicolae Ceaușescu mély lélegzetet vett, hogy jelezze: most jön a java.

– Ma déltájban deklasszált elemek gyűltek össze ismét. Ilyenek már tegnap is voltak, de az elvtársak nem értették meg, hogy ezek ma is visszatérhetnek. Ezek rendbontást szítottak és behatoltak a megyei pártbizottság székházába. Meg kell mondanom, elvtársak, hogy belügyi szerveink gyengén viselkedtek. A normális az lett volna, ha nem engednek senkit hívatlanul belépni a megyei pártbizottság székházába. Őrséget kellett volna állítani. Ez általános szabály. De mind a Honvédelmi Minisztérium, mint a Belügyminisztérium szervei defetista, kapituláns magatartásról tettek bizonyosságot.

Könyökmagasságba felemelte a jobb kezét.

– Én tegnap este beszéltem velük és figyelmeztettem őket, hogy tankalakulatokkal tartsanak erődemonstrációt. Legyenek a városközpontban, ott demonstrálják erejüket. Ez feltételezi, hogy az egységek a központban legyenek – csapott le tenyérrel az asztalra az elnök. – De míg én utasítást adtam, hogy mindez megtörténjen, ti – bökött a hadügyminiszter Milea felé Nicolae Ceaușescu – tettetek egy sétát. Ha az egységek a központban vannak, nem történhetett volna meg az, ami megtörtént. Gyorsan fel lehetett volna számolni mindent. Így azonban másfél órára, elvtársak, másfél órára volt szükségünk, mire megindultak a katonai alakulatok. Hol volt az az erődemonstráció, amelyről beszéltem, amelyet elrendeltem?

Vasile Milea, a honvédelmi miniszter felugrott.

– Jelentem, végrehajtottuk a keletről nyugatra való csapatátcsoportosítást.

Nicolae Ceaușescu felhördült.

– Miféle csapatmozdulatokról beszélsz? A TAB-oknak a városközpontban kellett volna lenniük.

Ezt rendelttem el, s nem azt, hogy keletről nyugatra menjenek. Az este világosan közöltem veled, hogy mit kell tenned. Elrendelttem, hogy a gépesített gyalogság, a harckocsizók erődemonstrációt hajtsanak végre. Ezeknek mind a városközpontban kellett volna lenniük, nem a laktanyákban. Én ezért mondtam, hogy rendezetek erődemonstrációt, mert a demonstráció feltételezi, hogy minden egység a városban van. Ezt jelenti a demonstráció! Igaz, nem adtam meg a részleteket, de amikor az ember azt mondja, legyen erődemonstráció, hát erődemonstrációnak kell lennie. Nem... sétálni, izé, Zsombolya meg Arad felé. A központban kellett volna lenniük, mert az utcák elég szélesek. Ott kellett volna állomásoztatni őket.

– Mindez persze vonatkozik a Belügyminisztérium csapataira is – fordult hirtelen Postelnicu felé, aki Ceaușescu nagy meglepődésére büntudattal hajtotta le a fejét, és nem ugrált fel katonásan, mint Milea. – Nekem az volt a benyomásom, hogy a Belügyminisztérium munkatársai nem voltak felfegyverkezve.

Postelnicu nem felelt, csak mélyebbre horgasztotta a fejét. Elena Ceaușescu fitymálóan legyintett.

– Mit kerülgessük: fegyvertelenek voltak!

– Igen, fegyvertelenek – erősítette meg vészjóslóan Nicolae Ceaușescu.

Postelnicu egy szemernyt felemelte a fejét, kissé féloldalra tartva az arcát, mint a diák, aki rossz fát tett a tűzre, s most fél, hogy a fülhúzás nevű hadművelet következik.

– A határőrökön kívül. A többiek valóban nem voltak felfegyverkezve.

– De hát miért? – tört ki Nicolae Ceaușescu. – Megmondtam, hogy legyenek mind felfegyverkezve! Miért küldtétek őket fegyvertelenül? Ki adott ilyen parancsot? Amikor azt mondtam, hogy az állambiztonsági alakulatok mennek, világos volt számomra, hogy felfegyverkezve mennek, hiszen van fegyverzetük, van minden az állományukban, autó is, meg minden, csak nem külditek ki őket ököllel verekedni? Miféle belügyi alakulatok vagytok ti? Honnan veszitek ezeket a dolgokat?

Hangja fokozatosan emelkedett a rikácsolásig, s most már ütemesen verte öklével az asztalt, hogy rezegtek rajta a kristálypoharak.

– Azonnal jöjjön Curticeanu és Iulian Vlad!

Az ajtó mellett ülő Radu Constantin, aki csak meghívottként vett részt az ülésen, ugrott beszólítani az 1. számú kabinet vezetőjét. Nicolae Ceaușescu pedig ellenfelet keresve ismét Postelnicu felé fordult.

– Miért tartunk fenn mi határőr-alakulatokat? És engem biztosítottatok afelől, hogy van 9 szekuritáté alakulatotok, ami közel 1000 embert jelent. Hol voltak ezek? Csak nem fegyvertelenül vezényeltétek ki őket? Éles töltény nélkül? Mit jelent ez a szisztéma?

Megint ütni kezdte az asztalt, hogy nyomatékosan adjon szavainak.

– Amikor az este beszéltünk, azt mondtam: intézkedjétek ti is! Hozzatok erélyes intézkedéseket! Nem azt mondtam, hogy küldjétek oda őket verekedni! Botokkal?! Nincs szükségem ilyen szekuritáté-alakulatokra! Így szól a törvény. Vagy nem?

Postelnicu még jobban lehajtotta fejét, úgy nyögte ki:

– Főtítkár elvtársnak jelentem, a milícia fel volt fegyverezve.

– Hogy? – tört ki újra Nicolae Ceaușescu. – Hogy volt felfegyverezve? Ha volt fegyvere, lőnie kellett volna, és nem hagynia, hogy megverjék. És főként nem hagynia, hogy azok bemenjenek a párt

házába. Mert a katonaságnak is két óra kellett – fordult ugrásszerűen Mileához, aki nagyon fesztelenül ült már a széken, látva, hogy elvonult feje fölül a veszedelem, s most mások fejét mossák –, hogy odaérjenek a központba, pedig én megmondtam, hogy a központban legyenek, ott kellett volna lenniük, hiszen mozgósították őket, hogy erődemonstráción vegyenek részt. A helyszínen kellett volna lenniük.

Milea is lehajtotta a fejét, s ez elégtétellel töltötte el Nicolae Ceaușescu.

– Tárgyaltam veletek ma éjjel, tárgyaltunk többször is – kezdett új fordulót Nicolae Ceaușescu, de közben nyílt az ajtó, és megjelent lihegve a kabinetfőnök, Silviu Curticeanu. – 2-kor is tárgyaltunk, 3-kor is, meg reggel 4-kor is – folytatta az elkezdett fejmosási fordulót, de Elena Ceaușescu látva Curticeanut, közbekotyogott:

– Nicu, ne feledd, telefonálnunk kell Toman elvtársnak, amint odaér.

– Igen, Curticeanu, lépj azonnal kapcsolatba vele, és Toman azonnal telefonáljon nekem. Személyesen.

– Megértettem. Azonnal kapcsolatba lépek Temesvárral.

Curticeanu meghajolt és szinte zajtalanul távozott.

Ceaușescu közben elvesztette az előző fejmosási szöveg fonalát, ezért most újat rögtönzött, legutóbbi szavából kiindulva, hiszen azt az adut még nem játszotta ki, hogy személyesen ő a főparancsnok.

– Én, főparancsnoki minőségemben adtam ki a parancsot, amely rátok nézve, mind a Honvédelmi Minisztérium, mind a Belügyminisztérium egységeire nézve kötelező. És ti nem hajtottátok ezt végre! Hogyan lehetséges egy ilyen helyzet? Holmi gazfickók behatolnak a megyei pártbizottság székházába, megverik a katonákat, a tiszteket, ahogy jelentettétek, és ők télenek maradnak? Hogyan lehet ez?

Milea ismét felemelte a fejét, s ezt a beszélő rögtön észrevette és lesújtott rá.

– Mit csináltak a te tisztjeid, Milea? Miért nem léptek közbe azonnal? Miért nem lőttek? Lőniük kellett volna, földre teríteni a mocskos, rendszerellenes bandát, előbb figyelmeztető lövést, aztán durr a lábukba, hogy ne lépjék át a küszöböt.

Milea felugrott és vigyázzba állva jelentett:

– Jelentem, nem adtunk nekik löszert!

A katonás gesztus dühkitörésre készítette Ceaușescut, hiszen élete legsötétebb szakaszának tartotta, amikor ezredkomisszárként szüntelenül vigyázzban kellett állnia és jelentenie. Sohasem szokta meg ezt a katonás rendet, és ezért gyűlölte azokat, akik könnyedén meg tudták ezt tenni. Sőt, úgy a vérükben volt, hogy akkor is csinálták, amikor nem lett volna rá szükség.

– Miért nem adtatok? Miért? – ordította hisztérikusan elcsukló hangon. – Parancsot adtam, én, a főparancsnok, parancsot, lőjenek a levegőbe, miért nem lőttek, miért nem adtatok nekik löszert, hogy lőjenek? Az a katona, aki nem lő, az maradjon otthon. Tartottad volna otthon a szoknyád mellett őket. Anyámasszony katonái. Miféle miniszter vagy te, Milea?

Beszéd közben cikázó szeme egy félmosolyt látott átsuhanni Postelnicu arcán, ezért rögtön rácsapott, ne képzelje azt, hogy ennyivel megúsza.

– Hát te, Postelnicu, miféle belügyminiszter vagy? Azt mondtad, vaktöltényeket adtatok. A katonákat harci bevetésre küldték, nem a gyakorlótérre!

Pillantása újra végigsöpört a politikai bizottság tagjainak lehajtott fején, s elégtétellel állapította

meg, hogy félnek, mind félnek. Itt az ideje, hogy megadja nekik a kegyelemdőfést, hogy porba sújtsa őket.

– Nem mondtátok meg az igazat – váltott át tragikus stílusba. – Csak most hallom az igazság szavait, eddig dezinformáltatok – recsegettette a kifejezést, tetszett neki, ezért még egyszer aláhúzta. – Azt mondtátok, kiadtátok a parancsot, hogy lőjenek. Miért dezinformáltatok, miért?

Vészterhes és rosszat sejtető csend ereszkedett a teremre. Mindenki várta, hogy most csap le a lángpallos, a fejeket leválasztó elnöki döntés, de Nicolae Ceaușescu hirtelen úgy határozott, hogy elnyújtja még a szenvedés perceit, előbb egy történelmi példázattal szolgál a helyes cselekedetről.

– Ha a szekuritáté csak arra képes, hogy bottal verekedjen, akkor menjenek az anyjuk szoknyájához. Jobb lett volna helyettük 500 mindenre elszánt munkást mozgósítani, miként annak idején Bukarestben, amikor szembe kellett szállnunk a tömeggel itt a téren. Mi 1945-ben Donceával és Pătrășcanuval nem totojáztunk, nem futamodtunk meg, közējük lövettünk. Hulljon a férgese. És ma, elvtársak? Hogyan lehet, hogy ma nem tudják az emberek, hogy mit kell tenni? Ezt mi akkor nagyon jól tudtuk. Ma miért állnak az emberek bottal a kezükben, és nem is zavartatják magukat, ha mellettük elfoglalják a pártot?

– A helyzet nagyon súlyos, elvtársak – bólogatott Elena Ceaușescu –, nagyon kellemetlen.

– Igen – húzta alá Nicolae –, a helyzet súlyos. És ti vagytok a hibásak mind, ti sodortatok ebbe a helyzetbe! Ki adta nektek azt a parancsot, hogy ne adjanak éles löszert a szekuritáténak?

A kérdés belecsattant a levegőbe, de megint csak nem csapott le a villám, mert villámhárítóként Silviu Curticeanu jelent meg az ajtóban.

– Megérkezett Toman Temesvárra?

– Még nem.

– Teremts kapcsolatot azonnal, és mihelyt megérkezik a megyei bizottság székházába, lépjen kapcsolatba velünk. S elő kell keríteni az összes megyei katonai parancsnokot és távértelkezletre hívni őket. 5 percen belül találják meg őket.

Curticeanu meghajolva, hátrálva vonult ki.

*

A repülőgép közeledett a földhöz. Most már jól látszottak a fekete szántáscsíkok, egy folyó partját szegélyező erdősáv, aztán bal felől egy nagyobb, négyszögletes erdő, közepén egy toronyszerű építménnyel, a vasút, táviróoszlopok szabályos sorától kísérve, egy mezőgazdasági út, töppedt kukoricaszárakból rakott gúlák, cukorrépa-kupacok, aztán három vagy négy kupolás építmény, árok, valószínűleg a légelhárítás tartozéka, mert íme a pózna a villogókkal, hogy köd esetén is becélozhassa a pilóta a kifutópálya végét, zutty-zutty..., srrr-srrr... huppannak le a betonra, a csörlőlapátok behúzva, a fékek sisteregnek, kiengednek, sisteregnek, a gépmadár sebessége csökken, lassan megváltozik a motorok hangja, áttérnek a guruló manőverezésre, íme már itt a felvezető kocs, a gép megfordul, egy oldalútra tér, követik a zászlójelzéseket, jobb felől vadászgépek készülődnek bevetésre, szerelők és pilóták tisztelegnek a gépnek, nyilván tudják, hogy itt van ő, Ion Toman, a volt legfelső egységparancsok, a KB fegyveres erőkkel foglalkozó titkára, az elnök személyes megbízottja, s itt van Ardeleanu tábornok, a légierő főparancsnokának helyettese, nem is szólva a fegyveres erők többi ágának nagymenőiről: Ștefan Gușe tábornokról, a nagyvezérkar főnökéről, Victor Săndulescu

tábornokról, a szárazföldi csapatok vezérkari főnökéről, Mihai Mițac tábornokról, a vegyvédelmi alakulatok vezérkari főnökéről, s végül, de nem utolsósorban Constantin Nuță tábornokról, a szekuritáté vezetőjének helyetteséről, az Elnöknek közvetlenül alárendelt szekuritáté-csapatok egyetlen vezetőjéről. Temesvár légikikötője sohasem látott egy kupacban ennyi katonai hatalmasságot. Lett volna itt most nagy katonai csinnadratta, díszfelvonulás, dobszó és fehér kesztyű, díszlépés és kardsuhogtatás, vörös szőnyeg és kifestett szemhéjú stewardessek virágcsokrokkal, ha nem ilyen helyzetben történik mindez. Így csupán egyetlen szakasz szekuritátés kiskatona jutott ki nekik, egyetlen közönséges futószőnyeg, a lépcső végén egy szál perzsával – nyilván a parancsnok a saját irodájából cipeltette ide a csicskásával, s míg a parancsnok a kötelező tisztelet formuláit nyögi, eltorzult arcvonásain látszik a pánik, hogy a fogadtatás helyett most ez is a legszívesebben csomagolna, egy katonai teherautóra rakná az értékeit, aztán uccu neki, irány a jugó határ.

Toman egy kézlegyintéssel utasította vissza a virágcsokrot, amit a megilletődöttségtől dadogó hölgyemény akart átnyújtani – becslése szerint a reptér főnökének egyszemélyes titkárnője és gépírókisasszonya –, aztán elindult a szőnyegen az épület felé, míg a parancsnok mellette loholt, szüntelenül hajlongva, mint egy keljfeljancsi. A kijáratot őrző kiskatona tisztelgett, az ajtót kitárták, Toman belépett az átjáró folyosóra, amely fölött nagy betűkkel díszlett a KIJÁRAT, amikor valahonnan oldalról egy tiszt érkezett lóhalálában, már messziről kiáltozva.

– Főparancsnok elvtárs! Toman elvtárs!

Toman megállt, s mögötte a tábornok is.

– Főparancsnok elvtársnak jelentem, Bukarest keresi, a KB! Maga az Elnök elvtárs!

– Hol a telefon?

– Nálam az irodában! Erre tessék! – tüsténkedett a reptér parancsnoka, a halántékán gyöngyözni kezdett a hideg veríték, hogy nem volt oly előrelátó, hogy az irodáját is tökéletesen rendbe hozassa. – Vagy a műszaknál! – tette hozzá kissé habozva, félszájjal.

– Közvetlen kormányvonal?

– Nem. Sajnos, nekünk ilyen nincs. Ez csak hadsereg-vonal és civil vonal.

– Az baj.

Toman eltöprengett, aztán a tábornokokhoz szólt.

– Önök menjenek előre és mondják meg, hogy telefonálok az Elnök elvtársnak, aztán jövök magam is. Addig is vegyék fel a kapcsolatot az egységekkel, s ellenőrizték, hogy a minisztérium parancsai minden egységhez megérkeztek-e, aztán indulhat minden a minisztérium által megállapított 1-es akcióterv szerint. Leléphetnek!

A tábornokok tisztelegtek és folytatták útjukat a kijárat irányában. Ő viszont a parancsnokkal és a szárnysegéddel kísérve egy üvegajtón át balra fordult, s a hajlongó parancsnok nyomába lépve hamarosan megérkeztek a nem túl nagy irodába, amelynek padlójáról, mint sejtette, hiányzott a perzsaszőnyeg.

– Kérem, foglaljon helyet, főparancsnok elvtárs, ez a legjobb karosszékünk – mutatott egy rozsdabarna, nem túl tiszta fotelre a parancsnok.

Toman csak egy pillantást vetett a fotel első részén nem sok gonddal letörölt gyanús fehér foltokra, s úgy vélte, nem nagyon tévedhet, ha ezt a fotelt teszi meg a parancsnok hágási akciói

végrehajtási terepének. Pillantása alternatívák után kutatott, s kiszúrta magának a sarokban álló egyszerű csőbútor széket, melyen akták roskadoztak, ki tudja, mióta. „Ez biztosan tiszta” – gondolta Toman, elhárította a kínáló mozdulatot, és határozottan a csőbútor felé intett.

– Azt!

A parancsnok szeme tágra meredt, látszott rajta, hogy mondani akar valamit, a torka, az ádámcsutkája fel-alá ugrált, nagyot nyelt a semmiből.

– Na, mi lesz? A széket és a vonalat, de gyorsan! Nem kéjelegni jöttem! – tette hozzá csípősen.

– Rögtön! – nyögte ki végül a parancsnok és oldalba bökte a törzstisztjét.

– Mozdulj már te is, barom! – sziszegte.

Egyesült erővel dobálták le a dossziékat a székről. A szobában fojtó, alattomos porfelhők emelkedtek.

Toman az orrára szorította a zsebkendőjét és kiment az előszobába, ahol a szárnysegédje várt.

– Hozzák ide, de gyorsan, míg ide nem ér a por is!

A titkárnő, ezúttal sem csalta meg a szeme, ő volt a virágos nő, a kávéát készítette be a nyugatnémet kávéfőző masinába.

Ordítani kezdett:

– Telefonálni akarok! Miért nincs vonal? Nem kávéát akarok inni! Hát nem akarják már megérteni, hogy statáriális állapot van?! Főbe kell lövetnem valakit, míg ez az agyukba vésődik?

A parancsnok holtra vált arccal tette le eléje a széket és intett a tisztnek, hogy csukja már be az irodája ajtaját.

– Egy pillanat – hebegte –, én magam intézkedtem, hogy a technikai részleg keressen szabad vonalat a katonai vonalon. Sanda pedig most rögtön kezdi tárcsázni Bukarestet. Kérném a számot, ha lehet!

Toman csak most eszmélt rá, hogy ezeknek nyilván nincsenek meg a legfelső vezetés számai. Egy névjegyet húzott elő a zsebéből és a hátára ráfirkantotta a kért számot.

– Ha jelentkezik, rögtön mondják meg Silviu Curticeanunak, hogy én hívom Temesvárról!

– Értettem!

A parancsnok nagyon halkán adta ki az utasításokat, majd a titkárnő elébe rakta a papírfecnit.

– Kíván valamit, főparancsnok elvtárs? Egy frissítőt, valami erőset?

– Hát hányszor mondjam magának, hogy szükségállapot van? Maga vadbarom! Menjen és rendezze a soraikat! Ellenőrizték a gépeket, nehogy valaki behatolhasson az ország légterébe! Szervezze meg a légelhárítást! A légós bunkerekben nem láttam semmit! Mars ki!

A parancsnok és a törzstisztje hanyatt-homlok menekült, a titkárnő pedig úgy behúzta a fejét a vállá közé telefonálás közben, mintha arra várna, hogy most sújt le nyakára a háta mögött elhelyezett bakó a véres bárdal.

A telefonkészülék végre monoton ritmusban nyekergett, de újra és újra foglaltat jelzett, s így volt ideje visszatérni a gondolataihoz.

Ma délben kettő után, amikor Ceaușescu hívása elérte, fura érzés kerítette hatalmába. Egyfelől a meglepetés, hogy megtörtént az, ami már évek óta várható volt, másfelől a csalódás, hogy hol történt mindez. Nem, egyáltalán nem lepte meg, hogy garázdálkodások formáját öltötte az indulatok kitörése,

hiszen a belügyben dolgozó barátai már régóta latolgatták ezt a lehetőséget. S ahogy készt évről évre a normális, „levezető” kibontakozás – ahogyan ők mondták –, úgy nőtt fokozatosan az ellenőrizhetetlen robbanás veszélye. Brassó már intés volt erre nézve, s az is világos volt, hogy a külföldi diverzánsok sem alszanak majd, megpróbálják kihasználni az első adódó alkalmat. Bár katonára volt elsősorban és nem politikus, azt tudta, hogy az európai szocialista rendszerek összeomlása előbb vagy utóbb ide is begyűrűzik. Katonakörökben régóta suttogtak titkos kapcsolatokról, a Varsói Szerződés tanácskozásain megkötött nem hivatalos egyezményekről. Világos volt, hogy neki, mint katonának, itt bonyolult kettős feladata volt: helyreállítani a rendet és kisöpörni mindenféle destabilizáló szemetet, amellyel nyilván alaposan megszórták a körzetet. Hiszen akár marad a Ceaușescu-klán, akár nem, ő mint katona elsősorban a hazájának tartozik elszámolással. És ennek az országnak elsőrendű érdeke, hogy az átmenet vagy az átmeneti kísérlet ne torkoljon polgárháborúba, ne vezessen az ország sok kinnal és szerencsés véletlenek sorozatával megvalósult területi egységének megszűnéséhez sem. Ezért volt különösen veszélyes ez a város. Ezért nem tetszett neki, hogy itt az történt, ami történt. Sokkal boldogabb lett volna, ha mindez Bukarestben történik, vagy Craiován. Ott természetes medrébe terelődhetett volna a tömegek haragja. Itt azonban veszély volt. Nagy veszély. Nem hagyhatták, hogy a klán elleni tüntetés az ország integritását veszélyeztesse. Ebben teljesen igaza volt Ceaușescunak. Nagyon keményen kell fellépni a nacionalista huligánok ellen. Hiszen itt, Kelet-Európában minden nagyobb földrengés határok átszabásával jár. Nagyon kell tehát vigyázni arra, nehogy a rossz oldalra kerüljenek, amikor ez történik. Ez a legfontosabb.

A telefon végre kicsengett.

– Halló, 1. számú kabinet? Itt Temesvár. Ion Toman elvtárs keresi Silviu Curticeanu elvtársat.

– Adja ide! – kiáltott rá Toman, és kitépte a nő kezéből a kagylót.

– Halló, Silviu?

– Nem. Az elvtársak mind a KB PVB ülésen vannak. Több mint negyed órája elkezdődött. Csak most ért oda, Toman elvtárs?

– Nem. Már vagy tíz perce, de csak most kaptam vonalat.

– Nem a megyétől telefonál?

– Nem. Persze, hogy nem. Hiszen akkor a közvetlen vonalat használtam volna.

– Nagyon sajnálom. Curticeanu elvtárs meghagyta, hogy azonnal jelentkezzen, amint a megyéhez ér. Most a gyűlésben vannak. Nem mehetnek be.

– Mondja meg Curticeanunak, hogy a megyéhez megyek. Úgy 15-20 perc múlva jelentkezem újból!

– Értettem. Átadom.

Toman letette a telefont.

– Kérem a kocsimat!

– Egy pillanat!

A titkárnő beszólt a házi telefonba:

– Toman elvtárs indul! A kocsiját!

A szárnysegéd felállt, Toman is. A meghajló titkárnő hátát fedetlenül hagyta a mély kivágás. Aranyos pihék táncoltak a gerince mentén. A mély meghajlástól jól belátott a nyakkivágásba is.

Jófajta csöcsei voltak. Markolni valók. S ahogy bőre megvonaglott a férfi pillantása alatt, látszott, hogy érzéki lehet, temperamentumos. Csak ne lenne ez a statáriális helyzet, érdemes lenne kipróbálni.

Az ajtó felpattant, a parancsnok dugta be izzadt képét.

– Mehetünk!

Toman a szárnysegéddel köszönés nélkül távozott.

*

BUKAREST, a Kommunista Párt Központi Bizottságának épülete

Nicolae Ceaușescu úgy állt maga elé meredve, az asztal fölé hajló fejeket szemrevételezve, a tárgyérős szálakkal díszített koponyákat mustrálva, mint egy bakó, aki felméri, milyen szakmai tudást igényel egyik vagy másik nyakcsigolya átvágása, hol merülhetnek fel problémák, s hol enged szinte egy fricskának is a már kellően megritkult csont. Elena azonban másként értelmezte az elnyúló szünetet, azt hitte, hogy Nicu elakadt, s nem tudja, mi következik a megbeszélte szcenárium szerint. Megpróbált segíteni.

– Elvtársak, ez túrhetetlen! Sem a honvédelmi miniszter, sem a belügyminiszter nem járt el úgy, ahogy az elvárható lett volna.

Nicolae Ceaușescu azonban még nem akarta felvetni a leváltás kérdését. Itt volt még Iulian Vlad is, a szekuritáé parancsnoka, aki az utóbbi időben nagyon játssza az önállót. Előbb őt is meg kell leckéztetnie. Azért, mert későn jön, ő sem lesz kivételezett. Ezt meg kell hogy értse. És jól véssé a fejébe, hogy itt csak egyetlen vezető van, akinek engedelmeskedniük kell, vagy nyissz! Oda a fejecske!

– Csupán egy maroknyi huligán tekergőt állítottak az utatokba azok, akik tönkre akarják tenni a szocializmust, és ti – meghátráltak. A kezükre játszottok. Teljesen igaza van Fidel Castrónak abban, amit a defetizmusról mondott a pártaktívában, mert ez túrhetetlen. Igen – emelte fel a hangját –, ez a valóság. Tulajdonképpen ez a mentalitás a hazafias gárdákban és a pártaktívában is!

Mire kimondta a szavakat, rájött, hogy bár ez az igazság, de ezt elárulni most taktikai hiba, hiszen ha mindenki defetista, akkor ez azt jelenti, hogy senki sem tud bizonyosat maga mögött, ezért aztán gyorsan megpróbált fordítani egyet a mondaton.

– Miért nem vonultattátok ki a hozzám hű hazafias gárdákat, hiszen van fegyverzetük? Így odateszitek az embereket, hogy karba tett kézzel ácsorogjanak, amikor a többiek dorongokkal jönnek. Mi pedig álljunk eléjük és prédikáljunk a szeretetről? Nem, elvtársak, az ellenséget nem prédikációval csillapíthatjuk le, az ellenségre le kell sújtani. A szocializmust nem dezinformálással, hajlongással, hanem harccal építjük. Értik? Harccal kell építenünk. Európában most kapituláns helyzet van, az imperializmussal paktálnak a szocializmus felszámolásáért.

– Gyávák! – sziszegte Elena Ceaușescu.

– Több, mint gyávaság. Az éjszaka folyamán jó párszor tárgyaltam veletek.

– Úgy van, legalább tizenötször – helyeselt Postelnicu és fejét szinte alig emelte az asztallap fölé.

– Reggel pedig ismét tárgyaltam jó néhányszor – toldotta meg Nicolae Ceaușescu elégedetten. – Itt voltam a székházban, aztán elmentem megnézni, hogy mi a helyzet Bukarestben, és azt közölték

velem, hogy ismét összegyűltek Temesváron a központban. És hogy tudják, mi a teendőjük. És akkor – emelte fel a hangját – hogyan minősítsük, ami történt?

Szúrós tekintettel nézett körbe, aztán a hatással elégedetten eldöntötte, hogy felemeli azt a bizonyos bárdot.

– A Politikai Végrehajtó Bizottságban vagyunk, elvtársak, ne feledjük! Én főparancsnoki minőségemben úgy értékelem a helyzetet, hogy ti, elvtársak, elárultátok az ország, a nép, a szocializmus érdekeit!

– Igaza van, főtitkár elvtárs, úgy van! – mondta Iulian Vlad, aki tudta, ha most nem mondja el a hűségnyilatkozatot, vége.

Ceaușescu nem mutatta, hogy elérkezett a kivégzés pillanata. Kedélyesen mosolygott az áldozatjelöltre.

– Azt mondta, hogy kivezényelte a szekuritáté-alakulatokat, de fegyvertelenül.

– Így történt – mondta a tábornok, oszolni látva a gond fellegeit. – De volt náluk gumibot és használtak könnygázt.

– De miért nem voltak lőfegyvereik?

– Azt hittük, nem lesz rá szükség.

– És miért nem jelentették ezt a maguk hiedelmét, hiszen egész éjszaka beszéltek velem és megmondhatták volna?! – csapott le áldozatára az Elnök, és élvezte, miként tűnik el a „mindentudó” Vlad arcából is az életet adó vér. Most már repülhettek a fejek.

– A jelen pillanattól, ha a Politikai Végrehajtó Bizottság egyetért velem, leváltjuk a honvédelmi minisztert, a belügyminisztert és a szekuritáté parancsnokát. Ettől a pillanattól kezdve átveszem a hadsereg parancsnoki tisztét, készítsétek elő a rendeletet! – intett ki Silviu Curticeanunak. – Hívjátok össze az Államtanácsot is, hogy mindent legálisan intézzünk, még ma este!

Élvezte a megrebbező szemeket, ahogy egymásnak gratuláltak azok, akik ma nem kerültek sorra, s a három megfeszített nyakat a kidagadó erekkel. Érezte, hogy a többiek számára sem árt, ha a döntést megtoldja néhány általános útmutatóval, hogy a többiek lássák, mi a helyzet, s kinek a kezében van a hatalom.

– Nem bízhatom többé az ilyen emberekben. Így nem mehetünk tovább. Én egész éjszaka fent voltam és tízpercenként beszéltem velük, hogy aztán most rádöbbenjek: nem azt tették, amit parancsba adtam. Utólag kellett nekem rájönnöm arra, hogy nem azt csinálják, amit mondtam. Meg kellett volna ölniük a huligánokat, s nem verekedni velük. Azt hiszitek, azok a huligánok nem tudták, hogy mi a helyzet veletek, amikor behatoltak a székházba? Nagyon jól tudták ők, nagyon is biztosak voltak a dolgukban. Hiszen minden épeszű ember tudja, hogy a pártszerv székházába a benyomulás megengedhetetlen!

Egyre feljebb emelte a hangját, hogy méltó magasból zúduljon le a végzetes csapás.

– Ki jogosított fel arra benneteket, hogy egymással tanácskozzatok, ahelyett, hogy meghozzátok a helyzet követelte intézkedéseket, amelyeket én megtárgyaltam veletek és parancsba is adtam? Tudjátok, mit kéne tennem? Kivégzőosztag elé állítani benneteket! Ezt érdemlitek! Hiszen az, amit tettetek, lepaktálás az ellenséggel! Ugye, így mondják ezt, Milea?

– Igen, főtitkár elvtárs.

– Szóval így mondják a katonák is.

Elégedetten könyvelte el újabb győzelmét Milea és az egész katonai rend, az egész katonai zsargon fölött, aztán kitört.

– Ez tovább tűrhetetlen! Összehívni az Államtanácsot! Azonnal!

Silviu Curticeanu ismét művésziiesen hátrált ki.

*

Gușe tábornok gőgösen és kissé tettetett csodálkozással nézett Mihalea tábornokra:

– Ennyi az egész? Pár ezer tüntető, szétszórva a város különböző pontjain? Fegyvertelenül? És ezért hozattak engem ide Bukarestből?

Úgy nézett végig a belügyes kollégáin és az eligazítást tartó Dimán, ahogyan az őrmester a katonaladás civilt mustrálja, mikor azt jelenti, hogy a budin nincs ülőke.

– Harckocsikat! Mozgósítsanak minden közelben lévő páncélos dandárt, aztán megmutatom én maguknak, hány perc alatt lehet az ilyen csürhétől megszabadítani a várost.

– Meglesz – mondta Săndulescu tábornok. – Feljegyeztem.

– Talán nem ártana néhány speciális kommandó bevetése sem – vélte Nuță tábornok.

– Teljesen felesleges. Tank. Páncélosok. Attól gazol be a csürhe. 1956, 1968, 1981 megmutatta, hogy ez az egyetlen gyors és radikális megoldás. Nem említve a kínaiak ez évi tapasztalatát. Vagy tankok, vagy vége a játszmának. Erre tanít a történelem.

Teodoru pillantása Macri tábornokra esett, de az úgy tett, mintha nem venné észre a célzást. Nem akart beleszólni, hiába ígérte meg előtte. „Szóval így – nyugtázta –, nem kell a tanácsom? Hát akkor döögöljete meg! Boldoguljatok egyedül! Úgy, ahogy tudtok! Majd végignézem az agóniátokat.”

Olyanok voltak a Mihalea irodájából kimasírozó öntelt tábornokok, mint valami hatalmas teknősbékák. Páncéljukra és sérthetetlenségükre büszkék. „Azt hiszik, megállíthatatlanok. Pedig milyen egyszerű egy teknősbékát felfordítani – gondolta gonosz elégtétellel Teodoru –, és micsoda pompásan kibújnak a házukból a sérthetetlenek, ha kicsit leforrázzák őket!”

*

BUKAREST, a Kommunista Párt Központi Bizottságának épülete

Most, hogy sikerült levernire a három legerősebb embert, sikerült kimutatnia, hogy képtelenek a vezetésre, és új, kemény emberekre van szüksége, Nicolae Ceaușescu úgy érezte, elő kell készítenie a jövőbeli döntéseket, rá kell mutatnia alaposan, melyek azok a hibák, amelyekben a jelenlegi pártaktíva szenved. Ki kell kényszerítenie az egyetértést. A teljes igenlést. A fegyverhasználatra különösen. Hiszen, ha a dolog kiszivárog, akkor ne mosakodhassanak egyesek, hogy ők nem szavazták meg. Bizony, vállalják együtt a vért! Annak idején, amikor a Dealul Morii bandájába került, azt mondta a főnök: „Nincs nagyobb összefogó erő, mint a közösen kioltott áldozatok vére.” Milyen igazság! Hiszen csak annak az agyában fordul meg a kiugrás gondolata, hogy feladja, kiadja egykori barátait, aki tiszta, akinek a kezéhez nem tapad vér. De akinek a keze egyszer már véres lett, az mindhalálig a bandával tart. Így igaz. Ezért nincs ma sem hübb embere, mint ez a Bobu. Nem nagy ész, de az együtt kiontott vér ifjúkoruk óta jobban összefogja őket, mint száz eskü. Még a rokonságnál

is jobb és tartósabb egy ilyen szövetség. Ezt kell tenni. Kikényszeríteni, hogy egyöntetűen részesei legyenek a vérengzésnek, ami nélkül a helyzetet már nem lehet megmenteni. A per, amelyik tegnap még olyan sokat ígérő megoldásnak tűnt, úgy látszik, kevés. Szükséges a vér pecsétje, hogy fennmaradjon a rendszer.

– Elvtársak – mondta szándékosan halkán, mint akiben csak most születik meg a gondolat, a felismerés. – Csak most döbbenek rá, hogy milyen helyzetbe sodortak minket ezek – mutatott Postelnicura, Mileára és Vladra –, amikor furkósbottal álltak oda rendet teremteni. A távértékezőt már összehívtam. De azonnal ki kell adni a parancsot, hogy az emberek fegyvert kapjanak. Fel kell fegyverezni minden csapatot, és gyorsan tegyenek eleget a parancsoknak! Hiszen, amikor államelnöki jogommal élve kiadtam a parancsot a szükségállapot bevezetésére, ezek mivel igyekeztek érvényt szerezni neki? Bottal. Amikor én azt mondom, hogy szükségállapot, számotokra mit jelent e szó: szükségállapot, azt, hogy bottal? Te, Vlad, aki a szekuritátét vezeted, nem tudod, mi a szükségállapot?

– Tudom, főtitkár elvtárs, kiadtam a parancsot.

– Hazudsz, most is hazudsz! – toporzékolt Ceaușescu, aki nem tudta elviselni, ha egy félmondattal is ellenkeznek vele. – Azoknak, akik a megyei pártbizottság székházánál voltak, nem volt mivel löniük! A katonák, az én bátor katonáim azzal harcoltak, ami a kezük ügyébe került, bottal, kővel, és hősieken ellenálltak. Ha csak egyetlen puskájuk lett volna, ha csak egyetlen lövést leadhattak volna, azok a huligánok szétfutottak volna, mint a fürjek! Hát most sem látjátok be, hová taszítottátok az országot? Azt mondtam, lőjenek a levegőbe figyelmeztetésként, és ha nem nyugszanak, a lábukba. Bele.

– Igen! – ugrott fel tűzpirosan az asztal mellől Elena, hadonászva. – Közéjük kellett volna löni, essenek rakásra, aztán az egész bagázst begyűjteni és a pincébe velük. Nem ezt mondtuk? Senki onnan élve ki ne kerüljön...

Csend ereszkedett a teremre. Mindenki hallgatott. Ceaușescu az arcokat nézte. Kőbefaragott maszkok voltak, de ő ismerte őket. Mindegyik csak a bőre mentésén töpreng. Azon, hogy ő ne keveredjen bele. Pedig bele kell keveredniük. Ki kell provokálni a színvallást. Akár azzal, hogy mások felelősségre vonásának lehetőségét is felvillantja. Például a propagandaszekció felelősségét.

– Elvtársak – mondta mézesmázos nyugalommal, nagyon „elvtársi”, baráti hangütéssel –, javasolom tehát eddigi megbeszélésünk eredményeképpen, hogy azonnali intézkedéssel számoljuk fel a temesvári helyzetet. Ezzel egyszerre helyezzük készütségbe mind a belügy, mind a hadügy csapatait, hogy bárhol próbálkoznának valami hasonló akcióval, radikálisan, vita nélkül felszámoljuk még embrionális állapotban. Még a hazafias gárdák figyelmét is fel kell hívni arra, hogy furkósbottal nem lehet csatát nyerni. Össze kell hívni mindenütt a párt- és a KISZ-aktívát és nagyon komolyan meg kell vitatni az előállt helyzetet. Fel kell vetni a propaganda felelősségét. Milyen kommunista nevelésben részesítették ezt az ifjúságot? Miféle KISZ-tagok azok, akik beállnak a huligánok közé? Egyébként információim szerint még párttagok is voltak, nem csak KISZ-tagok! Milyen hatékony nevelést végeztek ti, miféle forradalmi nevelést?

Pillantásával megkereste a propagandarészleget, és élvezte, hogyan feszülnek meg az arcbőrök a tokán, hogyan bicsaklanak meg az eddig feltartott fejek, hogy hajolnak engedelmesen a halált osztó tőkére.

– Nézzétek, elvtársak – tért vissza a kenetteljes, baráti hanghoz –, én felvettem a szigorú intézkedések meghozatalának kérdését. Ha más a véleményetek, nagyon kérlek, itt mondjátok meg. Mert világosan kell látnotok, hogy innen döntések nélkül nem kelhetünk fel. Ki kell dolgoznunk az intézkedéseket, mert itt Keletről és Nyugatról előkészített akciók vannak; mert összefogtak, hogy tönkretegyék a szocializmust, mert „humánus kapitalista szocializmust” akarnak. Mi a véleményetek?

Manea Mănescu határozta el elsőként, hogy nyíltan megköti a vérszerződést. Felállt és Nicolae Ceaușescu elégedett pillantásainak simogatásától kísérve kinyögte:

– Egyetértünk Önnel és a meghozott intézkedésekkel.

– Ha valaki más véleményen van, kérem, szólaljon, mondjátok meg – mondta az előbbi hangvételben, de szemében ott villogott az a bizonyos hóhérbárd, ahogy pillantása végigvillámlott a szólásra emelkedők, vagy emelkedni szándékozók tekintetét keresve, hogy idejében megakadályozhassa a tiltakozást.

Elena úgy érezte, hogy alá kell támasztania ezt a nehezen születő egységet, ezért szokása szerint megint kéretlenül ráduplázott.

– Radikális intézkedéseket kell hozni, itt nem lehetünk engedékenyek, mert ez azt jelentené, hogy kapitulálunk.

Nicolae Ceaușescu tekintete Elenára villámlott, a szájára forrasztotta a szót. „Hogy lehet ilyen meggondolatlan! Kimondani azt, amit nem szabad! Hiszen ezek arra várnak, hogy azt mondjuk: kapitulálunk! Lemondunk! Bezzeg akkor nem lennének ilyen némák, akkor lenne zaj és zűrzavar, marakodás a pozíciókért.” De ezt nem. Ezt nem engedheti meg. A történelmi érdemeket kell elővenni. Ez mindig hat. A csúcs. 1968.

– Elvtársak, el kell mondanom nektek, hogy elhatároztam, és ezt be is tartom, kommunista esküm kötelez rá, hogy az utolsó percig harcolni fogok a szocializmus hatalmáért ezen a földön. És én a párt elé terjesztem jóváhagyásra ezt a harci tervet, mert a függetlenséget és a szuverenitást harcban kell kivívni és megvédeni. Mert ha 1968-ban nem cselekedtünk volna, és nem állítottuk volna magunk mellé a népet, ha nem fegyvereztük volna fel a hazafias gárdákat, ránk törtek volna, mint Csehszlovákiában tették, sőt a szovjetek is, a bolgárok is a határnál voltak. Szavazásra bocsátottuk, és megszavaztuk a nagy Nemzetgyűlésben, hogy mindent megvédünk fegyverrel a kézben. Hát most miért nem véditek a törvényeket, a szocializmust? A szocializmus törvényei az ország törvényei.

– Ezek törvények, senki sem vitathatja őket – kaffogott közbe megint Elena.

Végighordozta szemét a gyülekezeten, de nem ugrottak fel, nem indult el a szokásos hűségeskü-sorozat. Ahogy a lehajtott fejeket nézte, az arcok hideg kőmaszkjait, először szorította össze félelem a szívét. „Ezek az én bőrömre spekulálnak. Ezek nem hajlandók megkötni a vérszerződést!”

*

Teodoru egyre idegesebb lett. Bukarestben történik valami. Ez biztos. Hiszen már majdnem félórája, de legalább húsz perce meghirdették a távértékezelést, és még mindig nem kezdték el. Ez pedig csak egy dolgot jelezhet: a KB PVB-ben nem úgy alakultak a dolgok, ahogy Ceaușescu eltervezte. De mi történhetett? Bizalmas információk alapján jól ismerte a KB PVB-ben uralkodó hatalmi erőviszonyokat, és az elemzések eddig kétségtelenül arra mutattak, hogy itt nem fordulhat elő egy olyan egyszerű leszavazás, amilyen a cseheknél vagy a bolgároknál. Bár mind a cseh, mind a

bolgár titkosszolgálat is meg volt győződve az ellenkezőjéről. Ez viszont csak úgy történhetett meg, hogy a politikai rendőrség legfelső köreiben is árulók voltak, akik a kulcsinformációkat visszatartották. De itt ki lehet az?

Talán Atanasiu? Ugyan. Túl kevés a szürkeállománya ehhez. Esetleg Macri? No igen, ez megfontolandó. Hiszen, ha az öreg kéregállománya nem is a legjobb, ami hátrányt jelent számára – az átfogó koncepciók, a bonyolult tervek kidolgozásának képtelensége –, azt mind visszaszerzi kitűnő pszichológiai érzékével, a mindenkori helyzet értékelésében való jártasságával. Ebben valóban ő a Napóleon. Nem csak a keresztnéve miatt. De kit fedezhet itt Macri? Ki a possibili? Bobu? Dăscălescu? Manea Mănescu? Esetleg Elena? Vagy a „kisherceg”? Az első kettőt esetleg elfogadná alternatívaként a külvilág, ám kétséges, hogy reális esélyeik lehetnének a hatalom megszerzésére, hiszen Macri minden machinációja képtelen lenne ellensúlyozni azt a sok Ceaușescu-klántagot és közvetlen klikkjüket a szekuban és a hadügyben. Adruță és Ilie nemhiába ül ott, ahol ül. Ők a klán biztosítékai. Elena és a „kisherceg” esetében lehetséges a csere, ha megkapják a klántól a jóváhagyást. A belső hatalomátvitélhez minden adott, de Macrit nem ismerte olyan botornak, hogy egy ilyen ügyben exponálja magát, hiszen annyi helyzetfelismerése volt, hogy egy másik Ceaușescu elfogadhatatlan lenne mind az amcsik, mind a ruszók számára. Ha tehát kiadja magát akárkinek, ez sem lehet életbiztosítás a mai helyzetben, hiszen nem érdemes olyan posztot elvállalni, amelyikről tudni, hogy nem lesz tartós. Néhány hónapért nem. Marad akkor a Manea Mănescu. Ő egy kígyó. Ő alkalmas lenne egy ilyen államcsíny megszervezőjének szerepkörére, hiszen minden földcsuszamlást túlélte eddig, beleértve a Pacepa-féle árulás után előállott helyzetet. Még Pacepa könyvének megjelenése után is a helyén maradt, pedig a tábornok egyáltalán nem fukarkodott a kompromittáló adatok feltárásával az ő esetében sem. De ő még annyira sem esett ki a kegyből, mint Pacoste vagy Andrei, a „kisherceg” nevelői. Vagy Zoé nevelője, Malița. Csakhogy Manea Mănescunál az a baj, hogy egy jövőző államfőnek nem elég jó kígyónak lenni, jó oroszlánnak is kell lennie. Manea Mănescu gerince pedig alkalmatlan erre a szerepre. Hogy egy összeesküvés szürke eminenciása legyen, az lehet, de vezetőjeként elképzelhetetlen.

A többi? Egy-két kisebb kaliberű alaktól eltekintve szürke csóró. Szóba se jöhet. Csak egy eshetőség marad. Ha az igazi ellenlábás kívül van ugyan, de a banda titokban hozzá áll át. Vele szavaz a „scornicești tölgy” ellen. Vagy ha úgy tetszik: érte. Ez esetben Iliescu az első számú kedvezményezett. Ez nem is vitás. Iliescut elfogadná mind a CIA, mind a KGB. Sőt, el is fogadta. Ez fix. Tudta, hogy a belügy és hadügy köreiben már évek óta sokan dongtak az új possibili köreiben, jelezték jelenlétüket s a hódolat jeleit. Most hozzá csapódnának a nomenklátúra tagjai is? Hm. Kétséges. Hiszen arról, ami itt történt, s ennek végső következményeiről csak ő tud. Meg Macri. Csak neki tárta fel a pontos helyzetet. Pont Macrinak. És ilyen hamar? No nem. Nem lehetett ideje mindenkit értesíteni, még ha benne volt is. De akkor miért nem szólt a tábornokoknak? Nem tiszta. Itt valami van. Egy gubanc, amiről ő nem tud.

Felugrott és járkálni kezdett a Technikai Szolgálat híradási vezénylőpultja előtt. Itt ültek, mint szorgos kisdiákok, jegyzetfüzeteikre meredve a hírhedt Oprescu ezredes – aki kék és piros golyóstollat készített ki, hogy az elhangzott utasításokat rangsorolni tudja, melyek a reá vonatkozók –, aztán mellette a kis stréber Dima, aki reggel még olyan nagyfiúnak képzelte magát, mert bebiflázt a

szerepét és hibátlanul végig tudta hadarni, nyilván azt képzelve magáról, hogy ezzel már sztárrá vált, ám most, amikor kiderült, hogy más is kell a nagy interpretációhoz, mint a szöveg ismerete, egyszerre megkukult; Diaconescut az ügyészségről kevéssé ismerte, róla ezért keveset tudott leolvasni; Nicolici Dan, a „komputerfejű” volt látszólag a legnyugodtabb. Könnyű volt neki, hiszen volt elfoglaltsága. Füzetébe most is különféle kapcsolási rajzokat, organigrammokat rajzolt, egy új lehallgatókészülék vagy egy számítógépvírus elhárításának terveit.

– Nem várhatunk itt ölbe tett kézzel – mondta Teodoru. – Kérek egy vonalat a megyéhez!

Az ügyeletes őrnagy bólintott az üvegfal mögött.

– Halló, megye? Macri tábornokkal. Teodoru ezredes.

Macri hangja hamar jelentkezett. Ott kellett lennie a közelben. Talán néhány lépésnyire.

– Napoleon, mi történik? – kérdezte Teodoru, szándékosan letegezve főnökét a sok helyi méltóság előtt, hogy éreztesse az őket elválasztó csillagtávolságokat.

– Te ott kuksolsz a Belügynél? Miért? Gyere ide mellém, Alexandru! Majd Dima elkísér. Indulj rögtön!

Teodoru elmosolyodott. „Nem tett megjegyzést a nem megfelelő megszólításért. Maga mellé hívott. Visszategezett. Ez jelent valamit. Bűnbánat? Fél, hogy rájöttem valamire a kisdéd játékaiból? Engem is be akar venni a buliba? A meghívás kétségtelenül biztató.”

– Mire vár, ezredes? – szólt oda foghegyről Dimának, hogy érzékeltesse az azonos rangfokozat ellenére a pozícióikból adódó távolságokat. – Hallotta a parancsot! Indulunk!

*

BUKAREST, a Kommunista Párt Központi Bizottságának épülete

Nicolae Ceaușescu űzött vadként meredt a KB PVB tagjaira. „Hallgatnak. Hallgatnak. Az én bőrömrre spekulálnak.” Nem tudott szabadulni a felismeréstől. „Azt szeretnék, ha én döntenék. Ha én adnám ki a rendelkezéseket, hogy ők elháríthassanak maguktól minden esetleges felelősséget. Lapulnak. Azt hiszik, a lapulót nem találja meg a golyó. Bele akarnak olvadni a háttérbe. A KB PVB megszavazta, ennyi. Pedig ők nevek. Ők is személyek. Emil Bobu, Lina Ciobanu, Nicolae Constantin, Constantin Dăscălescu, Ion Dincă, Miu Dobrescu, Ludovic Fazekas, Manea Mănescu, Paul Niculescu Mizil, Constantin Olteanu, Gheorghe Oprea, Gheorghe Pană, Dumitru Popescu, Ion Radu, Gheorghe Rădulescu, Ioan Totu. Aztán a póttagok: Ștefan Andrei, Silviu Curticeanu, Mihai Gere, Nicolae Giosan, Vasile Milea, Ana Mureșan, Cornel Pacoste, Tudor Postelnicu, Ion Stoian, Iosif Szász, Ioan Toma, Ion Ursu. S a meghívottak: Vasile Bărbulescu és Radu Constantin. Ki állt ki mellé eddig nyíltan?

Elena, hát persze, hiszen egyazon csónakban eveznek, s nélküle egy órát sem lenne képes ezt az országot elvezetni. No meg Manea Mănescu. Mert tudja, neki sok vaj van a fején. És bármikor kitudódhatnak a dolgok. De miért nem állt ki mellette Bobu? Hiszen együtt kezdték? Együtt késeltek a Dealul Morii bandában! Megkötötték a vérszerződést is! Miért nem áll ki? Mi a szándéka? Ő is eladta? Mire spekulál? Csak nem magát nézte ki a vezéri szerepre? A hülye! Hiszen nélküle most is a sitten ülne, mint egy késelő vagány, hiszen nincsen semmi a vizes agyában. Nem, barátocskám! Ebből

te nem eszel! Itt csak egy ember van, aki vezetni képes. A többi vagy azt teszi, amit én akarok, vagy ki vele. Van elég mindenre elszánt fiatal, aki egy percig sem habozna, ha löni kéne a hatalom érdekében. Igen. Túlságosan elpuhultatok, fiacskáim, a bólogatásban. Azt hittétek, hogy csak bólogatásból áll a világ? Nem, barátocskáim. Az élet harc. Kemény harc. És a hatalmat nem adják ingyen. De ezt csak én tudom. Aki negyven éve szüntelenül, nap mint nap megküzdöttem ezért a székért. Minden nap megnéztem az ellenfeleket a csordában. És lecsaptam rájuk. Kegyetlenül. Máskülönben már rég átharapták volna a torkomat. Csakhogy én sem hagytam magam. És mindig kész voltam. És először támadtam. De ti? Készen kaptátok a hatalmat tőlem. Az én kényem-kedvem emelt vagy süllyesztett. De a fogatokat nem kellett használnotok. Most viszont kell. Csak úgy győzhetünk, ha együtt támadunk. Magam mellé kell állítanom az egész farkasfalkát, vagy együtt veszünk el. Erre kell ráébresztenem őket. Ha nem harapnak együtt velem, az ő bőrük is vadásztrófea lesz. A farkas számára nincs külön út.

A falkának vért kell látnia. A rossz farkasok vérét, hogy megjöjjön a kedvük a harcra. Itt kell széttépnem előttük az áldozatokat. Sőt, még jobb, ha őket kényszerítem arra, hogy széttépjék. Mert a vérnek folynia kell.”

– Mit tegyünk a honvédelmi miniszterrel, elvtársak? Mit szólsz te ehhez, Milea? – dobta be a körbe Mileát Nicolae Ceaușescu.

– Amit Ön parancsol, azt továbbítjuk – próbált kimenekülni Milea a régi aktivista taktikával.

– Miért nem fegyveresen vonultak ki az egységek? Fegyvertelen kézzel, fegyverzet nélkül nem lehet sem védekezni, sem verekedni – lökte vissza a körbe a szűkülő tábornokot Ceaușescu.

– Mondják meg, mi van a fejükben, mi az álláspontjuk?! – szólt közbe ezúttal hasznosan Elena.

– Jelentem, nem vagyok más állásponton sem én, sem a többi elvtárs – jelentette katonásan Milea. De Ceaușescu figyelmét nem kerülte el, hogyan próbál a többiekkel frontot alkotni. Ezért rögtön rácsapott:

– Te csak beszélj a magad nevében!

– Ismétlem, főtitkár elvtárs, nem vagyok más állásponton, nincs más koncepcióm.

– Miért nem intézkedtetek?

– Hibás vagyok. Nem gondoltam, hogy ilyen méreteket ölt a dolog.

– Nem neked kell a méretekről gondolkodnod. Tudtátok, hogy mi a helyzet Temesváron, s ahelyett, hogy intézkedtetek volna, fegyvertelenül vezényeltétek ki a hadsereget. Azonnal kellett volna intézkedni és már tegnap felszámolni a következményeket, de ezt nem tettétek meg, és íme, megint itt az este.

Szúrós pillantást lövellt Postelnicu felé, s a kitartó tekintet elérte a célját. Bár Postelnicu nem emelte fel a fejét, a mellette ülő nyilván a lábára lépett az asztal alatt, mert Postelnicu felemelkedett és görnyedten, sírós hangon rákezdett arra a szűkülésre, amire Nicolae Ceaușescu már régen várt.

– Mélyen tisztelt főtitkár elvtárs! Mélyen tisztelt Elena Ceaușescu elvtársnő! Jelentem a Politikai Végrehajtó Bizottságnak, Önöknek, hogy teljes mértékben egyetérték az ellenem hozandó intézkedésekkel.

Nicolae Ceaușescu dalolni szeretett volna az örömtől. „Ez az.” Biztatóan tekintett Postelnicura, hogy folytassa ebben a hangnemben.

– A legőszintébben bevallom, hogy mint a párt aktivistája, akit arra rendeltek, hogy ezen

tevékenységi területen dolgozzam, nem akarom semmivel sem mentegezni magam. Enyém a teljes felelősség, és ismétlem, nem akarom mentegezni magam, nem akarom azt mondani, hogy nem tudunk többet tenni.

Ceaușescu szaporán bólogatott, hogy együttérzését jelezze, s azt, hogy tetszik neki ez a hang.

– Jelentem – folytatta Postelnicu –, hogy a párt becsületes és hűséges katonája vagyok, de bevallom, nekem nem volt tudomásom arról, hogy az egységeknek fegyverzetel kell kivonulniuk, éles tölténnyel.

Ceaușescu idegesen felvonta a szemöldökét. Elena meghúzta a kabátujját: „Hát a 0 2600 per 1988?” – sziszegte. De Postelnicu nem torpant meg, rendületlenül gázolt tovább a maga medrében, mint egy otromba víziló. Legalábbis Nicolae Ceaușescu ennek látta most.

– Függetlenül attól, hogy milyen intézkedéseket hoznak személyemmel kapcsolatban, ez a helyzet. Nem egyszer hallottam beszélgetni erről – bökött Elena felé –, beszéltek róla a vezető tanácsban is, a káderekkel néhányszor, jelen voltam ilyen beszélgetéseken, de nem jegyeztem meg, hogy az egységeket fegyverrel kell kivezényelni. Azt akarom ezzel mondani, hogy én határozottan cselekedtem azoknak az orientációknak és útmutatásoknak az alapján, melyeket múlt éjszaka Öntől kaptam. Minden lehetőt megtettem...

– Nem tettél semmit! – sikoltotta Elena.

– Aki furkósbottal megy ilyen helyre, azt jelenti, hogy nem tett semmit – magyarázta Nicolae.

– Ha nem volt világos, miért nem kérdezték? Meg kellett volna kérdezni, hogy felfegyverkezve, vagy fegyvertelenül vonuljanak ki a csapatok – mondta Elena egy oktávval lejjebb, Nicolae intésére.

– Jelentem, hogy egyetlen szabályzatban sem találkoztam ezzel a dologgal, és nem közölték velem, hogy élestölténnyel kell kivonulni – makacskodott Postelnicu.

– A határőrök sincsenek felfegyverezve, holott a határokon vannak?

– Akik a határokat őrzik, azoknak éles töltényeik vannak – jelentette katonásan Milea, ezúttal Ceaușescu meglegedésére.

– Postelnicu és Vlad nem volt tisztában ezzel?

– Jelenttem és jelentem, hogy a mi egységeink felszerelésében van élestöltény – próbált kibújni a kérdés alól Postelnicu.

– Akkor miért nem vonultak ki azzal? – csapott le rá Ceaușescu.

– Arra gondoltunk, hogy kisméretű akcióról van szó, amely megoldható töltény nélkül is – válaszolta Iulian Vlad, és merően az Elnök szemébe nézett, mintha azt mondaná: „Hiszen ön is tudja, hogy mekkorára terveztük az egészet. Hiszen ön engedélyezte a tervet.” De Ceaușescu állta a pillantását. Nem hátrálhatott meg. Nem vallhatta be, hogy ő is alulértékelt a helyzetet. Élesen visszakérdezett.

– Miért nem kérdeztél?

– Alapvető hibánk ez nekünk – jelezte Iulian Vlad a meghunyászkodást és lehajtotta a fejét.

De Ceaușescu többet akart. Hogy önként tegyék le a fejüket.

– Azt mondtam, adjatok le figyelmeztető lövést, s ha nem vonulnak vissza, lőjete a lábakra. Nem gondoltam, hogy vaktölténnyel lőtök. Az esővíz. Azoknak, akik benyomultak a megyei pártbizottság székházába, nem kellett volna többé kijönniük onnan, ott kellett volna maradniuk halomra löve.

– Az oda küldött tábornokok és a helyi fegyveres erők hibáztak – mondta Postelnicu alamuszi módon.

– De ti adtátok nekik ezt a parancsot! – csattant fel Ceaușescu.

– Így van, mi vagyunk a hibásak – ismerte el végre Milea.

– Miért vádolnánk őket, hiszen ti adtátok ezt a parancsot! Most már, gondolom, mindenki számára világos ez. Döntsön tehát a Politikai Végrehajtó Bizottság a tények és beismerések tükrében.

– Azzal szeretném befejezni – mondotta Postelnicu, aki végig állva maradt a közbeszólások dacára –, hogy megmondom: egyetértek az Ön intézkedéseivel, a Politikai Végrehajtó Bizottság intézkedéseivel. Mint pártaktivista, mint a párt volt aktivistája, köszönöm a támogatást, melyet egész idő alatt kaptam, és biztosítom Önöket, hogy továbbra is hűséges katonája leszek a pártnak, függetlenül attól, hogy megmaradok-e a párttagsági minőségben vagy sem, továbbra is megmaradok embernek, a párt és a haza becsületes munkásának, függetlenül attól, hogy megmaradok-e mostani tisztségemben vagy sem.

Ezzel meghajtotta magát és leült.

Nicolae Ceaușescu beharapta a száját dühében. Milea beismerése után kellett volna szavaztatnia, ez az aktivista-bűnbánat nagyon rosszul jött. Láta az arcokon a félelmet. Mindegyik arra gondol most, lehet, holnap neki is így kell elmondania önmaga sírbeszédét. Érezte, hogy megint minden elveszett, szavai erőtllenül hullnak vissza a védekezők ércfaláról.

– Elvtársak, döntenünk kell. Mondjátok meg a véleményeteket!

Szavai szinte belefulladtak a vattás csöndbe.

*

Amikor Ardeleanu oldalán megjelent Constantin Nuță tábornok, Oprescu ezredes tudta, hogy érkezett a már reggel beígért leváltás pillanata. Szabályosan jelentett, megvárta, míg Nuță végigmegy az irodán s elterpeszkedik a karosszékében, szimbolikusan is birtokba véve a terepet, meghallgatta a parancsot, mely rövid volt és velős: „Mars a megyéhez és vedd át az őrizetét”. Úgy tűnik, Nuță sem rendelkezett nagyobb fantáziával ebben a tekintetben, mint Mihalea, hiszen csak az érdekelte őt, hogy a funkció névleges tulajdonosát eltávolíthassa a parancsadási lehetőség közeléből, ne maradjon mellette egyetlen volt beosztottja sem, akinek segítségével esetleg „keresztbe tehetne” neki. Azzal már ment is boldogan, hogy levették válláról a felelősség terhét. Ha tudta volna Nuță, hogy mily jót cselekszik vele, nyilván nem törte volna magát azért, hogy minél jobban a szegélyre tolja, minél kevesebb lehetőséget adjon neki a beavatkozásra. Van más az irodámban, az intézkedéseket ezentúl nem nekem kell kiadnom, micsoda boldog állapot.

Végigsietett a folyosón – a lépcsőn a kiskatona, aki a rácsajtót kinyitotta, ugyancsak meglepődhetett, hogy a mai napon egy mosolygós arcot látott –, ki az előcsarnokon át, ki a szabad ég alá, le a lépcsőkön, az örökzöld tuják mellett ki az útra, balra fordulni, végig a Leontin Sălăjanon, szinte repülve a Filipescun az Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet mellett, majd a Gyógyszerészeti és Orvostudományi Kar idegen diákok számára fenntartott kollégiuma mellett, és íme, már itt is a Megyeszékház. De az ismerős szürke helyett először is a fekete csapott a szemébe: a kiégett tűzoltókocsi, meg a három teherautó. Lába pernyében taposott. A „nagy vezér” portréinak, műveinek pernyéjében járt mindenki, aki a téren állt vagy mozgott. A szél szétszórta a még zörgő,

kísértetiesen vékony hamut, melyben itt-ott felismerhető foszlányokban kunkorodott egy-egy vastagon, színesen nyomtatott szó – PÁRT, vagy SZERETETT VEZÉRÜNK –, s Oprescu úgy gázolt benne, mint valamilyen gyászvilág fekete fáinak fekete avarjában.

Az épület előtt ott állt Radu Călan, tőle kissé távolabb Ilie Mare Cristescuval, a hazafias gárdák parancsnokával, meg egy tűzoltótisztel, nyilván az oltás parancsnokával. Az épületből fehér, vékony füst szállt ki, inkább vízgőz már, mint égéstermék, jelezve, hogy elfojtották a lángok fészkeit. Ezek a tekergőző vékony kígyók olybá tüntek Oprescunak, mintha az épület szelleme szállna ott, egy halott láthatóvá vált utolsó lehelete.

Megborzongott a morbid hasonlaton. Olyan gyászos volt az egész épület. A fénytelen, ólmossá fakult ég alatt egyetlen hatalmas koporsónak tűnt. De ki vagy mi a halott?

Nem volt ideje végiggondolni a szimbólumot, mivel Radu Călan közeledett feléje.

– Jó, hogy találkoztunk, Oprescu! Jó, hogy találkoztunk! Nagyon szerettem volna magával beszélni, még mielőtt valami végzetes történne.

– Végzetes?

– Igen. Az az érzésem, hogy egyes emberek teljesen elvesztették a józan ítélőképességüket, és nem tudnak uralkodni az indulataikon. Félő, hogy hamarosan olyan döntések születnek, amelyeket egyikünk sem kíván.

– Azt hiszem, értem, mire gondol, első titkár elvtárs.

– Igen, a hatalmat meg kell tartanunk, ám nem mindegy, hogy milyen eszközökkel tesszük. Mert ugye van pyrrhusi győzelem is. Mely csak holnap mutatja meg átkos következményeit. Én pedig amondó vagyok, hogy nekünk olyan megoldásokat kell találnunk, amelyek hosszú távra szólnak. Ne csak holnapra. Vagy ma estére. Tud követni?

– Tökéletesen. És mint öreg aktivista, osztom is az ön véleményét.

– Helyes. Helyes. Érdeklődtem a maga pályája után. Maga nem belügyes, hanem aktivista. Ezért is fordulok önhöz teljes nyíltsággal, remélve, hogy megérti a helyzetet. Úgy kéne cselekednünk, hogy bármi is történjen Temesvárott, elkerüljük a vérontást. Egyetért?

– Igen. Egyetérttek.

– Egy megszárulás egyértelmű a Kommunista Párt távlati öngyilkosságával. Ezt el kell kerülni.

– Egyetérttek, első titkár elvtárs.

– Ez jó. Ha mi ketten összetartunk, talán meg tudjuk fékezni ezeket a gátlástalan politikai kalandorokat, akik csak a perc dicséreteire, sikereire gondolnak. Mert nemsokára itt lesznek a hóhérok is. A kinevezett hóhérok. Az a vakbuzgó és korlátozott militarista, Toman, meg a tábornokai.

– A Gușe, Săndulescu, Mițac, Nuță, meg az a repülős?

– Hogyan? Megérkeztek már?

– Igen. A Belügy folyosóján találkoztam velük. De Toman nem volt velük. Dima kísérte őket.

– Hát persze. Dima.

Elnézett a teherautók felé, melyekből még mindig gomolygott a füst. Mint a gonosz szelleme.

Egyik sem fűzött hozzá megjegyzéseket. Szemük egyszerre akadt meg Ilie Marén és Dimán, akik sietősen tárgyaltak valamit a többiektől félrehúzódva. Ebből a szögből nézve pontosan felettük kanyargott az a füstkígyó.

BUKAREST, a Kommunista Párt Központi Bizottságának épülete

A vattás csönd kitartott. Nicolae Ceaușescu szavai mintha nemezlappal vagy posztóval bélelt gödrök aljára hulltak volna.

– Elvtársak, döntenünk kell! Mondjátok el a véleményeteket!

Amikor Gheorghe Rădulescu megmarkolta az asztal peremét, Nicolae Ceaușescu bátorító pillantást küldött felé. Mert nagyon kellett most a nyílt egyetértés, hiszen ellenkező esetben kiszöknek a kezéből, mint a csík. Ebben bizonyos volt.

– Az én véleményem a honvédelmi miniszterrel kapcsolatban az, hogy megítélésem szerint a pillanat most nem alkalmas.

Bár teljesen hangsúlytalanul ejtette, szinte félve, az a nem akkorát szólt, mint egy ércharang. Nicolae Ceaușescu a füléhez kapott. Nem tudta elhinni, hogy itt, a KB PVB-ben az ő javaslatával kapcsolatban elhangozhat ez a szó, amelyhez kizárólagos joga volt mindeddig. Teljesen megzavarodott és lebénult erre a végtelen szemtelenségre. A KB PVB azonban teljesen másként értelmezte ezt a csöndet. Elsőnek Postelnicu ébredt fel, és megragadta a szalmaszálat.

– Főtitkár elvtárs, ha bízok bennem, biztosítom arról, hogy éjt nappallá téve teljesítem kötelességemet, ahogy erőmből telik, s amiként a tettek bizonyítani fogják.

Ceaușescu megdöbbenésére hirtelen a hájas Dăscălescunak is megjött a hangja:

– Kérem, főtitkár elvtárs, elemezze körütekintéssel a dolgot. Most hallottuk útmutatásait és a kiadott parancsokat, de ne hozzunk elsietve olyan intézkedéseket, amelyeket nem tanulmányoztunk eléggé. Kérem, elemezze az Ön éleslátásával ezt a dolgot. Én a szigorú intézkedések híve vagyok, de jól meg kell fontolnunk, mit teszünk.

„Mi ez? Mézbe mártott gyilok? Árulás?” Kétségbeesetten fordult egyetlen szint valló embere, Manea Mănescu felé, segílyt remélve.

– Mit szólsz, Manea?

Ám Manea Mănescu ismét igazolta „kígyó” becenevét, s kisiklott a nyílt színvallás elől.

– Elnök elvtárs, azt mondom, oldjuk meg a mostani helyzetet, és azután hozzunk intézkedéseket.

Ceaușescu felfortyant, alig tudta türtőztetni magát, hogy rájuk ne borítsa az asztalt. Csak aki ismerte, tudta észrevenni abból a módból, ahogy az asztal lapját markolászta, hogy dül benne az indulat.

– Kivel oldjuk meg? – olyan pillantást lövellt Manea felé, hogy az jobbnak látta, ha elfordul. – Olyan kérdés ez, amit tegnap két óra alatt meg lehetett volna oldani, de nem oldották meg. Mert meggyökeresedett ez a szellem, a meghátrálás, a kapitulálás szelleme. Ez a kérdés, elvtársak.

Súlyos csend ereszkedett megint a terem fölé. És Ceaușescu számára lassan nyilvánvalóvá vált, hogy ezek nem akarnak vele vérszerződésre lépni. Magára maradt. Nem tudja az akaratát végrehajtani. Nem tudja a közösen kiontott vérrel tűzbe hozni őket. Ezek már nagyon öreg farkasok. Nincs kedvük verekedésre.

Gheorghe Oprea emelkedett szólásra.

– Főtitkár elvtárs, úgy vélem, a feladatok nagyon világosak. Úgy vélem, az elvtársak megértették, mit kell tenniük, és kérem, bízzék meg bennük, hadd foglalkozzanak továbbra is a dologgal. Most világos, mit kell tenniük. Gondolom, most megértették, most nagyon világos számukra. Még egyszer úgy vélem, megbízhatunk bennük, úgy fognak eljárni, ahogyan Ön parancsolja.

„Igen. Ahogyan én parancsolom. Tehát mégis csak az én bőrömrre spekulálnak.” Parancsra tettük! Régi lemez, de jó. És ha most nem hátrál meg önként, a következő talán javasolni fogja, hogy bocsássák szavazásra a leváltási javaslatát. S ez tragédiához vezethetne. Vissza kell vonulnia. Taktikusan. És gyorsan.

– Tudjátok, hogyan jártatok el most? – kezdte, és hangján átsütött a kudarc keserősége. – Mintha azért vezényeltetek volna a frontra egységeket, hogy semmisítse meg őket az ellenség... – Szavait a KB PVB-jéhez intézte, de hirtelen rájött, hogy a pillanat nem alkalmas a dorgálásra sem, ezért hirtelen átállt a már egyszer szidottak dorgálására. – Igen, mert fegyvertelenül megsemmisít az ellenség. Ezt tettétek – most már csak Mileához meg Postelnicuhoz intézte szavait. – Nagyon kellemetlen helyzetbe hoztátok a... – pártot akarta mondani, de rájött, hogy nem használhatja ezt a formulát akkor, amikor éppen véleményszakadás van közte és a párt között, hiszen őt hozták kellemetlen helyzetbe, ezért jobb híján így fejezte be a suta mondatot – a katonai egységeket. Milyen garancia van arra, hogy nem ugyanazt teszitek, mint eddig?

Tudor Postelnicu, a ravasz róka ismételte elsőként, százszor elmondott hűségesküjét:

– Biztosítom, főtitkár elvtárs, hogy többé nem ismétlődik meg a helyzet. Kérem, bízzék bennem, és hagyjuk a tényeket beszélni mindaddig, amíg Ön, a legfelső pártvezetés, a Politikai Végrehajtó Bizottság jónak látja.

„Ravasz róka, de ez most gondolkodás nélkül lövetni fog.”

Milea ugrott szólásra.

– Részemről a garancia az, hogy miután nem ismertem fel kezdettől a veszélyt, miután Ön azt mondta, hogy „rendkívüli állapot” van, most világos számomra.

„Ez is kiadja a tűzparancsot, de ha teheti, rögtön visszavonja” – értékelte Ceaușescu.

Iulian Vlad a szívére tette a kezét és színpadiasan deklamálta:

– Biztosítom Önt, főtitkár elvtárs, hogy miután meghallgattam a rám bízott feladatokat, úgy fogok eljárni, hogy kiérdemeljem a bizalmát!

„Ez mindent ígért és semmit. Még a tűzparancs kiadását is másra fogja bízni. Potenciális áruló ez is.”

Az ülésteremre ismét leereszkedett az a nehéz és halálos csönd. Az Ő döntését várták. Az Ő meghátrálását. Igen, kétségtelenül meg kell hogy hátráljon. Megteheti, hiszen ha mást nem ért el, a három vezető valamiképpen lövettetni fog. Ebben biztos volt. De megengedheti-e most, hogy így menjenek el, azzal a tudattal, hogy győztek? Hogy kapitulálásra kényszerítették? Hiszen holnap újra döntenie kell. Holnap egy még kedvezőtlenebb helyzetben visszavonulásra kényszeríthetik. S ha egyszer elkezdődött a meghátrálás, a vég csak egy lehet. Mint a Husáké, a Honeckeré, a Zsivkové. Nem, ezt nem hagyhatja.

A megoldás, a zseniális megoldás a pillanat törtésze alatt villant fel benne.

– Rendben van, próbálkozzunk még az elvtársakkal! – mondta ki a meghátrálást jelző mondatot, és kéjesen látta, hogyan oldódnak meg a feszült nyakak, ernyed el a kőmaszk-arcok feszültsége. Hagyta, hogy jól beleringassák magukat az elért győzelem tudatába, aztán hirtelen felugrott az asztaltól, a kezében levő papírlapokat az asztalra vágta és kimondta a kimondhatatlant, a hét lakattal a tudatok mélyére rejtett alternatívát, mely végül is ott remegett az egész ülés alatt, mint Beethoven sorsszimfóniájában ama kopogás:

– Ha nem tetszem nektek, menjetek Iliescuhoz meg az oroszaihoz! Válasszatok magatoknak más főtitkárt!

A mondatok repeszgránátként robbantak. De nem hagyta, hogy magukhoz térjenek. Nicolae Ceaușescu határozott léptekkel elindult a gyűlésterem „A” kijáratához, amely közvetlenül az előcsarnokba nyílt, nem úgy, mint a „B” kijárat, mely az elnöki kabinet felé vezetett. Még a félutat sem tehette meg, amikor az asztal túlsó részéről felugrott Silviu Curticeanu és elegáns gesztusait levetve hanyatt-homlok rohanni kezdett feléje, így ordibálva:

– Nem így, főtitkár elvtárs! Nem így! Így nem lehet ezt csinálni, Ön nem távozhat! Én nem hagyom el Önt, én mindig Önnel leszek!

Ion Dincă ébredt másodiknak:

– Ön nem mondhat le! Mi Ön nélkül semmik vagyunk!

Dincă is futni kezdett feléje, miközben Dăscălescu ráébredt, hogy most dől el további kormányfői sorsa és felugrott. Hájas testével nem vállalkozott a versenyfutásra, ám hangját annál inkább kieresztette, túlharsogva a lassan ébredező KB PVB-t.

– Nem, Ceaușescu elvtárs, ez nem lehetséges, ez nem lehetséges!

Bobu és Manea Mănescu egyszerre indultak a tömegből, de hamarosan maguk mögött hagyták a többieket, Manea mostani edzettségének, Bobu inkább egykori acélizmainak köszönhetően.

Amikor Ceaușescu az ajtóban megállva visszanézett, látta, hogy Gheorghe Rădulescu egészen magába roskad, csak sápítozik:

– De hát mi nem akartuk, hogy ez történjen, nem volt szándékunkban, hogy ez történjen! Mi csak javasoltunk valamit!

Gheorghe Oprea falfehér volt, és mivel nem tudott semmit kinyögni, egyszerűen térdre rogyott és segélykérően nyújtotta felé karjait.

A gesztus frenetikus sikert aratott, mert egy perc múlva már a fél KB PVB térden állt, úgy rimánkodott. Ana Mureșan és Lina Ciobanu hájas testüket kétségbeesetten rázták, fejüket a padlóba verték, és fejhangon jajveszékelték, mint a siratóasszonyok:

– Óh, mi lesz velünk! Óh, mi lesz velünk?

Silviu Curticeanu ért mellé legelsőnek és átkarolta a lábát, arcát a cipője elé helyezte, oly szorosan, hogy oda már egy hajszál sem fért volna. Szemében hű kutyakönnyek, de meg kell hagyni, ezt mesterien tudta, nagyon ügyelt arra, hogy egyet se ejtsen belőlük a lakkcipőire, össze ne foltozza őket, hiszen tudta, milyen kényes a lábbelijeire, soha kétszer egy cipőt fel nem vesz, és dührohamot kap, ha valaki a legcsekélyebb foltot ejti egy óvatlan pezsgőnyitással vagy más gesztussal a cipőjén.

A cipőjén ejtett minden pettyet talán a tudata alatt egykori cipészinás voltára való durva utalásként fogott fel, s kegyetlen módon, a legkíméletlenebbül torolt meg, mint egy személyiségét célzó durva

orvtámadást.

Bărbulescu, aki eddig meg se mukkant, most úgy jött feléje térden csúszva, ahogyan a zarándokok járnak. Nehezen értette, hogy mit hablatyolt ez a mulya, csak mikor közelebb ért, akkor értette meg, hogy 1945-öt emlegeti, az ő akkori helytállását, amelyhez foghatót itt senki nem tanúsított. Csodálta is volna, ha eredeti gondolata támad, s nem az ő beszéde egyik fordulatát szajkózza.

Elena most küzdötte át magát a körülötte fetrengő tömegben, nem kímélve hegyes cipőorrát, hogy az előtte csúszkálókba rúgjon.

– Hé! Megijedtetek? Most féltek? Gyáva banda! – mondta, miközben kezeken, lábakon, hátakon taposva eljutott Nicolae Ceaușescu mellé, aki az egyiptomi fáraósobrok fenségével elnézett a gyülekezet felett. – Hagyjátok békén egy kicsit Ceaușescu elvtársat, majd én megpróbálom meggyőzni őt, hogy vonja vissza a lemondását!

Silviu Curticeanu vonult vissza elsőként. Mesterien, hiszen nem taposott el senkit hátramenetben sem, mintha visszapillantó tükör lett volna a fülénél. Nyomában több-kevesebb sikerrel húzódott vissza a tanácsasztalhoz az egész KB PVB. Helyük mellé álltak, de arccal az „A” bejárat felé, melynek megnyitott ajtajában állt az elnök, s Elena valamit súgott a fülébe. A folyosóról szekuritátés tisztek figyelték az eseményeket. Ott voltak mind az ajtónál a híres 0666 szekuritáté hadosztály mestergyilkosai, hogy egyetlen gyanús mozdulatra, az elnök intésére másvilágra küldjék az egész KB PVB-t. Hiszen aktivista akad bőven. „Nincs helyettesíthetetlen ember” – mondogatta ostáblajáték közben az elnök kedvenceinek, akiket meghívott a Tavaszi Palotába, a rezidenciájába. Ezen természetesen csak az alatta levő embereket értette. Ő szent volt és helyettesíthetetlen, aki történelmi kegy folytán jött világra. „2500 évben egyszer ha születik egy ilyen vezető”, ez volt az a mondás, amit legjobban szeretett ostáblapartnerei szájából hallani. S ezek menetrendszerű pontossággal, délutánonként legalább kétszer megtalálták a megfelelő pillanatot, amikor elsüthetik valamilyen apropóra a poént, amitől rögtön jól érezte magát. Most Elena is ehhez folyamodott: „2500 évben egyszer ha születik egy ilyen vezető. Nem hagyhatod magára a néped egy ilyen történelmi pillanatban. Te leszel a kommunizmus megmentője Európában. Minden történelemkönyvben aranybetűvel nyomják majd a neved”.

Nicolae hagyta, hogy duruzsoljon, miközben pillantása az asztalnál állókat szemrevételezte. Igen, megtörte őket. Térdre borultak, de mintha mégsem mind. Itt is, ott is maradt az asztalnál egy-egy homályos alak. Paul Niculescu – például. Igen, róla jelentették, hogy Iliescu embere. Az újraválasztása előtt megpróbált azokkal beszélni, akiket egyszer már ejtett. De szerencsére azok provokációtól tartva hozzá szaladtak árulkodni. Azóta rajta állnak a legjobb ügynökök. S ha elkezdődnek a tisztogató perek, ő lesz a legfelső összeköttetés. Az ő feje fog a legnagyobb robajjal porba hullni. De nem egyedül volt. Nem egyedül. A pillantása a hozzá igyekvő talpnyalókat szemrevételezte, pedig inkább azt kellett volna megnéznie, hogy ki maradt az asztalnál. Késő bánat. Majd legközelebb. A speciális egységek úgylis kiszednek mindent ebből a Niculescuból. Hiába büszke az illegalista múltjára, s arra, hogy megjárta a sziguranca kínzókamráit. A szekuritáté tízszer többet tud. Lesz nagytakarítás hamarosan. Addig előkészítik a temesvári per anyagát. Hozzácsapják a Megyeházba betörő huligánokat is. Az a református pópa csak a desszert lesz. Nagy nemzetközi összeesküvés a kommunizmus megbuktatására. Igen, ez már peranyag. Az egész világ Temesvárra figyel majd. Utána

jöhetnek a „felgöngyöltett szálak”. A teljes ellenzék Totális nagytakarítás. Egy sem maradhat életben, aki a listákon van.

Elena még mindig duruzsolt. Nicolae Ceaușescu elhessentette, mint egy legyet. Pattintott az ujjaival és az „A” kaput becsukták a háta mögött. Határozott léptekkel indult vissza az asztalhoz.

Győzött. Mégiscsak rájuk kényszerítette az akaratát. Mégis aláírták a gyilkos vérszerződést.

Leült a helyére.

– Elvtársak, tehát azt javaslom, halasszuk el a határozathozatalt a bűnös elvtársak kérdésében, nézzük meg, mit tesznek, és azután újítsuk fel mostani beszélgetésünket. Kérem, szavazzunk. Ki van mellette?

Egyöntetűen emelkedtek magasba a kezek.

– Rögzítse a titkárság: egyöntetű! Leülhetünk.

A KB PVB tagjai sóhajtvá ereszkedtek vissza székeikre, melyeket most már legalább a következő ülésig biztosítottak maguknak. Megragadták a vörös bársonnyal fedett székeket, míg súlyos ülepük alá irányították őket, és ujjukat kellemesen járta át a hatalom bizsergető jó érzése.

– Meglátjuk, hogyan járnak el, hogy megoldódjék a helyzet – mondta Nicolae Ceaușescu, és beintette Postelnicut az ilyenkor kötelező hálabeszédre.

*

Y. most már hazafelé igyekezett. A lehető legrövidebb úton. A Gyiroki úton, Cluj utcán, Michelangelo utcán keresztül. A város felett helikopter keringett, nyilván a tüntetők mozgásait figyelte. Katonákat azonban csak a Victoriein látott, meg a Leninen, amikor átszelte ezeket a pártfejesek lakta utcákat. Most a Continental Szálló felé közeledve, hogy átkeljen az Augusztus 23. sugárúton, megállt a Nemzeti Bank sarkánál a kötelező előnyadást jelző háromszögnél, hiszen a villanyrendőr jelzőlámpái nem működtek. Jól látta az ácsorgó katonák karhatalmi láncát a posta előtt, s végig a Megyeházaig. A túloldalon TAB állt, meg tank, valahol a Bega áruház magasságában egy kocsikból rakott, lángoló barikáddal szemközt. Ezt nézegette, amikor jobbról éles zajt hallott, mint mikor a füle mellett szakítanak el egy selymet, vagy édesanyja tapos a régi, megkopott Singer varrógépre. De miféle varrógép ez?

Csak mikor az újságok székháza előtt megbolydult, földre zuhanó embereket látta, értette meg, hogy az a fura zaj egy golyószórótól származik. Így a város természetes háttérzajain, nem a lőtéren, hanem az utcafalak közt verődve, fel sem ismerte a hangforrást. Csak most, hogy felfedezte a túlsó sávon immár a Buftea utca torkolata előtt elhúzó ARO-kocsit, ablakában a golyószóróval, akkor értette meg, hogy ez már igazi lövés. És bármely pillanatban őt is elérheti a közeli halál. Első reflexe az volt, hogy felsőtestével a másik ülésre bukott, amelyet az autós zsargon a „halálülésnek” nevez. Rossz ómen! – gondolta, de nem merte felemelni a fejét. Csak az ARO motorjának zaját próbálta kiszűrni, de nem hallotta a gumik éles csikorgását, sem a feltúrázott motor jellegzetes zaját, amint mellette bekanyarodik a kocsí az ellentétes sávra. Csak lassan emelte fel a fejét. Kilesett a műszerfal fölött, ahol épp most villant fel a vörös jelzés, és kezdett rá berregve munkájára álló pozícióban a motor hűtését végző elektromotor.

Az az ARO már messze járt, a régi Várbástya alagútja felé igyekezett és a pillanat törtrésze alatt eltűnt látóteréből. Benézett az Augusztus 23. sugárútra, ahol az előbb a lövések ropogtak, és azt látta,

hogy sokan igyekeznek a sarki orr-fül-gégészetre felé, de a Lenin útról odaérő katonák elzavarják a nyilván sebesülteket támogató embereket. Egy nő fejére zsebkendőt szorítottak, biztosan fejen találta a lövés. A villamosmegállóban álló katonák megleveledtek, Y.-nak is sebesen integettek, nem mert tovább maradni, szemlélődni. Gyorsan áthúzott a kereszteződésen, behatolt a patkó alakú vármaradványba, átment a rövid alagúton, mely több tízméternyi vastag védművön vezetett keresztül, a túloldalon kikanyarodott a Leontin Sălăjan sugárútra, pont az égtájakat jelző, nyáron nagyon szép szökőkútrendszer mellett. Az az ARO ott volt előtte, nem messze, hiszen az innen kilépő kocsinak előnyt kell adniuk a Leontin Sălăjan sugárúton Bukarest–Karánsebes–Lugos irányából érkező E-5-ös műúton befutó forgalomnak. És most a vasárnap délután ellenére is volt forgalom. Ponyvával letakart katonai járművek és TAB-ok érkeztek konvojban, az ARO csak a nyomukba szegődhetett, ezért csupán huszonöt méternyire lehetett tőle, a sugárút túlsó felén. Y. jól látta, hogy a kocsi nem szokványos rendszámlemezrel rendelkezik, hanem valami szokatlan betű- és számkombinációt. Mivel nem jött több kocsi, könnyen felhúzhatott volna egészen szorosan mögé, de nem érezte életbiztosításnak, ha ilyen közel merészkedik. Inkább megjátszotta a mazsolát, aki gyáván les ki minden kereszteződésnél jobbra, így aztán amíg az Oituz kaszárnya oldalánál haladtak a Mărăști tér felé, az ARO majdnem száz méternyi távolságba került. A Mărăști téri körforgalomban a konvoj letért az Aradi út felé, míg az ARO a túlsó oldalon, az Új Klinikák előtt átlépett a záróvonalon és balra tért. Ez az Ungureanu utca torkolata volt. Egy kiszögellő járdacsúcs megkerülésével tudott csak befordulni, hiszen egyirányú utca volt, s az ARO a menetiránnyal ellentétes irányba akart haladni. Annyira furcsállta az egész manővert, hogy tovább csökkentette a sebességét a körforgalomban, s szinte megállt, amikor az Új Klinikák felőli oldalához ért. Az ARO már jól bent robogott az Ungureanu utcában. Y. még látta, hogy az utca jobb oldalán haladó magas férfi felé közeledve az ARO jobb oldalán megjelenik az a vészjósló fekete cső, egyetlen ropogás, mint mikor a selymet szakítják, s a magas férfi elvágódik az aszfalton, lobogó művészhaja kibomlik esés közben, mint egy zászló, egy pillanatig tartó egyszemélyes tiltakozás, aztán úgy marad mozdulatlanul, míg a kocsi megállás nélkül halad tovább ellenirányban a Libertății, a Szabadság tér felé, hogy megakadályozza a szabadság érvényesülését.

*

X. a Karl Marx utcán jött a Libertății tér felé, amikor meghallotta a golyószóró ropogását. Megállt, hallgatózott, de csak annyit tudott megállapítani, hogy valahol a közelben lehetett, ám mégsem túl közel. Valamelyik tér környéki utcából hangzott fel, de hogy melyikből, nem tudta megállapítani. Mindenesetre a bal oldali járdán szorosan a fal mellé simult, hiszen úgy képzelte, ha a Libertății téren löni kezdenek, akkor csakis a Tiszti Kaszinó vagy a Hadtestparancsnokság épületéből kezdhettek tüzelni, s akkor a Karl Marx utca bal oldala a viszonylag legvédelettebb, hiszen a fal mellett haladva a sarokig biztosan nem érheti golyó. Megígérte Zsinek, hogy nagyon fog vigyázni magára, s csak ide a környékre merészkedik, körülnéz, aztán hazamegy. Bár számított arra, hogy lőhetnek, nem gondolta, hogy ilyen hamar rászánják magukat. A Rumeyin laboratóriummal szemben volt, ahol Constantin Iercescu gyártotta reumaellenes gyógyszerét abból a fura gyökérből, amelyet a török időkben vörösbor hamisítására használtak, s csak ő ismerte fel, hogy a festékanyag mellett kitűnő reumaellenes szer is kivonható belőle.

Fülett, s mivel a lövés nem ismétlődött, lassan, óvatosan továbbindult. Mielőtt felért volna a

Libertății terre, újra meg kellett állnia, mert a Dimitrie Cantemir utcán egy fura, sátorponyvával fedett, rendszámtábla nélküli, zöld, láthatóan katonai teherautó állt meg. Itt, a katonai parancsnokság oldalánál egy katonai teherautó nem volt furcsa ilyen helyzetben, annál furcsább volt az, hogy a gépkocsi bent maradt az utcában, nyilván azért, hogy a térről ne vegyék észre. A kocsiról tizenéves suhancok ugráltak le, kezükben szöges botokkal, vasláncokkal, boxerekkel. Egy ötven körüli civil irányította őket, aki láthatóan most kapta az utolsó utasításokat kézi rádiótelefonján. X. rögtön felismerte őket. Ezek ugyanazok voltak, akik tegnap a Kütl téren kezdték a könyvesbolt kifosztását, majd a menet végén haladva szétverték a hirdetőtáblákat, köveket dobtak a Megyeháza ablakaiba, s felgyújtották a Facla könyvesboltot. Amint megpillantotta őket, megfordult és átment a jobb oldalra, nehogy felismerjék, s esetleg pár perc múlva azon a teherautón találja magát.

– Tovule, trag mașina mai în spate! (Elvtárs, hátrébb viszem a kocsit!) – volt az utolsó beszédfoszlány, amit elcsípett, mielőtt visszahúzódott volna egészen a Dimitrie Cantemirrel párhuzamos Pietrosu utca sarkáig, ahol a Rumeyin laboratórium helyiségei kezdődtek a Pietrosu utca túloldalán. Csak itt mert megállni és visszafordulva leskelődni.

Azok a gyerkőcök látható élvezettel valami zavaros folyadékot kortyoltak a hűtős üvegekből, miközben az utca jobb oldalán libasorban haladtak a tér peremén. Ott a tartományi könyvtár épülete volt, nyilván nem az lehetett a célpont, mert tovább haladtak, s csak a következő épület előtt fejlődtek fel. A Bizományi Áruház, a Consignația tömbje előtt állapodtak meg, majd egyetlen vezényszóra nekilendültek a különleges vasrácsokkal megerősített bejáratok felfeszítésének. Nem okozott nagy gondot, mert az első csoportok gyorsan eltűntek az üzlet belsejében és a fiúk hamarosan hatalmas hordozható magnókkal, rádiókkal, blue jeansekkel megpakolva kerültek elő. Az épület melletti saroknál álló barikád őrzői rászólhattak a fiatal bűnözőkre, mert néhányan letették friss szerzeményeiket a járdára és a barikád védőire rohantak. Parázs verekedés kezdődött, mely rövidesen a fiatalok győzelmével ért véget, bár elvileg az erőfölény a felnőttek oldalán volt, ám ezek a fiatalok nagy ügyességről és szakértelemről tettek tanúbizonyságot nuncsakujaik, láncaik, szöges botjaik, boxereik használatában. Így aztán a felnőttek a barikád mellől a volt Városháza előtt álló nagyobb tömegbe menekültek, s onnan skandáltak: „Erőszak nélkül!”

A Cantemir utcából újabb két civil jött elő. Átvágtak a téren, az égő újságosbódé mellett a Nepomuki Szent János-emplémű mögé bújva Molotov-koktélt hajítottak a Tiszti Kaszinóra és egy gépkocsira, amely az épület ablakai alatt parkolt. Tökéletes dobások voltak, X. jól látta őket, hiszen közben újra felhúzódott a tér sarkáig. A fosztogató fiatalok csoportja közben, mint aki jól végezte dolgát, vállra vetett furkósokkal átvonult a téren az Alba Iulia utca irányában, miközben a Városháza előtt maradt tüntetők „Huligánok! Erőszak nélkül!” kiáltásokkal kísérték útjukat.

Ahogy ez a csoport eltűnt az Alba Iulia utcában az Opera tér irányában, az a két civil, aki először a Molotov-koktélokot dobta, most rövid csövű deszantgéppisztolyt húzott elő kabátja alól, és az őrszemeket vette tűz alá. Pillanatok alatt kitört a pánik. Mire a katonák felocsúdtak és a földre vetették magukat, már vagy hatot elfektettek közülük. Földre hulló és vérben fekvő társaikat a katonák kezdték hátrafelé vonszolni az épületek ajtóinak mögé, melyek megnyíltak a lövések zajára. A civilek még egy sorozatot eresztettek meg, ezúttal a skandáló tömegbe. Ott is jajkiáltások hangzottak fel. Ezután a két civil újra az őrségek felé löve visszavonult az Alba Iulia utca irányába.

A Tiszi Kaszinó teraszáról vad lövöldözés kezdődött. Aztán kinyílt a Hadtestparancsnokság néhány irodájának ablaka is, és onnan is ugatni kezdtek a fegyverek a tér felé. Az emberek fel és alá rohangáltak a téren, de ahogy X. látta, egyik sem bukott fel. „Ez vaktöltény. A katonáknak csak vaktöltényeik vannak. Nem úgy, mint a diverzánsoknak. Azoknak bezzeg van élestöltényük bőven. S az is világos, hogy miért lőttek a katonaságba; hogy meggátolják a fraternizálást, hogy a katonák gondolkodás nélkül, erkölcsi gátlások nélkül kezdjenek a népirtásba. Így ők csak bosszút állnak bajtársaikért. Istenem, milyen aljasság. De ügyesen kifőzték, az szent.”

Visszahúzódott a Marx utcába, miközben a téren a békés tüntetők, társaik halálát a katonáknak tulajdonítva, köveket kezdtek felszedni, és megkezdték a Tiszi Kaszinó ostromát.

„Tökéletesen egymásnak ugrasztották őket. De hát ez is volt a céljuk. Mindkét fél elszenvedte az első veszteségeket, s most mindkét fél nekirohan a másik torkának, azt okolva az események kirobbantásáért. Mindkét fél teljesen jogosnak érzi a küzdelmét és lesz áldozat bőven. Miközben az igazi bűnösök már messze járnak és a markukba röhögnek.” Érezte, hogyan nő benne az elkeseredés, és tudta, ha most valaki fegyvert adna a kezébe, minden lelkiismeret-furdalás nélkül lepuffantaná azt a két civil ruhás deszantost, meg azt a másik kettőt, aki az ifjú kirakatbetörők bandáját vezeti. „De mi haszna lenne?” – tette fel rögtön a kérdést magának. „Újakat küldenének és minden folytatódna. Hiszen az igazi bűnösök nem itt járkálnak, hanem vörös bársonnyal tapétázott dolgozósobáikban ülnek, igazi kávét isznak, füstölik a Kentet és időnként megkérdezik a rádiótelefonban, hogyan is mennek a dolgok. Még csak nem is adnak ki löparancsot. Ők a helyzet gyors likvidálásáról beszélnek, a tervek betartásáról, miként egy termelési értekezleten. Csakhogy ez a gyár nem csavarokat és szögeket termel, hanem áldozatokat.”

Kiért a Hunyadi térre. Ott állt vele szemben a Hunyadiak ősi kastélya a hatalmas vadgesztenyefák mögött, ott állt Károly Róbert várának helyén az a kastély, amely nevében megőrizte a Hunyadiak emlékét, hiszen maga az építmény már az osztrák építészet stílusjegyeit viselte magán, olyan volt, amilyenre az osztrákok alakították az ostrom után a felrobbant egykori löporraktárt. Mert a törökök ennek használták a főúri, majd kormányzói kastélyt. Persze, utána sem volt sokkal jobb a sora, hiszen osztrák kaszárnya, majd raktár lett belőle; hol lovak, hol só és szén állt benne, s csak X. gyermekkorában alakították át Múzeummá. Ott látott először csonteszközöket, pattintott kovakő nyílhegyeket, ősi temetési urnákat, római sírköveket, éremgyűjteményt, s ami számára az igazi örömet jelentette, a csodálatos diorámákat a bánsági fauna képviselőivel, melyek előtt képes volt órák hosszat elüldögelni gyermekkorában. Sajnos, ez most mind oda, hiszen Mihai Fătu igazgató kidobatta azt a sok „vacakot”, az európai rangú diorámákat, egyedülálló trófeákat, olyan állatok példányaival, melyek időközben rég kipusztultak ezekről a tájakról, azért, hogy helyette Nicolae Ceaușescu életének és működésének biztosítsanak egy emeletet. Azoknak a hírhedt fotómontázs-hamisítványoknak, amelyek Nicolae Ceaușescu képét mutatták olyan korábbi tüntetéseken, amelyek felé nem is járt. Persze mindezt eredetinek tüntetve fel, és bizonygatva a mai államelnök korszakos szerepét már a negyvenes évektől kezdve. Mihai Fătu nyilván tudta, hogy mindezek a képek hamisítványok, hiszen szakterületét éppen a 40-es évek képezték, ám úgy tűnik, megjelent dolgozataiban egy olyan vonalat képviselt a vasgárda elítélésével, amely keresztezte az egyre jobbra tolódó kommunista párt nacionalista politikai irányvonalát, s ezért Bukarestből, a Párttörténeti Intézetből vidékre rúgták az

„elvtársat”, egy vidéki múzeum élére. Hogy visszakerüljön a „legmagasabb kegyekbe”, hajlandó lett volna az anyja arcképét is áthamisítani Elena Petrescu valamelyik ösére – Petrescu lévén a 2. számú család, mely a nagy dinasztia, a Ceaușescu-klán édes hitvestársát adta a felkent elnöknek. Mit számított akkor egy olyan aprócska dolog, mint a hamisítás a karrier érdekében. Z. egyébként maga mutatta meg X.-nek azt a híres, 40-es évekbeli fotót, melyet az 1945-ös évben minden brosúrában és propagandaanyagban még valóban közöltek. Ebbe montírozták bele az ügyes retusőrök Nicolae és Elena Ceaușescu portréit, miután az eredeti propagandaanyagokat kivonták minden közkönyvtárból és bezúzták.

X. időközben kiért az Opera térre. Nem kellett sokat forgatnia a fejét a diverziós csapat után. Ott voltak az Eminescu könyvesboltban, a túloldalon, alig 100 méternyire. A betört kirakaton keresztül a szökőkút elé hajigálták a Ceaușescu-könyveket és amint látszott, vezetőik lelkesen buzdították a téren összesereglett száj tátókat, hogy álljanak be segíteni. Sokan beugrottak, és a kezdeményezők hamarosan eltűntek a színtérről, hagyták, hogy az emberek maguk rakják meg a máglyát, cipeljék a lerakatból is a vörösfedelű Összes Műveket, a kongresszusok díszköteteit, valamint a többkilós, súlyos fóliánsokat, amelyben az Írószövetség gyöngé akaratú tollnokai árulták magukat, riszálták a feneküket az Elnök előtt. Most mindez a lángok tisztítótűzébe hullt. Az egészben csupán az volt a szomorú, hogy a túloldalról, a Pártkabinet erkélyéről a szekusok egy az egyben vették videóra, fényképezték, adalékként az eljövendő perhez. Világos, hogy visszatértek a régi scénáriumhoz, amit tegnapra dolgoztak ki, és nagyszerűen meg is felelt a kitűzött céloknak. Az, hogy az emberek önként megismételték e scénárium bizonyos elemeit, a szeku számára lehetőséget adott egy olyan vádmodell elfogadtatására, miszerint ugyancsak az aljas „nemzetáruló”, „szocializmusellenes”, „idegenektől pénzelt” erők állnak a dolgok mögött, hiszen a „cselekvési módjuk bizonyíthatóan azonos”. Hogy ezeket a bizonyítékokat a szekuritáté maga szervezte meg, állította elő, erről a perben majd nyilván szó sem esik. Lesz viszont célozgatás és mutogatás Keletre és Nyugatra, a keleti és nyugati szomszédok felé, mint aktív felbujtókra és szervezőkre.

Hirtelen arra figyelt fel, hogy most azon az oldalon csörög a törött üveglapok guillotine-ja, ahol ő is áll. Valóban, a tér felső végén az illatszerbolt és a szőrmebolt táján kezdett összeverődni egy újabb csoportosulás. Közelebb ment ő is, hogy jobban lásson. A módszer azonos volt. Betört kirakatok, az utca kövezetére kidobált luxusárúk. Aztán a felszólítás, „gyertek segíteni”. S az emberek ugrottak. Láttá, amint egyesek a téren álló fenyőfákra terítik a szocialista elit, a nomenklatura kiváltságosainak elérhető 50-80 000 lejes bundákat, s egy diák cédulát tűz melléjük: „Miklós Atyánk karácsonyi ajándéka a Népek!”, mások itt is tüzet raktak. Egy elkeseredett, munkáskülsejű ember egyenesen a boltba dobta a csóvát, s így hamarosan fekete füstcsík kanyargott az ég felé. Megértette az egyszerű emberek elkeseredését, de azt is tudta, hogy most ez az elkeseredés a felkelés leverőinek igazolását készíti elő. De mit tehet az ember ilyen helyzetekben? Hogyan lehetne mindezt megakadályozni, hiszen a jól kitervelt diverziót végigkísérik az álruhás bérgyilkosok is. Láttá őket a Libertății téren, s bizonyos volt abban, ha most odaállna kiabálni, hogy menjetek el onnan, emberek, ez provokáció, a következő pillanatban már le is lőné valamelyik a deszant-géppisztolyával, vagy az is lehet, hogy egyszerűen csak leszúrnák és kineveznék „áruló szekusnak”, hogy tovább üzhessék zavart okozó tevékenységüket. Csak egy módja volt a cselekvésnek: a jelenlét. Szemtanúként mindent megfigyelni,

gondosan tudatába vésni, abban a reményben, hogy legalább a történelem majdani ítélőszéke előtt kiderülhessen az igazság. Hiszen abból, ami eddig történt, immár világosan kirajzolódott számára, hogy a valóság értelmezésének annyi módja vált lehetségessé, hogy igazi és hidegfejű szemtanúk nélkül semmi esélye az igazság felszínre törésének. Spontaneitás és manipuláció úgy egybefonódott, hogy a később érkező történész számára lehetetlen el nem veszni az eseményeket őszinte módon, ám naivan átélők zűrzavaros értékeléseiben, bozótperspektívájában, s a majdani ideológia fényében kozmetikázott dokumentumok ellentmondásos útvesztőjében. Ezért ment most óvatosan a diverziós csoport nyomán a CFR mozi előtt ki a Republicii útra, hogy rögzítse a jövő számára mindazt, ami elsikkad azok számára, akik belevetették magukat a „forradalmi hangulatba”, átadták magukat a zsigereket felkavaró skandalásnak, könyvégetésnek, bundaszaggatásnak, azoknak az elemi és hatalmas szellemi kielégüléseknek, melyek végigsöpörtek a tömegek széles rétegein. X., mint író a diktatúra alatt írott könyveiben megtette már ezeket az elemi tiltakozó gesztusokat, írás közben sokszor megélte az igazság kimondásának, az igazságosztásnak szellemi kéjét, ezért most honfitársainál hamarabb kijózanodott, felül tudott emelkedni a történelem által reá osztott szerepen, s ezért nemcsak cselekedett, hanem vizsgálta is a környezetét, elemezte mindazt, ami vele és mással történt. Elkapta a bábokat mozgó szálakat, s most már nem annyira az érdekelte, amit a bábok végrehajtanak, hanem az, hogy miért, mi célból mozgatja őket a színpalak mögött álló bábos.

Amikor a sarok után feltűnt a Republicii úton levő hatalmas bútorüzlet, már tudta, mi következik. És az jött is menetrendszerűen. Betört kirakatok, felgyújtott bolt. Aztán tovább a Republiciin, vissza az Opera tér felé. Nyilván újabb nagy értékű boltok nyomában. Modex, Stirex, talán a nagy szövetüzletek. A képlet világos. A károk és a vandalizmus méreteinek felfokozása a mai tüntetésekkel arányban. Meg tudta volna rajzolni az egész belváros területén a luxusboltok térképét, ahol most kirakatokat törnek, károkat okoznak. S nagyon valószínűnek tartotta, hogy ugyanaz folyik a gyárvárosi üzletközpontban a Traian téren, s a Józsefvárosban is.

Néhány járóelő, s a papucsban-ingujjban leszaladó lakók nekiálltak kihordani a bútorokat az utcára, nyilván attól félve, hogy a nagy tűz áterjed az üzlet fölötti lakásokra is. De amint sejtette, a diverziós egységek kísérekkel dolgoztak. Hamarosan löni kezdték a tervezett kár értékét csökkentő házbelleket. Egy férfit a golyó fejen talált, többen megsebesültek. X. nem látta azt, aki lőtt, nyilván a Republicii útnak a bútorüzlettel szembeni oldalán állt, valószínűleg a Banatul Hotel bejáratánál. Az emberek az aszfaltra dobták magukat és fedezéket kerestek. Egyetlen fiatalember nézett dühösen a lövéseket leadóra, s indult el felé az úttesten keresztül. Szétnyitotta mellén az inget és így kiabált:

– Ide lőj, te szarházi szekus, ha mersz!

Egészen az út közepéig jött, aztán megállt.

X. lélegzet-visszafojtva figyelte az esetet. Úgy tűnik, a szekus is megdöbbent, s visszahúzódott valahová, talán a recepcióra, mert a fiatalember undora jeleként kiköpött, aztán visszafordult és az ingét gombolva a járda felé indult, ahol most féltérden állva figyelték a felnőttek a vakmerő fiatalember tettét.

Ekkor ugatott fel a géppisztoly.

Vérvörös foltok rajzolták ki a világos kiskabáton egy élet végét jelző, a függőben maradt létet jelző három pontot.

Ion Toman feszülten figyelt.

– Ezek lövések! Honnan jönnek? Mi van arra?

– A gyárváros – mondotta a kísérő tiszt. – Úgy tudom, valami tankokat foglaltak el ott a felkelők.

Valószínűleg azok visszaszerzéséért folyik a harc!

– Hogyan? A banditák tankokat is szereztek?

– Igen. Így mondták a kollégák, amikor a reptérre jöttem.

– De hát egy tankot nem lehet csak úgy megszerezni. Egy páncélost elfoglalni egy kommandós számára is rendkívüli teljesítmény! Úgy látszik, igaza van a legfelső vezetésnek, itt nagyon komoly erők állnak nemcsak a háttérben, de a kivitelezésnél is alaposan besegítenek!

A kísérő nem válaszolt. Balra jelzett, s a Filipescu utcán száguldott a végcél felé.

– Egy perc, és megérkeztünk! – mondta.

Valóban, a következő percben már bele is futottak a szekuritátés katonák örláncába. A kis terecskén is egy TAB figyelte az ellenőrzés kimenetelét.

A kísérő magyarázatára az ellenőrző tiszt a sapkájához emelte a kezét és tisztelgett a hátsó ülésen várakozó civilnek és testőrének.

– Elnézést, főparancsnok elvtárs, hogy nem ismertem meg. De így civilben egészen más tetszik lenni!

Toman elmosolyodott. Titkon szerette, ha „főparancsnoknak” nevezték, s volt katonái megsüvegelték. És szerette a szolgálatukat hibátlanul teljesítő katonákat, akik nem néztek sem névre, sem arcra, hanem elsősorban a katonai szabályzat teljesítését tartották szemük előtt.

– Semmi baj, csak teljesítse továbbra is mindig a kötelességét! – mondta, és intett a tisztnek, hogy mehetnek.

A gépkocsi kikanyarodott a Megyeháza elé, s Ion Toman megrendült, amikor szembesült a mindent elborító pernyehalmokkal, a törött ablakok, a felfeszített kapu látványával. Szemközt pedig, mint valami háborús film forgatásán, fojtó bűzt árasztva még mindig égtek a gépkocsik maradványai a gázolaj-tócsákban.

– Úristen – mondta –, mint egy háborúban!

A pernyeavarban Radu Călan igyekezett feléje.

– Üdvözljük Temesváron, Toman elvtárs. Sajnos, a fogadás körülményei nem a legmegfelelőbbek...

– Ezért pedig maguk a felelősek! – szakította félbe Ion Toman egy indulatos mozdulattal a megyei első titkárt, majd oda se nézve a feléje nyújtott kézre, azt kérdezte: – Él már a kapcsolat Bukaresttel? Ceaușescu elvtárssal kell beszélnem, rögtön!

Radu Călan visszahúzta parolára nyújtott kezét, melyet most elárasztott a hideg veríték, idegesen leeresztette, látszott, hogy nem tudja hova helyezni, eltüntetni a szégyen e tanúját, aztán így szólt:

– Igen, igen, már intézkedtem. A belügy technikai szolgálata már dolgozik a kormányvonalon. Remélem, már készek.

A lépcsőn Ilie Mare, Mihalache és Oprescu ezredes sorakozott fel a magas vendég fogadására. Toman hűvösen lekezelt Ilie Maréval, a másik kettő felé csak biccentett. Radu Călan elégedetten

állapította meg, hogy Mihalache is „égett”, ő is kinyújtotta Toman felé a kezét, de ő sem kapta meg azt a gyors és hűvös kézfogást, amit úgy vélt, hogy megkaphat, így aztán kivörösödve húzta vissza a kezét. Oprescu volt az ügyesebb, hiszen eleve csak tisztelgett.

Toman gyors léptekkel ment fel a lépcsőn. Bár a szőnyegről eltüntették a szemetet, a földszinten jól látszottak a rombolás nyomai, a letépett kép helye, az oldalfolyosókon a kitépett telefonok, felborított fémszekrények.

Radu Călan lihegve igyekezett lépést tartani a nálánál idősebb, ám sokkal edzettebb férfival, akinek testét jól karbantartotta a katonás fegyelem, a spártai életmód.

– Mindent feltörtek, összezúztak, a képet, az első titkár elvtárs képét s a zászlókat tűzre vetették...

– A zászlót is – horkant fel Ion Toman. – A zászlót? – Megállt és merően nézett Radu Călanra. –

Ez határozottan a külső ellenség munkájára utal!

Radu Călan nem mert ellenkezni. Inkább tovább mutatta a károkat.

– A szőnyeg egy része is elégett – mutatott az első emeletre vivő hézagos szőnyegre.

Ion Toman elindult felfelé a szőnyegen, s közben megkérdezte:

– Az egész épületet megszállták?

– Nem. A második emeletre már nem jutottak fel.

– Az ön irodája?

– Azt feldúlták.

– Hogyan hagyhatták? Hol volt az őrség?

– Az őrség megfutott.

– Civilek.

– Nemcsak. Öt osztag katona is. Szekuritáté, tűzoltóság, gépesített gyalogság – mondta Călan elégtétellel, hogy most a legnagyobb tisztelettel odapörkölkölhet ennek az örömkatonának.

– Hogyan? – horkant fel Ion Toman, mint akinek kést döftek a szívébe. – Hát hány nyavalyás hazaáruló volt itt?

– Vagy háromezer!

– Háromezer hazaáruló?

– Lehet, hogy öt is.

– Értem. A bozgorok. Persze. Azokat könnyű rávenni az ilyesmire. Gondolhattam volna.

– Mindenesetre románul kiabáltak – döfte oda óvatosan a nyilat Radu Călan.

– Naná, hogy kendőzzék magukat. Világos, ez is a jól szervezett aknamunkára utal.

Felértek az első emeletre. A nagyterem előtt felsorakozva várt a megyei pártaktíva krémje. Petre Moț, a város polgármestere állt középen, mellette Petru Cristea, a munkásgárdák parancsnoka, Gheorghe Manta, Virgil Dolog és a többi titkár, végül egy kupacban a belügyesek Macri tábornokkal az élen, de Teodoru és Dima is nyújtogatta a nyakát, hogy észrevegyék.

Toman pillantása végigsöpört az egybegyűlteken.

– Hol vannak a tábornokok?

– Úgy tudom, a hadtestparancsnokságra mentek – mondta Dima.

– Azonnal telefonáljanak értük. Arról beszéltünk, hogy itt lesznek, mire ideérek. Hát mi ez a fegyelmezetlenség? Mindenki a saját feje után bóklászik? Itt legyenek rögtön! És jelezzék

Bukarestnek, hogy megérkeztem.

– Értettem – mondta Dima és kihúzta magát, hadd lássák ezek a tökkelütött aktivisták, ki itt a fontos.

*

Constantin Zeca, a 18. Gépesített gyalogsági hadosztály vezérkari főnöke tehetetlenül nézett a három tábornokra.

– Nem tudok átjutni! Minden utat lezártak.

Valóban, égő kocsik lobogtak kísérteties fénnel e szűk utcácska végén is, alig ötven méternyire tőlük. A lángok furcsa fényeket varázsoltak a három tábornok arcára.

– Itt nem maradhatunk! – horkantott Gușe tábornok, a nagyvezérkar főnöke, a hadügyminiszter helyettese. – Ha ezek meglátnak, nyáron sütnék meg minket! Menjünk vissza!

– Nem hiszem, hogy ilyenkor a Belügy székháza életbiztosítás – jegyezte meg finom iróniával Victor Săndulescu tábornok.

– Hát akkor? Vissza a reptérre? – kérdezte Mițac.

– Van egy áthidaló javaslatom – mondta Zeca. – Itt tőlünk nem messze van egy kaszárnyánk. Vaskos falak, erős katonai egységek. A kaszárnyát még a ruszlik építették. Nem sajnálták belőle a téglát.

– Ez jól hangzik – derült fel Gușe. – Odamegyünk!

Míg a kocsi visszafarolt az Ungureanu utcán az első sarokig, a borúlátásából kilábalt tábornok visszanyerte hangját, és belekezdett egy konfúzus történetbe az orosz kaszárnyákról és az oroszok megbízható haditechnikájáról. Hogy hozzáértését fitogtassa, egy-egy elkent, értelmetlenné torzított orosz szót is beillesztett beszédébe, és nem felejtette el, hogy kiemelje jelenlétét a Varsói Szerződés tanácskozásain és hadgyakorlatain. Săndulescut hirtelen köhögőroham kapta el, hogy egy nagy fehér zsebkendőbe temethesse készülő röhögőrohamát. Mițac sztoikusán az égre emelte a szemét, arcáról semmi sem volt leolvasható, csak Zeca bólogatott megértően, nyilván azért, mert sem a történetek valódiságát, sem az orosz nyelvet nem ismerte jól. De az is lehet, hogy csak a gépkocsi vezetése kötötte le a figyelmét. Săndulescu a keresztutcákban felvillanó, égő barikádokat, lángoló üzleteket nézte, a járdán heverő hullákat, a vérfoltokat, s érezte, hogy Gușe hablatyolása értelmét veszíti, mint ahogy értelmét veszítette egész magasztos, „nemzetmentő” küldetésük. Gyakorlott szeme hamarosan felismerte a szervezett kezek munkáját, s azt, hogy itt most életre-halálra folyik a küzdelem. Ez népfelkelés. A népfelkelések minden zűrzavarával és erőszakos kilengéseivel. S ha ennek híre elterjed, biztos, hogy nincs megállás. A rendszer órái megszámláltattak. Kétségtelen volt, hogy itt löni fognak. Mint ahogyan már lőttek eddig is, a tények tanúsága szerint. De hány halál szükséges ahhoz, hogy végleg elfojtson egy ilyen mozgalmat, mely barikádokat emel, tankokkal és kételtűekkel képes megvívni? Ezer? Tízezer? És a kiontott vér nem a harci kedvet tüzeli majd tovább? Rossz helyre keveredett, az biztos. És csak a saját intelligenciájára számíthat, ha ki akar szökni a harapófogóból. Úgy kell rendeznie, hogy sehol se legyen ott, ahol döntés születik. Teljesen fel kell szívódnia a háttérben. Mintha nem is jött volna Temesvárra. A többi tábornok intellektuális lustaságára kell építenie. Majd felajánlkozik, hogy ő írja a jegyzőkönyveket, rajzolja a hadműveleti térképeket. Hiszen az, aki a jegyzőkönyvet írja, nem kell hogy felszólaljon. Aki a térképet rajzolja, a hadműveleti naplót vezeti,

annak nem kell sem a hadműveleti terepen mutogatnia magát, sem a telefonokba parancsokat üvöltöznie. Van itt elég akarnok, akinek bizonyítania kell. Hadd másszanak előtérbe. Ha a rendszer fennmarad, úgysem nyernek vele túl sokat. Ha viszont veszít – s ennek nagy az esélye –, akkor minden adott lesz ahhoz, hogy egy kivégzőosztag előtt fejezzék be a pályafutásukat.

A kocsi közben megállt.

Az őr a kocsihoz jött, aztán meglátta, hogy ki ül a kocsiban, tisztelgett Zecának és a többi ragyogó tábornoki egyenruhának, s kinyitotta a masszív kaput.

Săndulescu megállapította, hogy a gyönyörű és egységes késő barokk és szecessziós épületsorok után ez az épület valóban egy másik koncepció szülötte volt. Fantáziátlan és esztétikai szempontból értéktelen, monstruózus téglarengeteg, az arányok minden felrúgásával. Egy dolgot azonban nem lehetett megtagadni az építészekről. Valóban, a nyersanyaggal nem takarékoskodtak.

*

Ion Toman őrvongott. Dima azt mondta, hogy a tábornokok nincsenek a hadtestparancsnokságon. Egyszerűen nyomuk veszett. Mit mondjon, ha az elnök rákérdez? Ha bevallja, hogy nincs tudomása arról, hol vannak, az ő nyakát tekerik ki, ha pedig hazudozni kezd, és az derül ki, ismét csak az ő nyakát szegik. „Az istenit az ilyen tábornokoknak! Rosszabbak, mint egy civil! Bezzeg, amikor ő volt hadügyminiszter, ilyen nem fordulhatott elő. Hiszen a legkisebb kihágásért lefokozta, visszaminősítette tisztjeit, beleértve a tábornokokat is. De volt is fegyelem. Az katonaság volt. Most? Milea alatt a katonaságot sikerült visszaminősíteni a gazdasági segéd munkások státuszába. S a tiszték? Mint valami rossz gazdatisztek. Sörhas. Kurvák. Mit lehet elcsórni a közvagyonból?”

A felháborodástól és a félelemtől alig tudta követni a távértekezlet menetét. Még nem csapott le a villám, de nem volt kétséges, hogy előbb-utóbb elérkezik a számonkérés pillanata, hiszen az elkapott szavakból is az tűnt ki, hogy a minisztériumban elharapóztak az „önálló ötletek”, a „közös döntések figyelmen kívül hagyása”, az „önfejűség”, a „defetizmus”, a „kapitulálás szelleme”, amire szívesen és őszintén helyesel, ha nem lett volna benne ő is nyakig a slamasztikában.

– Toman – hallotta hirtelen az elnök hangját.

– Igenis, főparancsnok elvtárs!

– Lőnek már Temesváron?

– Lőnek, főparancsnok elvtárs.

– Helyes. Helyes. Lám, persze, hogy lehet. Erős kézzel kell fellépniük ellenük, s úgy futnak, mint a fürjek. Így kellett volna eljárni rögtön. Akik bemerészkedtek a székházba, egynek sem lett volna szabad kijönnie. Ott hulltak volna mind rakásra.

– És a pincébe velük – rikoltott közbe Elena karvalyhangja.

– Igen, a pincébe velük. Mondjanak el mindent az összeesküvésről, amit Keletről és Nyugatról szítanak. Hallod, Călan?

– Igen. Éljen soká, szeretett főparancsnok elvtárs. Itt vagyok Toman elvtárs oldalán. Kiadtuk az utasításokat az Ön legmagasabb útmutatásai alapján!

– Milyen utasításokat adtak, konkrétan?

– Megerősítettük az őrseget. Tankokkal és TAB-okkal. Nemcsak a Megyeháza elé, hanem az odavezető csomópontokba is tankokat és páncélszemezőket állítottunk. A gyárakban összehívtuk a

pártaktívát, és a hazafias gárdákat kivezényeltük az üzemek védelmére. A katonaság segítséget ígért a szomszédos megyékből...

– Erről számoljanak be a tábornokok!

Călan Tomanra nézett. Az felvonta a vállát.

– Hol vannak a tábornokok, Toman?

– A hadtestparancsnokságon – nyögte ki Ion Toman, és látszott, amint a homlokáról gyöngyözik a veríték, pedig egyáltalán nem volt meleg az irodában a betört ablakok mellett.

– Magad mellé hozatod őket, de rögtön! És parancsot adsz, hogy hajtsák végre!

– Értettem, főparancsnok elvtárs!

– A pártszékház legyen a főparancsnokság!

– Értettem!

– Călan! Te vagy Temes megye egységes parancsnoka a 14. törvény értelmében!

– Értettem, főparancsok elvtárs!

– Le kell zárni a határokat! Főként a kishatárforgalmat. Ott lazább az ellenőrzés, és ott furakszanak be a kémek! Nem szabad megengednünk, hogy a továbbiakban csak egyetlen új felbujtó is érkezzen külföldről, ahonnan az akciót irányítják!

– Értettem!

– És ki se juthat egy sem! Teljesen el kell zárni a várost a külvilágtól, amíg nem teremtetek tökéletes rendet. Tökéleteset!

– Értettem!

– A vállalatok pártbizottságai szervezzék meg az üzemek, a nép vagyonának védelmét. Ne várjanak arra, hogy majd valaki Bukarestből ad nekik parancsokat! Mindenki a saját helyén álljon ki a szocializmus vívmányainak védelméért! Nem engedhetünk meg egyetlen lépést se hátrafelé!

– Értettem!

– A termelés folytonossága most döntő. Az emberek részvétele a munkában legyen az a bizonyosság, amellyel népünk hitet tesz a szocializmus és a kommunizmus magasztos eszméi mellett. Minden hiányzás, minden lógás nemzetellenes cselekedet, s ekként kell fellépni ellene. Ez érvényes a többi megyére is. Kolozsvár, ott mi a helyzet?

– Jelentem főtitkár elvtársnak, minden rendben. Nincsenek zavargások!

– Maros?

– Maros tartományban minden csendes!

– Hargita?

– A megyében nyugalom van.

– Kovászna?

– Teljes a rend.

– Szeben?

– Itt semmi zrí, atyus – mondta a „kisherceg” enyhén borízú hangon.

– Arad?

– Nyugalom van, főtitkár elvtárs!

– Van valahol jelzés csoportosulásról, kezdődő zavargásról?

– ...

– Rendben. De azért mindenütt megkettőzni a figyelmet. A katonaság hadikészültségben van, és bármelyik pillanatban kész, hogy visszavesse az agresszort. De ez nem elég. Fegyverezzék fel a munkásgárdákat, mint 1968-ban. Hadd tudja meg az ellenség, hogy mi nem alszunk. Nálunk nem lehet megdönteni a szocializmust, mint a többi kapituláns országban. Mi készek vagyunk a harcra. A nép megvédi az aranykor minden vívmányát. Pártunk aktivistái legyenek jelen holnap minden munkahelyen, és ügyeljenek arra, hogy antiszociális elemek ne hogy behatoljanak a gyárakba. És főként ügyeljenek a rejtőző ellenségre, előzzék meg szigorú ellenőrzéssel a szabotázsakciókat. Az utcákon a rend biztosítása érdekében a katonaság és a munkásőrség, valamint a belügy közös őrzőjáratokat szervezzen, hogy elejét lehessen venni mindenféle államellenes szervezkedésnek!

Radu Călan nyelvén volt, hogy ez Temesváron már csütörtök óta érvényben van, akkor érkezett a számára érthetetlen utasítás, s bár végrehajtották, mégis megtörtént, amit el szerettek volna kerülni, de szerencsére idejében elharapta a közbekotyogást.

Az ajtó nyílt, s Toman és Călan egyszerre vették észre Victor Săndulescu tábornokot, miközben Nicolae Ceaușescu éppen a záró szónoklatot mondta a haza védelméről a nemzetközi imperialista összeesküvés ellen.

– Hol voltál? – sziszegte Ion Toman.

– A 18-asoknál! – mondta nyugodtan Săndulescu.

– És a többiek?

– Most is ott vannak.

– A te helyed itt van mellettem. Így adta parancsba az Elvtárs!

– Értettem!

Nicolae Ceaușescu hangja elhallgatott. A technikai vezérlőpultról bejelentették a távértékezőlet végét.

– Mi a parancs? – érdeklődött Săndulescu.

– Mindjárt meghallod – torkolta le Toman. – Kapcsolják a 18-as parancsnokságát!

Az egyik telefon vörös fénnel kezdett villogni.

Radu Călan felemelte és Toman kezébe adta a kagylót, közben lenyomott egy gombot a készüléken, s a vörös fény kialudt.

– Halló, a 18-as motorizált gyalogsági hadtest parancsnoksága?

– Igen. Zeca vezérkari főnök a telefonnál.

– Ott van maguknál Gușe és Mițac tábornok?

– Igen, főparancsnok elvtárs.

– Add ide Gușét!

– Halló, Toman elvtárs, itt Gușe tábornok!

– Hol lógtok, amikor azt parancsoltam, hogy menjetek a megyéhez?

– Ön azt mondta, menjünk előre. Mellesleg, én a hadügyminisztertől kaptam parancsot, hogy menjek Temesvárra, és csak neki tartozom elszámolással. Nem egy civilnek.

Toman elsápadt. Radu Călan pedig majdnem felvisított a gyönyörűségtől, hogy így beolvastak ennek a felfuvalkodott hólyagnak, aki most is azt képzei magáról, hogy a Legfelső Vezér. Pedig ezt a

funkciót Nicolae Ceaușescu nyilván csak azért találta ki, hogy majdan ő sajátíthassa ki, legyen egy előzménye fővezéri funkciójának. Piciny kis báb ez a Toman is a nagy sakktáblán, ráadásul még tisztában sincs a helyzetével.

– A főparancsnok elvtárs az előbb adta ki az utasítást, hogy mindenkinek itt a helye mellettem! És nem tűrök többé semmiféle partizánakciót! Itt rendnek kell lennie! De gyorsan!

– Helyes – mondta Gușe nyugodtan. – Erről beszéltem a hadügyminiszter elvtárssal mostanáig.

– Megint egy partizánakció! Itt csak egy parancsok van: a főparancsnok elvtárs!

– És mi a parancs?

– A parancs az: LŐNI! Egy órát kapsz, hogy rendet teremts! Te meg a Mișac! Vége!

Lecsapta a telefont. Fehér volt, csak a szemei forogtak vérben. Dühödt pillantást vetett a körülötte állókra.

– Hát ti? Mit álltok, mint a barmok? Munkára! Munkára!

Az emberek szétrebbentek. Radu Călan is jobbnak látta, ha most átmegy egy másik irodába telefonálni, hiszen semmi kedve nem volt a bűnbak szerepét eljátszani, amelyen Toman a haragját levezetheti. Átment a technikai titkár, Axente Șerău irodájába.

– Áh, Opreșcu, maga van itt?

A főfelügyelő éppen kávéfőzött.

– Nem kér, első titkár elvtárs? Mindjárt kész!

Radu Călan elmosolyodott.

– De. Azt hiszem, kérek. Szükségünk lesz rá. Hosszú napunk lesz.

*

Bárányi doktor mélyre nyomta a gázpedált. A zöld Dacia 1300-as nyögve engedelmeskedett, minden eresztékében recsegett, amint kikanyarodtak a Mihai Viteazul sugárútra. Ildikó nehezen türtőztette magát, hogy ne szóljon, de tudta, hogy Feri semmit sem gyűlöl jobban, mint azt, ha a gépkocsi-vezetési stílusát kritizálják, ezért elharapta a megjegyzést, hogy talán mégsem kellett volna 60-assal bevenni ezt a derékszögű kanyart. Ma még nagy szükség lesz az idegeikre, hiszen ki tudja, meddig fog elnyúlni ez a nap. Lábai közé szorította a termoszt, amelyet gyorsan kávéval töltött fel, amikor az Új Klinikák kapusának halálra vált hangját meghallotta: „Doktornő, drága! Mondja meg a doktor úrnak, hogy jöjjön be gyorsan! Sürgősen műteni kell. Itt lönek. Lőtt sebbel hozzák az embereket!” „Hol lönek, ember?” „Itt, a belvárosban! Jöjjön a doktor úr nagyon óvatosan, mert lönek!” Kifutott az udvarra, a nagy diófa alá, és valóban, a távolból olyasféle hangok hallatszottak, mintha gyöngye vásznakat tépnének. Bent, ahol szólt a rádió, a tévé, a vaskos falak között semmi sem hallatszott.

A Dacia falta az utat. Átvillantak a Műegyetem vörös téglalapületei előtt, s a Mihai Viteazul hídhöz közeledtek, amikor a kocsi elöl hallották meg a sortűz ropogását, amely a motorzajon is áttört. Olyan élesen és váratlanul dördült, hogy Bárányi Ferenc rálépett a fékre, s a kocsi megpördült a tengelye körül. A híd gerincén valamivel innen voltak, de az volt az érzésük, hogy a golyók itt süvítenek el közvetlenül a kocsi fedele felett. „Vijj! Vijj!” „Mint a halál acélfecskéi. Alacsonyan repülnek, rossz idő lesz” – villant Feri agyába a képtelen gondolat, az abszurd vicc. A hirtelen fékezéstől a kocsi motorja lefulladt. Csend volt. Irtóztató csend.

Feri elfordította a slusszkulcsot. Hátramenetbe kapcsolt, majd egyesbe, és lassan elindultak felfelé a hídon, miközben az ő oldalán leengedte az ablakot, hogy jobban halljon. Már túl voltak a híd gerincén, amikor újra felugatott egy géppisztoly. A szürkületben jól látszottak a nyomjelző lövedékek. A Városháza elől lőttek. A taxiállomás felé futottak az emberek, meg a Katedrális parkja felé. Egy nő elvágódott, felbukott. Talán meglőve? De öngyilkosság lett volna arra menni vöröskeresztes jelzés nélkül. A Katedrális előtt kételtű járművek, teherautók. És katonák, kezükben géppisztoly. Akár egy kommandófilmben.

Ennyi ragadt meg Ildikó szemében, amíg a Săvinești utcán robogtak. A Victoriei és a Lenin sugárút kereszteződésében katonai sorfal állt, de a Săvinești utcán elsuhanó zöld Daciát nem próbálták megállítani. A Múzeumhoz érve balra tértek, majd jobbra, aztán előre a Karl Marxon, míg nem sokkal előttük hatalmas fény lobbant a Dóm tér felé.

– Barikád, Feri!

– Látom.

A fény valóban egy barikád körvonalait világította meg az Alecsandri utcában. Erre reménytelen volt tovább haladni. Jobbra fordultak a Dimitrie Cantemir utcán, csak egy villanásnyira látva a tér sarkán trónoló tankot, s a teret eláraszttva szaladgáló katonákat. A megyei takarékpénztár mellett értek ki a Bega bevásárlóközpont parkolójához. Előttük mind a Rodnei utca felé, mind a Vasile Roaită tér felé kettős katonai kordon.

– Vissza! Vissza! – integettek a kiskatonák, és AKM-jeik fekete csövét a kocsira szegezték.

– Orvosok vagyunk! Át kell mennünk! A kórházba hívtak! – kiáltotta Feri, de azért rálépett a fékre.

Teljesen leeresztette az ablakot és újra megismételte: – Orvosok vagyunk! A kórházba hívtak műteni!

– Vissza! Vissza! Senki se mehet át! – kiáltotta a kiskatona.

– Hívják a parancsnokukat! Hát nem értik? Át kell mennünk! Hívtak a kórházba! Hát süketek maguk?

– Parancsot kaptunk! Nem érti? Vissza! Ez parancs!

– Hívják a tisztet! Hol a tiszt?

– Forduljanak vissza!

Feri leállította a motort. Ne fogyjon a drága benzin hiába. Elővette a kórházi igazolványát és kiszállt.

– Ne jöjjön közelebb, mert lövök! – kiáltotta a kiskatona, megpillantva a hatalmas fekete szakálltól marcona ábrázatot, amely Piedone felügyelőre, a kemény pofonokat osztó maffiózóverőre emlékeztette.

– Akkor küldje ide a tisztet!

– Nem hagyhatom el az őrhelyemet.

– Hát akkor menjen más!

– Ők sem hagyhatják el az őrhelyeiket!

– Na, akkor megértjük egymást. Én sem hagyhatom el az én őrhelyemet. Az emberek elvéreznek, ha nem megyek be segíteni.

– Menjen vissza! Forduljon meg.

– Tudod mit? Akkor dögölj meg te is! Adja az Isten, hogy amikor te sebesülsz meg, egy másik

ilyen hülye ne engedje, hogy segíteni tudjak rajtad!

– Mit mond? Hogy haljak meg?

– Igen, dögölj meg, úgy, ahogy most más pusztul el miattad!

Bárányi doktor visszament a kocsiba és beindította a motort.

– Hé, doktor, várjon!

– Na, mi van!

– Várjon egy kicsit, míg idehívom a tisztet!

Szó nélkül elfordította a slusszkulcsot, s csak akkor mosolygott a szakállába, mikor a kiskatona már messze ért.

– Láttad, Moli, ezt a húzást? Szerintem tanítani kéne a pszichológián!

– Csak ne bízd el magad, még hátravan a tiszt is!

– Nem baj. Az a fontos, hogy végre jönnék.

Igen, a katona futva jött, s közben látszott, hogy kézzel-lábbal magyaráz.

A tiszt, fiatal, pelyhedző állú hadnagy, megállt a kocsi mellett.

– Kérem az irataikat!

Feri odaadta a magáét.

Ildikó is odaadta a személyazonosságát, meg az orvosi könyvét.

– Köszönöm – adta vissza a papírokat.

– Akkor mehetünk?

– Igen, de menjenek óvatosan. És ne előre a Rodnei utcán, mert a Dóm téren lönek. Most ott harc folyik. Menjenek inkább fel a Continental felé, majd a váron keresztül a Leontin Sălăjanra. Ez a két sugárút már a kezünkön van. És tartsák ott a szélvédőnél az orvosi papírokat. És álljanak meg minden kordonnál. Egészségesebb.

Feri búcsút intett és elindult a megadott útvonalon, a katonák szétnyíló sorfalán át.

*

Ion Toman asztalán felberregett a kormánytelefon.

– Halló, itt Ion Toman!

– Kinyírtátok a banditákat?

– Még nem teljesen, főparancsnok elvtárs! De intenzíven dolgozunk!

– Lőjtek! Azt mondtam, lőjtek!

– Lőnek, főparancsnok elvtárs! Lőnek!

– És?

– Egyik helyen megfutnak, de más helyen újra kezdődik!

– Nekem ne fussanak! Hulljanak halomra!

– Hullnak, főparancsnok elvtárs!

– Mennyi időre van még szükség?

– Nehéz megmondani!

– Vessék be a tankokat, az ágyúkat!

– Ez egy város, főparancsnok elvtárs! De kérem, nyugodjon meg, minden a legnagyobb rendben lesz! A központot már teljesen megtisztítottuk, és most fokozatosan haladunk kifelé. De minden utcát,

minden tömbházat át kell fésülni, minden parkot, és ez időbe telik!

– Toman, tudod, hogy holnap Iránba kell mennem. Nem szeretném bizonytalanságban hagyni az országot.

– Nyugodjon meg, főparancsnok elvtárs. Éjfélig elrendezzük a dolgokat. Csend lesz és rend.

– Ha valami váratlan dolog történék, rögtön hívj fel!

– Értettem, főparancsnok elvtárs. De minden a legnagyobb rendben halad! A legjobb mederben!

*

Guşe tábornok a lépcsőmászástól fújtatva masírozott Ion Toman irodája felé. Oprescu ezredes, aki az előszobában ácsorgott, tisztelgett.

– Egyedül van? – recsegte Oprescu felé.

– Săndulescuval és Mihalachével.

Egy röffentésnyi torokhang volt a válasz, amely egyaránt kifejezhetett elégedettséget, meglepetést vagy morgolódást is.

A tábornok benyitott. A három bentlévő egy kis várostérkép fölé hajolt és nyilván egy utcanevet igyekezett megtalálni, hiszen ide-oda böködtek a térkép különböző pontjaira s szinte teljesen belefúrták az orrukát a nem hadműveleti célokra készült térképparányba.

– Toman elvtársnak jelentem, kérésére megérkeztem – jelentkezett be Guşe tábornok.

Toman figyelmét nem kerülte el, hogy a tábornok „parancsára” helyett „kérésére” formulát használt, nyilván nem véletlenül, s az sem, hogy egyszerűen „leelvtársazta”, mintha soha semmiféle katonai rangja nem lett volna. „Nyilván még most is Mihaleával konzultál minden kiadott parancsom után, mielőtt végrehajtaná” – vont le a következtetést.

– Nos, tábornok, megtisztította a várost? – csapott le rá Toman.

– Majdnem.

– Vagyis nem. Így felel egy katona. A katona szótárában nincs majdnem – oktatta Ion Toman.

Guşe lenyelte a keserű labdacsot. Látszott, ahogy jár fel s alá az ádámcsutkája, de még türtőztette magát a kifejezőmódban. A támadásra azonban támadással válaszolt.

– Nem egyedül engem küldtek ide rendet teremteni. De míg egyesek az íróasztal mellett ülnek, addig mások a tűzvonalban vannak.

– Könnyű az ilyen tűzvonalban, ahol csak a maga oldaláról lönek – szúrt vissza rögtön Toman.

– Még könnyebb a szánkat járítani és nem adni semmiféle gyakorlati segítséget!

– De elvtársak! – lépett közbe Mihalache. – Minek marakszanak? Mikor az ellenség itt a kapuknál, maguk egymást tépik, ahelyett, hogy a közös ellenfél megsemmisítésére koncentrálnának, ahogy az elnök elvtárs meghagyta! Guşe tábornoknak mellesleg igaza van. Hol van a megígért segítség?

Săndulescu egy papírlapot vett elő.

– Mintegy 2000 katona áll az Ön rendelkezésére – mondta. – Ha kívánja, részletezhetem. Arad küldött 300-at, Lugos 300-at, Buziás 150-et, Vînju Mare 150-et.

– Na és? – legyintett Guşe. – Mit számít a szám? A buziási 150 harckocsizó többet ér, mint az a 600 félcivil, aki kukoricát tört eddig, s most beszarik, ha elsül a saját fegyvere. Küldjenek ejtőernyősöket Călăraşról!

– Nem! – toppantott erélyesen a lábával Ion Toman. – Nem engedélyezem. Van itt már elég haderő. A legtöbb tüntető hazament. Azt a pár százat, aki még az utcákon van, nem az erőszak eszkalációjával, hanem a határozott fellépéssel kell hazazavarni! Megmondtam, hogy mit tegyenek: adjanak le egy figyelmeztető lövést, aztán a lábra. Ha így cselekedtek volna mind, már rég rend lenne. Az egységes fellépés a siker kulcsa. A tüntetőknek nem szabad látniuk, hogy meghátrálunk, mert új erőre kapnak a mi gyávaságunktól. Ezt továbbítsa a katonáknak, leléphet!

Gușe szinte hápogott a dühtől, de aztán sarkon fordult és dübörgő léptekkel hagyta el az irodát.

*

A sterilizáló kemencékben a kórházban összeszedhető valamennyi kést, fogót, fecskendőt, tűt csírátlanították, még a raktárban leírásra váró darabokat is behozatta dr. Bárányi, a főaneszteziológus. Az Új Klinikán lévő mindhárom műtőt előkészítették, behívtak minden elérhető sebészt, nővért és csapatokat alakítottak ki belőlük a sebesültek gyorsdiagnosztizálására, s a sérülések természete szerinti műtőbe juttatására. Az összetelefonált belgyógyászok felkészültek a kisebb helyiségekben a könnyebb sebesülések gyors ellátására, a kórházban levő betegek közül azokat, akiket már csak egy vagy két nap választott el a távozástól, mind kiírta az adminisztráció, és extra sebességgel hazaküldték őket. Minél több üres ágy megteremtése érdekében hazaküldték a hétfőre, keddre betervezett műtéteseket azzal, hogy értesíteni fogják őket az operációik átprogramozásáról. Az így nyert ágyakat tisztába húzták és vártak.

Két esetük volt az elején, ezért is hívták be őket. Egy 14 éves gyermeket a ház előtt lőttek le, szinte a szomszédban, egy golyószórós ARO-ról találták el; egy öreg nénit a tér túloldalán, az erkélyen értek a golyók. A zajra ment ki, kicsit nagyot hallott már, ami nem is csoda 64 évesen, aztán hirtelen úgy érezte, hogy lábaiból kimegy minden erő és lecsücsült az erkélyen. „Na milyen gyöngye lettem egyszerre” – mondotta magának, de ahogyan fel akart tápázkodni, meglepve tapasztalta, hogy vértócsa gyűlt alatta. Bekiáltott a vejének, aki egy szomszéd segítségével áthozta a nénit a legközelebbi kórházba, itt, a Mărăști tér túloldalán, az Új Klinikákba, avagy hivatalos nevén a 2. számú kórházba, ahol rögtön össze is gyűlt mindenki csodát látni. Ekkor hívták be Bárányiékat és minden mozgósítható orvost, hiszen a fegyverek ropogtak. Azóta is kisebb-nagyobb megszakításokkal fel-felcsapott a gépfegyverek, golyószórók, géppisztolyok lángzivatarja, rémülettel telítve az éjszakai eget. De azt a két első esetet nem követték újabbak. Így aztán volt idő alaposan szemügyre venni a nénit, akinek combján elől egy akkora lyuk tátongott, mint egy egylejes, a combja hátsó felén, ahol eltávozott a golyó, viszont már akkora, mint egy ötlejes. Fluture doktor, az egyik sebész erősen kötötte az ebet a karóhoz, hogy ez egy speciális dum-dum robbanógolyó okozta seb, hiszen a szakirodalomban azt írják, hogy csak ez a robbanólövedék-fajta – amelyet ugyan az ENSZ eltiltott, ám a nemzetközi terrorizmusban különösen divatos ma is – okoz az izomszövetből kijövet sokkal nagyobb roncsolásokat, mint a bemenetnél. Az orvosok odazarándokoltak a sebesülthöz, mivel egyik sem látott nemhogy dum-dum golyó ütötte sebet, de egyáltalán lőtt sebet sem soha életében. Így aztán csak szívták a ranglétrához igazodva a sebész főorvosok az amerikai Kentet, a főaneszteziológus a holland pipadohányt, az osztályos orvosok a bolgár BT-t, a főnővérek a jugoszláv Vikendet, a nővérek és betegápolók a román Snagovot, Golfot. És vártak.

Egyre idegesebben. Mert nem jött egyetlen mentőautó sem. Végül nem bírták tovább és

felszólították Flutur doktort, érdeklődjön a megyénél, miért nem jönnek sebesültek. Onnan az a válasz érkezett, hogy hozzájuk rengeteg súlyos sebesültet hoztak be magánszemélyek, s hogy egynéhány nehéz esetet átirányítanak, hogy minél hamarabb orvosi ellátásban részesüljenek. Így aztán cigarettáztak és ismét vártak. Türelemmel. De nem jött senki. Se tíz perc múlva, se félóra múlva. Ekkor érkezett Ungor Csaba és Mónika. Végváron voltak, s amikor a városba értek és látták, hallották a sortüzeket, rohantak a kórház felé. De az Opera téren már nem tudtak átjutni. Végül egy kiskatona puskacsövet nyomott a hátukba és vállalkozott, hogy így az ő fedezékükben átkel a téren, ahol golyók surrogtak minden irányban. Ők kiabáltak: „Orvosok vagyunk! Ne lőjete!” De a golyók ott dongtak körülöttük és védtelenül feltartott kezük körül. Hiszen meddig hatolhatott a szó ebben a zajkoncertben?

Aztán váratlanul egy katonai teherautó gördült be az udvarra. A sírással küszködő, a hisztériás állapot határán lévő katonák arról érdeklődtek, vállalják-e a sebesülteket? Az orvosok és ápolók a katonák nyakába borultak. Kávét kaptak, cigarettát, és a lassan megnyugvó hadfiak elmondták, hogy a tereken, utcákon tucatszám hevernek a sebesültek, de senki sem törődik velük. Ők löszert szállítottak, de visszatértükben úgy gondolták, felszednek néhány sebesültet az úttestről, nehogy egy másik gépkocsi elgázolja őket, s teljesen véletlenül botlottak ebbe a kórházba, ezért hozták őket ide. Miközben a sebesültek a műtőbe kerültek, a nővérek vörös keresztet varrtak egy fehér vászonlepedőre, hogy felerősíthessék a katonai jármű oldalára, Bárányi Ildikó pedig meggyőzte a katonákat, hogy járják be a környéket és próbáljanak még begyűjteni sebesülteket. A katonák nehezen akartak erre ráállni. Végül kibökték: állítólag parancs van arra, hogy nem szabad a halottakkal és sebesültekkel foglalkozni. „Ez nem lehet igaz!” – tört ki az elemi tiltakozás Ildikóból. „Ilyen parancs nem létezhet. Hiszen Romániában vagyunk. Európában. És ti a Néphadsereg katonái vagytok. És akik ott fekszenek, szintén a nép fiai!” A katonák lassan megnyugodtak és elhitték, hogy nem cselekedhetnek semmi rosszat, ha elvállalják a sebesültek begyűjtését. Kitűzték a vöröskeresztes zászlót, a reménykedő kórházi személyzet búcsút intett nekik.

Soha többet nem látták őket viszont.

Az ablakokból jól látszottak a sortüzek fel-felcsapó szikrakévei a város égboltján. Mintha egy tucatnyi üstökös adott volna itt találkozót. Csak a mentőautók tűntek el rejtélyesen.

Hosszas tanakodás után kiküldték az utolsó reményt: a kórház egyetlen vöröskeresztes mentőkocsiját. Ez is eltűnt nyomtalanul, mint a hajók a Bermuda-háromszögben.

És ekkor már mindenki tudta: „Halálra ítéltettek!” Ez a rendszer végsőkéig következetes önmagához. Nincs szükség szemtanúkra. Nincs szükség túlélőkre. Egy lőtt seb gyógyítása, ha nem az agyba, vagy a szív közepébe hatol rögtön a golyó, játszi dolog a mai sebészetnek. Csak gyorsan a műtőasztalra kerüljön az áldozat. Ez a szükséges feltétel. És a gyilkosok ezt épp ilyen jól tudják. Ha megvárják, míg egy óra alatt kivérzik a seb, elfolyik a vér, a drága életfolyadék, akkor már vége. Nincs mit tenni.

Ezért nem indulhatnak a mentőkocsik.

Ezért fogják el az önkéntes mentőket.

Ne legyenek túlélők.

Cafatokra tépett lábak csontszilánkos hústészája; vonszolt testek meztelencsiga-szerű ragacsos nyomvonala, menekülési kísérlete a halál falánk szörnye előtt –

Hátba lőtt fiatalemberek, kiknek derekától a nyakáig vörös gombokat varrtak a lövések krátereit –
Szétrobbant agyvelők: csontkalitka megnyílt héjai közül kimászó kagylóállatok –

Eltalált erek lüktető vérszökőkútjai, a menekülő test öngyilkossága, hiszen azzal öl meg, hogy segíteni akar, a megnyílt rés nyomáshiánya felé zúdítja minden tartalmát –

Gerinclövések meredt teste, mint türe szúrt lepkék, még ver egy-kettőt a kéz, aztán úgy marad a test, mint egy megfagyott sikoly, egy repülésre kész madár, mely sohasem fejezi be a mozdulatot, akár egy pillanatképen –

Szétkaszabolt testek – a törzs csontkosarából kiborított belek, mint a halál disznótoros vacsoráján, a szuronyszabdalt testből kiömlő bélsár sárga hullámain ugráló tüdőlebenyek akár valami rózsaszín lepényhalak, a mocsárból menekülni akaró trópusi békák –

Tanktiporta testek véres örleménye, sikoltozó fél-ember, fél-lázálom szörnyek: „Öljetek meg! Öljetek meg!”, de számukra nem jó a kegyelemdöfés –

Hátulról fejbe lőtt kiskatonák ijesztő lyukkal a szájuk mellett, a szemük alatt, földre hengeredő, vinnyogó testek: „a tisztünk volt”, „a tisztünk volt” –

Kilőtt szemét a kezében tartó ember, térden állva, imádkozva, hogy siessenek, nagyon siessenek, mert hamarosan teljesen sötét lesz, és akkor már hiába varrják vissza gödrébe ezt az igazgyöngyöt, ezt a kincses kagylót, nem lesz, aki felhozza a mélyből –

Emberi fohászok és emberi átkok, értelmes szavak és artikulátlannak üvöltések a kín alagútjaiból, köszörűn élezett í-k, megtüzesített ú-k, vörösen izzó ó-k, mássalhangzók üllőcsattogása, a legvégső ígék, amelyek kimondhatatlanok –

Ó, város, mint egy titán vérekes szemgolyója, aki belebámult a Nap tüzébe, aki beleesni mert a szabadság huzatos egébe, kiálts!

Ne hagyd, hogy eltiporjon a sötét, mint egy hatalmas gránit kripta-fedő!

Döngesd!

Döngesd!

Ne add fel!

*

– Elvtársak, azt hiszem, a belügy megtette kötelességét, mehetünk aludni! Gușe tábornok és csapatai befejezik majd a művet, ami még hátra van. Napoleon, Alexandru, jó éjt! Szép álmokat!

*

SZILÁGYMENYŐ, Erdély

Kint a ház körül égtek a kerítés oszlopaira szerelt lámpák és látni hagyták a szögesdrótok feszülését. Ugattak a farkaskutyák és a szekus katonák bizonyosságát adták éberségüknek:

– Hármas őrhely ébren!

– Négyes őrhely ébren!

– Ötös őrhely ébren!

Tőkés László és Tőkés Edith a teherautóról ledobált, csizmatalp tiporta dolgok halmazában térdelt és a meseszerűen odakerült táskarádiót hallgatta.

„Itt a Szabad Európa Rádió. Temesváron áthaladó bolgár teherautósofőrök jelentése szerint a városban szükségállapot van, és a katonaság nagy erőkkkel próbálja elfojtani a ma egész nap folytatódott rendszerellenes megmozdulást. Meg nem erősített hírek szerint a gyűrűbe zárt város körül kilométerekre hangzik az iszonyú fegyverropogás. Megismételjük.”

Edith László nyakába borult:

– Úristen, nem hagyták abba! Hát mégis kitartanak!

– Igen, nagy az Ő akarata! Velünk van. Isten velünk van!

László felütötte a Bibliát a XVIII. zsoltárnál, imára kulcsolta a kezét – Edith követte a példáját –, és olvasni kezdte:

„Az Úr az én kösziklám, váram és szabadítóm; az én Istenem, az én kösziklám, ő benne bízom: én paizsom, idvességem szarva, menedékem.

Az Úrhoz kiáltok, a ki dicséretre méltó, és megszabadulok ellenségimtől.

Halál kötelei vettek körül, s az istentelenség árjai rettentettek engem.

A Seol kötelei vettek körül; halál törei fogtak meg engem.

Szükségemben az Urat hívtam, és az én Istenemhez kiáltottam; szavamat meghallá templomából, és kiáltásom eljutott füleibe.”

Majd az I. zsoltárból vett igével folytatta:

„Boldog ember az, a ki nem jár gonoszok tanácsán, bűnösök útján meg nem áll, és csúfolódók székében nem ül.

Hanem az Úr törvényében van gyönyörűsége, és az ő törvényéről gondolkodik éjjel és nappal.

És olyan lesz, mint a folyóvizet mellé ültetett fa, a mely idejekorán megadja gyümölcsét, és levele nem hervad el; és minden munkájában jó szerencsés lesz.

Nem úgy a gonoszok, hanem, mint a polyva, a mit szétszór a szél.

Azért nem állhatnak meg a gonoszok az ítéletben; sem a bűnösök az igazak gyülekezetében.

Mert tudja az Úr az igazak útját; a gonoszok útja pedig elvész.”

Ámen!

A fény, ahogy most László felemelte fejét, felszívta a szögesdrótokat, s úgy tűnt: az isteni kegy glóriája ragyogja be azt a kis házat itt a Szilágyság mélyén.

Mélyén? Talán a szívében. Hiszen a szív van a legközelebb a végtelen szeretethez.

4. NAP

Hétfő, december 18.

Ion Toman úgy érezte, ennek a napnak sohasem lesz vége. Még most is, amikor a Pártszálló felé haladtak ötösben a kihalt utcákon, ő, a szárnysegédje, Ilie Mare, annak védő szekusa és végül Cornel Pacoste, aki csak nemrég érkezett, éjfél körül – igen, még most is szinte várta, hogy valaki utána fusson, visszarángassa a telefonhoz, bár a zaklató, a számon kérő hang bizonyosan visszavonult, ő is lefeküdt. Az Elvtárs most már nyugodtan mehet Iránba, hiszen tudja, hogy a rendet helyreállította, felszámolták az utolsó tűzfészeket a Gyiroki, a Lippai, a Circumvalațiunii és a Buziási utakon. Az utóbbi volt az utolsó akadály, ahol egy szekus különítményt megfutamítottak, felgyújtottak néhány tűzoltókocsit, TAB-ot, de aztán végül, három után a tankoknak sikerült bevenni ezt az utolsó barikádot is. A legkeményebb dió azonban kétségtelenül a Gyiroki úti tűzfészek volt. Amikor kilenc után Săndulescu bejelentette, hogy az elfogott és a tüntetők által birtokolt tankokon teljes harci fegyverzet van, azt hitte, elájul. Hiszen tudta, mit jelent ötször húsz teljes éles töltetű, 100 mm-es ágyúhoz való lövedék. Meg a két golyószóró teljes fedélzeti lőtartaléka. A hírek szerint a tankok már égtek, s csak idő kérdése volt, hogy felrobbanjon a teljes készlet. Hogy mit jelent egy ilyen fegyverraktár robbanása a tíz- meg négyemeletes tömbházakkal zsúfolásig teleépített negyedben, azt nem is merte elképzelni. Annyi bizonyos: sok ezer halottat jelentett volna. Miután kiadta a parancsot a tankok sürgős visszaszerzésére, legelső dolga volt, hogy lekapja Zeca alezredest a 18-asoktól. „Mégis, hogyan képzelik ezt a felelőtlenséget, hogy állig felszerelt tankokat küldenek a városba?” Zeca alezredes azonban teljesen nyugodt volt: „Milea elvtárstól kaptunk utasítást, hogy a legfelső parancsnok utasítására a VIHAR mozgósítás van életben.” „Hogyan? A VIHAR?” „Igen.” „És mikortól?” „Péntek délutántól.” „Nem értem. És erről nekem miért nem szóltak?” „Én úgy gondoltam, hogy Ön tisztában van ezzel.” „Azon felül, hogy kivették a tartalékból az első vonalban bevetendő páncélosokat és éles lövedékekkel felszerelték, mi mást tettek?” „Keletről a nyugati határ mellé kellett hozni egy csomó első csapásmérő eszközt. Főként páncélosokat, rakétás egységeket, helikopteregységeket.” Ion Toman érezte, hogy szédül. „Ez képtelenség” – gondolta. – „Honnan tudhatták pénteken délből, hogy szombaton zavargások törnek ki?” Ránézett Ilie Maréra, aki az irodában volt. „Maga tudott erről?” „Ugyan” – mondta Ilie Mare – „mi közöm nekem a katonasághoz? Ez az ő ügyük.” Hangjában azonban volt valami pimasz felhang, így Ion Toman akár esküdni mert volna rá, hogy hazudik. Amíg a tankokat vissza nem foglalták és biztonságba nem kerültek a lövedékek, nem volt ideje érdemben foglalkozni ezzel az információval, de most újra elővette a gyanakvás. A VIHAR jelszót akkor adják ki, amikor idegen hatalom közvetlen agressziója várható. Ha pedig az átcsoportosítás irányát is figyelembe vette, nyilvánvaló, hogy Magyarország irányából várták a csapást. Az elsőfokú mozgósítás, a harckészültségi riadó nyilván nem indul be homályos információk alapján. A katonaság tehát valamit tudott már jó előre. Ők felkészültek. S az, hogy Gușe állandóan a hadügyminiszterrel konzultált minden megvalósítandó parancs előtt, valószínűvé tette: azért, hogy egyeztessék a helyi akciót egy nagyobb, sokkal hatalmasabb léptékű országos, titkos akciótervvel. Ez viszont valószínűsítette azt, hogy vártak már erre a megmozdulásra is. Ezt is előre

tudták. Maga az elnök célzott rá, hogy külső kezek vannak a dologban. Bizonyosan nem mondta volna, ha nem lettek volna komoly bizonyítékai. Megdönthetetlen bizonyítékai.

Végül is logikus, hogy a magyarok keze van a dologban, amikor egy irredenta eszmét hirdető pap elleni törvényes intézkedést a csürhe jogtiprásnak minősít! A manipulált magyarizált tömegekkel el lehet indítani egy hatóságellenes akciót, majd amikor a hatalom védekezik, követelni lehet az „emberbaráti segítséget”, be lehet hívni a csapatokat, hogy aztán elszakítsák az országtól Erdélyt. Ha ezt most összevetjük a nemzetközi helyzettel, amikor Amerika és a Szovjetunió összefogott egy új Kelet-Európa megvalósítása érdekében, amelynek zászlóvivői pont a magyarok, akkor világosan kitetszik a csalárd terv. Nyilván sem Amerika, sem a Szovjetunió nem lépnének fel a magyarok ellen, ha azok lerohannák Romániát, visszafoglalnák Erdélyt, sőt, talán meg is dicsérnék az agresszióért, mint az „emberi szabadságjogok” védőjét. A jelenlegi helyzetben talán még az ENSZ, meg a Biztonsági Tanács is cserbenhagyná Romániát. Ezt a csatát egyedül kell megvívni. Nem lehet semmiféle segítségre számítani, hiszen azok, akik biztos szövetségesnek látszottak még tegnap: a csehek, a bolgárok, az NDK mind hátat fordítottak Romániának. Csak egy nagyon határozott fellépés mentheti meg most az országot a feldarabolástól. Ha nem adunk egy pillanatig sem esélyt arra, hogy a zavargások kiterjedjenek és a magyarok ürügyet találjanak a beavatkozásra.

Most, hogy így megvilágosodtak előtte a dolgok, érezte, hogyan önti el a büszkeség. Hiszen kétségtelen, hogy missziója Temesváron történelmi. A nemzeti egység nagy megvédői között fog szerepelni a neve, mint olyané, aki különlegesen bonyolult helyzetben segítette megőrizni a függetlenségi eszmét.

Tegnap este tizenegykor, amikor Ilie Maréval és Gușe tábornokkal végignézte a szétdúlt város panorámáját egy TAB belsejéből, a központtól a Lippai útig, s onnan a Neptun fürdőig, majd a Gyiroki útig, ahol akkor még folyt a harc, hitében megerősödve tért vissza parancsnoki állásába. Hiszen amit látott, túllépte legszörnyűbb elképzeléseit is a pusztulásról. Mintha több hurrikán szántott volna végig a városon. A vak kirakatok, kifosztott, kiégetett üzletek látványa a háborút idézte emlékezetébe. „Ilyen pusztítást csakis a haza esküdt ellensége okozhat” – állapította meg, és Ilie Mare ezzel egyetértett. „Mind egy szálig el kell fogni a felforgatókat” – mondta később Nuță tábornok –, „és példásan meg kell büntetni őket. Vegyék filmre ezeket a szörnyűségeket és a nemzetközi közvélemény elé kell tárni a bizonyítékokat.”

Ha volt valami csöpp öröm a lelkében, annak oka a bizalmatlanság volt. „Vajon miért nem tárták fel előttem mindjárt az összes adatot? Miért ez a titkolózás? Miért érdekelt a katonaság több bizalmat? És mi köze a dologhoz Ilie Marénak?” Nem, nem tudta elképzelni, hogy Ilie Mare jelenléte itt most véletlen. Hajlandó volt inkább azt elképzelni, hogy előtte ő volt az elnöki megbízott, akinek meg kellett volna oldania az ügyet, úgy, ahogy ő oldotta meg ma. Ez megmagyarázná, hogy miért tudott ő mindenről, miért bujkált az ajkán az a szemtelen mosoly idejövetelekor. Csakhogy Ilie Mare megbicsaklott a feladat megoldásában, ez biztos. Ezért fordult hozzá az Elvtárs. Mert tudta, hogy ő a megfelelő ember, aki képes ezt véghezvinni. Az idő szűkössége miatt nyilván nem avathatták be a részletekbe. Csak ez lehet a magyarázata. S ez magyarázza Ilie Mare arcán az estére észlelt keserűséget. Hát persze, az ő sikere egyben az Ilie balsikere is. Villámkarrierje végének jele. „Az Elvtárs kétségtelenül vissza fog térni hozzám. Ismét én leszek a hármaskör tagja. Talán még az egyesített

belügyi-hadügyi csapatok egységes főparancsnoki tisztét is visszaruházza rám. Hiszen amit ma itt tettem, az legragyogóbb bizonyítéka parancsnoki rátermettségemnek. Nem vagyok extremista. Pontosan fel tudom mérni a veszélyt, az ellenséget. Lehetséges, hogy repül Postelnicu is, Milea is. És a székük reám vár, ha dicsőségtől övezve megtérek Temesvárról.”

Már csak pár méterre voltak a Párthoteltől. Ilie Mare és Pacoste pusmogása gúnyos mosolyra ingerelte. „Két nyomorult árny.”

„Súgjatok csak, búgjatok csak. Ezt a csatát én nyerem meg. Az én fejemet díszíti majd a győzők babérkoszorúja!”

Rugalmas léptekkel ment fel a lépcsőkön. Tudta, jó, pihentető álma lesz.

*

A város vibrált. A rettegés megkörnyékezte a várost. Mert befejeződött a cselekvés pillanata. Mindenki megállt. Az utolsó harcosok a lezárt városrészek közti átjárókat keresték, hazafelé igyekeztek. S akik hazaértek, azok most kezdték számba venni cselekedeteiket. És azt, hogy ki láthatta őket. Amilyen boldogság volt tudomásul venni a nagy lángolás pillanatában, hogy az arctalan tömegben ismerős arcok is vannak, most olyan félelmetes veszélynek tűnt minden látott és felismert arc. Most ismét elkezdődhetett a véget nem érő mérlegelés, mint két nappal ezelőtt – vajon nem besúgó-e érdeklődő munkatársam, aki oly szívesen hallgatja a politikai vicceket, a rendszerellenes megnyilvánulásokat? Barát a barátban, atya a fiában, fiú az atyában a lehetséges árulót mérte fel, azt, hogy jelleme vajon milyen tehertételig megbízható és mikor kezdődik az összeroppanás, mikor milyen nyomásra, zsarolásra vagy ajánlatra kezd el beszélni, elmondani mindent, amit tud, s milyen erők hatására hajlandó kitalált terhelő bizonyítékokat is szolgáltatni, aláírni bármit.

A vérfoltos utcákon testek heverték, a mentők egyre kevésbé vállalkoztak arra, hogy a sötét utcákon kalandozzanak a katonai kordonok között. Mert mindenütt ideges volt a hangulat, szinte hisztériás, és a katonák az első zajra lőttek. Csak néhány vakmerő ember merészkedett ki az utcára, vonszolta az út szélére a sebesülteket, állított le katonai teherautókat, hogy elszállítsák a még életben levőket valamelyik kórházba.

Négy óra felé hirtelen vihar tört ki. Fura természeti jelenség, decemberi felhőszakadás. Zengett az ég, és mesélik, a Vadászerdőben évtizedek óta először láttak gömbvillámokat a fák közt keringeni, mint valami eltévedt lelkeket. Az egyik gömbvillám egy fa törzsének ütközött, kicsiny darabokra esett szét, melyek legurultak a fa törzsén, és szétszaladtak minden irányban, míg el nem tűntek az esőben, mint megannyi kékes golyó.

Zúgott az eső. Nagycseppű, tömött eső. Akár ezernyi zizegő köteg cirokseprű. Mind ott járt az utakon, ott csutakolta az aszfaltot, a hónapok óta mosatlant. Vitte, sodorta a csatornák éhes, szomjas torkába a vért, a vért, a bűnjeleket. Hogy reggelre ébredve nyoma se maradjon annak, ami történt.

*

Z.-t az eső ébresztette fel rövid, zaklatott álmából. Kinyújtotta a kezét, hogy felkattintsa a villanylámpát, mely ott volt az asztalon, feje mellett, de keze vasrudakba ütközött. A lámpa nem volt a helyén. Jobb kezével átnyúlt a kihúzható kanapé felett, de a könyvespolc sem volt a helyén. Hideg, jeges fal volt ott. A takarója – ahogy kitapintotta – szúrós daróc. Mint a katonaságnál. Vagy a börtönben.

A teremben, ahol volt, félhomály honolt, de száz alvó hang szuszogása, sípolása, nyögése hallatszott. Lassan, tudata tisztulásával egyidejűleg ébredt rá arra, hogy hol van. A börtönben. Mégpedig az 57-es számú cella vaságyában, a harmadik emeleten.

Fázott. De hiába próbálta magára húzni jobban a pokrócot, hiába próbált összegömbölyödve felmelegedni, ahogy ezt otthon tette, itt nem volt a háta mögött a kihúzható kanapé támlája, aminek nekidőlhetett volna, itt csak a fal volt, a jeges leheletű fal. A salétromos, hűgyszagú téglá, a csípős mész, a rétegekben kent fehér meszelések szaga.

Felmászott, ide a harmadik emeletre, mivel Oberten Jancsi mesélte, hogy a börtönben mindig a felső emeletek a jobb helyek, hiszen aki balfácánként az alsó ágyat választja nagy boldogan, az sok mindennek kiteszi magát. Először is, a felső ágyakról minden szemlénél a nyakába ugrálnak a lefele igyekvők, jó, ha gerinctörés nélkül megússza; azután mindenki az ágytakarójára lép, aki felette lakik, felfelé igyekeztében; álma így bizonyosan megszakad, hiszen, ha csak egy felső lakótárs hűl meg és jár állandóan a küblire, már biztos a fizikai összeroppanás. Végül itt van az alatt lakó kiszolgáltatottsága a homokosokkal szemben. Aki lent van, azt könnyebb éjjel lefogni és köcsöggént használni, akár akarja, akár nem. A tanács hasznát már az este bizonyította, amikor ő is leugrott onnan fentről, s majdnem annak a szerencsétlen öregúrnak a nyakába esett, akit a szekusok papucsban fogtak el, meg hálókabátban, amikor lement megnézni, kik azok, akik nemrég vásárolt kocsija körül nyüzsögnek. De később is kiderült a börtönviselt barát elbeszéléséből levont tanulság értéke, amikor az este újabb letartóztatottakat hoztak. Most már kettesével, sőt, a gyermekek hármásával aludtak az alsó ágyakon, hiszen 99 ágyra több mint kétszázukat gyűjtötték be. Csak ide fel nem igyekeztek sokan. Kivéve Józsi. Mert Józsi is tapasztalt volt. Bevallása szerint 14 évet ült a sitten élete mintegy 44 éve közül. Viselkedéséből ítélve azonban ez volt a z első „politikai” jellegű bekaszlizása, hiszen valósággal felháborodott, amikor az esti „kaját” meglátta. „Ilyen mocskot csak a disznóknak adnak – mondta –, ez kinyírási kaja, a valódiaknak.” A valódiak alatt nyilván a politikaiakat értette. Később ugyanis elmagyarázta, hogy a sitten azért kell jól táplálni a rabokat, mert ők az első számú szakemberek az építőiparban, és e komoly munkát nem lehet üres gyomorral végezni. A politikaiak nem végeznek ilyen munkát, őket legfeljebb titkos objektumok építésére viszik, ahol számolatlanul hullanak el, és ahonnan senki sem tér vissza.

Józsi szavai bombaként robbantak, sokan jajveszékelni kezdtek, de Józsi hamarosan letorkolta őket: „Pofa be! Ez börtön! Nem kisdédóvó! Meg kell szervezni az életünket, mert minimum néhány hétig itt fogunk rostokolni, amíg a vizsgálat lezajlik. Mint rangidős, én veszem át a parancsnokságot. Van valakinek ellenvetése?” Senkinek sem volt. „Akkor pofa be! Ha valakinek van valami baja, az hozzám fordul. Itt vége a rendbontásnak.”

Józsi mindenkit túlharsogott, így aztán rövidesen mindenki megtudta Józsi becsukásának történetét. Délelőtt extra munkája volt, kirakatokat üvegezett jó pénzért a Máriánál, így aztán megengedhette magának, hogy délután két csajjal kiruccanjon, mindkettejüknek egy kellemes görbe estét ígérve. „Hármasban szép az élet!” – magyarázta nekik, amikor a Mihai Viteazul hídon megadásra szólították fel. Józsi felemelte a kezét és beszállt a teherautóba, a két csaj folytathatta útját. Úgy tűnt, hogy Józsi kérdőre vonta a nyomozókat az egyenlőtlen elbánás miatt, ezért aztán gyorstalpaló kioktatást kapott a rendőrség és a szekuritáté különbségéről, amihez eddig nem volt szerencséje. A

gyorstalpalás egészen Józsi veséjéig hatolt, így aztán kellőképpen elmélyült véleményt formálhatott a látszat és a lényeg filozófiai ellentétéről, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a „rendes, belevaló kurvák” aljas kis „besúgó ringyók” voltak valójában, akik a szekusok fülébe súgták: a Józsi gyerek azzal dicsekedett, hogy előző nap sörösüvegekkel verte a belügyeseket a Máriánál.

Az esti transzport hozta az új híreket is. Z. tőlük tudta meg, mi is történt ma délután. Hogy igazi harcok voltak. Tankokkal és fegyveresekkel. És érthetővé vált, miért dörögnek a fegyverek éjjel is.

„A lavina tehát elindult” – összegezte az apró mozaikkockákat Z. A szombati provokáció átsegítette a tömeget a passzivitás holtpontján. A tömeg önnön ereje tudatára ébredt, s most már nehéz lesz megállítani. A kérdés ismét csak az: vajon elég sokan vannak-e ahhoz, hogy a láncreakció folytatódjon? Hiszen a kb. háromezres tömeg, amely szombaton érintkezésbe került az eseményekkel, ha jól becsli, akkor vasárnapra már mintegy kilenc-tízezerre nő. Ez a következő fázisban legalább harmincezer embert jelenthet, harmincezer olyan embert, aki megtudja az igazságot; ők két nap alatt kilencvenezret, három nap alatt kétszázhetvenezret vonhatnak be az eseményekbe, azaz elvileg három nap alatt megvalósulhat a teljes felkelés Temesváron, teljes hírzárlat mellett is. A várost tehát három nap alatt a tüntetők gyakorlatilag kezükbe keríthetik, ha csak azonos terjedési sebességet tételezünk fel. Ez pedig a legvalószínűbb, hiszen nem tudta elképzelni, hogy a rendszer meg merje tenni, hogy eddigi gyakorlatával szakítva, nem elkendőzni és nem meg nem történtté igyekezzen tenni a dolgokat. Egy nyilvános színvallás egyértelmű lenne az országos jeladással. Ilyen örültek nem lehetnek. A folyamatot pedig csak ez gyorsíthatná tovább. Ez tehetné exponenciálissá. Lassítani viszont csak úgy tudná a rendszer a forradalmi folyamatot, ha visszahúzódna, ha állásait feladná és engedményeket tenne a demokrácia felé. Csakhogy ez megint nem vág egybe a rezsím diktatórikus stílusával. Ceaușescu nem fog meghátrálni. Ha pedig nem hátrál meg, három nap alatt egy teljes nagyváros lehet az ellensége. Főként azután, hogy annyi ember esett el tegnap. Kétszázhetvenezzer tüntetővel pedig nincs az a katonaság, amelyik valamit is kezdhet. Kivéve a nehéztüzérséget, vagy a rakétákat. Gyalogsági fegyverekkel nem lehet érdemben uralni egy tömeget. Elvileg tehát három napot kell kibírniuk, ha a sztochasztikus láncok elmélete igaz, ha extrapolációi megállják a helyüket. Három napot. De milyen három napot!

A Professzor jutott eszébe. Valahányszor találkoztak, részletesen ismertette Iliescuval folytatott megbeszéléseit, és Z. is elmondta a legújabb híreket. A Professzor különösen annak örült, ha Z. konkrét rendszerellenes cselekedetokről tudott beszámolni. Ha kiderült, hogy egy éjjel valaki LE CEAUSEȘCUVAL! feliratot mázolt a Michelangelo hídra, vagy az Arieș utcai villamosmegállóban röpcédulák jelentek meg. Ezekkel kapcsolatban mindig ugyanazt kérte: ellenőrizze finoman, hogy nem a legálisan működő, s általuk ellenőrzött szervezetek egyikének tagjai tették-e, mert, mondotta, egy ilyen bátor, de értelmetlen akció végveszélybe sodorhat valamennyiünket, ha nem szakítunk meg idejekorán minden kapcsolatot a veszélyessé váló egyénekkal! „A mozgalomban nincs helyük önkényes, egyéni akcióknak” – mondogatta. „Ezt a maga módján tökéletesen megszervezett gépezetet csak gondosan előkészített, jól koordinált belső csapással lehet megdönteni.” Z. eleinte tökéletesen egyetértett a Professzorral, csak akkor kezdtek felmerülni benne a kételyek, amikor sorra maradtak el a beígért „jól koordinált akciók”. Kiderült, hogy a tábornokok, akik behatoltak Ceaușescu irodájába, hogy a lemondását követeljék, annyi előrelátással sem rendelkeztek, hogy ne engedjék az elnököt az

íróasztalához, hogy megnyomhassa a titkos riadó gombját, s ha már ilyen buták voltak, annyi bátorsággal sem rendelkeztek, hogy pisztolyaikkal szétlőjék az elnök fejét, mikor rájuk törtek a szekusok, hiszen azt sejtették, hogy ezek után nem ússzák meg élve az akciót. Egy másik katonai csoport telefonon karattyolt az utolsó percekben, mielőtt kivezényelte volna tankjait a vadászatra érkező elnök elfogatására, nem számolva azzal, hogy a szekusok lehallgatják a katonai vonalat. A párt szövetkező vezetői közül, akik a kongresszuson szerették volna követelni a lemondását, egyedül az öreg Pîrvulescu jutott szóhoz, de néhány mondat után egyszerűen elhurcolták az ápolónak beöltöztetett szekusok, hogy kényszerzubbonyba húzzák és a legjobb nyugati szerekkel végezzenek rajta agyomosást. Méliusz József, az egyik következő szónok elájult a jelenet láttán, a többiek pedig mukkanni sem mertek. Ősszel nagy reményeket fűztek az újraválasztás megakadályozásához. De az akciót tökéletesen semlegesítette a pártpropaganda. Az újságnál, mesélte Y., egyszerűen felolvasták az újraválasztási javaslatot és a dísztáviratot, rákérdezve a teremre, hogy „ugye teljes az egyetértés”. S bár Y. szerint elég sokan nem emelték fel a kezüket, senki nem kérdezt vissza arra, van-e ellenszavazat, vagy tartózkodás. A komédia valószínűleg teljesen hasonló módon zajlott le a KB-ben is, amint ez a Szabad Európában felolvasott levélből kiderült. Biztosra vette, hogy a Nemzetmentő Bizottság mögött Iliescu áll, s azt is sejtette, hogy az a tag, aki „undorral vette tudomásul az újraválasztási komédiát” a KB keretében, a Politikai Bizottság ülésén, az Paul Niculescu-Mizil volt, Iliescu régi eszmetársa, még abból az időből, amikor Iliescu is KB-tag volt, megyei első titkár, s Petre Blajovici-csal együtt tiltakoztak az elnöki intézmény olyan szabályozása ellen, amely nem korlátozza az elnök újraválaszthatóságát. Igen, állapította meg Z., az eddigi szervezett akciók teljesen hatástalanok voltak. Pedig meg volt győződve róla, hogy mint minden ilyen élesen kihegyezett diktatúra, ez is könnyedén megdönthető lenne egy maroknyi mindenre elszánt és valóban jól szervezett kommandóval is. Csakhogy a nemzetközi helyzet egyre kevésbé kedvezett a KGB egy ilyen akciójának, amelytől pedig a Professzor olyan sokat remélt. Amikor Berlinben felvette a kapcsolatot a KGB-vel egy nyugatnémet tanulmányútra utaztában, a Professzor olyan volt, mint egy gyermek. „Ők mindent tudtak rólunk, Iliescuról, még engem is ismertek” – újságolta lelkesen. – „Kérték, hogy negyvennyolc órával hosszabbítsam meg ott-tartózkodásom, tömték belém a kávé, és minden részletre menően kikérdeztek a belpolitikai helyzetről, azokról a kulcsemberekről, akik beépültek a jelenlegi vezetésbe, arról, ahogy a tömegszervezeteket ellenőrizzük, irányítjuk a fővárosban és vidéken, a tevékenységünk hatékonyságáról, lehetséges tömegbázisunkról a hatalomátvétel esetén, kormányállítási képességünkről, s az én helyemről az új hatalomban. Elmondottam, hogy az ideológiában lesz helyem, esetleg a nyugatnémetekkel való viszony újrarendezésében, mivel ez kulcsfontosságú lesz akkor, ha országunkat gazdaságilag talpra akarjuk állítani. Azt persze már nem kötöttem az elvtársak orrára – kacsintott Z.-re a Professzor –, hogy Románia jövőjét a szociáldemokrácia felé való eltolódásban látom.”

Most, hogy felidézte a Professzor barázdás, koravén arcát, természetellenesen fehér bőrét, vékony szálú, ősz haját, egész lényének beteges fiziognómiáját, mely mögött fiatalos intellektus rejtkezett, s amelyről csak szürkés-kék szemeinek gyors mozgása árulkodott, hirtelen magányosnak érezte magát. Hiszen a Professzorról még a legközelebbi barátainak sem mondhatott semmit, azoknak különösen nem, akik szerepet játszottak terveikben. Iliescuról még ennyit sem. Hiszen túlélésük egyetlen

biztosítéka volt a rengeteg besúgó ellen, ha kapcsolataikat egyszerű baráti kapcsolatként élik meg, s csak nagyon-nagyon kevesen tudnak a végső célokról. Most, hogy a Professzort kitoloncolták az országból, egyedül maradt. S tudta, azt, hogy eddig még nem csaptak le rá, annak köszönheti, hogy Iliescuval nem lépett közvetlen kapcsolatba. Bár a Professor előkészítette ezt a kapcsolat-átvételi lehetőséget, megbeszélve Iliescuval, hogy akárcsak ő, Z. is majd a jól bevált módszerrel, egy kézírata ügyében fog hozzá járkalni, hiszen Iliescut arra ítélte a hatalom, hogy egy mellékes, technikai kiadói igazgató posztján tengesse napjait, szekus ügynökökkel körülbástyázva, Z. nem találta alkalmasnak a pillanatot, hogy a fővárosba utazzon és kézírata után érdeklődjön. A Professor ürügy-kézírata, a Professor utolsó ajándéka most az öreg Z. családi házának padlásán hevert, hiszen ott lehetett jelenlétét a legjobban igazolni Sztálin, Gheorghiu-Dej és a többi „nem aktuális” kommunista művének tözsomszédságában. Szegény Professor, ha látná, milyen társaságba került! Persze, neki most már könnyű. Valószínűleg az Ebert-alapítvány keretében dolgozik egy kutatóintézetben, azt a kimenekített dokumentumhalmazt dolgozva fel, amelyet az utóbbi két évben megfelelő küldöncök útján kijuttatott. Mert ekkor már világos volt, hogy szorul a hurok. Iliescuval folytatott sétáikat a Herestrău parkban és a Kisseleff sugárúton, a Scînteia-ház körül nem csupán megfigyelték, de az utóbbi időben egyre nagyobb technikai apparátus igénybevételeivel rögzítették is. A Professor látott videokamerát, filmezőgépet, irányított mikrofont távlehallgatásra és más műszaki csodákat is, amelyekre az NSZK-ban hívták fel a figyelmét. S ők mindezek ellen csak a váratlan helyváltoztatással, az útvonalak gyors cseréjével küzdhettek, miután egy adott helyre odacsődítették a szekusokat. Iliescunak nem kellett félnie a közvetlen kinyírástól, mivel a KGB emberei is szüntelen rajta tartották a szemüket, s állítólag a román DIE főnöke gyakran kapott figyelmeztető felszólítást Iliescu egészségi állapota ügyében. Nem járhatott úgy, mint szegény Virgil Trofin, akit egy állami gazdaság tehenészetére száműztek Ceaușescu parancsára, ahol aztán a tehenészeti pihenőszoba mellett addig működtettek egy röntgenberendezést éjjel-nappal, míg Ceaușescu egyik lehetséges politikai ellenlábasa rákban fel nem dobta a talpát. Iliescu nem járhatott így, mivel, ezt mindenki tudta, tagja volt a szovjetunióbeli egyetemi évei alatt annak a diákcsoportnak, amelyik a zsákutcába jutott kommunizmus megreformálási lehetőségein elmélkedett. E csoport tagja volt Iliescu mellett egy Dubček nevű szlovák, s egy Gorbacsov nevű orosz fiatalember is. A román szeku embereinek főként az utolsó név nyomott sokat a latban, különösen attól a perctől kezdve, hogy átvette a Nagy Szomszéd földjén a teljhatalmat. E pillanattól kezdve a román szeku vezetői tudták, hogy Iliescu élete az ő életbiztosításuk is. A Professor esetében azonban már nem így állt a helyzet. Röviddel a berlini találkozó után behívták a temesvári szekura és Păcuraru ezredes hosszan elbeszélgetett vele. Világosan értésére adta, hogy nem a két szép szeméért kapott gyors egymásutánban izraeli és nyugatnémet vízumot is, hanem abban a reményben, hogy nem látják viszont. Részletes leírást kértek tőle a Berlinben töltött plusz óráiról, s bár a KGB gondos álcázó műsort készített számára, a Professor meg volt győződve arról, hogy a találkozó megtörténtéről a szekut informálta valaki, talán a KGB-be beépített ember, de az is lehet, hogy az NDK titkosrendőrségén dolgozó személy. Feleségét és kisebbik lányát ekkor küldte külföldre, s felkereste Iliescut, kikérve a tanácsát. Iliescu először a továbbmaradásra bátorította, „közeledünk a megoldáshoz” – biztatta, s azt tanácsolta, hogy egy újabb beidézés esetén a könyvei kiadásának kérdésével húzza-halogassa elutazását. A szeku válasza sem késett: a Professor lakását fényes

nappal feldúlták. Nem vittek el szinte semmit, csak a papírjainak, jegyzeteinek érthetetlen garmadáit dobálták szét fenyegető jelként. Ha későn került haza, gyanús alakok követték. Így csak nappal járt egyedül az utcákon, este társasággal kísértette magát haza.

De a legkeményebb figyelmeztetés még hátravolt. A Professzort meghívta a bukaresti zsidó közösség, hogy előadást tartson, mert tudták, hogy nem rejti véka alá a történelmi igazságot, nem hazudja le a Iași-ban lezajlott nagy pogromot és az egész moldvai zsidóirtást úgy, ahogy azt Ceaușescu alatt illett a történészeknek, akik a magyarokat született zsidófalóknak, ezzel szemben a román népet a világ egyetlen „toleráns” nemzetének állították be, amely nem ismerte a zsidóirtást. Hogy ez szemenszedett hazugság volt, ahhoz elég volt elővenni az 1944 után kiadott brosrúrákat, ahol még részletesen szóltak a nagy vasgárdista zsidóirtásokról, amikor emberek tízezreit koncolták fel, illetve a túlélőket vonatokba zárták, s addig járatták Moldova vasútjain, míg az emberek mind el nem pusztultak étlén és szomjan, a gázkamráknál rettenetesebb kínhalállal. Később ezeket a gyilkosságokat a Pruton túli területen folytatták, ahol már a katonaság is segédkezett Kisinyovtól Ogyesszáig a „zsidótlanításban”, amint ezt az olasz fasiszta párt hívő tagja, de a palackból kiszabadult szellem igazi valójától visszarettent író és újságíró, Curzio Malaparte leírta Kaput című világhírű, ám Romániában „nemkívánatos” regényében. A Professzor tehát ezekről a dolgokról beszélt hatalmas közönség előtt. Az ülés után, amikor a nagyszámú gratulációt fogadta, feltűnt neki, hogy mennyi olyan magas rangú pártemberrel találkozik, akikről nem is tudta, hogy zsidók, illetve biztosan tudta, hogy nem zsidók. A nagy szorongásban érezte, hogy elgyengül. „Mi van?” – kérdezte egy közelálló. – „Rosszul van?” „Igen.” „Szívgyengeség?” „Hát persze. Sajnos, a tablettáim a hotelben maradtak.” „Semmi az egész. Van nálam egy kiváló, erős külföldi gyógyszer. Vegyen be néhány pirulát.” „Én ezt nem használtam soha. Nem túl erős?” „Nyugodjon meg. A KB-klinikán dolgozom. Vegyen csak be vagy kettőt.” A Professzor mintha emlékezett volna az arcra. Egy pohár vizet kért és biztonságból csak fél tablettát vett be a gyógyszerből. Talán a gyógyszerbevitel tényétől vagy a pohár víztől, menten felfrissült. Autogramot írt régebbi könyveibe, ebédelt a vendéglátóval, majd búcsút vett tőlük és elindult a hotel felé. Akkor jött a roham. Érezte, hogy tagjaiból hirtelen kifut minden erő s olyanná válik, mint egy felfújott léggömbember, akinek tagjai ürrel töltöttek. Úgy érezte, repül is, zuhan is egy sötét liftaknában. Mikor magához tért, a járdán feküdt. Mellette lépésnyire a diplomatatáskája. Utána próbált nyúlni, de megdöbbenéssel tapasztalta, hogy a karja nem engedelmeskedik a tudati parancsnak. Megpróbált felülni, de hiába. Mintha odaragasztották volna az aszfalthoz. Felnyögött. „Né, a részeg disznó! Még be sem alkonyodott, de már nem tud a lábán megállni!” – hallotta a feje fölött. Tiltakozni szeretett volna, de a nyelve kőkoloncként nehezedett a szájában, nem tudott artikulálni. A szörnyű bajban most tapasztalta, hogy az egyetlen még hibátlan életfunkciója a gondolkodás volt. Az agya kifogástalanul működött. Végigfutott a történeken és megakadt az ismeretlen gyógyszer bevitelénél. Tudta, hogy ez nem véletlen. Hiszen elmenetelekor az orvos átadta a névjegyét és lelkére kötötte: „Ha valami baj van, csak engem hívjon! S nyugodtan vegyen be két pirulát!” Nem sokat értett a vegyészethez, de azt sejtette, hogy nem kísérleteznek méreggel, ha el akarják tenni láb alól. Sokkal inkább egy ellenjavallt gyógyszerrel, amit ha bevesz, nem marad semmi nyom. Ha van esélye, az csak annak köszönhető, hogy nem vett be két pirulát, hanem csak egy felet. Nagyon lassan, araszolva megmozdult. Centiről centire küzdötte magát a táskája felé. Talán fél órába telt, míg elérte. Tudta, hogy a földön töltött minden perc

végzetes lehet az egészségére. Fel kell ülnie.

De bot nélkül az meddő próbálkozás. Ezért volt szüksége az ernyőre. Az automatikus ernyőre. Kinyitotta a táskát. Kivette tokjából az ernyőt. Pihent, igyekezett minél jobban elhelyezkedni, aztán megnyomta az automatikus nyitógombot. Az ernyő nagy csattanással kiugrott. Alig tudta megtartani a kezében. De most már volt egy támasztéka. A táska és az ernyő közé húzva magát, sikerült felülnie. Ekkor jött a fiú. „Segíthetek?” – kérdezte, és belekarolt a Professzorba, talpra segítette. A függőleges helyzetbe kerülés és a gyorsan alkonyodó idő hihetetlen erőt adott neki. „Ne, ne!” – kapaszkodott a fiatalemberbe – „szívbajos, orvos, hotel” – nyögte ki, maga se tudta hogyan, a kulcsszavakat. A fiatalember végigmérte a kopottas, de jól öltözött idős embert, s kis habozás után úgy döntött: nem valószínű, hogy ez az alak az első sarok mögött leütheti, lehet, hogy tényleg nagy bajban van és segítségre szorul. „Melyik hotel?” – kérdezte tagoltan. „Ambasador”, mondta ki néhány próbálkozás után a Professzor. Nem voltak több mint 500 méternyire a hoteltól, de ez az ötszáz méter ötszáz évnek tűnt. Két lépést tettek, öt percet álltak. A portásnak nem szólt, félt, hogy az is az ő emberük, csak a szobakulcsot kérte, s elhárította az orvosra tett javaslatot. Végre a lift. A szoba. Az ágy.

„Ne menjen el.” Zihálva lélegzett. „Táska. Telefonszámok!” A fiatalember megértette. Kinyitotta a táskát és odahozta a noteszt. A noteszből kiesett az orvos névjegye. „Ezt?” „Nem” – intett. Egy öreg zsidó orvost keresett meg a füzetben. „Ezt.” A fiatalember tárcsázott. A szám nem felelt. Egy másik számmal próbálkozott, de az sem válaszolt. Nem volt több orvos ismerőse. Mit tegyen? Adja magát a kezére? Nem. Nem hagyhatja ilyen könnyen. Az agya gyorsan dolgozott. Tudta, hogy alacsony vérnyomásban szenved, s a legvalószínűbb, hogy a tabletta egy nagyon erős vérnyomáscsökkentő volt. Valahogy vissza kéne állítani a vérnyomást. „Kávél!” – villant az agyába. A zsidó hitközség megajándékozta egy doboz nessel. „Tud nesz kávét csinálni?” mondta-kérdezte-nyögte. Tudott. Két erős kávét megivott, mire érezte, hogy visszatér belé az élet. Még egyszer próbát tettek az orvosokkal. Ezúttal szerencséje volt. A második hívás bejött. A Professzor elmondta, hogy rosszul van, s az orvos csak a címet várta meg, máris útnak indult. A fiatalember közben egy harmadik kávét kavart forró vízzel és kávéporral. Mikor az orvos-barát befutott, már túrhetően volt, a vérnyomása elérte a normalitás alsó határát. „Mit csináltál?” – kérdezte az orvos. A Professzor a gyógyszeres dobozra mutatott. „Ezt vetted be? Te megőrültél? Hiszen ez a betegséged esetében egyenértékű az öngyilkossággal! Mennyit vettél be, te szerencsétlen?” „Fél tablettát!” „Hál’ Istennek! Egy tabletta után már nem telefonáltál volna, csak Jahve trónusa mellől! De honnan támadt ez az örült ötleted, hogy ily erős vérnyomáscsökkentőt végy be? S hogy került a kezébe ez a különleges készítmény, amely elvileg nem is létezik ebben az országban, még szívkórházakban sem?” A Professzor felvette a névjegykártyát. „Ő adta. Ismered?” Mielőtt bármit szólhatott volna, barátja nekiugrott a telefonnak és már mondta is bele a magáét. A fiatalember közben készülődött. „Nem vagyok gazdag ember, de fogadja el tőlem ezt a háromszáz lejt a segítségéért” – ajánlotta a Professzor. „Nem azért tettem” – szabadkozott a fiatalember. – „Láttam, hogy bajban van. És az apámra gondoltam, aki odahaza maradt Tulceán. Lehet, hogy rajta is segít majd valaki, ha rászorul.” „Akkor legalább ezt a nesz kávét vigye el. Most már kapok orvosi segítséget.” „Nem, nem...” „De, vigye csak el.” „Na jó. Olyan jó szaga van. Elviszem az apámnak. Ő nem ivott még ilyet.” „Még egyszer nagyon köszönöm.” „Semmiség. Jó éjszakát.” A fiatalember elment, s nemsokára megjött az orvos. Barátja rátámadt, az visszavágott.

Látszott, hogy jól tudja a leckét. A Professzort vádolta azzal, hogy hibásan adta meg a betegsége paramétereit. Kikérte magának, pár perc múlva távozott, s a Professor csak akkor eszmélt fel, hogy távozásakor nyoma veszett mind a tablettás doboznak, mind a névjegynek, mintha sohasem lettek volna.

Ezután gyorsan peregtek az események. Megtáltosodott a nyomda, s megjelent a Joseph Gabriellról szóló monográfia, míg az Iliescunál levő könyvet kivették a kiadási tervből. Iliescut értesítették, hogy a könyv politikai okokból kiadhatatlan. Mivel a kézirat elvben nem távozott a kiadó szerkesztőségéből, ez nyugtalanító jel volt. És valóban, néhány nap múlva a Professzort behívták a szekura, és elébe rakták a kivándorlási kérelmet: „Utoljára kérdezzük: hajlandó kitölteni?” A Professor bólintott. Ott helyben ki kellett töltenie a kérelmet, s egy hét múlva a kezében volt az útlevél elkészültét jelző végzés. Szerencsére az adminisztráció rengeteg huzavonát írt elő, míg kezébe került az utolsó papír is, így Z. többször felkereshette könyvvásárlás ürügyén. Ekkor már zúgott az NDK, és Z. ismételten figyelmeztette a Professzort, hogy akár a lengyel példában, az NDK-ban is az egyház az alap, amelyre a tömegmegmozdulások támaszkodnak. Itt is a tömegek aktivizálását kellene meggyorsítani, s nem a vén pártfunkcionáriusok erkölcsi tartására hagyatkozni. A Professor ekkor újra elősorolta az érveit az ortodox egyház negatív szerepével kapcsolatban. „Az ortodox egyház szervezésében itt előbb lesz pogrom, mint forradalom” – mondotta. Ez is régi vesszőparipája volt, az ortodoxia zsidógyűlölete. Z. is jól tudta ezt, ezért csak azt vetette ellene, nem biztos, hogy az ortodox egyház keretében érik meg a forradalmi állapot. „Lehet, hogy mindez egy sokkal kisebb protestáns vagy neoprotestáns gyülekezetben történik majd. Ezek amúgy is a leginkább befolyásoltak általunk.” A Professor legyintett: „Na és? Akkor megint ott vagyunk, ahol elkezdtük, ismét nincs tömegbázisunk, és ötven vagy száz emberrel nem lehet forradalmat csinálni.” „De igen. Hólavina-módszerrel. Láncreakcióval. Vagy ha úgy tetszik, hivalkodóbb megfogalmazásban: sztochasztikus láncsal.” „Aha. Csak ez esetben mindig az a nagy kérdés: az első esemény ad-e elég indítékot a második kirobbantására. A felszabaduló neutronok találnak-e elég hasadóanyagot, vagy a meddő közetben hunynak ki. Jól mondom?” „Jól. De sajnos, e téren nincs más út, mint az éles kísérlet. Tudja, Professor úr, amikor Los Alamosban az első atombombát tervezték, valóban a kritikus tömeg meghatározása volt a kulcsprobléma. Semmilyen tényanyaggal nem rendelkeztek efelől. Ezért aztán formáltak két plutónium-gömböt, s egy technikus két csavarhúzóval egymáshoz tolta őket. A fizikusok a részecskeszámlálón figyelték a folyamat jellegét. Ha nem történt semmi, másnap megnagyobbították a plutónium félgömböket, s előről kezdték, míg egy napon az összenyomás után úgy felcsapott a részecskevihar, hogy üvöltve rángatták szét a félgömböket, mielőtt levegőbe repült volna a laboratórium. Talán mondanom sem kell, hogy az a technikus és azok a tudósok voltak az atombomba első békés áldozatai. Rákban haltak meg hamarosan. De ezt, sajnos, nem lehet kikerülni.” „Nézze, fiatal barátom, ha én biztos lennék abban, hogy az életem árán felrobbanthatom ezt a bombát, rögtön elkezdeném piszkálni azt a két félgömböt.” „Én is. De sajnos, a játékszabályokban az is benne van, hogy belőlünk nem lehet csavarhúzó technikus. Legfeljebb az a fizikus, aki a Geiger–Müller számlálónál ül, és a hatást méri. Ólomfal mögött. De persze ez sem életbiztosítás, feltéve, ha együtt a kritikus tömeg.”

Z. végigtekintett ezen az emberi kaptáron, mely szuszogó, hörgő testeket vitt az álom vizein a

remények földje felé. Egy pillanatig úgy érezte magát, mint a kapitány, amikor először vágtak neki a karavellák az óceánnak nyugat felé. Igen, tudta, a menekülés útja bizonyosan arra van. De vajon helyesek a becslései? Jut-e ideje mindenkinek, hogy elérje azt a túlsó partot?

Felelősnek érezte magát mindazokért, akik most vele együtt úsztak a bizonytalanság vizein, és még csak azt sem tudták, hogy van-e a hajón valaki, akinek a fejében van a térkép. Felelősnek érezte magát, mint ahogy felelősnek érezte volna magát Toscanelli, ha történetesen valami gonosz varázslat a Pinta fedélzetére viszi, hogy együtt éljék meg az ismeretlen túlsó part megtalálásának kalandját. Toscanelli azonban szerencsés volt, nem keveredett Kolumbusz Kristóf matrózai közé, s így kabinetje csöndjéből várhatta a híreket elmélete igazáról vagy tévedéséről. Neki viszont, így hozta a véletlen, most együtt kell hajóznia a csupán elméletileg létező kiút felé mindazokkal, kik „csinálják csak, anélkül, hogy értenék”. Végül is ez a helyzet, mely egyéni szempontból szerencsétlenség, morális szempontból az egyedüli elviselhető. Amennyiben tévedett, nem kell az önvádtól gyötrődnie, hogy másokat küldött meghalni maga helyett, nem veszi elő a „vesztes tábornok-szindróma”, hiszen maga is viseli a sorsot. Nem csupán a színfalak mögött levő bábumozgató marionettes, hanem maga a bábu is. És ez az azonosulás felmenti a csalárdság önvádja alól.

Z. érezte, hogyan keríti hatalmába újból a nyugalom, a szuszogások ritmusára az álom lassan körbecsobogja. Már nem fázott annyira. A testek nehéz kigőzölgése lassan körbefonta és egyáltalán nem tűnt ez visszataszítónak. Csak a melegséget érezte, a tömegben elvegyült hitét, hogy ennyi barát és ennyi sorstárs között nem fenyegeti semmi veszély.

Legalábbis nem nagyobb, mint odakint.

*

Ion Toman figyelmesen hallgatta Săndulescu tábornok összesítő jelentését a kórházak, s a fegyházak adatai alapján.

– Tudomásunk szerint 58 halálos áldozat, 210 súlyos, 40 könnyebben sérült áldozata volt a tegnapi és tegnapelőtti eseményeknek. Az utóbbiak el is hagyták a kórházakat. A halottak és sebesültek zömét a belügy biztonságpolitikai utasítására a megyei 1. számú kórházba szállították, amelyet körülvettek a belügy speciális alakulatai. Elszórtan még vannak más kórházakban is sebesültek, akiket a befogadóképesség határain belül most igyekeznek egybegyűjteni, hogy a belügy teljesen ellenőrzése alatt tarthassa az eseményekre vonatkozó információk áramlását.

Ami a letartóztatásokat illeti, Diaconescu elvtárs összesítette a belügy fogdája és a megyei börtön adatait és megállapította, hogy megközelítőleg 700 zavargó alakot vettek őrizetbe. Ez az eseményekben résztvevők mintegy tíz százaléka.

– Milyen jellegűek a sebesülések?

– 65% lábsérülés. Vagyis nagy vonalakban betartották az Ön utasításait.

– Igen, nagy vonalakban. De nem gondolod, Săndulescu, hogy az áldozatok száma nagyon alacsony?

– Tisztelettel, Toman elvtárs, én is így vélem. Radu Călan elvtársnak végeztem az éjjel egy közelítő számítást. Ha nem untatom, megismételném.

– Halljam.

– Volt 2000 aktív katonánk. Mint a lőszerfogyasztási adatokból tudjuk, átlagban 100 élestöltényt

használtak el fejenként. Ha minden katona csak egyszer talált célba, az minimum 2000 áldozatot jelentene. Ha kétszer: 4000-et. Háromszor: 6000-et. Ha most figyelembe vesszük, hogy nem csupán alig kiképzett regruták lőttek, hanem reguláris csapattisztek, speciális különítményesek és belügyesek is, akiknél egy ember eltalálása rosszabb látási viszonyok mellett sem kérdés, akkor ijesztő következtetést vonhatunk le ezekből az adatokból.

– Fölé lőttek! – mondta hirtelen kiszáradt torokkal Ion Toman.

Săndulescu csak bólintott.

Ion Toman érezte, hogy vasmarokkal szorítja össze szívét a félelem. „De hiszen ez rejtett parancsmegtagadás! Tömeges fraternizálás! Hazaárulás! Hát hogyhogy nem vették észre, hogy itt szülőhazájuk forog veszélyben? Miféle egységeket küldtek ide? Kiválogatták a dezertőröket? Csak hazaárulókat küldtek? Bozgorokat? Ez lehetetlen! Hiszen a sorozásnál kötelező szétszórni az ország különböző vidékeire az egy helyről származókat, hogy megvalósítsák a katonaság homogenizálását!

És akkor? Miféle katonák azok, akik látják ezt a vandalizmust és mégsem lönek? Nem lönek lábra, hogy megakadályozzák a további pusztítást?”

Săndulescu hallgatott.

Ion Toman járkálni kezdett, hogy levezesse félelmét. Tegnap, lefekvés előtt minden olyan világosnak látszott. Amikor Gușe tábornok beállított két TAB-bal és felajánlotta, hogy körbeviszik megnézni a megmaradt ellenállási góccokat és a már megtisztított városközpontot, a látottaktól hite megszilárdult. Tudta, hogy jót cselekszik. Meg is mondta Gușe tábornoknak kerek perec: „Ha így folytatják, feldúlják az egész várost! Fogd keményen a katonákat, hogy lőjenek a lábra és tegyék őket ártalmatlanná!” És most, mit tapasztal? Hogy kik lőttek? Nyilván néhány tiszt, meg az a pár belügyi kommandó, amelyről Nuță beszélt. Hiszen 50 halottat és 250 sebesültet ezek is percek alatt összehozhattak. A katonák viszont csak a levegőbe lőttek. Igen, ez nem lehet másként! De miért? Miért?

Megállt.

– Te, Săndulescu, érted ezt?

Săndulescu kivárt, mintha mérlegelné a választ. Valószínűleg mérlegelte is.

– Én katona vagyok – mondta –, parancsokat teljesítek.

– Tudom – intette le idegesen Toman. – De én most mint magánszemélyt kérdeztelek.

– Magánszemélyt? Így? – mutatott tábornoki váll-lapjára Săndulescu a fejét csóválva.

– Na, ne bújócskázzunk, jó? – ütött az asztalra gorombán Toman. – Ha tudsz valamit, ki vele, parancsolom!

– Akkor tisztelettel jelentem, nem tudok semmit.

– De csak sejtesz? – vette vissza a hangot hirtelen Toman, érezve, hogy így nem ér cél-t. – Van rá valamilyen magyarázatod?

– Magyarázat? Hm. Az lehet.

– Éspedig?

– Ha nem hiszünk a misztikus erőkben, akkor csak egy lehet: a katonák tudnak valamit.

– Na, ne játszd az eszed. Hogyan tudnának valamit, amit én nem tudok, akinek a kezébe kerül minden helyzetjelentés? Honnan tudnának olyasvalamit, amit én nem tudok?

– Tudja, főparancsnok elvtárs – mondta Săndulescu nagyon lassan, megfontoltan –, már régóta gondolkodom rajta, milyen más egy magas rangú parancsnok és egy-egy közkatona nézőpontja ugyanarról az eseményről. Az egyik rendelkezik a tág összefüggések stratégiai és taktikai információinak teljes skálájával, míg a másik csupán saját élményeire támaszkodhat. Mi mindig abból indulunk ki, hogy az, amit a közkatona tapasztal, azonos azzal, mint ami elénk is kerül, csak kisebb léptékű. Csakhogy, kérdezem én, mi van akkor, ha az, amit a katona tapasztal, nem egyezik meg azzal, amit mi tudunk az eseményről?

– Vagyis azt akarja mondani, hogy ők nincsenek tudatában, hogy mi játszódik itt le? Hát nem készítették fel őket a politikai tisztek? Miért kapják a zsíros fizetést?

– Nem. Ön nem értett meg. Azt akarom mondani, hogy a katonák tapasztalatai nem vágnak egybe azzal, amit mondtak nekik.

– Hogyan? – horkant fel Toman.

– Azt akarom mondani, hogy azoknak a katonáknak, akik hosszabb ideje kint voltak az utcán, más véleményük volt az események jellegéről, mint nekünk, akik rendelkezünk a belügy minden információjával.

– Vagyis?

– Ők csak azt látták, hogy egyszerű emberek vannak az utcán, akik több kenyeret, szabadságot, jobb életet követelnek!

– Meg akarják dönteni a rendszert! S most a rendszer megdöntése végzetes lehet országunk területi egységére nézve! A nemzetközi helyzet olyan!

– De ez az Ön szempontja!

– Ez a nemzet szempontja!

– A katona viszont csak azt látja, ami az ő egyéni szempontja. Az ő előző és a mostani életének szempontja. Őt nem érdeklik a nagy összefüggések. Mert nem ismeri azokat. És az ő szempontjait, amelyeket ismer, helyesnek ítéli meg.

Toman úgy nézett rá, mint egy lidércre.

– Ezeket honnan veszi?

– Picinyke saját tapasztalatomból. Amit akkor szereztem, amikor a városban jártam a távértékező előtt. No meg e tapasztalatot összevettem az eredményekkel.

– Ezek szerint a katonaság bevethetetlen?

– Egyes akciókra bizonyosan.

Toman merően Săndulescu szeme közé nézett, de az állta pillantását.

– Vagyis vissza a kaszárnyába?

– Ez az Ön hatásköre. Mindenesetre szerintem okosabb, ha ragaszkodunk a szolgálati szabályzat betűjéhez.

Toman agyába villant, hogy tegnap éjjel, amikor utoljára beszélt Mileával, a hadügyminiszterrel Gușe tábornok ügyében, Milea szinte szóról szóra ugyanezeket a szavakat használta: „ragaszkodni a szolgálati szabályzat betűjéhez”. Akkor bosszantotta ez a kijelentés, de most Săndulescu helyzetjelentése után úgy tűnt, nem is olyan oktalan dolog egy kis óvatosság. „Igen” – döntötte el végül –, „a katonaság tartsa magát a szolgálati szabályzathoz, a belügy pedig végezze csak el a maga

dolgát.” És mindenekelőtt több információt kell követelnie, hogy világosan lásson.

– Jól van, Săndulescu – mosolygott barátságosan a tábornokra. – Jól van. Köszönöm az őszinteségét. Becses dolog ez a mai időkben. Ön jó katona. Ezt nem felejttem el. Mondja, volt már aludni?

– Nem, főparancsnok elvtárs!

– Akkor parancsolom, menjen a szállóba, aludjon. Mondjuk 9-ig. Ma is szükségem lesz a segítségére. Értjük egymást?

– Igenis, főparancsnok elvtárs!

Săndulescu szabályosan tisztelgett, sarkon fordult és kiment az első titkári irodából.

Toman örömtelien nézett utána.

„Igazi katona. Jó katona. Pontos, precíz, s ha megkérdezik, értelmes véleményt tud mondani a bonyolult helyzetről is. Van szeme és füle a dolgokhoz, de nem fecsegő. Igazi törzstiszt.”

Fel és alá kezdett járni a szobában, ami igencsak hűvös volt, a kartonlapokkal sebtében betömött ablakok miatt.

Lám, ez a Săndulescu is. Mennyi pletykát hallott róla. Hogy kultúr-buzi, meg könyvmoly. Hogy Marosvásárhelyen kiküldetésben azzal szórakozott, hogy valami grófi könyvtárban latin meg német fóliánsokat böngészett több mint két héten át. Pedig a helyi hadtestparancsnokság már megrendelte sorra a kurvákat, meg lefoglaltatta a borpincéket a Küküllő mentén. S akkor e tábornok felrúgja az egész szépen kitervelt programot, amibe a vezetőség minden tagja egy fél fizetéssel szállt be. Hogy persze a kapcsolatok építése... Most már a hadtestparancsnokságot mosolyogta meg, hiszen kiderült, hogy Săndulescu nem hiába bújja azokat a könyvtárakat. Ragadt is rá valami. Pedig annak idején a katonáknak adott igazat. A bajtársi kapcsolatok ápolása szent dolog – vélte –, no meg egy kis kikapcsolódás sem árt, szigorúan a szolgálati idő után. Persze, ha valakinek feje van, az más dolog. Az tanuljon. Szükség van okos tanácsadókra. Az ilyen jól rendezett fejeket kár alkohollal hatástalanítani. Ezt biztosan az Elvtárs is tudja már, máskülönben nem Săndulescu bízta a román hadsereg fegyverkereskedelmét. Igen, oda kell az ész. Mit eladni, mit megvenni.

Kopogtattak. Radu Călan nyitott be.

– Jó, hogy jön, titkár elvtárs! Itt az ideje, hogy sürgősen intézkedjen a Megyeháza ügyében! Itt olyan hideg van, hogy járkálva is nehéz megmaradni!

– Már intézkedtem – mondta Radu Călan. – Aradról, Lugosról hozzák az üveget, jönnek a szakemberek. Itt, sajnos, nem maradt egyetlen tábla ép üvegünk sem.

– Remélem, hamar megérkeznek és munkához látnak!

– Igen, intézkedtem, hogy itt kezdjék. Addig is kértem a hőközpontot, adjanak több meleget.

– Helyes. De egyelőre nem érezhető.

– Egyébként azért jöttem be, hogy engedélyezze a villamosok menetrendjét, hiszen tudja, a katonapolitikai szempontok...

– Micsoda?

– Hát, izé... Nuță tábornok azt javasolta, hogy a villamos ne álljon meg itt a Megyeháza előtt, meg a katonai parancsnokság előtt...

– Miért?

– Hogy az ellenség ne szívároghasson fel vele a kulcszónákba, és meg tudjunk szűrni minden újabb kísérletet.

– De hol áll meg az a villamos?

– Hát nem éppen itt, előttünk, hanem kissé feljebb.

– Akkor hagyják az egészet úgy, ahogy van. Minek az embereket piszkálni, jelezni, hogy félünk?

Van valami csoportosulás?

– Nincs. Nuță tábornok semmit sem mondott.

– Hát akkor?

– Én csak hoztam a javaslatot.

– Vigye is vissza. Legyen minden normális. Ez a legjobb.

Radu Călan visszavonult, de szinte a következő pillanatban megszólalt a kormánytelefon. Radu Călan megállt az ajtóban és kérdően nézett Tomanra, aki felvette a kagylót.

– Itt Ion Toman.

– Van valami? – hallatszott Nicolae Ceaușescu ideges hangja a telefonból. A hang megtört, fénytelen volt, nyilván most ébredt a zaklatott éjszaka után.

– Főtitkár elvtársnak jelentem, Temesváron minden csendes. Mint az este mondtam, a dolgokat visszatereltük a normális kerékvágásba.

– Nincsenek randalírozó tömegek az utcákon?

– Nincsenek, Elnök elvtárs.

– Nem is gyülekeznek?

– Nem, Elnök elvtárs.

– Akkor elutazhatok Teheránba?

– Nyugodtan elutazhat Teheránba, Elnök elvtárs.

– Míg odaleszek, Elena és Emil Bobu elvtársak veszik át a helyemet. Ha valami történne, velük konzultálj. Megértetted?

– Értettem, Elnök elvtárs. Jó utat!

– Ne hagyd, hogy a tábornokok ficánkoljanak, fogd erős kézzel a gyeplőt, mintha én tartanám.

– Igenis, Főparancsnok elvtárs!

– Akkor biztos, hogy minden nyugodt?

– Biztos.

– Akkor megyek Iránba.

A hang hirtelen hunyt ki, s nem titkolható zavarodottságot árult el. Toman szerint ez nem csupán a hajnali felkelésnek volt tulajdonítható, hanem az egész helyzetnek. Hiszen mindeddig Romániát elkerülték a rendszerellenes megmozdulások. Nem úgy, mint a varsói blokk többi tagállamát. Az NDK-ban 1953-ban, Magyarországon 1956-ban, Csehszlovákiában 1968-ban, Lengyelországban 1957-ben is, meg 1971-ben is történtek ellenforradalmi kísérletek. Romániát és Bulgáriát eddig elkerülték ezek a kellemetlen epizódok, talán azért, mert itt a belügy komolyan vette önmagát, idejében tájékoztatta a vezetést, s ugyanakkor a katonaság sziklaszilárdan kiállt a nemzeti állam érdekei mellett. Ion Toman végül is ebben látta a döntő tényezőt, ezért döbbsentette meg Săndulescu elemzése az eseményekről. Hiszen ha a katonaság félreáll vagy netán átáll – akkor vége. Hiába lép be

a belügy. A katonasággal szemben csak ideig-óráig tarthatja magát. És akkor mi lesz: polgárháború? Román irtja a román, s közben feldarabolják az országot? Iszonyú perspektíva.

Ion Toman ismét járkálni kezdett, miközben Radu Călan nesztelenül becsukta az ajtót.

Könnyelmű ígéret volt, hogy fenntartja a rendet – csak most ébredt rá. A közkatonaságot fokozatosan vissza kell vonni a kaszárnyákba, ez világos, különben akkor sem lehet majd rájuk számítani, ha valóban szükség lenne. A belügy pedig nagyon igyekezzon, hogy lefűlelje a felbujtókat, különben baj lehet. Nagy baj. Mert azok, akik az események mögött állnak, kétségtelenül jól tudják a leckét. Azt a látszatot akarják kelteni a külső szemlélőben, hogy a nép szabadságjogaiért harcol, miközben ők a rendszer megdöntésére és az ország feldarabolására spekulálnak. És ezt az aljas tervet csak úgy lehet keresztülhúzni, ha a katonákat visszavonják a kaszárnyákba, és ott tartják készségi állapotban, nehogy védtelenül maradjanak a határok egy „segélyakció” esetén. A vandálokkal és a felbujtókkal foglalkozzon a belügy. Igen, ezt a vonalat kell képviselnie. Ezt kell keresztülvinnie, hogy teljesíthesse a haza és a nép iránti szent kötelességét.

*

BUKAREST, Északi pályaudvar

A 12-es expresszvonat menetrendszerűen 7:25-kor futott be az Északi pályaudvarra. De a máskor hordároktól, zsibongó tömegtől, tökmagárusoktól és zugtaxisoktól zsúfolt peront a szekuritáté alakulatai zárták körül, a leszálló embereket pedig rendőrökből és szekusokból álló vegyes ellenőrző csoportok vették rögtön kezelésbe. A filiași, roșiori, craiovai illetőségű utasokat, vagy az ott felszálltakat rögtön a kijárat felé terelték, míg a Bánságból jöttek: a lugosiak, karánsebesiek, orsovaiak külön csoportba kerültek, legvégül pedig egy kupacban maradtak azok a temesvári utasok, akik a temesvári állomáson engedélyt kaptak ugyan a felszállásra, ám itt a legnagyobb gonddal újabb vizsgálatnak vetették alá őket. A mintegy negyven személyt a kiürített I. számú raktárhelyiségbe vitték, a vasajtók lezárultak, s teljes erővel megkezdődött a csomagok átvizsgálása, a testi motozás és a kihallgatás.

– Neve?

– Radu Gheorghe.

– Lakhelye?

– Timișoara, Porumbescu utca 24.

– Anyja neve?

– Florica.

– Apja neve?

– Timofte.

– Munkahelye?

– Mérőműszer Vállalat.

– Beosztása?

– Anyagbeszerző.

– Mit keres Bukarestben?

– A minisztériumba hívtak gyűlésre, reggel 10-re. Utána pedig néhány üzembe kell mennem nyersanyagellátás-ügyben.

– Hol a kiküldetési papírja?

A férfi a belső zsebében kotorászik, kivesz belőle egy barna műanyag borítású pénztárcát és kiemeli belőle az iratot. A szekus azonban nem az iratra kíváncsi már.

– Adja ide! – tépi ki az idős férfi kezéből a pénztárcát.

Az meglepetten engedelmeskedik.

A szekus kezébe veszi és diadalmasan felkiált:

– Parancsnok elvtárs! Parancsnok elvtárs!

Az idősebb szekus vágatva érkezik, amennyire elhízott lábai engedik.

– Nézze csak ezt meg, parancsok elvtárs! – mutatja a pénztárcát.

Az kezébe veszi. Arcán előbb a meglepetés hulláma fut át, majd a gyűlölet.

– Szóval így állunk? Ügynök úr? Kinek az ügynöke?

– De kérem – védekezik az idősebb utas. – Itt valami félreértés van.

– Ez a maga pénztárcája?

– Igen.

A két szekus jelentőségteljesen összenéz.

– Nem is tagadja? – kérdezi az idősebb.

– Nem. Én vettem.

– Vette, vagy kapta?

– Vettem.

– Nem olyan hülye – mondja az idősebb a fiatalabbnak, majd visszafordul az anyagbeszerzőhöz: – Hol vette?

– Hát hol? A piacon. A cigányoknál.

– Budapesten?

– Nem, Temesváron.

– Úgy, Temesváron.

Az idősebb feláll és öklével az anyagbeszerző arcába csap. Az elesik. Orrából dől a vér.

– Gazember, valld be, hogy az ÁVÓ ügynöke vagy!

– Nem értem! – nyögi a férfi a földön.

Rúgás a vesébe hátulról. Gyakorlott rúgás, mert az áldozat már fetreng.

– Ki az összekötőd?

– Jaj!

– Mi az igazi neved?

– Radu Gheorghe.

– Talán Radó Gyuri, te hazaáruló!

– Fáj, ne üssenek!

– Az anyád neve?

– Florica!

– Virág! Virág, a kurva bozgor anyádat! A szent román nyelvet a szádra ne vedd!

– De kérem!

– Kuss! Majd bent megdolgozunk a pincében! S fogsz te még úgy dalolni, mint a csalogány!

Boldog lehetsz, ha még a szádat ki tudod nyitni!

Kitárta az ajtót.

– Vigyétek! A központba! Egyenesen a pincébe! – intett ki a szekus katonáknak. – A tárgyi bizonyítékot én viszem magammal ! – mondta a fiatalabbnak.

– De azért megemlíti, ugye, parancsok elvtárs, a jelentésében, hogy az én éberségemnek köszönhetően...

– Hát persze... – morogta foga közt a parancsnok, és kedvtelve nézegette a barna műanyag irattárcát, amelyben legalább ezer lej púposodott.

Az irattárca fedelén vásári aranyozott nyomással a Parlament épülete. Alatta a felirat: BUDAPEST.

*

Oprescu ezredes elgondolkozva lépett be a belügy épületének kapuján. Az őrségen álló rendőr és szekus vigyázzba vágta magát, és intett a szekus kiskatonának, hogy nyissa ki az ajtót az ezredes előtt. A rácsos vasajtó kinyílt és ő beléphetett abba a világba, mely túl volt a civil társadalom világán, amelyre annyit utaltak szerte az országban műveltek és műveletlenek, amelyre annyit hivatkoztak, de amelyik végül is más volt, mint amit róla elképzeltek. A kívülálló számára ugyanis a belügy azonos volt a szekuritátéval, s a szekuritáté pedig a kínzókamrával. Pedig a dolog távolról sem volt így leegyszerűsíthető. Oprescu ezredes, mint a belügy vezetője, hivatalos nevén főinspektora, csupán a mindenható pártapparátus afféle kihelyezett vezetője volt e hivatalban. Feladata nagyjából hasonlított minden más pártaktivista munkájához. Ügyirat-csomókat hoztak eléje, ezeket többé-kevésbé átnézte, a javasolt döntéseket aláírásával és pecsétjével szentesítette, vagy – ritka esetben – visszaküldte még kiegészítésre, esetleg megsemmisítésre, ha így szólt a felsőbb utasítás, a legfőbb törvény: az 1-es vagy a 2-es számú kabinet telefonja. Ugyanez a telefon adott meg neveket, követelt eljárást, ítéletet, s akkor ő kiadta a munkát elvégzésre, a két helyettes egyikének: a szekuritáté főnökének, Dima ezredesnek, vagy a milícia főnökének, Ardeleanu ezredesnek. Oprescu tehát iratokkal dolgozott, pecsételt és aláírt, mint minden hivatalnok. Életében sohasem látott agyonvert embert, leszakított veséket, a tökénel fogva az asztallaphoz szögezett kínvallatottat, spanyolcsizmát, olajkádiban főzött embert és hasonló rémségeket. Nem tudta, hogyan égetik el a nemkívánatos egyének hulláit a városi lignites hőerőmű kemencéjében, hogyan tűnik el egy test a vegyigyár ötszáz literes kénsavtartályában, nem ismerte a cementmalomban őrlött csontok technológiáját – mindez érdektelen technikai részlet volt, amellyel az osztályvezetők nyüstölődtek. Számára csak olyanformán létezett az egész, hogy ez vagy az az ügy: „megoldódott”. Nem volt kíváncsi természetű ember, nem lelte élvezetét az emberi kínok szemlélésében, ezért sohasem kérte el a dokumentációs részlegről a kínvallatások videoszalagjait, mint Elena Ceaușescu tette, ha már ráunt a hotelekben titkos szálóptikával készült eredeti szeretkezés-felvételekre. Oprescu teljesen normális ember volt, legalábbis így vélte magáról, aki köré inkább a világ emelte a misztikus glóriát, mint önmaga.

Közben felért az első emeletre, belépett irodája előszobájába, bekopogtatott az irodába is, melyet Nuță tábornok sajátított ki magának, mivel a szárnysegéd nem volt a helyén.

– Mi van? – bödült rá Nuță, amint meglátta az ezredes katonásnak egyáltalán nem mondható, nyúzott ábrázatát.

– Én csak...

Nuță azonban nem hagyta szóhoz jutni:

– Miért nem vagy a Megyeszékházban?

– Engedélyt kaptam az eltávozásra, hogy átöltözzem, megmosakodjam.

– Na és milyen tevékenységet fejtettél ott ki, Oprescu, hadd halljam?

– Főztem két kávét...

– Mit? Te Oprescu, hát még mindig nem jött meg az eszed? Te kávét főzöl? Minek?

– Radu Călan meg Toman elvtársak kértek meg.

– Az más. De ha meghallom, hogy lógsz, becsületszavamra felköttetlek! Itt nem lehet kiállni a sorból! Nincs különutasság, humanizmus, mifene! Megértettük?

– Megértettem, tábornok elvtárs!

– Úgy. De ne feledd: az elamerikázott parancsokat volt, aki számon tartotta, s azokért majd még számolunk egyszer.

Oprescu bólintott. S tudta is, hogy ki az az ember, aki számon tartotta tétovázásait, hogy élestöltényt adjon és lövessen szombat este. Ki az, aki habzó szájjal ezt követelte.

– De most fontos dolgok fognak történni. Nemsokára itt lesz Ilie Ceaușescu elvtárs és Diaconescu tábornok, tudod, a katonai főügyész helyettese.

– Értem.

– Jó. Akkor hozz ide rögtön egy Temesvár-térképet!

– Katonai térképem nincs, csak egyszerű turisztikai.

– Turisztikai? Az is megteszi.

Oprescu az íróasztalhoz ment és annak felső fiókjából előhúzta azt a narancssárga 1980-ban nyomtatott turistatérképet, amelyet a városban való eligazodásra használt, ha egy adott címre kellett mennie. A térkép teljesen új volt, hiszen arra szolgálati lakása azonosítása óta nem nagyon volt szüksége.

Nuță tábornok kiterítette az íróasztalon az előbb háromba, majd nyolcba hajtogatott térképvázlatot, utána nekilátott, hogy egy vörös filctollal köröket rójon a térképre. Az Opera teret karikázta be elsőként, majd a Libertății teret, az Augusztus 23 sugárutat, a Máriát, a Megyei Kórházat, a Circumvalațiunii negyedét, a Lippai út és a Gyiroki út környékét. Aztán D1-től D8-ig megjelölte őket.

Oprescu ezredes rájött, hogy a tegnapi összecsapások legfontosabb helyszíneit jelöli a térkép, s ahhoz sem kellett túl nagy fantázia, hogy kitalálja, a D betű a „Dispozitiv de luptă”, azaz a „Harcállás” rövidítése.

Nuță tábornok közben elégedetten szemlélte a művét. Csettintett is hozzá.

– Oprescu, kerítsen egy másik térképet, másolja át, majd sokszorosítsa tíz példányban! Az eredeti és a másolatok itt maradnak, az Ön által készített kézi másolatot átviszi a megyéhez, és személyesen adja át Ion Toman elvtársnak. Megértette?

Oprescu már nem tudott felelni, mert ebben a pillanatban nyílt az ajtó és Ilie Ceaușescu

tábornok lépett be rajta, Nicolae Ceaușescu testvére, aki „csodálatos” történészi művekkel vétette észre magát, amelyben párhuzamot vont a dákok hadviselése és a Ceaușescu-féle általános népi területvédő doktrína között, s főként leleplezte a „barbár magyarság imperialista törekvéseit”. Könyveiben egyszerűen soha nem létezett sem Magyarország, sem Erdély mint fejedelemség. Az országhatárok viszont a Tiszától a Dnyeszterig húzódtak a dák időktől fogva, szépen, trikolórral kiszínezve.

Oprescu vigyázzba vágta magát, míg Nuță felöltötte a legszélesebb mosolyát, s kitárt karokkal indult a nagy vendég fogadására. Megölelték egymást, jobbról-balról államfői puszikat is mímeltek, majd Ilie Ceaușescu Nuță kezébe adott két lapot, amelyeket egy vékony dossziéból vett elő.

Nuță átfutotta a lapokat, majd a páncélszekrényhez ment és elrakta őket.

– Világos, hogy külső erők keze van a dologban! – mondotta Ilie Ceaușescunak, aki egyetértően bólintott, majd az ezredesre mordult:

– Oprescu, maga mit ácsorog még itt?

– Ha megengedi, akkor kivenném az íróasztal fiókjából a kistáskámat! – mondotta a legalázatosabb hangján Oprescu.

– Minek kell neked a kistáskád?

– Abban vannak az irataim, meg a pénzem. Nem tudok egy cigarettát sem venni magamnak.

– Hallod, elvtárs? Ég az ország, s ez meg vásárolgat! Kifelé veled! Ki az ördög rakhatott ilyen magas polcra?

Oprescu bíborba borult arccal hátrált ki az irodájából.

Nuță közben ordított.

– Áruló! Dezertőr! Csak rendezzük el ezt a kémbandát, aztán az apparátusra is sort kerítünk!

*

Brîndușa most új helyén ült, Felbert Ili írógépénél, ahol a Napról Napra rovat penzumát kellett legyártania: mozi- és tv-műsor, időjárás, lottóhúzás, napihírek, helyi közlemények, elhalálozások stb. Gépe fölé meredt, Y. látta, hogy szeméből némán, nagy cseppekben peregnek a könnyek.

Odament hozzá, kezét a vállára tette.

– Nem jössz ki egy cigarettára?

Dusi hangja rekedt volt.

– De – mondta, és ahogy remegve felkapta a cigarettát meg az öngyújtót és futva indult a kijárat felé, Y. megértette, azért siet, hogy kibírja az ajtóig, hogy ki ne törjön Dudás Jóska, a párttitkár jelenlétében.

Valóban úgy volt. Ahogy kiért a lépcsőházi előcsarnokba, ahol nagy dohányosok szoktak összegyűlni: már úgy sírt, mint a záporoső. Kicsi öklével verte Y. mellét, s az erőfeszítéstől, hogy hangerejét visszafojtsa, beszéde szaggatottá vált, mint az első időkben, amikor csak nehezen fejezte még ki magát magyarul.

– Miféle emberek ezek?... Mondd, miféle emberek?... Ülnek... gépelnek... röplabdáról... vízilabdából beszélnek... mintha tegnap nem csorgott volna vér a köveken!... Ember... hát lehet? Még lehet írni vízilabdáról, amikor egy gyereket előtted tapos szét egy tank... cu șenila sa...

– Lánctalpával...

– Lánctalpával... Micsoda szó... A szabadságot lánctalpakkal bilincselik meg... Igen... Hát kik vagyunk mi?... Mondd?... Ahelyett, hogy egy baltát fognánk, itt ülünk és írunk, írunk, mintha mi sem történt volna?... Ne rîdem ca idioşii... Se poate?

– Nem, nem kacagunk – válaszolta Y.

– De kacagnak, igen, kacagnak! – verte Y. mellét ismét Brînduşa.

– Lehet, hogy csak kínból – próbálta védelmezni Y. az ismeretlen kollégákat.

– Kínból? Nagy szó... Kín... Az a nő, aki kacagott, nem tudja, mi a kín... Nem látta, hogyan hasították fel szuronnyal azt az asszonyt... Jaj, Istenem...

Arcát eltakarta az újra átélt borzalmak hatása alatt és Y. úgy érezte, hogy át kell ölelnie ezt az elárvult, védtelen teremtest, akit sokkolt az, ami tegnap történt vele.

– Mondd, mi lesz?... Lehet még ezután élni? Hát ilyen barbárság megtörténhet itt Európában? Hát ilyen mélyre süllyedtünk mi, románok?...

– Egyes románok – mondotta Y.

– Az épp elég... Ha egy is... De nem egy volt... száz és száz neom...

– Nem-ember...

– Nem-ember gazember... Több mint gazember...

Megállt, kibontakozott Y. karjából, aki úgy tartotta, mint egy törékeny babát, vagy most született kismacska, aki vakcin botorkál a világra.

– Mondd, Y. – kérdezte panaszosan –, te honnan tudtad olyan biztosan, hogy itt mészárlás lesz? Honnan? Emlékszel, hogy mit beszéltünk?...

Y. bólintott. – Azt mondtad: „Itt nem lesz Mennyei Béke tere! Ez Európa!” Mire én azt válaszoltam: „Ez Balkán.” Te pedig megsértődteél, hogy lebecsülöm a románokat... Így volt?

– Így történt...

– Ezt te is tudtad, de nem akartad tudomásul venni.

– Nem tudtam elhinni. Hiszen a román nép olyan türelmes.

– Ez is egy illúzió. Nem türelmes, hanem csak eltűri a zsarnokságot. Mert erre nevelték. A hatalmat el kell tűrni. Az ortodoxia ezt tanítja, ezt sulykolja az agyába.

– És a katolicizmus, az más?

– Igen. Más. A főpap a pápának engedelmeskedik, nem az államfőnek. És ez már bizonyos autonómiát jelent. Ha pedig a pápa személye eléggé demokratikus és bátor, akkor a katolikus egyház szembehelyezkedhet az állammal. Lásd Lengyelország. Lásd Magyarország. Mindszenty bíboros esete. És még inkább a reformátusoknál. Lásd itt Tökés László példáját. Az ortodoxiában ilyen ellenállási lehetőség nincsen.

Brînduşa már nem sírt.

– Mondd, mi lesz ezután?

– Az szerintem a gyárakban dől el. Ott, ahol nagy tömegek vannak. Lesz-e bátorságuk egy általános sztrájkra. Ez kiűtheti a hatalmat. Hiszen százezrek ellen már nem lehet egyszerű sortűzzel harcolni. Az már nagyszabású politikai döntést igényel. És bármilyen szar is a hatalmi gépezet, be kell látniuk, hogy csak változtatással lehet kitörni a zsákutcából. S akkor Ceauşescunak vége.

– És mi? Mit tehetünk? Táncoljunk, daloljunk, mintha mi sem történt volna?

– Nem. Ellenállunk. Ha az igazságot nem írhatjuk le, legalább a hazugságot ne terjesszük.

– Igen. Én is így gondoltam.

Brîndușa arcán egy halovány mosolyféle jelent meg.

– Jó, hogy nem vagyok egyedül egy ilyen döntésben. Hiszen az életünkkel játszunk. De ezután már nem élhetünk úgy, mintha semmi sem történt volna.

Y. bólintott.

*

Dima ezredes megvárta, míg a titkárnő leteszi eléje a kávé, s a piros-fehér dobozkát a nyugatnémet kockacukorral, mely mintegy fémjelezte a helyet, a mindenható dr. Ovidiu Țonea megyei kórház főigazgató és főorvos irodáját, aki mellesleg a veje is, s csak ezután tért a tárgyra.

– Fiam! E helyiségben nyugodtan beszélhetünk, mert kiszereztem belőle minden lehallgató készüléket. Fontos döntéseket kell hoznunk. Te valószínűleg nem fogsz tudni kimozdulni a kórházból ezekben a napokban, és ez jó. Hiszen bármi is történjen, a kórház egy biztos pont, amelyre így vagy úgy szükség van és szükség lesz. Tudom, hogy te nem jártál kint a városban, így tehát csak a kósza hírekre kell hagyatkoznod. Elhiheted, hogy én jobban vagyok tájékozódva a dolgok mai állásáról, mint te. Tömören: a helyzet a kés élén áll. Ne tévesszen meg a nyugalom, a csend. A legjobb ügynökeink reggeli jelentései alapján úgy tűnik, hogy a robbanásveszély most még nagyobb, mint tegnap. Néhány provokátort, akik a kívánt irányba próbálták terelni a tömeg hangulatát, beépített embereink vérbe fagyva találtak. Pokrócot húztak több emberünk fejére és úgy verték meg őket. Tehát a tegnapi győzelem, lehet, hogy... hogy is mondják?

– Pyrrhusi győzelem volt.

– Pyrrhusi. Elcsíptem néhány szót a bukaresti emberek beszédéből is. Nevet nem mondok, de tábornokok és ezredesek, érted? Ők szervezték az egész akciót, de most, hogy félresikerült, már olyan húrokat pengetnek, hogy az sem baj, ha alkalmazzuk a titkos záradékot. Ez nekem olyan árulásszagú.

– Árulás? – kérdezte megdöbbenve apósát Țonea. – Atyus, de kinek a javára?

– Az amcsik? A ruszkik? Ki tudja. Nyilván az új vezetés javára. Azaz, akit ezek a nagyfejek ott eldöntöttek Máltában. Mindenesetre abból, hogy nekem egy szót sem szólt senki, azt veszem ki, hogy nem szerepelek a további terveikben, pedig tudhatod, milyen hű fia voltam a szolgálatnak.

– Tudom.

– Nos, ha viszont nem szóltak, az azt jelenti, hogy nem számíthatok helyre a mentőbárában, ha balul sül el a dolog.

– De Atyus! Te túlzol!

– Nem, nem, hallgass végig! Az éjjel keveset aludtam, de alaposan végiggondoltam az eshetőségeket. Nyilván, ha történik valami, az most fog történni, hiszen az Elvtárs kb. 10 perce elhagyta az országot. Ez a puccsisták számára az alkalmas pillanat. Ha a tegnap történtek után el mert menni, akkor ez azt jelenti, hogy nagyon magasra nyúlnak a szálak. Hiszen ez csak úgy történhetett meg, hogy dezinformálták. Érted?

– Értem. És akkor... velem... veled mi lesz?

– Te maradsz a helyeden. Esetleg nem leszel igazgató. De a diplomád jó, van klientúrád, ezt senki sem veheti el tőled. Ez beton.

– És te?

– Én kutyaszorítóban vagyok. Hiszen a szervben mindenki tudja, hogy én vezettem az akciót. A bukarestiek, akik kitalálták az egészet, mindvégig engem toltak előtérbe, most már látom, azzal a céllal, hogy bukás esetén legyen egy fej, amelyik lehullhasson. Ez baj lehet, de szerencsére nem végzetes, hiszen a tegnapi megtorlásokat már nem én vezettem első emberként. Így van remény, hogy élve megúszom, akkor is, ha rosszra fordulna a helyzet. A baj az, hogy ilyenkor mellékbüntetésként vagyonek Kobzás is jár. Ezért is vagyok itt – persze túl a hivatali kötelezettségeken. De azokat hallottad már Diaconescutól. Amit én mondok, az fontosabb számunkra. Elkészítettem néhány szerződés vázlatot, amelyben már részben átadok neked bizonyos évfordulók alkalmával fontos vagyontárgyakat, a villánkat például, több értéktárgyat pedig úgy tüntetek fel, mint amelyiket te megvettél tőlem, de még egyelőre nálam van. Az unoka nevére kívánok íratni több CEC takarékbetétkönyvet, egy gépkocsit, terminussal. Érted?

– Értem, após uram!

– Helyes, nagyon helyes.

– Hol írjam alá?

– Itt... itt... meg itt...

Dima kedvtelve nézegette az aláírt papírokat.

– Még ma elfutok velük a közjegyzőségre, meg a CEC-hez, ha lehet, becsempésszük valami régi, üresen hagyott rubrikába, és akkor emelt fővel nézhetünk a jövő felé.

– És én...

– Mit tegyél? Szerintem viselkedjél teljesen természetesen. Légy hivatalos, de járj el mindig az orvosi etikának megfelelően, bármilyen útmutatást is kapnál.

– Értem. Tehát hagyjam...

– Igen. Hagyjad Rodicára a szennyes utasítások kiadását. Te ügyeljél, hogy ne keveredj bele semmibe. Te ne adj ki semmiféle olyan utasítást, ami az állásodba kerülhetne egy rendszerváltás esetén. Diaconescu hadd ugasson. Vitesd a részlegekre, hogy egyenesen az orvosoknak papoljon, de te húzódj a háttérbe. A nagyoknak baráti alapon megsúghatod, hogy szerinted az orvosi eskü mindenkit kötelez mindenkoron. Ezt ejtsd el úgy, hogy hallják az ápolók is. Ez nagyon fontos, mert ha vizsgálat lesz, az ő tanúvallomásuk a perdöntő, hiszen nem érdekük, hogy melletted tanúskodjanak. Ezt ne feledd. Bánj velük különösen gondosan, emberien. Nézd meg a sebesülteket.

– Értem, Atyus, értem...

– Apropos, sebesültek... Macri tábornok a lelkemre kötötte, hogy dolgozzam ki itt a sebesültek kihallgatásának módját. Vigyázz, ez egy hurok mindkettőnk nyakába. Nagyon óvatosan kell eljárni. Ha megjönnek a kihallgatók, passzold át őket Rodica Novacnak. Neked abban a pillanatban egy sürgős kimutatást kell készítened Toman elvtársnak, sajnos nem fogadhatod őket. Ne is találkozz velük. Az ügyet a titkárnőd intézze. Azután beszélj az osztályos orvosokkal, hogy a szerv engedélyt kért a sérültek kihallgatására. Te rájuk bízod, hogy kit engednek kihallgatni, te számítasz az ő orvosi etikájukra és érettségükre!

– Értem, Atyus... nagyon jól kigondoltad... – mondta Țonea doktor és homlokáról kétoldalt csurogni kezdett a hideg veríték, bár nem is volt a szobában meleg.

– Ezt minden osztályon sok szemtanú előtt ismételd el, mert ettől függ további sorsunk. Nagy szükséged lesz azokra a tanúvallomásokra. Érted?

Țonea bólintott, miközben egy hófehér zsebkendővel itatta a verítéket.

– Látom, kifakult a színed... Nem jó... Ha pánikba kerülsz, hibázhatsz... Légy lezser... Van még abból a Napóleonból a páncélszekrényedben?

– Van... – nyögte ki a veje.

– Na, akkor fiam, itt az idő, hogy kipróbáljuk. De csak egy kupicával. Csak egyetlen kupicával. Tartsd erősen az üveget! Ne remegjen a kezed! Így. Bedobni a gallér mögé. Csin-csin... brr, de jó... Na, fiam... Akkor, egészségedre!... Brr, de jó!

Țonea doktor kényszeredetten mosolygott, de az arcán kigyúltak az egészséges vörös foltok.

*

Radu Călan végigtekintett a Városi Néptanács nagytermén, mely a szokástól eltérően feszült tekintetű emberekkel volt tele. Nem, ez nem a jól ismert hétfő reggeli pártaktíva értekezlet volt, ahol az első titkár ismertette az elmúlt hét eredményeit és a következő hét feladatait, ahol egyesek mennybe mentek, másokat a padlóba dőngöltek konstruktívan, hogy az „elvtársak el ne bízzák magukat túlságosan”. Nem volt az ilyenkor szokásos gyűlések hangulata már azért sem, mert nem a megszokott helyen került rá sor, a megyénél, hiszen ott szétverték a nagyterem ablakait, kidobálták az Elvtárs képét, a párt jelképeit letörték, tehát oktalanság lett volna egy ilyen rossz hangulatú környezetbe vezetni az egész pártaktívát. Éppen elég baj, hogy az aktíva legfontosabb emberei látták, mi történt, hogy milyen vékony és törékeny ez a jég, amelyen át kell kelniük most a mélységek felett. A Capitol mozi felé eső nagy ablakokon besütött a fény, nem napsütés, hanem erős, tejfehér tömbös fény, mint valami sarkvidéki égből alászálló jeges csoda. Az emberek hunyorogtak, mint a hóvakságban, minden olyan fehér, fakófehér volt, az arcok, a szemek kitágult fehérje akkorára nőtt, mint egy tojásrántotta. Radu Călan úgy érezte, a fehér hajsálak elrendeződnek ebben a fehér fényben, miként a vasreszelék észak–déli irányban, elrendeződnek a tér láthatatlan irányvonalai mentén, a papírlapok és a víz is a fehér felé menekül, a fehér irányába rendeződik, megtagadva a hátuk megett ordító vöröst, megtagadva a vöröst, mely a vérre emlékeztet.

– Elvtársak! – mondotta Radu Călan és érezte, hogy remeg a hangja. – Önök közül sokan részt vettek azon a rendkívüli aktívaülésen, amelyet szombaton este Ilie Mare elvtárs vezetett. Akkor Önöket tájékoztatták a helyzetről és intézkedéseket is foganatosítottak a probléma gyors megoldása érdekében. Nincs most itt az ideje annak, hogy komoly vizsgálat tárgyává tegyük, miként történhetett meg ezek után az, hogy másnap nemhogy megszűntek volna azok a nemkívánatos események, de még nagyobb erővel tértek vissza. Olyan sajnálatos dolgok történtek városunkban, amelyeket Önök is mind láthattak a tulajdon szemükkel. A vandál pusztítások szükségessé tették a szükségállapot bevezetését és a katonaság beavatkozását.

Radu Călan szeme előtt egy vércsík jelent meg. Lopva csúszott be a fehér képbe, és képtelen volt elhessenteni.

– Emberek! Elvtársak! Mindannyian felelősek vagyunk azért, ami történt. Hiszen, ha kommunista határozottsággal lépünk fel, ha betartjuk és megvalósítjuk az elénk kitűzött feladatokat, hiszem, hogy minden megelőzhető lett volna.

A véres csík, mely vékony érnnyire szorult össze, ismét kiterjedt. „Volna, volna, volna. Feltételes módban. De ami megtörtént, nem állítható feltételes módban.”

– Nehéz ezekről a dolgokról beszélni. Nagyon nehéz. A propagandaosztály összeállított egy anyagot. Virgil Dolog elvtárs most sokszorosítja. Remélem, az ülés végére el is készül vele. Önök elolvassák ezt az anyagot, amelyet a megye statáriális vezetése jóváhagyott, és az lesz a feladatuk, hogy ezt feldolgozzák az emberek számára. Minden gyárban, minden munkahelyen meg kell tudniuk az embereknek az...

Radu Călan majdnem azt mondta, az igazságot, de a vörös folyó oly dühödten csapott a szemébe, hogy visszahőkölt, és így helyesbített:

– ... a tényeket. Hogy mekkorák a...

Ismét megbicsaklott: azt mondta volna, veszteségek, de azt kellett mondania hangosan, hogy:

– ... károk... Igen, a károk...

A fehér hajszálak a fejek halmain ingadoztak, mint egy havas lejtő. Mint egy hóbuckás lesiklopálya a sítalp alatt.

– Meg kell érteni: szükségállapot van... Igen, az emberek egyenesen menjenek a munkába és haza... Ne hagyják, hogy a városba menjenek... értsék meg: a katonaság nem engedheti meg...

Bármennyire is erőlködött, bármennyire is kerülgette, minduntalan az a szó jutott eszébe:

LŐNEK!

„Igen, lönek és löni fognak, és a békés fehérséget elárasztja a vér vörös patakja és a lefele sikló síléc egy vörös mocsárban köt ki, egy vörös mocsárba zuhan minden, ha nem tesznek valamit, nem látjátok?” – kiáltotta volna, de csak annyit mondott hangosan:

– A többi majd elmondják az utánam szóló elvtársak!

Radu Călan leült, remegő kézzel töltött magának egy pohár vizet – fehér víz volt, de amint a pohárba csordult, mintha vörös gyűrű formálódott volna rajta, vörös gyűrű, mert Ilie Mare már habzó szájjal üvöltött, „megtorlás”, „véstörvényszék”, „minden igazgató állítson össze listát a hiányzókról, és küldje be a szekuritáténak”, „senki se számítson kegyelemre”, „lesújtunk az ellenségre”, „löni fogunk, mindaddig lövünk, míg valaki is fel meri emelni a kezét a szocializmus ellen”, „a rendszer ellenségeinek vérében kell megfürdenünk”, ez a „nemzeti megtisztulás és megújulás útja”, „nincs helye a halogatóknak”, a „gyenge embereknek”, aki „nem megy velünk, az ellenünk van”, a „vérben mutatunk példát a rothadt és gyáva, elpuhult Európában”, „a román nép életerős és kiveti magából az idegen testeket, melyek megmértelyezik ősi, tiszta szellemét”... És mondta és mondta, és Radu Călan látta, hogy az a fehér ragyogás eltűnik, felszívódik, mint a pára, s helyette vér tódul be az ablakon, vér festi be az arcokat, lucskos vér ragad a hajakba, mint primitív népek hajára, testére a harci festés, vér árad el a termen, a székeken, lecsorog a szőnyegre, egy csatak vér már az egész terem, habos, gőzölgő vértó, amelyből mint bóják állnak ki a fejek – vörös bóják a halál torpedói számára.

Vörös volt minden, mert véres uszítás, a vér fenyegetése dőlt Ilie Mare szavából, vagy egyszerűen azért, mert a Capitol teteje felett besütött a füstös, szmogos temesvári levegőn keresztül a Nap hatalmasra nőtt vörös plazmagömbje.

*

Pietrosu is a fák fölé emelkedő Nap vörös gömbjét nézte és eltöltötte a rémület. Z. nem jelent meg

a munkahelyén, Z. nem válaszolt a telefonon, a lakására küldött titkárnő szerint minden zárva volt nála, és az egyetlen otthon talált szomszéd, egy öreg néni úgy tudta, hogy nem is volt odahaza vasárnap. Szombaton délután elment, s azóta nem jött haza. Ezt biztosan állította, mert vasárnap délelőtt már járt itt valaki, aki behatóan érdeklődött utána. Főnöke, Pietrosu szívét jeges félelem szorította össze, amikor meghallotta, hogy már vasárnap reggel behatóan érdeklődtek Z. után. Uramisten, csak nem az elvtársak? Hiszen az azt jelentené, hogy elfogták, hogy részt vett amellet az izgága pap mellett tartott tüntetésben, hogy verné meg az Isten valamennyi ilyen izgága papot, miért nem maradt meg a prédikációnál, minek keveredett a politikába, miért nem jó neki, ami mindenkinek jó? Persze, nyilván egy bozgor pap volt, hiszen ezeket űzi a hun vérük, az a nomád betegség, amit a génjeikben adnak tovább egymásnak, ezek mindig elégedetlenek a sorsukkal, ezeknek soha semmi sem jó. Egy román pap sohasem tenne ilyet, az ortodoxia mindig tudta, mit kíván a jóízlés, az ország nyugalma. Nicolae metropolita bizony sohasem állna oda prédikálni az ország rendje ellen, csak egy ilyen jöttment fejében fordulhat meg a dolog, hogy szembeszáll császárral és Istennel, semmibe veszi egyházi felettesei határozatát és a bírósági végzést, mintha Isten kinevezte volna őt földi követének, az igazság egyetlen letéteményesének. Igen, a magyarokban van valami kollektív örület, ezt látta Z.-ben is, ő is mindig olyan magabiztos, és ami rémisztő, hogy valóban tévedhetetlen. Mindig kiderül, hogy neki van igaza. Csakhogy most elszámította magát. Az a pap is, meg Z. is. A papot csak kilakoltatták, Z.-t pedig nyilván elfogták a szervek. Most jól az orrukra koppintottak. Hiszen nem lehet, hogy valakinek mindig igaza legyen. Hogy valaki mindig tudja, mit kell és mit nem kell tenni. Nem, ez jó, hogy megtörtént.

Pietrosu egy pillanatig elégtételt érzett, mert neki volt igaza, amikor nem ment el, mint bolond szomszédai, tüntetni azért a hülye papért, bezárkózott, „munkám van”, mondotta, és ez igaz is volt, hiszen a Traian Lalescu versenyfeladatokat neki kellett megideologizálni a Minisztérium parancsára, így aztán nem is nyitott többé ajtót, bármennyire is csengettek. Gondosan dolgozott, kiválogatta a dokumentumértékű idézeteket, megnézte, hogy egybevág-e a XIV. Kongresszuson megadott arányszámokkal az ipar, a mezőgazdaság, a kutatás témakörei szerint, súlyozta a problémákat, figyelembe vette az előkészítő plenáris és a kongresszus közti finom mutációkat, majd pedig megnézte azt is, hogy a IX. Kongresszustól a XIV.-ig minden periódus képviselve legyen a fontosságának megfelelően, hangsúlyozva a pártfőtitkári életmű folytonosságát, zseniális egyneműségét. Szombaton este nyugodtan hajtotta álomra a fejét, hogy aztán vasárnap reggel verítékben fürödve riadjon fel, hogy kimaradt, majdnem kimaradt az RKP Központi Bizottságának gazdasági kérdésekről tartott munkatanácskozásán mondott korszakos Nicolae Ceaușescu-beszéd. Pedig ha igaz, hogy tegnap itt is elkezdtek ugatni ezek a nyugtalan és felelőtlen elemek a kapitalizmus szükségességéről – ahogy tegnap este megtudta Vlădescu kollegától, aki az otthonokban teljesített szolgálatot 15-én estétől a szervek parancsára, s nagyon unatkozhatott már, hiszen bő telefonleírást adott az eseményekről –, akkor kétségtelen, hogy mire a feladatok Bukarestbe érkeznek, ezek a megnyilvánulások lesznek a döntők.

Gyorsan előkészítette az októberi Scînteiaikat, és hamarosan meglelte a helyet, amit keresett, hiszen az ezzel kapcsolatos kartotékok a tanszéken maradtak, nem válogatta ki őket.

„Divat az úgynevezett »piacgazdaságról« és »szabadpiacról« beszélni – olvasta. – Egyesek mondhatják: ez hogy néz ki? A valóságban ez nem olyan kérdés, amelyet másként kéne tárgyalni?

Ismertük mi is a »piacot« és a »szabadgazdaságot«. Csak az idősebbek emlékeznek még arra, mi volt augusztus 23. előtt és kevesen akadnak már a teremben, akik tudják, mit jelent a »piacgazdaság« és a »szabadpiac«. De augusztus 23. után is, míg rá nem tértünk a szocializmus építésére, '48-ig, ismeretes, hogyan alakult az infláció nálunk, hogyan dugdosták a termékeket, s valójában a lakosságot szegénységben tartották. Nyilván, ez az egész burzsoá-földesúri politika következménye volt. Már nem utalok a kapitalista országokban levő helyzetre. De vegyük az egyes szocialista országokat, amelyek ezen az úton kezdtek elindulni és – mint mondani szokás – az egekig magasztalják a »piacgazdaságot«, úgy nyilatkozva, hogy ez fogja segíteni őket gazdasági problémáik megoldásában. Sajtónk elég gyakran közölt híreket egyes szocialista országokból az árak növekedéséről és az infláció állandó emelkedéséről. Mindez elvezetett azon emberek számának növekedéséhez, akik jövedelmeikből nem tudják biztosítani a legszükségesebbeket. Igaz, néhányan meggazdagodtak – az üzérek –, akik felvásárolják a termékeket az üzletekből és spekulálnak velük. Ez az úgynevezett »szabadpiac« közvetlen eredménye.”

Pietrosu bólogatott a nagy vezér gondolatmenetére. Hiszen a '48 körüli dolgokra igen jól emlékezett még. Akkor jöttek Olténiából Temesvárra, s látták, hogy miként laknak itt a „bojárok”, ahogy az anyja mondotta, vagy az „urak”, ahogy az itteniek mondták. A falujukban egy szál felakasztott, sózott halat ütögettek a puliszkához, hogy íze, finom füstölt íze lehessen, a halhoz nem volt szabad nyúlni, azt az öregapó vághatta le és oszthatta el, ha másikat tudtak venni a zsidó boltosnál. Bezzeg itt, Temesváron nemcsak só, hal meg petrol volt a boltosnál, hanem annyi minden, hogy mindegyre azt kérdezte az anyja szoknyáját rángatva, amikor kimenőnap volt: „Mama, az micsoda?”. Az anyja csak annyit tudott mondani: „Ne kérdezd, fiam, az úri holmi, nem nekünk való!” Tízéves korában látott először csokoládét, tizenöt éves korában ivott kakaót – el is csapta vele a gyomrát –, s talán huszonöt éves is elmúlt, amikor egy KISZ-táborban először kapott narancsot. Igen, ez a piacgazdaság bizony valami szörnyű rossz volt, látta most is a „szabadpiacon”, ahol a Kentet árulták, 160 lejért csomagját. Nem, nem kívánta, hogy mindenütt 160 lejért árulják a Kentet, hiszen akkor egyfelől az ötezer lejes fizetése nem elég kávéra és cigarettára, hiszen egy kiló kávé az 1600, 30 csomag Kent az 4800, és ráadásul milyen presztízserő lenne annak, ha mindenki szívhatná, nem csak az, akinek külföldi tanítványai vannak? Nem, nem és nem. Az Elvtárs igaza tántoríthatatlan.

Vörössel aláhúzta:

„Nem létezik hely az úgynevezett »szabadpiac« számára. Ez nem jelent előrelépést, visszalépést jelent a kapitalizmus felé és semmiképpen sem szabad megengednünk ezt a dolgot. Csakis, kizárólag a szocializmus elveinek minden téren való alkalmazásával biztosítjuk az ország általános felemelkedését, a nép jólétét.”

Erőtéljes, hosszas taps. – közölte kövérrel szedve a szerkesztőség, és Pietrosunak is bizsergett a tenyere, felállt és jó néhányszor összeütötte egyetértése jelenként, miközben a dolgozószobája falán levő portré felé fordította tekintetét, ahonnan az Elvtárs, úgy tűnik, jóakaró mosollyal követte egyik sorkatonája cselekedetét.

Igen, így volt, révült el most újra Pietrosu, és szemét a munkahelyi dolgozószoba aranykeretes portréja felé emelte, amelyik nem véletlenül volt ikermása az otthoninak, hiszen ugyanabból az alaptól utaltatta ki az otthon levőt is, úgy intézve, hogy egy példányt az egyetemi keretből leírjanak a

titkárnők, mint töröttet – „de Elvtárs, mire megyek én most az Ön iránti rendíthetetlen hűségemmel?” – nyögte ki –, „ha nincs itt ez a Z., hogy az Ön nagybecsű gondolatait a matematika nyelvére ültesse?” „Igen, Elvtárs” – mondotta Pietrosu szemrehányóan magának – „tudom, részemről szinte opportunizmus, hogy egy ilyen alakot kell igénybe vennem, aki lepaktált az osztályellenséggel, de higgye el, Nicolae Ceaușescu elvtárs, ez csakis az Ön dicsőségét szolgálja, hiszen én mindent megpróbáltam e gazember nélkül, de nem sikerült semmi. Ott ültem egész délután a fehér papír előtt, ott voltak a színes filctollak, az aláhúzott és kiválasztott idézetek, az eddigi Traian Lalescu-füzetek, az országban eddig kiadott valamennyi példatár, az egyes fejezetekhez gondosan beillesztett színes könyvjelzőkkel, de nem jutott eszembe semmi. Még egy közepszerű gondolat sem. Behúztam a függönyöket és felgyújtottam az asztali lámpát, hogy csak azt az üres papírt lássam a lámpa fénykörében, de hol mintha a szomszédban kiáltoztak volna, hol a lift bődült fel, hol mintha – már megbocsásson – úgy ízéltek volna a felettünk levő szomszédok, de ez is csak egy pillanatra vonta el a figyelmemet, mert megint ott volt az a rohadt papír, az üres papír, és nem jutott eszembe semmi, hiába terítettem egy pokrócot is a fejemre és a lámpa köré, hiába bújtam ebbe a zajmentes sátorba, nem, nem jutott eszembe semmi!

Drága elvtársam, Elnök elvtárs, muszáj szólnom a rektornak, az új rektorunknak, aki Elena elvtársnőt akademikussá tette, szólnom kell az ügyben, hogy beszéljen Daru Tihu elvtárssal. A szervektől ki kell szedni minél hamarabb ezt a Z.-t, hogy megoldhassa a feladatot, aztán nem érdekel, akár vissza is vihetik rögtön, ha még szükségük van rá, s ott tarthatják, amíg nem lesz újból szükségünk rá.”

Az Elvtárs portréja – úgy tűnt – beleegyezően kacsintott és Pietrosu rohant a telefonhoz, hogy kövesse az égi jelet.

*

A főnökasszonynak is remegett a hangja, szeme vibrált, nem tudta eltitkolni a pánikhangulatát, bármennyire is igyekezett. A primitív, háromszáz szóból álló hivatali frazeológia, amelyik Y. számára már évek óta nem jelentett információhordozó szöveget, hanem üres frazeológiát, teljes redundanciát a kommunikációban, most ijesztően csattogott. Minden szóból egy kis fekete puskacső meredt elő, minden szó úgy koppant, mint a masírozó katonák, minden mondat úgy kanyargott, mint a láncfalpasok, komoran, halált hozón. Pedig a szövegben szó sem volt a halálról. Mindenről igen, de a halálról nem. Voltak benne fasiszták, irredenták, vandálok, idegen országok ügynökei, részletes kimutatás a boltokról – 148 megrongált üzlet, 2 millió lej értékű kár –, a közvagyon elleni bűn, támadás a katonai alakulatok ellen, az ország destabilizálása, idegen országokból érkezett felbujtók. Csak arról nem esett szó, hogy mit akart a nép és arról sem, hogy nem a nép ment a kaszárnnyákba a katonákat provokálni, megverni, hanem minden épp fordítva történt: a katonák rohanták le a tüntetőket.

– Elvtársak, ez a hivatalos álláspont. Hallottátok: szükségállapot van. Nagyon kérlek, ne kódorogjatok az utcákon, nehogy bekerüljetekek valami csoportosulásba, mert a három főnél nagyobb tömegre lőnek. Ez nem vicc. Most pedig a feladatok, úgy, ahogy Virgil Dolog elvtárs közölte őket Doru Bulzával, s ő velünk. Először is minden lap leközi ezt a szöveget, valamint a szükségállapotról szóló elnöki rendeletet. Ezt, Ödi, te fogod elkészíteni.

Rózsa Ödön bólintott és át is vette a román szöveget.

– A lap másik oldalára nyilatkozatokat kérünk dolgozóktól, értelmiségiektől, akik elítélik az eseményeket. Sanyi a pártkabinettől, Erzsike egy női dolgozótól, Bakó ipari munkástól, Y. értelmiségitől, Jani pedig egy tanítónőtől szerez be nyilatkozatot.

– Ez nem fog menni – mondotta Y. – Nem hiszem, hogy talállok olyan értelmiségit, aki azt mondja: oké, igenis fasiszták és irredenták vagyunk Tőkés Lászlóval az élen.

– Én sem hiszem, hogy olyan tanítónőt talállok – mondotta Graur János.

– Munkásnőt sem nagyon!

– De gyerekek – pattant fel a főnökasszony –, ne butáskodjatok! Ezt a dumát az irredentizmusról majd megírják az aktivisták, ugye, Sanyi?

Király Sanyi bólintott.

– A többiek írjanak csak a vandalizmusról. Ítéljék el. Féltsek a gyermekeiket. Ebben a hangnemben.

– Hát, talán így – mondta Sipos Erzsike –, talán erre találunk.

– A harmadik oldalra az ipartól kérek egy pozitív eredményeket tükröző beszámolót. Jól halad a tervteljesítés, az exportvállalások sikeres befejezése, hasonló. Gödér, Sárika, Miklós, Imre, számítok rátok.

Nagyot sóhajtott, mintegy jelezve, hogy a feketelevés még hátravan.

– És most a legnehezebb. Az elvtársak arra kértek, nem, szóval az az ukáz, hogy a holnapi szám minden sorát fordítsuk le románra és nyomdába küldés előtt láttamoztassuk Dolog elvtárssal. Amin nincs rajta Dolog elvtárs kézjegye, azt nem fogják kiszedni a nyomdászok. Értettük?

– De ez örült nagy munka! – mondta Emil.

– Az. De ez az ukáz. Kérem, nem akarok egy szó kommentárt sem hallani erről.

– De ki fogja ezt mind elvégezni? – kérdezte Emil.

– Te, Brîndușa, és mindenki, aki nem kapott más feladatot. Innen ma el nem megyünk, míg mindezt le nem fordítottuk.

Néma csend lett.

– Van még valakinek kérdése? Nincs, akkor munkára!

Y. kilépett az előszobába, megvárta, míg sorra eltávoznak a szerkesztők, aztán újra benyitott a főnöki irodába.

– Marika – mondta nagyon keményen –, én ezt az utasítást nem hajtom végre. Nem akartam itt mindenki előtt cirkuszt csinálni, és kínos helyzetbe hozni téged, de ismered az elveimet, tudod, hogy egy ilyen förmedvényt nem írnék alá.

– Te, nem is kérem, hogy a saját nevedben. Csak találj valakit, aki a nevét adja, s te megírod. Szépen. Az összetört kirakatok, a megcsonkított város, hasonló.

– Nem értettél meg. Én ez esetben más nevében sem vagyok hajlandó írni. Semmit. Ha akarsz, segítek románra fordítani azt a tudományos oldalt. Tudomány és termelés. A hármas. De semmi mást. Ha nem fogadod el, beadom ebben a pillanatban a lemondásomat. De gondold meg: ragadós példa lesz.

– Te, nagyon kérlek, ne vedd így. Szóval semmi áron nem kérsz nyilatkozatokat? És ha én szállítok neked nevet?

– Mondtam, amit mondtam.

– Jól van, na. Te kis forradalmár. Csináld a fordítást! Menj Ödihez, nála vannak az anyagok. Adja oda, ami már elkészült magyarul.

Y. kimasírozott.

– Ödikém – nyitott be a főszerkesztő-helyettes irodájába –, Marika feladat-átcsoportosítást végzett. Én fordítom le a teljes harmadik oldalt. Kérem az anyagokat.

Rózsa Ödön végigmérte Y.-t, de nem mondott semmit. Y. körülbelül sejtette, hogy mi forrhat benne: „a szaros munkát megint másra hagyod, könnyű grasszálni, ha van más, aki elvállalja”, vagy valami hasonló. Gondolatban erre azt válaszolta: „Akinek van hozzá gyomra, csinálja. Hóhérok is akadtak mindig, meg kutyapecérek, hogy ne haljanak éhen. Én azonban ezt nem vállalom. Túl kényes a gyomrom.”

Y. visszament és Brîndușa elé dugta a fordítanivalót.

– Ezt vállaltam. Többet semmit.

Brîndușa nem válaszolt, csak megszorította Y. kezét.

*

Teodoru ezredes elégedetten nézte a beindult nyüzsgést. Ezt akár fotózni is lehetne, akkora volt a futkosás, a sürgés-forgás. A xeroxoknál az eredeti nyilatkozatokat másolták, egy kulcsszó-kiszűrő programú komputer már felkészült, hogy a nyilatkozatokat átvizsgálja és automatikusan osztályozza. A tanú által felhozott indok, lakáscím, megadott cél, elfogási hely. Most már egyszerű gráftechnikai feladat annak a megállapítása, hogy a történet homogén-e. Közben a másik csoport kizárólag a névlistákkal tipródott. Ezt kell előbb beprogramozni a komputerbe, aztán gyermekjáték lesz kiszűrni, hogy melyik adatbankkal hozhatók kapcsolatba ezen egyedek. Teodoru elsőnek a nyugati kapcsolatok listáját vizsgáltatta, számon tartják-e a nevet az Országos Levélellenőrző Központban? Ezután következnek a komolyabb szűrések. Gyanú kémügyekben. Gyanú irredenta rezidensekkel való kapcsolatra. Gyanú földalatti mozgalommal való kapcsolatra. Végül a kémlisták.

Ha teljes erőbevetéssel dolgoznak, holnap reggelre lesznek elsődleges eredmények – vélte Teodoru –, hiszen már most 800 letartóztatott felett voltak, és állandóan érkeztek még újabb anyagok. 900 vagy 1000 adat pedig már nem kevés, hiszen arra kérte őket, hogy vizsgálják át a sebesültek és a halottak listáját is, külön értékelve a két lista közötti kapcsolatokat.

Teodoru ezredes elégedetten szemlélte a beindult nyüzsgést. Szép munka lesz. Egy csomó listing. Számok és kódok. Arra kérte Nicolici-t, hogy a konspirativitás megőrzése érdekében csak a számkódos változatot nyomtassa ki. Az eredményt majd maga fogja csak leolvasni a képernyőről. Így beszélte meg Nicolici Dannal.

Jól ismerte Macrit, tudta, hogy gyűlöli az ilyen modern „hókuszpókuszokat”, Teodoru ezért rendelkezett így. Ily módon elérheti, hogy az eseményekről azt a képet adhatja elő, amelyik éppen szükséges. Persze nem bízott túlságosan abban, hogy sikerül ebben a vaksi hálózásban egy valóban első osztályú zsákmányra bukkanni, de mint minden igazi jó kémelhárító, azt sem tarthatta kizártnak, hogy véletlenül mégis akad valami figyelemre méltó. De hogy miért figyelemre méltó, csak akkor maradhat titok, ha nem nyomtatnak ki semmit az összefüggéseket jelző számkódokból. A legutóbbi jelentéseket figyelembe véve viszont nagy szüksége lenne egy kis szerencsére, hogy érdemben tudja vé-

gigjászani ezt a fordulót is. Hiszen ennyi pancser között immár az egyszerű jelenlét is veszélyessé vált. Nem kételkedett benne, hogy ha az utolsó pillanatban nincs a kezében ADU, akkor bármikor összekeverhetik a többi senkivel. Mert nem kételkedett benne, hogy eljő hamarosan az az utolsó pillanat. Ha a dolgok már ma folytatódnak, úgy egy héten belül, ha nem, akkor valamikor karácsony és újév között. Ez szükségszerű. Mint ahogy az is szükségszerű, hogy addig már mindennek készen kell állnia az átállásra. Az itteni eseményekben való igazi szerepét csak Macri és Dima ismeri. Ha Dima kipakolna, hogy mentse a bőrét, Macri és ő előveheti a titkos záradékot, amelyet nem kötöttek Dima orrára. Akkor a „volt rendszer aljas kiszolgálóiból” egyszerre az „új rend hős megalapozóivá” válnak. Ahhoz, hogy ez hihető legyen, birtokolni kell a kulcsinformációt. Amit a helyzetnek megfelelően alkalmazhat. Mert azért Ceaușescut sem kell egyből leírni. Ha van elég bátorsága és a legvégső megoldáshoz nyúl, akkor egyelőre, talán egy évtizedre is megúszhatja. Persze az ország totális albanizálása ez esetben szigorú követelmény. Teljes határzár. Autarchia. A világtól való teljes elzárkózás. De a hatalom fennmaradhat. Sőt ez esetben a dinasztikus utódlás is bizonyosság. Erre a variánsra is fel kell készülni. A helytállás biztosítéka az esetben is az információ. Csak ő tudhatja, hogy mi van a kezében. A többiek nem sejthetnek semmit.

Minek is nekik? Úgysem tudnának mit kezdeni vele. Csak elrontanák a játszmát. Hiszen egyiknek sincs érzéke a játék szépségéhez. Mindegyik csupán nyerni szeretne. Pedig mekkora különbség van a véletlenül nyakadba zúduló szerencse és a gondosan kitervelt győzelem között! Harcolni a sorssal, bekalkulálni a rossz lapjárást, az ellenfél agyafúrtságát, és ennek ellenére elérni oda, amit hetekkel előre gondosan kiterveltél. Ez győzelem!

John Donne jutott az eszébe és rögtön felidézte Krisztushoz írott himnuszának sorait:

„In what torne ship soever I embarke,
That ship shall be my embleme of thy Arke;
What sea soever swallow mee, that flood
Shall be to mee an embleme of thy blood;
Though thou with clouds of anger do disguise
Thy face; yet through that maske I know those eyes,
Which, though they turne away sometimes,
They never will despise.”*

Egyszóval, a megértésedet kérem továbbra is, Uram.
Ne utálj, ne vess meg!

*

14:00.

Nuță Constantin tábornok elvtárs Emil Bobu elvtársnak.

„A szekuritáté nyilvános felfegyverzése megtörtént. Megkezdjük az akciókat a szükségállapot fenntartása elkerülhetetlenségének bizonyítására.”

*

Két terepszínű ruhás, kommandós külsejű alak rohan végig a Paris utcán. Lőnek az ablakokra. A családi házakéra és az intézetekére is. A katonák jól hallják a szomszédos utcákban záporozó lövéseket, de amire egy őrjárat kimegy, már senki sincs. Csak fura, idegen töltényhüvelyek.

16:30.

Vége az első műszaknak. A villamosok, a trolibuszok a központ felé viszik a munkából hazatérő embereket, akik megállnak, csoportokba verődnek. Gyanús civilek ugranak közéjük:

– Közlekedjenek! Mozogjanak!

Az emberek arrébb mennek, s újra csoportosulnak. Szinte követhetetlen a mozgás.

X. is a tömeggel sodródott föl és alá a központban, valamire várva. Nem vette észre, mikor tűnt fel a zászló, de egyszerre csak ott volt, kivágott címerrel, és csúcsán egy fekete kendővel. A szekusok elindultak feléje, de ekkor újabb és újabb zászlók emelkedtek fel a tömegből, jelentek meg a kapuk alatt. Fejetlen futkározás kezdődött. Az emberek élő falat formáltak testükből a zászlók felé igyekvő szekusok előtt és kisvártatva felhangzottak az első jelszavak:

Nu mai avem datorii,

Dar nici din ce trăii!

Nincsen országadósságunk,

De nekünk sem mit zabálnunk!

A katonák, a tér végében őrt álló katonák nem avatkoztak be, nem lőttek, úgy, ahogy azt délben a párttitkárok ígérték, ezért aztán hamarosan egyre bátrabb jelszavak hangzottak el:

Nu vă fie frică,

Ceaușescu pică!

Ne járjatok félve,

A Csau'nak vége!

Alkonyodik. Hamarosan lebukik a nap. A katedrális lépcsőin sárga viaszgyertyákat osztanak. Aztán vagy harminc fiatal gyermek jelenik meg a lépcsőkön. A legnagyobb sincs több 13-14 évesnél.

Felsorakoznak és egyszerre kezdenek bele:

Dă ne-na poi copilăria!

Add vissza a gyermekkorunk!

A hatás leírhatatlan. A zászlók lobognak, és a gyermekkezekben is sorra gyertyák gyúlnak. Aztán rázendítenek egy ősi betlehemes énekre.

A tömeg egy része térdre esik, a másik része egyre hangosabban és ütemesebben kiáltja:

Ne járjatok félve,

A Csau'nak vége!

A két kórus tagjai egybefonódnak, ünnepélyes kánonként szárnyal a magasba a karácsonyi ének az aranyozott dióról, mogyoróról, narancsról – olyan dolgokról, amely a legtöbb gyerek számára csak üres szó. Sohasem látták ezeket. Mert elrabolta tőlük egy paranoiás cipész, akinek az a rögeszméje, hogy ő a román történelem legnagyobb alakja.

És ekkor kezdtek el löni.

X. jól látta, amint az ARO leeresztett ablakkal kikanyarodott a Mihai Viteazul útról és végigszáguldozott az ortodox katedrális előtt. Már a fordulóban löni kezdett. Egy sorozat a katonák felé, egy sorozat a lépcsőre, egy pedig előre, hogy az utat tisztítsa a Bufet Express irányába.

Itt is, ott is emberek buktak fel, egyesek felálltak a következő pillanatban, mások lent maradtak. A

Capitol mozi előtt levő TAB géppuskája is kelepelni kezdett, s erre a jeladásra löni kezdtek a kiskatonák is, akik eddig meglehetősen kedélyesen szemlélték a téren zajló eseményeket.

A katedrális lépcsői pillanatok alatt kiürültek. Egyesek a park fái közé rohantak el, mások a Bufet Express árkádjai alatt kerestek menedéket. A lépcsőkön egyetlen fiatalember maradt. Feje körül egy száz gyertya rajzolt libegő, verdeső fényglóriát.

A nyomjelző lövedékek zöld csíkokat húztak a két szomszédos park felett. A katedrális mögötti parkból, ahol a százados platánfák osztják nyáron a hűs árnyat a tikkasztó városi kösivatagban, elszórt lövések hangzottak. Szekusok üldözték a gyermekkórus menekülő tagjait.

A katedrális bejáratánál elsősegélynyújtás folyt.

X. a térről csak azt látta, hogy gyertyás árnyak imbolyognak fel s alá, néha visznek valakit, néha támogatnak, biztonságba helyezik a monumentális köoszlopok mögött.

Egy negyed óra múlva, amikor csitulni kezdett a lövöldözés, a Mihai Viteazul útról mentőkocsi érkezett, és megpróbált beállni a katedrális elé, ám egy rendőregyenruhás alak, kezében a talkie-walkie-val, a kocsi elé állt. A rossz fényviszonyok ellenére X. meg mert volna esküdni rá, hogy ez az alak, akit vasárnap civilben látott a kirakatbetörő és fosztogató banda élén a Libertății téren. A mentőkocsi sofőrje a katedrális lépcsője felé mutogatott, a rendőr őrnagyi egyenruhás megpróbálta visszazavarni. Ekkor egy férfi lépett ki a tömegből és egyszerűen félrependítette a rendőrt a kocsi elől és intett a sofőrnek, hogy kövesse a lépcsőkhöz. Ott már látták, hogy mi történt. Hozták is ölben az egyik súlyosabban sérültet.

Miközben a sebesült a mentőautóra került, a rendőregyenruhást fellökő fiatalember a lépcsőkön átfutva eltűnt a parkban. A rendőregyenruhás sípot emelt a szájához, kicsatolta a pisztolytáskáját és kisvártatva két társával együtt ők is eltűntek a parkban.

*

Az újságok főszerkesztői szinte még haza sem értek nyújtott műszakjukból, amikor lakásukon, szerkesztőségükben megcsörrent a telefon. Virgil Dolog értesítette őket a legújabb döntésről. A lapokban nem jelenik meg a „fasisztázó” kommuniké, nem lesznek tiltakozó nyilatkozatok, nem lesz semmi a megtörtént eseményekről. „A lapnak a megyében folyó békés, normális alkotómunkát kell tükröznie. A legfontosabb a tervteljesítés és az exportterv túlszárnyalása.”

*

A tömeg forrongott, fortyogott. A katedrális előtti lépcsőn, ezen a természetes emelvényen, mely a tér fölé magaslott, újra emberek tűntek fel, majd szóródtak szét, amikor rájuk rontottak a szekusok, akiket rádiótelefonjaik és fegyvereik árultak el. Érdekes módon a tér Opera felőli részén viszonylag nyugalom volt, mintha a szekusok azt szerették volna csak megakadályozni, hogy a tömeg egyesüljön a templommal, s azt avassa szabadságharca szimbólumává és szentélyévé. Az emberek szemüket az ünnepi fényben ragyogó katedrálisra függesztették, várták a megváltást, az ígét, várták azt a papot, aki Tőkés Lászlóként az élükre áll és azt mondja: „Előre, románok!” Aki azt mondja: „Jézus Krisztus nevében, előre a szabadságért!”, de a templomból csak a gyertyák fénye szüremlett, az ájtatosság és a megbocsátás illata áradt, de nem jött a várt ige.

X. hallotta, amint az emberek azt mesélték, hogy egy fehéringes, kolindáló gyermeknek sikerült megszöknie a szekusok karmából. Cikcakkban futott a fiúcska a fák közt, és a platánok megvédték,

testükbe zárták a neki szánt golyókat – mesélték, mint egy új mitológiában. „A kisfiú nem mert átfutni a hídon a Mária felé, mert ott is katonák álltak, hanem keresztülfutott az úton, a Bega mellett szaladt, majd átugrott a kerítésen és egy csónakházba menekült. De egy szekus mindenütt a nyomában volt. És akkor a fiú beugrott a Begába, átúsztatta a jeges vizet. A dühös szekus hosszan célzott. Akkor lőtte meg, amikor a túlsó part meredélyén felfele kapaszkodott.”

X. maga előtt látta a sötét parton a fehér testet, kitárt karral, mint egy szárnyalásra készülő madár. Egy madár, mely sohasem száll többé, vagy amely most kezd csak szárnyalni igazán? A béke angyalából ő lesz a bosszú angyala? A hiányzó, a várt vihar madár?

*

Berreg a kormánytelefon.

– Még mindig emberek vannak a katedrálisnál! Hallod? Mit csinálnak az embereid, Toman? – rikácsolta Elena Ceaușescu hangja.

– Elvtársnő! Azok ortodoxok! Imádkozni mennek a templomba! Nem állíthatjuk meg őket!

– De igenis, állítsátok meg! Vagy nincs szükségállapot? A szükségállapot a templomra is vonatkozik! Csukjátok be! Rögtön!

– Rögtön odaküldök egy tábornokot.

– Jól van. Egy tábornokot. Sok katonával. Tankokkal. Lőjék szét a templomot. Lőjék szét!

*

LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!

A tömeg skandál. A tömeg boldog. A katonák hallgatnak. A katedrális lépcsői megint megtelnek emberekkel. Lobognak a gyászszalagos zászlók. A kivágott címerű forradalmi zászlók. És új jelszó:

Ceaușescu judecat

Pentru morții din Banat!

Ceaușescu, a nép ítélt

A bánási holtakért!

Gyertyát osztanak a tömegben, miként az ortodox gyászszertartásokon. Mindenki gyertyát gyújt. Minden imbolygó láng egy halott lelke! Egy halott lelke, aki velünk van. Aki bennünk él. Mert emlékezünk rá.

A TAB kigyújtott fényszórókkal érkezett, mint egy Leviathán, a pokolbéli szörnyeteg. Zölden, acélpikkelyesen, tarajló nyomvonalat húzva a tömegben. Mögötte a segítői. Három teherautó, szekus katonákkal. A TAB lőtornyában egy tábornok. Irányít, és osztogatja a parancsokat. Ő hajította el a gázgránátokat is. Az első a katedrális lépcsőin robban, a másik egészen a bejáratnál. A szél a katedrális felé fújja a gázt. Az emberek könnyeznek, prüszkölnek, menekülnek. De bent sincs maradásuk a szentélyben, mely iszonyú, emberfeletti méreteivel, lebilincselő aranyos pompájával máskor feledtetni tudta létük nyomorát, s Isten magasztosságát, a túlvilág csillogó reményét sugallta. Most azonban ez is csapda. A gáz koncentrációja egyre növekszik bent. Ki kell nyitni az oldalkapukat. Az emberek azokon át menekülnek újra a park felé.

Menekültek. Mert a TAB lőtornya ontani kezdte a halált. A teherautókról leugráló katonák csatárláncba felfejlődve megkerülték a kiürült katedrális, melynek ajtóit közben döngve zárták be a szolgálatos papok, jelezve, hogy többé nem vállalnak közösséget az emberekkel, Isten háza nem lesz

megmentő azilum, ebben a diktatúrában, ez az egyház a hatalom oldalán áll és nem az emberekén. A katonáknak nem kellett betörniük a templomba, az egyház szolgálai meg a mérges gáz megtették a magukét, most már csak a védtelenek lemészárlása maradt hátra. Csatárláncokba fejlődve tisztogatták meg a parkot attól a mocskos bandától, mely nem állotta, hogy önálló véleményt nyilvánítson, nem elégedve meg az Elvtárs véleményével, szabadságot követelve, nem elégedve meg az Elvtárs megtapsolásának szabadságával, igazságot követelve, nem elégedve meg a golyószórók igazságával.

A tábornok közben ott ágált a lőtoronyban, most már mindenki jól láthatta, hiszen a TAB körül nagy, tiszta tér keletkezett, az Opera teret szekuritáté-katonák szoros lánc választotta el a katedrálisától, a tábornok pisztollyal a kezében fenyegette a tiszteket és a katonákat, hogy ne a tüntetők feje fölé lőjenek, hanem egyenesen a célpontba. „Aki nem így cselekszik, irány a katonai törvényszék! Hazaáruló!” – ordította.

Lőttek. A katonák tehát lőttek. Az évszázados platánok közt vijjogtak a golyók, halkult a kiáltás, a tiltakozó szó.

Mire teljes csend lett, a halál újabb darabot hódított meg Temesvárból.

*

Mișac tábornok elégedetten csörtetett be Ion Toman irodájába.

– Felhívhatja az Elvtársnőt, hogy a feladatot végrehajtottam! Úgy futottak, mint a fürjek!

Ion Toman feltárcsázta a kormánytelefont.

– Halló, itt Ion Toman. Elvtársnő, jelentem, most érkezett meg Mișac tábornok a terepről. A katedrális előtt minden csendes!

– Úgy futottak, mint a fürjek! – kiáltotta Mișac tábornok, akinek fülében, úgy látszik, megragadt Nicolae Ceaușescu kifejezése a távértékezeletről, s hűsége bizonyítékaként most mindegyre ezt szajkózta.

De Elena Ceaușescut, úgy tűnt, egyáltalán nem elégítette ki a megoldás.

– Futottak? Hullottak volna halomra! Egy se fusson nekem! Mert aki elfut, az holnap visszatérhet! Toman, miért nem lőttek ágyúval?

– Ágyúval? De asszonyom, városban vagyunk!

– Városban? És aztán! Nem tudnak célozni? Lőjék szét azt a rohadt katedrális! Nem tudják, hogy utálja az Elvtárs is?

– A katedrális? – hördült fel Ion Toman, nehezen türtőztetve magát, hogy valami csúf szitkot ne vágjon e hisztérika fejéhez. – Elvtársnő, hogy képzelem? Mit szólna hozzá az ország? A nemzetközi közvélemény? A világsajtó?

– Érdekel is engem a közvélemény meg a sajtó! Ez a mi belügyünk, és a maga dolga, hogy engedelmeskedjen! Lője szét azt az ocsmány építményt! Hát nem látja, hogy árulás történt? Hogy mindig oda gyűlik a tömeg?

– De asszonyom, karácsony előtt vagyunk...

– Látom, Toman, maga is a klerikális reakció uszályába került!

– De kérem! Ne csavarja ki a szavaimat. A városban csend van. Nincs semmilyen jogcím, hogy ágyúval lövöldözzek!

– Jó. De holnap nekem ne jöjjön azzal, hogy nem figyelmeztettem! A fejével játszik, ha újrakezdi!

A vonal megszakadt. A készüléket lecsapták.

*

Az emberek izgatottan várakoztak a megyei kórház előtt. Előbb 17 órára ígérték, hogy listát kapnak a sebesültekről és a holtakról, hogy az emberek megnyugodjanak, majd 18-ra ígérték, végül 19-re. Ám az utolsó határidőre nem orvos jött a beteglátogatásra, meg a holtak átvételére szóló papírokkal és engedélyekkel, ahogy ezt a tömeg várta, hanem három teherautó szekus kiskatona, akik a levegőbe lőttek, majd kiszorították a tömeget a kórház elől a Gyiroki útra.

A reményeikben csalatkozott emberek, akik eddig alázatosan kértek, most már látták, hogy itt követelni kell!

Vrem copii noștrii!

Jos cu criminalii!

Gyermekeinket akarjuk!

Le a gyilkosokkal!

– kiáltották végső elkeseredésükben. Eleinte nem voltak többen vagy ötszáznál, de amint a tüntetés elkezdődött, a környező tömbházakból hamarosan megérkezett az utánpótlás és a tömeg megháromszorozódott. Az Albac utcai átjárószűkületben a fiatalok újra leállították a kocsikat és benzint követeltek. Az asszonyok már hozták a literes üvegeket, a nejlondugót, a rongyból tépett kanócot – már tudták a Molotov-koktél receptjét.

De a szekusok is tették a dolgukat. Megérkezett egy teherautó szekus katona, tisztjük megafonból követelte a tömeg szétszóródását. Mivel a parancsot nem teljesítették, a katonák a levegőbe lőttek. Többször. Akkor egy fehér Dacia jelent meg. Három civil ugrott elő belőle és deszant-géppisztollyal hosszú sorozatot eresztettek a tömegbe. Az emberek meleg vértócsákba hulltak. Ez volt a jel. A katonák most már csak folytatták a mészárlást. Lőttek az embercsoportokra, lőttek a menekülőkre, lőttek az újracsopotortosulókra, lőttek a lépcsőházakra, a feljárókra – és lőttek az erkélyekre, az ablakokra, ahonnan vasfazék, petróleum-gyorsfőző, piszkavas és Molotov-koktél hullt a támadókra.

Újra állt a háború.

Háború?

Mészárlás. Hiszen csak az egyik kézben volt fegyver. A másik csak verdesett, hogy önérzetét erősítse. Nem adta meg magát ellenállás nélkül.

*

– Elvtársak – mondta Constantin Nuță tábornok. – A Toman elvtárs által javasolt megoldás, hogy a holttesteket vigyük ki Beregszóra, a Húsipari Kombinátba, elesett. Nincs megfelelő kapacitású hűtőszobájuk, ahol a holtakat tárolni lehetne. Az elhullott sertéseket égető krematóriumuk kapacitása is kicsi. Tehát nem marad más választásunk, mint Bukarest. Csak így tudunk a holtaktól gyorsan megszabadulni és oldani a feszültséget.

– A szállítás azonban újabb komplikációkat vet fel – mondotta Macri.

– Lényegtelen. Te majd megtervezed az akciót, s a szekuritáté végrehajtja. Ez az Elvtársnő utasítása. Nem maradhat nyom. Akiknek a halála különlegesen veszélyes lehet, azokat gyorsan el kell tüntetni, s a holtak számát a minimálisra csökkenteni.

– Elvben nem nehéz egy ilyen akciót felépíteni, ha adottak az összes feltételek. Kell egy nagy

hűtőkocsi, egy hússzállító. Gondolom ez beszerezhető a húskombináttól. Kell öt-hat megbízható ember, aki elvégzi a rakodást. Bukarestben egy másik csapat, amely elvégzi a megsemmisítést. A tiltotttartás céljából a két csoport között minimálisra kell csökkenteni az érintkezési lehetőséget. Ez esetben az akció minimális kiszivárgási veszéllyel megoldható.

– És a holtak nyilvántartása?

– Ha a testek eltűntek, a többi már gyerekjáték. Meg kell semmisíteni minden kórházi papírt, amelyen szerepelnek, majd a nevüket rá kell vezetni kis csoportokban a határsávon át távozottak, illetve az ott meglőttek és elhunytak listáira. Néhány hét alatt tökéletesen megmagyarázható lesz a kérdéses félszáz ember eltűnése.

– Elfogadva. Macri tábornok, Önre bízom a bukaresti kapcsolat megszervezését. Sürgősen lásson munkához. Dima, Önre marad a helyi kivitelezés!

– Tábornok elvtárs, ez lehetetlen! Nincs egy szabad emberünk! Napok óta éjjel-nappal talpon vagyunk, s ma sem vár ránk nyugodt éjjel, az bizonyos, hiszen az információink szerint több körzetben diverzáns akciók várhatók.

– És akkor?

– Ardeleanu ezredes, a rendőrség parancsnoka szabad! Mihalea tábornok ittléte óta nincs is munkája. Adjunk neki is feladatot. Örülni fog, ha valamit elvégezhet önállóan. És csak mellékesen, miért végezzen el minden kemény munkát a szekuritáté?

Nuță elvigyorodott.

– Ez így igaz, ezredes! Mindenki csak a tetején lévő tejszínhabért lelkesedik! Mind ránk várnak, hogy a szarban kotorásszunk. Nagyon helyes. Erőlködjenek ők is egy kicsit a tejszínhabért! Akkor tehát kinevezzük Ardeleanut!

Dima ezredes figyelmét nem kerülte el Macri tábornok kutató pillantása. De nyugodtan és unottan fogadta. Egy pillanatig sem hagyta az arcára kiülni a győzelem érzését. Minek neki tudnia arról, hogy ő is mindent tud? Ő is helyet követelne magának a mentőcsónakban.

Macri azonban tudta. Rögtön tudta, mit takar ez a feladat-áthárítás. Csak azt sajnálta, hogy nem ő élt először ezzel a lehetőséggel és nem kente az egészet Mihalea nyakába. Hiba volt. Sajnos komoly hiba. Teodoru nem fog örülni neki, ha megtudja. Nem szabad megtudnia. De ehhez fel kell eresztetni ezt az alakot is a mentőcsónakba. Mert már erős kézzel kapaszkodik az oldalába. Ha úgy akarja, őket is felboríthatja. Nehéz lesz erről Teodorut meggyőzni. De nincs más kiút. Vagy hárman a csónakban, vagy hárman a vízben. Nyilván a hárman a csónakban jobb. De mi lesz, ha még többen akarnak felkapaszkodni? Mert kettő biztosan megúszhatja, talán három is. De minél nagyobb a megmentendő emberek száma, annál inkább nő a veszély is, hogy a csónak valamennyiükkel együtt elsüllyed. Macri tábornok most nagyon szerencsétlennek érezte magát.

*

Az Opera téren elterjedt a hír, hogy Nicolae Ceaușescu Teheránba szökött. A hír részben igaz volt, hiszen valóban Teheránba ment látogatóba, hogy megkoszorúzza Khomeini ajatollah sírját, s általa a fundamentalista gondolkodással való egyetértését jelezze, ugyanakkor ismét biztosítsa azokat a nagy iráni olajszállítmányokat, amelyekre szüksége lesz akkor, ha végleg szembe kell fordulnia Gorbacsovval, s Moszkvában elzárják az olajcsapokat. A tömeg azonban nem mérlegelte a politikai

döntések távlatait, őt csak az érdekelte, hogy a nagypofájú oltyán cipész eltűnt az országból, nyilván „félelmében”!

Ticălosul de oltean

A fugit la Teheran!

Az oltyán, a gazember

Teheránba pucolt el!

Zúgott a tér hamarosan a hirtelenjében kiagyalt rigmustól.

És nemsokára újra lőni kezdtek. A kiáltozó tömeg csoportokra szakadt, majd lassan szétszóródott a mellékutcákban.

Ott már vártak rájuk a ponyvával letakart teherautók.

És a szekusok.

*

Ion Toman átfutotta az Ilie Ceaușescu által elébe tett két oldalnyi anyagot, amelyből kiderült, hogy külföldi ügynökeink egybehangzó jelentései szerint Romániában előrehaladott állapotban van egy államellenes összeesküvés szervezése, melynek elsődleges célja Nicolae Ceaușescu lemondásra kényszerítése, a szocialista államrend megdöntése, s Romániának egy kapitalista modellel kompatibilis útra való terelése. Az akciót az egész országban destabilizáló tüntetéshullám vezeti be, melyek során vallási, emberjogi, gazdasági követelések álcája alatt nagy embertömegeket visznek ki az utcákra, majd ezek után megpróbálják megvalósítani a hatalomátvételt, külső intervenciók csapatok bevonásával.

– És kik a szervezkedés vezetői? – kérdezte Toman.

– Titok – mondta Ilie Ceaușescu. – De gondolom, Önök is tudják mind – mutatott végig az aktivistákon.

Mihalache, Mare és Călan kényelmetlenül feszengett. Călan kisvártatva ki is ment a teremből.

– Ma több alakulatnál jártam, hogy ellenőrizsem az egységek harci szellemét. A szekuritátés csapatoknál, a határőröknél és a reguláris egységeknél is. Meg kell mondanom, hogy nem mindenütt volt kielégítő a kép, amelyet kaptam. Pedig az események további alakulása nagyban függ a hadsereg harci moráljától. Én ezt ma több egységnél elmondtam, kérem, vessék Önök is jól a fejükbe: nincs, nem lehetséges olyan mentőcsónak, amelyen mindannyian megmenekülhetnek, azon kívül, amelyet Nicolae Ceaușescu elvtárs kormányoz. Nem lehet különutas megoldás. Vagy együtt megyünk a legvégsőig, és megmenekülünk, vagy pedig szétszóródunk és egyenként fognak ellenségeink valamennyiünket elpusztítani, egymás ellen kijátszani. Nemcsak mi fogunk elpusztulni, hanem ez az ország is. Mert a győztesek újra fel fogják darabolni. Mindenki kap ismét egy darabot és Románia megszűnik létezni. Ha minket eltesznek láb alól, elpusztul a román nép is. Még a nevét is igyekeznek kitörölni az emlékezetből, ahogy ezt egykoron a dákokkal, dicső őseinkkel tették!

Ilie Ceaușescu mondta, mondta a magáét, de Ion Toman már nem figyelt oda. Egyetlen gondolat dobolt agyában. „Van tehát már egy ellenkormány. Vajon ki lehet benne? Nem lehetne hozzá csatlakozni?” Vajon nem késett el még?

*

BUKAREST, Ion Iliescu lakása

Ion Iliescu nem tudott elaludni, az ellentétes indíttatások örvényében hánykolódott. Reggel biztos forrásaiból, a nyomdából megtudta, hogy kitört a forradalom. A fiúk mind azt suttogták, hogy a hétvégén Temesvár kint volt az utcákon, Ceaușescu ellen tüntettek, mire kivezényelték a katonaságot és vérfürdőt rendeztek. Emberek ezrei hulltak el, s most bevezették a statáriumot. De nem adják fel. A nyomdaközi küldönc hozta az információkat hétfő hajnalban a korrektúrapéldányokkal együtt, s Ion Iliescu csak azt sajnálta, hogy nem állhat vele szóba közvetlenül, hiszen sejtette, hogy a bátor fiatal szedők és gépmesterek mellett bizonyosan vannak árulók is, ferde lelkű besúgók. S most, ebben a kielezett helyzetben, néhány apró plusz információért kár lenne kockára tennie az életét, amikor oly közel a megoldás. A kifényesedett szemekből, az állandó sűgás-bűgásból látta, hogy mindenki a jelre vár: „És mi mikor kezdűk el?”. Szűgyellte, hogy nem ő mondhatja ki: „Most, utánam!” 58 éves volt, az irodafiókjában gyűjtötte a nyugdíjazási papírjait, hogy februártól beadja őket, ha semmi sem történik, s továbbra is Ceaușescu diktatűrájában kell élnie. Most azonban – úgy értékelte – várnia kell egy kicsit. Elő kell készítenie ezt a lépést. E szavaknak a tv-ből kell elhangzaniuk, hogy az egész ország hallja, s nem egy nyomdában, tíz ember előtt. Megköszönte a bizalmat néhány hátba veregetéssel, kézfogással, de nem mondott semmit. Egyenesen felment a politikai kiadóhoz, Walter Romanhoz, a kiváló régi kommunistához, a spanyolországi harcoshoz, s ott az új társadalompolitikai kiadványokról érdeklődve egy papírdarabra firkantotta: „Temesváron elkezdődött. Riaszd a barátainkat, Măgureanut hívd be szerdára”. Csak annyit várt, hogy elolvashassa a cetlit, s rögtön el is égette az öngyűjtőjával, s a hamut gondosan porrá dörzsölte. Elbűcsűzött, visszaindult. Egy pillanatig még gondolkozott, hogy bemenjen Domokos Gézához is, de aztán elhessegette magától az ötletet, hiszen ezt nehezen tudná megindokolni adott esetben, s bízott abban, hogy Géza kapcsolatai Temesvárral lehet még jobbak, s bizonyosan hamar megtud úgyis mindent.

Míg átkelt az épületkolosszuson irodájába menet, azon gondolkodott, hogy lám csak, mint jelent a hagyomány. Temesvár felkelt már 1956-ban, már akkor megérevezve e rendszer alapvető hibáit, amikor ő még e hibákból semmit sem látott világosan, s hajlandó volt minden hibát egyes vezetők jellembeli hiányosságaiból származtatni. 1956-ban a román politechnika diákjai – legalábbis így mesélte neki William Marin professzor Temesváron – már világosan látták, hogy az iparosítás romániai útja tévút, mivel Románia nem a Szovjetunió, végtelen nyersanyagbázisokkal. S ezért ők nemcsak a szovjet csapatok kivonását igényelték, hanem a vasolvasztás helyett az energetika, s a mezőgazdasági gépgyártás előtérbe állítását, ma is aktuális irányvonalakat. Iliescu csodálta e fiatalok éleslátását, s szembe helyezte őket kolozsvári tapasztalataival, amelyek annak idején negatívak voltak. Azok teljesen nemzetellenesek voltak, s nyilván Budapesthez csatlakoztak. Ezért is tartotta helyénvalónak a szovjet nyomásra létrehozott magyar egyetem felszámolását, hiszen egy ilyen magyar értelmiségi oázis kiváló tényészete a magyar nacionalizmusnak, melynek céljai minden román számára világosak. Ez a magyar nacionalizmus nem került el még az olyan kiváló kommunistákat sem, mint Király Károly, akivel pedig együtt volt a Szovjetunióban. Király nagyon jó szervező, igazi karizmatikus vezető volt, ám makacson csak az érdekelt, miként lehet önállósítani a székelű területeket. Az, hogy mindez Románia közepén található, kevésbé érdekelt. A lenini nemzetiségi politika lényegét, úgy látszik,

képtelen volt megérteni. Semmiféle autonómia, nemzetiségi jog nem működhet a többségi állam ellenére, nem veszélyeztetheti a nagyobb állam területi egységét. Ez egy helyes politika, a Szovjetunió története igazolta.

1978 februárjában találkozott Királlyal utoljára személyesen, amikor újfent elővették Bukarestben a magyarok jogfosztásáról szóló levelei miatt, amelyeket immár nemcsak a Központi Bizottság tagjainak, hanem külföldre is kiküldözgetett, s persze ezzel volt tele a nyugati sajtó, no meg a Szabad Európa Rádió is. Ő éppen Bukarestbe jött a feleségével, Iaşiból, s a pártszálló asztalánál futottak össze Tomannal, aki felvilágosította róla, hogy mi folyik, míg Király lejött a szobájából. Király az asztalukhoz ült le reggelizni, s akkor Toman, aki belügyminiszter volt a Verdeţ-féle kormányban, letámadta Királyt, hogy lehetetlen, hogy egy ilyen régi jó elvtárs, mint Király, lepaktáljon az ellenséggel, majd provokatívan felé dobta a labdát:

– Mit szólsz hozzá, Iliescu elvtárs?

Iliescu tudta, hogy ez teszt, s nem véletlen az egész szervezés, ezért a helyzetnek megfelelően reagált a provokációra:

– Király, mi történt veled? Miért fordultál a Szabad Európa Rádióhoz? A kérdéseket nekünk kellett volna megbeszélni, a párt szervezett keretei között. Mit gondolsz, a Szabad Európa valamiben is segít? Azt hiszed, az amerikaiak vagy a magyarok fogják megoldani a gondjainkat? Ha ebben bízol, tévedsz.

Király merőn nézett rá. – Első titkár vagy Iaşiban és a Végrehajtó Bizottság póttagja. Rendelkezésedre bocsátották a leveleket, vagy meghallgattad őket a Szabad Európában?

Iliescu arca vörös lett:

– Nem hallgatom a Szabad Európát, azok hazugságokat beszélnek. A levelekről Pană beszélt nekem.

Király az asztalra csapott indulatosan:

– Ha ismernéd leveleim tartalmát, meggyőződésem, hogy nem vádolnál kollaborációval, és a párttitkok kifecsegésével. Én nem állok senki és senkik szolgálatában. A gondok léteznek, nem én találtam ki őket. Én csak annak a felelősségét vállaltam, hogy a vezetőség és a közvélemény tudomására hozom, hogy megoldást találjunk. Ez a bűnöm.

Toman elégedett volt:

– Látja, Iliescu elvtárs, hogy ez az alak az imperialisták játékát játssza és együttműködik a CIA-val.

Király pulykavörös lett:

– Hallgass. Te beszélsz? Véres a kezed. A bányászvezér Dobre, az „öngyilkos Szikszai”, meg a többi százak, akiket eltettek láb alól, a te parancsodra. De ne gondold, hogy nem fogsz felelni ezért, egyszer.

Toman felugrott, s rémülten maga elé tartotta a kezét: – Véres, az én kezem véres? Hallja ezt, Iliescu elvtárs?

Nagy csönd lett. Kisvártatva ők elmentek, s Ion Iliescu magában megállapította, hogy jól döntött, amikor nem vállalt semmiféle közösséget a Király-féle papírokkal, nem írta alá őket, amikor eléje tették. Már akkor szilárd meggyőződése volt, hogy ez az út, a Király-féle beadványosdi, nem vezet

sehová. Egy olyan kemény diktatúrában, mint amelyet Nicolae Ceaușescu honosított meg Romániában, nincs lehetősége az alkotmányos jogok betartásért folyó harcnak sem. Itt csak egyetlen megoldás létezik: a teljes rendszer cseréje, egyetlen gyors csapással. Ezt azonban meg kell élni, a helyzetet fel kell ismerni, s ki kell használni gyorsan, céltudatosan, s profi módra.

Idáig jutott elmélkedéseiben, míg átszelte a hatalmas épületet. Irodájában az asztalon egy meglepetés várta. Egy boríték, feladó és bélyegek nélkül. Rosszat sejtve nyitotta fel, hiszen tudta, hogy titkárnői nem lehetnek idegenek a szekuritáté köreitől, ha nem is önként, de zsarolással biztosan nekik dolgoznak. S rajtuk át csak olyan valaki juthatott az irodába, aki oda tartozik.

Nem tévedett. A borítékban egy faxtekercs. Benne a temesvári események teljesen más szempontú leírása. Egy temesvári pap hazaárulása, magyar kémek, felbujtók garázdálkodása, ijesztő adatokkal a város feldúlásáról, a hadsereg megtámadásáról, az ország darabokra szakítási kísérletéről.

Ekkor kapcsolt. A temesvári forradalom nem az általa várt forradalom, hanem egy kelepce. Ezért is került az asztalára jól kiszámított céltudattal az a szöveg. Hadd érezze a kötél halálos szorítását, már mielőtt a hóhér gyakorlatilag nyakába helyezné.

Igen, kétségtelen, ez Ceaușescu és pribékjei műve. Ez volt az, amire vártak. Iași után, amelyik csak egy kis kísérlet volt, most Temesvár jött, egy hazaárulási monstre akció.

Hát persze. Visszaemlékezett utolsó beszélgetésükre a Professzorral. Akkor jelezte, hogy egyik embere, Z. felvetette, hogy van ott egy magyar pap, aki merész rendszerellenes prédikációkat tart, s Z. javallta, nem lehetne-e köréje felépíteni egy felkelést, úgy, mint az NDK-ban. Ő akkor határozottan ellenezte ezt, hiszen lehetetlen az, hogy a román forradalom ne kizárólag a románok ügye legyen. A románok kommunizmussal szembeni ellenérzéseit is alapvetően meghatározta, hogy a párt nem volt román. A történészek hiábavaló erőfeszítései dacára nem lehetett átütő erejű kommunista párttörténetet írni, hiszen a bánági, erdélyi kommunisták zöme magyar és német, a regátiaké és moldovaiaké zsidó volt. Ezt a hibát nem szabad még egyszer megismételni. Egy Tőkés László nem lehet a forradalomnak sem hőse, sem jelképe, sem mártírja, s főként nem szentje. Ezt akkor határozottan kifejtette, sőt egyenesen megtiltotta.

S ha az a Z. mégis mindezt semmibe vette? S beugratta az egyetemistákat, a műegyetemistákat, ahol a legerősebb volt a begyökerezettség?

Akkor Z.-től az út egyenesen hozzá vezet.

Kiverte a hideg veríték.

Bekérte a kiadatlan kéziratok nyilvántartását. Ott kell legyen Z. műve is. A bűnjel.

A titkárnő eléje tette a vaskos dossziét.

Gyorsan megtalálta benne, amit keresett. Csakhogy Z. dossziéja helyén nem volt semmi. Csak egy cédula. „Elutasítva.” Sem levél, sem ajánlat, sem válaszevél.

Visszavitte a dossziét, s mintegy mellékesen kiemelte a helyéről a kéziratok regiszterét. Gyorsan átpörgette.

Z. kéziratánál egy megjegyzés: „bejött”, majd kihúzva. Megjegyzés nélkül.

Ion Iliescu tudta, hogy ez mit jelent.

A hurok a nyakában.

Ceaușescu ma Iránba utazott. Visszatérés szerdán délután. Elfogatási parancs tehát csütörtökön

várható. Addig kell lépnie. Addig kell egy új, tiszta, román forradalmat megalkotni.
Máskülönben mindennek vége.

5. NAP

Kedd, december 19.

A megyei kórház hullaháza az épület bal oldalán volt, a Buziási útig nyúló nagy szabad terület szélén. Ezen az éjen azt a helyet éjjel 1 óra után, mint egy fáklya, egy tűznyaláb jelölte. A temesváriak jól tudták, hogy azon a helyen, a körforgalom gyűrűjével szemközt az Electrotimiș gyár épületei húzódnak meg. Abból a gyárból, vagy annak valamelyik raktárából jön a fény. A lövések, a nehézgéppuskák el-elfúló sorozatai pedig TAB-ok jelenlétét sejtették a környéken.

A 21 TM 2701-es hűtőkocsi ott állt a kórház hátsó udvarában, éles fényű lámpáit most először oltották el. Eddig a lámpáknak ugyanis meg kellett akadályozniuk azt, hogy valamilyen illetéktelen kilopjon egy beteget a kórházból, most viszont épp abban kellett segíteniük, hogy az illetékesek megfelelően hajtsák végre a lopást. Gheorghe Avran, Eugen Mișea, Laurențiu Preda és Tiberiu Grui, a rendőrség bűnügyi nyomozói lepedőkbe tekerték a testeket, majd a lepedőnél fogva ketten rakták fel a testet a hűtőkocsiba. Morcodeanu alezredes, mint Ardeleanu személyes megbízottja és Reverca őrnagy, mint a kórház védelmének parancsnoka személyesen ellenőrizték a munka menetét, amelyet a pincéből Nicolae Ghircoiaș ezredes, a Kriminálisztikai Intézet vezetője irányított. Ő válogatta ki azt a 40 holttestet, melyet feltétlenül el kellett szállítani, amit nem láthatott emberfia. Mert nem láthatta a középkori barbarizmus nyomait, a felhasogatott, szétvágott, fejbe lőtt, összeszurkált holtakat.

Morcodeanu alezredes ki-be járt, ellenőrizte az akciót. De inkább kívül tartózkodott, mint bent, hiszen a meglepően meleg tél, amikor éjjel sem szállt a hőmérő fagypont alá, nem nagyon kedvezett a tetemek konzerválásának. A gázok miatt a kevésbé meglyuggatott testek felpuffedtek, a gyomortájékban szétszabdaltak pedig olyan bűzt árasztottak, hogy a magát finnyásnak egyáltalán nem tartó alezredest is a hányinger hullámai kerülgették. Láta, hogy a finom fiúk, a „jogász”-banda is zöld színt öltött ettől a megpróbáltatástól, de csak annyi pihenőt engedélyezett, amennyi idő alatt az épp soros delikvens a feljáró egyik sarkának dőlve kiokádta magából azt a maroknyi gyomorsavat, ami még volt benne, aztán hajtotta őket: tovább, tovább.

Revercát most éppen egy ellenőrző körútra küldte fel a kórházba, hogy betartják-e a foganatosított biztonsági rendszabályokat, raktak-e pokrócokat az ablakokra, ellenőrzik-e a katonák, hogy egyetlen kórteremből se leselkedjen senki.

A kocsinak csak belső világítású lámpái égtek, hogy a hullákat rendezetten pakolják fel, takarékoskodjanak a hellyel. A hűtés már ment, úgyhogy a TIR belseje felől alvadt vérszaggal keveredő jeges levegő áradt. Olyan szag volt, mintha egy hatalmas menstruáló nő mellett állt volna, aki túlságosan nem siet a tisztálkodással. Oldalt húzódtott, mély lélegzetet vett, próbálta kifűjni tüdejéből ezt a bűzt, valami kellemesre próbált gondolni, a tegnap megerőszakolt tüntető pipikre, de ez a bűdös vérszag megkeserítette még a tegnapi élményt is. A friss vérnek mennyire más, kellemes íze van – gondolta –, egy-egy megharapott kemény csecs íze bársonyosan simogatta ajkát, még az összevert testekből fröcskölő vérnek is jó íze volt, tüzelte haragját, erőt adott fütyköst suhogtató kezének – igen, az élő vérnek határozottan lélekvidámító íze volt, csak a bomló vér volt utálatos, undort keltő. Hiszen mire jó egy menstruáló nő? Mire jó egy kilapított hulla? Értéktelen dolgok,

amelyektől minél hamarabb meg kell szabadulni. Az embernek az enyészetet, a pusztulás nagy semmijét juttatják az eszébe, hogy ez az édes vér is halott vér lesz egyszer, hogy a franc essen belé, aki ilyennek találta ki az egészet...

Az épület sarkánál egy árny mozdult.

– Állj, ki vagy? – ordította, és rögtön előkapta stukkerét, úgy, ahogy azt a filmek alapján gyakorolta.

– Ne lőj! Én vagyok, Reverca őrnagy! – merevedett meg az árny.

– Gyere csak, gyere!

Az őrnagy azonban nem sietett túlságosan, úgy látszik, ő sem imádta a hullakamrából áradó szagot.

– Na, van valami? – kérdezte Morcodeanu.

– Gondosan ellenőriztem minden ablakot, mert láttam, hogy több helyen félre volt húzva a pokróc!

– És a katonák? Azok mit őriznek?

– Nekik egy egész folyosójuk van, nem állhatnak minden ablaknál!

– Rögtön adj parancsot, hogy ne sétáfkáljanak, hanem csak ott álljanak, ahol kell. Azt a pár szakaszt ellenőrizték csak, ahol ide nyíló ablak van!

– Már kiadtam a parancsot! – büszkélkedett Reverca.

– Idejében! Te idióta! – prüszkölt Morcodeanu. – Jól megszervezted ezt az álcázást!

– Miért? Az én ötletem volt a pokróc felrakása!

– Éppen azért, te idióta, éppen azért! Hiszen emiatt senki sem alszik, mindenki a külső zajokra figyel, s megpróbál leskelődni! Ha nem csinálsz ilyen felhajtást, akkor most éjjel három után a kutya sincs ébren, mindenki aludt volna. Most viszont, aki horkol, az is biztosan csak tettet! Mert ilyen hülye kíváncsi az emberi fajta!

– De te hagytad, hogy a pokrócok az ablakon maradjanak!

– Hát, mit tehettem volna, te idióta? Ha egyszer már felbolygattad a kedélyeket, megadtad nekik az információt, hogy valami titkos fog történni, akkor a pokrócok eltávolítása nyilván ökörség lett volna. De azért követelem, hogy állíttass oda katonákat, nehogy valaki felemelje azokat a vackokat, miközben te masíroztatod az öröket, folyosóhosszat! S közben azok mindent látnak!

– Dehogyan látnak! Ellenőriztem onnan fentről. Csak árnyak látszanak, meg a lepedők, de az arcokat nem lehet kivenni.

– Még jó! Tapsvihart nem akarsz? Istenem, micsoda hülyék!

Morcodeanu idegesen a kocsi közelébe ment, hogy megnézhesse elektronikus órája világító számlapját.

3:20.

Reverca lehajtott fejjel ácsorgott, egyik lábáról a másikra helyezve súlyát.

– Mássz fel és számold meg, hány van! – parancsolt rá Morcodeanu.

Reverca egy zsebkendőt szorított a szája és orra elé, s keserves nyögések közepette felkapaszkodott a hűtőkocsi belsejébe. De nem merészkedett beljebb, csak innen próbálta kisilabizálni a testek számát, bal kézzel követve a kissé zilált sorokat.

– Menj csak beljebb, nem fogsz beledögleni – parancsolta kéjjel Morcodeanu, miközben

hátralépett, hogy egy kis friss levegőhöz jusson.

Reverca bement a kocsí belsejébe, s kisvártatva fuldokolva jelentette: 24!

Morcodeanu egy gyors fejszámolást végzett: 1:30-kor jöttek, az kettőig 30 perc, háromig plusz 60 perc, az összesen kilencven, plusz 3:20-ig húsz, az 110 perc. Mivel két csapat dolgozik, az csapatonként 12 hulla 110 perc alatt, ez azt jelenti, hogy majdnem 10 perc kell egy fordulóra. Maradt még 16 bevagonírozandó, azaz csapatonként 8, az az eddigi ritmusban 80 perc. Az pedig 4:41! Nem megy! Négy után indulnia kell a menetrend szerint! Ardeleanu kilátásba helyezte az ezredesi címet vagy az elbocsátást, aszerint, hogy megoldja-e a feladatot vagy sem!

– Állj! – kiáltott az emberekre, amikor az újabb szállítmánnyal megjelentek. – Két perc pihenő!

Megvárta, míg mind a négyen összegyűltek és egy cigarettára gyújtottak, de a meggyötört arcokon látszott, hogy ez sem esik most jól.

– Fiúk! – próbált barátságos hangot megütni Morcodeanu. – Tudom, hogy ez nehéz munka, de nincs más választásunk. És sietnünk is kell, mert lemaradásban vagyunk! Egy forduló a pincéig, fel-le a lépcsőkön majdnem tíz percet vesz igénybe. De az idő szorít. Nincs más hátra, mint hogy ne ketten vigyék a holtakat, hanem egyedül! Máskülönben nem leszünk meg négyre!

– Hogy? – mondta Preda. – Ölben vigyük?

– Vállon, ölben, nem érdekel. De készen kell lennünk. Aki nem vállalja, azt parancsmegtagadásért itt helyben lelövöm. Szükségállapot van, és az ország érdeke forog kockán. Értitek?

Kezét a kigombolt pisztolytáskán tartotta s csak abban reménykedett, hogy nem egyszerre jutnak el mind a négyen a lázadáshoz.

Mișea adta be legelőbb a derekát.

– Ha muszáj – mondta nagyot sóhajtva –, csinálom.

A többiek szótlanul követték.

– Azt hiszem, jó serkentőként hatna a fiúkra, ha te is bekapcsolódnál a munkába! – mondta Morcodeanu és kezét még mindig a pisztolytáskán tartva, rávicsorgott Revercára.

– Én? – hördült fel az. – Én vagyok a D8 parancsnoka! Bármikor hívhatnak!

– Ne félj, majd beszélek helyetted a talkie-walkie-n! – nyugtatta meg Morcodeanu, ugrásra készen. – Add csak ide!

Reverca átnyújtotta a rádiótelefont, és kacsázó léptekkel eltűnt a lejáróban. De arcára volt írva, hogy most ölni lenne képes.

Hányt is kegyetlenül az első fordulóban. Kiadott magából mindent. De a többi fiút megnyugtatta, hogy nem egyedül vannak a szarban. Hogy eddigi főnökük is szenved.

S bár az utak hossza így egyes menetben valamivel megnyúlt, Morcodeanu alezredes 4:10-kor inthetett Ciucának: indulhat a megyei felügyelőség felé.

*

Teodoru ezredes kedvtelve nézegette az elkészült jelentést, amelyet Nuță asztalára tesz. Igen, ebben benne volt a belügy minden adata, de mégse. Objektív volt lényegében, de elkötelezettnek látszott. Ám ha valaki elég rációval vizsgálta meg a jelentést, azt mondhatta: „nesze semmi, fogd meg jól!” A belügy erőfeszítései és tettei az ügy uralására nyilvánvalóak voltak, a hiba a katonáké és civileké, akik nem léptek fel kellő határozottsággal és eréllyel. Ez tetszeni fog Nuțănak és Iulian

Vladnak is.

Így megy a legfelső vezetés elé. Ami kevésbé fog tetszeni, hogy a begyűjtött anyagban nincsenek kémek, nyugati ügynökök. Ez így is volt, Nicolici számítógépei igazolhatják, a csúsztatás viszont az volt, már az akció tervezésekor sem számítottak arra, hogy ilyen emberek kerülhetnek a birtokukba. Elvégre egy valódi ügynök nem fél jobban mástól, mint egy rendezetlen tömegmegmozdulástól. Az ilyen akciókat mindig egy teljesen alibi-biztos helyről irányítják, s akik ilyenkor a prímet viszik, azok alkalmi tucat-provokátorok, akik legtöbbször közvetlen kapcsolatba se kerülnek az igazi „fejfel”. Bolond lesz az utcán kiabálni, vagy életét kockáztatni azért, hogy véletlenül letartóztassák, vagy egy orvlövész eltalálja. No, nem. Már az eredeti tervben is az szerepelt, hogy a nagy tömegből kiszűrjük azt a tucatnyi egyént, aki alkalmas lesz a „kém” szerepkör betöltésére. Olyan egyének, akik hihetővé teszik adottságaik, életrajzi adataik, cselekedeteik alapján, hogy kémekké legyenek átminősíthetők. Nyugati rokonság, olyan rokonság, mely kapcsolatba hozható legalább formálisan az ottani központokkal, korábbi elfogott levelek gyanús célzásokkal, szereplés valamelyik videofelvételen irányítói poszton, igen, ez már valami. Ez már igazi kezdet, komoly alap, amire fel lehet építeni az ügyet. Kemény fizikai tortúrákkal, lelki kínzásokkal, fenyegetésekkel, zsarolásokkal, hamis bizonyítékok gondosan kidolgozott hálójával ki lehet alakítani a megfelelő profilt. Mármint azokból, akik élve jutnak el a tárgyalásig, hogy ott kapják meg a halálos ítéletet. Nos, az igazság az, hogy ilyen személyt nem kevesebb, mint tizenötöt sikerült találnia. Ez volt az aranytartalék. De közben egyik csoportja még folytatta a hajszát legalább egy fél tucat megfelelő ember után, akiket sikerült azonosítaniuk, csak éppen mert az átlagnál okosabbak voltak, nem mentek haza, s most bujkáltak. De ha megszilárdul a helyzet, és mégis az albanizálási változat győz, tudta, hogy az ilyen bujkálás nem lehet hosszú életű. Magas fejpénz, kemény razziák hamar lebuktatják a még szükséges egyéneket is. A tizenötös aranytartalékot azonban nem vallhatja be. Mert ha most kiderülne létük, tudta: Nuță egy percet sem várna, hogy a kínzókamrába dugja őket. Ez esetben viszont, ha mégis a Cipész veszíti el a játszmát, nem marad a kezében semmilyen bizonyíték arra nézve, hogy a Forradalom oldalán állt. Macrit beavatta az ügybe, hogy ha kell, fedezze Nuță előtt. Elmagyarázta neki, hogy ez a tizenöt alak az ő mentőövük. Akár így, akár úgy alakulnak a dolgok. A lényeg, hogy az utolsó percig a kezükben tartsák őket, amíg valamelyik irányban el nem dőlnek a dolgok. Ez fogja kihúzni a fejüket a hurokból. Dima fejét is. Macri az este tudósította, hogy Dima felvette vele a kapcsolatot és tudtára adta, hogy mindent tud. S most úgy kapaszkodik a mentőcsónakjukba, hogy vagy-vagy. Igen, kicsit alábecsülte ezt az embert. Csak intellektuális képességei szempontjából ítélte meg, valójában azonban úgy kellett volna felmérnie, mint Macrit. Az ő típusa volt. A gyakorlati szimat képviselője. Aki nem ésszel számítja ki az események alakulását, hanem a zsigereivel érzi meg, hogy valami nincs rendjén. Aki egy szemvillanásból, egy elejtett szóból következtet, hogy árulás készül. És mint a dolgok mutatják, diagnózisa eléggé pontos volt és megfelelő érvekkel alátámasztott, ha Macri az oldalára állt. Nem nagyon volt ínyére, hogy meg kell változtatnia egész átállási tervét egy ilyen „zsigerember” miatt, aki bizonyosan ártatlanok százait kergette a kínzókamrákba „megérzéseivel”, üldözési mániájával, míg nagy néha igazi kincsekre is akadt. Mint most ez a mentőcsónak. Nem volt kedvére való az új útitárs, ám Macri érvei valósak voltak. Az ittlévők közül Dima volt az egyetlen, aki ismerte a terv egészét – vagy mondjuk így, majdnem az egészet, az általuk ismert titkos záradék kivételével, amelyet azonban

sejtett –, s elutasítása esetén ő lehetne az egyetlen, aki igazán kellemetlenkedhetne a dolgok bármely irányú kimenetele esetén. Ha a Cipész elbukna, kipakolhatna azzal, hogy ők álltak az akció mögött, s őket terheli a felelősség mindenért, ő csak végrehajtó volt, de a felbujtók ők, ha pedig mégis a Cipész győzne, elárulhatná kétkulacsos játékukat. Abból a pozícióból, amiben van, nem lenne nehéz kiderítenie, hogy mi célt szolgál az a tizenöt elkülönített fogoly. Ha maguk közé veszik – ez volt Macri véleménye –, talán hasznukra válik, hogy jól ismeri a helyi viszonyokat, s megerősítheti pozíciójukat. Ő viszont arra kérte Macrit, hogy abba az irányba terelje Dima tevékenységét, hogy más ne kapaszkodhasson fel a hajóra. Hiszen, ha így folyik tovább, maholnap Noé bárkája lesz az ő kétszemélyesre tervezett mentőcsónakjából. Nem csupán szimbolikusan. Emblematikusan, ahogy Donne mondja.

„In what torne ship soever I embarke,

That ship shall be my embleme of thy Arke...”*

Egyszóval, teljes gőzzel előre, de óvatosan. A térkép zátonyokat mutat.

*

Amikor Y. megérkezett a szerkesztőségbe és szokása szerint Ágihoz köszönt be elsőként, a titkárnő holtra váltan súgta neki:

– Gyorsan menj be Marihoz! Nagy baj van! Hívnak a szekuhoz! De nem tőlem tudod!

Y. meleg pillantással köszönte meg az információt, melyről egy perc múlva kiderült, hogy igaz. A főnökasszony is iszonyúan rémült volt, hiszen ebben a pillanatban a szekuhoz való behívás az ő szemében egyenértékű volt a biztos véggel.

– Te, mit csináltál szombat éjjel? Volt valami a nyomdában? Mondd meg, legalább tudjuk, mihez tartunk magunkat! – könyörgött.

– Ugyan – ütötte el egy legyintéssel, de közben az agya villámgyorsan pörgött. Szerencsére Ági figyelmeztetése időt adott arra, hogy felkészüljön az eshetőségekre. Ha szombatról és a nyomdáról kérdezték, akkor az csakis Z. ügye lehet. Ha a Varga-esetről lenne szó, akkor nem küldtek volna meghívót, hanem maguk jöttek volna értem – vonta le a következtetést, és megnyugodott.

– Nem kérdeztek valamit Z.-ről? – kérdezett vissza immár nyugodtan.

– De – mondta Mari kissé bizonytalanul –, de nem látom az összefüggést.

– Nem az iránt érdeklődtek, hogy van-e kislányom, s hogy Z. szokott-e pesztra szerepkört vállalni, ha nyomdaszolgálatos vagyok?

– Nem. Nem így kérdezték, de a kislányt igen.

– Akkor minden világos.

– Nekem nem.

– Barátom, Z. volt nálam a pesztra szombaton éjjel. Akkor, amikor a mi negyedünkben volt a zrí. Valószínű, hogy tőlem hazafelé menet letartóztatták.

– Csak úgy?

– Csak úgy. Nem őt egyedül. Sok száz késői járókelőt.

– Hihetetlen.

– Pedig igaz. Valószínűleg most kezdik az ügyeket kivizsgálni.

– Jó. Akkor szaladj. És tudd meg, hogy nagy kő esett le a szívemről. Már azt hittem, hogy valamiben benne vagy. Ahogy tegnap kitörtél.

– Látod, semmi se lett belőle.

– Semmi, de akkor is.

– Jól van, nyugodj meg. Csak arra vigyázz: ne ugorj bele semmibe. Érted? Ne gázuláljunk ezeknek! Közeleg...

Kezével egy olyan mozdulatot tett, mint akinek elvágják a torkát.

Mari megfenyegette. Tréfásan, de tele félelemmel.

Y. nevetett, és elviharzott a szekuritáté felé.

Míg a Facla kiadónál dolgozott, gyakran került kapcsolatba a szervvel. Mint egyedüli magyar szerkesztőt, főnökei nem tudták ellenőrizni, s így aztán szüntelenül próbálkozott, kipróbálta a hivatalos cenzúra teherbírását. Megismerkedett a cenzorokkal, kiismerte gyengéiket, dicsérte őket, s közben kipuhította, hogy melyek azok a pontok, amelyeket feltétlenül kidobandónak tartanak, s melyek azok, „amik elmennek”. Így külön stratégiát dolgozott ki különféle témák átcsúsztatására. A cenzort vagy jókedvre kellett hangolni, mielőtt a rendszerellenes megjegyzést, kritikát becsempészte volna, hogy ne legyen a cenzor számára éle, vagy ellenkezőleg, a cenzort el kellett altatni, ki kellett meríteni, hogy eltompultan már semmire se reagáljon. Ebben különösen X.-ékkal való együttműködésükben csináltak mestermunkákat, amikor a legélesebb rendszerellenes műveket megtömték kőkemény, elvont, bonyolult fogalmazású mondatokkal, amelyek legalább 40-50%-ban idegen szavakból, kitalált szavakból, absztrakt szakszavakból álltak. Ha tíz-husz ilyen oldalon keresztül kellett átrágnia magát a tisztelt cenzornak, akkor hamarosan bedobta a törülközőt, s a könyv átcsúszott. Csakhogy ekkor jött a nagyobbik baj. Az önkéntes kutyák csaholása. Az irigyek, az érdekből feljelentgetők ármádiája. A feljelentés végigfutott a megfelelő szinteken, eljutott a kiadó igazgatójához, aki Y.-t máris küldte a szekuritátéra, hogy adjon magyarázatot: miként jelenhetett meg ez vagy az a „nemzetgyalázó”, „rendszerellenes” mondat vagy passzus. Y.-nak az a nagy szerencséje volt, hogy a „Magyarok, Fasiszták, Irredenták”-osztály élén akkoriban egy nyugodt, megfontolt, idős ezredes, Păcuraru Nicolae állt. Y. még ma is röhögőgörcsöt kapott, ha találkozásaira gondolt. Az ezredes felhívta a szerkesztőségben és jelezte, hogy sürgős és halaszthatatlan ügy van. Találkozzanak a kiadó előtti parkban. Tíz perc múlva. Y. kiment, s az ezredes már ott sétált, a galambokat etette vagy más konspiratív tevékenységet végzett: újságot olvasott vagy a sakkozó nyugdíjasoknak kibicelt. Egyszóval tökéletesen konspiratív volt, mint egy NDK-s kémfilm ügynöke. Amikor mellé ért, „rettentően csodálkozott”, hogy „váratlanul találkoztak”, aztán két-három semmitmondó mondat után jött meredeken a kérdés: „Ez hogyan jelenhetett meg?” Y. azonban régóta ismerte ezeket a kisdédóvós módszereket, s mivel azt is tudta, hogy mindegyik megjelent könyvben mit dugott el, minden kérdésre már jó előre elkészített magyarázattal rendelkezett, amit a lehető legnagyobb nyugalommal adott elő, mint a világ legtermészetesebb és legevidensebb válaszát. Păcuraru ezredesnek, aki megismerkedésük kezdetén még csak őrnagy volt, fokozatosan nyitva maradt a szája a csodálkozástól, s a végén mindig beismerte, hogy neki eszébe se jutott volna, hogy ilyen egyszerű az egész, szó sincs arról, amit az a feljelentés állít. Ezek után következett a találkozó záró aktusa, amikor az ezredes megkérdezte, hogy előbbi állításait vállalja-e írásban is? „Természetesen” – mondta Y., hiszen tudta, hogy védekezése milyen törékeny, s csak akkor látszik hatásosnak, ha az ő megfogalmazásában, a logikai láncok teljességében pompázik. Meg is írta gondosan ezeket a magyarázatokat, és Păcuraru ezredes roppant

elégedett volt vele. Később, amikor kapcsolatuk már szinte egy évtizedes volt, egy őszinteségi rohamában az ezredes be is vallotta, hogy felemelkedése nagyrészt az ő kitűnő együttműködésüknek is köszönhető. „Az elvtársak nagyon elégedettek azzal, hogy ebben a megyében nincsenek »ügyek«” – mondta –, „és legtöbbször pozitív példaként idéztek a megelőző stratégiára.” Valóban, ebben az időben az ezredes már amolyan külső konzultánsként fordult Y.-hoz, bármi volt az osztályán. Kemény feljelentéseket sikerült Y.-nak leszerelnie, megindult vizsgálatokat félbehagyatnia, sőt, egy olyan vaskos dossziét, mint Tökés Lászlóé is, sikerült majd két évre leblokkoltatnia, 1988 őszéig, amíg Păcuraru elvtárs a helyén maradt. Akkor véletlenül megtudta, hogy leváltották, kényszernyugdíjazták az öreget. Pele őrnagy, az új főnök nem kereste fel, s ebből sejtette, hogy nem folytatódik az eddigi irányvonal. Háború készül. Csakhogy a szeku nem tudta azt, hogy ők jól kihasználták a békeéveket, megszervezték az ellenállást. A szervezeteik hálójá létezett, élt, kapcsolataik a román barátokkal kiépültek, s így a demokratikus erők legéletképesebb és legátfogóbb hivatalos szervezetlánc terjesztette az ellenállás szellemét, készült a nagy ugrásra.

Y. megérkezett a belügy helyi épületéhez. Egyenesen a jobb oldali kapuhoz ment, ahol a szekuritáté részlegének bejárata volt. A szolgálatos szekusnak bemutatta személyi és munkahelyi igazolványát, s közölte, hogy az újságnál kérték, jöjjön ide.

A kapus bólintott. Valószínűleg értesítették már, mert rögtön telefonált.

– Daru Tihu elvtársat! Igen, itt Bizderea hadnagy a kaputól! Megjött az újságíró elvtárs, akit hívatott!

Figyelmesen hallgatta a választ, ami a szokásos procedúrát írhatta elő, mert Y.-t beengedték a szekus kiskatonák az ajtón, s a kapusfülke melletti várokszobába terelték, hogy a látogató minél kevesebb szekus arcával találkozhasson, minél kevesebb nevet jegyezhesen meg. A máskor tömött szobácska most üres volt. Ezért a szekus könnyen felismerhette.

– Daru Tihu őrnagy – mutatkozott be a szekus, akiben Y. rögtön ráismert arra az alakra, aki a Máriánál, Tökés László háza körül tevékenykedett szombaton.

Kezet nyújtottak egymásnak és leültek a szobában levő egyetlen asztalka két oldalára.

– Újságíró elvtárs – mondta az őrnagy –, valószínűleg Önnek is sok most a munkája, ezért csak rövid ideig kívánom feltartóztatni. Mit tud mondani nekünk Z. elvtársról?

– Úgy általában, vagy valami sajátosan érdekli Önöket?

– Úgy általában.

„Ne te ne, ez is konspirál” – röhögött magában Y.

– Z. elvtárs igen régi kommunista család sarja – kezdte Y. a lehető legkomolyabb arccal. – Édesapja illegalista, de ezt gondolom, Önök is tudják a káderlapjából. Nagyon jó elvtárs. Én nagyon régóta ismerem. Együtt nőttünk fel és jó barátok vagyunk, amióta az eszemet tudom. Pontosabban, mindig hárman voltunk ilyen jó barátok. Z., X., meg én, Y. A három testőr.

– Aki négy... – szólt közbe az őrnagy.

– Ja, persze, a mi esetünkben is van egy negyedik, ez Zsi, X. felesége. Z. matematikus, a Politechnikai Intézetben dolgozik. Igen fontos kutatási területe van. Országos fontosságú terv.

– Igen, erről már hallottam. De mi is ez?

– A sztochasztikus láncok elmélete. Vagy ha úgy tetszik, a Markov-láncok elmélete.

– Ez valami orosz dolog?

– A Markov? Az orosz. Az elmélet azonban legalább olyan mértékben orosz, mint amerikai, zsidó és más matematikusok műve. Remélem, Z. révén hazánk is bekerül ebbe a csapatba.

– De mi ez az elmélet, ami olyan fontos?

– Én nem vagyok matematikus, tehát csak azt a példát mondom el, amit magam is megérték. Vegyünk egy román nyelvű szöveget. Szakítsuk el, és próbáljuk a szöveg elejéből kitalálni, mi következik utána. Nyilván, ha egyetlen szavunk se lenne a szöveg kezdetéből, nagyon nehéz lenne kitalálni, mi lenne a folytatás, ám minél több szöveget ismerünk, annál könnyebb kitalálni a folytatást az előzőek ismeretében. Érthető?

– Igen. Eszerint ez valami nyelvészeti blabla?

Daru Tihu őrnagy arcáról leolvasható volt a csalódás.

– Ó, nem, ez egy általános elmélet, amely olyan sajátos valószínűségi folyamatokra utal, ahol a megvalósult események meghatározzák a majd bekövetkező eseményeket. Például a makromolekuláris polimerkémiaiában...

Y. figyelmét nem kerülte el, hogy a szekus tiszt szemöldöke egyből felszökik a homloka közepére a csodálkozástól. S nem volt nehéz kitalálnia, hogy miért. Hiszen az egész ország tudta, hogy a polimerek kémiaja a „zseniális akadémikus elvtársnő”, a 2. számú kabinetfőnök, Elena Ceaușescu elvtársnő privát területe. Hogy idegen nyelveken kiadott dolgozatai érdekében tudósok tucatjai dolgoznak szerte az országban, s hogy ezek az emberek tabuk, hiszen agyuk terméke Románia legbefolyásosabb asszonyának féltve őrzött magántulajdona, és jaj annak, aki ezt a tulajdont megki-sebbítené.

– Értem, most már mindent értek – mondta az őrnagy, aki láthatóan most ért a pszichológusok által „ÁHÁ”-momentumnak nevezett felismerési fázisba, és széles vigyorral igyekezett kifejezni háláját az értékes információért. – Tudja – mondta Y.-nak a lehető legmézesebb hangon –, azért szeretek ilyen dolgokról az újságírókkal beszélni, mert ők mindig megtalálják azt a plasztikus nyelvet, amit a civil is megért. Tegnap egy előadótanár meg egy akadémikus próbálta nekem elmagyarázni, hogy mi ez, több mint egy órát kínlódtak velem, mondták a mátrixot, a gráfot meg a vektort, kölcsönösen jól beleizzadtunk, de semmi. Nyilván ők is így járnának a római joggal, nemde?

– De – vigyorgott Y., aki megérezte, hogy Z. ügye a legjobb úton halad, hiszen az előadó tanár nyilván Pietrosu volt, az akadémikus pedig az intézet rektora, Aron akadémikus. Ha azok léptek közbe érte, akkor az ügy remélhetőleg sínen van. Most már csak egy kis nyomás kell, és Z.-t simán kieresztik, hiszen nyilván véletlenül fogták el. Felkészült az időpontra vonatkozó kérdésekre, de Daru Tihu már fel is állt. Kezet nyújtott, jelezve, hogy a kihallgatás véget ért.

Y. felállt, gépiesen kezét nyújtott, és mire csodálkozni tudott volna, nagy bűgással máris bezárult mögötte az elektronikusan működő ajtó.

*

SZILÁGYMENYŐ-SZILÁGYSZÉK, Erdély

Megjött a kocsi. Terepjáró, porlepte ARO. A sárhányókról csimbókokban lóg a sár. Mintha

kiütése lenne a kocsinak.

A milicista nagy hangon intézkedik, hadd lássa a polgármester elvtársnő, hogy ő hű a posztjához, Menyő jó kezekben van.

– Pópa elvtárs és felesége fel a kocsiba, kihallgatásra megyünk!

Jön Tőkés László elől, ahogy a férfihoz illik, akit már eltemetett százszor a világsajtó, a világtévé, a világrádió, hiszen egyesek tudni vélik, hogy Tőkés Lászlót kínvallatták, meggyilkolták a temesvári szeku pincéjében; egy másik hírügynökség szerint a Kárpátokba vitték, s ott tartják fogva; a legjobban értesültek szerint végrehajtották az ítéletet s Menyőben vannak, de László kezét eltörték, felesége pedig elvetélt. Nos, e hírekhez képest elég jól vannak. Edith is.

Berreg a motor. Irány Szilágyszék. Ott alakították ki a kihallgató-helyet. A szekus elvtársak nem mennek olyan helyre, ahol fennáll a tengelytörés veszélye, ahova nem vezet már aszfalt.

A kocsi felkapaszkodik a dombhátra, innen látszik a fehér templom, mellette a magas harangláb, most már László tudja, XVIII. századi építmény, a templom még régibb, hiszen még a gótika jeleit hordozza magán, a kapufába pedig egyenesen az a csodás évszám áll vésve: 1514. Ugyanaz az év, amikor Dózsa György fellázadt, amikor megégették Temesvárott, a hagyomány szerint mindössze huszonöt méternyire attól a templomtól, ahonnan ide hozták.

Ahogy elindultak, az idős rendőr megszólal: „már meg ne haragudjon tiszteletes úr, nekem családom van”, magyarázza a bizonyítványát, „remélem, az asszonyka nem ijedt meg”, „nem, nem”, nyugtatják kétfelől, mert a rendőrnek lelkiismeret-furdalása van, „csak azért, ugye, mert emberek vagyunk, mindenkinek meg kell élnie valamiből, maga a Bibliából, én meg a gumibotból”, bólogatnak, bár lehet, hogy a kocsi dobálja őket, mint a sors hajója.

László Dózsára gondol, hogyan kerülgeti őt ez a jelkép, a tüzes trón nagy lázadója, akit eszmetársaival tépettek szét Temesvárott. „Igen, megpróbálták ezt újra velem is, ellenem uszult a püspököm, a Papp László, ellenem támadt a vikárius Zsigmond József, ellenem jött a gyöngye jellemű lelkész kolléga, jöttek a gyenge akaratúak sorra, volt osztálytársak és ismerősök, igen, azzal akartak lefegyverezni, hogy nem lesz, aki mellém áll, hogy a presbitérium is megtagad, de nem sikerült mindenkint megtörni, még mindig maradtak, akik mellém álltak, és egyre többen álltak mellém. Temesvár megmutatta, hogy le lehet győzni a történelmi fátumot, vagy ki tudja, talán csak haladék volt az egész? Talán még vár rám a tüzes trón, s a megkoronázás, és csak akkor jön a széttépetés?”

A kocsi rázkódik, föl-le száll a fej, „igen, igen”, aztán jobbra-balra ráng a fej, „nem, nem”, igen, igen, nem, nem. László megfogja Edith kezét, hogy némán átadja neki az erőt, amire oly nagy szükségük lesz, s tanulják együtt az igent és a nemet, mintha már ott ülnének, ott állnának a szekusok előtt, akiknek az a feladatuk, hogy kiforgassák szavaikat, tetteiket, hogy ne hagyjanak semmi szentet, mindent besározzanak jelenlétükkel, beleverjenek mindent a sárba, mint azt a bődön mézet, amit kegyesek voltak idáig hozni – csak éppen közben megkeverték egy kis sárral.

*

Oberten János ott ült az ELBA gyári rajzasztala mögött, és az X.-től kölcsönzött Szondi Lipótkönyvet forgatta. Káin a törvényszegő – Mózes a törvényalkotó.

Főként Káin alkata izgatta. Az 53 éves Zöldi Márton csendőr ezredes és Adolf Eichmann, az „íróasztal-gyilkos” alakja. Szeme futott a sorokon. „Patriótánk” szexuálisan beteg. Pregonitális,

polimorf szexuális szinten rögződött és szadomazochista, análiszadikus biszexuális vágyak tartják hatalmukban. Egy bizonyos perverz társaság tagjaként alkalma volt természetellenes vágyait veréssel és megveretéssel ősi formájában kielégíteni. Ugyanakkor perverz szexuális igényeinek „magasabb” szintű szocializálására is vágyott. Ezt a törekvést, mazochizmusát kóros önfeláldozásban, a „haza szolgálataként” élte ki. Időnként úgy érzi, üldözik. Ezeket a paranoid téves gondolatokat egyrészt önkontrollal, másrészt csendőr ezredesi hivatásában való „szocializálással” fojtja vissza, s úgy véli, hogy a hazáját a kisebbségek, a szerbek, zsidók veszélyeztetik. A kedvező politikai légkörben személyiségének paranoid vonásait a hazára és a kisebbségre ruházva, lehetősége nyílik a haza „ellenségeit” embertelen szadizmussal kiirtani.

Aláhúzta a sort. Aztán meggondolta és kiradírozta. Hiszen annyian járnak manapság körülötte. És provokálják. Hiszen tudják, hogy ő az egyetlen a tervezőirodában, aki politikai elítéltként ült. Pedig alig volt 14 éves, amikor becsukták. De 1956 esetében nem volt kegyelem és megértés. Bár normális körülmények között az egész nem lett volna több egyszerű gyermekheccnél, hogy a fiúk nekiindulnak a világnak, ebben a túlfeszített hangulatban azonban a fiúk az „ellenforradalom önkénteseivé” váltak. Ő közvetlenül nem is volt benne a dologban, el sem indult a többiekkel, csak éppen jelen volt a nagy tervezgetésekben, s a fiúknak a távoli földek gyönyörű csodáiról mesélt, könyvélményeit tovább színezve. De talán ezért adódott, hogy amikor elfogták a szökevényeket, azok első dühe ellene irányult. Megcsalatott álmaikért, meg nem valósult vágyaikért őt nevezték meg felbujtóként. Így ő ülhette le a politikai fegyintézetekben a keserű éveket, őelőtte zárultak be örökre az egyetemek kapui, őelőtte csukódott be a társadalmi megvalósulás minden lehetősége. Ha nem lett volna X. régi barátsága, ha nem lett volna Y. segítőkész biztatása, irányítása, sohasem írja meg könyveit, benneragad, belékövesedik minden genny, amit e társadalom fertőzésére szervezete védekezőleg kiválasztott, talán belőle is egy rejtőzködő Káin lesz, ám így átvihette az irodalomba gyűlöletét a gaz-emberekkel szemben, s nem vált olyan embergyűlölővé, olyan igazi Káinná, mint ezek a megátalkodott gyilkosok, akik most a „hazát védelmezik a kisebbségekkel szemben”, paranoikus következetességgel, irtják az embereket szadista kéjjel.

Valaki feltépte az ajtót.

– SZTRÁJK! SZTRÁJK!

Kötőtűk és horgolótűk koppantak ijedten a földre, könyvek, pornólapok – kinek mi volt a kezében. Körző, tuskihúzó egy sem. A rajztáblák kinexei meglódultak, ahogy a mögéjük búvó rajzolók, technikusok, mérnökök középre rohantak, hogy jobban hallják a hírt.

– Hol? Mikor? Ki? – zúgtak a kérdések.

– Itt lent, az asszonyok. Már kint vannak az udvaron. A présrészlegről!

A tömeg az ablakhoz tódult.

A pléhtetőn túl, mely a szerszámkészítők műhelyeit fedte, ott volt az ELBA – azaz teljes nevén az Electro Banat fő részlegének udvara. Olyan, mint bármilyen más gyárudvar. Nagy betonlapály, amely nyáron a meleget, télen a hideget árasztja, rajta félkész termékek, építőanyagok az épülő új részleg számára, fémszerelvények, s persze az igazgatóság toronyépülete előtt az obligát virágágyások és a nagy pannók szeretett vezetőnk bölcs igéivel.

Most azonban más is volt. Egy csomó bekötött fejű, idő előtt elvirágzott, munkától meggyötört

asszony. Ott gyülekeztek a részleg kijáratánál. Mint régebben május elsején, vagy augusztus 23-án, amikor még össze merték csődíteni a munkásságot, hogy felvonuljon. Most már csak „válogatott elvtársak” jártak az ilyenkor szokásos ünnepi ülésekre, s ezt a munkások nem is bánták. Ezúttal azonban önként gyűltek egybe és olyan jelszavak hangzottak el, amelyeneket még nem hallottak ezek a falak:

ADJÁTOK VISSZA GYERMEKEINKET!

KÖVETELJÜK FÉRJEINKET!

LE A GYILKOSOKKAL!

Az igazgatóság épülete felől lóhalálában vágatva közelgett a párttitkár, az igazgató, s mögöttük tisztos távolságra a gyári szekus, aki most nem csupán a hóka reggeli fénytől volt falfehér.

Az igazgató és a párttitkár kézzel-lábbal magyarázott, a szavaikat nem lehetett kivenni innen fentről az üveg mögött, de nyilván a munka felvételére nógatták a tömeget egyre idegesebben. A párttitkár, összekulcsolt kezéből ítélve, könyörgő hangnemben prédikált, az igazgató felszólító módon. Az asszonyok kiáltozása és tiltakozása lassan ismét kórusba csapott át:

LE AZ ÁRULÓKKAL!

Oberten János látta, hogy az üzemi szekus érezte meg legelőször: itt hamarosan még puskaporosabb lesz a hangulat, mert már sompolygott is az igazgatóság épülete felé, nyilván, hogy tudósítsa feljebbvalóit. Mert az udvar végéből már szállingóztak más részlegeik dolgozói is.

– És mi még mire várunk? – kiáltotta el magát valaki a háttérben.

A tervezők is elindultak lefelé dübörögve a lépcsőn.

*

– Igen, értem. Nyolcszáz nő az ELBA I-es részlegéből kiment az udvarra és tüntet. Helyes, Nuță elvtárs. Tudomásul vettem. De azt hiszi, hogy ezért kivezenylem a katonaságot? Felgyújtották az üzemet? Ölnék, fosztogatnak? Hát akkor? Ez politikai kérdés, nem katonai. Jó, kiküldöm Radu Călan elvtársat, hogy beszéljen az emberekkel. Önök pedig ne nyugtalankodjanak. Ha sztrájk van, tárgyalni kell. Punktum.

*

Y. elgondolkozva ballagott visszafelé a Filipescu utcán. Az első pillanatok öröme elszállt és most ismét elővette a kétely. Miért nem érdeklődött behatóbban Z. elfogásának körülményei iránt a szekus? Miért csak Z. munkája érdekelte? Hátha nem is akarják kiengedni, hanem csak több információt akarnak gyűjteni róla? Hiszen ha nem így lenne, legalább néhány kérdést kellett volna feltenniük arról, mikor ment haza, pontosan hánykor. Hiszen azt csak ő tudhatja, mennyit állt ott a kereszteződésben, amikor a tüntetők jöttek, s még mennyit beszélgetett Z.-vel, míg elment. Ezt nem tudják megmondani a szomszédok sem, mert hát ki van ébren éjjel kettő után? Vagy pontosan hány órákor is volt?

De jó lenne most belelátni a szeku lapjaiba. Sajnos, régi kapcsolatai mind használhatatlanok voltak, már vasárnap kiderült. Az egykori, még írogató belügyeseket, a Facla-korszak ismerőseit, legalább öt-tíz éve taccsra tették.

Ebben a pillanatban fény villant az agyában. Iancu, Ioan Iancu! Miért nem jutott hamarább az eszébe? Hiszen Iancunak is voltak kapcsolatai velük. Az első könyve alapjául szolgáló dossziékat onnan kapta. És aztán következett a Schnellbach ezredessel közösen írt könyv. Azzal a Schnellbach

ezredessel, akiről Z. is többször beszélt. Aki hatalmas utat tett meg az augusztus 23. előtt és után SS-t játszó német antifasisztától addig a szeku-vezetőig, aki begyűjtötte azokat a német fiúkat, akik a Begán átúszva a vízbe hajigálták Sztálin elvtárs portréit és a szovjet zászlókat, elfogta a „titóista kémeket”, a „szerűgyűjtő kulákokat” – hogy végül nehezen ébredjen rá arra, hogy a rendszer kiforgatja hitéből, galádul becsapja, hiszen csak a nemzetiségiek ülik le már börtönbüntetésüket, ők a „fasiszták”, a „horthysták” a bűnösök, s közben a légionáriusok, a Maniu-gárdisták és más román fasiszták szabadlábra kerülnek, a román nacionalizmus nem bűn többé, hanem csak hazafias lelkesedésből elkövetett szerény kis túlkapás, amiért akár az RKP ajtóit is feltárulnak előttük, és nyitott az út a különféle puhaságú bársonyszékek felé, főként a nemzetiségi területeken, ahol már igazolták egyszer hajthatatlanságukat a „nemzeti ügy szolgálatában”.

Iancu utolsó könyvét épp Y. szerkesztette és szenvedett is eleget érte. Pártfegyelmi, fizetéselvonás, munkahelyi utolsó figyelmeztetés. Mert ki mert állni egy olyan könyvért, amelynek hőse egy bizonyos Charon, akinek felesége belehal a szülési komplikációkba, mivel elnöki látogatás van, és olyankor a kórházak zároltak, minden műtöt lepecsételnek és a szekuritáté veszi őket körül, az útvonalak lezártak az egyes városrészek között, nehogy valaki keresztezhesse kocsijával az elnöki autót és kinyírhasssa „népünk legszeretettebb” gyűlölt fiát. A könyv Charon bosszújáról szól, a magányos farkasról, és Y. és Iancu is jól tudta, hogy mit akar sugallni a szerző: a gazember elnököt el lehet tenni láb alól egyetlen vakmerő embernek is, aki egy jól átgondolt tervet, egy megfelelő csapdát készít. Persze, ezt a könyvet így nem lehetett volna átjuttatni a cenzúrán, ezért aztán meg kellett keverni a kártyákat. A Iancuval való hasznos beszélgetések alatt kialakítottak egy olyan formát, amelybe bevonták a nemzetközi terrorizmust, a titkosszolgálatokat, az okkult társaságokat mint terrorista fedőszerveket, és rengeteg más ötletet. Az elkészült könyvet akkor küldték el a cenzúrához, amikor az igazgató épp évi szabadságát töltötte, hogy a gyanakvó, a szekuritátét kiszolgáló alak le ne állíthassa idő előtt. Mégis elszámították magukat. A cenzúránál egy olyan sötét figurához került a könyv, aki két halálos feljelentéssel egyenértékű jelentést küldött a különböző szervezetek a könyvről. Az igazgató megérkezésekor Y.-t a párt alapszervezete elé állították, hogy „adjon számot cselekedeteiről”, hogyan merte ezt a „hazaárulásra biztató mocskot” kiadásra javasolni? Iancu azzal úszta meg, hogy ő nem volt párttag, s melleleg „csak” a szerző volt, a kiadás ideológiai javaslatának vétsége így egyedül Y.-t terhelte. Y. parádés dolgozatban utasította vissza pontról pontra a vétségeket, Nicolae Ceaușescutól és a marxizmus klasszikusaiból vett idézetekkel fedezve magát, de ez mit sem használt. Az igazgató nyomására a büntetéseket végrehajtották, s kivették a kezéből a kötetet. Iancuval azonban továbbra is konzultáltak. Arra biztatta, hogy használja ki ismerőseit és szerezzze meg a belügyi engedélyt egy jól alátámasztott memorandummal, amelyik az ő védekezése alapján készüljön el, s kerülje meg a hivatali utat. Valóban, Iancu így tett, felutazott Bukarestbe, és nemsokára visszajött az engedélyezéssel.

Közben azonban Y. újabb könyvek miatt keveredett konfliktusba a kiadó vezetésével. Tíz leadott könyvéből mindössze két magyar művet engedélyeztek neki, s tudta, ez azt jelenti, hogy év végén javasolni fogják munkaszerződésének felbontását az „alkalmatlansági” paragrafus alapján. Ezért aztán, mielőtt decemberben ez a határozat megszülethetett volna, október végén sürgősen átment szerkesztőnek a pártlaphoz, a Szabad Szóhoz. Már itt élte meg, hogy Iancu könyve mégis megjelent, igaz, újabb hatalmas fejezetek estek áldozatul az igazgató barbár dühének, aki nem tudta mire vélni,

hogy a szekuritáté engedélyezte ezt a nyilvánvalóan szubverzív könyvet. De annyit tudott, hogy azokat ott fent nem szabad piszkálni, s így a fogát szíva a méregtől, hogy akaratát nem valósíthatja meg, kiadta a könyvet, hiszen abból, hogy Ioan Iancu megkapta azt az engedélyt, arra következtetett, hogy nagyon magasra érnek a csápjai. Persze, ez nem gátolta abban, hogy a megyei propagandatitkárnak, Florescu elvtársnak el ne panaszolja, hogy íme, mi esett meg vele. Florescu elvtárs elolvasta a könyvet és ő is elhűlt. Vajon miként történhetett meg, hogy egy ilyen velejéig rendszerellenes könyvet engedélyeztek ott fönn? Nyilván csak úgy történhetett, hogy a pillanatnyi taktikai érdekek úgy kívánták, hogy ez megtörténjék. Hiszen ő is úgy esett ki Elena Ceaușescu legmagasabb kegyeiből, hogy egy szép napon a Szabad Európa Rádió már túl sokat beszélt Florescu elvtárs cenzori tevékenységéről, íróüldözéséről, s a Diktátor saját image-e javítása érdekében jobbnak látta, hogy egyik leghűségesebb és legközvetlenebb emberét vesse oda koncként a Nyugatnak, s látványosan Temes megyébe rúgja! Florescu elvtárs így tehát csak megüzente Iancunak, hogyan vette magának azt az arcátlanságot, hogy gúnyt űzzön egy első titkárból, egy bizonyos Dănică elvtársból, akit épp azokban a napokban váltottak le a megye éléről. Hiszen igaz, hogy az elvtárs hibákat követett el, de azért jó párttag volt! Iancu, sejtve, hogy ha Florescu elvtárs biztos lenne magában, nem így küldözgetné hozzá parlamentereit, azt válaszolta, ugyanazon parlamenten által, aki nem volt más, mint Doru Bulza, akkoriban a propagandaosztályon a sajtófelelős, hogy ő nem Dănică elvtársat gúnyolta ki, hanem a Piatra Neamț-i első titkár csoportját, akinek sztoriját a Scînteia-ból vette, ami részben igaz is volt, hiszen Y-nal előre kieszelték, hogy adott esetben ilyen hasonló, vagy hivatalosan elismert esetekkel takaróznak. A gülüszemű Doru elvitte az üzenetet, s nemsokára vissza is jött azzal, hogy ne képzelje őt hülyének és tudja, hogy mi az ilyen utalások célja, és hogy kik is az igazi célpontok. Ha jót akar magának és családjának, többet ne ártsa bele magát olyan dolgokba, melyek nem reá tartoznak... Értsd: a megye vezetőinek korrupciós botrányaiba... Iancu nagy híre az erre adott válaszból származott.

Iancu ugyanis azt üzenté a mindenható Florescu elvtársnak: „Ha még emlékszik arra, hogy miért repült le ide Temesvárra Bukarestből, akkor jobban tenné, ha nem ártaná bele magát olyan dolgokba, amelyek nem magára tartoznak. Ellenkező esetben ne csodálkozzon, ha holnap Csajágaröcsögén találja magát, sokkal kedvezőtlenebb állásban.” Doru Bulza szemei még jobban kidülledtek, miként egy mélytengeri halé, de továbbította ezt a kijelentést, s az telibe talált. Nemcsak ott, hanem az egész megyei aktivista-apparátusban suttozták a hírt, hogy Ioan Iancunak odafönn, legfelül, a szerveknél vannak kapcsolatai, s Florescu elvtárs hetekig mártíropofával járt, és mindenkinek elpanaszolta, hogy milyen érthetetlenek ezek a szekusok, ki tudja, milyen magasabb rendű politikai sakkhúzások céljából keresztezik néha a párt világos irányvonalát, és jaj azoknak a szerencsétlen aktivistáknak, akiket balszerencsájuk az útjukba sodor. De tenni nem mert semmit, hiszen annyit tudott, hogy a szekunak látszólag nagyon szerény állásokban is ülnek magas rangú képviselői, bizonyos hotelekben a hajlongó libériás inas őrnagy, a fizetőpincér ezredes, de a hotelportás akár tábornok is lehet – amúgy egy titkos fizetési listán, s ha a Riviérán tölti el kettős élete pihenő óráit, biztosan nagyokat köp az ilyen piti aktivistákra, akiknek egyetlen telefonnal kitörheti a nyakát. Az, hogy ilyen nyíltan megfenyegette valaki, az ő logikája szerint nem jelenthetett mást, mint hogy egy nagyon magas rangú titkos rezidenssel futott össze, aki e könyvvel bizonyosan valamilyen kombinációban van benne, amit ő nem

tud átlátni. Így aztán az Írószövetség ülésein Florescu elvtárs a legszélesebb vigyorával, de széles ívben került Ioan Iancu, és óva intette aktivistáit, hogy valamivel is keresztezzék ennek az „ügynöknek” az útját. A hírek persze a jó balkáni szokás szerint még aznap elterjedtek az egész apparátusban, s a laphoz is elhozták őket a hírharangok, azzal a jelzéssel, hogy nem ártana, ha Iancu elvtárs könyvét megdicsérné, amit Y. sürgősen meg is tett.

Most, a Facla felé közeledve a parkon át, melyet Ilie Mare elvtárs egyik elképzelése alapján ifjúsági szórakoztató parknak kezdtek átépíteni sportpályákkal, hintákkal, sziklakerttel, lugasokkal, de mint minden ilyen akció, persze ez is pénzhiányban félbemaradt a nyár végén, Y. azt kezdte mérlegelni, vajon nem fogja-e Iancu is visszautasítani, ahogyan ezt a többiek tették? Hiszen igaz, hogy ő a bőrét vitte vásárra Iancuért, de vajon ő is megteszi-e ugyanezt érte? A kölcsönösség nem is olyan természetes dolog manapság ilyen ügyekben.

A pártiskola kapujánál a szokással ellentétben megállították. Négy marcona fiatalember furkósbotra támaszkodva állt ott, s jöttére rögtön ütoállásba helyezkedtek, mintha legalábbis arab repülőgép-eltérítő terrorista lett volna.

– Hova? Ki maga?

– A Faclához – mondta Y., és elővette újságíró igazolványát.

Ketten belemeredtek a barna könyvecskébe, összehasonlították a fotóval, aztán elengedték.

– Tudja, merre kell menni?

– Gondolom. Több mint tíz évig itt dolgoztam.

Kinyitották előtte az udvarba vezető üvegajtót és Y. nem előre ment a pártiskola feljárata felé, hanem, ahogy ígérte, jobbra az épületet megkerülve, valóban a Facla felé. Hallotta: csak most csukták be a háta mögött az ajtót, s ütődtek újra a padlóhoz a hatalmas, frissen esztergált tölgyfa husángok, amelyeneket már egyes kirakattörőknél is látott szombaton. A diverziós csoportnál.

Végigment a hatalmas bukszusbokrokkal szegélyezett sétányon, majd az épület sarkánál balra fordult és az udvar hátsó sarkában álló egykori internátusi elkülönítő felé vette az útját. Mert az volt itt, amikor ebben az épületben tanítóképző működött. A beteg gyermekek elkülönítője, hogy a fertőzés ne terjedjen tovább. Most az épületben székel a Facla szerkesztősége. Mióta Y. elkerült innen, persze egyre kevesebb olyan valóban fertőző elem maradt itt, akitől meg kéne védeni a pártiskolát.

Benyitott a rozzant épületbe, végigment a folyosón, majd jobbra, az utolsó ajtón kopogtatott, ahol a Technikai szerkesztőség felirat jelezte Ioan Iancu birodalmát.

– Bújj be! – hallotta Iancu hangját az ajtón túlról.

– Szia! – köszönt be Y.

– Nahát, Y.! Te még élsz?

Iancu felállt. Megölelték egymást, mint régi jó barátok.

– Gyere, ülj le! Egyedül vagyok!

– Zso?

– Zso hazament. Mint a többség. Csak én őrzöm az épületet, mert valami dolgom van.

Zso a felesége volt. Valójában Jeaninának hívták, de Ioan Iancu Zsóra rövidítette a nevét, így aztán rajta maradt a barátok számára.

– Te, ha dolgoz van, akkor igyekszem a dolgok közepébe vágni.

– Hallgatlak.

– Te, Iancu, van neked valami jó kapcsolatod most a szekuritáéhoz?

Iancu olyan harsányat kacagott, hogy majd leesett a székről.

– Hogy kérdezhetsz ilyen marhaságot? Hiszen te ismersz engem!

– Nézd, én ismerlek, és éppen azért kérdezem.

– Csak nem dőltél be te is annak a húzásnak Florescu ellen?

– Annak nem, de bedőltem a könyved belügyi engedélyének.

– Jó vicc. Na figyelj ide, neked elmondom, mert a barátom vagy, és tudom, mennyit harcoltál a könyvemért. Tudod, hogyan kaptam meg azt az engedélyt? Nem. Persze, hogy nem. Megcsináltam azt a köztételt kizárólag a nagyfőnök idézeteiből. Vért pisiltem, de meglett. Kizárólag: a múlt hibái, harc a terrorizmus ellen, csehszlovákiai események stb., stb. Úgy, ahogy ajánlottad, a 60-as évekbeli Ceaușescu-szövegekből jókora kis gyűjteményt szemelgettem ki. Mindazt, ami a regényemet támogatta. Aztán csináltam egy kétoldalas, vonalas kivonatot. Ezt mind az ürge asztalára tettem. És mondtam, és mondtam. A pasas beleolvasott néhány oldalba és tetszett. Ekkor gondoltam egy merészet. Ne peccsételjem itt mindjárt le? Önnek úgyis sok a munkája! A pasas rábólintott, és én puff, végig lepecsételtem az egészet. Innen származik az én „magas kapcsolataim” híre. Meg hogy volt pofám ezek után Florescu elvtárrsal pókerezni. Lenyelte a békát, az én hazardírozásomat. Nem hitte volna, hogy nekem nincs legalább egy fullom, pedig bizisten egy rohadts kis párom sem volt.

– Szóval hazardíroztál.

– Igen. Muszáj volt. Kellett a pénz a gyerekre, meg a műtétemre. Nem volt más választásom. Mindenáron szükségem volt arra a néhány ezer lejre.

– De azelőtt voltak kapcsolataid!

– A rendőrséggel. A katonasággal. Volt szekusokkal. De a szekuval élőben csak kellemetlen összeütközéseim.

– Hogyan?

– Hogy hogyan? Hát te nem tudod, hogy börtönbe zártak, mert nem akartam belépni a szekuritáé kötelékébe?

– Nem.

– Havi kétezer lejért kell itt ülnöm egész nap két egyetemi diplomával a zsebemben, mert rajta vagyok a haza ellenségeinek listáján. 35 évre ítélték az elvtársak.

Y. úgy érezte, hogy megindul vele a szék, s akár egy tutaj, alázódul a zátonyok közt, a zuhogókkal teli hegyi patakmederben.

– Nem tudtam semmit.

– Hát hol élsz te? Itt a kollégák mind tudják, tudták. A felvételelemnél ez irtó szálla volt, Iliescu elvtárs szerencsére elfogadta azt a papírt, amit bemutattam, s amelyben 1965-ben elnézésemet kérték és rehabilitáltak. Így maradhattam itt. De tudod, hogy utána kitették a szűrőmet s nem akartak visszavenni. Vagy ezt sem tudod?

– Valamit hallottam. De az a börtön még mindig nem megy a fejembe. Miért csuktak le?

– Azt tudod, hogy repülő voltam? Repülő instruktor és berepülőpilóta. 1958-ban, ha jól emlékszem, a szekuritáé rátette a kezét a teljes repülésre. Felvetették, hogy mindnyájunknak az

állományukba kell lépünk a mi repterünkön, Aradon. El is mondták, mi lenne a dolgunk. Gazdag pasasok csempészése, illetve kinyírása, ha megkaptuk a pénzt. Egyesek természetesen megme- nekülnének, hogy legyen a műveletnek fedezete, hitele, de akiket nem akartak, azokat a Napóleon- aranyaik kicsalása után olyan helyen kellett volna földre rakni, hogy a magyar határőrök nyírják ki őket. Én megmondtam, ebben nem veszek részt, felmondok. Ők: gondoljam meg magam. Én: nem. Minden szombaton hazajártam Temesvárra. Velem küldték a papírokat is, ami épp összegyűlt. Általában délben jöttem el, a déli vonattal. De egy szombaton a főnököm azt mondta: indulj el reggel. És vidd a pisztolyodat is. Ők gyűlésre mentek. Csak később tudtam meg, akkor derült ki, hogy akciójuk, amit előre megjósoltam a repülő- és pilótaállomány alapján, csődbe fulladt. Az egyik gépet lelőtték, a másik lezuhant. És bűnbak kellett nekik. Én erről mit sem tudtam. Beraktam a fegyvert a szekrényembe és nem vittem magammal, mint ahogy máskor sem szoktam. Temesváron már láttam, hogy zrí van. Kocsi várt.

„Na, mi van, csak nem akartok letartóztatni?” – kérdeztem. A kocsiba tuszoltak, majd a főnökhöz, Steskalhoz. „Valld be, te vagy az áruló!” „Elvtársak! Maguknak agyukra ment a nyári meleg!” „Hol vannak a papírok?” „Önök vették el tőlem az állomáson!” „Hol a fegyver?” „A szekrényemben!” „Hol a lőszer?” „A szekrényemben.” Beverték tíz napra a pincébe, hogy jöjjön meg az eszem. „Állj be hozzánk!” „Nem.” Tíz nap múlva kiengedtek. Visszamentem a reptérre. Akkor tudtam meg, hogy csődbe ment a vállalkozásuk. Nem tudtam magamba fojtani a véleményem. Néhány nap múlva egy gépet vettem át a szerelőktől. „Kész” – mondták. Átnéztem. Rendben. Felszállok. Alig írok le egy kört, érzem, hogy a motor most esik szét. Gyorsan a föld felé. Kényszerleszállás. Már három méterre voltam csak a földtől, amikor puff, az egész szétesik. A gép fejre áll. Derékban mindenem összetört. Akkor szereztem be a lábaimba azokat a traumatizált ereket, amelyek nyomát máig is viselem. Vizsgálat volt, persze, s kiderült, hogy a szerelők csak kézzel rakták be a motort rögzítő csavarokat. „Véletlenül.” Véletlenül pont abba a gépbe, amit nekem kellett volna kipróbálnom. Ha magasabban vagyok, akkor egy tányérba gyűjthetik össze maradványaimat. Hat hónapig a kórházban voltam. Aztán újból jöttek. „Utoljára kérünk: állj be közénk!” „Nem.” A kórház kapujából egyenesen a vizsgálati fogházba vittek. 35 év gyűlt össze. Úgymint: tiltott fegyverviselés, a szolgálati fegyver elvesztése, hazaárulás, tiltott határátlépési kísérlet, hivatalos titkok kiárúsítása idegen ügynököknek és a többi. De még ekkor sem tettek le az elképzelésükről: „Gyere hozzánk, s szervezd meg te az embercsempé- szetet!” „Nem” – mondtam – „nem”. Tudtam, hogy aki egy ilyen dologba belekezd, annak nem lehet hosszú élete. Mert ha a nyomokat kell eltüntetni, vele kezdik. Végül bíróság elé állítottak. Elítéltek. Másfél évet ültem le. Utána valamilyen amnesztiával szabadultam. De nem vettek már fel sehol a repüléshez. Még szerelőnek sem. Ekkor vettem az újságot, és munkásállásokat kerestem. Apróhirdetéssel. Így jutottam el a nyomdába. Onnan küzdöttem lassan vissza magam. 1965-ben kaptam egy szép papírt, hogy rehabilitáltak. Ekkor már mehettem esti egyetemre is. Mert nappal dolgoznom kellett, hogy eltartsam a családomat. Szóval így volt az én jó kapcsolatom a szekuval.

Y. leverten pillantott Iancura.

– Nem túl vidám történet.

– Nem.

Hallgattak.

– De miért kellene neked szekus ismeretség?

– Ah, így tárgytalan.

– Csak nem te kerültél bajba? Nálam a pincében vagy a faskamrában elrejtőzhetsz!

– Nem rólam van szó. A közös barátunkról, Z.-ről.

– Mi van vele?

– Eddig sejtettük, de ma már biztos, hogy tőlem hazafelé menet szombat éjjel elfogták.

– Az bizony kurva rossz helyzet. Azok az emberek, akiket te is ismersz, ebben az ügyben nem segíthetnek. Túl kicsi fiúk.

– Én is így gondolom. Azért reménykedtem abban, hogy általad valami magasabb kapcsolathoz jutok.

– Általam? Nagyon magas protekcióm van. Az a szakállas. Ott az égben. Eddig rajtam tartotta a szemét. Beajánlhatlak esetleg hozzá.

– Köszí.

Y. felállt, kezét nyújtott, de Iancu elhárította.

– Legalább a kijáratig elkísérlek.

Végigmentek a sötét folyosón.

– Láttad az őrangyalainkat?

– A furkósbotosokat?

– Aha. Tegnap szerelték fel őket az elvtársak. Ha láttad volna, mekkora pánikban voltak. Ma már kissé lehiggadtak.

– Csak majdnem agyonütöttek, amikor beléptem a kapun.

– Nem csoda. Ha olyan ritkán jársz felénk.

– Nem járok, mert nem hoz szerencsét ez az épület.

– Na, azt majd meglátjuk. Remélem, hogy a barátaidra és rád is ügyel majd az az öreg szakállas.

Mellesleg, majdnem elfeledtem. Gyere, mutatok egy hadititkot!

– Hadititkot?

– Ühüm.

Néhány lépést tettem az épületet körülvevő bodzabokros bozótban.

– Ez az – mondta Iancu és megmutatta a pártiskola udvarát a szomszédos elemi iskola udvarától elválasztó drótkerítést. – Szép kis lyuk, nemde?

– Az, lyuk, még hozzá szabályosan kivágva és álcázva!

– Az elvtársak csinálták. Még hétfőn. Mert a bunkósokat nem tartották eléggé meggyőző fegyvernek. Gondoskodtak hát a visszavonulás útjairól. Ha a tüntetők éppen feléjük jönnek, a sok görény mintegy húsz ilyen lyukon pucol majd a kerteken át.

– Jól mondd. Görények.

Kezet fogtak.

– Reméljük, hogy találkozunk még.

– Igyekezzünk nem olcsón adni a bőrünket.

*

– Halló, itt Vlad! Keressék elő a föld alól is Teodoru ezredest!

– Rögjön! Itt van Nuță tábornok elvtárs előszobájában!

– Igen, Teodoru!

– Te, Teodoru! Hát nem sül le a képedről a bőr? Ilyen jelentést küldesz te nekem? Hogy nincs külföldi kém? Hát elfeledted a munkád ábécéjét, te ökör! Hogyan képzeled, hogy én mindazok után, amit előadtunk, most ezzel az eredménnyel állítok be a feljebbvalóimhoz? Az Elvtárs kitekeri a nyakamat! De előbb én tekerem ki a te nyakad! Hát elfelejtetted már, mit igényelt tőlünk a legfelső vezetés?

– Tábornok elvtárs! Ez az igazság. A komputer is igazolta. Sorry. Nem tudok olyan eredményeket kitalálni, amelyek tetszenek. Egyelőre.

– Szóval így? Nem akarod teljesíteni a hazád iránti kötelességed?

– Ugyan Iulian, hagyja ezt a hegyi beszédet. Nem a KB-ban van! Csak elvtársak közt.

– Tudd meg, hogy ezért megfizetsz! Megfizetsz! Ezt nem úszod meg szárazon!

– Várom az utasításait!

– Gazember!

Teodoru lecsapta a kagylót és mosolygott magában. Elsősorban azért, mert sikerült jól kiborítani Iulian Vladot, aki nagyfiúnak képzelet magát, de csak általa és még két-három ember által az, aki. Másodsorban azért, mert a beszélgetésbe becsempészte az „egyelőre” szócskát, mely mentőöv lehet, ha mégis az albanizálódási út győzne. Akkor vissza lehetne hallgatni a szekuritáté fonotékájából, a rövid távú memóriából, s igazolni lehetne, hogy ő csak azt állította, hogy egyelőre nincs még embere. De a hét végén bármikor előrángatná a kért tanúkat a Nicolae Ceaușescu által megálmodott Nagy Perhez, s nem csupán meg lenne bocsátva minden, de biztosan ő lenne a nagy ész is. És végül elégedett volt ezzel a beszélgetéssel azért, mivel bele tudott építeni néhány olyan figyelmeztető információt is, amely kódoltan tudtára adja Iulian Vladnak, hogy a helyzet kritikus, a rendszer agonizál. A Megoldást immár nem a KB-ban kell keresni. Biztos volt abban, hogy a tábornok veszi a lapot.

Felberregett a belső telefon.

– Macri! Teodoruval!

– Igen, Teodoru!

– Mit mondtál te Vladnak? Teljesen kiborult!

– Én? Az égvilágon semmit. Az igazságot.

– És?

– Nem tetszett. De azt hiszem, kénytelen tudomásul venni.

– Jó, jó. Vlad üzeni, hogy bocsánatot kér. Erre nem számított.

– Képzelem. De most már legalább tudja, mihez tartsa magát!

– Sokkterápia?

– Igen. Nagyon hasznos.

Letette a telefont. Nem volt miért folytatni. Macri még elszólná magát. A fő tehát, hogy Iulian Vlad is értse a helyzetet. Nem a KB-ban, hanem az aktivisták közt kell keresni a pártfogót, Iliescut. Mert biztos volt, hogy a tegnapi esti ballépés után a halotteltűntetéssel, meg az egyetemisták tegnapi délutáni hazaküldésével a balfácánok elkövették azt a két visszafordíthatatlan hibát, amelyet semmiképpen sem

lett volna szabad elkövetni. A holtak eltüntetésével végleg a fejükre gyűjtják a tetőt Temesváron. Most már nem lehet megállni, mert a gyilkosságot hullarablással tetézni, az gyász helyett a vérbosszú egyenes kiprovokálása; az egyetemisták hazaküldésével pedig felszámoltak ugyan Temesvárott egy jelentős feszültséggócot, de megtörik a hírzárlatot, s ez azt jelenti, hogy legkésőbb szerdán délután, csütörtökön reggel az egész ország tudni fogja azt, amit eddig sikerült titokban tartani az interurbán telefonhívások szétkapcsolásával, a vonatok kiürítésével, az utasforgalom megszüntetésével. A bocsánatkérés azt jelenti, hogy érti a helyzetet. Tudja, hogy most dönteni kell. Hiszen a késlekedéssel valamennyiük jövője forog kockán.

*

Y. legépelte Bárányi László Ildikó nevében a Köri krónikát és bevitte a főnökhasszonyhoz, ahogy szokta.

– Nagyon jó – mondta. – Kell most a semleges anyag nagyon. Holnap ugyanis ki kell vennem minden tervteljesítési anyagot, amit már megrendeltem és el is készült. Semmit a termelésről! Ezt te érted? Tegnap csak termelés, ma semmi termelés! A megyénél teljes a fejetlenség. Még szerencse, hogy elő tudtam vakarni egy régebbi anyagodat arról az Antarktisz-utazóról, amit akkor nem hoztunk le, mert túl meleg ősz volt, vártunk a télre. Na, most jól jön. Egy kis pingvin, egy kis fóka. Nincs más is a tarsolyodban?

– Ha jól emlékszem, akkor a pingvines mellett írtam ólommérgezésről is. Hogy ne egyenek az emberek az út mentén termett gombát, szedret, málnát, mert a benzin ólma ott gyűlik össze...

– Még mit nem gondolsz... Halál? Most?...

– Mégpedig ólom által. Igen aktuális...

– Menj, mert odacsapok – suhintott felé egy kézirattal, és viccesen megfenyegette az ujjával. – Ne rosszkodj, hékás!

– Én? Az élet játszik velünk rosszízű játékot.

– Na, ne politizáljunk.

– Ne is. Van még valami más feladatod számomra?

– Liebhard bácsit ma temetik. Nekem kéne a beszédet mondanom a vezetőség részéről, de tudod, hogy nem tudok azóta temetőbe menni...

Y. bólintott. Tudta, hogy férje tragikus halálára gondol, akit kórházban ért a szívroham, s mégsem sikerült megmenteni. Két infarktus gyors egymásutánban a hazai terápiás viszonyok közepette kivédhetetlen volt.

– Szóval menjek el és helyettesítselek?

– Igen. Te olyan szépen írtál az öregről, hogy valósággal beléd szeretett.

Y. bólintott. Az érzés kölcsönös volt. Amikor a feladatot megkapta, eléggé berzenkedett magában, hogy mit fog írni, hiszen a dicséretekkel teli van a padlás, de a jóisten sem kíváncsi rájuk. Csak abban reménykedett, hogy lesz az öregnek valami mondanivalója számára. És volt. Ahogy elfeledte a mindennapokat és beszélni kezdett a múltból, amikor az Uralban vagy Kazahsztánban a szénbányában dolgozott, hiszen a „bűnös néphez”, a némethez tartozott, amikor megtudta, hogy Reiter Róbert hogyan lett Franz Liebhard, valósággal felvillanyozódott. Most már nagyon érdekelték Reiter Róbert néven magyarul írt avantgarde versei, a Kassák-levelek, a Ma különös példányai. Ekkor már tudta, hogy ezt

az embert nem azért kell megénekelni, mert biológiai órája ilyen hosszú életet adott neki: 89 évet, hanem azért, mert bujkálva és rejtőzködve is megőrizte emberségét. Megpróbálta a legtöbbet adni magából az embereknek, amire akkor képes volt, és amit akkor adni lehetett. Sorsában rokon vonásokat érzett, ezért aztán nem csoda, hogy kitűnően sikerült az a cikk.

– Jó, akkor tehát délután én megyek el. Hánykor lesz?

– Azt hiszem, négykor. Vagy fél ötkor. De jobb, ha felmész a németekhez és tőlük kérdezed meg.

– O. K.!

Y. kivonult és a folyosón végighaladva elindult a németekhez. Itt voltak egymás felett, mint egy szendvicsben: a földszinten a szerbek, az első emeleten a magyarok, a másodikon a németek, a harmadikon a központi sajtó tudósítói. A román kollégák egy külön szárnyat építettek az alapépülethez, amely valaha a Magyar Ház volt, s Z. szerint atyja is fizette hozzá a téglapénzt, hiszen az itteni magyarság fizetéséből téglánként rakták össze a pénzt erre a házra. Aztán jött a jó kis kommunizmus, a MADOSZ vezetőit vagy beolvasztották, vagy lecsukták, a MADOSZ-t feloszlatták, a házat pedig, mint gazdátlan esernyőt, talált tárgyként vette el a párt.

A főszerkesztő-helyettes Pálffy, aki csodálatos magyar neve ellenére egy kukkot sem tudott magyarul, az irodájában volt.

– Fél ötkor! Természetesen 16:30-kor – magyarázta Y.-nak. – De nem Marikának kellett volna beszélnie?

– De igen. Csakhogy ő nem bírja a temetőt, így engem delegált maga helyett.

– De ezt jóváhagyták vajon?

– Valószínű. Ellenkező esetben nem küldene.

Pálffyt nem nyugtatta meg túlságosan a válasz, s látszott, hogy Y. eltávozása után bizonyosan végigtelefonálja az „illetékeseket” az Írószövetségtől a megyéig. Sőt talán a szekuig. Hiszen Y. egyszer már megtette, hogy letiltás ellenére beszélt Izsák László öreg illegalista harcos és író temetésén. Délelőtt akkor még minden rendben volt, minden jóváhagyás megvolt, de aztán öccse, Izsák Samu a lakás rendezése közben felfedezte, hogy a bátyja íróasztala fiókjában egy pisztoly lapul. És egy doboz töltény. Ahelyett, hogy kívárta volna az éjt és a legsürgősebben a Begába dobta volna a fegyvert, azt tette, amit egy törvénytisztelő honpolgár tesz. Megfogta a fegyvert és a löszert és bevitte a párthoz, hiszen megtalálta azt az egykori engedélyt is, amelynek alapján az ötvenes évek elején ezt a fegyvert a párt kiutalta bátyja számára, mint régi és veszélyeztetett illegalistának. Ott aztán kitört a pánik. Hiszen ez azt jelenti, hogy még vannak, lehetnek rejtőző fegyverek. És ha valaki gondol egyet és az Elvtárs ellen fordítja? Előbb a temetést is letiltották, majd csak az illegalistáknak kijáró nekrológ megjelenését, végül a hivatalos beszédekét. Y. mégis beszélt. Azzal magyarázta később, amikor felelősségre vonták, hogy intett az Írószövetség vezetője felé és az visszaintett. Ezt ő úgy értelmezte, hogy a beszédekre vonatkozó embargót is feloldották, ezért aztán beszélt. Nem tudta, hogy ez a magyarázat mennyire vált be, annyira mindenesetre, hogy a szeku nem zargatta érte. És a főnökasszony nem áttallja, íme, újra elküldeni beszélni.

Ha már itt volt fent, benézett a Vastag Hanzihoz. Hanzí is magyar nevet viselt, de német nevelést kapott, talán viszonzásként azokért a pofonokért, amelyek az édesapját érték MADOSZ-aktivistaként s majd utána. Az öreg kétnyelvű volt, mint a bánságiak közül sokan, felesége szín német, így aztán

mindig annak vallotta magát, amit érdeke éppen diktált. Hiszen rúgták ki az országból magyarsága miatt; Magyarországon „kódis oláh” volt, míg fel nem figyelt a III. Reich felhívására, mely munkásokat toborzott, s itt a toborzóirodán már kincsként kaptak rajta, hiszen végre találtak egy embert, aki nem könyvből „tudogatott” németül, hanem anyanyelvi szinten beszélt mindkét nyelvet, s így ideális tolmács volt. Utána menekülnie kellett, mert „kollaboráns” volt, aztán azért, mert nem volt kollaboráns az új rendszerrel. Hansnak tehát volt kitől kapnia élettapasztalatot, még mielőtt belekóstolt volna az életbe.

Hans azonban nem volt az irodában, valamilyen mezőgazdasági ügyben küldték ki, ugyanis ez a feladat jutott ki neki a lapnál, bár végzettségére nézve angol–német szakos volt, s hobbija a pszichológia. De hát mit számított itt a hozzáértés? A lényeg az volt, hogy hibátlan, nyelvtanilag hibátlan mondatokat állítson össze, s lehetőleg minden második mondatában idézze a „nép nagy fia”, a „Kárpátok Gényusza” legutóbbi idevágó irányelvét, s akkor az újságíró már jó volt. Rossz akkor, ha a saját fejével gondolkodott, s elbocsátandó, ha valamilyen hibát vett észre és azt le is merte írni. Főként abban az esetben, ha az a hiba valamilyen elvtársra, vagy annak valamelyik rokonára vonatkozott. De mivel senki sem tudhatta pontosan, hogy ki kinek a kicsodája, akkor alhattál nyugodtan, ha nem írtál kritikai cikket, csak „rendelésre”. De mivel a rendelések esetében a kritikai cikk éle rendszerint éppen azok ellen irányult, akik nem a bűnösök, hanem az áldozatok voltak, a legjobb dolog volt újságíróként, ha az ember elfeledte a kritika szó létét is, s ehelyett olyan semleges területekre menekült – irodalom, művészet, tudomány –, ahol mindig lehetett olyan témákat találni, amelyeket, ha nem is teli szájjal, de azért érdemes volt dicsérni.

Visszaért az emeletükre. Az ablaknál Brîndușa állott Graur Janival. Amikor meglátták Y.-t, rögtön intettek feléje, hogy csatlakozzon hozzájuk.

– Valamit tenni kéne – mondta Brîndușa –, mert megfojt már ez a locsogás! Hogy úgy teszünk, mintha mi sem történt volna! Mindig azt a nőt látom, akit valósággal kettéhasítottak a szuronnyal a megyeszékház előtt. Ezt nem lehet szó nélkül elviselni!

– De mit tegyünk? – kérdezte Graur Jani. – Mindennap kint vagyok a téren s reménykedem, hogy történik valami. De semmi. Semmi. Egyre kevesebben vagyunk! Az történik!

– Gyerekek, ne idegeskedjete! És ne hőzöngjete! Ez a játszma most már nem itt dől el, és nem ti döntitek el!

– Hát hol? Várjam, hogy a sült galamb a számba repüljön? – hadarta Brîndușa. – Hát miféle entellektuelek vagyunk mi? Szarevők, azok! Claudiu Iordăchescu, te Y., ismered, a barátnóm férje, az például méltóan viselkedett. Amikor az építészeti tervezővállalatnál az igazgató felolvasta azt a szennyiratot, amit mi kommentár nélkül nyeltünk le, sőt más feladatokat is vállaltunk vele kapcsolatban, nos, e szöveg felolvasása után Claudiu felállt, amikor a párttitkár tiltakozásra szólított fel a „vandál fasiszták ellen”. „Emberek – mondta –, ahelyett, hogy itt a szánkat tépnénk s okoskodnánk, javaslom, hogy álljunk fel és egyperces néma csennddel adózzunk a lemészároltak emlékének!” A székek hátravágódtak és nem volt ember, aki ülve mert volna maradni, mert érezte: a többiek most lincselik meg. Csak az igazgató akart valami tiltakozásfélét mondani, de éppen a pillanatban pont az intézet ablakai alatt, tudjátok, ott a Paris utcában, lövések dördültek el, golyók füttyültek és az igazgató meg a párttitkár félelmében hasra vetette magát. A tömeg ott állt egy percig, aztán elzárták az

utat Claudiu felé, aki elmenekült az intézetből, s haza sem ment. Igen, ez tett. Nem a lapulás!

– Dusika, elveted a sulykot! Hiszen látod, hogy Claudiunak is futnia kellett. Még nem jött el a végleges színvállás perce.

– De mikor, mikor jön el? – kérdezte Graur Jani.

– Meg kell mozduljon a munkásság. A tízezres tömegek. Nélkülük ez csak gyerekek játszadozása – mondta Y.

– De ki? Az az UMT? Gyávák, gyávák – mondta Brîndușa elkeseredetten. – Novemberben a gyári szekus csak úgy csinált, „nana”, és máris elfutottak, vissza a műhelyükbe.

– Csakhogy most nem azonos a helyzet. A holtak. A holtak megváltoztatják ezt az ábrát. A holtak a sírból állnak bosszút. Ők az új mozgalom tántoríthatatlan szervezői. Mert bosszúért kiáltanak. És melyik apa, melyik anya, melyik gyermek, melyik testvér képes ellenállni a síron túlról jövő parancsnak? Ez a lázadás következő szakaszának vezérkara. Az a sok száz halott. Az nem alkuszik. Biztosan újrakezdi. Újra fogják kezdeni.

– Szeretnék hinni neked – mondta Brîndușa –, de már semmiben sem tudok hinni.

Valaki jött a lépcsőházban. Elhallgattak. Luzian Geier, a német lap kulturális rovatvezetője volt.

– Most telefonáltak otthonról. A Józsefvárosban áll a bál. Az ELBA sztrájkba lépett. Az Electromotorban is nagy a nyugalanság. A katonaság körülvette a gyárakat.

– Lőnek?

– Még nem. De ki tudja, mi lesz később. Hogy jutunk ma haza...

A három beszélgető összenézett.

*

Daru Tihu őrnagy úgy állt Teodoru előtt, mint egy kisfiú.

– Szóval maga egy egyetemi tanár kieresztését kéri? Hogy került ebbe a csürhébe egy egyetemi tanár?

– Tiszta véletlenből. Egy barátjánál volt, s onnan hazafelé menet fogták el...

– Biztos?

– Biztos. Leellenőriztettem. A dossziéhez csatoltam a helyszíni szemlék eredményeit. Kihallgattuk a szomszédokat, a nyomdát...

– Miért a nyomdát?

– Ott dolgozik a barátja, aki újságíró. Aznap szolgálatos volt, s ilyenkor a kislánya őrzésére ezt a barátját hívja meg, aki agglegény és imádja a kislányt.

– Aha. Az újságíró elvált?

– Nem. A felesége autóbalesetben halt meg.

– Értem.

– Szóval beszéltünk a szerkesztőséggel, az újságíróval, a Politechnikai Intézettel, ahol dolgozik, és mindenütt a legjobb referenciákat kaptuk...

– De miért viseli úgy a szívén ennek az embernek a sorsát?

– Nem én. A főnöke. Aki mellel a legjobb informátorunk. Neki kell a beosztottja. Valami sürgős munka Bukarest számára.

Teodoru hirtelen érteni kezdte a helyzetet. A beosztott nyilván a fej, s a főnök most izgul, mert

egyedül semmire sem megy. Kuncogott magában. Nagyon ismerős volt a helyzet.

– Az ügyet Aron professzor, a nagy akadémikus is támogatja. Ez az elvtárs – ezt én derítettem ki – valami sztoikus láncon dolgozik az Elvtársnő részére...

– Aha!

Most már teljesen világos volt a képlet. A szórakozott professzor ballag hazafelé, esze ágába se jut, hogy ilyenkor nem jó az utcán kódorogni, a fiúk egy-kettő elcsípi, mielőtt megmukkanhatna, s bevágják a sittre. De ez a sittre vágás fennakadásokat okoz a teljes vonalon. Hiszen a szórakozott professzorból élnek itt nem is kevesen. S ha nincs fej, hát leáll a tudomány. A sok tudós nem tudja szállítani felfelé a hierarchia lépcsőin az újabb ötleteket, hiszen egyik sem a saját agyából él meg. Csakhogy erre addig nem derült fény, amíg mellettük volt a szürke kis asszisztens, akitől a jó écák származtak, most azonban szorul a hurok. Minden lelepleződik, ha nem kerül elő a kódorgó szórakozott emberke. Isteni szüzsé egy habos kis vígjáték számára.

– Akkor aláírja? – kérdezte reménykedve Daru Tihu.

Teodoru végigmérte. Úgy látszik, ez meg amazoknak lekötelezettje szőröstül-bőröstül. Na ja. Biztos a Politechnika mérnökei tervezték meg villája különleges egyedi darabjait. A híres tanműhely legyártotta termelési gyakorlatban, és akkor filléres ellenszolgáltatásért kerülhettek e fafej birtokába. Utálta ezt a fajtát, ezért úgy döntött, hogy mielőtt az aláírást megadná, még megtáncoltatja.

Letette a golyóstollat.

– Nem írja alá? – hökkölt hátra Daru Tihu. – De miért?

– Csak. Látni akarom.

– Rögtön intézkedem, hogy behozzák!

– Nem sürgős.

– De akkor hogyan...

– Délután úgyis tervbe vették, hogy újra kihallgatják a letartóztatottakat, nemde?

– Igen, igen.

– Láttam, a milícia oldalán kiürítettek egy egész folyosót.

– Úgy van.

– Van közöttünk olyan, akinek esetében lehetőség van a kihallgatás észrevétlen követésére.

Mondjuk, egy hamis tükör mögül?

– Nem, nem tudom. De nálunk van ilyen.

– Helyes. Akkor ne zavarjuk meg a rendes programot. Mondjuk hétre, este hétre hozassa be ide. S majd utána döntök. Leléphet!

Daru Tihu úgy állt fel, mint akit fejbe vágtak. Ujjai remegtek, nem tudták egybefogni a kibomlott dossziét.

– A dosszié marad! – kiáltott rá élesen Teodoru. Daru Tihu rámeredt, látszott, hogy most már semmit sem ért. Amikor kitámolygott Teodoru ezredes nagy elégedettségére, majd elvitte az ajtófélfát.

*

LUGOS, Bánság, 60 km-re Temesvártól

- Segítség! Jaj nekünk! Küldjenek tankokat! Végünk van!
- Mi ez a jajveszékelés? – torkolta le Ion Toman. – Beszéljen értelmesen!
- Jönnék! Jönnék! – nyüsztette páni félelemmel a hölgy, Lugos polgármestere.
- Kik jönnek?
- Hát a fasiszták! A huligánok!
- Hol?
- Lugoson, a főtéren a párt elé!
- Fegyveresek?
- Nem, de zászlójuk van! És kiabálnak, olyan borzasztóan kiabálnak!
- Mit kiabálnak?
- Le vele!

Ion Toman most már élvezte a helyzetet.

- Na és?
- Hát hogyhogy? Azt mondják: „Le vele!”
- Értem. És maga miért nem fogad szót?
- De kérem – a nő láthatóan szóhoz sem tudott jutni – ...én, itt... én itt a pártot képviselem...
- De nem maga a párt! Menjen és beszéljen velük!
- Én? Én?... Ezek széttépnek!
- Nem szakad olyan könnyen az ember!
- Ön tréfál?
- Nem tréfálok. Komolyan mondom!
- De Toman elvtárs, ha nem küld rögtön erősítést, ezek megdöntik a rendszert!
- Milyen katonai erők védik a székházat?
- Egy szekuritáté osztag.
- Ott a parancsnok?
- Itt van.
- Adj a telefonhoz!
- Ionescu hadnagy, a szekuritáté zászlóalj lugosi osztagának parancsnoka, jelentkezem!
- Hát ide figyeljen nekem, Ionescu! Nyissa ki a fülét! Bármit is mondanak magának, csak akkor lő, ha a tömeg megpróbál behatolni az épületbe! Világos?
- Világos!
- Ha tüntetnek, hát tüntetnek, az az aktivisták gondja, hogy meggyőzzék őket. A maga feladata, hogy őrizze az épületet és ne engedje, hogy betörjenek és garázdálkodjanak! Ennyi! Világos voltam?
- Világos, főparancsnok elvtárs!
- Na, akkor így legyen. És ha az a hisztérika tovább sikoltozik, akkor felhatalmazom, hogy öntse nyakon egy kancsó vízzel. A parancsomra! Értette?
- Értettem! – mondta a tiszt, s a hangján hallatszott, hogy alig tudja visszafojtani a röhögést.

*

A sír betonvályúja ott állt előttük. Kétoldalt a sárga agyagos föld kupacai, rajtuk keresztben két szál kopott, töredezett, ráfokkal egybefogott deszka, s a teher: a koporsó. A pap sietett, hiszen a

Buziási út túlsó végéből ütemes kiáltozás hangja hallatszott, lövések, majd a TAB-ok immár jól ismert fémes zörgése csattogott végig az úton. Anghel Dumbrăveanu, az Írók Egyesülete nevében rövidre fogta a beszédet, és Pálffy Tóni is erősen igyekezett, szemével kapkodva kereste a támpontokat, nézte, hogy mily magasan is áll szónoki helyén, nem lesz-e ide belövés?

Mint Pálffyval tisztázták idejövet, Tóni nem beszélt németül, csak románul. „Arra van engedély”, ismételte makacsul. „Én magyarul fogok beszélni” – mondta neki Y. „Fütyülök az engedélyre!” Pálffy és Steinné összedugták a fejüket, mérlegelték a helyzetet, de aztán végül mégis bölcsebb végén fogták meg a kérdést: Tóni románul beszélt, általános közhelyeket, ebből nem lehet baj.

Y. érezte, hogy amikor magyarul megszólal, szinte megfagy a levegő.

– Róbert bátyám!

Engedd meg, hogy így szóljak hozzád, Róbert bátyám, hiszen az utóbbi években összejöttünk, s én úgy érzem magam, mintha valóban a bátyám lettél volna! Azon a nyelven szólok hozzád, Róbert bátyám, amelyet gyermekkorodban tanultál, az utcán szedted fel, a Behella és az öreg Bega közti vizes területen, ahol tavasszal és ősszel vízben álltak a pincék, és ti, gyermekek, a török pasák rejtett kincsét kerestétek a sörgyár alagsoraiban, a Hold utca dohos vermeiben, üregeiben. Azon a nyelven szólok hozzád, Róbert bátyám, amelyen először eszméltél költőnek, s mert költő voltál, nem lehettél máshol, mint a szabadság oldalán!

Ebben a pillanatban kezdtek el újból lőni. Előbb géppisztolyok sortüzei vibráltak, sírt a levegő a fejük felett, aztán a nehézgéppuskák kaffogása kapcsolódott bele a koncertbe.

– Tudom, te nem húzod be a nyakad, nemcsak azért, mert leterített a halál, nem húzod be a nyakad azért sem, mert túl sok ilyet láttál, túl sokszor láttad már a szabadság megtiprását életedben. Mert oly korban éltél, amikor az ember vagy gazemberré vált, vagy meglapult. Elrejtőzött. Bújócskázott az üldözőkkel, akik mindenfelé keresték az igaz embereket, hogy szemükbe szegezzék e kérdést: „Megfeszítenéd-e a szabadságot?” Aki igennel válaszolt, azt életben hagyták, mert az lélekben már gazemberré vált, azt korrumpálták, aki hallgatott, azt megölték, hiszen becsületes ember volt, még hitt a szabadságban. Ezért a jóknak egyetlen lehetőségük volt a túlélésre: bújócskázni az üldözőkkel, soha nem kerülni olyan helyzetbe, hogy válaszolni kelljen.

Itt fekszel előttünk és látom, tested mint hatalmas felkiáltójel tiltakozik a kérdésre, amit most tesznek fel neked: „Nem!” „Nem!” – mondod.

Értjük az üzeneted, Róbert bátyám. „Nem!” Ezt fogjuk mondani: „Nem!” A te nevedben is.

Ezért ne kérdezd, kiért szól ez a megkonduló lélekharang: érted szól, értünk szól!

A lélekharang valóban megkondult. És a golyók egyre alacsonyabban süvítettek a kerítés felett. Y. mégis csak arra a pillanatra hajolt le, amikor egy kis sárga göröngyöt vett fel, hogy az öreg koporsójára dobja.

*

A kormánytelefon felvívijogott.

– Hé, Toman, mi van nálatok? Lángban a megye! – hallotta Emil Bobu rémült hangját.

– Túlzás.

– Miért nem küldesz katonai segítséget?

– Mert ez nem katonai kérdés.

– Hanem?

– Ez politikai kérdés! Kérem a vezetést, hogy hozzon politikai döntéseket, politikai megoldásokat. Ennek, ami történik, ugyanis semmi köze sem a magyarokhoz, sem az oroszokhoz! A gyárakban a munkások sztrájkolnak és tüntetnek! A katonaságnak nem lehet feladata, hogy a követeléseiket megoldja. Kész. Ha a katonaságot fel akarjuk még használni a haza védelmében, akkor javasolom, hogy sürgősen vonjuk vissza a kaszárnnyákba. Ellenkező esetben nem vállalok felelősséget a katonaság harci szelleméért. Ezt közölje az Elvtársnővel is.

*

Teodoru a tükör előtt ült. Előtte a papír. Daru Tihu alázatos képe. De nem tudta elszánni magát. Nem tudta megmondani, hogy miért, de hírszerzői ösztöne azt súgta: nem. Az egész eleinte csak e szolgálalkú bosszantására szolgált, meg a tucatnyi hasonló szolgálalkú bosszantására, akik mint a piócák végtelen láncba lógnak ezen az alakon, aki nyilván mindnyájuknál okosabb, de ugyanakkor maflább is, ha hagyja, hogy mind korlátlanul kiszipolyozzák. Ezt így hitte. De amióta meglátta ezt az embert a maga fizikai valójában, ezt a Z.-t, aki láthatóan élvezettel, a felsőbbrendű szellem kisdud-játékával fonta az ujja köré a süket regáti vizsgálóbíró, akit idezsúppoltak „kisebítőként”, nem is sejtve Z., hogy őt most figyelik, Teodoru ezredes egyre inkább bizonyossá vált, hogy baj van az alapképességgel. Ez nem egy olyan ember, akit a többi az áldozat élehetetlensége miatt zsákmányol ki. Nem. Ez tudatában volt helyzetének. És fölényének. És ha ennek ellenére hagyta magát így kiszipolyozni, akkor ennek oka volt. S az ok csak egy lehetett: ez a férfi is egy manipulátor volt. Olyan, mint ő. Csakhogy, mivel nem volt bent a hatalomban, akkor a túlsó parton kellett állnia. A mindentudó komputer szerint szemben nem állt. Megnézte az összes listinget, mielőtt idejött volna. Ez a Z. sehol sem szerepelt. Nem volt tagja semmiféle csoportosulásnak, nem vezettek szálak tőle Mănescuhoz, sem a csoport magyar embereihez, a Răceanuhoz, nem volt kapcsolata Iliescu reform-kommunistáihoz, nem látszott nyom arra, hogy Mihály király monarchista Nemzeti Felszabadulási Frontja iránt lenne bármiféle vonzalma, még a legvalószínűbb változat, a Román Demokratikus Akcióbizottság sem bizonyult járható útnak. Egyetlen emberrel sem volt közülük kapcsolata, még a periférikus emberek közül sem. Hát akkor? Egy önmagáért dolgozó manipulátor? Aki a játék öncélú szépségeért játszik az egész föléje épülő hatalmi toronnyal, amely azt hiszi, hogy maga alá gyúrte azt a követ, és biztosan áll e talapzaton, miközben ez a kő azzal a gondolattal játszik, hogy ledönti az egész tornyot? Fura ideológia lenne, de el tudta képzelni. Hiszen, mielőtt a szeku kereteibe lépett, őt is foglalkoztatták hasonló eszmék. Csakhogy rájött: egy egyéni manipulátor esélyei elenyészők, ha nem áll mögötte egy egész hatalmi intézmény. Így az eredmény sokkal könnyebben mérhető, észlelhető. A játék sokkal izgalmasabb. Ez mégis egy ilyen Don Quijote lenne? Nem jó. Egy ilyen extra manipulátor nem követhet el egy akkora baklövést, hogy lecsukassa magát. Talán az egész manipulátor-elmélet hibás. Tehát mégis egy egyszerű, ártatlan bárány? Egy ostoba vidéki professzor, akinek egyoldalúan fejlettek a matematikai képességei?

Nem. Nem tudott dönteni. Az egész körben volt valami gubanc, ami fölött érezte, hogy mindegyre elsiklik. Valami apróság. A tények azt mondták neki: ez az ember egy ártatlan bárány, az intuíciója viszont ellenkezett az evidenciával.

Bent leoltották a villanyt. A foglyot elvezették.

Daru Tihu szeme várakozón, egy jó kiskutya hűségével csüngött rajta.

Teodoru ezredes lassan megfogta a szabadon-bocsátási engedélyt, amelyről már csak az ő aláírása hiányzott és besüllyesztette Z. dossziéjába, majd az egészet a hóna alá csapta. Nem tartozott sem elszámolással, sem felvilágosítással ennek az alaknak.

Daru Tihu képe azonban mindent elárult. Olyan volt, mint aki vackorba harapott.

*

Ion Toman teljesen nyugodtan hallgatta az Elvtársnő hisztériás rohamait. Immunis volt. A döntést meghozta.

– Megmondtam neked tegnap: lődd szét azt a rohadt katedrálist! De te nem lőttél! Megmondtam neked: ágyúval kell lőni ezekre, máskülönben nem lesz rend! De te nem lőttél! Azt bizonygattad, hogy minden a legnagyobb rendben megy. De közben ma már nemcsak Temesváron, hanem Lugoson és Zombolyán is mozgolódtak! És holnap? Mi lesz holnap? Várjuk meg, míg fejünkre gyúl az ország?

– Ceaușescu elvtársnő! – mondta nagyon fagyosan Toman, elhagyva a kötelező „mérnök-akadémikus” jelzőket, amire önagysága roppant hiú volt, hiszen ezt a hatalom győzelmének érezte a szürke eminenciások hadserege felett. – Én megmondtam már és csak megismételhetem: Temesváron most más helyzet van, mint vasárnap. Nincs vandalizmus, nincs hivatalos épületek megrohamozása. Itt a munkásosztály követeli a jogait! És ez politikai kérdés. Jöjjön hát a Rădulescu, jöjjön Bobu, jöjjön Dăscălescu. Beszéljen velük, egyezkedjen. A katonaságot ezzel az Elvtárs által rám ruházott hatalom értelmében visszavontam a kaszárnyákba. A városban csak a kulcsfontosságú intézmények védelmére kirendelt őrségek maradnak. És amíg én élek, ezek a csapatok nem fognak a gyárakra tüzet zúdítani, bármilyen parancsot is próbálna ön kiadni a miniszterein keresztül. Minden csapat szigorú parancsot kapott, hogy a vezetők semmilyen akciót ne kezdeményezzenek fővesztés terhe alatt, amíg meg nem győződtek róla, hogy én is engedélyeztem.

Ezzel részemről vége. Itt a Pacoste, a Călan. Velük tárgyaljanak.

Jóccakát!

6. NAP

Szerda, december 20.

BUKAREST, Krematórium

A Krematórium füstje, a zsíros emberi füst szétterült a város felett, melyet a köznépi humor Ceauschitznak nevezett el. Hiszen ez rímelt Auschwitzra. A népiértásra. Mely mindig is jelen volt, de amelyik az utóbbi években vette fel legkegyetlenebb formáit, amikor a zsarnok nekilátott Bukarest szisztematizálásának. Eltörölte a földről a város építészeti stílusában legegységesebb negyedét, hogy tere legyen az új csodapalotához, adminisztratív központhoz, hajókikötőhöz, majd a falurombolás előfutáraként felszámolta a Bukarest környéki, városhoz nőtt falvakat, ahonnan a főváros zöldséggellátását biztosították a maszek termelők. Gyönyörű kis villák álltak ott, a szorgos kertész munka gyümölcsei, de Nicolae Ceaușescu gyűlölte, ha más ember boldogulását látta, nem tudta elviselni, ha paraszt lakott a villában, s nem általa kinevezett funkcionárius. Hiszen, aki csak saját erejéből teremtett meg valamit, az független volt, életveszélyes ember, mert nem hajolt naponta háromszor a földig örömében, hogy benne van az elnöki kegyben és még élvezheti ezt a házat; egy ilyen paraszt talán sohasem gondol hálatelten rá. Tehát pusztulnia kell! Jöttek hát a buldózerek! 24 óra alatt kiköltözik a megadott kényszerlakhelyre – természetesen úgy kiválasztva, hogy ne tudjon többet gazdálkodni, ne legyen alkalmas föld a közelben, sem város, ahol értékesíteni tudná termékeit, vagy pedig a szekuritáté lép közbe és elhurcolja, mint ellenállót! Öngyilkosok lógtak tízesével a gyönyörű villák bejáratánál, de a buldózerek elsöpörhették őket, és Nicolae Ceaușescu elégedett volt. Mint ahogy elégedett lehet most is, hiszen a rendszer ellenségeinek elgázosítása a legnagyobb rendben halad. A temető munkásai az utolsó holttesteket lökték a kemencébe, a holtak hamva már ott várt pléhvödrökbe rakva két kordén. Aztán az utolsó égetés is befejeződött, Baniciu ezredes kifizette fejenként a 2000 lejt és megeskette még egyszer a munkásokat, hogy hallgatni fognak, mint a sír, ellenkező esetben a szekuritáté senkinek sem kegyelmez; azok bólogattak, tudták, hogy mit beszél, hiszen nemegyszer kellett éjjel, vaksötétben gödröt ásniuk a pisztoly fenyegetése mellett, hogy a szegények temetőjében gyorsan elkaparjanak egy-két hullát, az elvtársak csak a hullagyártásban voltak ügyesek, a hullaeltakarításhoz nemigen fűlött a foguk, ezt jól tudták.

Reggel 6 volt. A kordék elindultak. Vánszorogva át a városon a Ceaușescu-korszak egyik remekműve, a Popești-Leordeni-i csatorna felé. A paranoiás elnök úgy képzelte: ezek a csatornák halhatatlanná teszik a nevét. S ez esetben nem is tévedett.

A hamu – 40 ártatlanul lemészárolt temesvári hős hamva – halhatatlanná tette ezt a csatornát.

*

Ion Toman felemelte a fejét az ajtónyitásra.

– Áh, Ön az, Călan elvtárs! Mi újság?

– Most telefonáltak Dettáról. Ott is elkezdődött. Ez már a lavina kezdete.

– Én ezen nem segíthetek! Oldják meg maguk, politikusok! Beszéljenek a néppel! Adjának neki!

Tudják maguk, ezt hogyan kell.

– Csakhogy a nép olyan dolgokat követel, amelyeket nem tudok megadni. Ők az Elnök fejét akarják.

– Ez politikai kérdés. Nem az én kompetenciám.

– Az enyém sem.

– Rendben. De a nagygyűlésre a feltételeket megteremtették?

– Igen. Pacostéval úgy egyeztünk meg, hogy az Operát és a Stadiont is felkészítjük. Aztán válasszanak, hol akarnak beszélni!

– Ki jön?

– Ahogy Ön kérte: Bobu és Dăscălescu. Meg a szakági miniszterek.

– Helyes. Végre valamiben meghallgattak.

– Az Elvtársnő nagyon csikorgatta a fogát.

– Az Elvtársnő? Elhiszem. Nem szereti, ha ellentmondanak neki.

– Azt senki sem szereti – szökött ki Radu Călan száján a meggondolatlan megjegyzés.

– Ez önvallomás? – kérdezett rá Toman.

– Igen – mondta Radu Călan, és örvendezett, hogy ilyen simán megúsza, hiszen Toman könnyen magára vehette volna, s ez ismét elronthatta volna javuló kapcsolatukat. Szerencsére, mint minden hatalmi helyzetben levő, Toman is tévedhetetlennek hitte magát, s ezért nem feltételezte, hogy a megjegyzés akár rá is vonatkozhat.

– Mit csináltak azzal a lerázhatatlan Dincával? Remélem, nem engedték neki, hogy ideküldje azokat a vonatokat a munkásgárdákkal, ellentüntetést tartani?

– Nem. Én is az ön véleményén voltam. Azt mondtam, ha most bevetik a furkósbotos munkásgárdákat Olténiából, akkor én ezt a várost képtelen leszek uralni. A maguk 2000 munkásgárdistáját az ittlévő 200 000 munkás meglincseli és ott fognak függni a lámpaoszlopokon. Ezt kívánja elérni? Mert ne is remélje, hogy jöttükre „feltámad a munkásöntudat” és az itteni munkásgárdák egyszerre megváltoztatják véleményüket és éltetni fogják a rendszert! Ez Bukarestben, az íróasztal mellett jól hangozhat a propagandaosztályon, ám semmi valóságalapja nincsen. A lincselés lehetőségének viszont van. Meg annak is, hogy közös erővel még szétverjék, felgyújtsák azt is, ami eddig épen maradt.

– Hogy viselte?

– Nehezen. Az Elvtársnőhöz futott panaszkodni.

– És?

– Az Elvtársnő újból kezdte és ismét el kellett mondani neki.

– Mit szólt hozzá?

– Hogy megmondta: itt nem lövöldözgetni kell! Neki az ágyúval és le kell rádiózni! Az államnak nincs szüksége ilyen városokra!

– Örült!

– Igen. Örült. De ő a második számú.

Mindketten hallgattak.

– Csak abban reménykedem, hogy ma visszajön az első. Ő pontosan fel tudja mérni egy ilyen tett súlyát és következményeit. Ami eddig történt, ez sem kevés, de ha megvalósítana egy ilyen megoldást,

hogy ágyúkkal lövessenek szét békeidőben egy saját várost, mely nem ért vele egyet, hát nem tudom, hogy lesz-e még a világon olyan állam, amelyik fenntartja velünk a diplomáciai kapcsolatot. Hiszen ilyesmi ma már Afrikában sem történhet meg!

– Reméljük.

*

Sorin Oprea megtapogatta a lábát. Duzzadt volt, vörös és hiába borogatta otthon már két napja, egyre csúfabb lett. Pedig a golyó épp csak súrolta. A kövezetből ugrott oda, amikor az Opera téren a feléje jövő katonákat kérte, hogy eresszék át, ott laknak a szülei a Piatra Craiului utcában! Az első sorozat a feje felett azokat a gyönyörű, fehér lámpaburákat zúzta szét, a második futás közben érte, amikor a halálos veszedelemre ébredve, hogy ezek nem vaktölténnyel lőnek, már menekült. Befutott a Palace vendéglő és a Violeta cukrászda közti benyílóba, ahol nyáron az utcai árusítás folyik színes napernyők alatt, most azonban csak egy sötét lyuk volt, a menekülés lehetősége, hiszen mint minden temesvári kölyök, tudta, hogy a benyíló jobb hátsó sarkából az udvarokon át a CFR klubhoz, vagy akár a Republicii útra is el lehet jutni. Egy fiú, aki vele ellentétes irányba futott, épp kiugrott a sarok mögül a zsákutcának látszó utcából, amibe ő beugrott – az orra előtt bucskázott fel, de nem volt idő megállni, megnézni élete első halottját. Futnia kellett, menekülni, hiszen a téren a tüntetők közül többen felismerték, „ugye maga volt, aki a Katedrális előtt beszélt, hogy menjünk a metropolitához?”, futott hát rémülten, csak most jött rá, milyen veszélynek tette ki magát szombaton, amikor vezette az embereket a városban és elindította a menetet a Circumvalațiunii negyed felé. Hiába állt be éjfél körül a munkába szombaton, hiába adtak neki a barátai a teljesítményükből, hogy fedve legyen a normája és tudjon alibit igazolni, ettől a pillanattól érezte, hogy nincs többé biztonságban, futni kell. Futott, futott kifulladásig, megállt a lángokban álló bútorüzlet előtt, ahol egy hozzá hasonló korú fiatalember hevert a vértócsában, kitapintotta ütőerét, már nem élt; aztán futott tovább, húzva a lábát, futott az életéért. Két napig nem mert a gyárba menni, úgy érezte, az Electrometal csapda lenne, ott bárki elárulhatja. Beteget jelentett, Pándi mérnök tanúsította ezt; ő hozta a híreket is, hogy mi történik, hogy a gyárba löszert hoztak, meg távcsöves fegyvereket, s a mellettük lévő részleg raktárába zárták. „Jó lenne megkaparintani őket – ábrándozott Sorin – akkor, ha jó a szeku, lenne mivel védekezni. Egy ilyen puskával tízet is a túlvilágra küldenék!” A fegyverzsákmányolás helyett azonban az éjjel teljesen bedagadt a bokája, lüktetett, és ha rálépett, csillagokat látott. Óvatosan simogatta a duzzadt lábát, latolgatta az esélyeit, hogy esetleg magától elmúlik, de nem, percről percre az volt az érzése, hogy helyzete rosszabbodik. Orvoshoz kellett mennie, bármennyi veszélyt rejt is magában egy ilyen tett. Hogy a bizonytalansági tényezőt csökkentse, csak egy dolgot tehetett: olyan orvoshoz fordul, akit valamelyest ismer. Az üzemi orvoshoz. Felöltözött tehát, vett egy botot, hogy rá tudjon támaszkodni, amikor fájós lábára kéne nehezednie, s azért is, hogy szükség esetén ne legyen teljesen védtelen. Mert nem adhatja ingyen a bőrét. Nem.

*

Ioan Savi érezte, hogy valami történni fog. Itt valaminek történnie kell. Mert elviselhetetlen a feszültség.

Megmondta kora reggel Kovács Palinak, meg Morarunénak is: „A barátaim vagytok. Ha valami történne velem, vigyázzatok a családomra, gondoskodjatok a gyermekeimről. Ahogy tudtok, segítsetek

az asszonynak. Nehéz három gyereket apa nélkül felnevelni.” Kovács Pali elsápadt: „Ennyire benne vagy a dologban? Akkor miért nem menekülsz? Elrejtőzhetsz a rokonaimnál!” Ioan Savi csak a fejét rázta. Nem, nem menekülni akart. Nem csinált semmit. Épp ez a kín égette. Hogy nem állt az élre. Hogy nem dobta ki mindazt a mérget, ami a lelkét megülte. Emiatt nem aludt már napok óta. Számba vette az érveket. A három gyermeket, az asszonyt, a lehetséges megtorlásokat. „Hetedízíglén.” Hiszen a szeku így csinálja. Még az ükunokája is nyögni fogja az ő lázadása vétkét, ha megmarad itt a kommunizmus. Hiszen a személyi adatai között ott lesz, hogy az ükapa fellázadt a Népuralom ellen, tiltakozott, tehát az utódok a génjeikben hordozzák a tiltakozás, az ellenállás csíráit – ergo megbízhatatlanok, csak a társadalom páriái lehetnek. Élő munkagépek.

Kovács Mariann, a beszerzési osztály vezetője, a főnökasszony, az udvaron volt.

– Mariann, elhoztam a fényképet!

– Gorbit?

– Nem, Gorbit nem találtam, de van egy Leninem. Jó lesz?

– Gorbi jobb lett volna, de a Lenin is megteszi. Holnap a válltáskámra ragasztom. Ha egyeseknek jó az Elvis, nekem miért ne lenne jó a Lenin? Nemde?

Nevettek.

– Te Mariann, adj egy kilépő cédulát, mert nem bírom már. Ha még itt maradok azt a rohadt FELIX-et* nézve, megbolondulok.

Alig mentek azonban harminc métert, a levegő reszketni kezdett.

– JOS CU CEAUȘESCU! JOS CU CEAUȘESCU! LE, HU, CEAUȘESCU!

Az AEM, az Optica, az Electrotimiș irányából a Buziási út teljes szélességében jött a menet. Ötezer ember, tízezer? Úristen, mindenki tudja, hogyan szól egy torok, száz torok, egy kórus, de ez fenséges volt! A szíved mélyében rejtett tiltakozást tízezrek torkából visszhangozni hallani, az mámorító volt! Ezt csak az értheti meg, akinek huszonöt évig egy hatalom pecket dugott a torkába, hogy csak akkor és azt mondhassa, amit a hatalom akart hallani. Kiköpni végre ezt a megavasodott, nyálas, bűdös torokbilincset – kéj volt! Szívet és zsigereket átjáró, elemi erejű kéj.

Ioan Savi 40 éves számítástechnikus a feje búbjától a kisujja hegyéig érezte ezt az érzést. Transzban ment a kapu felé, Mariannt valahol maga mögött hagyva, látta, hogy a Detergens gyár igazgatója a kerítés előtt áll, kitárt karokkal, mint egy Krisztus, de nem a megváltó volt ő, hanem csak a Lator, mellette a Párttitkár imára kulcsolt kezekkel, de Ioan Savi tudta, hogy ő csupán a Farizeus. Andrei elvtárs, a gyári szekus különösképpen sehol sem látszott, pedig jól állt volna neki a római katona jelmeze. Ioan Savi látta őket, de érezte, hogy nincs erő, mely megállíthatja, ezek a karok csak ködkarok, ezek a testek csak ködtestek, ezek a hatalmasságok, melyek tegnap még áttörhetetlen betonfalként tornyosultak föléjük, csak lágy fantazmák, álmokképek, áthaladt rajtuk, átlépett rajtuk, és atomjaik remegve félrehúzódtak az ő atomjai elöl. A vaskapu, a félelmetes vaskapu kitárult, a portás, a szappanokra és mosóporra vadászó Cerberus, ki csak fifti-fifti alapon hunyt szemet, most mosolyogva indítja meg az elektromotorokat, és a tömeg kitör, beleolvad a menetbe, Ioan Savi már ott az élen, az AEM-esek között, hiszen köztük is dolgozott a Mérőműszergyárban, és egy ütemre lépnek, egy ritmusra mennek, a ritmus, a ritmus az áldott, emberek, tartsátok be a ritmust, ne visszafojtva, ellihegve „libertate”, hanem lassan, kibontva, értelmezve „LI-BER-TA-TE!” „SZA-BAD-SÁ-GOT!”

négynegyedes ütemre, tágan, hogy tüdőtök kitisztuljon, és lassan, grádicsról grádicsra, emelkedjünk együtt újra a boldogság nagy beteljesítő mánora felé...

*

Az emberek az Opera felé szerettek volna menni, de Ioan Savi torkaszakadtából tiltakozott.

– Nem, emberek, nem! Korai még! Előbb menjünk a jugoszláv konzulátusra, hogy lássák, itt van az egész város, minden gyár, hogy közöljék a világgal, Belgráddal, amit látnak, hogy itt nem huligánok vannak, hanem munkás emberek, akik a jövőjükért tüntetnek! Vagy talán tévednék, testvérek?

– Nem! Nem! – zúgták a közel állók, akik megértették a szavait.

– Akkor adjátok tovább, hogy mindenki tudja, hogy mit akarunk tenni!

Míg az ingerület lassan haladt az emberkígyó vége felé, Ioan Savi jelt adott és a menet elindult az Ortopéd klinika elől, ahol a forradalom sebesültjeinek egy részét ápolták, a végtagsérülteket, a Doina park felé, hogy aztán a saroknál rögtön be is térjenek a Remus utcába, mely a Mihai Viteazul sugárúttal párhuzamosan haladt s valahol innen vagy 300-400 méterre az utca közepén adott helyet egy meghitt villában a jugoszláv konzulátusnak.

LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT! – vezényelte most már Ioan Savi karmesterként a tömeget, mely megtanulta a helyesen lélegzés tudományát és most már úgy csapódtak ki torkából a szent ígék, hogy rezonált rá minden fal, zizegtek a villanyhuzalok, az úri villák hegyes dárdájú fémkerítései, melyek „jó elvtársak” barlangjai voltak, igen, minden erre az ütemre vibrált, csak a kertkapuk mögött csaholó farkaskutyák nem értették, hol lehetnek a gazdik, akik nagy darab véres disznócombokkal etetik őket, míg a város éhezik, a kutyák üvöltöttek, a gazdáik közben lapultak a lehúzott spaletták mögött és imádkoztak, életükben először, hogy ez a tömeg nehogyan feldühödjön vérebeiket, vicsorgó buldogjaikat, fekete farkaskutyáikat látva, hiszen mire a segítség ideérne, nyársra húzhatják minden retyerutyáikkal „saját” villáik kerítésére, melyet oly sok megalázkodással, fondorlattal, árulással tettek magukévá...

A hatalmas zajra a konzulátus teraszán megjelent Szlobodan Krecskovics, a másodkonzul.

Ioan Savi felmászott a kerítésre, mint egy pódiumra, nagy nehezen csendet parancsolt, aztán a szerbet a románnal keverve megpróbálta előadni, mit akarnak.

– Jugoszlavija, Romania druzse! Jugoszlavenszkij narod rumünszkij narod druzse!... Ceaușescu nyet!... Mü ljugyi druzse... nyet fasiszti... nyet usztasi... harosi ljugyi... Ceaușescu: BUM, BUM! Tankok: BUM, BUM! Televízió: nyema nista... Vü TANJUG, TV Beograd, BBC... United States... ENSZ... Szabad Európa... Helsinki... Mü bili zakljucsili... Ceaușescu tiran...

Az alkonzul bólogatott, hogy érti, mit akarnak.

– Jugoszlavja! Jugoszlavja! – skandálta a tömeg. Lengtek a kivágott címerű zászlók a reájuk kötött fekete szalagokkal. Az emberek integettek a konzulátus felé, hogy fényképezzék le őket. Krecskovics beszaladt az épületbe és fényképezni kezdte a tömeget, mely a kerítésre kapaszkodott. „Ezek az emberek a halálba mennek, s azt szeretnék, hogy a világ tudja: nem vakon tették, tudatosan vállalták a sorsukat! Bármit is mond erről a diplomáciai szabályzat, a világnak meg kell tudnia, hogy mi történik. Annak ellenére, hogy vasárnap a szekusok lelőttek egy videokamerás tudósítót.”

– Mi-lo-se-vics! Mi-lo-se-vics! – kiáltotta a jugoszláv vezető nevét a tömeg, ahogyan azt a TV híradójából megismerte, majd rázendített egy betlehemes énekre. A szöveget nem jól értette

Krecskovics, de a dallamot tudta. Hiszen ő is ortodox volt, mint a kint kántálók zöme.

– Veletek vagyok! Bízom bennetek! – mondta nekik románul, szerbül Krecskovics és szeméből patakzottak a könnyek, hiszen nem volt kétsége afelől, hogy milyen sors vár ezekre az emberekre. Vasárnap szemtanú volt. Hétfőn pedig ő vitte Versecre a hírt, hogy mi is történt.

A tömeg lassan elindult.

– Az ELBA-hoz! Az ELBA-hoz! – adta ki a jelszót Ioan Savi és a tömeg énekelve fordult rá a Braşov utcára, szinte szembe Szobotka András Dózsa-szobrával. A kardjára támaszkodó páncélos székely úgy nézte a vonulást, ahogy egy hadvezér nézi felvonuló seregeit, a döntő roham előtt.

Harminc-negyvenezer ember vonult fel a szemlén.

Nos – te gögös város, ki ellenálltál Dózsa seregeinek, Bem hadainak, megadod-e magad az új hadaknak? Vagy megint a Szabadság eltiprásának szimbóluma leszel? A megtört forradalmak, a veszített csaták jelképe?

*

Radu Călan elégedett volt önmagával. Reggeli elképzelései eddig hiánytalanul megvalósultak. Az ARO-val kiment a menet elé, akkor jelentették, hogy „megindult a Buziási út” és az Olimpiacsarnoknál sikerült is leválasztania legalább a tömeg felét és az Opera térre átirányítani, hogy oda menjenek, ott fog majd velük tárgyalni Dăscălescu elvtárs, a miniszterelnök. Sikerült meggyőznie a menetet vezető munkást, egy bizonyos Marcut, hogy ez a legjobb. Ő kész a dialógusra, a katonák parancsot kaptak, hogy ne lőjenek, csak ne provokálják őket, ne akarják elfoglalni az épületeket. A tömeg megéljenezte, „Călan velünk van!”, skandálták, ő integetett nekik, aztán az ARO-ból rögtön jelezte Ion Tomannak, hogy semlegesítette a legnagyobb menetnek legalább a felét, s egyenesen a kijelölt helyre irányította. Nyugodtan indulhat Dăscălescu, a közönsége immár biztosítva van. Az elvtársnő is megnyugodhat, az ülést munkásokból megszervezte. Persze azt nem kell már tudnia, hogy a szerencse segédletével.

Miközben az ARO Radu Călannal már a gyárváros poros utcáin száguldott az UMT (a Temesvári Mechanikai Művek), Temesvár leghatalmasabb gyárkomplexuma felé, mely a Vadászerdőtől egészen a Lippai útig övként húzódott végig a nagyváros északi részének legalább a felén, azon töprengett, vajon beválik-e a húzása, sikerül-e ezt a több mint tízezres tömeget az üzemben tartania azzal a félmillió lejjel, amit a Bank gyorssegélyként utalt át a vállalat részére. Ha a manőver beválik, akkor általánosítani lehet, prémiumok, rendkívüli fizetésemelések formájában az egységes tömeget meg lehet osztani, s akkor immár vissza lehet terelni a kedvező mederbe a dolgokat. Elég, ha az emberek megtudják, hogy az UMT azért nem jött ki, mert prémiumot kapott, akkor már egymásnak esnek, s vége. De az sem lenne rossz, ha minden vállalatot megosztana ez a prémiumügy. Akkor is könnyű dolga lenne. A kedélyeket lecsendesítené és mindenképpen esélyt adna a dolgok manipulálására, mederbe terelésére. Ez mindenképpen jó dolog lenne. Mert ha az Elnök végül mégis uralni fogja a helyzetet az egész országban, és nem törnek ki másutt is hasonló zavargások, akkor is dicséretet érdemel, hiszen politikai eszközökkel oszlatott fel egy olyan feszültséggócot, melyet katonailag sem sikerült kezelni, ha pedig az Elnököt mégiscsak elsepri a népharag, ő akkor is hős lehet, hiszen dialógust kezdeményezett és gazdasági engedményeket csikart ki a kormánytól a megye számára. A lényeg az, hogy továbbra is ezt az utat kövesse, ne csússzon át egyik végletbe se.

Az ARO átvágott a Temesvár–Bukarest vasútvonal kettős sínpárján a piros-fehér csíkos sorompó mellett, nyolcvanassal húzott végig a Vadászerdőbe vezető sétányon, hogy aztán nagy fékcsikorgások közepette kanyarodjon be az igazgatósági épület mellett a gyár udvarára.

Radu Călan rögtön látta, hogy baj van. Flucsă, az igazgató, az adminisztrációs épület bejárata felett levő kiugró betonlapra állt ki, hogy a tömeg fölé emelkedjen, mely elborította a hatalmas udvar betonpályáját, mely most zsúfolásig tömve volt emberekkel. Látszott, hogy a tömeg kisebb csoportokra bomlott, a csoportok vitatkoztak, ingerültek voltak. Megjelenésükre azonban az érdeklődés hulláma futott át a tömegen. Beléptek hát az épületbe, majd a lépcsőházból a titkárnő útmutatása szerint ők is kiléptek arra a tetőre, elöl Radu Călan, nyomában Cornel Pacostéval.

Kezet fogtak.

– Mi a helyzet? – kérdezte Flucsát.

– Baj van, nem tudja kifizetni a bank. Nincs annyi tartalékuk!

– Akkor is meg kellett volna ígérni – dühöngött Radu Călan. – A pénzt kiutaltattam, a maguké!

Flucsă sóhajtozott. Az emberek, akik a megjelenésükkor érdeklődéssel figyeltek, „itt a Radu Călan”, súgták egymásnak, „eljött a Radu Călan”, most már elégedetlenkedni kezdtek, hogy az első titkár ahelyett, hogy hozzájuk fordulna, az igazgatóval suttog, s közben ott az az alak is, akit nem hívtak ide, ki lehet az, nyilván csak valami szekus, azok jelennek meg hívatlanul.

– Na, mi van? Miért nem mennek dolgozni? – csattant rájuk Cornel Pacoste, akit idegesítettek az ellenséges nézések és suttogások. – Mit akarnak? Megelégedtek a szabad életet? Megelégedtek, hogy a családjuk mellett élhetnek és dolgozhatnak?

A fenyegető hang azonban a várttal ellenkező hatást váltotta ki a tömegből, mely igazolva látta előérzeteit. Szinte spontán módon tört fel a düh:

JOS SECURIȘTII! LE A SZEKUSOKKAL!

Cornel Pacoste visszahőkölt. Erre nem számított. És nem értette az összefüggést sem. Radu Călan kétségbeesetten próbált közbeavatkozni, megpróbálta csendre inteni az embereket, de akkor már jött az udvar vége felől az újabb gyújtó jelszó:

UNDE NE SÎNT MORȚII? HOL VANNAK A HALOTTAINK?

Egyre erősödő hullámokban támadt a jelszó és Radu Călan tudta, hogy erre a kérdésre nincs felelet, nem lehet felelet, ez a robbanó töltet, hiszen a holtakat ellopták, s ha ő bármit is válaszolna erre, csak rosszul járhatna. Cornel Pacoste azonban, aki a halott-lopási ügy alatt Aradon volt és az egész kérdéskomplexumból csak annyit tudott, amennyit tudott, amennyit tegnap este jelentettek, a végső simítások kerültek a keze ügyébe a megyei jelentéssel, ösztönösen felháborodott.

– Hé! Elegem van belőletek! Ti vagytok a híres munkásosztály? Egy frászt. Öntudatlanok! Tudjátok ti, kit követtek? Kinek a szekértolóivá lettetek? Tudjátok, kivel fraternizáltok? Azokkal a magyarokkal, akik cserbenhagyták a szocializmus ügyét, elárulták a kommunizmust! Azokkal a banditákkal, akik feldúlták a várost! Azokkal az emberekkel, akik fegyvereket raboltak és megölték azokat a katonákat, akik benneteket jöttek megvédeni! Vakok, vakok! A holtakat követelitek? Nem tudjátok, hogy csak két civil halott van, a többi katona, aki értetek esett el, kötelességét teljesítve, ti marhák!

A tömeg spontán módon röhögésben tört ki. Ez Pacostét is meglepte és elhallgatott. – Hallgasson,

az isten szerelmére, hallgasson! – mondta Radu Călan és most már átkozta azt a percet, amikor engedett Ion Toman ötletének és magával hozta ezt az embert. Hiszen ez nem az az ember volt, aki olyan ügyesen beszélt hétfőn a pártaktíva gyűlésen, segített a helyzet feloldásában. Az információhiány miatt úgy viselkedik most, mint elefánt a porcelánboltban. Minden újabb szava visszafordíthatatlan károkat okoz. Lökдösni kezdte az igazgatót, hogy vegye át az ülés irányítását.

– Emberek! Emberek! – próbált úrrá lenni a tömeghangulaton az igazgató, de az emberek füttyöltek, hurrogtak, „elegünk volt a hazudozásokból”, hallatszott minden irányból.

– Vesse be a pénzt! – súgta Radu Călan.

– Kérem a szerszámkészítő részlegről a kollegákat... – próbálta bevetni az igazgató az utolsó húzást. Mindenki tudta, hogy az igazgató a szerszámkészítő részlegen kezdte részlegmérnökként, onnan emelték ki egyre magasabb állásokba, s most – hogy a hagyomány ki ne vesszen –, e részleg élén a fia állt.

Kacagás fogadta szavait, de a tömeg dühe lecsendesedett valamelyest.

– Kollegák! Radu Călan elvtárs azt súgta a fülembe, hogy sikerült elérnie, hogy vállalatunk jó eredményei jutalmául félmillió lej értékű jutalomalapot kapott, amit a legjobb dolgozók közt fogunk szétosztani!

Csend lett.

– A részlegvezetők még most tegyék meg a javaslataikat. Nem a TESA, hanem a fizikai dolgozók köréből, hiszen ők dolgoztak a legtöbbet az exportterv teljesítéséért.

Radu Călan látta, hogy az idősebb szakik elégedetten bólogatnak, míg a kékköpenyes adminisztratív személyzet egyből összedugta a fejét.

– Emberek, most pedig menjenek a dolgukra!

Radu Călan elégedetlenül sziszegett. „Ezt nem kellett volna! Hogy nem lehet egy igazgatónak annyi pszichológiai érzéke, hogy most legalább egy illedelmes kérem-et szúrjon be!”

A tömeg, a már megnyugodni látszó tömeg valóban megbokrosodott. Megállt.

– Követelem, menjetek dolgozni! – kiáltotta az igazgató.

A válasz nem késett. Füttykoncert.

– Parancsolom!

– Le vele! Le vele! – hangzott most már jobbról és balról is.

– Részlegvezetők, vigyék az embereket! – És elkezdte név szerint sorolni... – Popescu Gheorghe!...

A tömeg lassan megbomlott. Hasadozni kezdett, hiszen a részlegvezetők a mestereket szólították nevükön, azok a csoportvezetőket, s így személyre szólóan az engedetlenség egyre veszélyesebbnek tűnt. Az emberek morogva, de lassan szétszóródtak.

– Hu, de meleg helyzet volt – mondotta Radu Călan, míg visszamászott a tetőről a lépcsőházba –, szerencsére ez a részlegekkel való felszólítás nagyon jó húzás volt.

Flucsă hálásan hunyorgott.

– Most csak előre; a részlegvezetők terjesszék a hivatalos véleményt és minél több embernek, főként a hangadóknak ígérjenek prémiumot! Az sem baj, ha végül több lesz! Csak ezt a gyárat tartsuk bent. Ez nagyon fontos! Érti? Akkor jó munkát!

Lekezelték.

– Egy kis kávé? Egy kis erőset? – tüsténkedett az igazgató, aki már nyeregben érezte magát.

– Majd eljön annak is az ideje. Most azonban tegye azt, amit mondtam. Ellenkező esetben csajkával koccinthatunk árpakását mindannyian!

*

Oberten János érezte, hogy elérkezett a döntés ideje. Ma reggel az ELBA gyárban immár szinte senki nem volt hajlandó felmenni az irodákba. Csak az igazgatósági épület néhány dolgozója ült remegve két tűz között, nem tudván határozni, ki mellé álljon. Ott cserregtek a telefonok, hívták a Várost, a Megyét, az Elvtársakat, a Szerveket, de a legtöbb helyen csak a kezüket tarták szét. Aztán megjött Moť elvtárs is, de nem hagyták szóhoz jutni, lehurrogták és a kapuhoz kötötték, hogy ha a hadsereg lövöldözni kezdene, mint az előző napon, legyen egy jó célpontja. De a hadsereg sem jelentkezett, csak a hírek jöttek a város egyik végéből a másikba. „Kijött az UMT!” „Éljen!” „Visszament az UMT!” „Szégyen!” „Kijött a Buziási út!” „Éljen!” „Felénk tartanak!” „Éljen!” „Jön az Electromotor is!” „Éljen!” „Felénk indulnak!” „Hát akkor még mire várunk?”

Tizenegy óra volt.

Felsorakozott a tömeg. A menet élén vitték a lyukas zászlókat, fekete gyászszalagokkal. Utána a sztrájkbizottság által rendezve, részlegenként az emberek. „Vigyázzatok a szomszédokra!” „Ha idegen, ismeretlen alakok furakodnak közénk, rögtön jelentsétek! Lehet, hogy szekusok, provokátorok!”

Mennydörgő éljen a szabadságért.

LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!

A kapuk, a rabság kapui kitárulnak.

Előre!

*

Teodoru ezredes úgy érezte, mint aki csapdába került. Körös-körül falak. Mint egy börtönben. Falak kemény „nem”-ekből. „Nem lehetséges”, „nem lehetséges”, „nem lehetséges”!

Ma reggel, amikor felébredt, és hirtelen felvillant a szeme előtt Z. öltözkének ez a kulcsfontosságú darabja – a nadrág, amelyik kétséget kizáróan magán viselte a víz nyomait, a foltos száradás módja a román szövetipar jóvoltából tökéletesen jelezte, hogy milyen állapotban volt pár napja –, úgy gondolta, hogy egyszerű kulcs lesz a megoldáshoz. Hiszen ennek azt kell jelentenie, hogy Z. tanúvallomása hamis, és hogy ha hamis, akkor Z. hazudik, s ha hazudik, akkor oka van rá, s akkor már csak az okot kell pontosítani és bizonyosan a kezében lesz a legfontosabb adu – az ADU ÁSZ, amivel a győztes pozíciójából játszhat az asztalnál ülő ellenfelekkel és partnerekkel, hiszen mindenkivel éreztetheti, hogy tőle függ, milyen irányba dől el a játszma. Sajnos, az élet bebizonyította, hogy vérmes reményei ingatag lábakon állnak. Hiszen amire gondolt, hogy Z. részt vett a tüntetésben, s ott a Máriánál locsolták le, lassan összeomlott. Szép elmélet volt, ámde a tények nagyon makacs ellenfelek. Hacsak nem tekinthető összeesküvőnek minden fecsegő szomszéd, Z. nem lehetett a Máriánál, amikor a tüntetőket lelocsolták. Legfőljebb a nagyon korai órákban, amikor még semmi lényeges nem történt, csak imádkoztak, meg a pap prédikációit hallgatták. Hát akkor? Hol öntözték le? Íme egy kérdés, amely feleletet érdemel. A Circumvalațiunii negyedben voltak

összetűzések, de nem volt vízagyú egész este. Ahol volt vízagyú, a Megyeháznál, a Diáknegyedben, a Máriánál, a Michelangelo hídon, a Mihai Viteazul hídon, a Polgármesteri Hivatalnál, azok mind olyan távol voltak, hogy egyszerűen fizikai lehetetlenség, hogy Z. mind a két helyen lehessen. Bilokáció és teleportáció viszont csak a Superman típusú produkciókban létezik. Tehát: kell egy ok. Ha leönti magát a lakásban, akkor nem valószínű, hogy ezt egyenletesen teszi, mindkét lábaszárán. Erre viszont világosan emlékezett, hogy a két nadrágszáron ugyanazon a szinten húzódott végig az a fehéres foltos csík, amely a román szöveteken marad, ha nem tiszta, hanem tipikus jó román klórozott vízzel locsolják le őket. Hát akkor? December van, senki sem önti le magát szórakozásból, főként, ha az utcára akar lépni. Tehát az önkéntesség elve kizárva. Csak más öntheti le. De miért?

Teodoru ezredes érezte, hogy körben forog. Egy olyan körben, amelyen belül nincs a legkisebb rés sem. „Ebben a dossziében nincs olyan információ, amelyik erre irányt mutatna. Ezt az információt magamnak kell megszereznem. És ezt csak úgy lehet, ha végigjárom azt a lehetséges útvonalat, ahol Z. járhatott akkor este. Más út nincs.”

*

X. érezte, hogy ezt a feszültséget valahogy le kell vezetnie. Lefőzött két adag kávé, betöltötte két nagy fehér porcelán tejescsuporba, kitett hat csomag Snagov cigarettát, mind a tíz csomag nápolyit, amelyet Y.-tól kaptak ajándékba és a házi vastartalék volt, odakészítette Zsi mellé, ellenőrizte, hogy a telefon működik-e, aztán megcsókolta Zsit, és igyekezett kevésbé rettegőnek látszani, mint amennyire félt, táskájába tette a reszelős élű hosszú konyhakést, amely olyan volt, mint egy kisebb szurony, hogy ne érezze magát védtelennek, ha eljő az a pillanat, amikor életre-halálra kell küzdenie, hiszen arra tanította a gyermekeket mindig, hogy ne adják fel sem dadogva, sem bénán, sem süketen, sem gyengeelméjűen, az életet élni kell, az életért küzdeni kell, ha egyszer már megadatott nekünk ez a csoda, tehát küzdjünk, küzdjünk, küzdjünk! Remélte, hogy Zsi nem vesz észre rajta semmit, bár tudta, hogy a lényeget úgysem tudja eltitkolni, Zsi az előkészületeket gondosan figyelembe veszi, mérlegeli, hiszen mi maradt más számára, mint a reá áramló apró jegyekből kiolvasni annak lelkiállapotát, akitől magatehetetlen léte függ? – Zsi bölcsen csak elhallgatja a lelkében dúló vihart, nem akarja nehezíteni a válás pillanatát, hiszen tudta, hogy egyszer ez is elérkezik, amikor életre-halálra kell megverekedni azokért az eszmékért, amelyekben hittek, azt is tudja, hogy ez a pillanat könnyebb lett volna, ha most vállat vállhoz vetve együtt indulnának, mint egy szerelmi sétára, de az átkos kór ezt megakadályozza. Ezért hát úgy veszi a jeleket, mintha X. csak hosszú baráti csevegésre indulna, pedig tudja, hogy ilyet nem tenne. Pontosan érti, mi a jelentősége a telefon ellenőrzésének: „ha többé nem térnék vissza, akkor tudj hívni valakit segítségül”, s annak is, hogy kávé, élelmet, cigarettát halmoz fel – ha senki nem lenne otthon, legyen ideje, ereje kívánni a segítséget.

X. tehát elkészült, hosszan megölelték egymást, „Szia”, „Szia”, az ajtó bezárása, mint a siralomháza, de nincs, nem lehet visszaút, nem lehet kegyelmi kérvény reményével áztatni magunkat, most már előre lehet csak menni, hát akkor menjünk előre.

Kettesével vette a lépcsőfokokat lefelé, ki az utcára. Gyorsan megtette azt a tizenvalahány métert az Opera térig és körülnézett. Néhány lézengő ember. A boltok bezárva. Az Opera előtt két TAB, és két osztag katona. Az egyik az Alba Iulia torkolatánál, vagyis a Magyar Színház bejáratánál, a másik a Mărășești utca torkolatánál, vagyis az Opera színészbejáratánál. A téren végig néhány gyanús

domború kabátú izompacsirta ácsorgott, aztán három sorból álló kordon a Timiş mozi és a Képzőművészeti Szövetség Helios kiállítócsarnoka között egy sor rendőrből, egy sor USLA-sból és egy sor katonából, ugyanez a felállítás a Timişoara szálloda és a Képzőművészeti Szövetség üzlete között, úgy, hogy a téren lényegében csak áthaladni lehetett, közlekedni nem, az egymással párhuzamos kordonok miatt. Visszatért és megkerülte a teret a vele párhuzamos utcán. Kiért a katedrális elé. Innen jól látszott, hogy a sarki készruhaüzlet és a taxiállomás között is hármas katonai kordon áll. Mögöttük a Capitol mozi előtt és a Városháza bejáratánál TAB-ok. S ahogy megkerülte az épülettömböt, kiderült, hogy másik három TAB védi a hivatalt hátulról is, az udvar felőli s az Electromotor líceuma felé eső oldalon.

Várt. Mert történnie kellett valaminek. A szekusok feszült arcán látszott, ahogy a talkie-walkie-jukba suttognak.

És a tisztek és katonák arcán is látszott. A gond barázdái ültek ki az arcokra.

Csend volt. De ebben a csendben jól hallatszott a közelgő tömeg moraja. A Mihai Viteazul úti híd felől és a Központi Park háta mögül.

Jöttek.

És amikor X. a katedrális lépcsőiről visszatekintett, meglepetéssel észlelte, hogy a hármas kordon meglódul, mindenki futva rohan az Opera felé, az Opera elől a TAB-ok behátrálnak a mögöttük levő utcákba, az ácsorgó szekusok felszívódnak, s hirtelen olyan üres és holdbélivé lesz ez a hatalmas tér, mint egy metafizikus falfreskó, melynek falairól visszaverődik a harsogás:

LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!

A zsarnokok harcos kis szolgálai felszívódtak, hiszen mindig csak megfordított erőviszonyok között nagyfiúk ők, amikor öt-hat állig felfegyverkezett szekus ront egy fegyvertelen, a pusztá kézzel való harcmodorban járatlan áldozatra, most azonban féltek, féltek, hogy meglincseli őket az a sok ember.

X. a híd felé ment, ott tűnt fel először a menet. Ment, hogy közéjük álljon, együvé váljon a tömeggel, hogy agyát és érzéseit átadja nekik, mert elérkezett a tett pillanata.

*

Florin Furtună műegyetemi tanár leállította a kocsiját. Kivette belőle az előkészített táblákat, amelyeket az Műegyetem tanműhelyéből emelt el, rajzasztalok lettek volna belőlük, most azonban átváltoztak a forradalmi megmozdulás szervező elemeivé, hiszen azokat a jelszavakat írta rá, amelyek az alap gondolatokat hirdették:

ROMÁN DEMOKRATA FRONTOT!

DEMOKRÁCIÁT AKARUNK!

MA TEMESVÁR VÁROSÁBAN,

HOLNAP AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN!

Szétoztotta a seprűnyelekre erősített táblákat a tüntetők között, arra kérve őket, hogy időről időre forgassák meg azokat, hogy a tér minden oldaláról láthatók legyenek, majd lecsukta a kocsi csomagtartóját és a Victoriei úton a Săvineşti utca felé kanyarodó menetből kiragadta egyik ismerősét, Kist, aki az Electrotimiş gyár csapatát vezette és régi ismerőse volt, hiszen ez a képzett szakember sokszor segítette ki a Politechnikai Intézet doktorait a bajból, rámutatva a helyes megoldásra, hogy ne csupán papíron létezzék egy elképzelt alkatrész.

– Kis, kéne vagy tíz ember, megbízható, akivel behatolnánk az Operába, hogy azt használjuk fel szónoki emelvényül, ellenkező esetben nehéz lesz ezt a tömeget egybetartani!

Kis bólintott, hogy érti.

– Testvérek, utánam!

Elindultak keresztül az üres téren, hiszen a tömeg eleje valahonnan oldalt, a Săvinești utcából zúgott.

Az Opera két oldalán katonák álltak, ezért Furtună előre ment a főbejáráthoz, ahol nem voltak katonák és dörömbölni kezdett az öklével.

– Kinyitni! A Nép nevében!

Bentről motozás zaja hallatszott, mintha árnyak villantak volna, aztán bezárták a belső ajtósort is, mert teljesen sötét lett az ablakok üvegszemei mögött.

– Ezek eltorlaszolják magukat! – mondta Furtună kétségbeesetten.

– Megpróbálom belülről kinyitni! – mondta Kis és elindult az oldalbejárat felé.

– Vigyél magaddal valakit, hiszen ott katonák vannak!

Kis bólintott és eltűnt a sarok mögött.

Furtună visszanézett a térre, a katedrális irányába. A tömeg még mindig a Săvinești utcában volt, másik része a katedrális előtt térdepelt, adózott a hősök emlékének, de ahogy hallotta, az oszlop skandáló vége valahol a Republicii sugárúton járt még, hiszen onnan volt hallható a volt elektrotechnikai fakultás, a mai fizika és matematika, valamint a katonai és társadalomtudományi katedra irányából a tömeg zaja.

– Próbáljuk meg újra!

Ismét elkezdték a kopogtatást, de eredménytelenül, bár zengett, zúgott az egész lépcsőház, rezonált az egész épület, mint egy jól megtervezett hangosító szekrény, de csak nem jött válasz onnan túlról.

Abbahagyták.

Furtună kinézett oldalt. A katonai lánc ott állt szorosan mindkét utca torkolatában, de velük látszólag nem törődtek. Úgy tűnik, azért, mert nem annyira az Opera épületének védelme lehetett a céljuk, hanem inkább az, hogy meggátolják a tüntetők átjutását a szűk utcákon a Katonai Hadtestparancsnokság elé. Hiszen Kis is látszólag simán átjutott a munkásigazolványát felmutatva, nem akadályozták meg átkelését. De hol lehet most? Miért nem jelentkezik? Csak nincsenek szekusok belül? Hiszen ez elvileg lehetséges. A szekusok is gondolhattak arra, hogy ez az Opera tér és az Opera Ilie Mare elvtárs buzgólkodásának köszönhetően ideális helyé változott tömegtiltakozások számára, hiszen járművek forgalma nem keresztezi, alkalmas tér van a néphez szólni, a masszív épületet épp a nép védi meg a testével az illetéktelenek behatolásai ellen. Ha pedig ilyen előrelátók, akkor csapdába mennek.

Elbizonytalanodott. Ma reggel minden sokkal egyszerűbbnek tűnt. Amikor az elektronikai laboratóriumban lehallgatta a szekuritáté primitív mobil-telefonos adásait a tömegek hangulatáról, majd az egyes tüntető oszlopok mozgásirányáról, evidensnek tűnt, hogy néhány jelszavas táblával, s a tömegnek az Opera térre irányításával átveheti a vezérlést. Manipulálni könnyű, ha az ember plusz információkkal rendelkezik. A megfelelő helyen beállva a tömegbe rávette a körülötte levő embereket arra, hogy az Opera térre menjenek tüntetni, ne a Párt elé. Szerencséjére találkozott Kissel és az

Electrotimîş-beliekkel, akikkel Katedrájuk évek óta együttműködött, s így bízhattak egymásban. Ott sok volt a magasan képzett értelmes munkás, azokra lehetett számítani, hogy nem ösztönösen, hanem a ráció által vezérelve cselekednek. Egészen a Victoriei út végéig, az Ortopédiáig kísérte a menetet kocsijával, hol itt, hol ott hintette el megjegyzéseit, majd visszajött a katedrára, ahol a fiúk most is a szeku hullámhosszát hallgatták a maguk barkácsolta készüléken. Tegnap óta hallgatóztak bele ezekbe az adásokba, de eddig nem sikerült mérvadó információt kiszűrni. Az elcsípett adások kicsi fiúk, utcai ügynökök jelentései voltak. Szükszavúak, és inkább a helyzetet ismertető, mint a nagy összefüggésekre rávilágító. Pedig ezekre lett volna inkább szükségük. Hogy tudják, mit főztek ki azok a maguk boszorkánykonyháján. Sajnos, ezt csak a kormánytelefonok lehallgatásával tudnák megvalósítani, ehhez viszont még az ő laboratóriumaik is – a telefonos távközlési diszciplína keretében, ahol adjunktus volt – primitív gyerekjátékok, hiszen a kormányvonalak a legmodernebb nyugati védelmi rendszerekkel voltak felszerelve, olyanokkal, amelyekről soha meg nem jelent nyilvános közlemény, hétpecsétes katonai titkok voltak, amelyeket a szeku sem megvásárolt, hanem egyszerűen ellopott még Pacepa korában, amikor a DIE-ügynökök jelentették a csúcsot a piacon, az amerikaiak, azaz a CIA megértő hozzáállása folytán. Mégis szembe kellett szállni velük, hogy leánya szemébe tudjon nézni: „Igen, lányom, apád megtett mindent e gazember rendszer megbuktatásáért.”

Mindent? Hiszen íme egy vacak, primitív faajtó is keresztülhúzza számításaikat.

Dühvel és gyűlölettel méregette a masszív, fekete tölgyfakonstrukciót, rajta az apró ablakszemekkel.

Felemelte öklét és lesújtott a zár feletti legelső ablakszemre.

Nem csörrent túl nagyot, hiszen az ablakszem alig volt sokkal nagyobb, mint az ökle. A szilánkok zöme befelé hullt, de a kezébe is fúródott belőlük. De nem törődött vele. Lefele nyúlka, a keresztvasat kereste, a tolózarat, hogy esetleg nyomással be tudják lökni a kaput, de keze a semmibe tapogatózott, nem találta a fémmarkolatot. Ha viszont jobban lenyúl, akkor azt kockáztatja, hogy saját ütőerét vágja át az éles üvegdarabokkal.

„Ki kell szednem előbb az üvegmaradványokat” – döntötte el, de ebben a pillanatban bent zörrent valami, a belső ajtót nyitotta valaki, zaj, közeledő lépések, Furtună visszahúzta a kezét. „Én vagyok”, suttogta valaki a túloldaltól, „mindjárt kinyitom”; az ajtó kitérült. Kis János volt az. „Ioan, te vagy?” „Gyorsan gyertek be!” Az emberek beosontak a résnyire nyitott ajtón, „rögtön zárjuk is vissza, hiszen különben bennünket sem véd meg!”. Ennyi lakatossal nem volt már gond, Furtună a zsebkendőbe csavarta vérző kezét, „Miért tartott ilyen sokáig?” „Hja, be kellett jutni, de a műszaki részleg a túloldalon van, azt mondtam, segíteni hívtak nekik. Rögtön beengedtek, mert tudták, többször segítettünk a színház műszaki részlegének, no de onnan vissza is kellett vergődni ide, szóval így volt, de most mi legyen?” „Fel, menjünk fel a balkonra”, súgta Furtună, „de egy páran maradjanak itt a lépcső alján őrnek.”

Osontak fel a márvány lépcsőházban az emeletre, aztán egy meghajlított drót is csodát művelt egy ügyes mesterember kezében, felpattant a balkonra nyíló ajtó.

– Úristen! – ujjongott fel Furtună –, ez egy teljes erősítő berendezés. Mikrofonok, erősítő boxok, hangszínszabályozó, mintha valaki tudta volna, mi kell nekünk egy nagygyűléshez!

Kis János is hitetlenkedve csapta össze a kezét. Valóban ez kész csoda volt. Mintha felkészültek

volna érkezésükre.

– Nem ismered, ki itt a hangtechnikus? – kérdezte Kist Furtună.

– De. Ismerem.

– Hozd ide, hátha hajlandó lesz beindítani!

Kis elviharzott és Furtună végigsétált az erkélyen, birtokába vette, miközben látta, hogy a Lenau utcán, a szökőkút mellett a tömeg lassan kijön a térre. Olyan volt ez, mint mikor a sereg készül a szemlére parancsnoka előtt. Florin Furtună most először érezte, hogy a történelem nagy esélyt ad a kezébe. Élete esélyét. Azt, hogy Florin Furtună bukovinai legényt – született 1948-ban, Rădăuți városában, a bukaresti elektronikai és távközlési műszaki főiskola végzősét, a Traian Vuia Politechnikai Intézet távközlési katedrája egyik laborfőnökét, a sorban a legutolsót, hiszen az egyetlen nem párttag – a Világtörténelem nagy alakjai közé emelje. Robespierre, Saint-Juste, Marat, Danton – úristen, hiszen majdnem pontosan 200 esztendővel ezelőtt történt csak hasonló. És azoknak a neve halhatatlan. Hiszen mik voltak ők a felismerés nagy pillanataíig, amíg a nép élére nem álltak? Senkik. Ismeretlenek. De eljött a Nap, és a Történelem, így nagybetűvel, a történelem kiemelte őket a szürke mindennapi létből és vezetővé tette. Vezetővé. Hiszen, ki más is lenne alkalmas arra, hogy vezér legyen? Talán Tőkés? De hisz látszott, hogy vonakodott a nép élére állni. Neki lett volna meg először a lehetősége erre, de nem élt vele. Érthetetlenül viselkedett. Hazaküldte az embereket, ahelyett, hogy odaállt volna és azt mondja: UTÁNAM, a Bastille lerombolására! Ha ő vezette volna a tömegeket, talán még szombaton bevehetik a Megyeházát, talán már akkor minden eldőlt! De őt elvitték, mert késlekedett elvállalni ezt a szerepet. Utána meg kik voltak? Kis szónokok, időleges irányadók. Lerohanták a Pártházat, de nem tudták, hogy mit kell kezdeni ott, nem volt programjuk, elképzelésük, csak a düh mozgatta őket. A győzelemhez viszont több kell. Szervezettség. Világos program. S ki más lenne képes ezt megadni ennek az alakatlan tömegnek, mint ő, Florin Furtună mérnök, egyetemi adjunktus? Igen, ez a tömeg reá vár, az ő szavára vár, hogy kimondja a teremtmény igéket.

Az ajtó felpattant.

– Itt az emberünk – mondta Kis –, meggyőztem! Bekapcsolja az erősítést!

Florin Furtună érezte, hogy a következő percekben új emberré válik. Míg a technikus beindította a transzformátort melegítő áramköröket, zsebéből egy kis tükröt húzott elő és megnézte magát benne. Hiszen nem mindegy, hogy az ember milyen képmással jelentkezik a halhatatlanság piedesztálján. Hiszen festők, írók, színészek ezt a képmást, ezt a mozgást fogják majd keresni, hogy hozzá hasonlítsanak. Hogy vissza tudják adni az Ő nagyságát.

Pillantása hirtelen Kisre esett. „Hát ez az alak mit keres itt?” Csak nem fogja egy egyszerű mesteremberrel megosztani ezt a történelmi pillanatot?

– Kis – mondta neki szigorúan –, végy magadhoz minden embert és szervezd meg az őrseget, hiszen itt lesz a Forradalom Főhadiszállása. Érted?

Kis mit sem sejtve lelkesen elrohant és magával vitt mindenkit. Az áram immár biztatóan zúgott, a tér lassan megtelt.

Florin Furtună jóérzését csak a keze zavarta, a vérrel bekötött zsebkendő látványa. Ez nem volt felemelő. Hogy fog az kinézni, ha a mikrofont megfogja? Hogy? Jól! Hiszen ez az, nem elrejteni kell, hanem a magasba emelni, hogy lássák az emberek a vért, az ő véréét, amelyet a forradalomért kiontott.

Az első gesztus – most már tudta – ez lesz: az ő véres, magasba emelt keze. És az első szó: Győzelem! Nagyszerű póz a halhatatlanságnak.

*

Oberten János hiába tülekedett, nem lehetett előre jutni a szoros embermasszában. Az első sorokban állók a zászlórudakkal alkottak egy kordont, nem engedték, hogy a tömeg a katonák felé törjön, akik látszólag eltökélten álltak az utca torkolatában, az emberekre szegezve a fegyvert. Néma konfrontáció volt. Egyfelől ötven- vagy hatvanezer ember felfejlődő tömege, másfelől egy kis csapat katona, de felfegyverkezve és láthatóan mindenre elszántan.

És ekkor a tömegből egy fiatal férfi jött elő. Felismerte. Claudiu Iordăchescu volt. A költő, aki Adrian Păunescu Flacăra ünnepségein kezdte, melyek a hetvenes évek elején a szókimondás műhelyeként indultak, hogy néhány év múlva az Elnökdicsőítés és a nacionalizmus fellegváraivá váljanak. Iordăchescu a kezdeti korszak friss hangú, bátor költőjének indult, aki azonban hamarosan rájött, hogy őt manipulálják, hogy érzelmeit kiforgatják, s egy minden eddiginél cinikusabb propaganda részese lesz, melynek a gitár és a hosszú haj külsőségei mögött az „Elnök” zsenialitásába vetett hitet kellene közvetítenie a fiatal tömegek felé. Amikor a Flacăra-estek immár a legionárius összejövetelekre kezdtek hasonlítani, vagy a hitlerjugend rendezvényeire, volt ereje abbahagyni, önkéntes némaságot parancsolni magára, míg egykori társai az udvari igricek minden címét és dicsőségét elnyerték, s mindazt, ami ezzel járt: villát, nyugati kocsit, nőket.

Claudiu kitárta a mellén a kiskabátot:

– Na, lőjetek! Ide lőjetek!

Elindult feléjük. Egyetlen ember, és a katonák döbbenten meghátráltak. Hiszen ebből az emberből olyan eltökéltség és erő sugárzott, amitől megdermedt fegyvertartó kezük. Gépiesen hátráltak, és mögöttük hátrált a TAB is.

Claudiu valóságos transzban kiáltotta:

– Térdre! Térdre a halottainkért!

A tömeg hipnotizáltan engedelmeskedett a parancsnak.

– Lőjetek! Tegyetek egyé velük! Lőjetek! Nem félünk!

A katonák most már pánikban vonultak vissza. Olyan volt ez, mint afrikai törzsek fegyvereseinek riadt visszavonulása egy-egy transzba esett varázsló előtt. A ráció riadt visszavonulása az áldozatvállalás érthetetlen és megfoghatatlan, és ezért riasztó nyomása alatt. A transzcendentális hit diadala a durva erőszakon.

Csak a tiszt maradt vissza. Ő is térdre esett:

– Emberek! Ne tegyék ezt! Ne jöjjenek túl a tér vonalán! Lőni kell! Ha nem én, lő más! Emberek, ne legyenek öngyilkosok!

Claudiu felállt. Olyan volt, mint egy alvajáró. Elindult előre és megölelte a tisztet. A tömeg nekilódult. Sok száz kar nyúlt feléjük. Épp úgy, ahogy a hívők érinteni kívánják a szentet, a varázslót a csoda pillanata után, hogy ők is részesülhessenek a mágikus kontaktus révén a csodatevő erőből.

Claudiu Iordăchescu kitárta a karját, mint egy tiltó kereszt.

– ERŐSZAKMENTESEN! ERŐSZAKMENTESEN!

A tömeg átvette a jelszót.

Claudiu az utca torkolatába vonta a zászlórúdtartókat, a tömeg önkéntesen vállalt kordonja helyreállt.

A tisztt hátrálni kezdett integetve az egysége felé, mely az utca végén, valamivel a sarok előtt vett fel új állást.

Claudiu Iordăchescu elindult a színészbejáró felé.

– Vissza! – kiáltottak rá azok ketten, akik a kapunál álltak.

Claudiu szétlökte őket.

– Ez itt a Forradalom Főhadiszállása! – tiltakoztak a fellököttek.

– Éppen azért – mondta Claudiu és visszalökve támadóit határozott léptekkel elindult felfelé a lépcsőn.

*

Y. ott feszengett a németeknél az emeleten. Szinte végtelennek tűnt az idő, amióta visszajött az ARO Bălannal és Pacostéval. Doru Bulza és néhány társa még mindig kint volt a menetben, állítólag egyenesen Bălant tájékoztatva a dolgokról. Hallották a tömeg győzelmi kiáltását az Opera tér felől, de azután látták azt is, hogy két láda gránátot hoznak ki a Megyeházból és viszik előre a Nagyposta elé, ahol a második védelmi vonal húzódott. A ládán levő – *Atenție toxic* – feliratról Y. úgy vélte, hogy könnyfakasztó gránátok lehetnek. A golyószóró és a szalagban a golyók százai azonban már valós fenyegetést jelentettek.

– Ūristen – mondta Brîndușă –, ezek mégis elszánták magukat a vérengzésre – s közben potyogtak a könnyei.

Y. nem felelt. „Bár ne lenne igazam” – mondta magának, de a székházból csak újabb lőszerládákat és újabb golyószórót hoztak erősítésként és állították fel immár majdnem eléjük, pontosabban a fül-orr-gégészeti klinika és a sajtóház közé.

A villamosok, melyek egy időben egymás után zsúfolásig tömve, megállás nélkül húztak el a városközpont felé, most megálltak a Megyeház előtt, szekusok szálltak fel, mindenkit átkutattak, s csak utána engedték útjára a villamost. Úgy látszik, attól féltek, hogy valaki a villamosról intéz támadást a Pártház ellen. Fél egy után még tovább mentek a biztonsági intézkedésekkel. A férfiakat egyszerűen leszállították a villamosokról, valahol a Neptun környékén.

Innen fentről jól látszottak a hadállások. Legalábbis egy részük. A katonai kordonok az Augusztus 23. sugárútra merőlegesen húzódtak, az utcatorkolatokat ezen kívül kettős segédkordonok zárták el. Az első számú kordon a sarkon volt, a Poliklinika és a Nemzeti Bank között. A következő a Nemzeti Bank épülete és a Nagyposta között. A harmadik, ez már innen is látszott, a Nagyposta és a sarki élelmiszerbolt között. A negyedik az Orr-fül-gége klinika és az Electronica kirendeltség vonalán. Az ötödik mögöttük a Szívkórház és az Electronica épülettömbje vége között, a hatodik immár a Megyeház sarkánál, a hetedik a Filipescu utca és a Pionírház között, a nyolcadik a Neptun előtt, a kilencedik vonal magán a hídon. Az ablakból igazán jól csak a 3.–7. vonalak látszottak, a többi látásához alaposan ki kellett feküdni az ablakba a kiesést kockáztatva, s akkor is csak részben lehetett befogni a látványt a sugárutat szegélyező sűrű fakoronák, villamos és telefonkábelek tömkelege miatt.

A lényeges dolgok közben valahol feljebb történtek a Continental szálloda és a Nagybea Áruház között. Onnan hallatszott a tömeg fel-felcsapó hangja. Olyan volt, mint egy hangoló zenekar. Elindult

egy dallam, aztán megszakadt, aztán másik harsant fel egyre pattogóbb ritmusban, s újból kettétört.

– Miért nem jönnek már? – kérdezte Brîndușa. – Mire várnak?

Y. sem értette az egészet. Hiszen a felkészülés ott velük, a katonákkal szemben tiszta örültségnek tűnt. Hiszen így a tömeg épp azt veszíti el, ami az ereje, meglepetésszerűségét – gondolta.

Kínosan teltek a percek. Hans, Brîndușa, Y. és Marius, Hans irodátársa felváltva másztak ki az ablakba, nyújtózkodtak, mozgatták volna előre az eseményeket.

Aztán hirtelen valami történt, épp a csere pillanatában, amikor Brîndușa visszakapaszkodott, Y. pedig a helycserére várt.

ARMATA E CU NOI! A HADSEREG VELÜNK!

Iszonyatos hangerővel harsant fel a tömeg kiáltása. Elindultak. Y. látta, hogy az acélsisakos tisztek kirántják tokjaikból a pisztolyokat és a katonákra ordítanak, a civil ruhás szekusok a talkie-walkie-jukba üvöltenek, az idő hirtelen kitágult, mint lassított felvételen, elnyújtva csattogtak a závarzatok, golyó került a csőbe, „Istenem, istenem, doamne, doamne”, imádkozott egyszerre két nyelven Brîndușa és térdre esett, kezével befogta fülét, hogy ne hallja a golyók húsba tépő vijjogását, a harmadik védelmi sort vezető tiszt felemelte kezét, a pisztollyal előre lendítve, de ott dermedt meg a mozdulat 45o-os szögben, mint egy fasiszta köszöntés,

AR-MA-TA E CU NOI! A HAD-SE-REG VE-LÜNK! –

a szótagok is kitágultak, bele lehetett nyúlni a szótagközökbe és emberi szívverések voltak benne, bele lehetett nézni a szótagközökbe és emberi pillantások voltak benne, számonkérő pillantások veszélyesebbek, mint a puskacsövek –

AR-MA-TA E CU NOI! A HAD-SE-REG VE-LÜNK!

nem, nem dördült el a sortűz, csak csizmák dobogtak, nem, nem dördült el a sortűz, csak a fegyverek zörögtek,

AR-MA-TA E CU NOI! A HAD-SE-REG VE-LÜNK!

a tiszt már nem süthette el fegyverét, késlekedett, hiszen az első szembefutó kollegája volt, a katonák nem sütötték el fegyverüket, hiszen a feléjük futó nem volt más – a kollegájuk volt – ó, összetört a gyönyörűen kitervelt hadállás, hogy az első sort letipró vandálokat a második sor torolja meg, gondolkodás nélkül ontsa a vért, a bosszútól fűtve, a harmadik sor kapcsolja be a golyószórót, a bosszú parancsát teljesítve...

FĂRĂ VIOLENȚĂ! ERŐSZAKMENTESEN!

igen, most már látszottak, úgy jöttek csupasz kézzel a bátrak, legelől egy férfi, szakállas munkásarc, az éjjeli menedékhelyről való, vagy akármelyik józsefvárosi sörkertből,

hátán ponchószerű fehér lepedő LIBERTATE! felirattal, mert az ingét sajnálta összekenni, vagy nem is volt fehér inge,

igen, jöttek, jöttek mögötte az út teljes szélességében 10–15 éves gyermekek, kicsi ingükre piros tintával mázolták fel:

SZABADSÁGOT VAGY HALÁLT!

igen, ez rémítette meg a katonákat, ezeket a kőarcú katonákat, a speciálisan kiképzett szekus katonákat, kiket arra oktattak, hogy megforgassák a szuronyt a támadó hasában,

ezek a gyermekek voltak a rémület angyalai, a dekrétum-kölykök, az abortuszlehetőségtől

megfosztott anyaméhek kétségbeesett magzatai, akiket világra hívott ez a rendszer, de nem adott nekik tejet, nem adott nekik csokoládét, nem adott nekik vitaminokat, gyümölcsöt, kalciumot, fehérjéket, ezek a gyermekek voltak a rémület angyalai, hiszen eldobták volna az életet, mielőtt megismerhették volna, már mindegy volt nekik, hiszen koravénen, szakállas csecsemőként jöttek erre a világra, erre a ceaușescus világra,

és a katonák nem tudták meghúzni a ravaszt, és a tisztek nem volt már mikor meghúzzák a ravaszt, futottak, futott az egész csapat, legelől szaladtak a szekusok, egyikük, hogy könnyebb legyen a futás, előbb a sisakot, majd a rádiót is eldobta kezéből, úgy loholt,

FĂRĂ VIOLENȚĂ! FĂRĂ VIOLENȚĂ! ERŐSZAKMENTESEN!

– ordítottak most már Y.-ék is fent az emeleten, az emberek integettek nekik, ők visszaintettek, ERŐSZAKMENTESEN!

Kettesével vették lefelé a lépcsőket, a szekusok eltűntek a lépcsőházból is,

ki az utcára, üvöltve, üvöltve,

ERŐSZAKMENTESEN!

ERŐSZAKMENTESEN!

míg a katonák eltűntek az épület mögött, az épület belsejében, a Filipescu utcában és a tömeg odaáradt a lépcsőfeljáró köré,

ERŐSZAKMENTESEN!

ERŐSZAKMENTESEN!

Florin Furtună örvendezett magában, hiszen a dolgok nagyjából úgy alakultak, ahogy elképzelte. Amikor kiállt a mikrofonhoz és kezét magasba emelve elkiáltotta magát: „Győztünk!”, a tömeg észveszejtő hurrázásban tört ki. Micsoda hang! Több mint hetvenezren! Soha ennyi hang nem szólalt meg egyszerre Temesváron! Aztán elmondotta, amit eltervezett: „Emberek! Szervezkedjete vállalatok szerint és minden vállalat küldjön fel három embert, hogy megalakítsuk a Román Demokrata Frontot, hogy vezethessük ezt a mozgalmat!” Újabb hangorkán, aztán azok a kiáltások, amelyekre várt: „Ki maga?” „Florin Furtună egyetemi tanár vagyok a Politechnikai Intézetből. Pártonkívüli.” Az utolsó szót jól megnyomta és a hatás nem maradt el. „Jos PCR-ul! Le az RKP-vel!” „Igen! Igazatok van – mondhatta –, elegünk volt az RKP talpnyalóiból. Elegünk volt a zsarnokságból. Le, hu, Ceaușescu!” „Le, hu, Ceaușescu!” – ismételte meg hetvenezer torok. „Demokráciát!” „Demokráciát!” – válaszolta a hetvenezres visszhang. „Szabadságot!” „Szabadságot!” „Szabad választásokat!” „Szabad választásokat!” „Az emberi jogok betartását!” „Az emberi jogok betartását!” „Világútlevelet minden állampolgár kezébe!” „Világútlevelet minden állampolgár kezébe!” „Le, hu, Ceaușescu!” „Le, hu, Ceaușescu!”

A tömeg együtt élt vele, és bizonyos volt, hogy miközben a gyárak kiválasztják a képviselőiket, azok vezetőnek nem választhatnak mást e rövid programbeszéd után, mint őt. Hiszen az első hang, az első arc, az első név az, amelyik megmarad. A többi kering majd körülötte, mint a bolygók, ám a Napnak neki kell maradnia.

Amikor felértek sorra a képviselők, mindegyiket bemutatta a tömegnek, de látszott, hogy egy bizonyos idő elteltével apad a lelkesedés, végül már csak jószerivel a saját gyárbeliek éljeneztek a nevek felolvasásakor. Hogy a tömeg el ne unja magát, míg megalakítják a vezetőséget, azt javasolta, hogy egy magyar, egy német és egy szerb jelentkezzen és mondja el gondolatait. Ezután már visszavonulhattak és megtörténhetett a tárgyalás. Nem engedte át másnak a szót, ő mondta el elképzeléseit az általános sztrájk megszervezéséről. Minden bizottság szervezze meg még most a saját gyárában az általános sztrájkot vezető bizottságokat. Állítsanak sztrájkőrséget, s csak ott szervezzék meg a folyamatos munkát, ahol nem lehet a gépeket leállítani. Ezeken a helyeken csak a legszükségesebb létszámú dolgozó menjen a műszakba, a többi, ahogy kilép a műszakból, jöjjön ide. A legfontosabb, hogy itt legyenek állandóan az emberek, hiszen Gandhi is így csinálta a passzív ellenállást, az emberek erőszakmentesen addig tüntettek, míg összeomlott a rendszer. Ehhez csak az kell, hogy kitartsanak és mind idejőjjenek!

Az emberek megértették az elképzelést és lelkesen megtapsolták.

Igen, mondotta, arra kell kényszerítenünk a Kormányt, hogy idejőjjön és tárgyaljon velünk, aztán adja be a derekát! A sajtó pedig közölje le a történeteket. Nagyon fontos ezen kívül a tömeg megszervezése gyáranként, hogy ne keveredhessenek közéjük spiclik, provokátorok. Az Opera teret önkéntesekből szervezett kordonnal kell körülvenni, akik minden fegyvert elkoboznak, s nem engednek erőszakos cselekedeteket kialakítani. Így a hatalomnak nem lesz esélye, oka a beavatkozásra. „Harcolunk és győzni fogunk!” – fejezte be szónoklatát, és mint sejtette, a siker teljes volt. Amikor a vezetőség megválasztása került terítékre, minden úgy ment, ahogy elképzelte. Ő lett a főnök, és az ő javaslatára a vezetőségbe választották Kis Jánost is, hogy legyen egy biztos pontja. A tömegből jöttek Claudiu Iordăchescut választották meg egyhangúlag, akinek fellépését látták, s már hosszabb vita után Nicolae Bădilescut, és hogy egy nő is legyen, egy 18 éves csinos lányt, Maria Trăistarut. A gyáriakat visszaküldte a cégeikhez, így megszabadult a lehetséges kemény opposíciótól, s elindulhattak, hogy bemutatkozzanak a tömegnek. Pozíciója egyelőre biztosnak látszott, csak Claudiu Iordăchescutól tartott. Karizmatikus jelenség volt, az emberek szentként néztek fel rá, s az nagy veszélyt hordozott magában. Hiszen a tömeg, a forradalmi tömeg imádja a szenteket és hasonló misztikus kisugárzású alakokat. Persze a ráció kárára. Pedig ráció nélkül nincs siker és nincs győzelem. És ezt csak ő adhatja meg ennek a mozgalomnak. Ezért csak csínján ezzel a Claudiuval. Vigyázni kell rá, hogy ne túl sokáig birtokolja a mikrofont. Főként, ha a tömeg nagy.

*

A tömeg ott skandált a Megyeház előtt:

– Gyertek ki! Gyertek ki!

Ion Toman az egyik aktivistáról a másikkra emelte tekintetét:

– Nos? Ki a vállalkozó?

Radu Călan ment volna szívesen, de nem akarta, hogy ez rossz pont legyen, ha netalántán mégis albanizálódással fejeződik be az egész, ezért nyugodtan kivárta, míg Toman kimondta:

– Călan elvtárs! Azt hiszem, magának kéne megtennie ezt a lépést! Hiszen Ön a megye első titkára, nemde?

Pacoste és Mihalache szaporán bólogatott, Radu Călan pedig megvonta a vállát.

– Ha az elvtársak úgy gondolják, akkor én megyek!

A feszült arcokról egyből lefutottak a ráncok, melyeket a félelem varázsolt oda, hogy esetleg Radu Călan olyasmit válaszol, hogy „vannak nálam magasabb beosztásúak, beszéljenek ők a tömeggel, hiszen eddig is ők parancsoltak”. Széles mosollyal veregették meg Radu Călan vállát. „Csak bátran, Călan elvtárs, csak bátran!” Olyanok voltak, mint a cirkuszigazgató, aki az idomárt küldi be az elszabadult oroszlánok közé, miközben ők a legbiztosabb lakókocsiba zárkóztak be.

Radu Călan lesétált a lépcsőkön és azt fontolgatta, hogy miként tudná ezt az esélyt ismét a maga számára a leghatékányabban kiaknázni. Hogy a nép körében újra pozitívan értékeljék őt, s az aktivisták közt is megőrizze pozícióját. „Igen”, biztatta magát, „ezt kell csinálni: széles mosoly, maximális személyes jóindulat, s a döntés ügyében két kézzel Dăscălescu és Bobu felé mutogatás. Ha minden igaz, már leszálltak, s rövidesen Nuță tábornok idehozza őket.”

Oprescu ezredes, aki most a kapunál állt falfehéren Toman parancsára, büntetésként, mert nem tudta megvédeni a Megyeházat, kinyitotta a főkaput.

Kint ragyogó verőfény fogadta.

„Radu Călan, Radu Călan!”, hallotta a suttogást, ahogy a tömeg kiáltásai elhalkultak megjelenésére. Az embermasszát zászlórudakkal kordában tartó biztonsági emberek előtt egy szakállas férfi állt, háttal neki, a szavalókórust vezénnyelve. Most megfordult és Radu Călan örömmel ismerte fel, hogy ez az a munkás, akivel beszélt, hogy menjenek az Opera térre.

– Marcu! – mondta Radu Călan és a lehető legszélesebb mosolyával és kitárt karokkal elindult feléje. De nem ment túl előre, hogy fentről Toman irodájából ne lehessen látni a gesztust.

A munkás is felismerte és fent a lépcsőkön összeölelkeztek, úgy, mint a kormányfők szokták. A tömeg spontán kiáltásban tört ki:

– „Călan e cu noi!” „Călan velünk van!”

Legalább két percig zúgott a kiáltás és Radu Călan a hatással elégedetten integetett az embereknek.

– Emberek! – kiáltotta –, azért jöttem, hogy közöljem Önökkel: elértem, hogy Temesváron a katonaság már nem fog löni!

– Hurrá! A had-se-reg ve-lünk! A had-se-reg ve-lünk! – zúgott a tömeg.

– Hogy követeléseiket megfelelő keretben lehessen megvitatni, felkértem a román miniszterelnököt, Constantin Dăscălescu elvtársat, valamint az Elnök ideiglenes helyettesét, Emil Bobu elvtársat, hogy jöjjenek Temesvárra és oldják meg az Önök kéréseit!

– Călan velünk van! Călan velünk van! – ordította a tömeg.

– A magas rangú küldöttség már Temesvár repülőterén van és rövidesen megérkezik. Arra szeretném kérni Marcu elvtársat, az Önök képviselőjét, hogy mire az elvtársak megérkeznek Bukarestből, válasszanak ki egy küldöttséget minden rétegből, a fontosabb gyárakból, hogy tárgyaljanak, képviseljék Önöket!

– Călan velünk van! Călan velünk van! – zúgta a tömeg, miközben újra megölelte Ioan Marcut és visszavonult az épületbe.

*

Teodoru ezredes úgy érezte, hogy megöli ezt a Z.-t. Ilyet nem lehet vele büntetlenül művelni.

Belőle nem lehet hülyét csinálni. Miért vizes a nadrágja, ha senki sem locsolta le? És ha nem locsolta le, miért tagadja? Miért nem beszél róla?

Mikor kiderült, hogy a kis Zenit utcácskától alig 200 méternyire van egy nyílt kút a Március 6. vállalat udvarán, amelyet a katonaság elfoglalt azon az éjjelen, úgy érezte, megtalálta a megoldást, de amikor tizedszer is kihallgatta a katonákat és a parancsnokot a kérdéses éjszaka incidenséről, és néhány idős vízvívőn kívül nem tudtak semmilyen más különös esetről beszámolni, sőt arra sem emlékezett senki, hogy Z. a vízvívők között lett volna, azt hitte, hogy a guta üti. Háromszor bejárta az egész negyedet, de még egy komoly tócsát sem talált. Szökőkút? Nincs. Fecskendője csupán néhány autósnek van. De mi köze Z.-nek az autósokhoz? Ki mosna éjjel háromkor kocsit? Főként, amikor lőnek! Talán csak az, aki sebesültet vitt és a vérnyomokat tünteti el! Y. járt akkor éjjel a városban. Talán ő hozott sebesültet? Végigjárta újra a szomszédokat, de azoknak nem volt garázsuk, s nem volt autómosó fecskendőjük sem. Épp úgy, ahogy Y.-nak sem. Ha Y. útja igaz, akkor pedig nem kerülhetett hozzá sebesült. Sebesültek csak később voltak, a Dacia téren. Feltételezte, hogy Y. arra jött haza és megállt. De az ott közreműködő egységek közül senki sem emlékezett egy Daciára, mely sebesültet szállított. És hova vitte volna? Akkor már a Circumvalațiunii úton állt a kordon. Egy súlyos sebesültet pedig el kell látni. Sem Y., sem Z. nem volt orvos. Tehát megint bezárulnak az utak. Hiszen a szekusok meglátogatták Y. lakását is, és ott sem rejtőzik egy sebesült. Ez feltűnt volna. Lehet előről kezdeni az egészet. Csakhogy ugyanazokhoz az alapinformációkhoz ér, és ugyanabba a zárt körbe.

Lecsapta a Z.-féle dossziét. Így ez nem mehet tovább. Félre kell tenni ezt a nadrághistóriát és máshonnan kell nekiindulni. Igen, talán onnan, ami feltűnt, hogy ez a Z. túl okos ahhoz a szerephez, amit játszik. Ha pedig játszik és vállalja ezt a szerepet, akkor van valami takarnivalója. De mi? Talán egy feltáratlan saját szervezet? Ugyan kérem. Ha valaki is megmozdult ebben a városban, annak a nyoma itt kéne legyen. Még azok a hülye Sind. FMT aláírású röpcédulák, meg az Elvtárs portréi és a fekete kenyerek is itt vannak. Mindent átnézett, de ez nem Z.-re vallott. Először is Z. nem volt fotós. Sem Y. Márpedig ezek a szelíd tiltakozók BC 13-as fotópapírt használtak a sokszorosításhoz. Ezt világosan megmondta a szakértő. Ugyanezek terjesztették azokat a kazettákat is. Az elv azonos: multiplikálás. Vagyis Z. nem illik bele ebbe a képletbe. De mibe illik?

Elővette újra Daru Tihu jelentését és átolvasta és rögtön fejbeverte egy szó: sztochasztikus. Vagyis véletlenszerű! Ez a Z. tehát a véletlenszerű folyamatokkal foglalkozott? És ő most szinte állandóan furcsa véletlenekkel találkozik, amelyek útját keresztezik – véletlenül? „Elvtársak, kicsit sok a véletlenből – mi a véleményetek?” – szokta mondogatni ilyenkor Macri s többnyire ráhibázott. Hiszen a véletlensorokban már rejlett valami gyanús. Egy véletlen még véletlen, de egy véletlenláncolatban már ott lapulhat a fel nem ismert törvényszerűség.

De miért nem figyelt fel rögtön erre a szóra? Emlékezetében megpróbálta visszapergetni az eseményeket, és rögtön megtalálta azt a pontot, amikor Daru Tihu belépett és elébe csúsztatta ezt a kérelmet. A többi papír a dossziében volt. Igen, csak egy futó pillantást vetett az egészre, a névre és a funkcióra, tovább nem jutott, mert Daru Tihu mondani kezdte a magáét. Őt meglepte az egyetemi tanár lecsukása és azt kérdezte, hogy került oda, Tihu felvilágosította az elfogatás körülményeiről, aztán szó került Z. kiszabadításának fontosságára, a prof, az akadémikus, az Elvtársnő szerepére, s akkor hangzott el a szó, igen, a szó, csakhogy az nem ez volt, hanem mi is? Sztoikus, igen, sztoikus, röhögött

is magában egy pillanatilag, hogy ez a fafejű összekeveri a sztoikus filozófusokat – ó, szegény Zénón! – a sztoichokémiával, hiszen az Elvtársnő neve ezt asszociálta, rá sem nézett erre a leírt szövegre és az elvtársak jelentéseit sem nézte át, hiszen érdektelennek tartotta, a makromolekuláris kémia amúgy sem volt soha az erőssége, s az egész csak annyira érdekelte, hogy megértse, mi is az a polimér meg az izoprén, amivel önagysága nemzetközi címeteket nyer. Na azt megértette, nem volt nagy ügy, hiszen a szénvegyületek vegyértékeire, meg a kovalens kötésekre még emlékezett, meg arra is, hogy ezek a kötések térben irányítottak, és hogy a mógumi kérdése épp ezen a rendezettségen múlik, de tovább nem ment, nem érdekelte a dolog. Most azonban a sztochasztikus szó hirtelen teljesen más színben tüntette fel az egész kérdéskört. Hiszen a véletlenszerű folyamatok szabályosságain múlott végül is minden makroszkopikus társadalmi csoport viselkedésének leírása. A sztochasztika volt a kapu ama vágyott pszichomatematika felé, amelynek segítségével meg lehetne tervezni a nagyszabású társadalmi manipulációkat, ki lehetne dolgozni a társadalom rétegeinek, vagy magának a társadalom egészének feltehető viselkedésstruktúráját. Nem ilyen kis primitív barkácsmunkákat, amilyen az ő tervük volt, hanem valóban nagystílusú, az egész társadalom befolyásolására irányuló intézkedési csomagokat lehetne kidolgozni, tudva hetekre, hónapokra előre a végeredményt. Meg lehetne mondani: ekkora és ekkora zavarokkal lehet számolni, ha sikerül ez vagy az a beavatkozás, és a zavarok száma ekkora meg ekkora, ha ezeket kiküszöböljük.

Most már új szemmel kezdte átvizsgálni a tudományos referátumokat, amelyeket a professzor meg az Akadémikus adott, de hamarosan kiderült, hogy egy pipa bagót nem érnek. A szövegek ugyanis hazafias jelszavakkal voltak tömve azon túl, hogy elmondották, hogy Z. a „dinamikus, nem stacionárius Markov-láncok elméletében alkotott újat, és pedig a Thom-féle elmélethez talált új hidat.” A két jellemzés szó szerinti egyezése Teodoru gyanúját erősítette, miszerint valamennyi főnök nyilván olyan dolgozatokat lát el kézjegyével, melynek igazi tartalmához hozzá sem szagol. Nyilván csak aláírják a Z. által írott cikkeket, melyeket különböző nyugati szakfolyóiratok publikálnak, s mivel egy szakértő „nagyságát” az elfogadott publikációk számával mérik, nyilván Z. volt a kiválasztott, a dédelgetett kedvenc, hiszen általa jött a ritka csoda, a nyugati vezető lapokban kiadott közlemény, a nyugati út, a kongresszusokra való meghívás, ahol szintén Z.-vel közös dolgozatot olvasott fel, ahol a közös annyit jelentett, hogy Z. megírta a dolgozatot, Aron professzor pedig elutazott New Yorkba, felvette a szép honoráriumokat, jól kefélt, zabált, vett néhány videót, s hazajött. Z. pedig kapott egy új szakkönyvet, nyilván abból a célból, hogy újabb cikkeket tudjon szülni, hogy majdan a nagyfőnök újabb utakra mehessen.

A rendszert tökéletesen ismerte, de ez rajta nem segített. Nekilátott, hogy gondosan átlapozza most már Z. dossziéját. Munkák című fejezetében két könyvre talált utalást: Modell és Valóság, modellelméleti tanulmányok – magyar nyelven –, szólt a magyarázat, és Ember és Világegyetem – A repülő csészealjak mítoszának társadalmi behatása címmel. Meghökken. Repülő csészealj? Hát ez meg mi? Egy pillanatra megakadt a két könyv össze nem illő voltán, hiszen a modellelmélet még csak-csak összefügg a sztochasztikus láncok elméletével, de hogy jönnek ide az UFO-k? Sokat nem adott volna, ha most valaki a kezébe adja a könyvet, de sajnos a dossziéhoz nem csatolták a könyveket, így aztán csak a társadalom szóba kapaszkodhatott a címből. „Ha a könyv e mítosz társadalmi behatásait vizsgálta, akkor nem lehetetlen, hogy végül is ne essék túl messzire attól, amit keres” – gondolta. – „A

társadalom manipulálásának ugyanis egyik legjobbformája pont a mítosz. Ha pedig a könyv magával a manipulálási folyamattal foglalkozik, akkor nem lehetetlen, hogy az egzotikus cím mögött végül ugyanaz az alapkérdés húzódik meg: milyen törvényeknek engedelmeskedik a társadalmi valóság? Hogyan befolyásolható ez a folyamat?” Visszalapozott az előző oldalra, ahol a Modell és Valóság néhány adata volt megtalálható: Tanulmányok a társadalmi és természeti jelenségek modellezése köréből. Hoppá! Ismét a társadalom. Ennek a Z.-nek a rejtélyes álarca lassan lehull!

Most már izgatottan lapozott a cikkbibliográfiához, ám itt már kevesebb sikere volt: Periodikus folyamatok és sztochasztikus mátrixok; Ergodikus Markov-láncok numerikus közelítései; A Chapman–Kolmogorov differenciálegyenletek és mátrixterek specifikus vektorai. Az Erlang-féle eloszlások és a nem-markovi folyamatok; Fekete dobozok és vektorterek; Tanulással rendelkező folyamatok és a mátrixterek specifikus vektorai; Thom katasztrófaelmélete és a Markov-láncok egyik általánosítása.

„Hoppá!” – állt meg Teodoru ezredes ismét. „Hogy is van? Ez a Thom úr a katasztrófák elméletével foglalkozik? De hát mi egy rendszer megdöntésének folyamata, ha nem egy ideális katasztrófahelyzet? S hogy lehet ide eljutni? Nyilván valamilyen dinamikus folyamat révén. Manipulációkkal. Csak adjusztálva a folyamatot abba az irányba, amerre kell.”

A felismerés teljesen felvillanyozta.

„Szóval így állunk. Van tehát egy emberünk, aki a véletlenszerű folyamatokkal foglalkozik. Pontosabban pont azokkal a véletlenszerű folyamatokkal, amelyek egy társadalmi katasztrófa kiváltásához vezetnek.” Vajon véletlen lehet egy ilyen alak jelenléte éppen ott, ahol végül is megbukott az ő gondosan kitervelt manipulációs szcenáriumuk? Ó, nem. Túl sok a véletlenből, mondaná Macri. És igaza van. Ez a Z. egy figyelemre méltó fickó. Hatalmas ballépés lett volna részéről kiengedni. Teljesen nyilvánvaló, hogy rögtön át kell helyezni egy külön cellába. Hiszen értékes darab. Koronaékszer. Vagy talán még fontosabb. Az a bizonyos aranyhalacska, mely teljesíti a három kívánságot, ha visszadobod a vízbe. Persze ehhez nem árt, ha előbb egy kicsit szomjazztatjuk. Akkor talán nagyobb kooperációs készséget mutat a csodatevésre.

Elégedetten dörzsölte a kezét, mikor a telefonkagylóért nyúlt. Most már biztos volt a nagy fogásban, de azt is tudta, nem lesz könnyű ezt a halat épségben kihorgászni. Hiszen mit ér egy csodatevő aranyhal döglötten?

*

X. látta Dăscălescu és Emil Bobu megérkezését. A katonák lövésre kész, kibiztosított fegyverekkel kijöttek egészen a zászlókordonig, sorfalat álltak, ennek ellenére a delegáció úgy futott be a megyeházba, mintha megvesszőzésen vettek volna részt. Pedig a tömeg nem is őket szidta, azt kiáltotta: „Le, hu, Ceaușescu”, de úgy látszik, a kegyeletsértés hallgatása is fizikai fájdalmat okozott nekik. Talán úgy képzeltek, hogy ha behúzzák a nyakukat, s azt mondják maguknak: „nem igaz, nem hallottam semmit”, akkor sikerül meggyőzniük magukat, hogy mindez meg sem történt, mindez nem igaz, mindez egy nyomasztó rémálom csak, amelyik szertefoszlik abban a pillanatban, amint a karjukba csípnek. De csipkedhették magukat akár mennyit, a hihetetlen megtörtént, ezrek kiabálták a nyílt utcán az elképzelhetetlent: „le vele”, igen, „le az Elvtárral!”, és a katonák, a szekuritáté egységek fegyverrel a kezükben csak álltak leblokkolva, mint valami szobrok.

Aztán megérkezett az Operától egy TAB, rajta Sorin Opreával; hatalmas üdvívalgások fogadták,

hiszen ez a kételtű páncélos kézzelfogható jele volt annak, hogy a „hadsereg velünk!”, s ha az épületet védő szekuritáté-katonák tűzparancsot kapnának, akkor háromszor is meggondolják, hogy teljesítsék-e, hiszen a TAB-bal, annak nehézgéppuskájával csak hasonló kaliberű egység vehette fel a harcot, nem holmi gyalogosok, kiknek egy páncélöklük sincs.

Az UMT érkezése végül megadta azt a tömegbázist, amely először kecsegtetett sikerrel a hatalommal való tárgyalásokban. A delegáció ugyanis nagyon lassan akart kialakulni. Előbb csak kilenc embert választottak ki, aztán egyesek visszamentek a tömegbe, nem vállalták azt, hogy bemenjenek az oroszán barlangjába, új jelölteket kértek, a delegáció tagjai egymás közt is vitatkoztak a kiválasztás elveiről, hiszen egyesek azt szerették volna, hogy azok álljanak oda vitatkozni, akik eddig is vezető szerepet vittek, mások viszont épp attól féltették a tömeget, hogy a bent lévők a mozgalom fejeit szeretnék megkaparintani, s így a tömeg szétszéled, tehát inkább a gyárak képviselőit szerették volna beküldeni. Sorin Oprea érkezésével, akiben X. hamarosan felismerte azt a fiatal-embert, aki az Opera előtt buzdított szombaton este, felmerült az Opera tériek bevonásának szükségessége is. Küldöncöt menesztettek az Operához, de vagy a küldönc nem érkezett meg, vagy azok nem bíztak a küldöncben, mert egyelőre semmi sem történt.

A viták ott zajlottak alig három méternyire X. orra előtt, s X. csak most érezte, mekkora veszteség Z. hiánya. Ha ő itt lenne, már régen megtalálta volna az optimális megoldást. Vagy legalábbis sugallta volna. Hiszen lehetséges, hogy még most sem vállalta volna el a vezetői szerepkört taktikai meggondolásokból, hiszen ha kiderülne, hogy egy magyar, vagy több magyar vezeti az akciót, akkor ez éppen a szekuritáténak játszana alá, besegítene az ő tervüknek, de ez esetben is Z. már rég elmondta volna, mit kell tennie. De Z. rács mögött volt, s most csak a saját fejükre hagyatkozhattak. X. megpróbált Z. fejével gondolkodni. Mi lenne az optimum ilyen esetben? Mi biztosítana maximális védettséget? Nyilván ugyanaz, ami Tőkés esetében, meg Doinea Cornea esetében, meg Mircea Dinescu esetében, meg Dumitru Mazilu esetében: a nagy nyilvánosság.

– Emberek – szólt be a tanácskozók felé X. – Tudom, mi a megoldás!

– Éspedig? – fordult feléje az egyik.

– A küldöttség álljon a lehető legjobbakból, de a védettségét úgy kell biztosítani, hogy a bemenők listáját minél több példányban sokszorosítani kell, és még ma kijuttatni külföldre. A Szabad Európához.

– Jöjjön csak ide! Engedjétek át, fiúk!

X. átlépett a zászlórudakból alkotott védővonalon.

– Petre Boroşoiu – mondta neki a fiatalember. – Magát valahonnan ismerem...

– X. tanár, defektológus.

– Várjon csak... Megyeház... Pince!... Stimmel?

– Igen – mondta X. – Ott voltam. Én vittem a gyerekeket a büfébe.

– Helyes! Én meg azon lövésszerű zaj után rohantam le oda, az emeletről. Egy vasdoronggal. Egy feszítővassal.

– A szakállas, szemüveges? De hol a szakáll?

– Levágtam konspiratív okokból.

– Értem.

Petre Boroşoiu a többieknek bemutatta X.-et.

– Harcostárs. Együtt voltunk a Megyeházban. Tanár.

Sorban lekezeltek, de X. nem sok nevet tudott megjegyezni a tömegből Marcu, Savi és Oprea nevén túl.

– Tanár? – mondta Savi. – Az jó. Tanárunk úgy sincs. Most már van technikus, színész, jogász, tanár, s természetesen több munkás is. Ez már eléggé reprezentatív. Mi a véleményetek?

– Jó – mondta Marcu, aki hátbaverte X.-et. – Szóval maga volt a szebeni szalámival? Nagyon jó! Az embereket nagyon megvadította.

X. nem tudott válaszolni erre a dicséretre, hogy szerinte egyáltalán nem biztos, hogy olyan jó cselekedet volt-e, hiszen az embereket esztelen rombolásra sarkallta a düh, s így ezeket a jogos felháborodásból történt pusztításokat össze lehetett keverni a szekuritáté által végzett pusztításokkal, s közös nevezőre hozni, mivel időközben Ioan Savi arra kérte, hogy adna-e néhány ív papírt, hogy készítsenek listát s osszák szét a tömegben. Papír volt nála, de golyóstollból csak egy. Szerencsére többeknek volt írószerszáma, ő is kölcsönadta, hogy írják fel a delegáció tagjainak nevét a listákra. Savi volt a leggyakorlatiasabb, hamar megragadta a listákat és szétosztotta nyilván az általa jobban ismert embereknek, aztán ő döntött az elindulásról is.

– Na, akkor induljunk neki, Isten segedelmével – mondta Boroşoiu is és keresztet vetett, s elsőként indult a kapu felé.

A bizottság libasorban követte.

– Professzorom, maga nem jön? – kérdezte Savi.

X. meglepődött. Ő nem azért jött, hogy befurakodjon a bizottságba, csupán egyszerűen tanácsot akart adni, segíteni a helyzet megoldásában, ezért aztán rá sem írta a nevét a listákra, hanem kölcsönadta golyóstollát. De gyávának sem akart látszani, így aztán odaállt Savi mögé a sorba.

A katonák simán átengedték őket, s a lépcsőházban sem próbálta senki megállítani a csoportot.

Boroşoiu megállt, mikor az előcsarnokba értek, és az utánuk jövőkhöz fordult.

– Most hová?

– Az első emeleti gyűlésterembe – mondta X.

– Ahol a zászlót kilógattuk?

– Oda.

X. most hirtelen visszaemlékezett rá, hogy tényleg egy szakállas fiatalember segített annak a lánynak a lyukas zászlót kilógatni. Sőt, mintha azt a tekercsbe csavart képet is az a fiatalember, ez a Boroşoiu lökte volna ide ki a ház elé. A helyén most egy sokkal kisebb kép állt. Mulatságosan kicsi egy akkora helyen, egy emeletnyi helyen. De hát, úgy látszik, ez a ház immár nem tud megenni Nicolae Ceauşescu nélkül. Ha csak ők nem tesznek róla a továbbiakban is.

Boroşoiu ért elsőként a nagyterem ajtajához. Benyitott, majd vállvonogatva visszahúzódott. Úgy látszik, hogy senki sem volt a gyűlésteremben. Mint lent is, ismét csak Savi talált elsőként magára. Egyszerűen galléron ragadta az első mellette elhaladó embert és a fülébe üvöltötte:

– Mi vagyunk a tüntetők megbízottai. Jelentse Dăscălescunak, hogy itt vagyunk a gyűlésteremben!

A megragadott férfi eltátotta a száját, színt váltott, majd sűrű bólogatások közepette hátrálni kezdett, látszott, hogy az ijedségtől a hangját is elvesztette, csuklani kezdett, majd öt-hat méterre jutva

Savitól megpördült a tengelye körül és behúzott nyakkal futni kezdett a folyosó vége felé. A látvány olyan komikus volt, hogy a feszült helyzet dacára a küldöttség tagjai kacagásban törtek ki.

– Úgy látszik, az elvtársak jobban félnek tőlünk, mint mi tőlük – jegyezte meg Savi. – Azt hiszem, itt az ideje, hogy elfoglaljuk a gyűléstermet.

Bevonultak a terembe. A hatalmas ablakokon áradt be a fény, és a vörös bársony is lángolt a kárpitozott széksorokon.

– Az elvtársak urasan éltek itt – mondta Marcu és lehuppant egy székre. – Olyan ez, mint egy színházban!

– Na, csak ne bántsa a színházat – tiltakozott Boroşoiu. – Ez inkább olyan, mint egy kupleráj!

– Jártál is te kuplerájban – intette le Savi.

– Járnai ugyan nem jártam, de filmen láttam – védekezett Boroşoiu.

– Filmet látni és csinálni, az két dolog, ugye lányok? – paskolt a gyárak képviselőiként megválasztott lányok fenekére a beszeszelt Marcu. – Te vagy a Simona, te az Adela, te pedig a Mirela?

– Fordítva! – kacagtak a lányok. – És nyughasson, viselkedjen, mint a színházban, ne mint a kuplerájban!

– Nem én kezdtem! – védekezett Marcu. – A Boroşoiu.

– De Boroşoiu csak mondta, maga pedig csinálja is – mondotta Mirela.

– Hja, ő színész, én pedig a munkásosztály vagyok. Ő játszik, én meg nem sokat papolok, durr a közepébe!

– Hagyják most a durrogást, nézzék, milyen ajándékkal várnak minket – mutatott Savi az erkélyre kirakott hangosító berendezésre, mikrofonra. – Innen bizony ki nem megyünk, mert innen tudjuk tartani a kapcsolatot a tömeggel, hogy értesítsük őket, mi is történik!

– De ki ért ezekhez az izékhez? Ki fogja őket bekapcsolni? – kérdezte Boroşoiu.

– Majd én megpróbálom! – mondta egy férfi.

– Te, Vîrtan?

– Nem mondtam, hogy biztos, de megpróbálom.

– Én is segíthetek – mondta az ügyvéd. – Talán, ha összerakjuk a tudásunkat!

– Akkor lássatok neki! – mondta Savi, aki közben kísértelt az erkélyre, és integetni kezdett a tömegnek.

– Savi! Savi! – hangzott fel a tömegből, amikor felfedezték az erkélyen, majd – SAVI A MI EMBERÜNK!

Ioan Savi érezte, hogy határtalan jóérzés keríti hatalmába. Hiszen ott állt azon a helyen, ahol a megyei első titkárok, meg maga az Első Kommunista Elnök-Császár állt, és a tömeg úgy üdvözölte, ahogy csak őket. Mi az, hogy úgy? Még olyanabbul! Ez a nép nem parancsra ünnepelte őt, hanem tiszta szívéből és önkéntesen. És ebben a pillanatban, az erősítő ünneplésben, ahogy a tömeg egésze tanulta meg a nevét, az arca felismerését, ebben a pillanatban érezte, hogy több is lehetne, mint egyszerű számítástechnikus, piti kis alkalmazott egy gyár egyik részlegének íróasztalánál, hogy többre is lehetne képes, esetleg itt a megyénél, vagy ki tudja, talán még magasabban?

Ion Marcu isbeszélni akart, de ebben a pillanatban a teremből jelezték, hogy megérkeztek a

fejesek. És valóban, amint a küldöttség visszatért a terembe, immár az elnökségi asztalt, valamint az első széksorokat kövérre hízott, hengerfej-nyakú, simára borotvált képű, lenyalt frizurájú éltés korú férfiak serege foglalta el civilben és tábornoki egyenruhában, előttük dagadó bőrkabátos izompacsirták, kikről lerítt, hogy a gyors gyilkolás szakértői, s a díszes gyülekezet őrségét hivatottak biztosítani.

X. hamar felismerte köztük a búsképű Dăscălescut, a bulldogpofájú Emil Bobut, Cornel Pacostét, Radu Călant, Virgil Dologot, és néhány kisebb megyei aktivistát. A katonák magas rangjáról sejtette, hogy csak az ide kirendelt tábornokok lehetnek.

Dăscălescu ingerült volt, látszólag már felbosszantották azok a helyzetjelentések, amelyeket a helyi vezetőktől kaphatott, mielőtt az asztalhoz ült, ezért látszott, hogy most beszéd helyett legszívesebben csak intene a fiúknak, hogy „elintézni őket!”, ha nem hallatszott volna be a nyitott erkélyajtón a hatalmas tömeg skandálása: „LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!”, ha nem félt volna attól, hogy ez a tízezer ember bejön és széttépi darabokra minden gorillája ellenére.

– Elvtársak! – mondta Dăscălescu. – Mit akarnak, elvtársak, az isten szerelmére? Minek csöditették ide ezt a csürhét?

Senki sem válaszolt, mindenki kérdően nézett a másikra, ezért aztán Dăscălescu megismételte:

– Mondják meg, mit akarnak, és menjenek szépen haza!

– Erőt, egészséget, miniszterelnök elvtárs! – mondta az egyik férfi. – Tetszik tudni, sok a baj!

– Éspedig?

– A blokkokban alacsony a hőmérséklet, az emberek nem kapták meg a fizetésüknek csak a 80%-át – kezdte sorolni az egyik férfi.

– Nincs tej, már reggel 6-kor sincs tej – mondta az egyik nő. – Négykor kelek fel és mégsem jut tej a gyerekeknek.

– Ki akartam vándorolni, de nem adnak még nagy kártyákat sem – panaszkolta Sorin Oprea.

– A lakásom nyavalyás – mondta Ion Marcu, aki csak most eszmélt arra, hogy mindenki a saját baját mondja. – Hiába vagyok feliratkozva az UMT-ben, csak hitegetnek. De meddig?

X. csodálkozva kapta a tekintetét az egyikről a másikra. „Hát miféle képviseleti szerv ez? Hiszen ez nem külön, mint egy pártbeli panasziroda, ahova mindenki behordja élete elintézetlen ügyeit. Azokat a problémákat, amelyeket nem tudott megoldani a hivatalos adminisztráció útját követve. S akkor marad az első titkár elcsípése, vagy ami még jobb, egy levél bedobása valamelyik bukaresti fejes kocsiába. Az ilyen ügyek mindig gyorsan elintéződnek, hogy jelenthessék: a probléma megoldódott. Hiszen az „elvtársak” semmitől sem rettegnek jobban, mint az olyan elintézetlen ügyektől, amelyekről a főnökség is tud. Ezek az emberek most nyilván meg akarják ragadni az alkalmat, hogy közvetlenül kerülnek kapcsolatba az ország hatalmasaival és a saját kis panaszukat kívánják elrendezni. Abban reménykedve, hogy a tömegek nyomásával a hátuk mögött, vagyis egy kis zsarolással minden sikerülhet. Íme, az elvtársak, akik olyan begyulladt képpel ültek le, immár milyen vidámak és magabiztosak! Nyeregben vannak: ők az urak, előttük csupán kis kérelmezők ülnek! Nem, ezt nem szabad hagyni – hiszen egy perc múlva akár kezét is csókolnak az üres ígéretért. Ha ez a tömeg hazamegy, vége az egésznek. Egyenként begyűjtik őket, mint a Zsil völgyében, szétszórják az ország különböző pontjaira, majd az ismeretlen közegben nyírják ki őket sorra. Balesetek. Sajnálatos

balesetek. Erre a szekunak jól kidolgozott forgatókönyvei vannak. Meg kell akadályozni, hogy a beszélgetés ebben a mederben folytatódjon.”

– Nekem is van egy kérésem – szólt közbe X.

– Tessék – mondta szívélyesen Dăscălescu.

– Kérem, hívja össze távértekezleten a kormányt és a központi bizottságot, s mondják ki Nicolae Ceaușescu és klánja trónfosztását és felelősségre vonását, bármelyik országban is tartózkodik!

Dăscălescu arca hamuszürke lett.

– Hogyan? – nyögte. – Hogyan?

– Ön jól hallotta. Ezt kívánja a nép. Hogy a zsarnokot elfogják és itt, a Bánságban állítsák törvényszék elé az elkövetett gaztettekért!

Valóban, a dermesztő csendben jól hallatszott a tízezres tömeg szavalókórusa, mely az ötletet adta X.-nek:

CEAUȘESCU, A NÉP ÍTÉL A BÁNSÁGI HOLTAKÉRT!

Az összehajló, vagy éppenséggel szobormerev arcokról meg lehetett volna mintázni a modern „utolsó vacsorát” Leonardo stílusában.

– Miért izgulnak? A nép nagyon jól tudja, hogy a zsarnok Teheránban van. Itt az esélyük, hogy történelmet írjanak, s mire hazatér, már megfosszák hatalmától, kész tények elé állítsák!

Dăscălescu végre szóhoz jutott.

– Ez felháborító!... Ez hazaárulás!

A többiek mintha csak ezekre a szavakra vártak volna, hirtelen mind felugrottak az asztaltól és egyre dühödtebben kiabáltak, rázták az öklüket X. felé, aki magával teljesen elégedetten szemlélte a megváltozott gyülekezetet. Biztos volt, hogy ez a sokterápia ráébreszti a „bizottságot” is a teendőire.

Nem tévedett, hiszen Ioan Savi, aki eddig nem látszott, valahova a háttérbe húzódott, most egy noteszt lobogtatva kezdett kiáltozni:

– Miniszterelnök úr, ez a tömeg nem apró engedményeket akar! És ne próbáljon minket megvásárolni! Három kérdésre vár választ: Ki adta ki a tűzparancsot? Hány halott van? Hol vannak a holtak, hogy keresztény módra eltemessük őket?

Dăscălescu nyilván számított ilyesvalamire, mert egyből sündisznóállásba húzódott vissza.

– Kérem, én csak most érkeztem ide, erre az ittlévőknek kell válaszolniuk...

– De én Öntől kérdezem, mint miniszterelnöktől. Vagy nem a miniszterelnöknek kell tudnia mindent egy országban? Ha pedig nem tudja, akkor nem érdemli meg, hogy viselje ezt a tisztséget!

Az ütés telibe talált. Dăscălescu újra dührohamot kapott.

– Gazember! Maga is, meg maga is! – mutatott X. és Savi felé és X. érezte, hogy a fiúk kibiztosítják a kabátjuk alatt a deszantgéppisztolyt. – Mindegyikük hazaáruló!

Ioan Savi azonban most már nyeregben érezte magát.

– Ha csak egy hajunk szála meggörbül – bömbölte túl a szakállas Savi a miniszterelnököt – maguk sem viszik el szárazon! És még mielőtt felocsúdtak volna, Savi kilépett az erkélyre és elordította magát:

– Le, hu, Ceaușescu!

– LE, HU, CEAUȘESCU! – zúgta rá a tömeg.

– Le, hu, Dăscălescu!

– LE, HU, DĂSCĂLESCU! – válaszolta a tömeg.

– Uraim – mondta megállva az ajtóban, karját kitárva, megragadva az ajtófélfát. – Ha löni akarnak, lövessenek! Egyet azonban garantálhatok: ezek az emberek mindegyiküket élve tépik darabokra!

Dăscălescu arcából kifutott a vér, de úgy tűnik, teljesen felmérhette a helyzet veszélyességét az ő bőrére nézve, miután tízezer ember még most is azt bömbölte: „LE, HU, DĂSCĂLESCU!”, mert kétségbeesetten integetett az első sorban ülő szekusoknak, hogy az isten szerelmére ne hagyják elsüsse valamelyik a fegyvert, mert ez az embercsorda betör és a fogával, a körmével szaggatja darabokra, ő lesz az első számú célpont. Csak akkor csillapodott le valamelyest, amikor az utolsó szekus is visszafordult és kivette bőrdzsekije alól a kezét.

Savi közben továbbra is ott állt az ajtókeretben, mint egy célkereszt, vagy egy lehetséges Krisztus. Egy Jézus Krisztus szupersztár.

– Rendben van – mondta most már lehiggadva Dăscălescu. – Ezek szerint Önöknek követeléseik vannak. Terjesszék őket elő!

X. érezte, hogy Dăscălescu ismét ura a helyzetnek. Hiszen elég volt széjjelnéznie és látta, hogy itt nehéz lesz egy tárgyalási programot megfogalmazni. „Időt kell nyerni!”

– Mi a nép képviselői vagyunk – mondta X. – Ahhoz, hogy egy programot szövegezzünk meg, egy kis időre van szükségünk!

– Időre? – mosolyodott el Dăscălescu. – Természetesen! Magukra hagyjuk Önöket, hogy tárgyaljanak. Ha elkészültek a követeléseik listájával, jelentkezzenek!

Ezzel felállt és a kezével intett a nehézfiúknak, akik sorfalat álltak, biztosítva a vezetőség kivonulását.

X. tudta, hogy a csatát még nem nyerték meg. Csak egy kis haladékokat kaptak, hiszen alig tűnt el az utolsó aktivista, már ki is tört a hangzavar. Savinak is nekimentek, a gallérját ráncigálták, s X. csak ebben a pillanatban értette meg, hogy a helyzet rosszabb, mint képzelte. „Ezek az elszalasztott nagy zsarolási alkalmak siratják! Úristen, hogyan lesz ebből program?” Most már értette, miért oly elégedett magával Dăscălescu. Jobban ismeri az embereket.

*

Claudiu Iordăchescu érezte, hogy egyre jobban keríti hatalmába a kétségbeesés. Csapdába került. Egy helyzet csapdájába. Nem, nem akart ő forradalmat vezetni, nem akart semmit. Csak egyszerűen akkor, amikor adódott egy helyzet, érezte, hogy megfullad, hogy nem számít többé embernek önmaga szemében, ha most megfutamodik, ha most meghátrál. Így aztán előre menekült. Az ismeretlenbe, a felderítetlenbe, a bizonytalanba. Vissza nem fordulhatott, mert azt a terepet ismerte. Ott volt a megalkuvás, a lehajtott arcok szennye, a torokbamarkoló szégyen, a legelkeserítőbb szégyen, hogy kisebbségi vagy saját nemzetedben, megszégyenített vagy saját fajod szemében, ha pillantásod Európa egére emeled, mert nem elégíti ki ez a balkáni helyzet, ez a „hagyj lopnom, s én is hagylak lopni téged”, ez a közösségi szellem az erkölcstelenségben. Évek óta, mióta önkéntes száműzetésbe vonult vissza s csak az asztalfióknak írta könyveit és színdarabjait, szüntelen a nagy megtisztulás pillanatáról álmodozott, arról, hogy egy napon megtörténik a csoda és a nép szeméről lehull a hályog, mely elfödte

az igazságot és akkor tiszta, megtisztult igaz férfiak indulnak útnak, hogy ledöntsék a zsarnokságot, hogy egy új erkölcsi rendet teremtsenek, mely nem a másik ember kifosztására, hanem az adományozásra épül. Ó, igen, megható volt az emberek lelkesedése, mely hullámai tarajára emelte, mely a katonák elé sodorta, s az sem lett volna nagy baj, ha akkor a katonák golyói által végzi. Hiszen mi lehet szörnyűbb annál, hogy rádöbbenj: bizony itt nem balladák legendás hősei, nem történelmi mítoszokba emelt vajdák csupa erény férfiai a forradalom letéteményesei, hanem – úristen, kimondani is szörnyű – kisszerű pojacák, üresfejű pszichopáták, nagyszájú demagógok, a perc kalandorai lovagolnak a pillanatnyi népszerűség hullámtajtékán. Önkinevezésű zsenik, feltűnési viszketegségtől bizsergő férfiak és nők ostromolták a kezdetek óta a kapukat. Ó, micsoda naiv volt, amikor az első percek után felért és megragadta a mikrofont! Úgy érezte, hogy e gesztussal visszafordíthatatlanná válik a léte, hogy egy hatalmas félelem elől menekül előre, a bizonytalanba, s ezt az utat nem ajánlhatja senkinek. Meg volt győződve róla, hogy nem lesz ember, aki ide fog állni, kimondja a nevét és munkahelyét, kiadva magát ezzel a szekusoknak, magát és családját, hiszen bizonyos volt benne, hogy filmezik őket, hogy videoszalagra veszik minden mozdulatukat, minden szavukat, és ezt a lépést megtenni iszonyú felelősség. El is mondta ezt, meg is tapsolták érte, de tíz perc múlva már erősítést kértek a fiúk a kapuhoz, olyan sokan igyekeztek birtokukba venni a mikrofont. Amitől a leginkább félt, hogy nem lesz, aki ebben a helyzetben a tömegekhez beszéljen – hiszen a tömegeket szüntelenül szóval tartani, itt tartani, az előre menekülés egyetlen vézna esélye volt –, nos, ez a félelme teljesen alaptalannak bizonyult. A tömeg özönlött, ám egyáltalán nem az a tömeg, amit remélt – a bátor és hős férfiak válogatott gyülekezete, hanem a mindennemű karrieristák rémisztő serege. Egymás sarkát taposták le a szereplésvágy paranoiás megszállottai, akiket az is kielégített, ha beolvashatták, bemondhatták a nevüket és előre mondhattak egy vagy két közismert jelszót, hogy aztán a tömeg tízezer torokból visszhangozza hangjukat. Ezért a tízezer torokból zúgó visszhangért koslattak, lihegtak, álltak sorba, könyököltek, ajánlottak pénzt is – csak hogy néhány másodpercre megfürödjenek a kétes hírnév hullámaiban. Láta a megválasztott első bizottság tagjait félrevonva az első emeleti páholyokba, ahol listákat állítanak össze, nyilván kis bizottságok és ellenbizottságok formájában, ahol a listaösszeállítók állnak az első két helyen; látta a szellemi prostituálódás minden formáját, amelyeket Adrian Păunescu Flacăra estjeinek színpalai mögött látott csak, s azt hitte, ez soha meg nem ismétlődhet, nincs az a szenny, ami ott felkavargott ocsmány habot verve, nem hitte, hogy egy ilyen szent ügy is ily hasonló érzelmi reakciókat válthasson ki, hogy az emberek ne érezzék egy Flacăra körüli szereplés és egy ilyen szereplés közti különbséget, a tények azonban azt mutatták, hogy az emberek, a szónokjelöltek zöme csak az auditorium nagyságrendi különbségét érzékelt, s ezért aztán kétszer olyan erőszakosan próbált legalább néhány sugarat megszerezni a szereplés dicsőségéből.

Már egy órával az Operába bejutás után távozni akart, fizikai rosszullét fogta el, hányingere volt, mint ama Păunescu-féle rendezvény után, ahol a „mester” orgiázott énekesnőivel, igen, el akart futni, mint a mocsokkal való találkozás után, és el is futott volna, ha nem lett volna ott Kis, az a rendes Kis, akivel akkor találkozott először, de kölcsönösen megéreztek egymásban a tiszta embert. Kis bátorította, egy papírlappal járt utána: „Gondolkodj hangosan, Claudiu, gondolkodj hangosan!” – biztatta. „Most értelmes ötletekre van szükségünk, értelmes és eredeti ötletek nélkül meghalunk, hiszen a tömeg hátsó sorai már apadnak, az értelmesebbje ráunt erre a kiáltozásra, kint voltam, láttam,

végünk van, ha nem tudjuk valamivel itt fogni a tömeget, gondolkozz hangosan, Claudiu, ki kell találni valamit.” És Claudiu Iordăchescu most érezte először, milyen felkészületlen a feladatra, milyen kevés tömegpszichológiát tud, milyen keveset tud a politikai szervezés elméletéről, a pártplatformokról, a jelszógyártásról, programkészítésről. És e nagy embermasszából ő van egyedül itt tudatában a hiányainak, a többiek még idáig sem jutottak el, csak saját szerepléstudatuk kielégítése mozgatja őket, de a tömeg előbb-utóbb rá fog jönni erre, bármilyen különböző intellektuális képességű emberek állnak is a téren, az értelmesebbje már rá is jött, s azok el is mennek sajnos, ahelyett, hogy ide jönnének segíteni, hiszen lehetetlen, hogy ne legyen a városban valaki, aki ne készült volna fel egy ilyen eshetőségre, hol van, miért nem jelentkeznek?

Kis jött, hozta a tiszta papírlapokat, a tiszta papírlapokkal zsarolta, az úgy szeretett tiszta papírlapokkal. „Beszélj, Claudiu, beszélj!” „Írj, Claudiu, írj!” „Beszélj, Claudiu, majd én írom!”

Ó, hogy gyűlölte most azokat a papírlapokat, ahol gondolatoknak, konkrét és mozgósító gondolatoknak kellett volna sorjázniuk, lángot vető szavaknak, s helyette csak béna és szárnyaszegett szavak bukdácsoltak, mint Baudelaire albatrosza ama mocskos fedélzeten,

Büntetésként rakják a fedélzetdeszkákra,
Hol az azur királya ügyetlen, suta, hápog,
Hagyja hogy leessen két nagy fehér szárnya,
Vonszolja esetlen, mint evezőlapátot.

igen, ilyen volt ő is most itt, „a felhők hercege”, „száműzött ő a földön, hahota, fütty között”, s íme tapasztalja, ha járni kéne a földön, „két óriási szárnya akadály”, mily nehéz akadály.

*

Boroșoiu, Vîrtan papírlapra írták, Savi a noteszába jegyezte a javaslatokat, amelyeket X. próbált feldobni, lehetőleg világosan megfogalmazni. Az első három pont világos volt: 1. Nicolae Ceaușescu mondjon le. 2. A kormány mondjon le. 3. Alakuljon egy demokratikus beállítottságú új kormány. A továbbiakban Ioan Savi kérdései kaptak helyet. 4. Közöljék a halottak és a sebesültek számát. 5. Eresszék ki a foglyokat a börtönből, akiket az események alatt fogtak el és ugyanígy minden politikai foglyot. 6. Adják ki a holtakat, hogy a hagyományok alapján eltemethessék őket az emberek. Ezek után hosszú vita alakult ki. Egyesek a saját panaszait szerették volna viszontlátni ebben a szövegben, lakáskérdéseket, állást, külföldi útlevelet, de X. mindegyre azzal utasította vissza ezeket a követeléseket, hogy ezek hozzátartoznak egy demokratikus kormány ismérveihez, amelynek be kell tartani a sztrájkjogot, az emberi jogokat, vagyis a kivándorlás jogát, a lakásbiztosítás jogát, a munkáért való bér kifizetését, a meleget, az élelmet, a világútlevél meglétét és hasonlókat. Akik úgy érezték, hogy az ő problémájuk a legfontosabb, X.-re rohantak és „szekusnak” nevezték, aki befurakodott közéjük, Marcu üvöltözött, hogy „hol volt, amikor a golyók repültek”, egy nő azt vetette a szemére, hogy „nem X.-nek kell szoptatnia három éhes gyereket 9 fokos hőmérsékleten egyetlen szobában és ráadásul egy részeges férjjel”, a másik azzal támadta meg, hogy bezzeg nem X. jár abortálni zugorvosokhoz, szerencsére Boroșoiu megvédte, hogy ott volt a Pártházban az ostrom alatt, és Savi is melléje állt vesztére, mert akkor Marcu nekirohant, hogy „szekus” és a tömeget eltérítette a helyes útról, amiből percek alatt parázs vita kerekedett, hiszen Savi Marcu arcába vágta, hogy „szekus”, hiszen látták, hogy csókolódzott Radu Călbănelal, „honnan ismeri ilyen bensőségesen az első titkárt?”.

Fél órás üvöltözés és kölcsönös vádaskodás után végül egyesek kimentek, vissza a tömegbe, mások eltűntek az épületben, s újra nekiláthattak a szöveg befejezésének.

– Kéne valami biztosítékféle a mi életünkre – mondta Savi.

– Helyes – mondta Boroşoiu.

– Tudjon rólunk az egész ország közvéleménye – erősítette meg X.

– Igen, közvetítse a tárgyalásokat a rádió – lelkesedett Vîrtan.

– Rádió? Miért ne közvetítse a tv? – csillogott Boroşoiu tekintete, akiről időközben kiderült, hogy amatőr színész.

– És a jugoszláv konzulátus – mondta Savi –, azok rendes fickók, beszéltem velük.

– Meg a Szabad Európa! – mondta Vîrtan.

– Na, akkor írjátok le. Legyen ez a hetedik pont.

Mindenki helyeselt.

– És írjuk utána az egész bizottságot – javasolta X. – Így küldjük el a követségre!

– De ki megy el a követségre?

– Megyek én – mondta Vîrtan.

– De végy magad mellé vagy két embert – mondta Savi. – Úgy biztosabb!

Vîrtan bólintott.

– Boroşoiu, azt hiszem, behívhatod újra az elvtársakat, mi készen vagyunk a tárgyalásra.

Boroşoiu kiment, X. és Savi rövid időre egyedül maradtak.

– Neked van családod? – kérdezte Savi X.-et.

– Van.

– Nekem három gyermekem van – mondta az alacsony, szakállas Savi.

– Nekem nincsenek gyermekeim – mondta X. – Csak feleségem. Aki nagyon beteg.

– Akkor neked könnyű – mondta Savi.

– Hogyhogy könnyű? – háborodott fel X.

– Hát úgy, hogy nincsenek gyermekeid. A gyermek az minden.

– A fenét. A szeretet minden. S ha éppen tudni akarod, a te helyzeted egyszerűbb, hiszen tudod, hogy valaki marad utánad. De utánam ki marad? Egy asszony, akit magára hagytam, aki egy pohár vizet sem tud tölteni magának, ha én nem vagyok. A gyerekek, ha egészségesek, felnőnek és bosszút állhatnak az apjukért, de értem ki áll majd bosszút?

– De arra nem gondolsz, hogy mit csinálnak a gyermekeimmel, ha itt elbukunk? Azt hiszed, hogy életben hagyják őket? S ha életben hagyják, milyen életük lesz? Egy javítóintézetben? Gazemberek, gyengeelméjűek és betörők között?

Úgy álltak egymással szemben, mint két kakas. Valamiről beszéltek, de mindketten érezték, hogy ez a feszültség mélyebb gyökerű, hogy végül is a vezető kérdéséről van szó, hogy a még nem is létező hatalom birtoklásáról van szó. X. tudta, hogy most nem engedhet, hiszen a mozgalom helyes mederben tartása a tét, s azt is tudta, hogy Savit bántja az, hogy nem neki jutottak eszébe az elemi követelések, s ezt nem bocsátja meg, ha a hatalmat akarja. X. nem akarta a hatalmat és ezt jelezni szerette volna, hogy Savit megnyugtassa, hiszen nagy szüksége volt egy támogatóra.

– Te ugye feljegyezted mind a követeléseinket? – kérdezte Savitól.

– Ühm.

– Én nem. Azt hiszem, Dăscălescuval szemben neked kéne vezetned a tárgyalásokat. Hogy folyamatos legyen a vita.

Savi arca kiderült. Megveregette X. vállát.

– De te majd támogatsz, ha megakadnánk?

– Természetesen, természetesen. És ne feledd el majd a tömegnek is felolvasni.

– Helyes, helyes!

*

Florin Furtună nyugtalan volt. Immár másodszor jelentkeztek a Múzeum felől azok a fickók a hírrel: „A megyénél tárgyalások folynak a kormánnyal! Gyerünk mind oda! Ott van Bobu és Dăscălescu is!” Először visszazavarta őket azzal, hogy ha a kormány tárgyalni akar, akkor jöjjön ide! Itt várják őket! A tömeg megéljenezte a választ. Másodszorra immár egy izgága alak arra biztatta az embereket, hogy menjenek át a megyéhez, mert ott zajlik a harc. Valami Eustațiu. Veszélyes helyzet volt, mert az emberek egy része hajlott a szóra és a tér Múzeum felé eső részéről, azaz tőle balra látszott, hogyan gyérül az embermassza, hogy szakadnak le újabb csoportok. Az érkezésükkor teljesen teli tér már alig félig volt csak, a szökőkútig volt többé-kevésbé sűrűn befedve. Arrébb már csak ritkás csoportok jöttek-mentek, nézelődtek, mint egy cirkuszban. Tudta, hogy azokra nem számíthatna, hiszen, ha egyetlen fegyver is eldördülne, mind elfutnának. Kisnek adta át a szónoki pódium ellenőrzését és hátravonult Iordăchescuhoz, aki most is ott ült az előcsarnokban, maga előtt egy papírlappal, amelyen különféle áthúzott s még nem áthúzott gondolatok heverték. Az áthúzottakat megoldották már, azaz beolvasták a mikrofonba, s remélték, hogy a tömegből megoldja őket valaki, hamarosan feljön és ajánl egy megoldást. A többiek vagy még töprengést igényeltek, jobb megfogalmazásra vártak, vagy pedig újszülöttek voltak. Furtună teljesen elégedett volt ezzel a munkamegosztással. Kist ott tartotta a nyakán, hogy Iordăchescu ne jusson mikrofon-közelbe, de közben hasznossá tehesse magát, ötleteket adjon neki, hogy miként is vezesse tovább a tömeget, hiszen ez a munka sokkal komplikáltabbnak bizonyult, mint onnan a katedra rendjéből látszott.

– Iordăchescu úr – mondta Furtună –, tanácsra lenne szükségem. Egy ideje állandóan megjelenik egy csoport a tér bal oldalán és azt követeli, hogy menjünk át a megyéhez, mert ott folynak a tárgyalások. Azt mondják, hogy most ott van Dăscălescu és Bobu.

– Nem – tiltakozott Claudiu –, nem. Ha ezt a stratégiai helyet itt hagyjuk, módot adunk nekik a leszámolásra.

– Hogyan mondja?

– Igen. Leszámolásra. Hiszen ki biztosít minket arról, hogy ha egyszer bent vagyunk, nem mondják azt, hogy jogtalanul hatoltunk be és törvényesen elfogatnak. Ezt itt nem tehetik. Itt ők vannak törvényen kívül.

– Ez jó. De hogy magyarázzam el a népnek? Vannak, akik elindultak oda.

– Meg kell mondani a népnek, hogy csak itt tüntethetünk nyugodtan. Ott bármikor ürügyet találhatnak a provokációra. Hogy elálljuk a tömegközlekedést, vagy hasonlót. El tudja ezt mondani, vagy jöjjen én a mikrofonhoz?

– Nem, nem. Majd én elintézem. Maga csak dolgozzon. Hogy halad a politikai platform

kidolgozásával?

– Lassacskán alakul.

– Jó. Csak dolgozzon nyugodtan. Én addig megpróbálom tartani a frontot ott elől.

Florin Furtună, míg előre ment, két kő között őrlődött. Egyfelől egyetértett Iordăchescuval, hogy itt kell maradni, hiszen számukra az Opera az egyetlen lehetőség a túlélésre, másfelől viszont izgatta az is, hogy úgy kerüljön be a történelembe, mint a Dăscălescuval folytatott tárgyalások vezetője. Csodálatos és hatalmas dolog lehet a hatalom képviselőivel szemben a tömegek felkent megbízottjaként szembeszállni. Csakhogy ehhez ki kéne lépni ebből a barlangból, amelyet lassan elég jól biztosított. Immár több lépésben ellenőriznek minden behatolót, mindenkit alaposan megmotoznak, még a bicskát, dugóhúzókat is elveszik tőlük. Itt egyelőre biztonságban vannak. Itt jó. De a tárgyalás vezetésének lehetőségét sem szabadna elszalasztani. Talán az lenne a legjobb, ha a kormányt arra kényszerítenék, hogy idejöjjenek tárgyalni. Igen. Küldöttet kell meneszteni. Aki elég vakmerő és elég korlátolt is ugyanakkor, hogy ezt a missziót teljesítse. Hiszen ki tudja, milyen lesz a fejesek reakciója?

– Bădilescu úr! – húzta hátra az erkélyajtóból bizottsága egyik tagját, akiről Kis elmondotta, hogy semmitől sem fél, mert „diliflepnije” van. Bolond is, de nem nagyon, hiszen Pamfil professzor belső embere. – Egy nagyon fontos és titkos megbízatásom van az ön számára!

– Éspedig! – lépett hátra a kerek fejű, laposra lenyalt hajú Bădilescu.

– Vonuljunk ide hátra, hogy nyugodtan tárgyalhassunk. Szóval a kérdésem az: akar a bizottságunk teljhatalmú képviselőjeként egy kisebb küldöttséget vezetni a kormánnyal folytatandó tárgyalásokra?

– Ez kérdés? – villantak fel lelkesen Bădilescu gombszemai.

– Akkor a következőket kell tennie és a következőket kell megbeszélnie...

*

Ioan Savi nagyon élvezte új helyzetét. Dăscălescut rendesen pontra tette. Nem engedte, hogy felüljön az elnökségbe, hanem követelte, hogy a tárgyalások demokratikus jellegének biztosítása érdekében ne üljön az elnökségi emelvényre, hogy ne szerezzen magassági fölényt se felette, hanem üljön le velük egy szintre. Dăscălescut, akit most alig néhány aktivista kísért el, a tábornokok nem követték, sem a sok szekus, mindössze kettő, látszólag valamilyen egyszerű végszóra jött ide, fölényes mosollyal az arcán, az ajánlat láthatólag meglepte. Mégpedig úgy, hogy néhány pillanatig szóhoz sem tudott jutni a meglepetéstől. Az aktivisták beleegyezésnek fogták fel az ügyet, hiszen Florea elvtárs, akit Savi jól ismert a vállalatától, gyakran fordult meg ott különböző pártgyűléseken és munkaértekezleteken, már rohant is és lehozta Dăscălescu elvtárs párnázott székét és legmagasztosabb ülepe alá csúsztatta. Dăscălescu megtapogatta a székét, aztán lehuppant. Az aktivisták ezt jelnek vették és mindegyikük székét hozott magának az elnöki asztal mellől, úgyszintén a szekusok is és leültek velük szemben. Olyan volt, mint egy baráti társaság piknikje.

– Nos, halljuk – vigyorgott kissé keserűen Dăscălescu, aki még mindig abban reménykedett, hogy ezek az emberek nem tudják megfogalmazni követeléseiket, egymás torkának fognak ugrani.

– Nos, az első számú követelésünk – mondta Ioan Savi – Nicolae Ceaușescu leváltása!

– Hogyan? Hogy merészelik? – ugrott fel Dăscălescu. – Hát maga is? Hát magát is megfertőzte ez az örült? – mutatott X.-re.

Savi azonban nem hagyta magát, mert rátért a második pontra.

– Kettő. A kormány menesztése!

– Nahát! Ez már több a soknál! Elvtárs, maga nem képzei, hogy ez szemtelenség? Hát kicsoda maga?

Savi azonban váratlan segítséget kapott Sorin Opreától.

– Igen. Ceaușescu leváltását követeljük és azét a kormányét, ami még most is hű maradt hozzá!

– Hogyan? – hüledezett Dăscălescu, aki valószínűleg rémálmaiban sem képzelte, hogy egyszer ilyen szavakat vágnak „senkik” teljesen nyíltan a képébe.

– Jól értette. A kormányt akarjuk. És az élén magát. Le velük!

Marcu is felugrott:

– Le, le, le vele!

Cornel Pacoste felugrott.

– Hát így nem lehet, elvtársak! Így nem! Hogy tárgyaljon egy kormány a saját lemondásáról? Ilyen nem volt a történelemben!

– Akkor lesz! – felelte Savi. – Kívánják hallani?

Kirohant az erkélyre, megragadta a mikrofont.

– Emberek! Megfogalmaztuk a követeléseinket; felolvasom őket sorra és mondjátok meg, ha egyetértetek velük. De erősen, hogy az elvtársak is hallják a kormányból!... Tehát első pont. Nicolae Ceaușescu mondjon le elnöki tisztségéről!...

– LE, LE, LE VELE! – zúgta a tömeg, majd lassan átalakult a zúgás:

CEAUȘESCU JUDECAT,

AICEA IN BANAT!

CEAUȘESCU VÁDLOTT SZÉKRE

HOGY A BÁNSÁG ELÍTÉLJE!

– Helyes – intett be Savi. – A második pont: Leváltani a Ceaușescut kiszolgáló, népiértő kormányt!

– LE, LE, LE VELE! – üvöltötte a tömeg. Aztán jött a kiegészítő rigmus itt is:

JOS CU JOS CU DĂSCĂLESCU,

CĂȚEAUA LUI CEAUȘESCU!

DĂSCĂLESCU, LE VELE!

CEAUȘESCU ÖLEBE!

Dăscălescu épp ebben a pillanatban ért ki az erkélyre, nyilván azzal a szándékkal, hogy leszerelje Savit, megkaparintsa a mikrofont, de ez a rigmus egyszerűen úgy arcul csapta, hogy belepirult.

A helyzetet ismét csak Savi használta ki ügyesen.

– Íme, az öleb! Halljuk, mit kíván csaholni gazdája védelmére!

A téren kacagáshullám söpört végig. Megsemmisítő és gyilkos kacagás.

– Elvtársak! – nyögte ki Dăscălescu az ismert beszédkezdő formulát, de a téren ijesztő füttykoncert tört ki. A tömegből fel-felcsaptak az erkélyig a magyarázó kiáltások: „Az elvtársaid odabent vannak!”

– Emberek! – tért át Dăscălescu gyorsan egy másik formulára, rádöbbenve előbbi baklövésére. – Szeretett vezetőnk...

Visító füttykoncert.

Dăscălescu döbbsen meredt az elötte ágaskodó fejedőre és nem értett semmit. „Hát hogy lehet, hogy azok a formulák, amelyek órákkal ezelőtt még biztos tapsvihart eredményeztek, egyszerre megszűnjenek működni, mintegy a varázserejüket veszve? Mindaz, ami évek tapasztalatával megszerzett és a hatalom felé vezető út biztos kliséje volt, az egyszerre csak felmondta a szolgálatot. Pedig a tömeg látszólag ugyanaz. Ugyanazok a fejek, ugyanaz a tömeg, csak a zászlókról hiányzik a címer...”

– Románok! – próbált hangnemet váltani egy hirtelen inspirációval. – Román nemzettársaim! Ne üljete fel ezeken az idegen ügynököknek, akik hazánk ellenségei, megcsúfolják nemzeti zászlóinkat!

Nem folytathatta tovább. Újra elindult az előbbi:

JOS CU JOS CU DĂSCĂLESCU,

CĂȚEAUA LUI CEAUȘESCU!

DĂSCĂLESCU, LE VELE!

CEAUȘESCU ÖLEBE!

Csakhow ezúttal nem fejeződött be, csak akkor, amikor eltűnt a balkonnól.

– Barátaim! – kiáltotta Ioan Savi –, akkor folytassuk! Harmadik pont: Új demokratikus kormányt akarunk, amely betartja az emberi jogokat, útlevelet ad, megnyitja a határokat és szabad Romániát hoz létre! Akarjátok-e?

– LIBERTATE, ROMÂNIA! ROMÂNIA, SZABADSÁGOT! – válaszolta a tömeg.

– Négy: közöljék a halottak és sebesültek számát!

– IGAZSÁGOT, IGAZSÁGOT!

– Öt: eresszék ki azokat a foglyokat a börtönből, akiket az események alatt fogtak el, és minden más politikai foglyot! Ne a feketézők és gyilkosok kapjanak amnesztiát!

– AMNESZTIÁT, AMNESZTIÁT!

– Hat: Adják ki a halottakat, hogy a hagyományokat megőrizve temethessék el őket az emberek!

– HOLTJAINKAT, HOLTJAINKAT!

– Hét: Tárgyalásainkat közvetítse a rádió, a tévé, tudja meg az egész világ az igazságot!

– IGAZSÁGOT, IGAZSÁGOT!

– Ezek a mi követeléseink. Egyetértetek?

– IGEN! HURRÁ!

Ioan Savi úgy jött vissza a terembe, mint egy megdicsőült, miközben Dăscălescu magába roskadva ült a széken.

– Nos, uraim, hallhatták a követeléseinket. Ha tetszik, ha nem, ezek a nép kívánságai!

– De örült kívánságok! – mondta rekedt, fakó hangon Dăscălescu, pedig nem ő volt az, aki egész nap ordított, hanem Savi. – Ilyen alapokról nem lehet tárgyalni!

– Uraim, azt hiszem, Önök még most sem fogják fel teljesen világosan a helyzetet! Itt már nem Önök diktálnak, hanem a nép. Az a nép, amelyik áttörte a félelem gátját. Igen, uraim, maguk már nem tartanak kézben bennünket semmivel, mert mi nem félünk semmitől. Sem a fegyverektől, sem a tankoktól, sem a repülőktől! Mert Önök megölték a gyermekeinket, a szüleinket, a testvérünket, a feleségünket. És akinek halottait kell megbosszulnia, az semmitől sem fél. Értik ezt, vagy sem? Minket nem lehet semmivel megzsarolni!

Dăscălescu úgy lógatta a fejét, mint egy bús komondor, Savi azonban új ötletre ébredhetett, mert hirtelen kirohant az erkélyre.

– Emberek! Vegyétek az épületet körös-körül! Ezentúl se ki, se be! Amíg az elvtársak döntést nem hoznak, választ nem adnak a kérdéseinkre, a mi foglyaink!

– Hurrá! Hurrá! – zúgott a tömeg és megindult az átkaroló hadművelet.

– Maga egy meggondolatlan örült! – mondta Dăscălescu és a feje úgy járt, mint az inga. – Maga egy meggondolatlan örült! Tudja, hogy mibe rángatja be most az egész várost, az egész országot? Tudja, hogy milyen a nemzetközi helyzet? Tudja, hogy Gorbacsov nemrég Máltán találkozott Bush elnökkel?

– Tudom.

– És azt is tudja, hogy miért? Tudja, hogy azok ketten azért ültek össze, hogy újra felosszák egymás közt a világot érzékenyítőkre? Hogy Gorbacsov szabad kezet adott Bushnak Panamában?

– Na és? Mi közünk nekünk Panamához?

– Az, hogy Bush megindította az akciót. 26 000 katona szállt ma partra Panamában, hogy megbuktassa a Noriega-kormányt.

– Ismerem a Noriega-sztorit. Egy diktátor. Nem kár érte. De térjünk vissza a mi dolgainkhoz!

– Térjünk vissza, persze, hogy térjünk vissza, de hogyan térjünk, ha maga veszélybe sodorja az országunk függetlenségét!

– Én? Az ország függetlenségét? Milyen veszélybe?

– Abba a veszélybe, te ember, hogy Panama fejében Bush megengedte, hogy Gorbacsov felossza Romániát Magyarország és Szovjetunió között! Bánság, Bihar és Erdély megy a magyarokhoz, a többi Szovjet Moldávia része lesz!

– Ugyan kérem, hagyja ezeket a gyermekmeséket másnak! Mi látjuk a nyugati televíziót és tudjuk, mi történik a világban! Gorbacsov akadályozta meg Honecker elvtársat, hogy lövessen a népbe. És ő nem engedte, hogy a szovjet csapatokat felhasználják Csehszlovákiában a rendszer védelmére. Mi nem Moldovában, vagy Olténiában vagyunk, akiknek mindent bemesélhetnek! Mi egyenes adásban láttuk, hogyan buktak meg a kommunista zsarnokságok Kelet-Európában. És láttam, hogyan lehet ezt békésen és demokratikusan megoldani. Úgy, ahogy a lengyelek. Nemzeti kiegyezéssel. Vagy ahogy a magyarok. Vitával, szavazással. Vagy ahogy a csehek. Hosszú tüntetéssel. Ha Önök azt mondják, hogy ez egy demokratikus állam – hiszen azt mondják a XIV. Kongresszus dokumentumai –, akkor viselkedjenek demokratikusan.

– Hagyja ezeket a blablákat, elvtárs – szólt rá bosszúsan Dăscălescu.

– Már miért hagyjuk? Én is jártam a maguk pártoktatásaira és jól kikupálódtam párt-dokumentumokból. Ez a dolgozók állama, nemde? Azok ott lent dolgozók, nemde? Ha mármost ők akarnak valamit, akkor az csak természetes, hogy úgy történjék, ahogy akarják, hiszen az állam az ő államuk!

– Hagyja az ilyen szócsavarást – torkolta le Cornel Pacoste. – A sok uszítás helyett inkább küldenie haza őket, mielőtt vége szakad a türelmünknek. Eleget szemtelenkedtek büntetlenül.

– Igen – kapaszkodott a segítségbe hálásan Dăscălescu –, küldje haza az embereket, és becsületszavamat adom, senkinek sem esik ma bántódása!

– Csak a családunkat nyírják ki? – szólt közbe az ügyvéd, Petrișor.

– De emberek, a becsületszavamat adtam rá!

– Az elvtársaknak nincs becsületszavuk – jegyezte meg komoran Marcu.

– De emberek, küldjék haza ezt a tömeget, és ígérem, holnap nyugodt körülmények között újrakezdjük a tárgyalásokat...

– A kínzókamrában? – vicsorgott rá Dăscălescu Savi. – Mint a Zsil völgyében, mint Brassóban? Hát maga agyalágyultaknak néz minket? Azt hiszi, nem tudjuk, hogy maguk csak addig hajlandók tárgyalni velünk, míg körbeveszi magukat ez a tízezer ember?

– De én a becsületszavamat adtam – siránkozott Dăscălescu.

– Én meg teszek a maga becsületszavára. És ezzel vége. Befejeztük az alkudozást. Itt mi diktálunk. Vegyenek elő papírt, ceruzát és írják a pontokat. Na mi lesz? Ki ad kölcsön egy golyóstollat a miniszterelnök elvtársnak? Elvtársak? Melyikük siet jobban?

Gyors kotorászás indult és elkezdődött a diktálás. A vezetők mintegy megbabonázva írtak, fejüket fel nem emelve a papírról. Úgy látszik, működtek bennük a hatalmi megalázkodás reflexei. Florea elvtárs még a nyelvét is kidugta nagy igyekezetében, Cornel Pacoste homlokáról nagy csöppekben hullt a hideg veríték, Dăscălescu pedig minden leírt sor után halkán felnyögött. De senki sem kommentált semmit. Ez a vad hang, mely a zsarnok hangjára emlékeztette őket, a könyörtelen, falhozállító hang hatott, s önmaguknak is érthetetlenül a jegyzetfüzetekben felsorakozott a hét mondat.

– Uraim, erről van tehát szó. Javaslom, hogy kezdjük a tárgyalásokat mindjárt az első pontnál és közelítsük az álláspontokat a kis lépések taktikájával, ahogy azt a lengyel Szolidaritás szakszervezet csinálta.

Dăscălescu a jegyzetfüzetére meredt.

– Nem megy – nyögte.

– Hogyhogy? – mordult fel Savi, aki vérszemet kapott az elért diktálási óra után.

– Ezek a döntések meghaladják az én hatalmi illetékességemet.

– Hogyhogy? Hát nem Ön a Miniszterelnök? Hát ki a frász döntsön, ha nem Ön? Minden ország kerülhet nehéz helyzetekbe, vannak történelmi pillanatok...

– Hogy jön maga ahhoz, hogy minket kioktasson a történelmi pillanatról – üvöltött rá Florea. – Ez több mint szemtelenség, elvtársam.

– Már nem vagyok a maga elvtársa. És ha nem kérdezték, fogja be a száját. Látszik, hogy hiányzik a rendes családi nevelése, ha ezt sem tudja.

A durva letorkolás ismét használt. Florea úgy maradt, nyitott szájjal.

– Nos, Dăscălescu úr – sürgette Savi a miniszterelnököt –, megértem, hogy időre van szüksége a döntéshez.

– Úgy, úgy, konzultációra... – helyeselt szaporán Dăscălescu.

– Konzultációra? Kivel? Az Elnök Teheránban... áh, elfeledtem, az akadémikus önagysága... Nos, ha magának ő kell, legyen... Legyen tíz, mondjuk húsz perc... Elég?

– Ez zsarolás, ez visszaélés a hatalommal – háborodott fel hirtelen Cornel Pacoste, de Dăscălescu leintette.

– Két-három napra van szükségünk – mondta igen halkán és alázattal Dăscălescu.

A küldöttség szinte egyöntetű nevetésben tört ki.

– Ez vicc? – kérdezte Savi. – Na nem bánom, adunk egy órát. Egy perccel sem többet. Ezt kihirdetem a tömegnek, s ha addig nincs válasz, bejönnek. Ezennel részünkről befejezettnek nyilvánítjuk a tárgyalások első szakaszát.

Felállt és olyan gesztust tett, ahogy a lordok bocsátják el a kosztümös filmekben komornyikjaikat. Mindenki meglepetésére Dăscălescu hátrálva ment az ajtó felé.

Egy pillanatnyi döbrent csend után fergeteges röhög tört ki a megyei pártbizottság székházának nagytermében.

*

A kormánytelefon felberregett.

„Az Elvtárs, az Elvtárs!” – lökdösték egymást oldalba az aktivisták és mindenki egyetlen alázatos füllé változott, hiszen ritka alkalom a szent vörös telefon értesüléseit közvetlenül hallgatni.

Ion Toman lenyomta a gombot, mely kihangosította a beszélgetést, amelyet mindenki hallhatott.

– Igen, itt Ion Toman! – szólt a készülék mellett.

– Halló! Toman! Mi történik ott? – hallották az Elvtárs hangját. Fáradt volt és rémült.

– Elnök elvtársnak jelentem, a munkásosztály teljes létszámban tüntet!

– Miért nem zavarjátok szét őket?

– Százezer embert?

– Hogyan?

– Azt mondtam, százezer embert. Itt van minden gyár teljes létszámban az utcákon.

– És mit akarnak?

– Az Ön leváltását.

Az a két vagy három másodperces szünet, amely következett, a legtöbb aktivistának végtelennek tűnt.

– És Dăscălescu? És Bobu?

– Az ő fejüket is követelik. És új demokratikus kormányt.

– Ennyi?

– A holtak és a sebesültek számát akarják tudni, meg hogy ki lőtt. Követelik a bebörtönzöttek szabadon bocsátását, a holtak kiadatását, a tárgyalások menetének közvetítését.

– Ki vezeti a tárgyalást?

– Dăscălescu.

– Hol van?

– Itt áll mellettem.

– Miért nem ő beszél? – A hang lassan visszanyerte a dühtől ismert erőszakos és határozott színét.

– Erőt, egészséget, Elnök elvtárs! Isten hozta a gazdag eredményeket adó messzi útról!

– Ne beszélj mellé! Mi van Temesvárott?

– Néhány forrófejű, Elnök elvtárs! Néhány forrófejű!

– És mit akarnak?

– A bezártakat, meg a halottakat!

– Csak?

– Csak...

– Akkor miért nem adod oda nekik? Menjenek haza! Mind! Legyen rend!

– Értem, Elnök elvtárs, értem, de csak most kezdtük el a tárgyalásokat!

– Tárgyalásokat? Minek tárgyalásokat? Adjatok, ígérjete az embereknek, zavarjátok haza. A forrófejűeket pedig elintézzük utólag. De most nyugalomra van szükségünk. Nem tudjátok, mi történt Panamában?

– De, tudjuk, Elnök elvtárs, azért tárgyalunk, hogy ne adjunk okot...

– Igen, igen, ígérjete meg mindent, de egy órán belül legyen rend és nyugalom. Érted, Dăscălescu?

– Értem, alázatos tiszteletem, Elnök elvtárs...

Az elnöki telefon elnémult. A pislogó vörös körte a kapcsolat megszakadását jelezte.

Ion Toman lenyomta a gombot és megvetéssel nézte a kövér Dăscălescut, aki hatalmas kockás zsebkendővel itatta az arcáról a patakozó hideg verítéket. „A nyavalyás. Nem merte Neki megismételni se, hogy a nép a leváltását követeli. Hogy mi lesz ebből? Ilyen férgekkel?”

*

Ioan Savi unta már ezt a Boroşoiut. Állandóan az Operával nyaggatta. Nyilván, amatőr színész volt, vonzotta a nagy esély, szerepelni kívánt, legalább ily módon a Nemzeti Színház épületében. Ő azonban nem hagyta magát meggyőzni. „Ez a stratégiai hely. Itt vannak a tárgyalópartnereink. Őket kell lépésre kényszeríteni.” Otthagyta Boroşoiut és lement a lépcsőkön. Még volt idő bőven a tárgyalások következő fordulójáig. Kisétált a kapun. Most már csak bent álltak a katonák, hiszen többször követelte, hogy ne bosszantsák fölöslegesen a tömeget, amíg bent vannak. Úgy látszik, ebben is engedtek nekik. Hiába, ők vannak lépéselőnyben. Ők tartják fogva a tömeggel az elvtársakat.

Az emberek üdvívalgásban törtek ki, amikor a kapuban meglátták.

– SAVI! SAVI!

Előrement a kordonig, majd elvegyült az emberek közé a kordon mögé bújva.

Az emberek veregették a vállát, látszott, hogy jókedvűek, bizakodók, s ez erőt adott neki. De ahogy ment, itt is, ott is mintha gyanús alakok húzódtak volna el az útjából. A felismerés rémülettel töltötte el. Sejtette, hogy Dăscălescu nem adja fel könnyen a játszmát, s ha visszavonja a katonákat, valami mással próbálja felváltani a nyomást. De ennyi szekust! Visszafordult és a lépcsőig ment, hogy a tömeg fölé emelkedhessen.

– Emberek! Emberek! – kiáltotta, míg a tömeg valamelyest lecsendesedett. – Emberek, ne kérdezzetek semmit, de mindenki fogja meg a mellette álló kabátját. Fogja meg mindenki, aztán motozza meg! Az a gyanú, hogy nem közénk tartozók keveredtek sorainkba! Ha találtok valamit, hozzatok ide a lépcsőkre!

A tömeg megbolydult. Itt is, ott is valóságos gubancok keletkeztek.

– Emberek! – kiáltotta torkaszakadtából Savi –, ne üssétek agyon őket, csak fegyverezzétek le! A fegyvereket hozzatok ide!

Nagyon megijedt, amikor az egyre növekvő fegyverkupacot látta. Pisztolyok, géppisztolyok, török, boxerek, sprayk nyilván bénító folyadékkal, atyaisten, még gázmaszk is volt.

Gyorsan szétosztotta a fegyvereket az AEM és a Detergens gyár munkásai között, akiket

személyesen ismert, a többit a karhatalmis srácok kapták, akik a zászlórúddal kitűnően látták el eddig feladatukat.

Magához vett egy lőtárat és visszament, hogy a tárgyi bizonyítékkal felelősségre vonja Dăscălescut.

Ott találta a főnöki irodában a tábornokokkal.

– Miniszterelnök úr, Ön becsstelenül játszik! Visszavonatta a katonákat, de elárasztotta a teret szekusokkal!

Dăscălescu falfehér lett és rikácsolt.

– Én a Román Szocialista Köztársaság miniszterelnöke vagyok! Hogy mer engem felelősségre vonni? Ki maga? Egy nagy senki!

– Az lehet, hogy egy nagy senki vagyok, de mögöttem tízezer ember áll kint, és ha nem térnék vissza, akkor ahogy azokat a szekusokat kint mind lefegyverezték és a fegyvereiket elvették, kinyírnák még a testőreit is, akik nem lelkesednének, hogy a maga életéért áldozzák fel a magukét.

– Mi az? Mit csináltak? – vált most már hamuszürkévé Dăscălescu arca –, lefegyverezték a belügyeseket? Ember, tudja, hogy mit tett? Ha csak egyetlen fegyver is elsül, a belügyi alakulatok lerohanják magukat és vérfürdőt rendeznek! És maga lesz a felelős!

– Én? Nem maga, aki örült parancsokat adott? Beszél már az akadémikus főnöknőjével? Az idő fog. Az emberek türelmetlenek. S ha semmi sem történik, nem állok jól a maguk fejéért!

Savi kiment és becsapta az ajtót maga mögött.

*

Savi ismét lement az emberek közé. Nem akart vérontást, csak pressziót. Dăscălescu magabiztossága azonban azt bizonyította számára, hogy a miniszterelnök feltétlenül fegyvereseket hozatott még ide a környékre. S ha ez így van, elég egy véletlenül elsülő fegyver, hogy indokot találjanak egy vad mészárlásra. Valamit tennie kellett, de gyorsan.

Lement és a pillantása végigsepert a fegyveresein, és a mellettük állókon. És hirtelen már tudta, hogy mit tehet: el kell választania a fegyvereket és a golyótárákat. Az egyik embernél lesz a fegyver, a másiknál a tár. Így a véletlen baleset kizárt. Csak ha kiadja a jelszót: „Harcra!” – csak akkor egyesíthetik a tárákat és a fegyvereket!

Nekilátott szervezni.

De alig intézte el néhány fegyver ügyét, Mișcău lépett oda mellé.

– Ioan – baj van!

– Éspedig?

– Azt mondják, árulók vannak a bizottságban. Szekus ügynökök.

– Kicsoda? Van valami konkrét adat?

– Az az X. Az egyik fiú látta, hogy Virgil Dolog karon fogja X.-et és elvonulnak a propagandatitkári irodába!

– Ennyi? Pacoste engem is karon fogott és bevonszolt egy irodába...

– Igen, de mi téged ismerünk, de ez az X. hogy kerül ide?

– Boroșoiu meg Marcu ismerik. Ők hárman vezették a tömeget a Megyeháza ellen.

– Nekem akkor is gyanús. És a tömegben többen mondták, hogy gyanús. Tanár. Nem közénk való.

– Jó, majd utána nézek – morogta Savi bosszúsan.

– Csak vigyázz, nehogy késő legyen!

Szórakozottan fejezte be a fegyverek elosztását. Gondolata egyre X. körül járt. Kétségtelen, hogy tanár, s az emberek nem szerették a nem közülük valót. Azonban ő lépett fel először határozottan a politikai célok érdekében, s terelte a kedvező mederbe a beszélgetést. Már-már azon voltak, hogy kicsiny magánpanaszok megfogalmazói lesznek, ha ő nincs ott. Egy szekus nem tett volna ilyet, hiszen az ő érdekük épp az volt, hogy kisszerű kérelmek legyenek. Ezeket szívesen kielégítették volna. Hisz Dăscălescu egész fellépése ezt igazolta. A legkisebb követeléseket teljesítették, a nagyokról nyilván hallani sem akarnak. X. nem ellenség, de valakinek kétségtelenül nagyon az útjában áll, ha már a tömeget is megpróbálják ellene hangolni.

Visszasietett az épületbe.

– Nem láttad X.-et? – kérdezte Boroșoiu, akibe elsőként ütközött.

– Nem.

Tomuța Simonába a lépcsőfeljárón ütközött.

– Nem láttad a tanárt, X.-et?

Simona megvonta a vállát.

Marcu és az ügyvéd Petru Petrișor sem látta. A többieket nem találta meg, bár háromszor is körbejárta az emeletet.

Érezte, hogy ismét sarjadni kezd benne a félelem, amely eddig valahogy elmerült a történések kavargó vizében, mint az alkalmas pillanatra leső víz alatti szirt. Le kellett ülnie. Félrehajtotta a lépcsőfeljáró oldalán álló hatalmas vörös drapériát és meglepetésére egy ablak párkányán találta magát. Nekidőlt. Szüksége volt erre a kis hidegre, erre az üveghidegre. Kissé megfordult, hogy kitekinthessen a gyorsan sűrűsödő sötétbe, és meg kellett állapítania, hogy ez az ablak nem az utcára, hanem egy nagy betonozott belső udvarra néz. A kerítés mögött felismerte az idegen diákok szállását az orvosi egyetemről, hiszen elég gyakran járt el mellette.

Valami baj van – érezte. A veszély közel. De honnan csap le rá? Hogyan tudna megmenekülni, nem tudta kitalálni.

*

X. egy erkélyen volt. Karja hátracsavarva, szája betömve, lába a karjához kötözve. Mellette táskája, a vélt mentőtáska, amely a menekvés helyett a végveszélyt hozta rá. Mert amikor a bizottság ismét szerteszéledt, újrakezdte pendlizését a folyosón. A szekusok már rá se hederítettek, sőt az, aki a Dolog elvtárs kabinetje oldalán állt, barátságosan intett is neki, amikor először ért feléje és közölte: Dolog elvtárs a veszélystáb ülésén van, várni kell rá. X. bólintott, és folytatta köreit. Egész addig, amíg a földszintről sebbel-lobbal ládákat nem kezdtek felhordani s a tulsó terembe vinni, majd az egyik ottani szekus néhány zöld táskával nem jött át erre az oldalra a szekushoz, és a fülébe nem sügött néhány utasítást. A folyosók gyorsan kiürültek, s X. egyszer csak azon vette észre magát, hogy egyedül áll a propagandatitkári folyosóvégben.

– Elvtárs, jöjjön ide gyorsan! – hívta a szekus magához. – Vegyen maga is gázmaszkot! – nyomott a kezébe egy zöld táskát.

– Gázmaszkot? Miért? – ütődött meg X.

– Lehet, hogy ezt a megoldást alkalmazzuk a lázadók ellen. Ha megszólal a sziréna, rögtön vegye fel!

– Úgy? Szóval gáztámadás? Ezt főzték ki? Megmutatom a tömegnek!

Elindult kezében a táskával a nagyterem felé, de a szekus fürgébb volt. Két lépéssel utolérte és egyetlen ütéssel a földre küldte.

Mikor magához tért, egy irodában volt. A feje zúgott és jókora púp éktelenkedett a homlokán. A bőre felrepedt a szemöldökén, nyilván az eséstől, ahogy orra bukott, a táskája pedig ott állt az asztalon.

Aki mögötte állt, a hajába markolt, s úgy emelte fel fejét.

– Szóval a kormány tagjainak életére törsz, elvtársacskám? – mondotta a kopaszodó szekus és felemelte a nyitott táskából a bűnjelet, a recés szélű konyhakést. Intett és a mögötte álló úgy a veséjébe vágott, hogy eszeveszett üvöltés hagyta el X. torkát.

– Mi folyik itt? – pattant fel az ajtó.

Radu Călan volt.

– Kihallgatás, első titkár elvtárs – mondotta a szekus. – Elfogtuk ezt a terroristát. Kissé megdolgozzuk.

– Maguk megőrültek? Itt? Most? Azt akarják, hogy a nyakunkra jöjjön az egész tömeg?

– Ugyan! Van eszünk! A tömeg már úgy tudja, hogy az ipse szekus ügynök. A kutya sem törődik vele!

– Akkor is. Hagyják abba. Követelem. Bármelyik pillanatban beállíthat ide egy újabb küldöttség. Eresszék el!

– Nekünk csak Nuță elvtárs adhat ki ilyen értelmű parancsot!

– Akkor vigyék el és őrizzék, de itt nem lesz kihallgatás!

Ekkor kötötték gúzsba és rakták ki erre az erkélyre, mely valamerre oldalirányba nyílt. Abból a szögből, ahol állt, csak sejtette, hogy talán az Augusztus 23. térre, a szemét ugyanis bekötötték egy törülközővel. Abból, hogy nem vitték messzire ebben a gúzsba kötött állapotban, s abból is, hogy néha zúgott valami, mint egy telexgép, csak arra gondolhatott, hogy valahol a parancsnoki állás közelében lehet.

Az idő összemosódott. Egyszer kijött valaki és megtaposta, ahogy arccal a betonon feküdt: „Hé, te vagy az a híres, aki le akarod dönteni Ceaușescut?... Né, hogy micsoda alak akarja ledönteni Ceaușescut!... Azt képzeled, hogy az átadja a hatalmat, ahogy te akarod?” A hátára lépett és fel-le járt rajta, amitől úgy érezte, hogy minden bordája összetörik és a szemét vörös köd borította el. De a pasast füttyentéssel szólították és eltűnt, s ezzel abbamaradt a kínzás is, de a monotóniát megtörő külső jelzés is. A tömeg hangja alig hallatszott, s ez megdöbbenéssel töltötte el. Ilyen hamar feladták? Hazamentek? De aztán hosszú szünet után újrakezdődött a zúgás, a kiabálás, s ez furcsa módon megnyugtatta. Amíg nem vihetnek el innen, nem vagyok életveszélyben – mondogatta magának, de ebben egyáltalán nem volt olyan bizonyos. Hiszen ha az emberek elhiszik, hogy szekus ügynök, ki fog utána kutatni? Ki fogja keresni?

Lebecsülte, alábecsülte az ellenfelet. Túl könnyen sikerült minden. Ez volt a hiba.

Méretegette magában a helyzetet, de az eredmény egyáltalán nem volt vigasztaló.

„Ó, Z. – fohászkodott magában X. – Te mindig bölcs és mindentudó, mondd, mit kéne tenni?”

*

Z. a cellája ablakában ült és épp azon töprengett ebben a pillanatban maga is, mit kéne tenni. Nem értette az egészet. Amikor déltájban visszakergették a cellába a soros kihallgatásra cipelt embereket, majd utána járatni kezdték a kocsikat a cellák ablakai alatt, akkor sejtette már, hogy megtörtént az, amit előre látott: kijött a munkásság az utcára. A lánc tehát működött. Most már csak a térbeli szóródásnak kell megtörténnie és három nap múlva lángban áll az ország, ahol valamelyest is hasonló a hangulat, mint Temesvárott. Délután egy ór meg is súgta, hogy forrong a város, és már nincs messze a szabadulás órája. Eddig minden szabály szerint haladt, hogy aztán hirtelen kora délután maga a börtönigazgató kísérje át egy „finom cellába”, „egészen rendkívüli esetekre”, amit nem győzött hangsúlyozni. Végig „professzor úrnak” szólította, bocsánataért esdekelt, de a sok munka közt nem volt alkalma, hogy személyesen ellenőrizze a listát, most viszont „jóváteszik a mulasztást” és valóban egy hotelszoba kényelmével berendezett lakosztályba szállították, s hamarosan a börtönszakács személyesen jött érdeklődni, hogy mit óhajt fogyasztani estére, s felsorolta a lehetséges választékot, mint valami főpincér. Ha mindez tegnap történik meg, amikor a gyerekek egy részét szabadon bocsátották és az egyetemistákat külön kihallgatták és szabadon bocsátásukat kilátásba helyezték, akkor értette volna, s Pietrosu hosszú kezének tulajdonítaná, sőt azon sem csodálkozott volna túlságosan, ha a prof beállít a megszerkesztetlen feladatokkal egy kis „munkalátogatásra”. De ma, amikor a dolog nyilvánvalóan eldőlt, ez az elkülönítés nem volt valami ésszerű tett. Sőt, azt is mondhatta volna, ellentétes volt a dolog logikájával. A meglepetések sorozata azonban nem akart befejeződni. Kinyílt a börtön ajtaja és a foglár egy cigányt tessékelt be rajta. „Az igazgató úr küldte, tudja, hogy a magyarok szeretik a cigánymuzsikát, ím, ez a primás volt kéznél, mulasson a professzor úr!” Az ajtó bekattant, és a primás állához emelte a vonót és megpengette a húrokat. „Mit parancsol kérem alássan uraságod?” – mondta utánozhatatlan cigányprimási hangsúllyal, és Z. a karjába csípett, hogy nem álmodik-e, olyan valószínűtlen, olyan szürrealisztikus volt az egész történet.

– Mi van a repertoárodban, mester? – kérdezett rá Z.

– Hát az attól függ, ki kérdi – mondta szerényen a cigány.

– Azt meg hogy érted?

– Hát kérem, az ember felbecsüli a klienset, oszt ahhoz igazodik.

– És milyen a kliens?

– Hát lehet aktivista, de bánási. Ennek kell az „Az a szép”. Aztán van, aki magyar, de nem akar annak látszani. Ennek csak a Hora unirii a jó. Van oltyán, de nem akar oltyán lenni. Ennek csak a Mîndra mea de la Banat megy. Aztán van nagy elvtárs, annak csak a Ciocîrlia a jó, meg a Ballada. Aztán van kis elvtárs, annak csak a „De sîmbătă pînă luni” járja. Aztán van elvtárs, akit elővesz a mélabú: ennek jár a „Nem ilyen lovat akartam...” Akit elővesz a hághatnék, annak jó: „Nem kell minden este a fonóba eljárni...”, aki pedig elázott, és már nem áll fel neki, annak jön az „Eltörött a hegedűm...”

– Atyaisten, és maga ezeket nem zavarja össze?

– Ez a mesterségem. Ha egyszer is elvétettem, bizony kezdőként szíjat hasítottak a hátamból. Így, aki felnőtt és vitte valamire, az kitanulta.

- És maga mire vitte?
- Prímás vagyok Pécskán.
- És akkor hogy van itt?
- Lagzin voltunk, s begyűjtöttek.
- Ah, szóval maga is fogoly?
- Fogoly, persze.
- Na, akkor egy hajóban evezünk.
- Hogyan, Ön is?
- Igen. Mégis mit képzeltél?
- Hát, hogy uraságod afféle főfelügyelő, vagy az igazgató.
- Rács mögött?
- Hja, az urak passziói kiszámíthatatlanok.
- Éspedig.
- Van olyan elvtárs, aki roma csávókkal megostoroztatja magát, sír, hogy a szíved megesik rajta, aztán egyszer csak előrántja a stukkert oszt puff-puff, ahányat lekap, az mind fűbe harap.
- Hát ez tényleg fura egy gusztus.
- És még hány ilyen van. Van olyan szekus kompánia, amelyik, mikor berúg, akkor a pincérnőket erőszakolja meg kollektívan, van olyan, amelyik a bent ragadt vendégekre specializálta magát, s olyan is, amelyik a multság utolsó fázisában a farkaskutyákkal a cigánysorra látogat.
- És mit csinálnak a cigánysoron? Erőszakolnak?
- Ugyan. Ezek „büdös füstösökhöz” nem nyúlnak, mert maguk is elég barnák. Ezek csak a kutyákat uszítják rá a putrikra, és azt élvezik, ha az emberek félnek. Ahogy félnek.
- Hát, prímásom, épületes dolgokat tud meg az ember embertársairól egy ilyen fura helyen, mint a börtön.
- Ha meg nem sérteném, aztán uraságod itt miféle?
- Rab madár, aranykalitkában.
- A kalitka akkor sem jó, ha aranyból van.
- Nem bizony. Nem jó jel a madárnak, ha arany kalitkába rakják, mert azt jelenti, valamit akarnak tőle.
- Értem én, uram, értem. Csudát várnak az ilyen madártól.
- Na, te cigány, most, hogy így megismerkedtünk, milyen nótát ajánlanál a repertoárodból?
- Hát, ahogy bejöttem, azt hittem, az „Eltörött a hegedűm...” lesz... ha meg nem sértem, de most azt mondom, inkább illenék a helyzethez az „Ott túl a rácson...”
- Kezdd el. Hátha vannak még magyar foglyok, akik érteni fogják az üzenetet.

*

Radu Călanat rázta a hideg. Nem, akár egy órája sem gondolta volna, hogy ez a rendszer idáig sülyedhet. Hogy hajlandó százezrek halálával mint „szükséges áldozattal” számolni saját hatalma érdekében. „Küldd őket haza!” – parancsolta az Elvtárs Dăscălescunak. „Nem mennek!” „Lövess közéjük!” „Sok tízezen vannak, pusztá kézzel megölik a katonákat és akkor fegyverük is lesz!” „Fogják el a vezetőiket, züllesszék szét őket! Hol vannak a kommandók?” „A tömeg nagyon szer-

vezett, a vezetők nevét már kijuttatták külföldre!” „Összeesküvés, mondtam, hogy összeesküvés!” – sipította Elena. – „Mondtam, hogy ez lesz belőle, ha nem lönek ágyúval! De Toman ellenállt! Nem akart ágyúval lövetni és most itt van az eredmény! Löveds főbe!” „Tomant? Mert nem lőtt ágyúval? Nem. Csend legyen, te asszony! Kuss! Toman helyesen cselekedett, hogy nem lőtt ágyúval. Nincs szükségünk ilyen nyomokra. Hogy okot adjunk Gorbacsovnak, hogy bejöjjön? Nem. Jól tetted, Toman, hogy ellenálltál. Kuss, te dög, mert kirúglak! Mit, te fenyegetsz? Pofa be!... Igen. Nem így kell ezt megoldani. Valami finomabb módszer kéne. A te reszortod, asszony.” „Vegyí fegyver! Vegyí fegyver!” „Na látod, tudsz te logikusan is gondolkodni!” „De egy várost? Ilyen tömegben, egyszerre?” „Vannak rakétáink, Reșicán! Mennyi időbe telik a feltöltésük, Mișac?” „Öt, hat óra, Elnök elvtárs!” „Jól van. Akkor kezdjétek el az előkészületeket!” „De a gázt oda kell vinni a titkos lerakatokból. És melyiket?” „A SÁTÁN-t. Az idegbénítót. Gyors és totális eredményt akarok.” „A SÁTÁN esetében két óra teljesen nyugodt légkörre van szükség. Máskülönben nem tud kellően elvegyülni a levegővel és nagy bajt okozna, ha a szél külföldre kivinné még hatékony állapotában! „Igaz. De időnk van bőven! Kérjétek rögtön meteorológiai előrejelzést.” „És a halottakkal mi lesz?” – kérdezte Toman. „Nincs ott egy veszélyes vegyigár? El kell terjeszteni, hogy a csőcselék röpítette a levegőbe. Hogy ultimátumot adott a vezetésnek, ha nem távozik, levegőbe repíti az egészet! Így okot szerezhethnénk arra, hogy a vezetés, de csak a vezetés távozzon. A többinek ott kell maradnia szükséges áldozatként!” „A csapatok is?” – kérdezte Toman. „A csapatok is. A belügy is. Hogy hihető legyen a történet. S hogy az azonosítást megakadályozzuk, a Solventul felrobbantása után ne felejtse el egy nagy tűzvészt is beiktatni! Holnapig gondos tervet kérek!” „Nagyszerű! Nagyszerű!” – hallatszott Elena Ceaușescu diadalrikoltozása. – „Nicușor, te egy igazi zseni vagy. Ha leégettük porig ezt az engedetlen várost, akkor egy újat építettünk a helyébe. Katedrális nélkül. Egy igazi szocialista mintavárost. És tudod, hogyan nevezzük el? A Szocializmus Győzelme!” „Jól van, kis Akadémikusom. Így szeretlek. Ha gondolkodsz is, nem csak járatod a szád!” „Elnök elvtárs! Fel szeretném hívni a figyelmet, hogy ma már nem egyedül Temesváron vannak mozgolódások!” – mondta komoran Toman. – „Ma reggel óta meggyeszerre vannak tüntetések!” „És ezt mért nem mondja nekem senki? Azonnal távértékezelést kell összehívni. Minden megyével. És Temes megyében be kell vezetni a statáriumot. Curticeanu, hívd össze a KB PB-t! Még ma este meglegyen a statárium! Hiszen mit sem érünk el, ha megsemmisítjük ezt a gócot és a fertőzés elterjed. Meg kell akadályozni, hogy tovább terjedjen! Minden erővel, Milea! Florescu és Sprințeroiu rögtön írjanak még egy beszédet! Holnapra! A beszéd olyan legyen, amelyben a bukaresti dolgozók egységesen elítélik, ami Temesváron történt, s minden eszköz bevetését jóvá hagyják, a szocializmus vívmányainak védelmében. Ez a lényeg. A tömeg ezt meg kell szavazza, máskülönben okot adunk Gorbacsovnak a beavatkozásra. És a tv kezdjen rögtön a beszéd után kampányt. Erős hazafias kampányt akarok! Meg kell fékezni ezt a folyamatot, mielőtt országos méretűvé válna! Hallod, Dincă? Munkásgárdák, nagy hazafias demonstrációk országszerte. A temesvári végső megoldás előkészítése! És 18:00-kor országos távértékezelés.”

Radu Călan rázta a hideg.

– Călan elvtárs, Călan elvtárs – hallotta mintegy ködön át Axente Șerău hangját.

– Igen – nyögte ki nagy nehezen.

– Dăscălescu elvtárs üzeni, hogy menjen a nagyterembe, mert újabb küldöttség jött. Ezúttal az

Operától. Valami Eustațiu vezeti. Dăscălescu elvtárs ettől a pillanattól kezdve már nem tárgyal senkivel. Ön menjen és jegyezze a kérelmeket és ígérjen ködös, távoli megoldásokat.

– Értettem.

Șerău megdöbbenve bámult az első titkár után, aki úgy ment, mint egy részeg. Csak nem ivott itt a papírlerakatban? Azért nem gyújtott villanyt? De hiába szimatolt a levegőbe, nem érzett alkoholszagot. Akkor meg mi az istent csinált itt a sötétben? Még egy rejtély. De eggyel több vagy kevesebb, mit számít?

Visszaosont a helyére és igyekezett újra láthatatlanná válni, amíg az elvtársaknak nincs szükségük rá.

*

Y. fel-alá járt az Opera téri tömegben, ismerősöket, barátokat keresve, de csak Ioan Iancura lelt a hosszas keresés után.

– Történt valami érdekes?

– Sok szócséplés. De a lényeges dolgokra, úgy tűnik, senki sem gondol. Nincs programjuk, de már vannak bizottságaik, elnökük.

– Kicsoda?

– Az a Vigyorgó. Aki úgy mutogatja a hibátlan protézisét.

– Nem ismerem.

– Nem ismered? Azután jelent meg a könyve a Faclánál, amikor elmentél. Társszerző volt. Nagyon kisfiú. Bizonyos Furtună. Most meg, mint a páva. Nézd meg. S milyen affektáltan beszél. Milyen fontosságot tulajdonít gesztusainak. Mintha a halhatatlanságnak állna máris modellt. Mintha ő lenne Danton. Vagy Marat.

– A nyomdát elfoglalták már?

– A nyomdát? Hogy képzeled, hogy ennyi eszük lenne? Nincs ezeknek sem programjuk, sem annyi eszük, hogy a nyomdával, a rádióval kell kezdeni. Még inkább a tv-vel.

– Értesítenünk kéne őket, hogy ha ilyen süketek, korrigálják a hibákat.

– Én már küldtem fel cédulát.

– Hogyan?

– Bemenni nem lehet. Örök állnak. A cédulát odaviszed azoknak a srácoknak, akik az ajtó párkányán állnak, s azok egy zászló hegyére tűzik és felnyújtják a balkonra. Egy ideig ott bontották ki a cédulákat mindenki szeme láttára és olvasták fel, később azonban a Vigyorgó taktikát változtatott és felcsapott önhatalmú cenzornak.

– Nafene? Ilyen nagyfiú?

– Igen. A szép diáklányok nagy kedvelője, akinél, ha nőnemű lény volnál, könnyen kapnál tízest, ha ő bedöfte hosszú egyesét a diáklány nullájába.

– Eltértél a tárgytól. A te céduladra válaszolt-e?

– Nem. Ebben néma, mint a hal. Úgy látszik, nem kedveli a kritikát. Így se program, se nyomda. Csak töméntelen szófosás.

– Valami jó volt-e?

– Ha nagyon megerőltetem az agyam... nem, semmi igazán jelentősre nem emlékszem. Talán

Claudiu Iordăchescu beszédére. Még a kezdetekben. De aztán eltűnt. Ennyi.

– Azt hallottam, hogy Ceaușescu beszélni fog. Megyek haza, meghallgatni. Bár nagy vonalakban sejtem, hogy mit fog mondani.

– Hogyan? Hazatért? Nem maradt ott Teheránban?

– Nem. Hogy a fene ott ette volna meg az ajatollah sírjánál, amelyet megkoszorúzott.

– Simili similis gaudet. Hasonló a hasonlónak örül. Bár kapna ő is egy szép kis sírocskát hamar

Allah kegyelméből.

– Ámen.

*

A Pártközpontban berendezett tv-stúdió háttérét két zászló szolgáltatta. Előtte Elena Ceaușescu, Ion Dincă, a PVB tagja, a miniszterelnök első helyettese, Fazekas Lajos, a PVB tagja, a Központi Bizottság titkára, Vasile Milea honvédelmi miniszter.

Nicolae Ceaușescu a mikrofonhoz lép és megszólal:

„Kedves elvtársak és barátok, Románia Szocialista Köztársaság honpolgárai!

Ezen az estén szocialista hazánk egész népéhez fordulok az utóbbi napokban Timișoarán lezajlott súlyos eseményekkel kapcsolatban.

December 16-án és 17-én egy törvényes bírósági végzés alkalmazása megakadályozásának ürügyén huligán elemek néhány csoportja számos tüntetést és incidenst szervezett, rátérve egyes állami intézmények megtámadására, rombolva és fosztogatva számos épületet, üzletet, középületet, december 17-én pedig fokozta tevékenységét állami és pártintézmények ellen, beleértve egyes katonai egységeket is.”

*

TEMESVÁR, Lippai úti kaszárnya

A páncélosokat javító műszaki alakulat katonái és tisztjei egy emberként ugrottak fel és a tv felé mutattak a sötét díszteremben:

– HAZUGSÁG! MINKET KÉNYSZERÍTETTEK, HOGY LŐJÜNK AZ UTCÁN HALADÓKRA, AKIK AZT KIABÁLTÁK: LE A CIPÉSSZEL, TE DISZNÓ!

*

„Az események alakulása és ezen események egyes résztvevőinek nyilatkozatai szerint ezeknek a csoportoknak a célja az volt, hogy zavart keltsenek, rombolják a város intézményeit és általános javait, megadják a jelet ilyen akciókra más központokban is.

A timișoarai lakosság ismeri és látta mindezeket a fasiszta típusú pusztításokat, amelyekre sor került.”

*

TEMESVÁR, Ioan Iancu lakása

– Láttuk bizony, hogy ti tettétek! – köpött ki Ioan Iancu. – Népcsaló banda! Piszkos szekusok!

*

„Két napon át a politikai, a pártszervek, a néptanács, a vállalatvezetőségek és a rendfenntartó szervek kitartó kérése ellenére ezek a csoportok folytatták és fokozták a pusztítást, az intézmények és üzletek támadását, beleértve egyes katonai egységeket is.

Ilyen súlyos körülmények között december 17-én este, támadásnak lévén kitéve, a katonai egységek figyelmeztető lövéseket adtak le azok ellen, akik folytatták akciójukat a katonai egységek, állami és politikai intézmények ellen.”

*

BUKAREST, KB épülete

Eugen Florescu, aki Temes megye propagandatitkárából Ilie Mare elvtárs védnöksége alatt visszakerült a Pártközpontba, az Elnök beszédírójának funkciójába, elégedetten lökte hátba a monitor köré sereglett szekusokat és aktivistákat:

– Meggyőző szöveg, ugye? Valódi mestermunka!

*

„Minthogy a nemzetellenes, terrorista csoportok akciói folytatódtak, az Alkotmánynak megfelelően és az ország törvényei értelmében a katonai egységek kénytelenek voltak védekezni, védelmezni az egész város rendjét és javait, tulajdonképpen védelmezni, rendet teremteni az egész országban.”

*

TEMESVÁR, Hadtestparancsnokság

Gușe tábornok kihúzta magát.

– Halljátok, ez nekünk szól! – És elképzelte azokat a kitüntetéseket, amelyeket ezen akció sikeres lefolytatása révén szerez. Lehet, ő lesz a hadügyminiszteri bársonyszék első jelöltje!

*

„A rendfenntartó szervek, az ügyészség megfelelő nyomozást folytatott és folytat továbbra is e kimondottan fasiszta, provokációs, romboló jellegű akciók okainak és vétkeseinek kiderítésére.

Az eddig rendelkezésünkre álló adatok alapján teljes bizonyossággal kijelenthetem, hogy ezeket a terrorista jellegű akciókat különböző idegen országok reakciós, imperialista, irredenta, sovíniszta köreivel és kémszolgálataival szoros kapcsolatban szervezték meg és robbantották ki.”

*

SZILÁGYSZEG, Erdély

A faluközpontban a szekusok, az idős rendőr, a sofőr meg Tőkés László. Hallgatni kell az Elvtárs beszédét. Mert korszakos.

Fel is ugrálnak rendesen, amikor a nyomozókról esik szó.

– Ezek mi vagyunk! Halljátok? Az Elvtárs rólunk beszél!

Tőkés Lászlóban lassan elhül a vér. Most már érti a szekusok hosszadalmas és kitartó kihallgató munkáját. Most már érti az összefüggéseket, a hol mézesmázos hangot, hol durva ordítózást. Hát igen,

ezért nem kínozzák, ezért nem lépnek fel durvább eszközökkel, mert ő a Per számára kell. A kirakatper számára. Amihez képest eltörpül Rajk és társainak ügye, vagy a szovjet tábornokok pere. Ceaușescu hadat üzen Európának. Hadat üzen Amerikának. Hadat üzen minden demokráciának. Hátra arc a zsarnokság fundamentalista vallása felé. Egy Allah, és Nicolae az ő Prófétája!

*

„E nemzetellenes, provokációs akciók célja az volt, hogy megbontsák a rendet a politikai, gazdasági helyzet destabilizációja érdekében, megteremtsék a feltételeket Románia területi széttagolásához, szocialista hazánk függetlenségének és szuverenitásának megsemmisítéséhez.

Nem véletlen, hogy a budapesti és más országokbeli rádióállomások már e nemzetellenes, terrorista akciók folyamán féktelen rágalmazó és hazugságkampányt indítottak országunk ellen.

A cél – ismeretlen, az eddig rendelkezésünkre álló adatok és a revizionista, revansista körök, különböző országok imperialista körei állásfoglalásai alapján –, az, hogy megsemmisítsék Románia függetlenségét, területi épségét...”

*

LIBÁNFALVA, Erdély

– Emberek! Fegyverbe! Gyűnnek a bozgorok! Egyenesítsétek ki a kaszát, építsünk akadályokat az útra! Ibănești és Hodac nem lesz még egyszer a kakastollasoké!

*

„Teljes felelősséggel szeretném kijelenteni, hogy hadseregünk egységei, amelyeknek küldetése védelmezni a haza függetlenségét és szuverenitását, a forradalmi vívmányokat, sok, igen sok türelemről tettek tanúságot.

Nem vágtak vissza még akkor sem, amikor a katonákat és a tiszteket ütötték, csupán akkor, amikor a helyzet olyan természetűvé fajult, hogy megtámadták őket a terrorista bandák és veszélybe kerültek az alapvető intézmények, a rend a megyében.

A hadsereg teljes mértékben eleget tett kötelességének a haza iránt, a nép és a szocializmus vívmányai iránt!

Ha a hadsereg és a rendfenntartó egységek nem teljesítették volna kötelességüket és felelősségüket a haza iránt, a nép iránt, ez azt jelentette volna, hogy nem tesznek eleget esküjüknek, nem teljesítik az ország Alkotmányának előírásait, miszerint határozottan kell cselekedniük a szocialista vívmányok, az egész nép vívmányai, Románia függetlensége, területi épsége és szuverenitása védelmében.

Így kell egyébként cselekednie hazánk bármely honpolgárának a szocializmus és az ország függetlensége védelmében!”

*

TEMESVÁR, Pietrosu lakása

Pietrosu térdre esett az Elnök színesen reá mennydörgő képmása előtt.

– Igen, Elnök elvtárs! Igen! Következetesen a szocializmus védelmében! Semmi engedményt az

ingadozóknak, megtevédeknek! Mint ez a Z.! De hogy teljesítsem a feladatom nélküle?

*

„Szeretném nyíltan kijelenteni, hogy ha nem tennék meg mindent Románia területi épsége, függetlensége, szuverenitása megvédéséért, népünk ama teljes jogának a megvédelmezéséért, hogy függetlenül, minden külső beavatkozástól mentesen maga határozzon fejlődése felől, NEM SZOLGÁLNÉK RÁ A NÉP BIZALMÁRA!”

*

TEMESVÁR, a Megyeháza előtti tér

A tömeg felhördült, amikor a hangszórókból felé áradt ez az öntelt szózat.

– NEM SZOLGÁL RÁ, LE VELE! NEM SZOLGÁL RÁ, LE VELE! – zúgta a tömeg.

*

„A különböző kormányok és körök kampánya Románia ellen erőteljesen tanúsítja, hogy ezeket az akciókat idejében és jól előkészítették.

Joggal felmerül a kérdés: azok az imperialista körök és kormányok, amelyek mindenféle nyilatkozatokat tesznek Románia ellen, miért nem mondtak soha semmit a különböző országokban az utóbbi időben zajló igen súlyos eseményekkel kapcsolatban?”

*

TEMESVÁR, Y. lakása

Y. visszakiáltott a készüléknek:

– Hát a mi sajtónk miért nem közölt egyetlen hírt sem azokban a keleti országokban zajló „igen súlyos eseményekkel kapcsolatban”? Hogy megdőlt a kommunista diktatúra Lengyelországban, Magyarországon, Bulgáriában, az NDK-ban, Csehszlovákiában?

*

„A lehető legvilágosabban kitűnik, hogy ez a kampány Románia ellen hozzátartozik egy általánosabb tervhez, ez pedig a népek, ama népek függetlensége és szuverenitása ellen irányul, amelyek nem akarnak idegen uralmat és készek minden áron, fegyverrel a kézben is védelmezni a függetlenséget, a szabad élethez való jogot.

Valamennyien visszaemlékezünk egész népünk határozott állásfoglalására 1968-ban a Csehszlovákia elleni invázióval szemben és Románia függetlenségének megvédelmezéséért. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a helyzet most hasonló, sőt még súlyosabb is. Éppen ezért teljes felelősséggel kell munkálkodnunk, hogy visszaverjünk mindennemű támadást Románia ellen, hazánk szocialista építése ellen!”

*

OLTÉNIA

– Elvtársak! Ezt nem hagyhatjuk! Nem adjuk Bánságot a magyar és szerb hordáknak! Segítenünk kell mint munkásoknak az ottani rend helyreállításában! Románia a románoké! Egyetlen román

barázdát sem engedünk át a betolakodóknak!

– Egyetlen barázdát sem! – emelkednek magasra a munkásgárdák furkósbotjainak tízezrei Olténiaszerte.

*

„Nagyon sajnáljuk, hogy ilyen helyzet alakult ki, de ez nem a rendfenntartó szerveknek és a katonai egységeknek tulajdonítható, amelyek két napon át a legnagyobb türelemről és engedékenységről tettek tanúbizonyságot a timișoarai terrorista, fasiszta elemek akcióival szemben, hanem azoknak, akik a külföldi ügynökségek szolgálatába szegődtek és előre megfontolt szándékkal és jól előkészítve kirobbantották e súlyos timișoarai incidenseket!”

*

MAROSVÁSÁRHELY

Egy doktor az öklével a levegőbe csapott:

– Gyökerétől kell kiirtani a bajt! Nem lesz itt béke, amíg a magyarság újratermelődik nemzetiségként! Meg kell szüntetni minden magyar iskolát, és minden fejfájásunk egyből megszűnik! Éljen az egységes és oszthatatlan, homogén Nagy Románia! Ez lesz a mi ajándékunk nektek, jövő nemzedék!

*

„Felhívom az összes pártszerveket és szervezeteket, a kommunistákat, a KISZ-szervezeteket, a szakszervezeteket és az összes szakszervezeteket, a Szocialista Demokrácia és Egység Szervezetét, az összes társadalmi szerveket és szervezeteket, hogy e súlyos körülmények között lépjenek föl teljes egységben minden olyan akció visszaverésének biztosításáért, amely szocialista hazánk ellen irányul, lépjenek fel a békés munka fejlődésének biztosításáért, a XIV. Pártkongresszus határozatainak megvalósításáért!

Felhívom hazánk összes honpolgárait – nemzetiségi különbözőség nélkül –, tegyenek tanúságot teljes megértésükről a súlyos helyzetben, amely a timișoarai terrorista akciók folyamán kialakult, munkálkodjanak teljes egységben és szolidaritásban a szocializmus megvédéséért, tegyenek meg mindent, és ne engedjék meg ilyen állapotok megismétlődését!”

*

KOLOZSVÁR

Egy egyetemi tanár kikapcsolta a tv-t.

– Dögölj meg, te komcsi oltyán! Te tatárcigány! Te törökbuzi! Hát még most, az utolsó pillanatban is az ellenségeinkkel kötnél alkut? Hiába festetted magad piros-sárga-kékre, kilátszik a vörös, internacionalista lóláb! Soha nem tudtál elmenni a végső megoldásig, te szarházi! Óh, bár jönne még egyszer egy új Adolf! Egy új Eichmann! Addig nem lesz béke az olajfák alatt, míg Krisztus más nyelven is szól, mint románul!

*

„Románia Szocialista Köztársaság összes honpolgárainak kötelessége minden erőt latba vetve

munkálkodni mindazok ellen, akik különböző idegen érdekek, kémszolgálatok, reakciós imperialista körök szolgálatában eladják az országot egy maroknyi dollárért vagy más valutaért.

Határozottan vissza kell vágnunk mindazoknak, akik szét akarják tagolni Romániát, fel akarják számolni hazánk területi épségét és függetlenségét!”

*

OLTÉNIA

Craiova, Calafat, Băilesti utcáin menetelnek a munkásgárdák. Vállra vetett faragott botokkal a már várakozó szerelvények felé:

IRÁNY TEMESVÁR!

Kórusban kiabálnak:

– NEM ADJUK EL AZ ORSZÁGOT! NEM ADJUK EL AZ ORSZÁGOT!

*

„Támogatnunk kell – minden körülmények között – hadseregünket, az ország függetlensége, szuverenitása és területi épsége, a szocialista építés, egész nemzetünk békés élete megbízható védelmezőjét!

Munkálkodjunk úgy, hogy ne legyen szükség a hadsereg közbelépésére. De ugyanakkor nem szabad megengedni, semmilyen körülmények között, hogy a hadsereg támadásnak legyen kitéve, ne engedjük meg, hogy feltartóztassák a rendbontókkal szemben, azokkal szemben folytatott akciójában, akik akadályozzák a nép békés munkáját!”

*

TEMESVÁR, Lippai út

Oancea Viorel őrnagy, a Lippai úti műszaki alakulat mérnöke benyitott parancsnoka, Damian Dumitru alezredes irodájába, ahol szintén ment a tv.

– Parancsnok elvtársnak tisztelettel jelentem, hogy ettől a perctől ne számítson alakulatomra semmilyen megtorló akció végrehajtásában. Nem fogunk többé tüntetőkre fegyvert!

– Ez, ez parancsmagtagadás! Tudod, mi jár érte?

– Ez tény. Ott testvéreink és feleségeink, gyermekeink vannak. Ha valakiért fegyvert kell fogni, hát az ő védelmükben tesszük. Ez az egység álláspontja.

Damian alezredes falfehér volt.

– Értettem, Viorel.

Megszorította beosztottja kezét.

*

„Jól megértve a timișoarai események súlyosságát, ezeket a hazánk ellen irányított és szervezett akciókat, szeretném biztosítani egész népünket, egész nemzetünket, hogy mind az állami szervek, mind pedig a pártszervek mindent megtesznek és teljes felelősséggel fognak munkálkodni a kérdések megoldásáért teljes együttműködésben az összes dolgozóval, hazánk összes honpolgárával, mindent megtesznek, hogy a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének nagyszerű programjai a

legjobb körülmények között valóra váljanak.

Szeretném kijelenteni ezen az estén egész nemzetünk előtt, hogy ami engem illet, MINT A NÉP HŰ FIÁT, a Párttól és a néptől kapott munkában és felelősségben minden körülmények között a nép érdekében, a nép jólétéért és boldogságáért, a szocialista építés, az ország függetlensége és szuverenitása érdekében fogok munkálkodni! Mindennél előbbrevalónak tekintem és fogom tekinteni mindig A NÉPET, A HAZÁT, ROMÁNIA TERÜLETI ÉPSÉGÉT ÉS A SZOCIALIZMUST!”

*

TEMESVÁR, Opera tér

„LE, HU, CEAUȘESCU!” „LE, HU, CEAUȘESCU!” – zúgta a választ az Opera tér.

*

OLTÉNIA

„A PÁRT, CEAUȘESCU, ROMÁNIA!” – énekelte tízezernyi munkástorok és furkósbotokkal verték hozzá a ritmust.

*

„Felhívom hazánk összes honpolgárait, tegyenek tanúbizonyságot magas fokú hazafias és forradalmi szellemről, értsék meg, hogy a Timișoarán történtek a reakciós körök, a külföldi kémügynökségek szervezett akciói voltak, hazánk ellen.

Munkálkodjunk teljes felelősséggel, hogy országunkban sehol se szervezhessenek többé ilyesmit, ne fordulhassanak elő ilyen helyzetek.”

*

TEMESVÁR, Megyeháza

Ioan Savi most már csak Radu Călan reagálásait nézte. A leplezetlen fintorokat a „fasiszták”-ra, „reakciós körökre”, „kémügynökségekre”. Igen. Radu Călan a mi emberünk. Csak az a kár, hogy a gyávasága ott tartja a túloldalon. Csak az a kár, hogy még mindig kivár. Vajon nem fogja elszalasztani a nagy lehetőséget? Pedig milyen szükség lenne egy hozzá hasonló igazi politikus tapasztalatára. Hiszen ha nem csatlakozik hozzánk az ország, ki tudja, mire kell számítani. Talán gazdasági blokádra, kiéheztetésre? Egy ilyen örülttől minden kitelik.

*

„Felhívom Önöket, kedves elvtársak és barátok, kedves honfitársak, erősítsék az együttműködést és az egységet, tegyenek meg mindent a szabadságért, a szocializmus építéséért, a nép jólétéért, Románia területi épségéért és függetlenségéért!”

*

Amint az utolsó mondat után felhangzott a bemondó hangja, olyan mennydörgő füttykoncert kezdődött, hogy remegni kezdtek az első titkári iroda frissen berakott ablaküvegei is. Egyre szilajabb hullámokban zúgott a: „LE, HU, CEAUȘESCU!” „LE, HU, DĂSCĂLESCU!”

– Elvtárs, ezek bejönnek! – ragadta meg Savi kezét Dăscălescu és könyörögve nézett rá. – Elvtárs,

csináljon már valamit, nyugtassa meg őket, mert katasztrófa lesz!

Savi kihúzta a kezét a miniszterelnök kezéből, az asztalterítő vörös bársonyába törölte, mert Dăscălescu keze nyirkos volt a félelem hideg veritékétől, aztán szótlanul átfutott a nagyterembe, mert teljesen tisztában volt azzal, hogy valóban nagy baj lenne, ha most az emberek lerohannák az épületet, hiszen a düh rossz tanácsadó.

Megragadta a mikrofont.

– Emberek! Emberek! Hallottátok, mit beszélt az örült! Hallottátok, hogy teljesen túlhaladták az események! Fasisztának, huligánnak és irredentának nevez bennünket! Úgy csinál, mintha mi az ország függetlenségére törnénk, pedig csak az ő meg a cinkosai távozását követeljük!

– LE, HU, CEAUȘESCU! LE, HU, DĂSCĂLESCU! – zúgta a tömeg.

Ebben a pillanatban Cornel Pacoste rontott az erkélyre és megpróbálta kicsavarni Savi kezéből a mikrofont.

– Gazember! – ordította. – Maga uszít, ahelyett, hogy csillapítana!

Furcsa tánc kezdődött. Pacoste magasabb volt, de idősebb, Savi alacsonyabb, de erősebb, fiatalabb. Lihegve küzdöttek a mikrofonért, ide-oda rángatták, míg a hörögve elhaló hangszórók nem tudatták mindkettőjükkel, hogy valaki kikapcsolta az erősítőket.

Pacoste elengedte a mikrofont és szinte hipnotizáltan meredt a tömegre. Savi követte pillantását tekintetével, de semmi különöset nem látott. Fejek, zászlók, néhány feliratos vászoncsík lengett a szélben az alkonyi sötétben, a Megyeház előtti ostoronyeles lámpák ritkás fényében.

– Ezek, ezek – mondta elfúló hangon Cornel Pacoste a tömegre mutatva –, ezek meggyalázták a nemzeti zászlót! Ezek hazaárulók!

Ioan Savi kacagni kezdett.

– Agyonlövetem! Maga, maga nemzetgyalázó!

Savi még jobban kacagott.

– Maga ütődött! Maga vagy a tizedik, aki ma halálra ítélt!

Cornel Pacoste eltátotta a száját, majd lassan becsukta. Savi kacagása láthatóan teljesen megbénította. Nem erre a reakcióra számított. Félelemre, az életért való könyörgésre. Mindenre, csak röhögőrohamra nem.

Óvatosan vonult vissza, mint az a gyanútlan látogató, aki most ébredt tudatára, hogy véletlenségből az elmegyógyintézet zárt osztályára nyitott be, s most rettegve próbál az ajtóhoz érni, mielőtt a sok Napóleon és Frankenstein rárohan.

*

Sorin Oprea nagyon megrémült. Nem hitte volna, hogy mindazok után, ami történt, Nicolae Ceaușescu így beszéljen. Úgy vélte, hogy alkudozni kezd, hogy ígéreteket tesz az ország demokratizálására. Könnyítések a határátlépésben, ígérek több húsrá, a jegyrendszer eltörlésére, miniszterek leváltására és ilyesmi. Arra azonban gondolni sem mert volna, hogy az elnök ilyen elképesztő módon a szemükbe hazudik. Ez viszont csak egyet jelent! A tárgyalás hazugság. Nem akar tárgyalni egy percre sem. Nem akar változtatni semmit. És ez azt jelenti, hogy halálra ítélte őket.

„Menekülni” – mondta magának –, „menekülni. És minél hamarabb fegyvert szerezni! Aztán az Operába! Gárdát szervezni! Védelmet! Ne adjuk könnyen a bőrünket, akármit fundál is ki ez a sátán!”

*

A kormánytelefon felcsengett.

– Halló, Elnök elvtárs? Itt Emil!

– Te vagy az, Késelő? Mit intéztél?

– A helyi meteorológiai hivataltól megszereztem a jelentést.

– Milyenek az előrejelzések?

– Szombat dél és vasárnap dél között hosszú nyugodt idő. Teljes szélcsend várható a 45o 45' északi szélességen és a 21o 15' keleti hosszúságon.

– Nagyszerű. Igazán nagyszerű. Marad idő a részletek kidolgozására. Ha addig nem oldható meg a helyzet az első megbeszélte variánssal, akkor megkapják a karácsonyi ajándécsomagot! Igazán kitűnő. Add ki az utasításokat a bukaresti fiúknak, dolgozzák ki a részleteket, aztán gyere vissza, mert holnap szükségem lesz rád Bukarestben. Nagyszabású terveim vannak a per előkészítésére. Már ma elkezdődik a lakosság megdolgozása, holnap tiltakozó nagygyűlés egyenes adásban. Teljesen elszigetelem azokat a disznókat. Aztán jöhet a baleset.

Emil Bobu hallotta, hogy „Dikics” – így hívták a bandában a cipészinás Nicolae Ceaușescu – hatalmasat ásít.

– Megyek aludni. Lefekvés előtt még beszólok, van-e valami újság.

– Rendben. Minden úgy lesz, ahogy akarod, Főnök.

*

BUKAREST, Ion Iliescu lakása

Ion Iliescu lezárta a televíziót, s nyugodtan próbálta összegezni a mai nap eseményeit.

Délelőtt megjött Virgil Măgureanu a politikai kiadóhoz, hogy egy könyvajánlatot beszéljenek meg. Ez volt a titkos találka jelszava, s mint remélte, a találkozás meg is valósult. Elmondta helyzetértékelőjét, s Virgil egyetértett. Ő is úgy látta, hogy új forradalmat kell indítani. Legyen ez a december 21-ei forradalom. Bukaresti, fővárosi, román. Militaru most lépjen kapcsolatba az aktuális katonai vezetéssel, hiszen a katonák világosan kell lássák: akik lőttek, lövettek, vagy lövetni fognak, azok törvényszék elé kell álljanak. A temesvári mészárlás bűn, de nem szabad véglegesen eltúlozni. A jelenlegi kényes helyzetben ez irreális lenne. Mert a katonaság lehet az egyetlen fegyveres erő, amire támaszkodhatnak, hiszen a szeku vezető körei nem szalonképesek.

Abban is teljes volt az egyetértés, hogy a bukaresti forradalmat csakis egy nagy, egybegyűjtött tömegben kell kirobbantani. Kétségtelen volt, hogy Ceaușescu 21-én rendez egy ilyen grandiózus nagygyűlést, hiszen imád szerepelni, s kell is tartania egy ilyet a temesvári események kapcsán. A demokratikus külsőségek betartása nála rögeszme. VOX POPULI, VOX DEI. Mivel szerdán jön vissza, 20-án, nyilván 21-én lesz ez a nagygyűlés. Ha elmaradna, valamilyen okból, akkor a karácsonyi menet a legközelebbi lehetőség, bár nyilván jó lenne, ha addigra túl lennénk a forradalmon, s karácsonyra Ceaușescu agyonlőtt tetemét mutathatnánk be a népnek.

Virgil jó és kivitelezhető ötlettel jött a nagygyűlés megzavarására. Filmrendező barátoktól szerez néhány csomag petárdát s azokat a trükk-mesterek segítségével felrobbantatja a megfelelő pillanatban.

Ha Ceaușescu és a szekusai valahogy mégis úrrá lennének a tömegen, a KB épületével szemben a tetőkre elhelyeznek néhány távirányítható lövés-szimulátort, amelyik pont azt a benyomást kelti, hogy ott orvlövészek, kommandósok dolgoznak, s ez biztos futásra készíti Ceaușescut, s összezilálja a rendet. Ceaușescu rettegése a KGB diverziósaitól bizonyosan hatékonyra teszi ezt a rendszert, s az első percekben senki sem fog arra gondolni, hogy mindez mozi-trükk. Jóváhagyta ezt a tervet, melyhez nem volt szükség fegyverek bevonására, s úgy vélte, hogy a következő fázisban a tömeg vezetése lesz a feladat, amelyben Măgureanu legjobb tanítványai vizsgálhatnak tömegszervezésből, az utca megszervezéséből, a katonaság fraternizálása előkészítéséből. Jó jelszavak, hatékony ellenállás a főutakon. Petre Roman küldje ki a műegyetemistáit. Utána jöhet Militaru, akinek a vezérkar posszibilis tábornokait kell meggyőznie néhány órán belül. Feltenni a kérdést: „Velünk, vagy a törvényszékre?”

Utána Nicolae Ceaușescu szökésének megakadályozása a főcél. A magánrepülője nem indulhat. A katonaság kell elfogja, ott, ahol ez a legalkalmasabb, s fogva tartsa. Gyors tárgyalás. Erre kell megtalálni a megfelelő katonai ügyészeket, s civileket. Virgil, ez lesz a te kormányzási alkalmassági teszted.

Lement a találkozó után a nyomdába, hogy új hírekhez jusson, s nem csalódott. Temesváron kitört az általános sztrájk. Gyülekezési kísérletek a Bánság néhány városában. Jelzések arra nézve, hogy indul az általános robbanási folyamat.

S most Ceaușescu beszéde csak aláhúzta azt, amit eddig tudott, s adataiból kikövetkeztetett. A manipulációt kinőtte a tömeg. A veszély, hogy Ceaușescu akár ma este kiadhassa az elfogatási parancsot, elmúlt. A beszéde lényege szerint már csak egy sirám volt annak, aki le tudta választani a frázisokat az alaptémáról. Az alaptéma pedig könyörgés volt összefogásra. Könyörgés jóváhagyásra. Könyörgés a temesvári példa elítélésére. Nyilván azért, mert egy általános sztrájkot már nem lehetett agresszív csoportocskák művének minősíteni. Szükség volt a demokratikus legitimációra. Vagyis helyzetértékelése jó volt. Holnap tömeggyűlés lesz Bukarestben. Măgureanu megmutathatja, milyen jó szervező, s mennyire realista ez a filmtrükk-ötlet. Hát ha olyan jól kivitelezik, mint Sergiu Nicolaescu csapata szokta, bizony nem sok ember lesz, aki felismeri a csalást.

Ennek a manipulációs történetnek nem is lehetne csattanósabb vége: a manipulátor, aki maga akarta őt felkötni, maga dugja a nyakát a hurokba.

S ha minden jól megy, lesz karácsonyi ajándék a román népnek: egy új, Ceaușescu-mentes kor, az ő vezényletével.

Most már ideje az új programon gondolkodni, hiszen a szabad tv erre vár. A többi részletet megoldják a munkatársak.

*

Y. a tv előtt ült, hogy meghallgassa a Panoráma különkiadását. Kíváncsi volt arra, végül is mi jutott ki Temesvárról? Chručinakék már hétfőn jelezték, hogy követik az eseményeket, de akkor még ott voltak azok, akik szombaton este még a határzár előtt keltek át Nagylaknál. De ez még szombaton volt. Vasárnap már csak néhány olyan bolgár kamionsofőr ment át Temesváron, akik csak arról számoltak be, hogy katonai barikádok állnak az utcákon és szekusok kísérték át őket a városon. Többet semmit nem voltak hajlandók nyilatkozni, nyilván azért, mert ha láttak is valamit, nekik még vissza is kellett menniük. Az egész külföldi sajtó csupán rémhíreken élt. Még a legmegbízhatóbb a

Szabad Európa volt, amely ezúttal túlbiztosította magát. Csak a közvetlen telefonbeszélgetéseket játszották be újra és újra, amelyeket William Totok, Y. egykori kollegája és barátja szervezett meg csodával határos módon. Úgy tűnt, hogy adott pillanatokban adott csatornák nemzetközi lehetőségei működtek. Mintha a telefonközpontban valaki be- és kikapcsolt volna egyes blokkokat, a hivatalos ukáz ellenére, vagy ki tudja? Ez is benne van a pakliban, hogy ott is voltak olyan erők a telefonközpont szeku ügyeletében, amelyeknek érdekében állott, hogy a világ megtudjon valamit?

A kisasztalon már ott álltak Petőfi Sándor Feltámadott a tenger című versének német és román változatai, kigépelte őket Eugen Jebeleanu és Franyó Zoltán műfordítás-köteteiből, és a Consul írógépbe fűzve ott állt a vezércikk kezdete: Döntött a nép! Ha netalántán a diktátor meghátrál, a magyar lap ne maradjon szégyenben, legyen mit kisedni az első szabad lapszámba. Ceaușescu beszéde azonban visszavetette, megállította. A nép ugyan döntött – de a döntésnek érvényt is kell szereznie. Ez pedig Bukarest nélkül nem megy. S hogy Bukarest megmozdul-e, az most a nemzetközi hírforrásokon múlik. Hogy tudják tálalni a kérdést, lesz-e elég meggyőző erejük és információjuk, hogy szembeszálljanak a Ceaușescu-féle propaganda úthengerével, mely a román tv-ben már gőzerővel működött. Egymást követték a tiltakozó nagygyűlések az Augusztus 23., a Vulcan, Grivița Roșie, Mașini Grele, Mecanică Fină és Mașini Unelte vállalatokból, a leghatalmasabb nehézipari kolosszusokból. Betanított szónokok, pártmunkások és seggnyalók kórusa, de ha az ember csak ezt hallja, csak ezt érti, észrevétlen belemegy a nóta a fülébe, és végül természetesnek veszi, el is hiszi.

A Panoráma műsora az MTV1-en végre elkezdődött. Előbb az általános helyzetjelentés, a már ismert képek összefoglalása, aztán az, amire várt: új híreink. Chrudinák egy telefon elé tartja a mikrofont. Egy fiatalember, akinek csak a hátát filmezték, bejelenti, hogy most Temesvárt próbálja hívni. Egy szám. Nem jelentkezik. Egy másik szám.

Az első hívásnál a kamera tapintatosan távol marad a telefontól, a másodikat azonban mutatja. Örültség – ordítja Y. –, egy szekus, aki lelassíthatja a videót, pillanatok alatt visszakeresheti a számot! Hogy lehetnek ilyen ökrök!

– Halló! – szólal meg a hang. – Szia, te vagy? Élsz? Mi van Temesváron! Mondjad!

„Ez a hang!” – Y. tudja, hogy ismeri. Ez Tóth Tibi hangja. A Bárányi lány, a kicsi Ildikó férje! Tibi és a kicsi Ildikó már hosszú ideje együtt járt, amikor elhatározták a kivándorlást. Nem mentek a határnak. Akkor még nem ez volt a szokás, hanem mindketten formális házasságot kötöttek, megvárták a kivándorlást, meg amíg kint eltelt a megfelelő idő, aztán elváltak az őket kivivőktől, majd újra összeházasodtak. A hang, amely rosszul hallatszik a tv-ben, és amelyet Tibi megismétel, az a mama, Tóth Erzsike hangja. A stílusáról reáismert.

Míg Tóth Erzsike Temesvárról közvetít a nagyvilágnak, a kamera lassan elindul Tibi válla mögül, megkerüli és most már az arca is látszik. Hát persze, hogy Tóth Tibi. De azok a Panorámánál teljesen megőrültek? Nem értik, hogy ezzel Erzsit minek teszik ki?

Megragadta a telefont. De Erzsike száma foglaltat jelzett. Valaki megelőzte. Nagyon remélte, hogy nem a szeku.

*

Claudiu Iordăchescu kezdett belerázódni az Opera téri vezetés menetébe. Valóban, ezek az emberek nem voltak balladahősök, messze elmaradtak az abszolút erkölcsi normáktól. De fontos

felismerés volt, hogy egyesek abszolút értelemben negatív tulajdonságaikkal ebben a kiélezett helyzetben jó szolgálatot tettek a közös ügynek. Mint például Furtună. Hatalomvágya, kétségbeesett kapaszkodása eredeti elképzeléséhez, hogy az Operában kell maradniuk, stabilizáló tényezőnek bizonyult. Az, hogy szinte képtelen a dialógusra és hisztériás kitörésekben védi a maga rögeszmés ötleteit, az is csodálatos stabilizáló erőnek bizonyult. Világos volt, hogy az embereknek kell adni valami bizonyosságot, nem lehet őket hol az Opera térre, hol a megyéhez csődíteni. Egységesen kell fellépni, ellenkező esetben végük van. Még ha egységesek, akkor sem merne számukra s velük életbiztosítást kötni a Lloyd, szétesve azonban még esélyük sem lehet. Bár abban is volt ráció, amit EustaŃiuék mondtak, hogy a bukaresti küldöttségre kell elsősorban nyomást gyakorolni, s ő, mint racionális ember, hajlott volna erre, de ekkor kiderült, hogy Furtună racionális felszíne alatt micsoda szilárd, rögeszmés mag húzódik. „Nem! Nem!” – visította szinte fejhangan és úgy dobálta magát, mint egy megszállott. És furcsa módon a teljesen EustaŃiu-pártira beállt bizottságra ez a hisztérikus, semmitmondó kitörés jobban hatott, mint száz csillogó észérv. Érdekes módon, így kívülállóként meg kellett állapítania, hogy Furtună és saját maga között több hasonlóságot kezd felfedezni, mint annak előtte. Ő is hajlamos volt ilyen vad érzelmi kitörésekre, csak hogy nála ezek primér és spontán reakciók voltak, később megbánta őket, s halálra gyötörte magát az önmarcangoló elemzésekkel, melyek tetteinek igazságát vagy hamisságát tették mérlegre. Valójában nagy kétkedő volt, aki az Abszolút Igazsággal szemben nap mint nap megsemmisült, paránná zsugorodott. Furtună ezzel szemben a felszínen a nyugodt, racionális ember benyomását kívánta kelteni. Ez volt az ő vágyott image-a. De most, hogy elég hosszan, extrém körülmények közt is megfigyelhette, kiderült, hogy mindez csak máz. Lényege szerint Furtună „racionalitását” elemi indulatok vezényelték. Vágy a sikerre, a „nagyságra”, az „elsőségre”. És mindez elementáris félelemmel körítve. Voltak percek, amikor igen jól kordában tartotta a személyisége mélyén lakozó ezen elveket. Akkor simulékony, jó modorú, szélesen mosolygó úriember volt. De elég volt egyetlen szó, mely mögött az alap-princípiumokat, az ő személyisége alapköveit sértő szándékokat vélte felismerni, és máris lehullt az álarc és Furtună nevéhez illően viharos lett, indulatai vad áradatban törtek fel és mosták el ellenfeleinek észérveit. Ez a vad, elemi erő volt az egyetlen, mely megőrizte azt a törekeny egyensúlyt, amelyik keservesen, de kialakult. Mert akik feljöttek és csatlakoztak, vagy agresszívek voltak és a hatalmat akarták, vagy pedig semmi kis talpnyalók, akik a pillanat törtrésze alatt csatlakoztak, hol az egyik, hol a másik táborhoz, aszerint, hogy ki látszott erősebbnek szemükben. Már régóta rájött arra, hogy a hatalom érdekében képtelen elemi érzelmi kitörésekre. Csak az igazságtalanság, csak a becstelenség készteti erre. Most viszont a hatalom volt a tét. A hatalom stabilitása. Ha a nép azt látja, hogy percenként új emberek jelennek meg, mint a „forradalom vezetői”, tíz perc múlva bizonyosan senki sem marad a téren. Szükség volt tehát a stabilitásra, hogy megtanulhassanak egy nevet. Furtună pedig ideális volt erre. Ő védeni tudta foggal és körömmel, ha kellett, fondorlattal a nevét az élen. És ez nagyon fontos dolog volt. Ő már régen feladta volna. Az első agresszív hatalomigénylővel szemben visszavonult volna. És jött volna egy új, s egy újabb, s egy még újabb. Nem, nem, így volt ez jó. Furtună csak ügyeljen a hatalomra, ő majd a hatalom tisztaságára ügyel. Mert ebben nem lehet vita. Az új hatalom nem épülhet fel ugyanolyan módon, mint az előző. Klikkérdések, „rokonság”, „haverság” alapján. Szakértőkre van szükség. Minél több

szakértőre. De hol vannak a szakértők? Többször intézett felszólítást a tömeghez, hogy jöjjenek fel a szakértők, de egy sem jelentkezett. Vajon miért?

*

Florin Furtună sápadt arccal jött le az erkélyről.

– Mi van? – kérdezte Claudiu Iordăchescu, aki újabb és újabb fogalmazványokat készített egy platform számára, amelyeket Kis gyűjtött egy dossziéba.

– Elmennek! Elmennek az emberek!

– Hova mennek?

– A Megyeházhoz. Mintha megbolondultak volna. Száz és száz cédula jön, hogy ha odamegyünk, szabadon eresztik a foglyokat, kiadják a holtakat!

– És ezt elhiszik?

– Azt mondják egyesek, hogy akik onnan jöttek, látták is a két teherautónyi kiengedett foglyot!

– A kormány tehát mégis enged? Ceaușescu beszéde ellenére? Hihetetlen.

– Nos, Claudiu? Mi legyen? Itt maradunk védelem nélkül!

– Hát, ha így áll a helyzet, azt hiszem, nincs más választásunk, mint hogy a tömeg élére álljunk és ahogy vagyunk, átmenjünk!

– Hagyjuk itt az Operát?

– Igen. Itt hagyjuk. Bezárjuk, a kulcsokat magunkkal visszük, esetleg hagyhatunk itt néhány őrt, de félő, az semmit sem ér, ha nincsen tömeg.

Furtună megsemmisülten meredt maga elé.

Claudiu érezte, hogy minden vigasztaló szó hiábavaló lenne. Idő kell, míg Furtună feldolgozza ezt az eszmei vereséget, hogy mégis azoknak van igazuk, akik odamentek. Persze, amennyiben igaz az egész, és nem rémhír. Vagy esetleg ügyes félrevezető manőver.

Betette a lapokat Kis dossziéjába, Kis kezébe nyomta és elindult lefelé a lépcsőn.

Furtună réveteg tekintettel búcsúzott felmagasztosulása és bukása helyétől. Kis a dossziéval a lépcső alján várta.

*

Florin Furtunát, mire a Megyeházhoz ért, megint felbátorította a tömeg folytonos kiáltozása. És még magabiztosabb lett, amikor a Megyeházban kiderült, hogy a régi bizottság egyszerűen felszívódott, megsemmisült, senki sem folytat már tárgyalásokat Dăscălescuval. Ők maradtak egyedül a páston, az ő operai csoportjuk.

Az aktivisták hamarosan bevezették őket egy irodába, ahol Radu Călan és Cornel Pacoste fogadta őket.

– Călan elvtárs – mondta Furtună és Claudiu Iordăchescu látta, hogy most már ismét a régi, magabiztos ember volt –, azért jöttünk, hogy tudomásukra hozzuk az Opera téri nagygyűlés határozatát. Ha már Ön és a bukaresti küldöttség nem tiszteltek meg jelenlétükkel, eljöttünk mi. Azt szeretnénk, ha a tömeg akaratát egy kiáltvány formájában rögzíthetnénk.

– És mik a követelések? – kérdezte Cornel Pacoste.

Claudiu Iordăchescu előhúzza a papírját.

– Közvetlen és sürgős követelésünk három: 1. Adják ki a halottakat és közöljék valamennyi halott

és sebesült nevét. 2. Eresszék szabadon a politikai foglyokat. 3. Adják meg mindazon felelősök nevét, akik az ártatlan és fegyvertelen emberekre lőttek!

Pacoste Călanra nézett. Az bólintott.

– Rendben van. E tényekről és kérdésekről tárgyalhatunk. Hosszú távú kérdésekről és bonyolult, helyben teljesíthetetlen követelésekről azt hiszem, értelmetlen lenne éjjel fél tizenegykor vitázni. Ehhez nagyobb nyugalomra, tiszta fejre van szükség. És nem ilyen erőszakra, nyomásra.

Furtună rákérdezett:

– Eszerint Önök hajlandók velünk e három közvetlen pontról tárgyalni?

– Igen – mondotta Cornel Pacoste.

– Ez jó – mondotta Florin Furtună és arcán széles mosoly áradt el. – Akkor lássuk az Önök álláspontját is, mit kívánnak cserébe, amennyiben engedményeket tesznek?

– Az információink szerint a tömegben fegyvereket és gyújtópalackokat birtokló személyek vannak. Kérjük, adják le ezeket, hiszen birtoklásuk törvényellenes és az erőszak könnyen erőszakot robbanthat ki. S azt hisszük, ezt Önök sem akarják.

Furtună és Iordăchescu is rábólintott.

– Itt van aztán a Solventul gyár esete. Adataink vannak arra nézve, hogy a forradalmárok megszállták a gyárat és levegőbe akarják röpíteni. Tudják, milyen katasztrófához vezetne ez? Egész Temesvár elpusztulna.

– Erről mi semmit sem tudtunk – mondotta Furtună falfehér arccal, akit megdöbbenett az információ, hogy esetleg egy harmadik bizottság is létezik rajtuk kívül. – De amennyiben megegyezünk, mi is fontosnak tartjuk egy ilyen veszélyforrás elhárítását.

– A harmadik feltételünk, hogy küldjék haza az embereket. Ugyanis 23 órától életbe lép a megyében a kijárási és gyülekezési tilalom. Szükségállapot van, ha nem tudnák.

– Hogyan? Szükségállapot? Az lehetetlen. Így, ilyen feltételek mellett nem tárgyalhatunk. Ez örület!

– Te Furtună, gondold meg, mit beszélsz!

– Én?

– Te. A Furtună nem jó fortuna!*

– Még mindig jobb, mint egy Pacoste**!

A bizottság tagjai kacagtak, kivéve Pacostét, aki fanyar mosollyal nyugtázta a visszavágást, hiszen az évek folyamán neve nyilván rengeteg vicc és tréfa tárgyává tette.

– Nos, Furtună, ha már lelohadt a vihara, akkor lássuk az egyezkedési lehetőségeket. Mi az első két pontot tudjuk teljesíteni, amennyiben Önök is két pontot teljesítenek a mi követeléseink közül.

– Kettőt a kettőért? Helyénvaló. És ezt az egyezséget hogyan gondolják? Szóban? Papíron lefektetve?

– Mindkét formában. Bejelentjük a tömegnek és közben a titkárság egy írott formát is készít.

– Jó – mondta Furtună. – De van még valami. Személyes. Azt hallottuk, hogy családjainkat elkezdték begyűjteni. Állítsa le ezt az akciót.

Pacoste a telefonhoz lépett és felhívott valakit. De a párbeszéd nem bizonyult egyértelműnek, mert Pacoste kiabált, fenyegetőzött, szitkozódott.

Furtună félrevonta Radu Călan, aki a találkozó kezdete óta egyetlen szót sem szólt.

– Călan úr, Önt rendes embernek látom. Kössünk egyezséget.

– Éspedig.

– Amennyiben a forradalom győz, én becsületszavamra megígérem, hogy az Ön családját nem éri semmilyen bántódás. Amennyiben a forradalom elbukik, adja becsületszavát, hogy családom elkerüli a megtorlást.

– Rendben van. A becsületszavamat adom – mondotta Radu Călan.

– Ez megnyugtató. Ebben a Pacostéban semmi bizodalمام.

Radu Călan nem mondott semmit, csak sokértelműen mosolygott.

*

X. érezte, hogy két gorilla megragadja és viszi. Viszi, mint egy zsákot. Az első pillanatban azt hitte, amikor megragadták, hogy kihajítják az erkélyről, de nem, vitték, vitték lefelé előbb egy folyosón, lépcsőkön, majd átemelték valamilyen akadályon, mert többen is segédkeztek és szitkozódtak a súlya miatt, aztán érezte, hogy egy Dacia csomagtartójába dobták. A benzin- és gumiszag eltéveszthetetlen volt, s az is, hogy nem tudták rácsukni a csomagtartó fedelét rendesen. Hiszen bármennyire is lapos köteggé kötözték, elég nagy volt ahhoz, hogy ne lehessen könnyedén belerakni egy csomagtartóba. Teljes erőből nyomkodták a pléhtetőt, míg valamelyest rá tudták zárni. A kocsí hamarosan indult. Hogy felmérje, merre vihetik, nekilátott, hogy számolja a kanyarokat. Jobb kanyar, előre, aztán újabb jobb kanyar és mennek, hosszan mennek. De merre? Attól függ, hol állt a kocsí és honnan indultak. Két jobb kanyarral ilyen hosszú egyenesre azonban csakis a Sălăjanhoz lehet jutni. A Sălăjan, majd a Lugosi út. Kivisznek a városból, a Vadászerdőbe? Igen. Ki fognak nyírni.

Számolt ezzel a lehetőséggel, de miután kiderült, hogy semmi esélye, hogy kötelékeit kioldozza, végül is maga a halál már nem érdekelte, nem félt tőle. Csak attól, hogy előtte esetleg hosszan megkínózzák. Az embertelenítő fájdalomtól félt, nem a haláltól. Attól, amitől végső soron mindenki, aki szembekerült a Ceaușescu-rezsim gépezetével. A barbár, a középkor minden szörnyűségét túllicitaló kínzókamráktól félt. Vagy az azzal egyenértékű isten háta mögötti helytől, mely ugyanezt a funkciót töltheti be. Ott feküdni kikötve, magatehetetlen, néhány örült szadista kénye-kedvére, kik tűkkel, csipeszekkel, generátorokkal, autogén hegesztőpisztolyokkal, tüzes szögekkel, satukkal, billogokkal arra szerződnek, hogy darabonként, hosszasan elnyújtva hozzák el a halált – ez a gondolat iszonyú volt. Élete legszörnyűbb filmélménye a Róma nyílt város volt, amelyben egy katolikus papnak végig kell néznie, amint egy gestapós kínzókamrában egy embert izzó tűkkel, fogorvosi fűrógéppel, majd hegesztőpisztollyal szúrnak, vágják, égetnek, leöntik egy vödör vízzel, magához térítik s újra kezdik, hogy üvöltsön, míg a pap el nem mondja, hol rejtőznek az ellenállás vezetői a templomrengetegben, melyik pincében, padlászugban. Ez a kép éveken át visszatért rémálmaiban, pedig intenzitásában még csak meg sem közelítette mindazt, amit még látott később az OAS működéséről Algírban, vagy a Tupamarók kínzásáról Dél-Amerikában.

Másodszor keltek át a síneken, s ha sejtése helyes volt, nemsokára balra kell kanyarodniuk a Vadászerdő belseje felé. „Ez tehát a végállomás! Szegény Zsi. Mi lesz vele? Lehet, hogy Z. ugyanígy végzi, ha eddig nem került elő, s akkor Y. sem lehet biztonságban. Pedig akkor reá marad a kislány

mellett Zsi is. Istenem, csak tehetetlenné ne tedd az embert! Ha pusztulni kell, hát pusztuljon, de ne kiszolgáltatottan!”

A kocsi azonban csak nem akart balra kanyarodni. Egyre növekvő sebességgel haladt előre, mindig csak előre. Dudálás, sebességcsökkentés, ez valamilyen akadály lehetett, aztán újra gyorsulás. Előre, előre, de hová? A reptérre, az ottani kaszárnyákba, vagy még tovább, a Bázosi-erdőbe?

A gumik surrogtak az aszfalton, egyre élesebben, aztán megint alacsonyabb hangfekvésben. Fék. Megálltak.

X. érezte, hogy szíve a torkában ver. A csomagtartó fedele felpattant, ketten megragadták és letették a harmatos, hideg föbe. Az arcát fedő törülközőn keresztül érezte a párás fű hidegét. Hiszen mégiscsak decemberben voltak, a talaj felett éjjel kicsapódott a pára, harmatos volt most még a törékeny és száraz út menti fű is.

Valaki kioldozta a kezét, és ezzel ismét teljes hosszában elnyúlhatott, nem volt szinte kettétörve a teste.

– Ha megmozdulsz, lelövünk! – recsegte valaki fölötte. Ez a parancsszó furcsa mód megnyugtatta. Hiszen, ha meg akarják ölni, nem fenyegetik meg, hanem egészen egyszerűen elteszik láb alól.

A Dacia elindult. A motor felbőgött, a kerekek visítottak, mint egy éles fordulónál, aztán egyre magasabb fekvésben üvöltött a motor. Egyre közelebb.

„Ezek elgázolnak!” – döbrent rá hirtelen X. és zsibbadt karjaival megpróbált odébb hengeredni, de karjai bénán hanyatlottak le, úgy terültek el kétoldalt, mint az éjjeli lepke díszes, de a súlyos testet megemelni képtelen szárnyai.

A Dacia túlpörgetett motorral zúgott el mellette. A huzat megemelt néhány csikket és a kezére ejtette.

„Csikk? De akkor ez csak a buszmegálló lehet! A girodai buszmegálló a repülőtér előtt!”

Izgatottan mozgatta ujjait, lassan tért vissza beléjük az élet, alig győzte kivárni, hogy végre letéphesse arcáról a törülközőt. Ahogy kissé oldalra fordult, az első pillantása a négysávos autópálya volt. Aztán néhány fa árnya látszott. És felette a csillagok. Soha nem látta ily ragyogónak őket. Sohasem örült még ennyire látásuknak. Élt, élt, és úgy érezte, ha ezt túlélte, immár nem következhet semmi szörnyű.

*

Claudiu Iordăchescu egy széles kőmellvéden feküdt. Érezte, hogy a szíve rakoncátlankodik, a vér kifut az agyából, muszáj volt gyorsan lefeküdnie, az egyetlen valamirevaló lehetőség volt most a pihenés. Az emberek jöttek-mentek mellette. Az egyik fiatal, aki felismerte, konspiratíván a fülébe súgta, hogy ad neki egy deszantgéppisztolyt. „Szereztem!” – mondotta ragyogó szemekkel. „Te fiú” – mondotta – „ez nem játékszer! Ezek a szekusok alig várják, hogy okuk legyen belénk kötni! Vidd el a fegyvert Furtunához. Adják le!” A srác leforrázottan elballagott, de Claudiu meg volt győződve róla, hogy esze ágában sincs leadni a fegyvert. Több srác, aki itt állt az első sorban és zászlórúddal védte az épületet, olyan fontoskodó képet vágott és olyan magabiztosnak látszott, hogy nyilvánvaló volt: mindegyiknek a kabátja alatt lapul valami. Itt állni ezekkel a Megyeház előtt – ebben igaza volt Pacosténak – egyenlő az öngyilkossággal, hiszen bizonyos volt benne, hogy a nyugalom csak látszólagos. A környező házakból céllovó bajnokok lesik őket és csak a parancsra várnak, hogy elkezdjék a

mészárlást.

A tömeg láthatóan nyugtalan volt. A tárgyalások elhúzódtak, a bizottság nem adott életjelt magáról.

– Hol a bizottság? – rohantak Claudiuhoz egyre-másra a fiatalok –, árulás történt! Biztos árulás!

Magunkra hagytak!

Bár nehezére esett beszélni, annyit mindig kinyögött:

– Ne a bizottsággal törődjete, hanem azzal, hogy együtt maradjunk. Bizottságot választhattok magatoknak annyit, amennyit akartok, csak maradjatok együtt!

Nem tudta, mennyit fogtak fel ezek a fiatalok elsuttogott szavaiból, annyi azonban bizonyos volt, hogy akár az Opera térről, innen is elment végül a TAB. Látta a tiszteket, amint felmáshztak rá, épp úgy, ahogy ők is tették, amikor ideértek és a tömeget köszöntötték, de most ezek elvitték a TAB-ot, az egyetlen bizonyosságot, hogy a „hadsereg velünk!”. Igen, az emberek kiabálták, hogy „a hadsereg velünk”, de valóban velük volt-e a hadsereg? Avagy csupán taktikai meggondolásból, felsőbb parancsra nem lőttek? Nagyon gyengének érezte magát egy ilyen kérdés megítélésére, normális fizikai állapotban sem biztos, hogy megbirkózott volna vele, így azonban zúgó füllel, a vízszintes helyzetből adódó lelapított világra nézéssel, az egész még torzabbnak, még ellentmondásosabbnak, még eldönt-hetetlenebbnek tűnt.

A kő jólesően hideg volt, de azért a sálát idővel a feje alá tette. Nem volt kedve most agyhártyagyulladást kapni.

A tömeg hullámozott, és amennyire meg tudta ítélni, lassan apadt. Átkozta a gyengeségét, hogy pont most kellett reázúdulnia ennek a rohamnak, amikor mozgósítani kellett volna az embereket, de nem volt mit tenni, míg újra magához nem tér, vissza nem áll a keringési egyensúly. Addig tűrni kell, hogy ezek a hideg csillagok gúnyosan az arcába röhögjenek, és az ég lelapítsa súlyával ezt a bolygót, mint húspotyoló a szeletnyi húst.

*

Pacoste üvöltött.

– Hát mégis hogyan képzelik? Mi adtunk engedményeket! És maguk? Nem ennyi fegyver tűnt el, amennyit behoztak! A fegyverek zöme most is ott van a kabátok alatt! És a Solventul-ügy? Hallani sem akarnak róla, hogy felelősséget vállaljanak értük! Aztán majd csodálkoznak, hogy levegőbe röpítik a várost! Hogy mindenkit megölnek! Hát a hazamenés? Tizenegy már régen elmúlt! Mégis mit képzelnék, hol van a mi türelmünk határa?

Kiment az erkélyre:

– Emberek, menjenek haza! Szükségállapot van! Akit az utcán elkapnak, azt felszólítás nélkül lelőhetik!

Furtună a mikrofon felé igyekezett, hogy mondjon valamit, de Pacoste közben már intett az embereinek, akik a transzformátorokhoz ugrottak, hogy leállítsák az erősítést.

Boroşoiu lefogta Furtunát, aki Pacostére akart rontani.

– Pacoste úr! Mi most elmegyünk, de ne képzelje, hogy feladjuk a harcot!

Pacoste ironikusan mosolygott.

– A Solventulért maguk a felelősek! – kiáltotta utánuk, miközben a bőrkabátos fiúk nekiláttak, hogy megtisztítsák az épületet a jogtalanul ott tartózkodóktól.

Boroşoiu, amint leért, elkiáltotta magát:

– Fiúk, egy fegyvert!

Röptében kapta el a felé dobott géppisztolyt. Megforgatta, úgy, ahogy azt a kommandós filmekben látta, aztán kiadta a parancsot.

– Visszavonulunk az Operába! Ott építjük ki a főhadiszállást! Mindenki utánam! Hajtsátok a népet!

*

Valóságos csoda volt. A girodai autóbusz járt. Megállt, amikor X. felemelt kézzel jelzett. Senki sem kérdezte, miért olyan dagadtak szemei, miért jár úgy, mint egy részeg. Az emberek csöndesek voltak. A Dacia Service magasságában a busz lassított a barikád előtt, de a katonák intettek, nem állították meg a buszt, csak egy futó pillantást vetettek az utasokra, már mehettek is tovább. X. csak az első megállóig ment a busszal, mivel pont a megállóban egy taxit vett észre. Leszállt, megkocogtatta az ablakot. A sofőr szundikált. Régóta senki nem vette igénybe szolgáltatásait.

Beült a kocsiba. Eldugta dagadt, hurkás kezeit, amennyire tudta. Bemondta a címet. A kocs elindult. Végig a Sălăjanon. Ott égett minden lámpa. A túlsó sávon öt vagy hat sátorponyvával lerakott katonai teherautó parkolt, de égő fényszórókkal. Rakodtak rájuk. Iratokat? Hullákat? Fegyvert? Lőszert? Az egész máris elsuhant, mint egy látomás, elmerült az útkanyarban oldalra dőlve, mint a Titanic, miután összeütközött a jégheggyel. De vajon ez az épület valóban össze fog-e ütközni a jéghegy víz alatti részével? Vagy csak a kanyargó út illúziója marad az egész?

Az égtájakat jelző, most nem működő szökőkút mellett fordultak meg. Az irány Dél.

*

Claudiu Iordăchescu Ion Poliranba, a hosszú hajú, bajuszos, kecskeszakállas költőbe kapaszkodott. Így indultak el. A Megyeház előtt ötven-hatvan ember ha volt még.

– Menjünk mind az Operához! – mondta Claudiu. – Az Operához!

Néhány ember követte őket. De nagyon lassan haladtak, s így hamarosan egyedül maradtak.

– Bírod ezt a tempót, Claudiu? Le kéne feküdnöd. Legalább egy pár órára.

– Hol?

– Nálam. Itt lakom csak néhány lépésnyire a General Donán! Ha élni akarsz, néhány órát pihened kell. Érted?

Értette, de mennyire hogy értette. És nagyon hálás volt, hogy ezt önként ajánlotta fel, bár tisztában volt tette minden következményével. Meg szeretne volna mondani neki, mennyire hálás ezért, de érezte azt is, hogy teljesen felesleges most minden szó. Minden szó csak sápadt és nőies nyafogásnak tetszene az örült csillagok alatt, melyek gonosz injekciós tűként döfik beléje nyiluk mérget. Kálvária volt minden lépés. Tüskeglóriás ég alatt a Golgota felé.

*

X. nagyon óvatosan dugta be a zárba a kulcsot. Villanyt sem gyújtott, úgy tapogatta ki a dolgok helyét. Sziszegve húzta le dagadt lábairól a cipőket, aztán így mezítláb lépett a szobába.

– Te vagy az? – hallotta Zsi cigarettafüsttől rekedt hangját.

– Igen – mondta X. – Megérkeztem!

– Miért nem gyújtasz villanyt? – kérdezte Zsi.

X. nem mondott többet, hanem kitapintotta Zsi kezét, ajkát és megcsókolta. Zsi magához akarta vonni az arcát, de megérintette a nyers sebet. X. akaratlanul is felszisszent.

– Tudtam – mondta Zsi tompán –, tudtam. Éreztem. Láttam, hogy vernek! Nagyon fáj?

– Nem olyan nagyon.

– Rögtön fertőtleníts mindent. Nem kell menekülnöd?

– Nem kell, drágám.

– Bújj ide mellém és mesélj!

X. megpróbálta teljesíteni a kérést, de nem tudta. Ülve volt a legkönnyebb levegőt venni összetört mellkasával.

Zsi rögtön megérezte, hogy itt komolyabb a baj, mint amilyenek X. bevallja, mert követelni kezdte.

– Gyűjts lámpát! Látni akarom! Ne csapj be!

X. lámpát gyújtott és egy kisszékre ült Zsi mellé. Hátával takarta a lámpát, hogy ne mutassa magát oly összevertnek.

Zsi nézte, hallgatott, csak a szeméből folytak patakokban a könnyek. X. megfogta a kezét, mint annyiszor egy negyed évszázad alatt, amióta együtt voltak, és csak ültek némán. Nagy tenyerében szinte elveszett Zsi picinyke, keskeny és ideges keze, ez a dohányzárgította, betegség által bizonytalanná tett, szögletes mozgású kéz, mely annyi nehéz pillanatban találta meg azt a kedves kis mozgást, amely minden feszültséget feloldott. Ott ültek egymás mellett némán, és X. arra az első pillanatra gondolt, amikor meglátta azt a házat abban az egyetlen hosszú utcányi faluban és tudta, hogy Zsi ott lakik, s azt is, hogy nincs otthon. Abban a pillanatban tudta, hogy ez a bizonyosság, aminek titkát nem érdemes firtatni, boldogok azok, akiknek megadatott életükben ez a pillanat és szánandóak, akik soha nem ismerik meg az érzést. Ő akkor, alig egy óra múlva megtudta, amikor Zsivel összetalálkozott a Bega hídon. Vásárolni volt. Átvette tőle a kerékpárt, visszafele mentek és amikor közeledni kezdett ahhoz a házhoz, megmondta, hogy tudja: ott lakik! Zsi viccelődött vele: nagy ügy, ezt minden ember tudja a faluban, hogy ott lakik a tanító néni! Bárki elkottyanthatta neki! X. azonban mosolygott. Mosolygott, mert az övé volt már a bizonyosság, s azóta is tudja, hogy a bizonyosság vele van, s ez a legtöbb, amit egy kapcsolatban az embernek megadhat. Négy nap múlva feleségül kérte, s két hét múlva volt az esküvő.

– Tudod – mondta Zsi nagyon halkan –, hajnalig vártalak volna. Ha nem érkezel meg, a tolószékbe ülök, az erkélyre hajtok és kiugrok onnan! Nem akarok nélküled élni! Nem akarok nélküled élni egyetlen órát sem! Érted, én bolondom? Ha elvisznek, öngyilkos leszek.

Ezt olyan természetesen mondotta, olyan pátozmentesen, mintha csak arról esett volna szó, hogy mi legyen a holnapi ebéd.

*

SZILÁGYMENYŐ, Erdély

A köd belepi a dimbes-dombos tájat. Csak a harangláb kapaszkodik ki belőle, a zsindeellyel fedett, karcsú harangláb. Meg a rádióhullámok. A rádióhullámok szinte azonos időben érkeznek el Londontól

Menyőig vagy Londontól Temesvárig.

Tőkés László az ágy szélén ül és az igazság, az információs igazság útjait kutatja az éterben.

„Temesvár. Az MTI legújabb jelentése szerint Temesváron több mint százezer ember tódult az utcákra, hogy tiltakozzon Nicolae Ceaușescu zsarnoki rendszere ellen. Az emberek demokráciát, szabadságot követeltek, a reájuk lövetők megbüntetését. A katonaság meghátrált a tüntetők előtt... Megismételjük...”

– Edith, Edith! – rázta meg Tőkés László a feleségét. – Edith, ébredj! Hallgasd meg! Csodát tett az Úr! Mégsem hagyott magunkra!

Hallgatják a megismételt jelentést és úgy érzik ebben a pillanatban, hogy megint értelme van élni. Talán mégsem teljesül be az örült Conducător terve, talán mégsem történik meg az a Per, talán mégsem kell Lászlónak mindent magára vennie, hogy legalább a gyermek élje túl.

László járkál. Újra él. Ami az előbb a végzetnek látszott, annak, hogy az Úr elfordult tőlük, arról most derült csak ki, hogy az csupán emberi kishitűség. Az Úr megpróbálja az ő hívét, s ha erősnek találja, nem veszi le róla óvó karját.

– Edith! Edith! – döbben meg hirtelen László – tudod, hogy ma van a harmadik nap? A harmadik nap, hogy vérbefojtották és lemészárolták őt?

Igen. Edith érti. Hát persze. Úgy van, ahogy azt az Írás mondja. Hiszen vasárnap felment a Szabadság a Golgota hegyére, megfeszítették, kinevettették, meggyaláztatták a római katonák által, hogy azután, amint azt a galileai megjósolta, a harmadik napon feltámadjon.

László előveszi a nagy kapcsos Bibliát, felüti Lukács Evangéliumánál, és azt mondja – mintha csak a szószéken állna – gyülekezetének:

– Olvassuk együtt az Írást, a Lukács szerinti Szent Evangélium 24. fejezetétől.

„A hétnek első napján pedig kora reggel a sírhoz menének, vivén az elkészített fűszerszámokat, és némely más asszonyok is velök.

És a követ a sírról elhengerítve találák.

És mikor bementek, nem találák az Úr Jézus testét.

És lőn, hogy mikor ők e felett megdöbbenének, ímé két férfiú áll a melléjük fényes öltözetben:

És mikor ők megrémülvén a földre hajták orcájokat, azok mondának nékik: Mit keresitek a holtak között az élőt?

Nincs itt, hanem feltámadott: emlékezzetek rá, mint beszélt néktek, még mikor Galileában volt.

Mondván: Szükség az ember Fiának átadatni a bűnös emberek kezébe, és megfeszíttetni, és harmadnapon feltámadni.

Megemlékezének azért az ő szavairól.”

Becsukta a kapcsos könyvet.

– Így szóltak az Úr igéi és igazat szóltak. Ámen!

– Ámen! – visszhangozta az egytagú gyülekezet.

Egytagú?

Nem, milliók, milliárdok visszhangozták e pillanatban az isteni ige igazát.

HARMADNAPON FELTÁMADA.

7. NAP

Csütörtök, december 21.

Ioan Savi kissé megnyugodott. Felesége, Olga ötlete jónak bizonyult. Mioara Românu, Olga gyermekkori barátnője fogadta őket és nem zavarta el, amikor Olga részletesen beszámolt a történekekről. Mioara viszonylag szerencsés helyzetben volt. Férje, Nicolae Ianculescu most éppen Ausztriában valamelyik ottani operaházban vendégszerepelt, s így Mioara is, aki a Zenelíceumban mélyhegedűt oktatott, az átlagpolgároknál védettebb volt, mert a szekusok sem kívántak nemzetközi bonyodalmakba keveredni, hiszen a művészek, főként a jobbak, Nicolae Ceaușescu teljes pártfogását élvezték. Nem valamilyen művészetpártoló meggondolásból, hanem egyszerűen azért, mert dollárjövödelmüket, egy igen csekély hányad kivételével, a román államkassza nyelte el, és ez az államkassza igen éhes volt mindenféle valutára. Hiszen a DIE, a szeku hírszerző osztálya emésztette a valutát, a Főnökasszony udvartartása, drága bundái, ékszerei, hóbortjai, könyveinek kiadása szintén a valutakészletet fogyasztotta, így aztán minden valutaforrás tabu volt, amíg működött. Mioarának nem voltak gyermekei, volt ellenben nagy lakása, pénze, képessége, hogy a gyermekeket rejtegesse, ellássa, ha velük történne valami. Olga ugyanis inkább a férjével akart menni, nem akarta Mioarát bajba sodorni. Kiskorúak megsegítése mégiscsak más, mint felnőtt lázadók bújtatása.

Melegen elbúcsúztak Mioarától, s ismét lent voltak az utcán.

– És most? – kérdezte Olga.

– Talán Petrișornál elalhatunk egy éjszakát.

Olga bólintott, nem kommentálta a döntését, még az orrát sem húzta fel, mint más asszony tette volna: „Jobb ötleted nincs?”, hiszen Olga épp olyan jól tudta, hogy Petrișor a város másik végében lakik, a Sági úti negyedben, s odáig jó néhány kilométer gyalogút vár rá, s ugyan kinek van kedve éjjel után ilyen sétákat tenni életük legmegerőltetőbb, erejüket leginkább próbára tevő napja után. Olga ennek ellenére nem szólt semmit, Ioan hanghordozásából megértette, hogy férjének most beszélgetnie kell, ki kell öntenie magából mindazt, amit ki nem mondhatott, amit beléfojtott a cselekvés. Hiszen Olga tudta, hogy Ioan nem ilyen, hogy amit tett, nem jelleme természetes következménye, hanem a helyzet hozta szükségszerűség. Ioan nyugodt, csendes fiú, nagyon jó családapá, megfontolt ember, akit az égvilágon egyetlen dolog háborít fel, ha be akarják csapni. Ha úgy érzi, át akarják verni. Ez az egyetlen helyzet, amikor nehezen tudja féken tartani a nyelvét, amikor valahol ki kell öntenie magából a keserűséget, az elégedetlenséget. Ioan nem forradalmár, hanem csupán egy az elégedetlenek sokmilliós tömegéből, aki talán azért elégedetlenebb, mint társai, mert mindig meg akarja érteni a dolgok miértjét. Ezért hallgatja az éjbe nyúlóan minden nyugati adó műsorát, hogy információt szerezzen, s a baj csak az, hogy minél több információt szerez, annál nyugtalanabbá válik, hiszen rájön, hogy életük alapigazságai is ingatagok, hogy manipulálják őket reggeltől estig. Olyan ez, mint egy nagy marionett színház, amelyben mi, földi halandók vagyunk a bábuk, s valahol felettünk a zsinórpadláson járkálnak Ők, akik a szálakat húzogatják. S Ioan ez idegesíti a legjobban, hogy őt is húzogatja valaki, ezért aztán hatalmas erőfeszítéssel vagdalkozik maga körül, abban reménykedve, hogy sikerül elvágnia azokat a vezető szálakat, hogy sikerül

kirepülnie a marionett szerepköréből.

– Tudod, Olga, miért választottam Petrişort?

– Tudom, apuci. Mondd, ami a szívedet nyomja!

– Egész nap loholtam, verekedtem, kiabáltam, cselekedtem, de csak most ébredtem rá, hogy alig volt időm gondolkodni. Az az ember, aki nem gondolkodik, hajlamos arra, hogy baklövéseket kövessen el.

– Te is elkövettél baklövést?

– Igen. Én is.

– Ha nehezedre esik beszélni róla, ne beszélj.

– De beszélni akarok. De nem tudom egyenes módon. Egy kis kerülőt kell tennem.

– Tegyél, apuci, az út hosszú, van időnk.

– Tudod, Olga, a legegyszerűbb akkor volt, amikor elindultunk. Mentünk. A jelszavak szinte maguktól jöttek a szánkra, hiszen a tiltakozás évek óta formálta őket valahol bennünk. Végül is mind tudtuk őket, akik a menetbe álltunk. És sokan voltunk. És egyet tudtunk.

Nekünk ebből elég. Érted? Ebből elég!

– Igen. Erről sokszor beszéltél már, apuci.

– Olyan szép volt minden, olyan spontán. Csak amikor az Operához értünk és megláttam ott fönt az erkélyen azokat az erősítőket, az előkészített hangszórókat, akkor riadtam meg. Akkor jöttem rá, hogy azért nem bántottak minket eddig, mert vártak ránk. Érted? Valakik tudták, hogy mi elindulunk, s azt is, hogy ide fogunk jönni. Ez nagyon megdöbbenett.

– Igen. A te marionett-szindrómád.

– Úgy van, drágám. Arra gondoltam, hogy valaki megint megpróbál manipulálni. De én nem hagyom magam. És egész nap azon voltam, hogy ne hagyjam magam, ne engedjek a manipulátoraimnak, akik az Opera térre vártak, akiknek ez volt az eredeti terve.

– És sikerült keresztülhúzni a számításaikat?

– Egészen késő estig az volt az érzésem, hogy igen. Az volt az érzésem, hogy én vezetem a dolgokat, hogy minden úgy történik, ahogy én akarom.

– És nem úgy történt?

– Most már nem is tudom.

– Mi bizonytalanított el?

– Hülyén hangzik: egy néger.

– Egy néger?

– Igen, egy nálunk tanuló néger diák. Egy orvostanhallgató. Ott állt a megye mellett, hiszen tudod, a Megyeház mögött van az otthonuk, ő hozott haza. Az úton aztán beszélgettünk. Megkérdeztem, hogy mi a véleménye a mi forradalmunkról. Erre ő nevetett. „A puccsukról?” – kérdezett vissza. Én felháborodtam, hogy ez forradalom, ez nem puccs. Mire ő kacagott. „Többször láttam már puccsot, mint ti – magyarázta –, ez puccs.” Akkor még vitatkoztam vele, de most hirtelen félni kezdek, hogy végül is lehet, hogy ez mégis csak egy puccs? Ha most visszagondolok arra, ami történt, akkor nem kizárt, hogy egyesek bele voltak avatva valamibe, érted, s a többieket csak felhasználták saját érdekükben. Az az egész dolog az Operával nagyon nem tetszik nekem. Egész délután jártak onnan az emberek a

nyakunkra, hogy ott a helyünk, hogy menjünk oda. Eleinte csak a hülyeséget láttam ebben a tiltakozásban, de most úgy tűnik, hogy sokkal több van benne. Azok benne voltak valamiféle tervben. És erről a tervről tudott Dăscălescu is. Ezért dühöngött, hogy foglyul ejtették. Mert nem tudta teljesíteni a kitervelt programot. Mert húzásai nem jöhettek be.

– És mit akarhatott ez a Dăscălescu? Hiszen ez Ceaușescu hű szolgája!

– Hű szolga? Ugyan. Meg vagyok győződve, hogy a hatalomra tört. Át akarta venni a hatalmat, mielőtt a Conducător visszatér. Csak én keresztülhúztam a számításait, amikor a tömeget ellene is hangoltam. Nemcsak azt követeltem, hogy le Ceaușescuval, de azt is, hogy le a kormánnyal és a kormányfővel!

– Hogy jutott eszedbe ilyen radikális követelés?

– Hát, végül is nem az én eszembe jutott, hanem egy tanáréba. Ő kezdte, s én csak átvettem.

– Miért nem hagytad, hogy ő is folytassa?

– Ő akarta így. Ő mondta, hogy folytassam én a tárgyalásokat.

– Eszerint még egy manipulátor?

– Manipulátor? Erre nem is gondoltam. Őszintén szólva csak bosszankodtam, hogy nem nekem jutottak eszembe ezek az evidens dolgok, bár végül is egész nap erről kiabáltunk. De ő nem volt velünk egész nap, tehát volt ideje gondolkozni, így aztán rátapintott a lényegre. De hogy manipulátor? Szavamra, nem úgy nézett ki. Egyszerű, szerény ember volt, aki nem tudott elég erőszakos lenni. És gondolom rendelkezett annyi önismerettel, hogy ezt tudta is, ezért engedte át nekem a vezető szerepet.

– Látom, nagyon megszeretted. Ha túléljük, meg kéne ismerkednünk.

– Ha. Mert látod, ez az egyik bűn, ami a lelkemet nyomja, hogy egy adott pillanatban eltűnt nyomtalanul. Nagyon gyanús körülmények között. És én nem tettem semmit a megtalálásáért. Pedig sejtettem, hogy életveszélyben van.

– Te is életveszélyben voltál. Azt hiszed, hallgatott volna valaki ott a te szavadra?

– Talán a Radu Călan. De mindig voltak a közelben. Nem maradtunk egyedül annyi ideig, hogy egy ilyen kényes kérdést felhozhassek. Ez nem annyi, mint egy kancsó víz, vagy egy telefonálás. Apropos, tudod, hogy tőle telefonáltam? Radu Călan irodájából. A pasas az egyedüli ebből a gárdából, aki a mozgalom javára válna.

– Egy pártfejes?

– Miért ne? Ha nem bűnös a népirtásban? Azt mondta, hogy Ilie Mare már szombaton kivette a kezéből a végrehajtó hatalmat, s vasárnap délutántól Ion Toman és valami tábornokok irányították a néppel való leszámolást.

– Azt hiszed, a tömeg elfogadna egy ilyen vezetést?

– Nem tudom. Csak azt, hogy mi, akik ott bent voltunk a Megyeházban, magamat is beleértve, nem sokat tudtunk a forradalomról. A gazdasági vezetésről még kevésbé. Tudod, az egy amorf massa volt, véletlenül összeverődött emberekből. Az volt állandóan az érzésem, hogy mindez épp oly jól lejátszódhatott volna nélkülünk is, ha teszem azt éppen szabadságon vagyunk, mivel ez nem volt valami eltervezett, átgondolt, hanem inkább ösztönös dühkitörés.

– Apuci, ellentmondasz magadnak. Az a tanár...

– Na igen. Az a tanár, X., pontosan a megfelelő pillanatban érkezett a megfelelő helyre. Odaállt és

mikor látta, hogy nem boldogulunk, bekiáltotta a megoldást. Akkor én mondtam neki, hogy jöjjön velünk a tárgyalásra. Igen, velünk jött, hallgatott, s amikor látta, hogy minden tönkremenne, akkor helyrerázta a bandát. Utána meg, amikor ismét bajban voltunk a programkészítéssel, rögtön bediktálta a programot. Ő tényleg felkészült erre. De egy megye vezetésére? Az iszonyú komplikált lehet. Ezért mondom, hogy nagyon kéne most már egy olyan ember, aki összefogná az egészet. Aki tudná, hogyan kell megszervezni az egészet.

– Hogy teljesen puccsszagú legyen?

– Igen. Legyen akár puccsszagú. De most már nem mehet tovább ilyen kaotikusan. Mert ez tiszta bukás. Ha túl akarjuk élni, nem csupán mint egyének, akkor komoly szervezés kell. Szakértők. Igazi szakértői a forradalmi útnak.

– Akár manipulátorok is?

– Akár. Csak jó irányba manipulálják a dolgokat. Mint az az X. Akkor biz’ isten azt sem bánom, ha manipulálnak.

– Ó, hogy ezt is megértem!

– Igen, most, hogy itt a szabad levegőn gondolkodom felőle, egyre világosabban látom, hogy a manipuláció velejárója minden hierarchikus társadalmi berendezésnek. Aki feletted áll, vagy parancsokkal irányítja az alatta levőt – ez a durva vezetés, a zsarnoki mód –, vagy pedig lágy módon, meggyőzéssel, szuggesztióval – ez a demokratikus mód. De a demokratikus mód is csak manipuláció, még ha igen kedves és kedélyes formában is.

– Nahát, hogy végre erre rájöttél! – mondta Olga olyan felhanggal, hogy rögtön ugyanarra gondoltak és kacagásban törtek ki.

Hát igen. Nem mindig az vezet, aki magáról azt hiszi.

*

Petre Boroșoiu, amint a nyakába akasztotta a géppisztolyt, érezte, hogy új emberré vált. Mindig is erre vágyott, hogy érezze maga körül az erő kisugárzását, azt a titokzatos hatalmat, amely a hatalom szimbólumaiból árad.

– Fiúk! – mondotta, hiszen zömében fiatalok vették körül. – Ezen az éjszakán nem szabad gyávának mutatkoznunk! Rakjunk tüzet a téren a Ceaușescu-könyvekből, de ne menjünk haza! Ki kell tartanunk!

Nekiláttak, hogy az Eminescu könyvesboltból kihordják előbb azt, ami az Elnök műveiből megmaradt, majd a társadalomtudományi részleg hasonló förmedvényei kerültek elő kiegészítésül. A tudományos könyvek részlegén egy srác felfedezte Elena Ceaușescu vaskos polimerizációs könyvét, s nagy üdvrivalgással ezeket is kihordták a térre. Jó súlyosak voltak, keménykötésben, az ilyen sokáig élteti a lángot.

Gyufa sercent, s az Opera előtt meggyulladt a máglya.

– Boroșoiu bácsi, mesélje el újra a fiúknak, hogyan tört ki a szekusok gyűrűjéből vasárnap! – mondta egy vézna srác, aki már hallotta ezt a történetet, mikor eljöttek a Megyeháztól, de azóta alaposan kicserélődött a gárda. És úgy, ahogy azt Boroșoiu bácsi előadta, nem tudja előadni senki.

– Valaki azt kiáltotta: „Gyertek ki, jönnek a csapatok!” Én bent voltam a pincében. Idő kellett, míg felérek. A Megyeház körül már ott álltak a szekusok szuronyt szegezve! „Fiúk! Románok! – kiáltottam.

– Nem adjuk ingyen a bőrünket!” Vagy tízen álltak mögöttem, de csak hármunknál volt feszítővas. „Én megyek elől, ti ketten a szárnyakon!” – magyaráztam meg nekik, hogy mit kell tenni. „Csináljatok úgy, ahogy én! És arra vigyázzatok, hogy mindig a rúd legyen a fegyver felett. Leszorítjátok, félreütitek a szuronyt, aztán a kezükre üttök! Akik mögöttünk vagytok, ragadjátok meg a fegyvert és vegyétek magatokhoz! Értettétek?”

Így csináltunk.

– És, és aztán? – nógatta a hallgatóság.

– Aztán – mondotta Boroşoiu – elkezdődött a harc. Ütöttem, ütöttem, dühvel, gyűlölettel.

Egymagam tíz szekuritátés katonát ütöttem le, hagytam fegyver nélkül.

– Akkor szerezte ezt? – mutatott egy kisebb srác a nyakában himbálózó géppisztolyra.

– Nem. Az később volt. Azokat a fegyvereket azok a srácok szereztek meg, akik utánam jöttek.

Meg az emberek.

– És a katonák senkit sem öltek meg?

– De. Az egyik fiút elég hamar megszúrták az oldalán. Aztán egy terhes nőt alig három méterre tőlem koncoltak fel. Sokan haltak meg, vagy estek fogságba.

– És Boroşoiu bácsival mi történt azután?

– Azután? A kitörés után visszavonultunk a hídra. Kevesünknek volt fegyvere, a szekusok olyanok voltak, mint a vadállatok. Jól kiképzett fenevadak. A Decebal hídra vonultunk vissza. Ott harcoltunk velük. Le akartak szorítani a Neptunhoz. De nem bírtak velünk. Ott a szűk terepen jól tartottuk magunkat velük szemben. Akkor hátrébb vonultak egy kicsit és csőre töltötték a fegyvereiket. Azt hittük, hogy meg akarnak félemlíteni. Nem hittük, hogy löni fognak. Mikor lőttek, azt hittem, hogy csak vaktölténnyel teszik. De a mellettem álló gyermek feje hirtelen vérbe borult. „Meleget érzek!” – mondotta a gyerek meglepetten és elesett. Utána nyúltam, s ez mentette meg az életemet. A golyók csak horzsolnak. E pillanatban tudtam, hogy nincs tovább esély a harcra. Ahogy feküdtem, a hídkorlát rései közt láttam, hogy a Bega-parton a Pîrvan sugárút felől TAB-ok jönnek, hogy teljesen bekerítsenek, eltapossanak. Ekkor hirtelen elhatározással a hídkorláthoz léptem és fejest ugrottam a Begába!

– A Begába?

– Igen, a Begába. Tudtam, hogy csak így szabadulhatok meg. Vagy húsz métert a víz alatt maradtam, amikor kidugtam a fejem levegőt venni, csak úgy kopogtak körülöttem a golyók. Szerencsére rossz szögben voltam, a parti fűzfák közül kellett rám löniük. Azok a fák mentették meg az életemet, magukba zárták a nekem szánt golyókat. Közben én tempózni kezdtem, aztán ahogy kiértem a második gyaloghíd után a lőtávolságból, csak csorogtam lefelé a folyóval. Túl a Michelangelo hídon az Evezősklubig ereszkedtem le. Kimásztam a partra, egy kővel leütöttem a lakatot, majd elbújtam. Ott rejtőztem a pincében. Tudtam, hogy ilyenkor senki sem jár arra. Két nap múlva kijöttem és elmentem egy ismerőshöz. Azt mondta, mindenütt keresnek a szekusok, mindenkinek mutogatják a fényképemet és nagy pénzt ajánlanak a nyomravezetőnek. A városban katonák jártak. Visszabújtam a rejtékhelyemre. Ott voltam ma reggelig. Elmentem egy másik ismerőshöz. Azt mondotta, hogy Gorbacsov ultimátumot küldött Ceauşescunak: ha még egy lövés eldördül Romániában, bevonul a csapataival! Ekkor tudtam, hogy Ceauşescunak vége. Igen, Ceauşescunak vége. Gorbacsov a nyakán tartja a kést. Most már csak rajtunk múlik, hogy egy kicsit meghintáztassuk ökelmét ezen a késen!

A fiúk kacagtak.

– Na, akkor munkára fel! Mindenki induljon útnak, s hozzon legalább három másikat. De gyorsan, egy fél órán belül. Máskülönben nem mi hintáztatjuk meg Ceaușescut, hanem ő fog minket!

A fiúk szétfutottak.

*

Pătrașcu Vasile, a Temes Vasúti Főigazgatóság energetikus diszpécsera az ország délnyugati felének megyéit behálózó vasúti csomópontok hatalmas villogó térképe előtt ült. A vezénylőpulton felberregett a telefon. A fehér. A Főnökségtől.

– Halló, Pătrașcu – hallotta –, rögtön szervezd meg a rendelkezésedre álló erőkkel kilenc, de ha lehet, még több speciális vonat érkezését. Öt már útban van a 100-ason, négy a 200-ason jön. A vonatoknak megállás nélkül kell haladniuk. Kormányparancs. Legfelülről. Érted? A vonatban alkotmányos harcosok vannak. Végrehajtani!

Pătrașcu rögtön fejszámítást végzett. Kilenc szerelvény az legalább 9-10 000 ember. De mit jelentsen ez a kifejezés: „alkotmányos harcosok”? Nyilván az alkotmányos rend megvédőit. Ez viszont csak 9-10 000 rendőrt vagy szekust jelenthet. Úristen, ha ez mind ide zúdul Temesvárra!

A 100-as vonal a Bukarest–Roșiori–Craiova–Filiași–Orsova–Temesvár vonalé. A 200-as a Bukarest–Brassó–Szeben–Déva–Arad útirány. Ez azt jelenti, hogy az erősítés Olténiából jön, meg valószínűleg Szeben környékéről. Nyilván a Diktátor most is a családi hagyományokra apellál. „Derék scorniceștie, előre! Kisherceg fiam és csapatai előre!”

Az órára nézett: 1:45. A vonatok nincsenek még a diszpécserszolgálat által elérhető területen. De beszélni kell a fiúkkal Déváról, Orsováról, Karánsebesről. Adjanak adatokat. Mit hoznak: rendőrt, szekust? Vegyesen? Katonákat?

Nyílt az ajtó. Doru volt.

– Hol voltál eddig? Egyedül húzom az igát!

– A tüntetésen. A megyénél. Képzeld, én is részt vettem a tárgyaláson, mint a vasút képviselője. Ráírták a nevemet egy listára, amit a jugoszláv konzulátusra vittek!

– Szép. Akkor tudd meg, fiacskám, még semmi sem dőlt el. Jönnek a szekusok.

– Hogyan?

– Tízezer szekus Olténiából!

– Atyaisten!

– Hát szükséged lesz a vén szakállas segítségére. Öt extravonat érkezését jelezték a 100-ason, négyét a 200-ason. De úgy mondták, hogy még továbbiak várhatók!

– Tízezer szekus. Most mi lesz?

– Azt hiszem, a legjobb, ha lelécelsz.

– Ha telefonközelbe kerülök, még hívlak. Hátha közben megtudsz valamit. Nagyon fontos lehet, hova rakják ki őket. Érted?

– Értem. De örültségeket ne várj tőlem.

– Örültségeket? Nem. De segíts!

– Jó. Segítek. Megpróbáltam beszervezni a fiúkat végig a Főigazgatóság területén, hogy figyeljék meg alaposan ezeket a vonatokat, aztán jelentsenek.

– Rendben. Akkor én megyek vissza az Operához! Most ott vagyunk mind! Ha valami extra lenne, ott keress!

*

Emil Bobu befejezte tárgyalásait. Egyeztette Nuță és Mihalea tábornokokkal az akciótervet. Ezek szerint Călărașiról elhozzák az ejtőernyősöket. Mind. Belőlük alakítják ki azt az osztagot, mely féken tartja a csöcseléket szombatig. Ha alkalom nyílik és sikerül lefejezni velük a mozgalmat, maximum 5000 áldozattal, akkor ezt a variánst kell előnyben részesíteni. Gușe tábornok tervét, hogy páncélosokkal és nehézüzérséggel lépjenek fel, egyelőre mint a legkedvezőtlenebb lehetőséget elvetették. Az Elvtárs kifejezte az ellenszenvét egy ilyen megoldással szemben. Ez túl rossz fényt vetne az országra. Bár az áldozatok száma feltehetően kisebb lenne, mint a végső megoldás esetében – Gușe becslése szerint mintegy 150 000 – a végső megoldás mintegy 300 000-ével szemben, de a végső megoldásnak megvolt az az eleganciája, hogy a város megmarad, csak az emberek tűnnek el, illetve az egész balesetnek is lehet álcázni a Solventul felrobbantásával. És az is a kezükre játszott, hogy az ezzel kapcsolatos információkat már most könnyen el lehetett terjeszteni, szétszórni. A forradalmárok kijelentették, hogy nem vállalnak felelősséget a Solventul „anarchistáinak” tetteiért, s ez így tökéletes is. Bukarestben még ma ki kell szivároztatni a KB-ból a külföldi újságírók felé aényt, hogy a Solventult, mely olyan, mint egy bomba, a tüntetők anarchista tagjai a kormány elleni zsarolásra használják fel. Ez okot ad arra, hogy úgymond a zsarolásnak engedve kivonják a legértékesebb katonai csapatokat, szekusokat, majd a pártapparátust. Aztán három harci gázzal töltött rakétát rá a városra, s kilencven perc múlva, miután a gáz elvégezte feladatát és semlegessé vált, akkor kell felrobbantani távirányítással a Solventult. A szakértők szerint a Józsefvárosból, a Mehalából, a Belvárosból, s részben az Erzsébetvárosból alig marad valami épen. De megmarad a Gyárváros, az UMT, a Buziási úti gyártelep, és ez a fontos. Olténiából és Moldovából fajtiszta tömegeket lehet betelepíteni, és el lehet tüntetni ezeket a monarchiabeli épületmonstrumokat, amelyek bántják a román szemet. Egy tiszta, új szocialista arculatú várost lehet építeni a helyére, mely nyomát is elfedi minden sértő múltnak. Ha ezt meg lehetne valósítani Kolozsvárral és Marosvásárhellyel is, már semmi sem állná útját az ország reális egyneműsítésének.

– Dăscălescu? Hol vagy, Dăscălescu?

Dăscălescu kissé kótyagosan, álmosan bújt elő a szomszéd szobából. Gombszemei még kisebbek voltak, mint rendesen. Látszott, hogy szunyókált valahol egy karosszékben.

– Vége a szunyának! Indulunk!

Dăscălescu morgott valamit, aztán elindult, hogy összegyűjtse kíséretét.

Emil Bobu odament Ion Tomanhoz, aki az átvirrasztott éjszakák ellenére elég jól tartotta magát.

– Toman elvtárs, maga csak tartson ki. Egyelőre az I. terv variánsa szerint haladunk. Ha szombatig nem lesz megoldás, áttérünk a III. változatra. Utasítást csak személyesen az Elvtárstól kaphat ez irányban. Ő ad majd parancsot arra is, mikor hagyhatja el a várost. Értette?

*

Furtună rátette a papírlapot a dossziéra, amelyet Kis adott át neki még a Megyeházba való bemenetele előtt Claudiu Iordăchescu javaslataival, s amelyet most puskának használt egy kiáltvány elkészítéséhez. Ez Claudiu feladata lett volna, de Claudiu szőrin-szálán eltűnt, pont úgy, ahogy Kis is.

Kis megmondta, hogy hazamegy a családjához, de azt ígérte, hogy visszajön. Igaz, ezt nagyon sokan megígérték, de kevesen teljesítették. A délutáni bizottságból nem maradt már senki. Most új bizottságot kellett alakítani. Boroşoiu, Ivan, Milutin, Florescu, meg természetesen ő. Boroşoiu képviselte a megyeházi gárdát, ő az operait. A többieket a visszatérők közül válogatta ki, amikor kint ült a téren, járkált a tűzrakók között, míg Oprea megszervezte a védelmet, átfésülte az egész épületet és biztosította, hogy nem maradt bent rejtett szekus.

– Uraim, azt hiszem, alaptézisként elfogadhatjuk, hogy a Román Demokrata Front, amelyik tegnap az Opera téren alakult, olyan tömegszervezetnek tekinthető, melynek célja egy dialógus kialakítása a kormánnyal.

– Miért dialógus? A cél a kormány megdöntése! – mondta Boroşoiu.

– Uraim, ez esztelen álláspont. Ehhez nincsenek eszközeink. Hol a katonaság? A katonaság elment. Félreállt. Így nem lehet követelgetni. Ez csak merő provokáció.

– De mi ezt tettük – makacskodott Boroşoiu.

– És mit értek el? Semmit. Feldühítették Dăscălescut és Emil Bobut, hogy azok tárgyalás nélkül visszamentek Bukarestbe.

– Hogyhogy tárgyalás nélkül? Mi tárgyaltunk velük.

– És mit értek el?

– Kiengedték a foglyokat és kiadták a holtakat!

– Ne, te ne. Ezt nekünk ígérték meg!

– Nekünk.

– Nekünk teljesítették!

– Dehogy! Akkor teljesítették, amikor mi kértük!

– Hazugság!

– Dăscălescu ígérte meg!

– Pacoste ígérte meg!

Úgy álltak egymással szemben fújtatva, mint két vad.

Luminița Milutin megpróbálta kibékíteni őket.

– Igen emberek, így van. Minek veszekednek? Valóban kétszer hangzott el az ígéret. Egyszer Dăscălescu, és egyszer Pacoste szájából.

Furtună idegesen ránézett a nőre, aki az UMT képviselőjeként került a bizottságba.

– Ez igaz?

– Persze, hogy igaz. Én kettő óta ott álltam, ahogy az UMT megérkezett. És nem mentem el egy percre sem. Valóban kétszer hirdették ki a foglyok kiszabadítását és a holtak kiadását. De én azt hittem, hogy azért teszik ezt, mivel sok új ember jött át az Operától este 10 körül.

– Rendben van – mondta Furtună.

– De nincs rendben – mondta Boroşoiu. – Vönja vissza azt, hogy „hazugság”.

– Visszavonom – mondta kényszeredetten Furtună és nem tudta eltitkolni azt a grimaszt, amely nemtetszését fejezte ki amiatt, hogy ketten nyíltan ellene voltak, s a másik kettő sem sietett a segítségére. „Ezt jó lesz számon tartani.” – De ez nem oldja meg az alaphelyzetet. A Román Demokrata Front státusát. Dialógus a kormánnyal, vagy a kormány megdöntése? Fenntartom a véleményem, hogy

az első az egyetlen reális alternatíva.

– Egyetérttek – mondta Ștefan Ivan. – Amíg egyedül Temesváron van ilyen mozgás, ez az egyedüli alternatíva, ha nem akarjuk magunk ellen kihívni a végzetet.

– De mi... – kezdett rá újra Boroșoiu a fegyverét rázva.

– Az más helyzet volt – torkolta le Florescu. – Ott szó szerint túszként tartották fogva a kormány vezetőit. Zsaroltak. Az más helyzet volt. Nagyon veszélyes helyzet.

– Igen – kapott bele Furtună. – A fegyverrázás nem megoldás. Mit akar csinálni azzal a bőrluggatóval? Hány fegyverünk van? Három? Négy? Két percig sem tudnánk ellenállni velük. A mi harcunk útja csak az erőszakmentesség lehet. És ezeket a fegyvereket szerintem el kéne venni. Eldugni. Így csak amolyan provokálásra való okok. És ezt el kell kerülni.

– Azt nem – mondotta Boroșoiu –, a fegyveremet azt nem adom. Nem fogom lefegyverezni magam. Elegem volt a pacifista maszlagokból. Azért kezdtük ezt a forradalmat, hogy végre tegyünk valamit.

– Pedig a jelen helyzetben a passzív ellenállás gondolata az egyetlen, mely átsegíthet ezen a helyzeten. Sztrájk, tüntetés, erőszakmentesség.

Boroșoiu kivételével mindenki bólogatott, ezért Furtună gyorsan áttért a demokratikus vezetési stílusra.

– A további viták elkerülése végett szavazzunk! Ki van amellett, hogy első alaptézisünk a következő legyen: „A Román Demokrata Front az ország demokratizálása céljából a kormánnyal való dialógusra alakult politikai szervezet Temesváron”?

Négy kéz emelkedett tüstént a magasba, majd kisvártatva az ötödik is.

Furtună nem tudott elfojtani egy diadalmas mosolyt, amikor kijelentette:

– Egyhangúlag!

Győztesen regisztrálta a sikert, majd felvéste a papírlapra. Gondosan pontot tett az első mondat után, majd így folytatta.

– Azt hiszem, két külön kategóriát kéne képeznünk az általános és a sajátosan temesvári követelésekből. Az elsőbe tartoznának mindazok a demokratikus követelések, amelyek itt, az Opera téren már elfogadást nyertek tegnap délután, majd utána azok, amelyek szorosan a temesvári eseményekkel kapcsolatosak, s amelyeket a megyeházi tárgyalásokon is képviseltünk. Egyetértnek ezzel a felvetésmóddal?

Körülnézett. Ismét szélesre derült az arca.

– Egyhangúlag.

Boroșoiura nézett, de az lehajtotta fejét.

– Ezek szerint II. A román kormány elé terjesztjük tárgyalási alapként a következő követeléseket.

1. Szabad és demokratikus választások megszervezése.

2. A sajtó, a rádió és a televízió szabadsága.

3. Az államhatárok megnyitása minden állampolgár számára.

4. Románia ne csupán fogadja el, de garantálja is az emberi jogok betartását.

5. Eresszék szabadon a politikai foglyokat.

6. Gazdasági reformokat; a privatizáció támogatása a kézműiparban és a mezőgazdaságban.

7. Az egész nép élelmezésének biztosítása.

8. A tanügy demokratikus reformja.
9. A vallásgyakorlat szabadsága.
10. Az orvosi ellátás felemelése a civilizált országok szintjére.
11. A rendszer privilegizáltjai részére létesített külön üzleti hálózat megszüntetése.

A listát Claudiu Iordăchescu utolsó megfogalmazási változatáról olvasta fel, s csak akkora szünetet tartott, mely elegendő volt a fejbólintások begyűjtésére.

– Látom, ebben teljes az egyetértés.

– Igen – mondotta Boroşoiu –, de a kormány lemondatása?

– Azt hiszem, ezt már letárgyaltuk.

– Nem.

– Logikailag önellentmondás egy ilyen kérelem – magyarázta Furtună tanári pózban –, hiszen nem állok oda tárgyalni valakivel, akivel szemben az az álláspontom, hogy nem tárgyalóképes!

Mindenki egyetértett és Boroşoiu kénytelen volt ismét visszavonulni.

– Akkor áttérhetünk a III. részre. A temesvári eseményekkel kapcsolatos követeléseink: 1. Követeljük, hogy vonják felelősségre mindazokat, akik parancsot adtak, hogy lőjenek a népbe.

– Talán jobb lenne, ha azt mondanánk, „Határozottan”. „Határozottan követeljük...” – mondotta Luminița Milutin.

Az emberek bólogattak és Furtună beszúrta a „határozottan” szót. Míg magában mosolygott ezen a kicsinyességen, belső elégedettséggel gondolt arra, hogy az első adódó alkalommal kihagyja a vezetőségből Boroşoiut is, meg ezt az akadékoskodó fehérnépet.

– Jó. Kijavítottam. Ha egyeseknek olyan fontos ez a semmitmondó határozó. Folytatom. 2. Kérjük, hogy közöljék a holtak, sebesültek teljes névsorát.

– Követeljük – mondta Boroşoiu. – Nem kérjük, követeljük.

– Ultimátumot írunk, vagy tárgyalási alapot? – mordult fel újra Ivan. – Uram, maga nagyon extrémista. Ilyen feltételekkel nem lehet tárgyalni. De ha van érdemi kiegészíteni való e pontnál, akkor az eltűntek kérdése lehet az. Ugyanis ebben a kavarodásban bizonyosan nem csupán holtak, sebesültek lesznek, akiket pontosan azonosítani lehet, hanem eltűntek is.

– Ez nagyon helyes észrevétel – lelkesedett Luminița.

– Eszerint marad a kérelem, de kiegészítjük az eltűntekkel a felsorolást – mondta Furtună, aki meg sem várva a bólintást már neki is látott a kiegészítés végrehajtásának, elégedetten, hogy Boroşoiut lehurrogták.

– 3. Kérjük, hogy a holtakat adják ki a családjaiknak, hogy ősi szokás szerint temethessék el őket.

– Helyes! – kiáltották egyszerre mind.

– 4. Javasoljuk, hogy 1989. december 19-ét nyilvánítsák országos gyásznappá a forradalomban hősi halált haltak emlékére.

– Nagyon helyes.

– 5. Követeljük a tüntetések résztvevőinek szabadon bocsátását.

– Ez nem jó – mondotta Boroşoiu –, ez már megtörtént!

Furtună olyan pillantást vetett rá, mely a testvéri szeretet káini formájára hasonlított.

– De biztos benne, hogy mindenkit kiengedtek? – kérdezte Florescu.

– Igen. Én sem hiszem, hogy csak két mikrobuszra való embert fogtak volna el. Én egész autóbuszokat láttam elfogáskor.

– Ez igaz – mondotta Boroșoiu. – De én nem láttam, hogy csak olyan keveset engedtek szabadon!

– De a száját azért járátja, ha kell, ha nem! – döfte oda a nyilat Furtună.

– Miért? Ez a beszélgetés valamit legalább tisztázott! Azt, hogy oda kell írni, hogy „minden fogoly”. Ha nem vitatkozunk, olyanok leszünk, mint a Központi Bizottság, ahol más szó el sem hangzik, mint „egyhangúlag”! Úgy látszik, itt is nagyon kedvelt egyesek fülének ez a szó!

– A „minden fogoly” változtatást támogatom – mondotta Luminița.

– Én is – helyeselt Ivan.

Furtună kényszervigyorral javított a szövegen.

– 6. Kérjük a Demokrata Front akcióbizottsága és családjai biztonságának garantálását.

– Nem, nem, ezt így nem lehet – tiltakozott Boroșoiu. – Erre nincs így erkölcsi alapunk.

– Nem értem – mondta Furtună megütközve. – Nincs jogunk a családjunk biztonságát kérni? Meg a magunkét? Hol itt az erkölcstelenség?

– Ott, hogy minden tüntetőnek van családja, Furtună úr! Rájuk nem gondol?

Furtună arca lángba borult és rikácsolni kezdett.

– Kikérem magamnak ezt a hangot! Az én erkölcsi tisztaságomat nem maga fogja eldönteni! Én feddhetetlen vagyok! De nem tartozom elszámolással egy ilyen, ilyen... zugszínésznek!

– Micsoda? Még magának áll feljebb? Mikor fekete-fehéren reábizonyítom, hogy egy lepra?

– Én? Aki nem léptem be a pártba sem? Aki a véretem ontottam azért, hogy ide bejuthassunk?

– Maga? A vérét? Na, ne vicceljen. Ahogy én magát elnézem, rögtön leereszti a gatyáját, ha egy fegyver eldördül. Hol volt akkor, amikor a fegyverek ropogtak? Hé, erre feleljen? És utána állhat az erdő felől erkölcsi kérdésekben! De maga akkor lapult! A pofájára van írva, hogy lapult.

Furtună elsápadt, hátradőlt a székben az asztalon át feléje tornyosuló Boroșoiu elől, aki a géppisztolyával hadonászott, menekült volna hátrafelé, de a szék nem engedte, túl súlyos volt, Boroșoiu vérben forgó szeme belemélyed, bár ekkor már Ivan és Florescu is reá csimpaszkodtak, hogy visszafogják az asztalt szinte felborító alakot. Furtună sarokba szorított kiskutyaként szűkölt, vinnyogott az erőszak előtt, majd hirtelen arca elé kapta a kezét és hisztérikus jajgatásba kezdett. A reakció olyan váratlan volt, hogy Boroșoiu valósággal megkövült. Szidalmi félbemaradtak, fenyegető öklörázása is úgy festett, mint egy idióta szocreál plakát az ötvenes évekből: „Jaj nektek, Tito és Rankovics – az imperializmus láncos kutyái!” groteszk harsányan kimerevítve, kifacsarva –, ha Ivan és Florescu nem tartják, bizonyosan az asztalra esik, de mivel hirtelen nem fejtett ki ellenállást, amazok pedig még mindig húzták, Boroșoiu helyett, hogy orra bukott volna az asztalon, vagy belemászott volna Furtună képébe, ebben a groteszk szoborpozícióban érkezett vissza a székbe.

Mindenki megdöbbenve állt. Egyik oldalon Furtună és Luminița Milutin, a kerek asztal túloldalán Boroșoiu, még mindig feltartott kezekkel, abban a fura, fenyegető testtartásban, amely most így inkább megadásnak látszott, kétoldalt pedig Ivan és Florescu, mint Boroșoiu testőrei. Senki nem értette Furtună reakcióját, pedig hát arról volt szó, hogy Furtună azért határozta el magát erre a lépésre, mert a lánya szemére vetette, hogy gyáván meglapul, mikor az egész város harcol. Boroșoiu tehát az elevenére tapintott, Furtună a lánya számonkérését hallotta visszhangozni, a többiek azonban nem is-

merve ezeket a személyes indítékokat, értetlenül álltak e váratlan fájdalomkitöréssel szemben. A sorok ezért aztán csak lassan rendeződtek. Előbb Boroșoiu tette le az asztalra a fegyvert, aztán Ivan és Florescu állt át Furtună mögé. De az átcsoportosítás egyelőre nem hozott megoldást a feszült helyzetre. Furtună ugyanis még mindig jajveszékelt, de már nem abban a spontán, szívfacsaró stílusban, hanem egyre ereszkedő ágban, egyre stilizáltabban, mint a fizetett siratóasszonyok, egyre jobban racionalizálva fájdalmát, de ezáltal egyre inkább veszítve is szuggesztivitásából. Ivan és Florescu most már visszavonultak helyükre, arcukon az óvó aggodalom az értetlenségbe csapott át, míg Boroșoiu arcán a megütközés érzését valami enyhe undor fűszerezte, nyilván a viselkedés „férfiatlan” jellege miatt.

– Emberek, viselkedjenek – szólalt meg a 23 éves Luminița Milutin –, viselkedjenek civilizált emberek módjára! Boroșoiu úr akassza a fogasra azt a fegyvert, hiszen nem egymástól kell félnünk, vagy mifene.

Boroșoiu megfogta a géppisztolyt, látszott rajta, ahogy a kezében tartotta, hogy méregeti, a fegyvert adja-e ki a kezéből, vagy pedig maga távozzon, de aztán inkább a fegyver mellett döntött. A mintegy öt méternyire levő fogasra akasztotta a géppisztolyt, aztán visszajött az asztalhoz és leült.

– Így mindjárt jobb – mondotta elmosolyodva Luminița. – És Furtună úrnak se kell megsértődnie rögtön, ha valaki módosítást javasol. Nem a világ dől össze, hanem csak egy megfogalmazás. Mi, ugyanis, ha jól értem, azért vagyunk itt, hogy megfogalmazzuk közösen a programunkat. Furtună úr, látom, már régebben készült erre, egész dossziéja van. De ez nem jogosítja fel, hogy azt higgye, annál nem lehet jobb, amit ő kigondolt. Vagy ha azt hiszi, akkor mi fölöslegesek vagyunk. Aki az asztal köré leült, mindenki a legjobb szándékkal tette ezt. Legalábbis részemről így áll a helyzet. És azt szeretném, ha az a szöveg, ami az emberek elé kerül, jó, világos és mozgósító lenne. De ehhez sok szempont egybevetésére van szükség. Nem ököltre menésre.

Furtună most már teljesen elhallgatott, nem szortyogott többet, csak fehér vonallá szorított száján látszott, hogy nagyon nincs ínyére ez a dorgálás, Boroșoiu pedig idegessé vált, pillantása állandóan fegyvere felé repdesett, a terem sötét sarkait fürkészte, nem rohan-e elő onnan egy szekus?

– Uraim, azt hiszem, ott kéne folytatnunk, ahol abbahagytuk. A III. rész 6. pontjánál, ha jól emlékszem. S hadd tegyek rögtön egy áthidaló javaslatot is. Például mit szólnának egy ilyen változathoz: Kérjük, hogy szüntessenek meg minden retorziót a temesvári békés tüntetés résztvevőivel szemben.

– Talán inkább résztvevőivel és azok családjaival szemben – mondotta Ivan.

– Ennekem nem tetszik a retorzió szó – mondotta Florescu. – Túl intellektuális.

– Legyen akkor erőszak? – kérdezte Luminița.

– Inkább megtorlást használjunk – mondotta hirtelen Furtună –, ez pontosabb. A részvételt ne kövesse megtorlás. Semminemű megtorlás. Közvetlen vagy közvetett megtorlás. Ebben benne van család és rokonság, barátok is.

– A megtorlás jó, kifejező – hagyta jóvá Boroșoiu Furtună javaslatát. Látszott, hogy igyekszik jóvátenni előbbi vad kitörését.

Furtună egy vigyorfélével köszönte, vette tudomásul a gesztust.

– Feljegyezte Furtună úr a javasolt szöveget és a változtatásokat? – kérdezte Luminița.

Furtună golyóstollával egy sort írt az előtte levő lapra.

– Most jött egy ötletem – mondta Ivan. – Miért szűkítsük le a megfogalmazást a temesvári tüntetőkre? Írjuk úgy, hogy „Temesváron és az egész országban”.

Furtună engedékenyen mosolygott és odakanyarította a végére: és az egész országban.

– Ennyi? – kérdezte Boroșoiu.

Furtună szeme egyből résnyire szűkült, s arcáról lehervadt a mosoly. Boroșoiu is látta a változást, ezért retirált.

– Nem támadni akarom azt, ami van, az jó. De arra gondoltam, hogy be kéne venni valamit arról, hogy a kormány hivatalosan ismerje el jelenlétünket a sajtóban, rádióban, televízióban, s közölje, hogy tárgyal velünk.

Furtună egyből kivirágzott.

– Ez jó, nagyon jó javaslat. Melegen támogatom. Van valaki ellene? Senki. Akkor fogalmazzuk meg.

7. Kérjük a hivatalos szerveket, hogy ismerjék el a hírközlő médiákban a Temesváron létrehozott Román Demokrata Front akcióbizottságának létét és ismertessék a vele folyó dialógus menetét.

– A médiát valami egyszerűbbre – mondotta Florescu.

– Írjunk talán hálózatokat – mondta Ivan.

Furtună kijavította.

– Most már csak a negyedik rész maradt hátra, egy felhívás az ország többi részéhez, mely így hangzik: IV. A Román Demokrata Front felhívással fordul az egész országhoz:

1. Felkéri a román népet, hogy álljon mellénk az ország demokratizálásaért folyó békés és igaz harcunkban.

2. Alakítsanak az ország minden helységében, a vállalatokban és intézményekben akcióbizottságokat, melyek elfogadják a Román Demokrata Front eszméit, serkentik és fejlesztik a helyi demokratizálódási folyamatokat.

3. Alkotmányos jogainkért való harcunk legyen békés.

4. December 21-től lépjen mindenki általános sztrájkba követeléseink teljesítéséig, kivéve a gazdaság azon ágazatait, ahol a munka abbahagyása katasztrófát okozhatna.

– Ez nagyon jó – mondotta Ivan –, nagyon jó. Az általános sztrájk, meg a Demokrata Front fiókszervezeteire való felhívás kitűnő.

– Én egy dolgot hiányolok mégis – mondotta Boroșoiu –, egy köszönetnyilvánítást Temesvár hős népének.

– Hogyan képzeled el? – lett egyből engedékeny és leereszkedő Furtună.

– Valami ilyesmit: „Köszönjük Temesvár népének, hogy hősiezen ellenállt a golyóknak, páncélozott járműveknek és tankoknak, meghatározó részt vállalva a román nép zsarnokság alóli megmentésében.”

– Ó, milyen költői! Maga egy igazi költő, Boroșoiu úr! – mondta Luminița.

Furtună alakanyarított valamit, majd odaszólitotta valamennyiüket.

– Írjuk alá, ez történelmi dokumentum!

– De ma 21. van, nem 20. – mondta Luminița, aki odalesett.

– Nem baj. De a határozatok zöme már tegnap megszületett. Így jog szerint nyugodtan datálhatjuk tegnapra ezt a papírt.

Nem firtatták, aláírták.

Furtunā kedvtelve szemlélte, majd visszasüllyesztette a dossziéba.

*

Radu Călan kint állt az előcsarnokban, hogy ne hallja Toman vég nélküli vitáját Nuțăval és Gușeával. Mindkét tábornok egymást tiporva jött az újabb és újabb vad tervekkel, hogy miként szabaduljanak meg a tüntetőktől a kitűzött határidő előtt, mielőtt bevetnék a vegyi fegyvert Temesvár ellen. Gușe látta, hogy hosszan konzultált Mițac tábornokkal, aki a vegyi fegyverek fő szakértője volt, és valószínűleg ugyanezt tette Nuță is, mivel röviddel ezután Mițac vagy két órára eltűnt a megyétől. Toman nem kért konzultációt, tömören közölte a véleményét az egészről Călannal, amikor Gușe és Mițac összehajló fejét látta: „Ökrök! Azt hiszik, hogy egy ilyen esetet meg lehet úszni? A világ nem jön rá, hogy az a »baleset« kiprovokált? Hiszen elég egyetlen megmaradt hulla felboncolása, szöveteinek laboratóriumi elemzése és kiderül, hogy milyen harci gáz ölte meg őket! És nincs a világon olyan ügyes tervezés, amely minden nyomravezető szövetet el tudna ilyenkor pusztítani. És még akkor is. Nincs a világon olyan értelmes ember, politikusokról, kémekről nem is beszélve, aki ebben a szituációban a mi variánsunkat bevinné. Ha ez megtörténik, jobb, ha itt pusztulunk. Mert ez a halálos ítélete Romániának. Ha egy ilyen akció után nem szedik darabokra, úgy ahogy azt az Ilie Ceaușescu-féle jelentés sejtetni engedte, akkor már soha. De én ezt nem kívánom megérni. Ha pusztulni kell, hát pusztuljak e várossal együtt, de engem ne ültessenek egy új Nürnbergi Perben a tömeggyilkosok padjába. Mostantól egyetlen pisztoly sem döröghet el ebben a városban. Teljhatalmat kaptam, s ezzel most a magam módján élni is fogok. Az utolsó csepp erőmig.” Gușe és Nuță is látták nyilván a lebukás veszélyét a Mițackal való konzultáció után, mindnyájan tudták már, hogy a „tökéletes tömeggyilkosság” illúzió, ezt a hazai médiában hirdetni lehet, ám a világ biztosan nem veszi be. Hát még a szakértők. Románia vagy a tökéletes elszigeteltség állapotába zuhan, vagy pedig az Elnök mosakodni és valakinek a fejét odadobni kényszerül saját bőre mentése érdekében. És ki lesz a két főbűnös? Nyilván az, akinek a tervezés feladatát kiadta – Nuță tábornok, meg aki a kivitelezés munkáját végezte – Gușe tábornok. Egy tábornok könnyedén pótolható, hiszen százan is várnak a soron kívüli előléptetés nagy lehetőségére. Áruló és vádló, hamis tanú akad, amennyi kell. És golyó is a kivégző osztagnak, hogy a „hazaárulókat” eltávolítsák az útból. Nehogy az Elvtárs köreit zavarják. Gușe és Nuță tehát hanyatt-homlok igyekezett, tüsténkedett, hogy szombatig megoldják a helyzetet, ne kerüljön sor a „végső megoldás”-ra, mely bizonyosan az ő sorsukat is megpecsételné. De Toman, fogadalmához híven semmit sem engedett tenni. Csak fenyegette mindkettőt. „Ha egyetlen pisztolylövés eldörög a városban, a következő golyót ti kapjátok tőlem, saját kezűleg! Minden akciót ismerni akarok, egy lépést sem tehettek nélkülem! Vége az önkényeskedésnek!” A belső vonalak tehát szinte égtek. Hol Nuță jött egy újabb ötlettel, hol Gușe. És Toman mind visszalökte a javaslatokat. „Még dolgozni rajta!” „Finomítani!” „Egyeztetni!” Kemény volt, mint egy fal, és a két tábornok szédülten és a félelemtől lihegve vergődött közte és a másik fal: a határidő fenyegetése között.

És ő? Ő mit tehet most? Csodálta Tomant megszállott bátorságáért, ahogyan képes volt mindennel leszámolni. Csakhogy ő idősebb. Előtte viszont még ott az élet. Toman már mindent végigcsinált. A

legfelső lépcső kivételével a hatalom minden grádicsán kipróbálta az állást, az ülést. Kiélvezett mindent. Megteheti, hogy most már csak az utókorban és a halhatatlanságban gondolkodják. A neve emlékében. De ő? Ő hova álljon?

Ott állt az első emeleten, a nagy gyűlésterem előtt, szemben azzal a hellyel, ahol az emeletnyi Ceaușescu-portrénak kellett volna állnia, a helyén azonban most egy nevetségesen kicsi képmás állott, mintha valamilyen varázsló gonoszsága folytán hirtelen az óriás kép törpévé zsugorodott volna, mintegy jelezve, hogy az a személy elveszítette hatalmát, háttal pedig annak a teremnek, ahol tegnap este a tárgyalásokat vezette. Vezette? Jelen volt.

Megfordult. Arccal a gyűlésterem felé. A terem ablakain át erős fény áradt. Csendes, mint egy tóvíz. A mikrofon inogva mozgott a szélben, úgy, mint egy nádbuzogány.

Savira gondolt. Rövid beszélgetésükre, amikor magukra maradtak. Hogyan is mondta: „Ön elmulasztott életében egy nagy lehetőséget. Lehet, egy még lesz. Vigyázzon, hogy el ne szalassza azt is!”

Igen. Ábrándozott. Ebből a sötét ügyből Ceaușescu oldalán már nincs kiút. Hiszen ha Toman is inkább a halált választja a halálraítélt városban, minthogy utána az ő nyakába varrják az egész szennyet, ha Gușe, ha Nuță sem reméli, hogy ezt az ügyet Ceaușescu oldalán élve megússza, akkor azt jelenti, hogy neki ezen az oldalon még ennyi esélye sincs. Neki már csak a túloldalon lehetnek esélyei. Ha átáll a nép oldalára. Ő az egyedüli, aki ezt megteheti. Eddig ügyesen kivárt, elkerülte azt, hogy belekeveredjen bármibe. Ha idejében áll át, ha magával viszi a fegyveresek közül az egyedüli be nem sározzottat, Oprescut, ha Oprescu a megfelelő pillanatban átállna a belüggyel a nép oldalára, akkor még a hatalom átmentése is lehetséges. Sőt, talán út még magasabbra. Hiszen bármi is lesz, az új hatalom nyilván káderhiánnyal fog küzdeni az első időkben. Egész bizonyosan nagy lehetőségek lesznek. Beláthatatlanok. Az egész kulcsa azonban kétségtelenül az időzítés. Az átállás időzítése. Ha előbb mozdul, mint szükséges: jaj neki. Családja ott van Ialomița megyében, az Elvtárs főhadiszállásától egy köpésre. Eltiporni őket egy pillanat. De a teljes bizonyosság pillanatát kivárni már késő. Akkor már nem lehet felszállni a hajóra. Csak valamivel előtte. Amíg van még egy kis bizonytalanság. Amíg a kívülállók hőstettként érzékelik átállását.

Nehéz játék lesz ezt a pillanatot elcsípni. Egyedül nem is megy. Ehhez segítség kell. Legfőképpen belügyi segítség. Oprescut be kell avatnia. És pontosan meg kell tudnia, hogy mi a helyzet Bukarestben. Hiszen most a jövő kétségtelenül ott dől el, a fővárosban. Ha ők is megindulnak, érdemes átállni, mert van esély. Főként, ha a katonák ott is megtagadják gyakorlatilag a tűzparancs végrehajtását. Ha fölé lőnek.

Tehát, Oprescu elvtárs, munkára fel.

*

- Călan elvtárs!
- Igen, Toman elvtárs!
- Megrendelte a 21 koporsót?
- 25 koporsót rendeltem.
- De miért? A kórházban 21 halott van.
- Nem. Ma reggel beszéltem velük. A kórházban 25 halott van.

– Nézze, az lehet, hogy a kórházban 25 halott van, de Ceaușescu elvtárs csak 21-ről tud, tehát mi csak 21 koporsóval számolhatunk el.

– Mit számít az a négy koporsó? Hiszen nemsokára százezrekre lesz szükség!

– De lehet, hogy egyre sem.

– Lehet. Persze minden lehet.

Méregették egymást, hogy vajon mit tudhat a másik, mennyire érdemes, hogy a titok részese legyen. Ebben a pillanatban felberregett a kormánytelefon. Ceaușescu volt a vonalban.

– Toman! Megérkeztek a munkásgárdák az ellentüntetésre?

– Az állomások még nem jelentették. Mennyi emberről van szó?

– 22 000 embert mozgósítottunk Olténiában. Craiova, Băilești, Calafat, Caracal. Meg a környék. Mind megbízható. És nem üres kézzel mennek. Adjatok nekik jól enni, aztán eresszétek bele a tüntetőkbe!

– De Ceaușescu elvtárs, itt vagy 200 000-en vannak a főtéren!

– Na és? Ezek az én véreim. Egy fiú tíz bánsággal simán felér. 1945-ben én egy tüntetésen húsz liberálist meg țărăniștát kinyírtam. Ezek sem vallanak szégyent!

– De hol fogunk ennyi embert elszállásolni?

– A diákváros mire való? A diákokat úgyis hazaküldtéték. Igen helyesen. A diákok nem megbízhatóak. Csak a munkásság. Egy jól feldühített munkás többet ér két felfegyverzett katonánál. Én mondom neked, nem is lesz szükség a Sátánra! Minek kockáztassunk? Furkósbotot nekik. Szétverjük az oltyánokkal őket, mint a pinty. A fejeseket majd elcsípi az ejtőernyősök. Meglátod, délre hírmondó sem marad belőlük!

*

Furtună olvasta fel a kiáltványt. Pontosan kilenckor. Ő olvasta, mert ki tudná kiolvasni az ő írását? És kinek másnak volt akkor írószerszáma meg papírja? A forradalomba az ember nem úgy megy, ahogy az iskolába!

Furtună olvasta tehát a kiáltványt. Minden mondat után megállt, időt hagyott a tapsra, amit mindig Ivan kezdett el mellette, és a tömeg csak átvette.

Ahogy haladtak előre, egyre fergetegesebb lett a siker. A temesvári résznél már szünni nem akaró taps és ováció köszöntötte.

– RDF! RDF! – ordította a tömeg –, meg RDF! Furtună!

Igen, nem volt szükség még előimádkozóra sem. A tömeg ismerte a leckét. Az RKP-t kicserélte RDF-re, Ceaușescu nevét Furtunára! De milyen másként hangzott az egész Furtună fülének! Lelki szemei előtt már felcsillant az elnöki szék, s az elnöki jogar bizarr találmánya, amelyet ezúttal Furtună nem is talált már olyan bizarnak. Sőt.

Amikor aztán rátértek az utolsó fejezetre és beolvasták a felszólítást az egész országhoz, kitört az extázis!

Az utolsó mondatnál, önnön zsenialitása bizonyítékaként, miután elmondotta: „Köszönjük Temesvár népének, hogy hősiezen ellenállt a golyóknak, páncélozott járműveknek és tankoknak, meghatározó részt vállalva a román nép megmentésében a zsarnokság jármából!” és térdre esett, ötvenezet ember követte gesztusát, emelte az ég felé kezét, ahogy ő, s ekkor még zseniálisabb hú-

zással magához húzva a mikrofont esküre szólította a népet:

– JURĂM, JURĂM,
JURĂM, SĂ NU PLECĂM!
ESKÜSZÜNK, ESKÜSZÜNK,
ESKÜSZÜNK, EL NEM MEGYÜNK!

A tömeg – ötvenezer torok a sírással küszködve zúgta utána:

– ESKÜSZÜNK, ESKÜSZÜNK,
ESKÜSZÜNK, EL NEM MEGYÜNK!

Florin Furtună érezte, hogy ezzel a szerepléssel ismét a tömeg kegyének csúcsán áll. Ha azt parancsolná, induljanak csupasz kézzel szétszedni a szekuritáté épületét, azt is megtennék érte. És a pusztá testükkel zárják el a lépcsőt a reájuk rontó szekusok elől. Nem, már nincs félnivalója. Ez az ő népe. Ő a vezér. És most már meg nem állhat a győzelemig. A hatalomig. Nincs, aki útjába állhat. A kormánynak be kell látnia. A döntő tárgyalásokat, a nemzetközi tv-társaságok által közvetített tárgyalásokat ő fogja vezetni. Még talán a Nobel-békedíjat is megkaphatja. Hiszen, ha Lech Wałęsa megkapta. S hol van egy Wałęsa tőle?

Amikor verítékezve és glóriásan felkelt a földről, már elhatározta, hogy ezt a szertartást ezentúl óránként legalább egyszer meg fogja ismételni.

Fogadta Ivan ölelő gratulációját és közben a fülébe súgta, „vedd át a balkon cenzúráját!” Az boldogan bólogatott, miközben ő hátrajöhetett kipihenni a fáradalmakat, megszervezni az újabb fellépést.

– És én? Én hol maradtam? – kérdezte ellenséges hangon Luminița Milutin.

Furtună mosolyogni akart, de csak egy grimasz lett belőle.

– Tudod, drágám, nem voltál itt, magasabb érdekek is vannak. Nem tehetek róla.

Széttárta a kezeit, mint ama híres középkori vásznon: „Pilátus mosdik”, s Luminița pityeregni kezdett.

Furtună ellépett onnan, magához intette Doru Curuțiu, aki ismét megjelent, s az emeleti karhatalom képviselőjévé nevezte ki magát, míg Oprea részére megmaradt a földszint.

– Tessékeljétek ki ezt a könnyzacskót! Utálom a könnyeket! És ne lássam még egyszer itt! Megértettük?

Doru Curuțiu bólintott. Magához intett egy fiút és a fülébe súgott néhány szót.

Luminița Milutin tízszer gyorsabban került ki az épületből, mint ahogy bejutott.

*

ARAD, Bánság, 9 óra

Az emberek reggel 9 óta gyülekeztek. Az Iparióramű-gyár, az Esztergagyár és a Vagongyár indult meg elsőként, s az egyre nyúló menetoszlop percről percre nőtt a kisebb gyárak munkásaival, ahogy a hatalmas tömeg látványra menekülésre készítette e vállalatok vezetőségét, akik nem voltak képesek tovább kordában tartani alkalmazottaikat. A tömeg szervezeten ment végig a diktátor által egy helyre épített iparnegyeden, negyedóránként letérdelve, s megemlékezve Temesvár hősi helytállásáról. A

cél a főtér.

*

NAGYSZEBEN, Erdély, 9 óra

A Városházával szemben megjelent egy felirat egy fehér kartonpapíron: MIT KÍVÁN SZEBEN MEGYE NÉPE. Legyen vége a diktatúrának, jobb ellátást, a cenzúra megszüntetését, egyforma jogokat a három nemzetnek: románoknak, magyaroknak, németeknek.

A gyárakban, mikor a párttitkárok felolvasták az előző esti Ceaușescu-beszéd kivonatát, s felszólítottak mindenkit a magyar agresszió elítélésére, senki sem emelte fel a kezét, hanem füttyülni, majd kiáltozni kezdtek. A munkások az udvaron gyülekeztek, majd feszítővasakkal kitárták a kapukat, s a tömeg az utcára özönlött. Amelyik gyárból nem sikerült kitörni, azokon az utcai tömeg segített. Hamarosan hatalmas tömeg hömpölygött az Óváros, a Nagypiac felé. Az utak mentén talált Ceaușescu-képeket letépték s a Cibin folyóba dobták. A rendőrök öt ARO terepjáróval rohantak a tömegbe, s tüstént leugrálva a kocsikról gumibotokkal próbálták szétszórni a tüntetőket, foglyokat zsákmányolni a vezetők soraiból. A tömeg feldühödött, körbefogták a kocsikat. A négy távolabbi kocsni embereken átgázolva kijutott, az ötödik ott ragadt. Az emberek kirángatták a rendőröket, s meglincselték őket, amikor azok a tömegbe lőttek.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, 9 óra

Király Károly, a konzervgyár igazgatója irodájába lóhalálában rohant be Ileana Crăciun aligazgatónő és Maria Nastea párttitkár nő a megyei és városi pártbizottság által összeállított 3 oldalas anyaggal. Sürgős feladat, hogy ezt feldolgozzák, a gyárban is, és főként elítéljék a temesvári hazaárulókat és külföldi felbujtóikat. Ezzel párhuzamosan meg kell szervezni a kettős munkásőrséget a gyárban, s grafikont készíteni, hogy hánytól hány óráig mikor az igazgató, mikor a helyettese tartózkodik bent, ügyel a fegyelemre, a rendre. Király elolvasta a szöveget, amely az előző napi Ceaușescu-beszéd még durvább hangú, sovínisztább átírata volt, s kijelentette, hogy ő nem tartja meg ezt a feldolgozást, sőt erre a gyári nagygyűlésre sem megy el. Ezt oldják meg nélküle. Máskülönben az a véleménye, hogy Ceaușescu elvesztette a józan esztét, ha ebben a helyzetben népgyűléseket hív össze. Ennyi ember összecsődítése ebben a feszült helyzetben egyenlő az uralom végével.

A két nő tudta, hogy Király ellenzéki magatartása miatt került ebbe a gyárba, de ezekre a replikákra moccanni sem mertek. Végül kinyögték:

– Maradjon csak az Igazgató elvtárs az irodájában, mi majd elintézzük ezt a gyűlést. Felolvasni mi is tudunk.

*

Gușe tábornok ellenségesen méregette ezt a hirtelenszőke, bajuszos, vékonydongájú fiatalembert.

– Oancea kapitány, van magának fogalma, hogy az, amit tesz, kimeríti a hazaárulás és a parancsmegtagadás vétkét?

– Tábornok elvtárs! Higgye el, én alaposan utánanéztem a szolgálati szabályzatban. Sehol sem

írja, hogy a katonaságot ki lehet, szabad vagy kell vezényelni a saját népe ellen!

– Maga arcátlan! Nem gondolja, hogy olyasmibe ártja bele magát, amit nem kapitányok döntenek el, hanem a legfőbb parancsnok?

– Én nem a magam nevében beszélek. Én nem kapitány vagyok itt. Csak arra szerettem volna felhívni a figyelmüket, hogy az egységem minden katonája elhatározta, hogy senki fia parancsára nem fog löni! Sőt, ha valaki mást küldenének a tüntetők ellen, akkor fegyvert fognak ragadni a tüntetők védelmében. Azt hiszem, ez világos álláspont.

– Kifelé! Szemét dezertőr banda! Bozgor!

Viorel Oancea tisztelgett és kiment az ajtón. És csak azt nem értette, hogy miként volt képes ezeknek az embereknek elhinni, hogy jönnek a magyarok, hogy itt vannak a kémek és ügynökeik. Hogy miért azon töprengett, hogy hova menekítse szegény családját a betörő hun bandák elől? Hiszen ha volt valami félnivalója, akkor ezektől volt. Honfitársai voltak a „hunok”. Ezek az idióta és elvakult alakok, akik mindent megtettek volna azért, hogy a seggét nyalják annak a scornicești-i örültnek. Ūristen, hogy el vannak tájolva! Mint pár napja ő! De ezek most sem ébrednek az igazságra. S ha most sem, mikor?

*

Ioan Savi a tömegben állt az Operánál, amikor meghallotta a két vasutas felszólítását az erkélyről, miszerint vonatok érkeztek Olténiából furkósbotos munkásárdákkal, és rögtön tudta, hogy helye az állomáson lenne. Összeszedte gyári ismerőseit, sorba rendezte őket és irány az Északi pályaudvar. A lehető legrövidebb úton: előre végig a Republiciin az állomásig. Mire kiértek, már simán ment a NE JÁRJATOK FÉLVE, A CIPÉSZNEK VÉGE, MI VAGYUNK A NÉP!

Gondosan a teherrakodó kapujánál mentek be, hogy ne kelljen megbontani a felállási rendet. Így vonultak be a szerelvény elé és zendítettek rá a kiáltózásra.

Az első jelszavaknál többen kidugták a fejüket, de aztán visszahúzták. Botot senki sem ragadott. Ez mindenképpen biztató jel volt.

Végigcsinálták az egész programot. De sajnos, a tüntetők lelkesedése nem volt nagyon ragadós. Az ablak mögül azok az emberek amolyan megadással, teljes apátiával figyelték a történeteket. Ahogy Ioan Savi az ablakok mögé lehúzódó arcokat próbálta követni, feltűnt, hogy akkor emelkednek csak fel a tekintetek, amikor azzal a kezével vezényel, amelyben friss kiflikkel teli nejlonszatyor volt. „Ūristen, ezek éhesek! Dögrováson vannak az éhségtől!” – döbönt rá.

Megállította a kántálást és magasba emelte a szatyrot az ablak felé. Az ablak lassan kinyílt. Egy kéz kinyúlt, és mint egy vércse lecsapott a zacskó közepébe és kiragadott onnan egy kiflit. A következő pillanatban a fülkében mindenki csak a falatozót nézte, aki alig győzte magába tömni a friss péksüteményt. Ūgy nézték a bátrat, mint valami tüneményt. Aztán ugyanaz a kéz kinyúlt az ugyanott álló zacskó felé és újra lecsapott, de ezúttal már nyugodtabban, hiszen az első kiflivég még kiállt a szájából.

A következő pillanatban aztán már magasba emelkedett az egész zacskó. Látták, ahogy széttépik a kifliket, hogy jusson legalább egy darabka mindegyiküknek.

Savi társai látva a vezérük tettét, uzsonájukat adták fel az oltyánoknak. Azok ettek, vadul ettek, olyan elemi étvággyal nyalták a szájuk szélét az egyszerű zsíros kenyér, vagy szalámmal

megkoronázott zsíroskenyér-darabkák után, hogy a lent állók egyszerűen elszégyellték magukat. Elfordították a fejüket ekkora emberi méltóságiányra. Mikor fent befejeződött az elégedett csámcsogás, kinyílt a vagon ajtaja és egy páran leereszkedtek a tüntetők közé.

– Sej, bátyó, sej, miféle emberfiókák vagytok ti, bánságiak, minket azért küldtek botokkal, hogy majd elverjünk benneteket és ti nekünk adjátok a kajátokat? – mondta az egyik őszintén csodálkozva, aki először ragadta meg a kiflit.

– Mondjátok meg, jóemberek – kérdezte a másik –, hol lehet még ilyen különlegességekhez jutni errefelé?

– Különlegességekhez? – kérdezte Savi.

– Hát igen. Kifli, szalámi, zsír – magyarázta az oltyán.

– Hát hol, az üzletben.

– Van ilyen üzlet a közelben?

– Van.

– Elvezetnétek odáig?

– Nagyon szívesen.

– Hé, emberek! Készítsétek a bugyellárist! Azt mondják, elvisznek oda, ahol ilyen finomságokat kapni.

A hír futótűzként terjedt a vonaton, s Ioan Savi azon vette észre magát, hogy egyszerre csak ezek vannak mögötte. Csakhogy ezek mind zöldben.

– Vezess, bátyuska! – mondta neki a kiflievő oltyán.

Elindultak. Ki az oldalkapun, aztán át az úton. A sarki tömbház földszintjén kezdődött az üzletsor. Egy cukrászdával.

A csoport éle valósággal odaragadt a kirakathoz.

– Tészták! Mennyi tészta! Vajon ez dísz, vagy eladó?

– Eladó, természetesen eladó!

– Az a mázas is? Meg a fehér habos?

– Biztosan. De a hab nem tejszínhab, csak tojáshab!

De nem volt kinek beszélnie. Az oltyánok berohantak a boltba és valósággal megszállták.

– És szalámi már nem kell senkinek? – kérdezte Savi.

– Kell szalámi. De a gyerek még nem látott ilyen úri tésztát. Hadd lássák, hol járt az apja, nyugaton.

Nevethetnékje és sírhatnékje is volt egyszerre.

– Emberek! Menjünk egy kicsit odébb, itt már úgyis hosszú a sor!

A hátul állók nem jó szívvel, de arrébb mentek, követték Savit.

A mészárszék következett. Nyomorúságos kis üzlet. Csak szalonna, disznókörmög meg tenyérszalonnás kövér disznóhús volt. Temesvári bent egy sem.

Az oltyánok bizalmatlanul ácsorogtak.

– Itt biztos csak igazolványra adnak.

– Az lehet. De benézhetünk.

Savi benyitott.

- Hogy a hús, mester, porcióra vagy szabadon?
- Szabadon! Szabadon! Călan úr utasítást adott, hogy adjuk szabadon.
- Hallottátok, emberek! Szabadon van a hús!

Rögtön hatalmas sor alakult ki, alig tudott kimenni a szűk boltajtón.

Mögötte szaporán kezdett működni a bárd a vágótőken.

Kint már várták az első vásárlók a cukrászdából. Nagy zacskókat, papírtálcákat hoztak fülig vigyorogva, roppant elégedetten önmagukkal.

- Na, és a szalámi, az hol kapható?

Savi feljebb sétált velük öt métert a nagy önkiszolgálóig.

- Próbálják meg itt.

- Ide fiúk, ide, itt a szalámi!

- Szalámi? Szalámi?

A tömeg hátsó vége szétszóródott.

- Ott feljebb van a kenyér, ott vehetnek kifliket! Mellette meg a zöldséges! – magyarázta Savi.

A tömeg hatalmas kígyóként fonta be a boltokat.

A kiflikérő szabadult ki elsőként a szalámis sorból. Három rúd szalámit mutatott győzedelmesen, mint maszáj vadász az oroszlánsörényt.

– Hej, bátyó, hej – lelkesedett az oltyán –, hát itt minden van! Tejfel-mézzel folyó Kánaán ez, bátyó! Tészta a gyereknek, szalámi a családnak, friss kenyér, zsír, hát itt lehet dőzsölni! Becsületszavamra most még kevésbé értünk bennetek! Mit akartok? Nem jó nektek ez? Hiszen nálunk egytizednyi sincs, és mind csak tapsolunk! Nektek mindenetek van és azt kiáltjátok: le vele! Hej bátyó, hej, ezt mondd meg nekem te, miért akartok meghalni?

Az oltyánok nagy csoportja körük gyűlt és szaporán bólogattak, hogy igazat adnak szószólójuknak, a legbátrabb oltyánnak, aki nem félt elvenni a feléje kínált kiflit, pedig az meg is lehetett volna mérgezve, Ceaușescu elvtárs emberei így mondták.

Savi tudta, hogy ez egy nagyon fontos válasz, ezért igyekezett megfelelő szavakat keresni hozzá.

– Emberek! Hogy van egy kis étel, az fontos! De ennél sokkal fontosabb a szabadság! Ha nem vagy szabad, semmi vagy. Akkor tiporhatnak el, amikor akarnak. Ha igazad van, ha nincs, beléd fojthatják a szót. Nincs kihez fordulj, ha az igazad akarod keresni az állammal szemben. Elvehetik a fizetésed, bár dolgoztál, elvehetik a földed, a tehened, a házad, és nem fizetik meg, amennyit ér. Szolga vagy, nem ember, ha nem vagy szabad!

– Ej, bátyó, bátyó, de szépen is mondd, de hát ez a világ rendje! Az ember küzd, törekszik, a hatalmasok meg mindig elveszik tőle, amire vágnak. Ez a világ rendje! Olyan hely, ahol igazság meg szabadság van, nincs – csupán a mesékben!

A tömeg helyeselt. Így igaz, így igaz, bólogattak!

– De emberek! – tüzelt Ioan Savi. – Egész Európában már olyan világ van, amit ti csak a mesében gondoltok! Az ember szabad. A boltokban nem egyféle szalámi van, hanem tízféle. Nem egyféle túró, hanem harmincféle. Nem csak disznóhús, hanem pulyka, zsiráf és elefánthús is!

Az oltyánok kacagni kezdtek. A kacagás egyre nagyobb hullámokat vetett, ahogy a távolabbi sorokba is eljutottak Savi szavai.

– Hej bátyó, hej jópofa kis Păcală* vagy te, komám! Ennyi hazugságot egy rakáson életünkben nem hallottunk! Nagy bolondok vagytok ti, bánságiak, ha ilyen mesékért háborúztok, de rendes jó emberek vagytok, ezért én megmondom neked kerek perec, beülünk a vonatba és onnan elő nem jövünk, bármennyit is parancsolják! Én nem emelek rád fegyvert, bátyó! Kótyagos vagy, az szent, de jó ember!

Az oltyán megveregette Savi vállát, s a többiek hasonlóképpen tették.

– Te, Marin – szólt a társához az egyik oltyán –, énnekem tetszenek ezek a jelszavak, amiket itt kiabálnak az emberek. Én velük mennék kiabálni, hiszen Craiován ilyet csinálni nem lehet!

– Aztán miért nem? – kérdezett rá Savi. – Ott talán más emberek vannak? Ott talán jó az élet?

– Dehogy jó, bátyó, dehogy jó. De mi félünk, bátyó. Mert ha kijönnek a rendőrök, a katonák, mi lesz? Azok ütnek, bátyó! Nagyot ütnek!

– Na és? Itt lőttek is. Fegyverrel és tankokkal is. Mégis itt vagyunk.

– Huh, bolondok vagytok ti, bátyó, nagyon bolondok. De mi nem haragszunk rátok. És ha nem hajtanak nagyon, mi magunktól nem fogunk bántani titeket. Hiszen ti végül is jó emberek vagytok. Csak kicsit bolondok.

Az oltyánok bólogattak, szétszéledtek az üzletekben újra. Volt, aki megrakodva a szerelvény felé indult, csak egy tucat fiatalabb kérte meg Savit, hogy várja meg, vele jönnének az Opera térre, miután lepakoltak, „jöhetnek-e”?

Savi megállt az Electromotor gyár előtt és várta, míg egy tucatnyian köréje gyűltek.

– A többiekre nem érdemes várni – mondta kisvártatva egy oltyán –, bizonyosan nem jönnek már. Meggondolták magukat. Hiszen mit mondanak róluk otthon, ha megtudják, hogy kik közé keveredtek?

*

Teodoru ezredes úgy érezte, hogy egy labirintusban bolyong ugyan, de már a kezében van Ariadné fonala. Hárman voltak a cselszövők: X., Y. és Z. Mint egy háromszög sarokpontjai. Középen egy mozdulatlan nő: Zsi. A háromszög súlypontjában, hogy az erők állandóan kiegyenlítődjenek. Tevékenységük dokumentációja itt állt előtte. 17 általuk írt könyv, számtalan cikk, szakdolgozat, egy csomó szerkesztői munka. Valóságos kis papírhegy, alig fér el egy íróasztalon. A munkatársai tegnap este óta hordták egybe a város könyvtáraiból. Szerintük most már hiánytalan az anyag. Koronaként az egészen a szekuritáté és a párt káderosztályának dossziéi. Izgalmas olvasmány, csak hogy kevés az idő az elmélyedésre. A románul írt könyveket átolvasta, a magyar művek esetében a szeku informátorai által készített kivonatos értékeléseket nézte át, majd a feljelentéseket. Az anyagokból feljegyzéseket készített magának, majd gondosan mindent visszarakott a helyére. Minden eshetőségre gondolva kesztyűvel dolgozott. Nem szeretne volna, ha nyoma marad bárminek is, amire ma rájön. A feljegyzései a CIA által gyártott speciális papírra készültek, amelyek elégetve atomjaikra esnek szét, nem lehet a hamuból semmit rekonstruálni.

A kezdeteket, amennyire a művekből kiolvasható és visszakövetkeztethető volt, valamikor a 70-es évek elejére lehetett helyezni. Z. bejut az egyetemre, X. itt kap állást a fogyatékosok intézetében, Y. a könyvkiadóhoz kerül, Zsi egy külvárosi iskolához. Kialakítják az együttműködés és a szervezés alapegységeit. X. az irodalmi kör vezetését veszi át, Y. a könyvkiadót, Z. a Kisenciklopédia egyik irányítója a szekuritáté véleménye szerint. Körkörösen védik egymást, s ez hatékonyságuk és

megmaradásuk titka.

Ez az, csapott le Teodoru, ez az. Mindig világos volt, hogy csak egy szellemi agytröszt akadályozhatja meg esetleg egy általa tökéletesen kidolgozott akció sikerét. És most rájuk talált. Tehát ők azok. Heraklidáknak nevezik magukat. Nyilván, a Heraklidák köre csak a csomópontja egy titkos hálózatnak. S a kérdés az, hova vezetnek a szálak? Bukarestbe vagy a határon túlra? E szálakat követve juthatunk ahhoz a titokhoz, hogy miért omlott össze a gondosan kidolgozott tervünk. A hálózat egyik kulcsa pedig Z.

*

– Halló, Vasúti Főigazgatóság? Temesvár? Itt Mihai mérnök. Kivel beszélek? Áh, te vagy az, Gurban? Mondd meg becsületesen, mi a helyzet nálatok. Itt szörnyű a zűrzavar. Egyesek esküsznek rá, hogy ott benn vannak a magyarok és elvágták a távbeszélő-hálózatot, azért nem lehet már veletek beszélni, mások azt mondják, hogy ez nem igaz. Ţonea állítólag azt mondta, hogy a mieink ölik ott a mieinket. Ez nem lehet igaz! Mondd, hogy ez nem igaz!

– De igaz! Ţonea igazat mondott! A szeku vágta el a vezetékeket. Hogy az ország meg ne tudja az igazat. Ezren és ezren haltak meg. Napok óta folyik a vérfürdő. De nem adtuk fel. Most is százezer ember tüntet az Opera előtt a szabadságért, szabad útlevéért, Ceauşescu távozásáért! Ezt mondd meg az embereknek!

*

ARAD, Bánság, 11 óra

10 óra körül megjelentek a tankok, s a páncélozott járművekben felvonuló katonaság. De a több tízezres tömeg láttán visszavonultak, egészen a Városházában székelő Néptanács elé. Itt megvárták, míg a tömeg elhelyezkedik a hosszú téren, s egy tiszt megafonon közölte, hogy nem lönek, ha nem támadják meg a Néptanács épületét. A tömegből csoportok váltak ki, s virágokat raktak a tankokra, a katonák fegyvereinek csövébe, s arra biztatták őket, hogy fraternizáljanak a tüntetőkkel.

A tér közepén levő fenyőfára fekete zászlókat tettek, majd egy fiatal színész, Valentin Voicilă vette át a vezérszerepet. Ő diktálta a jelszavakat, s tartott lelkesítő beszédeket a tömeg egyben tartására.

A katonák sírtak. A megyei első titkár, Elena Pugna kijött, hogy beszédet tartson, de első mondatai után, amelyben huligánoknak nevezte Temesvár hőseit, lehurrogták, s alig tudott visszamenekülni a közép-
zárpor miatt.

*

NAGYSZEBEN, 11 óra

Kivonultak a tankok, s néhány száz katona. Az emberekbe lőttek, de nemcsak gumilövedékkel, hanem éles lőszerrel is, mert itt is, ott is felbukott egy-egy ember, asszony, gyermek. A tömeg először megtorpant a véres áldozatok láttán, de azután „Gyilkosok! Gyilkos szekusok!” kiáltással rohamra lódult, s szétszórta a katonákat, meghátrálásra kényszerítette a tankokat. Ekkor már Molotov-koktélókat, köveket dobáltak, s ostrom alá vették a rendőrség épületét, s a tisztiiskolát.

Kivonultak a vízágyús kocsik, hullt a könnygázgránát, a sorköteles kiskatonák tüntetően az égbe

lőttek csak, a zöld ruhás szekuritáté rohamosztagok a népbe.

*

Az elnöki telefon felvívogott.

– Toman, mi a helyzet? Elkezdtétek az ellendemonstrációt?

– Még nem.

– Miért késlekedtek? Nem jöttek meg a szerelvények?

– De. Eddig tíz szerelvény futott be, plusz a pótkocsik a menetrendszerű szerelvényekhez. Még három áll Temesvár környéki vasúti csomópontokon, s kettő van még úton.

– Na és? Minek tétováztok?

– Azért, Elnök elvtárs, mert a megérkezettek egy része rögtön fraternizált a tüntetőkkel.

– Hogyan? Az én oltyánjaim? Ez gyalázat! Aljas rágalom, vond vissza!

– Ez az igazság, Elnök elvtárs!

A telefonból ziháló lélegzetvétel hallatszott.

– Toman! Jól figyelj ide! Én most indulok beszélni az itteni tömeghez! Három körül, amikor befejezzük ezt a nagygyűlést, pozitív választ várok az ottani ellentüntetés elkezdésére! Az oltyánok szálljanak le és vezetőik irányításával vonuljanak a városközpontba. Kemény fellépést várok tőlük! Van velük elég aktivista és belügyes, akik pontosan tudják, mit kell tenni. Te csak adj melléjük egy-egy aktivistát és belügyest, hogy az utcákon eligazodjanak... Enni kaptak?

– Igen... Mindent megtett... ünk...

Toman nem merte részletezni, hogy itt a többes szám azt jelenti, hogy a tüntetőktől legalább annyi élelmet kaptak, mint tőlük, hiszen gyakorlatilag a vállalatigazgatók csak azt tehetik meg, amit a tüntetők is akarnak, ellenkező esetben kilógatják őket az ablakon. Ceauşescunak szerencsére eszébe sem jutott egy ilyen lehetőség.

– Jól van. Amint ettek, indíttasd őket útnak!

– Igen – mondotta, de tudta, hogy ezt a parancsot nem hajthatja végre. Hiszen a szekuritáté jelentései percenként érkeztek újabb és újabb csoportok fraternizálásáról. És azt is tudta, hogy az Opera térre gyűlt oltyánok, miután magukhoz tértek a meglepetésből, most már külön szavalókórust alkottak és azt kiáltják: AMIT MA TI TESZTEK – AZT TESSZÜK MI HOLNAP! Ezt hogyan mondja meg ennek az örültnek? Hiszen nem lát, nem hall. Csak azt hajlandó meglátni és meghallani, amit akar. Amíg Bukarestben nem szembesül a valósággal, nem fogja elhinni, hogy ebben az országban már nincs semmi jövője. Néhány napon belül már senki nem marad mellette, ha így folytatja.

*

Mirko Atanackovics odaállt a mikrofon elé. A verseci stúdió kicsi volt. Egy egyszerű szoba, hangszigetelő falakkal. Az asztalon mikrofon, az üveglablak alatt lámpa, „szabad” és „felvétel” felirattal. Most a „szabad” rész égett. Várták a kapcsolást a Belgrád I. műsorával. A konzul a hosszú és gyötrelmes útra gondolt. A TAB-ok és tankok barikádjaira, az ismételt ellenőrzésekre. A CD jelzésű autó azonban mindig újraindult. A picinyke mikrofilmlap a temesvári kiáltvány fotokópiájával megúsza az ellenőrzéseket. Átjutott a határon is. Faarccal csinálta végig a szigorított ellenőrzést. És most itt ült szemben a történelemmel. Ritka pillanat egy vidéki konzul életében, hogy történelmet csinálhat. Hogy a magasabb világtörténelem fintora révén épp ott történik a pillanat legizgalmasabbja,

ahová őt helyezték, némiképpen a diplomáciai karrier peremére.

Felgyulladt a vörös lámpa.

– Tegnap, december 20-án Temesvár felszabadult. Temesvár Románia első zsarnokságmentes övezete lett. A katonaság fraternizált a tüntetőkkel, akik egy új demokratikus hatalmat hoztak létre. Ez a hatalom, egy tizenhárom személyből álló bizottság, felvette a kapcsolatot a jugoszláv konzulátussal és felkért, hogy közvetítsük az egész világ számára: Temesvár nem ismeri el többé a zsarnok Nicolae Ceaușescu diktatúráját, sem a Dăscălescu-féle bábkormányt. Új, demokratikus úton megválasztott vezetést kíván.

Barátaim! Nagyszerű dolog ma jugoszláv állampolgárnak lenni Temesváron, ebben a rokonszenves európai metropolisban, mely nagyon hasonlít Újvidékre vagy Zágrábra. Boldog vagyok, hogy jelen lehetek egy új út kezdetén, egy új demokratikus hatalom születésénél, amelyik, reméljük, megerősödik, és egész Romániát felsorakoztatja maga mögött. Most pedig felolvasom az új demokratikus szervezet első számú kiáltványát, és megfogalmazóinak nevét...

Atanackovics konzul hangja ércesen szállt az éteren át. A telexek a világ minden táján megcsörrentek és vadul kezdték fordítani a szenzációs bejelentést: A DIKTATÚRA HALDOKLIK. ELLENKORMÁNY ALAKULT TEMESVÁRON, ROMÁNIA ELSŐ SZABAD VÁROSÁBAN.

*

BUKAREST, 11:50

Iulian Vlad tábornok, a szekuritáté parancsnoka a Pártközpont ablakában állt és a Palota teret nézte. Jobb kéz felé az Egyetemi Központi Könyvtár pléhtetejű épülete magaslott, szemközt volt a Királyi Palota sárgás színű épülettömbje, mellette a parányi vörös téglatemplom, amiért annyi háború zajlott le már Nicolae Ceaușescu meg a történészek és hívők között. Ha nem lett volna annyira szem előtt, már régóta a többi templom sorsára jutott volna, így azonban azzal vigasztalták az ilyen beszédek alkalmával a kis vörös ékszer látványával elégedetlen Elnököt, hogy hamarosan elkészül az új kormányzati központ, s annak ablakából már nem tekint semmiféle templomra, mindnek még az írmagját is eltüntették a környékről, beleértve a Patriarkátust, még hozzá dombostul. Pontosabban a dombja maradt, arra építették rá az új főnöki rezidenciát.

Iulian Vlad nyugtalan volt. Néhány belső emberét ráállította Iliescúra, Teodoru keddi jelzése óta, de ott tegnap estig semmi sem történt. Tegnap este viszont elkezdődött. A Nemzeti Megmentési Frontba beépített ügynökök szerint kiadták az akció jelszót. Abból, amit a lehallgató készülékek és az ügynökök révén megtudtak, arra lehetett következtetni, hogy nagy valószínűséggel az indító akció színhelye éppen a Palota tér lesz. Így értékelte a helyzetet Iulian Vlad is. Néhány, a klánhoz közel álló magas rangú tiszt követelte, hogy csapjanak le még az éj folyamán Iliescúra és társaira, ne húzzák tovább a dolgot, Vladnak azonban sikerült időt nyerni azzal, hogy az Elvtárs alszik, és köztudott, hogy Iliescu ügyében csak az ő jóváhagyásával lehet bármiféle akciót indítani. Ha valaki vállalja, hogy az Elvtársat a tegnapi nehéz napja után felköltsi és ezt a dolgot vele megbeszéli, ám tegye. Ő végrehajtja a döntést. Egy ilyen beavatkozásra azonban még Andruță Ceaușescu, az elnök testvére sem érezte magát elég erősnek, így aztán a Vladnak leginkább megfelelő reggeli halasztás következett. Reggel az

Eltárs hisztériás rohammal kezdte a napot, mivel Dăscălescu és Bobu eltűnt. Temesvárról elrepült a megbeszélés szerint, Bukarestbe viszont nem érkezett meg. Curticeanunak és Vladnak az ő felkutatásukra kellett összpontosítania az energiáját, így Iliescu ügye szóba sem kerülhetett. Mindenki tudta, hogy ilyenkor röpülnek a tintatartók, a papírvágó kések, ilyenkor még a tegnapi, általa kért papírokat sem szabad aláírásra bevinni, hiszen az Elvtárs semmit sem visel el nehezebben annál, mint ha a dolgok nem éppen az általa várt mederben folynak. Egy ilyen hírrel most bemenni, hogy puccs készül, egyértelmű lett volna a rögtöni fejvesztéssel. Így aztán mindenki várt, hogy a dolgok maguktól belerázódjanak a kedvező mederbe.

Vlad előbb visszanyerte az elnöki jóindulatot azzal, hogy kiderítette: az éjjel sem Otopeni, sem Băneasa nem fogadott, talajmenti köd miatt, így aztán a különgép Konstancán landolt. Onnan rögtön kocsiba vágta magukat, s úgy indultak Bukarest felé. Dăscălescu tehát valamikor csak a délelőtt folyamán érkezik meg Bobuval, a kormány szintű döntéseket tehát későbbre kell halasztani. Ezek után már játszva kivárhatta a megfelelő pillanatot, amikor úgy adhatta elő az információ idevágó részét, ahogy azt Ceaușescu elvtárs elvárta.

– Elnök elvtárs! Ügynökeink tegnap fontos információ birtokába jutottak! Úgy tűnik, hogy az Ön által tegnap már előre látott külföldi erők a mai ülésen is megkísérlik a föllépést! Mondjuk vissza az akciót?

Nicolae Ceaușescu szemei ragyogtak. Ragyogtak, hogy intuíciói ezúttal is kitűnőek voltak. Arcán az elégedettség és a felsőbbbség gőgje ömlött el.

– A Nagy Szomszéd?

– Igen, Elnök elvtárs. Az ő embereik.

– Tudtam, tudtam.

Felugrott és róni kezdte a Pártközpont vörös szőnyeggel borított márványpadlóját. A magasított, több centi vastag talpak puffanását nem tudta elfojtani még a szőnyeg sem. Az Elvtárs olyan gépiesen lépkedett, mint egy gólem. Végül megállt Vlad előtt, aki türelmesen és karót nyelve állt a helyén, csak a szeme sarkából követte a fel-alá járkálót.

– Mit gondolsz, az életemre törnek?

– Ugyan, kérem, hiszen nincs azoknak fegyverük! Maximum megkísérelhetik az embereik bejuttatását a térre, hogy ellentüntetést robbantsanak ki! – mondta Vlad.

– Én is úgy gondolom. Ez a maximum, amire képesek. De a fontos az, hogy végre lépnek. S ha lépnek, a kezembe kerülnek. Igen, Iulian, erre vártam. Az a kis vicc a pappal csak arra volt jó, csak azért egyeztem bele az akció végrehajtásába, hogy kiugrasszam ellenfeleimet a bokorból. Mert ha így csapok le rájuk, rám rohan az egész világ. Ám ha a törvényes rend elleni összeesküvés irányítása, rendbontás okozása közben fülelem le őket, vége. Semmi esélyük. És akkor nem marad itt az oldalamban, mint a tör hegye, egyetlen politikai vezető sem. Mindet törvény elé állítjuk, és mindet kivégeztethetjük. A törvényesség teljes betartásával. E pillanattól tehát Iliescut és minden más gyanúsíthatót vegyetek teljes ellenőrzés alá. Szoros követés, megfigyelés. Minden üzenetről másolatot legyen. Minden telefonbeszélgetés rögzítendő. Minden mozdulatuk rögzítendő. A Per számára álljon ott világosan minden bizonyíték. Főleg, ami a Nagy Keleti Testvérrel kapcsolatos. Amerikának látnia kell, hogy elmegyek a legvégsőig. A Varsói Szerződésből való kilépésig. Ettől kapom meg

Nyugat bizalmát. Kelet felé pedig Kínát kell az oldalunkra állítani, ez a mi immunitásunk biztosítója. Lássák, hogy a kommunizmus ügye mellett a végsőig helytállunk. Egy új politikai egyensúlyi helyzet alakul ki. Az arabok igen szívesen vennék, ha melléjük állnánk fundamentalista törekvéseikben. A kőolaj ez esetben nem kérdés. Nem vagyunk többé függők. És akkor az összeurópai Amerika-barát államokkal szemben egy olyan iszlám–kínai tengely állítható, mellyel számolni kell. Hisz az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig folyamatos vonalat alkothatunk fundamentalista államokból. Velük szemben a hitetlenek szövetsége. Egyfelől a hitre épített demokrácia a maga biztonságával, rendjével, a másik oldalon a hitetlenek anarchista demokráciája a maga megoldhatatlan problémáival. A világ kifogja nyitni a szemét. A világnak látnia kell, hogy milyen fontos a hit. A ragaszkodás az eszményeinkhez...

Iulian Vlad egy ideig még követte az Elvtársat magaspolitikai fejtegetéseiben, aztán hagyta, hogy beszéljen, ontsa magából a szavakat, szövögesse légvárait, amelyben ő játssza újra a mérleg nyelve szerepét Kelet és Nyugat között, mindkettőt kihasználva, mindkettőt felhasználva saját birodalma erősítésére. Ami számára fontos volt, a kedvező döntés úgyszólván megszületett. Az, hogy Iliescut nem tehetik el láb alól. Ez kulcsfontosságú volt a jövő szempontjából, a maga és az általa képviselt intézmény jövője szempontjából. Most már csak azt kellett megakadályoznia, nehogy a potenciálisan legveszélyesebb ellenfél, a katonaság előbb átálljon. Ha úgy alakulna a helyzet, akkor csak Mileával együtt mehetnek át a túloldalra, vagy sehogy. Ez most már létfontosságú.

A tér közben megelevenedett. Az Elvtárs utasítására megcsinálták a sakktáblát. A szuperbiztosítást. A szekuritáté civil ruhás egységei elborították a teret. Kis téglalap formákban álltak fel az emberek. A szekusok egyesével felsorakozva a téglalapok körvonalait alkották, a közbülső térben helyezkedtek el az emberek. Listák alapján. Bejutni minden téglalapba csak a jobb alsó sarokban lehet, kilépni a következő téglalapról csak a bal felső sarokban. A Pártház előtti sorba már csak belépő hely van. Kilépő nincs. Innen csak visszafordulni lehet. A térre nyíló utcatorlatokba, a tv-kamerák által beláthatatlan helyekre felállították a városi harcra alkalmazható speciális szekuritátés páncélozott járműveket. Úgy, ahogy azt az Elvtárs jóváhagyta. Az Elvtárs roppant elégedett volt a kitalált biztosítási móddal. Többször is gratulált neki, miközben a Pártház ablakából megsejmelte a sakktábla felállítását. A tv-stáb is megjelent, meg a szekuritáté hangosítói a készenlétben lévő tapsorkán és jelszóskandáló felvételekkel, amelyeket heteken át vettek fel Bukarest legnagyobb stadionjaiban diákokkal és KISZ-tagokkal, munkásgárdákkal. Ha netalántán valami rosszul sülné el, rögtön lehessen honnan elővarázsolni a „lelkességet”.

Iulian Vlad az órájára tekintett. Minden kész az előadásra. A tábornok az Elvtársra nézett, amint megragadta a mikrofont. Vajon tudatában van annak, hogy most, néhány percen belül eldőlhessen minden? A jelek nem túl biztatóak számára. Hiába válogatták ki a kerületi pártpropagandisták a vállalatok által benyújtott listákról többször is az embereket, hiába fésülték át a listákat a szeku adatbankja alapján, hiába állították be ezeket az embereket a szekuritáté pontosan megrajzolt hálósövényébe, az emberek nem tapsoltak, nem éljeneztek. A zömük makacsul, leszegett fejjel hallgatott, bár a téglalap szélén levő szekusok eleget buzdították a mellettük állókat. A legtöbb, amit elértek, hogy néhányan tátogatni kezdték a szájukat. De nem kiabáltak. Látcsővel pontosan követhette a szájmozgásokat. Nem voltak szinkronban a kiáltozott jelszavakkal. Ez azt jelentette, hogy már ez a félig-meddig pártaktíva,

vagy ahhoz közel álló gárda sem állt ki mellette. Az erősítőkből műtaps és műkiabálás tombolt akkor is, amikor az Elvtárs megjelent. Az erkélyről szabad szemmel is ki tudta venni, hogy valójában csak a fizetett tapsolóbrigád tombol az első sorokban a tv számára. Hátrébb a szeku hálójába szorítva a tömeg idegesen ráng. Mint egy hatalmas hal, amelyet egyelőre fogva tart a háló. És most zajlik a teherpróba: a háló szálai erősebbek-e vagy a benne levő hal?

Ceaușescu nagyon magabiztosnak és feldobottnak látszott, ahogy a mikrofont megragadta. Azt az eltökéltség volt az arcán, mint 1968-ban. Az volt az érzése, hogy ugyanahhoz a néphez intézi szózatát, mint akkor. Csakhogy közben az országban történt egy s más. És ezzel nem számolni, Vlad meg volt győződve erről, végzetes volt.

– Elvtársak! Országunk nehéz órákat él át, úgy, ahogy 1968-ban. Szeretnék köszönetet mondani a nagy bukaresti népgyűlés kezdeményezőinek és szervezőinek, mindazoknak, akik mellettünk állnak a nemzet eme válságos órájában, hiszen e gyűlést úgy tekintem, mint...

Ebben a pillanatban a Központi Egyetemi Könyvtár irányából két hatalmas fényvillanás látszik. A dőrej csak később ért Vlad fülébe.

A testőr az Elnökhöz ugrik.

– Be, fedezékbe! – ordítja. Látszik, hogy nem számított erre.

Elena visít, s az Egyetemi Könyvtár sarka felé bök.

– Ott, ott!

A tömeg meglódul, s megbokrosodva a Victoriei úton próbál kitörni a könyvesbolt felé. A pánik megadta azt a pluszt, mely darabokra szaggatta a háló szövedékét. A nagy hal farka már kint van a hálóból és veszettül verdes. A táblák, a zászlók gondosan szervezett színfoltjai a földre kerülnek, mert mindenki menekül. Épp a kis vörös téglatemplom irányába, ki a térről.

A tv-kamerákat végre az égre szegezik.

De Vladot ez nem érdekli. A Központi Egyetemi Könyvtár körüli mozgás. Nem, nem lőnek. Ez jó jel. Az emberei betartották az utasítást. Bármilyen történjék, ne lőjete. És hagyjátok őket futni. Csak a videofelvételre ügyeljete. Ez az Elvtárs parancsa. Nem hullákat akarok, azonosítható jó felvételeket. Aki ez ellen vét, a feje leröpül.

Kell a felvétel az Elvtársnak a Perhez. De kell neki is: az Iliescuval folytatott tárgyaláson sem lehet mellékes egy ilyen hűségpecsét.

*

BUKAREST, 12:10, Köztársaság tér, magánlakás

Mráz Ferenc hivatásos filmoperatőr a lakása ablakából nézte a nagygyűlést. Tisztában volt a temesvári eseményekkel, hiszen az előző héten pont Temesváron forgattak egy propagandafilmet, s amikor hallották a nő hangját a Szabad Európa adásában, már tudták, hogy mi történik. Temesvárra beszélve telefonon a megyei propagandaosztályra hallhatták Dolog elvtárs felháborodását: „Itt golyók fűtyülnek, nem látunk a könnygáztól, s magukat most a propagandafilmjük sorsa érdekli?” Hallgatta az előszónokok hisztérikus felszólalását a magyar fasisztákról, a külföldi beavatkozás veszélyéről, Erdély elszakítása veszélyéről, miközben ő operatőri szemmel összevetette a valós képet a tv által su-

gáرزottal. Ez könnyen ment, csak fel kellett állni, s belátta a Palota teret, a nagygyűlés színhelyét, s kissé oldalt pillantva a tv-képernyőt is. Feltűnt, hogy a kollegák totálplánokat adtak, s közelit csupán az első sorról. Jobban szemügyre véve a látványt rájött, hogy miért: a tömegben csak az első-két három sor tapsolt és kiáltozott, a mögöttük levők némán, mereven hallgattak, nyilván ők is hallották a Szabad Európát. A táblák mereven álltak, senki nem lóbálta őket lelkesen, bár figyelmesen felfedezte, hogy belügyesnek látszó alakok bökdösik őket oldalról. A tömeg képe nem változott Ceaușescu beszéde első mondatai alatt sem, aztán hirtelen valami fényes villant, sikolyokat vert vissza a tér betonrengetege, s kisvártatva látta a füstöt, s hallotta a jellegzetes durranást. Petárda volt. Filmipari petárda. Erre megesküdött volna. Az emberek azonban nem voltak filmesek. Robbanást hallottak, s azt hitték, bomba robbant, pokolgép, s most mindent feledve rohantak fedezéket keresni, távol, minél távolabb a lehetséges célponttól, a pokoli emelvénytől. Mint megvadult állatsorda, egymást tiporva rohant a tömeg a tér kijáratai felé vezető szűk utcákba, hogy ott feltorlódva, eszeveszett küzdelem kezdődjön a szabadulásért, minél előbb.

Felesége, Szonja és édesapja kiáltozásával mit sem törődve magára rántotta a kabátját, s lerohant a térre.

A téren százalmas kupacokban az elnök házaspár képei, törött jelszavas táblák, szakadt zászlók, uzsonnamaradékok. Mint egy elnagyolt szántóföld, girbegurba sorokkal. Néhány szétszakadt cipő jelezte, hogy tulajdonosaik pánikban menekültek. Ember alig maradt a tér közepén, csak a dísztribün előtt vagy három-négyszáz. Mikor Mráz érdeklődve közelebb ment, szívélyesen azt mondták: „Kérem, szíveskedjék előrébb fáradni, hogy folytathassuk az ülést”. Nem látszottak munkásoknak, inkább civilbe bujtatott szekusoknak. Kifejezéstelen szemük, kapkodó pillantásuk elárulta zavarukat, hiszen életükben eddig nem tapasztalt helyzetbe kerültek. Néhány ember, karszalagokkal, valószínűleg a rendezők közül elkezdte a képek összegyűjtését. A tér sarkaiban fiatal egyetemistáknak látszó csoportok jelentek meg, és kiáltozni kezdtek: „Le a diktatúrával! Le Ceaușescuval! Gyertek most! Itt a pillanat!”

Mintegy varázsütésre a Lutheránus utca irányából jövő diákok elé a Palota egyik oldalkapuján egy műanyag pajzsokkal felszerelt rohamosztag szaladt ki, s hadrendbe állt. Látszott: azt kívánják megakadályozni, hogy ezek az ellentüntetők a megmaradt régi tüntetők közé keveredjenek. De az Athéne Palace irányából is megjelentek a tüntetők, s ezek a „Temesvár! Temesvár!” jelszóval hívták a szétszaladt tömeg maradványait.

Mráz maga sem értette, hogy miként nyílt meg a torka, s kezdte ő is kiabálni: TEMESVÁR, TEMESVÁR! Néhány perc múlva már egy kisebb csoport élén állt, s a pajzsos rohamosztag felé indult. Erőszakmentesen! – kiáltotta, s a kórus átvette: ERŐSZAKMENTESEN!

Mámorító érzés volt. Szembenézni az eddig rettegett ellenfelekkel, s nyíltan feléjük kiáltozni: LE A ZSARNOKSÁGGAL!

Végigvonultak a pajzsok sorfala előtt, s újra és újra fűjták, várva, hogy miként a Bibliában a szent kürtök szavára leomlottak Jerikó falai, úgy enyésznek el a diktatúra ezen utolsó védőbástyái.

Vagy húsz perc múlva egy civil ruhás szekus jött oda hozzá, s felszólította a tér elhagyására. Első pillanatban dühödten kikérte magának emberi jogaiba való beavatkozását, csak akkor riadt meg, amikor a szemesarkából, a tudat alatt szinte, operatőri ösztöne veszélyt jelzett, mintha ismételt

vaku villant volna a falak mentén. Késve az arca elé kapta a kezét, s gyorsan eloldalgott a kiáltozók csoportjából, s agya azon kezdett járni, hogy milyen kifogást találjon, ha holnap esetleg felismerik, s beviszik a hírhedt szervezet pincéibe.

*

Jenes Annuska eszeveszetten nyomta a csengőt Y.-nál.

– Láttad? Nézted?

– Mit?

– Kész! Ceașescunak vége! Megszakadt beszédének a közvetítése!

Y. bekapcsolta a készüléket. A vörös háttéren felirat: EGYENES ADÁS. Semmi több.

– Hogyan történt, Annuska? Meséld el nyugodtan!

– Hogy? Hát hazajöttem, hogy főzzek. Bekapcsoltam közben a tévét. Látom, hogy elkezd beszélni, de még két mondatot sem mond végig, egyszerre csak az egyik alak rángatni kezdi hátra, hogy veszélyben van, Elena meg sikoltoz. Utána pedig elvették a képet.

– Hát fura.

A kép hirtelen visszatért. A Palota tér sarka látszott, benne a Központi Egyetemi Könyvtár tetejével. Mögötte futó tömeg igyekszik az Athéne Palace irányába. Hang nincs. A hang visszatér. „Maradjon, Elnök elvtárs” hallatszik, aztán újból eltűnik minden hang. Utána a kép is. Ismét csak a felirat.

– Na, mi lesz! – izgul Annuska és rágja a körmét idegességében.

Újra kép. A karzat. Elena kihajol, integet. Hurrázó tömeg.

CEAȘESCU – RKP! CEAȘESCU ÉS A NÉP!

Elena győzelmi pózban.

A kamera felemelkedik, hogy panorámázva befogja az egész tömeget. Az első sorokban üvöltő, magukat túllicitáló markáns férfiak. Szekusok. Mögöttük kiáltozó brigád egy újabb réteg szekus közé szorítva. Aztán a tömeg. Kuszán. És úristen! Feliratok nélkül. Ceașescu-képek nélkül! Mert a képek – most már világos – ott vannak valahol a lábak alatt. A zűrzavarban elhajigálták őket, s most már nem lehet visszaszerezni őket, mivel a nagy kavarodásban más területre jutottak! A tér végénél pedig távozik a tömeg, pedig az is felvillan egy pillanatra – alakul a rendőrkordon, hogy meggátolja a további távozást. Vagy bejövetelt? Hiszen onnan Ceașescu-ellenes jelszavak foszlányait véli hallani Y. Vagy csak az érzékei játszanak? De nem! A kamera vad rántással visszatér az első sorra és nagy erővel egy másik tömeg szólal meg. Ez magnófelvétel! Már nem a valódi tömeg hangja!

Ceașescu beszélni kezd. De dadog. És arra nézve tesz valami zűrzavaros ígéretet, hogy 100 lejjel felemeli a minimális fizetést minden munkás számára. – Épp most volt a Központi Bizottság ülése, ahol ezt elhatároztuk! – hazudja. Nem a papírról mondja ezt. Rögtönöz. Kapkod. Ígéretet a parasztoknak is. Aztán a gyermekes családoknak a családi pótlék felemeléséről. Jönnek a nyugdíjasok! Ceașescu teljesen zavart.

Y. Annuska nyakába borul.

– Győzelem! Ez már győzelem!

Az asztalon ott áll a tegnapi megkezdett cikk még az írógépben. A címe: Döntött a nép. Y. most már tudja: valóban döntött a nép. Nincs tovább!

– Annuska drága, ne haragudj! Nézd tovább aképet! Ha van valami lényeges, szólj! Én írom a holnapi vezércikket. A vezércikket az első valóban Szabad Szó számára!

*

BUKAREST, 13:30

A Műegyetem diákjai nagy fehér zászlóval jöttek ki Bukarest főutcájára, a Magherura, ahova a Palota térről elmenekült tömeg nagy része is özönlött, s most a történeteket beszélték, vitatkoztak. LE CEAUȘESCUVAL! LE A ZSARNOKSÁGGAL! Ez volt a jelszó. Az emberek körük gyűltek, s egyre többen léptek le a járdáról a főútra, amely hamarosan forrongó katlanná vált, amelyben elakadtak a járművek, tülkölni kezdtek, s ez csak fokozta a hangzavart, hiszen olyan volt ez, mint egy hatalmas lakodalmi menet, mely spontán alakult ki. Itt-ott emberek tűntek fel, s le akarták ültetni az embereket, mások arra szólították fel őket, hogy öltsek egymásba a karjukat, de nagy volt a káosz. Ekkor a sugárút déli feléről páncélos járművek és tankok tűntek fel és nagy sebességgel a tömegbe hajtottak. A tömeg hallotta az irdatlan zajt, s szétszaladt, de amint a menet felsorakozott a főutca teljes hosszában, lassan visszatértek.

ERŐSZAKMENTESEN! – ez volt az új jelszó. Egy fiatal lány egy diák vállára állva virágot tűzött egy katona fegyverére a páncélkocsin.

*

Ion Toman úgy érezte, hogy a bukaresti beszéd után feltétlenül konzultálnia kéne a hadüggel. A helyzet élesedése nagyon veszélyessé tett minden percet. Hiszen a kétségbeesés rossz tanácsadó. Ha azokat a rakétákat feltöltötték Resicán, bármelyik pillanatban bekövetkezhethet a tragédia.

– Șerău! – szólt be a házi telefonon a titkárnak. – Keresse elő a tábornokaimat!

– Az nehéz lesz! Most kaptam az információt, hogy Mițac és Săndulescu egy katonai géppel a fővárosba repült!

Toman az asztalra csapott.

„Gyáva nyulak – gondolta –, megfutnak a veszély elől!” Aztán egy pillanat múlva lehiggadva rájött, hogy nem a gyávaság volt e szökés mozgatórugója. „Omlik a hatalom, születik a hatalom? Jelen kell lenni. Máskülönben nincs esély, hogy részt kapjunk belőle!”

*

Stoi Dumitru és három társa végre itt voltak, a gyáron belül, a sok ember által rettegetve ejtett nevű gyáron belül. A főmérnök irodájában kellemes fény volt és meleg, színes grafikákkal, üvegekkel, kész- és félkésztermékekkel. Mintha nem lett volna forradalom, itt nyugalom volt, de tudták, hogy amerre járnak a henger és gömb alakú tárlókban, ott a halál. A nyugalom nagyon felszínes volt.

A főmérnök végre bejött, fején a fehér védősisakkal, melyre nyilván vajmi kevés szüksége volna, ha a Solventul felrobbanna, de hát így cselekedett, neki kellett elől járni a jó példával a munkaügyi előírások betartásában.

– Főmérnök úr, mi vagyunk a Román Demokrata Front megbízottai!

– Örvendek, foglaljanak helyet! Mivel szolgálhatok?

– A tudomásunkra jutott, hogy az Önök gyárában valamilyen robbanásveszélyes anyagokat

tárolnak. És állítólag az Önöknél lévő sztrájkbizottság azzal fenyegetőzik, hogy amennyiben nem teljesítik a követeléseit, a levegőbe röpíti a gyárat és vele a várost!

– Ez vicc?

– Nem, ez nagyon komoly. Legalábbis Pacoste elvtárs ezzel fenyegetett minket tegnap.

– Na, akkor megnyugodhatnak. Toman elvtárs beleegyezésével beleeresztettem a Begába az egész folyékonyhidrogén-készletünket. Már a szerbeket is értesítettük. Ez a gyár nem fog soha felrobbanni. A többi robbanásveszélyes anyagot is égetjük.

– Hál’istennek. Akkor már csak egy kérésünk lenne. A Román Demokrata Front megfogalmazott egy kiáltványt, de ez nem jutott el a szerbekhez. Tudjuk, hogy a gyárnak közvetlen vonala van Pancsevóval. Megengedi, hogy ezt használjuk követeléslistánk leadásához?

– Természetesen, semmi akadálya. Azok rendes fiúk. Oda juttatják el a listáikat, ahová kéri. Még a Szabad Európához is.

– Épp ezt szerettük volna kérni.

– Gondoltam. Legyenek nyugodtak, minden OK. A gyári szekus majd elmegy, míg maguk beszélnek!

*

Y. elégedetten olvasta újra vezércikkének befejezését:

„Ez a nép döntött. Döntött az egység és a barátság mellett. Bár már a napokban is az itt élő magyarok ellen próbálták hangolni román barátainkat, a magyarok nyakába akarták varrni a román nép jogos lázadását zsarnoka ellen, ez a nép bebizonyította érettségét. Azt, hogy Dunának, Oltnak egy a hangja. Hogy közénk nem lehet éket verni olcsó nacionalista uszításokkal. Igaz, hogy mások vagyunk, másként beszélünk, de ez nem ok arra, hogy ne együtt keressük a demokrácia útját. Hiszen ebben a városban fedezték fel azt, hogy a matematikában sincs egyetlen igazság. Csak demokratikus és párhuzamos igazságok vannak. Bolyai János volt ez az ember. És itt Temesváron mondta ki, hogy szükség van a párbeszédre. Párbeszédet tehát! Nyitott határokat! Mi nem csak földrajzilag akarunk Európához tartozni!”

Szép lett. Kerek. Kissé biblikus a visszatérő ismétlések okán.

Megszólalt a bejárati csengő.

Ki lehet ez ilyenkor?

Kínézett a kémlelőnyíláson. Egy fiatal lány. Szemüveges. Olyan diáklányforma.

Kinyitotta az ajtót.

– Klára vagyok – mutatkozott be a lány. – Z. tanár elvtárs megjött?

– Nem – mondotta Y., és roppant hülyén érezte magát. „Ki ez a lány?”

Úgy látszik, megrökönyödése az arcára is alaposan kiült, mivel a lány magyarázkodni kezdett.

– Én a tanítványa vagyok. Itt lakom a közelben. Mondhatnám a szomszédban, abban a nagy tízemeletesben. Az ablakomból épp idelátok. Gyakran láttam a tanár elvtársat ide bejönni Önhöz. Illetve, akkor még nem tudtam, hogy Önhöz jött, csak azt láttam, hogy eltűnik a kapualjban. A szomszédok mondták meg.

– Értem, értem – mondta Y.

– Az egyetemen beszéltek, hogy a tanár elvtársat elfogták és lecsukták. Mi mind nagyon izgultunk

érte. Ő a legjobb tanárunk. Érti. És azt gondoltam, ha kiengedik, idejön. Szerettem volna üdvözölni, csak... ennyi.

– Igen, de nem engedték ki.

– Az meg hogy lehet? Azt mondják, hogy mindenkit kiengedtek! Egész éjjel engedték ki az embereket, tegnap éjjel a város különböző pontjain.

– És mégis. Ő nem volt közöttük. Ma is jártam nála. Kétszer is. Nem jutott haza.

A lány látható megdöbbenéssel fogadta a közleményt. „Ez a csitri szerelmes a tanárába” – mosolygott a felismerésen Y. „Hej, Z., ha látnád, feladnád agglegényi axiomatikádat!”

– És most? – kérdezte a könnyeivel küszködve.

– Most várunk. Kivárjuk, míg győz Bukarestben is a forradalom. Aztán majd... találkoztok.

– Biztos?

– Biztos, kicsi Klára.

Klára a nyakába ugrott és egy puszit nyomott az arcára.

*

Radu Călan megérintette Oprescu kezét és lábujjhegyen kiosont az irodából. Kihúzódott egészen az előcsarnok közepére, s csak ott súgta Oprescu fülébe:

– Mindent tudni akarok! Biztosan összehívják a KB-t! Tudni akarom a szavazás végeredményét. Amilyen gyorsan csak lehet!

Oprescu elsuhant. De Radu Călan azt is látta, hogy a falak mentén más aktivisták is igyekeztek az irodájuk felé. A lépcsőn több árny suhant lefelé a hátsó kijárat irányába. Úgy látszik, nem egyedül gondoltak a menekülésre.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, délután 3 óra

A vállalatokban feldolgozták a temesvári eseményeket, próbálták az embereket rávenni, hogy elítéljék őket, de csak itt-ott sikerült elérniük, hogy felszólaljanak – nem Temesvár ellen, hanem inkább az ország területi egysége védelmében. Persze mindenki tudta ezekről, hogy csak nemrég kerültek ide, vezető állásokba, nem a tudásuk, hanem moldovai vagy oltyán voltak miatt. Morgás volt, ám egységes fellépés kevésbé. Csak az IMATEX tört ki a gyűlésről az utcára, mégis, amikor vége volt a műszakoknak, a főtér felé vezető utakat antiterrorista különítményekkel zárták le, a fejükre fekete harisnyát húzó képzett verőlegényekkel. A tömeg kénytelen a térrel párhuzamosan járni körül a várost, egészen fel a Kövesdombra, majd le az Egyetemig, mindenütt embereket keresve, s újra s újra nekilódulva a karhatalmi barikádoknak, majd visszapattanva róluk. Azt kiáltozták románul: NE JÁRJATOK FÉLVE, A ZSARNOKNAK VÉGE! „Nu vă fie frică, Ceaușescu pică!”

*

KOLOZSVÁR, Erdély, délután 3 óra

Egy negyedéves magyar származású egyetemista a matematika szakról karácsonyi üdvözlőleveket árult a főtéren, hogy egy kis zsebpénzre tegyen szert. Hallotta, amint valaki három körül elkiáltotta

magát: BUCUREȘTI, VICTORIE!, majd az ablak becsapódott. Semmi sem történt

Az emberek sétáltak a téren, élvezték a kellemes decemberi napsütést.

*

BRASSÓ, Erdély, fél négy

A tömegek, a gyárak és az egyetemisták egyesültek, s menetoszlopokká fejlődve indultak a Kapu utcán a központ felé. Látták az utca végén a kettős kordont. Katonaság. Megálltak. Amikor 10 méternyire értek, a katonák felemelték a fegyvert és a levegőbe lőttek.

– Erőszakmentesen! – A tömeg megállt, majd tett néhány lépést. Új sortűz a levegőbe.

– Ne lőjetek, bakák! Itt áll áll apád, anyád! – Néhány lépés. Új sortűz. A levegőbe.

– Mi vagyunk a nép! Ti kik vagytok, katonák? – Letérdelt a tömeg. A tiszt vezényelt, a katonák nem lőttek többé.

*

RESICA, Bánság, délután 4

A várost uraló hatalmas vasolvasztó kombinát falára hatalmas betűkkel felírták: TEMESVÁRON VÉR FOLYT, TI MIT CSINÁLTOK? A munkások karszalagos, vasrudakkal felfegyverzett őrseget állítottak, s ellenőrizték az utakat egészen a főtérig. A rendőrök teljesen békések voltak, a munkásőrség mellé álltak, csak gumibottal, fegyvertelenül. A tribünről cenzúrázatlan beszédek hangzottak el. A szónokok az igazság kimondását követelték, az iskolai történelemhamisítás megszüntetését, egy tanárnő az oktatás elsorvasztásáról beszélt, s a tanulók tudatos elhülyítéséről. Persze voltak beszédek a hideg lakásokról, a kenyér- és húshiányról is, de semmi nacionalizmus, semmi vonalas felhang. Sőt, először az életben magyar és német nyelvű mondatok is elhangzottak a tribünről, s a tömeg melegen megtapsolta őket. A MAGYAROK VELÜNK!, A NÉMETEK VELÜNK! – visszhangozta ezernyi torok A HADSEREG VELÜNK! mintájára.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, délután 4

Csak a magányos emberek voltak képesek lassan beszivárogni a főtérré, s ott az Ismeretlen Katona emlékműve körül összegyűlni. Itt a némán gyertyát gyújtó fiatalok tömege lassan növekedett.

*

KOLOZSVÁR, Erdély, délután 4

A főtéren a Mátyás király-emlékmű oldalán négy körül megjelent Nemes Călin, a fiatal román színész:

– Gyertek, emberek! A temesváriak meghaltak a szabadságért, ti mit csináltok?

Ott állt a fiatal az autók közt az Egyetemi könyvesbolt előtt, de sem a kocsik, sem az emberek nem álltak meg, ment mindenki a maga dolgára, úgy téve, mintha mit sem látott, mit sem hallott volna. Ekkor lefeküdt az aszfaltra, arra kényszerítve a kocsikat, hogy kikerüljék őt. Erre már megálltak az

emberek, mint valami furcsa cirkuszi mutatványra. Felállt, s eljátszotta, hogy tolja az autót.

– Gyertek, segítsetek! Ezt a rendszert nehezebb eltolni az útból, mint ezt az autót! Gyertek, tegyük együtt, különben simán meggyilkolnak!

Valaki bekiabált, hogy családja van, mire Călin visszafelelt, hogy neki is van egy kétéves fia. – Ha árva lesz, ti mind szégyellni fogjátok magatokat!

Erre már több diák lelépett a járdáról, s egy spontán tüntető csoport lett, mely kiáltozva próbált még több embert gyűjteni. Az emléklapáruló fiú összecsomagolta üdvözlőkártyáit, átadta sógornőjének, s maga is lelépett a járdáról.

*

Z., amikor megtudta, hogy látogatója van, s ezért az udvarra kell mennie, mert így kívánja a látogatója, rögtön sejtette, hogy a rejtély kapujába ért. Mert az, aki ilyen hatalommal bír, hogy a börtönben különlakosztályt biztosít számára, s ugyanakkor ilyen extrém kérését is teljesítik, hogy az udvaron találkozhat vele, nem a beszélőben és nem a cellájában, annak rendkívül magasan kell állnia a szekuritáté hierarchiájában. Kétséges, hogy ilyesmit a helyi szekuritáté parancsnoka megengedhetne felső engedély nélkül. Ha ez az ember megtette, akkor a hatalma szinte korlátlan. Most már csak az a kérdés, hogy ő-e az, aki az egészet vezeti, vagy csak előretolt bábu? A logikai elemzés az első mellett szólt. Egy ilyen magas rangú alak megjelenésének, itt, biztosan van valamilyen oka, s az egyetlen ok az, ami történt. Már pénteken észlelte, hogy a szekusok egy különös akcióra készülnek. Amint erről X.-től és Y.-tól, majd a börtönben az emberekkel folytatott beszélgetésekből értesült, kétségtelenné vált számára, hogy a szekuritáté igen gondosan megszervezte, kidolgozta a szombati akciót. Az akció komplexebb volt, mint azt pénteken sejtette, s ez kétségtelenül magas klasszisú szervezőre utalt. Az, hogy keresztülhúzták számításait, biztosan roppant felbosszanthatta őket. Nyilván hatalmas apparátussal kereshették a szervezőt, aki keresztüllátott a tervükön. Pedig a „szervező” közismert volt: a nyilvánvalóvá tett hazugság, a nyílt erőszak s a nyomor. És az, hogy másutt jobban és szabadabban élnek az emberek. Z. érdeklődéssel várta a találkozást, hogy megtudja, mennyit értett meg ebből a „titok”-ból egy főmanipulátor.

A jóvágású, vele szinte egykorú férfi ott állt az udvar közepén egy hatalmas nyárfa alatt. Kifogástalan angol szövetből készült öltönyben volt, kiállításán, tartásán látszott, hogy parancsadáshoz, nem pedig hajlongáshoz szokott. Szabályos arcvonásaiban volt valami arisztokratikus. Annak az embernek a gúnyos félmosolya vibrált rajta, aki tudja, hogy a társadalmi életben nem azt a pozíciót tölti be, amire képességei alapján érdemesült lenne, ezért nem csupán az alattvalóit nézi le – ezt minden primitív ökör megteheti –, hanem a feljebbvalóit is. Ezt csak az teheti meg, aki tudja, hogy ő az alapkő, melyre az egész hatalmi piramis épül. Csakhogy ez a piramis nem normális piramis, mely talapzaton áll és csúcsa van felfelé, hanem olyan abszurd piramis, mely a csúcsán áll és egyre feljebb egyre többen köszönhetik neki az erejüket és a hatalmukat. Ha ő úgy akarja, ha ő félreállna, szinte minden összedőlne, ezért aztán az ő egészségi állapotát különösen sokan viselik a szívükön, egymást törik, hogy kedvére valóan érezze magát ebben az Atlaszhoz való szerepkörben.

Teodoru a meglepetés érzését kereste Z. arcán. De nem találta, csak a kíváncsiságot, az elemző agy működését.

– Üdvözet, Heraklida! – nyújtotta a kezét, és élvezte, hogy Z. meglepődik. – Popescu kapitány,

vagy Ionescu, vagy Stănescu vagy ahogy tetszik. Lehet Iliescu? Így egyszerűen?

Z. arcán másodszor is meglepődés látszott.

„Kettő null”, nyugtázta magában Teodoru. „Csak így tovább, ne is térjen magához.”

– Sétáljunk. Minden konspirátor sétál. Lehetőleg szabad területen, hiszen a mozgó atmoszféra a legnagyobb ellensége a távlehallgatásnak. De minek is mondom el ezt Önnek? Ön legalább olyan szakértő ebben, mint én.

Z. hallgatott.

– Nem válaszol? Hm. Azt hiszi, ez a legcélravezetőbb módja a tárgyalásnak? No, nem, uram. Ez így nem lesz jó! Barátként jöttem, de ez kettőn áll, hogy így is távozzam!

– HOGYISHÍVJÁK úr! Vagy elvtárs? Nem tudom hogyan szólítani, hiszen az, hogy úgy kíván velem baráti ismerkedési sétát tartani, hogy közben a lőállásokból szekus katonák célozzák szüntelenül a fejemet, nem igazán a Gentleman's Club illemkódexének paragrafusai közé illeszthető helyzet. Az elvtársat sem tartom erre megfelelőnek, mert a pártnál és a szekuritáténál levő dossziékból, amelyeket gondosan áttanulmányozott, bizonyára azt is tudja, hogy illegalista családból származom és számomra csak ők az elvtársak, azok, akik akkor voltak elvtársai egymásnak, amikor ellenzékben voltak, és minden utcasarkon ügynök és besúgó lesett rájuk. A többi nekem nem elvtársam. Azok egyszerű kis karrieristák. Ha Sztálin atyánk történetesen a pravoszláv egyházat akarta volna importálni ide, akkor most mind pópák és diakónusok lennének. És ön az eretnekeket kivizsgáló szentszék kiküldötte. Maradna a katonai rangja. Szólíthatnám tehát kapitánynak. Csakhogy ez nem igaz. Ha ön kapitány, akkor én vagyok az ellentengernagy. Ön tehát hazudik nekem és tőlem őszinteséget vár. Ez sem módja a tárgyalásnak.

– Hogy merészeli? Az én türelmemnek is van határa!

– Ez a hang már kezd hasonlítani arra, ami: Ön egy kihallgató tiszt, én pedig a fogoly. Ne akarjon „baráti gesztusokkal” lekenyerezni. Kihallgató és fogoly közt nem létezhet barátság. Ez maximum csak egyike a kihallgató módszereinek. És nem is új. Az inkvizítoroknak gyakran ajánlották, hogy színleljenek barátságot az áldozatokkal szemben. Isten megbocsátja a hamisságot is, hiszen az ő dicsőségére történik minden.

Teodoru bosszankodott, de kezdte érezni, hogy ellenfele nem igazán dühből, hanem számításból csinálja vele ezt, ezért igyekezett visszatáncolni és más irányból támadni.

– Z. úr, én román vagyok és a román ember végtelenül toleráns. Fel sem veszem az Ön esztelen vádaskodásait. Meg sem hallottam az Ön provokatív gondolatait. Ismételten: baráti érzelmek vezettek ide. Nem a kihallgató tiszt kötelessége. Mellesleg ez nem az én feladatom. Annyi igaz, hogy eltitkoltam eredeti nevem és funkcióim, de ez munkaköri kötelezettség. Most azonban, ismétlem, nem hivatalos minőségben vagyok itt. Egyszerű baráti látogatáson. Bár belátom, a találkozóink külső feltételei kissé különösek, sajnos, erről nem én tehetek.

– Talán én? A barátomtól hazatérőben leütnek, mint egy gonosztevőt, megvernek, elhurcolnak ártatlanul?

– Ártatlanul? Ccc. Ön az előbb megfeddett, hogy hazudozom. S ez akkor mi?

– Az igazság. A szintiszta igazság. Tanúm van rá. Miért nem kértek deklarációt? Miért nem folytattak hivatalos eljárást? Mert félnek, hogy kiderülne: jogi műhibát követtek el!

- Ccc. Ön hazudik.
- Átnézte már a dossziémat? Ellenőriztette? Van benne valami ellentmondás?
- Formálisan? Nincs. Csakhogy az Ön ügye nem formális és nem hagyományos ügy.
- Nem értem.
- Megint hazudik, tisztelt... Heraklida. Lerna professzor vagy Nemea? Esetleg mindkettő?
- Nem értem, hogy kerül ide a mi kisded irodalmi játékunk? Vagy csak nem maga a szekuritáté sci-fi klubjának az elnöke, és e szokatlan módot választotta arra, hogy előadásra invitáljon Önökhöz az axiomatikus világtervezésről?

– Inkább a sztochasztikus láncok elmélete érdekelne.

Z. ismét meglepődött.

– Elhallgatott újra? Már nem olyan bizonyos az ártatlanságában, Z. úr?

– De. Továbbra is bizonyos vagyok az ártatlanságomban, VALAKI úr. Az én pesztonkai szerepköröm ugyanis, ami szombaton este határozta meg tevékenységem milyenségét, semmilyen kapcsolatba nem hozható hobbimmal. Ön, úgy látom, mániákusan érdeklődik a hobbijaim után. Netalántán Ön is szabadidő-szociológiával foglalkozik?

– Hogyhogy is? Ki más foglalkozik ezzel?

– Hát Felbert Ferenc. A dr. Felbert. Kitűnő koponya. És hű barátja a rendszernek is. Ő írta a tiltakozást az Erdély története ellen.

– Áhá. Ezt nem tudtam. Köszönöm az információját. De fel szeretném világosítani arról, hogy nem fog eredményt elérni ezzel a módszerrel, hogy mindig mellékvágányra akarja vezetni ezt a beszélgetést.

– Óh! Nem tudtam, hogy ennek a beszélgetésnek fővágánya is van. Én csak szolgálatkészen válaszoltam Önnek a feltett kérdésre. Vagy nem Ön érdeklődött Felbert dr. felől?

– Okoskodik? Azt hiszi, hogy kibújhat a kezemből? Hát nem vette észre, hogy a kezemben van? Hogy mindent tudok magáról?

– Ez logikai bakugrás. Ha Ön mindent tud rólam, akkor nem jön ide kérdezgetni. Ha viszont itt van és kérdezget, az azt jelenti, hogy mégis van olyasmi, amit csak tőlem tudhat meg.

– Szellemes. – Teodoru ezredes elmosolyodott. – Vártam is Öntől egy ilyen választ. De ez a válasz, hadd térjek vissza a kezdő axiómához, mégiscsak rávilágít valami lényegre: nem azért vagyok itt, hogy Öntől megtudjak valamit. Pusztá érdeklődésből. Hm, még ha nem is tetszik önnek a szó, akkor talán mondhatnánk így kissé relativizálva a fogalmat: egy lehetséges barátság reményében beszélgetek Önnel.

– A vallató a vallatottal?

– Ez valami paranoiás tünet magánál? Mondtam, hogy nem vagyok vallató, s ezért Ön sem lehet vallatott.

– Akkor általánosítsunk: a hatalom képviselője és a hatalom foglya. Így korrekt?

– Korrekt. Igen korrekt. Most már csak az a kérdés, hogy miként osztjuk ki a szerepeket.

– Ez kérdéses?

– Lehet.

– Ön rébuszokban beszél. Én matematikus vagyok.

– De olyan, aki igen sokat foglalkozott a rébuszokkal és a jóslatokkal.

– Ez igaz. De miért gondolja, hogy nekem közöm lenne a hatalomhoz?

– Mert ez olyan, mint az egyszeregy: akinek köze van egy régi hatalom megdöntéséhez, annak sok köze lesz az új hatalom megalakításához.

– Lehet, hogy ez életbölcsségnek jó, hogy megfogalmazásként szellemes, hibája csak egyetlenegy: hogy nem igaz.

– Ugyan kérem. Ne játsszunk ilyen macska–egér játékot. Nem veszi észre, hogy mindent tudok? Hogy tudom az egész sztochasztikus láncelméletét, amelyet a katasztrófahelyzetek modellezésére alakított ki? Hogy ismerem azt a két könyvet, amiben a katasztrófák előidézésének, megszervezésének módszereit népszerűsítette a barátai segítségével több százezer példányban a legfogékonyabb rétegben – a fiatalok és az értelmiség körében? A demokráciáról, a modellezésről, a manipulációról szóló tanításait mind ismerem. És azt is, hogy miként terjesztette ezeket a nézeteket igen aktívan a hivatalos intézményrendszer felhasználásával. És azt is, hogy miként buzdította ezáltal a kritikus tömeg spontán létrehozására ezt a tömeget, miként alakította ki ezt az egész szerencsétlen helyzetet.

Z. elismerően füttyentett.

– Ez igen! Ön alaposan felkészült belőlem meg a barátaimból. Jelzem, hogy nem említette a kozmikus segítséget, amit e mozgalom az UFO-któl kapott, sem pedig azt, amit a birtokunkba jutott Bolyai-dokumentumokból szerezhettünk volna. Úgy látszik, kissé sietett és ezek az aspektusok elkerülték a figyelmét. Ugyanis írtam egy könyvet az UFO-król és tárgyaltam azt a meggyőződést is, amely szerint földön kívüli lények sietnek barátaik segítségére. A Bolyai János jegyzeteiből című munka pedig – amelyet szintén melegen ajánlok a figyelmébe, mint olyat, amelyet X. és Zsi írt, de matematikai tárgyú és nem mentes az én hatásomtól – azt az ötletet sugallja, hogy János is gondolkodott már az Ön által sokat emlegetett katasztrófahelyzeteken. De félre a tréfával. Nem gondolhatja komolyan, hogy holmi vázlatos matematikai dolgozatok, irodalmi művek, tudományos monográfiák miatt omlik össze a Ceaușescu-rendszer?

Teodoru csóválta a fejét.

– Z. úr, Ön továbbra is úgy viselkedik, mint egy egérke, aki a macska egyik puha mancsától a másik puha mancsáig terjedő térben szaladgál, hol az egyik, hol a másik szőrös akadálnak ütődve, s azt játssza közben, hogy milyen boldog, független és szabad. Nem gondolja, hogy ideje lenne már egyszer komolyan venni, mi az alapállás? Hogy a macskától függ, mikor ereszti ki a karmincáit és csap le a szédült egérkére?

Z. azonban Teodoru számára teljesen meglepetésszerűen reagált.

– Na végre, kibökte. Végre beismerte. Tehát nem az, akinek látszani akar. Ön a macska, én meg az egérke. Hát mégis hogyan képzei el akkor azt, hogy én a nyakába boruljak: „Drága barátom! Drága barátom, milyen jó, hogy te vagy!”

Teodoru fintorgott.

– Ez a macskaság csak képletes. Csak végszükség esetén értendő. Csak figyelmeztetés. Finom figyelmeztetés arra, hogy jobb lenne nagyobb hajlandóságot mutatni az együttműködésre.

– Együttműködésre? Ha nem sci-fi írásról vagy esetleg egy matematikai dolgozatról van szó, nem tudom, miféle együttműködést ajánl nekem.

– Együttműködést a társadalmi folyamatok modellezésében és a folyamatok beszabályozási módjainak kiagyalásában. Természetesen nem elvont és fantazmagorikus határesetekben, hanem nagyon is konkrét ügyekben. A mi hatalmunk átmentése érdekében.

– Mondja, maga komolyan azt hiszi, hogy egy ember, legyen az akármilyen okos, képes arra, hogy kiváltson egy ilyen méretű társadalmi mozgást?

– Természetesen. Főként, ha nem egyedül csinálja, hanem egy teammel. Ahogy a maga Heraklida társasága. Az X., az Y., meg a Z. Ja, és Zsi, a központ, hogy ki ne felejtsem a modelljéből.

– Manipulátor uram, kezdem sajnálni. Azt hiszem, mint az emberek legtöbbször, Ön is szakmája rabjává vált gondolkodásában. Mert aki egész nap csak összeesküvések és manipulációk szintjén gondolkodik, vélheti azt, hogy egy forradalmat ki lehet váltani egy ilyen intellektuális játékkal.

– Nem? Akkor szabad megkérdezni, hogy 1986-ban ki írta le? Idézem: „Mert a rendszernek akkor gyűlik meg az emberekkel a baja, ha egy adott időszakban szimultán egyre többen feszülnek neki könyörtelen présének, egyre többen akarnak véletlenül egyszerre felállni. A véletlen egybeesések ellen a legtökéletesebb elnyomó gépezet is tehetetlen. Ha nem szervezéssel, hanem spontán módon jön létre a kritikus tömeg, egy szép napon észrevétlen és váratlanul levegőbe röpül az egész.” Ez áll a Vasvilágok című állítólagos sci-fi munka 92. oldalán, amit maga ötölt ki barátaival, népszerűsített államköltségen 100 000 példányban, és adott a legfogékonyabb réteg, az ifjúság kezébe. Vagy pedig tagadja ezt, tisztelt Heraklida uram?

Z. most már mosolygott.

– Ez lenne az a nagy titok? Ezt sikerült kitalálnia? Ezt hordatta egybe munkatársai seregével? Talán elolvasta mindannyiunk egész munkásságát? Ott áll életművünk kicédulázva valamelyik szekrényben? Tényleg úgy véli, hogy ez a titok nyitja? Nos, ha Ön ezt komolyan gondolja, akkor kénytelen leszek újra és újra kiábrándítani. Mert Ön és az Önhöz hasonló „okos fiúk”, úgy látszik, arra kárhoztattak, hogy semmit meg ne értsenek a társadalmi mozgások törvényszerűségeiből. Való igaz, hogy az, amit X. és Zsi megfogalmazott abban a könyvében, s amihez esetleg magam is hozzájárultam néhány ötlettel, az történetesen elég jól leírja a valóságos folyamatot, ahogy történt. De ha Ön figyelmesebb lett volna, azt is megérthette volna abból a szövegből, hogy ami ott megfogalmazódott, az nem más, mint egy általános törvényszerűség. Az, hogy miként jön létre szervezkedésmentesen is a kritikus tömeg. Érti? Szervezkedésmentesen! Nem a mi érdemünk és még kevésbé az enyém, hogy a világ ilyen, és a dolgok így működnek. Hogy a rosszul működő társadalom generálja önmaga pusztulását. Maga, meg a magafajták, mindig valami külső okot, fondorlatot gyanítanak ott, ahol valami történik, ahol egy társadalom összeomlik.

– De az tagadhatatlan, hogy az olyanok, mint maga és a cimborái, évek óta ravasz aknamunkát végeznek a „véletlenek egybeeséséért”, az ellenállás szellemének terjesztéséért. Például A megtalált anyaföldben. Ha jól emlékszik, 1967-től írott versek vannak abban a könyvben, amelyik 1976-ban jelent meg.

– X.-nek ebben a kötetében valóban olvashatók ilyen sorok:

„Ember, ki a búzamag vagy,

Ne szállj le a malomkőről!

Csordul a liszt a szék-kupákba.

A magunk fogy, marad az én.
Ám ha jó kovászunk, pékünk,
Marad voltunk is – Kenyér.
Marad eszménk a leszünk...”

És sem X., sem én, sem mások még oly sokan nem szálltunk le a malomkőről. Ön és kollégái nyilván szívesen vették volna, ha mi mind elmenekülünk, ha magára hagyjuk a népünket, ha csupán ünnepnapjait vállaljuk, de a gondjait nem. Ha nem vállaljuk a jelent, múltat s jövőndőt. Mit tud Ön ró-lunk? Adatok, adatok, adatok. De mit tud szellemünkéről és szellemi családfánkról? Tudja-e, hogy mi történt 475 éve, épp Temesvárott, épp Tőkésék gyülekezete mellett, a Máriánál? Mit tud Ön Dózsa Györgyről, akit megégetének, de szellemét a tűz nem égeté meg? És tudja-e, hogy itt született meg az emberi gondolkodás egyik nagy forradalma, az egyik legnagyobb szellemi forradalom? Hogy innen írta Bolyai János: „semiből egy új, más világot teremtettem?” Hogy ennek a Bolyai Jánosnak pontosan december 15-én volt a születésnapja? Épp azon a napon, amikor a „temesvári csorda” Önök tervezte terelgetése helyett újjászületett a forradalom szelleme.

– Honnan tud 15-éről?

– Nem volt nehéz kitalálni. Csak a szemét kellett nyitva tartania az embernek, s látta, hogy mi készül, ha visszavonták az őrséget Tőkés László háza elől.

– Tehát nem tagadja, hogy megfigyelték a házat?

– „Megfigyelték a házat?” Micsoda optikátévesztés újból! Azt a házat senkinek sem kellett megfigyelnie. A villamos ablakából egyszerűen láttam. S mert gondolkozó lény vagyok, el kellett gondolkodnom a következményeken.

– Úgy látszik, nem gondolkozott el alaposan. Mert most egyetlen intésemre kitekerhetik a nyakát.

– És mi ebben a nagy pláne? Minden önkényuralmi rendszer lényegéhez tartozik, hogy önkényes döntéseket hozhat. De ettől nem lesz élete értelmesebb. Hiszen semmit sem ért meg a lényegből.

– És mi a lényeg?

– A lényeg az, hogy minden antidemokratikus rendszer önmaga ássa ki a legnagyobb buzgalommal a saját sírját. És közben olyan, de olyan nagyokosnak képzei magát, mint maga s a magához hasonló. Mert mit is tudhattak? Feltételezem, hogy a DIE bizalmas információkat kaphatott arra nézve, hogy Máltán megegyeztek az új érdekszféra-vonalakról. S talán az is kiszivárgott, hogy Bush és Gorbacsov eldöntötte, hogy egyiknek sem fűződik érdeke tovább ahhoz, hogy Nicolae Ceaușescu uralmát fenntartsák. Ez a tény aztán lejutott a CIA és a KGB megfelelő ügyosztályaira, ahol mindenki kidolgozta a maga kis műveleti variánsait. Az egyik úgy nézhetett ki, hogy Mihály királlyal az élen előre az alkotmányos monarchia felé, a másik úgy, hogy a reformkommunistákkal előre a peresztrojka felé. Az egyik a karácsonyi körmenetet vehette kiindulópontnak, amikor a metropolitával és templomi zászlók lobogtatásával, sok-sok tömjénfüsttel az összegyűlt hívek kezdik követelni a király visszatérését, aminek aztán a katonaság csak engedelmeskedik, a másik meg valahogy úgy, hogy az Egyesülés évfordulóját, vagy Nicolae Ceaușescu születésnapját használják fel a tiltakozó hullám kioldására, amelyik szintén a katonaság meg a pártapparátus részleges reformálásával folytatódik. Mindkét lehetséges forgatókönyv szerint a vesztes a Ceaușescu-klán volt. Így természetes, hogy ő is kidolgoztatta az ellenforgatókönyvet, benne egy olyan provokációval, mely lehetővé teszi,

hogy bevezesse a szükségállapotot, a kezébe vegye a teljhatalmat és ultrakemény diktatúrával preventíven lemészárolja minden számba jöhető ellenfelét. Erre találták ki maguk a „Tökés-ügyet”. Vagy tévedek?

Teodoru egy elhárító mozdulatot tett.

– Nos, akkor Önök szépen rendre mindent kitaláltak. Hogyan engedik látszólag szabadjára a tömegek dühét, s majd miként zabolázzák azt meg fegyveres fellépéssel. Ősi és primitív ötlet, de ma is hatékony lehet, ha a tömeg szervezetlen, informálatlan. De itt nem volt szervezetlen és nem volt informálatlan.

– Naná, mert maguk...

– Ó, ismét túldimenzionálja a dolgokat. Való igaz, hogy egyik barátom sokat tett azért, hogy csakis demokratikus gondolkodású szerzők jelenhessenek meg a helyi könyvkiadó gondozásában, a másik sokat tett azért, hogy csak ilyen szerzők olvassanak fel az irodalmi körben, jómagam a magam szerény eszközeivel ebben csak picit dolgokkal segítetttem. De higgye el, mindez nélkülük is megtörtént volna. Mert ez egy alulról jövő kezdeményezés kifejeződése. Az önmagát szervező társadalom munkája, a civil társadalomé. S e társadalom legnagyobb szervező motorja nem az egyed, aki végül is elvégzi a szervezés konkrét munkáját, hanem a közös elviselhetetlen anyagi és szellemi helyzet, s a kiút kereséseiből eredő információéhség, amely kiváltja és elindítja az önszervező folyamatot.

– Aha, helyben vagyunk, tehát mégis vannak szervező információk? S azok honnan kerülnek elő? Az égből?

– Pontosan. Ön megfeledkezik arról, hogy Temesvárott a rádiókon kívül hat tv-csatornát foghatunk. A románon kívül a magyar és a jugoszláv tv csatornáit. Ez pedig katasztrofális arra a rendszerre nézve, amely a hazugságra épül. Az a fajta dezinformálás, amelynek Ön oly nagy mestere, csak ott működik hatékonyan, ahol egyetlen hírcsatorna létezik, az uralmon levőké. Az Önök szempontjából már egy másik csatorna működése is zavaró, mert az, szembeállítva hírharsonáikkal, ellentmondásokat tehet nyilvánvalóvá és felébresztheti a kétkedést. Ha adódik tehát egy másik hírforrás is, a jugoszláv vagy a magyar, akkor nő az Önök lelepleződésének veszélye is, bár ideig-óráig a hosszú ideológiai besulykolással az előítélet még elodázhhatja a felismerést. Ám amennyiben legalább három független csatorna áll a befogadók, tájékozódni kívánók rendelkezésére, sokkal egyszerűbb kiválasztani az igazmondót. Annál is inkább, mivel az alapvető igazságot tekintve kinek-kinek saját sorsa, a maga élete lehet a legjobb iránytűje. Az emberek azt az adót tekintik igazmondónak, mely úgy tükrözi vissza azt a valóságot, ahogyan ők is megélik. Amely nyomornak mondja a nyomort, és nem aranykornak. S mert országunkban talán itt volt leginkább fejlett a civil társadalom, itt volt a legerősebb az igény a változtatásra. Ilyen szempontból a tervükhöz Temesvárt választani Önökre nézve csakis katasztrofális következményekkel járhatott.

– Azt akarja mondani, hogy akkor, amikor az elvtársak Bukarestben az egészet elhatározták, az ügy már veszve volt?

– Igen. Amikor Temesvárra esett a döntés, hogy itt lesz a provokáció, Önök elvesztették a játszmát, amit úgy véltek, hogy maguk irányítanak. Pedig régen nem maguk voltak az irányítók, hanem a körülmények. Azon további tények, hogy tízezer külföldi diák tanul itt, hogy nemzetközi repülőtér van, hogy közel a határ, hogy nagy a turistaforgalom, magas a kivándorlási arány, Temesvárt

predesztináltak egy ilyen robbanásra. Hiszen a turisták, a hazalátogató rokonok nem csupán csokoládét, kávé és Vegetát hoztak be, hanem jelenlétükkel ékesszólóan hirdették: nem törvényszerű, hogy az embernek nyomorognia kell. Aki nem látta soha a saját szemével a lehetséges alternatívát, azt lehet hülyíteni azzal, hogy úgy a legjobb, ahogyan élt. Ám aki a saját szemével tapasztalta, hogy lehet emberibb módon élni, az a jobbat választja. És ő a mi legjobb agitátorunk.

– Azt akarja mondani, hogy Tőkés László körül maguktól gyűltek össze az emberek? Csak úgy?

– Igen. Főként, többségükben maguktól. Mert látták, mert tudták, hogy ez egy jó ügy. Eleinte csak azok gyűltek ott össze, akiket a hitéletükben ért sérelem. Azután melléjük csatlakoztak a többi vallásos felekezet képviselői. Ökumenikus vallási alapon. De péntek estére egyre többen voltak olyanok, akik már nem vallási okokból jöttek. Protestánsok, katolikusok, baptisták, ortodoxok, zsidók, románok, németek, magyarok, szerbek együtt álltak és alkottak láncot Tőkés László háza körül. Közös volt hitük az emberi méltóságban. Ezért növekedhetett fel ez a tiltakozás egy vallási közösség belső ügyéből átfogó emberi üggyé, emberi forradalommal. Amikor egy nemzeti kisebbség vallásos ügye felnőtt egy egyetemes emberi üggyé, mivel felvállalta az egyetemes emberi szabadságjogok értékeinek képviselését, abban a pillanatban a külön-külön véletlenszerű dolgok eredőjeként létrejött az a kritikus tömeg, amelyik elindította a láncreakciót. A sztochasztikus lánc működése folytán beindult egy olyan öntörvényű társadalmi mozgás, amit Önök már képtelenek visszafordítani vagy megállítani. Még akkor sem, ha tízezer embert mészárolnak le. Ezért Önöknek vége, ezért végük.

– Maga nagyon elbizakodott, talán elfeledte, hogy a kezünkben van? Hogy egyetlen szavamba kerül, hogy mindannyiukat lecsukathatom és kivégeztethetem?

– És? Akkor mi lesz? Ez nem fog megoldani semmit a maga problémáiból. Sőt! Lesz ismét egy csomó tanú, akit el kell tüntetni. S ha azokat el akarja tüntetni, hogy ne maradjon nyom, újabb tanúk csoportját kell felvállalnia. Minden újabb áldozattal egyre biztosabb önnön pusztulása.

– De hát ez az ügy még nincs lefutva...

– A maga szempontjából lehet. Mert magának az a lényeges, hogy ki a gazda. Mi a gazda neve. De higgye el, azon százezrek számára, akik most kóstoltak bele a szabadság mámorító érzésébe, azok számára ez egy eldöntött ügy. Maguk, a magához hasonlóak vesztesre vannak ítélve. Nem azért, mert van egy titkos szervezkedő csoport, amely az életükre tör. Nem. Pusztán azért, mert annyi ember belekóstolt a szabadságba. És ezeket mind egy szálra el kellene pusztítani, hogy vissza tudják állítani az előző állapotokat. De azt már akkor sem lehet. Mert ha csak egyetlenegy túlélő marad, aki emlékszik arra, hogy mit jelent szabadnak lenni, megmarad a forradalom magva.

– Ezek csak szavak. Hol a hatalom? Kinél vannak a fegyverek?

– Ha az embereket válaszút elé fogják állítani, akkor meglesznek a fegyverek is. Maga még nem tudja, milyen szellemet szabadított ki a palackból.

– Lárifári. A hatalom az hatalom.

– Nem. A maga hibája, hogy rossz oldalra állt. Hogy mindig a rossz oldalra állt. Mert azt hiszi, hogy csak a másik rovására lehet nyerő. Ezt a matematikában zéró végösszegű játéknak nevezik. Maga csak ezt ismeri. Ha valamiből valakinek előnye származik, akkor abból valakinek ugyanennyi hátránya is kell származzon. Pedig vannak másféle játékok is. Másféle életszabályok. Ahol a résztvevők egymásnak nem ellenségei, hanem társai. Ahol mindnyájan nyerünk.

– Idealizmus.

– Nyilván, hogy nem érti, mert maga egy olyan lény, akinek gondolkodását megbénítja a hatalmi önzés. De vannak természeti törvények. S az az állatfajta, amely ennek ellenére próbál élni, ki kell pusztuljon, akár a dinoszauruszok.

Teodoru fürkészve meredt Z.-re.

– Jópofa duma, csakhogy négyezer éve éppenséggel más törvények alapján működik a társadalom. A történelem dinasztiák, háborúk és hódítások története.

– Ezt maga képzelel így. Meg néhány talpnyaló történelemíró krónikás. De mi közünk nekünk hozzájuk? A fontos dolgok nem a paloták hálósobáiban történtek. És a forradalmak sem a kávéházakban kezdődtek. Ezt persze nehéz a titkosszolgálatok vezetőinek megemésztetni. Pedig ez az igazság. Ezért mondtam, hogy Ön és munkatársai nagyon rossz helyen keresgélnek, amikor azt gondolják, hogy néhány hangadó értelmiségi elfogása minden bajukat megoldaná. Példa az én esetem. Itt voltam az Önök karmaiban. S aminek meg kellett történnie, az megtörtént pontosan úgy, mintha én is ott álltam volna a kiabálók vagy a csendben szervezők között.

– Igen, de maga tudta, hogy mi lesz!

– Tudtam? Hát persze, hogy én is tudtam. Ha az embereknek elég információjuk lenne, s elég nagy jártasságra tettek volna szert a társadalmi jelenségek okainak elemzésében, a törvényszerűségek felismerésében, ezt ők is tudták volna. Ebben nincs semmi természetfeletti.

Teodoru a hajába túrt.

– Ó, én ökör! Sejthettem volna, hogy maga idealista! A legrosszabb fajta ember. A legrosszindulatúbb mutáció minden társadalmi rendszer számára. Az apjára ütött?

– A makacsságomban igen. S hogy szeretek igaz ügyeket képviselni. Az intelligenciám, azt hiszem, az anyám ágának hozadéka.

– Rossz kombináció – mondotta Teodoru, aki megállt s most cipője orrával valami kavicsot rugdosott ki a földből, lökdöste megfelelő helyzetbe, hogy nagyot rúghasson bele. Egészen magába süppedt, aztán hirtelen felriadva az órájára nézett. A nap lebukott, az utolsó sugarak most villantak vörös lobbanással az emeleti ablakokon. Teodorunak be kellett kapcsolnia a kvarcóra számlapját kivilágító belső fényt.

– 16:38 – közölte.

– December 21. Az év legrövidebb napja. Leghosszabb éjszakája.

– Valóban – kapta fel a fejét Teodoru. – Meg is feledkeztem róla. Ma van a téli napforduló!

– És talán sorsforduló – tette hozzá Z.

– Lehet – mondta Teodoru. – Lehet. Bukarestben is elkezdődött.

Z. fütyentett.

Teodoru arcára gúnyos mosoly ült ki.

– Maga azonban ne örüljön ennek. Hiszen, ha így áll a helyzet, akkor ez magának nem lesz sorsforduló.

– De magának igen.

– Ki tudja. Ha nagyon buzgó a hatalom, esetleg időlegesen helyet cserélünk. De nem sok időre. Rám újra szükség lesz, ezért ki fognak innen gyorsan húzni, magát viszont hamarosan visszaültetik

ide. Sőt, ezúttal sokkal hamarabb. Nem várják meg, hogy újra belepiszkoljon a dolgokba. Most már ismerni fogjuk. Nem lapulhat meg az észrevétlenség homályában. Hamar fogunk mi itt újra találkozni, nagyon hamar.

– Ilyen optimista?

– Ilyen realista.

– Hát persze – mosolyodott el Z. – Végül is Önök köszönetre tarthatnának igényt, hiszen Önök nélkül nem lett volna itt forradalom. Ha nem provokálnak, ha nem eresztik tudatosan szabadjára az indulatokat, akkor bizony nem tudom, mikor és miként mentek volna ki az emberek az utcákra. Tudom, hogy maguk nem ezt akarták, de Ceaușescu akkor tette a legnagyobbat a népe számára, amikor a leginkább diktátor módjára viselkedett. Belehajszolta a románokat egy forradalomba. A manipulációval, a provokációval, a leölt emberekkel. Önöknek, meg a gyűlölt elnöknek „köszönheti” a román nép, hogy rácáfolt a „puliszka nem robban” közhelyre, megélte és megvívta nagy forradalmát. Önök lehetőséget adtak arra, hogy az áldozatok és kockázatvállalók által a román nép megválthassa magát a szegénytől és szembenézhesen önmagával és Temesvárt ezért örökre beírta a román nép történetébe. Hiszen a legtöbben, kétségtelen, románok voltak ott. De a történelem nagy fíntoraként e dicsőségben egyenrangú társként, szintén az Önök jóvoltából, ott állhattak a magyarok és más nemzetiségűek is. Persze az áldozatok vére az égre kiált, s az is lehet, hogy ugyanazok, akik a leginkább „hálások” kellene, legyenek Önöknek, mivel lehetőséget adtak nekik méltóságuk visszaszerzéséhez, az új forradalom első tetteként, túlbuzgóságból magukat felkötik. De remélem, vigasztalni fogja a tudat: nem volt hiába.

Teodoru kényszeredetten vigyorgott.

– Apropos, majdnem elfeledtem. Látja, csak maradt valami megfejtetlen rejtélyem Önnel kapcsolatban.

– Rejtély? Velem? – csodálkozott Z.

– Igen. Mivel vizezte össze a nadrágját?

Z. kihúzta a kezét, a térdét csapkodta, úgy nevetett.

– Fontos ez? – kérdezte, ahogy alábbhagyott a kacagással.

– Ó, nem, csak egy kicsi mozaikkő az Önről kialakult képbe.

– Jól van, elmondom, hiszen semmi jelentősége, ha olyan kíváncsi, de csak akkor, ha őszintén elmondja, miért érdekli ez?

– Tényleg, most már semmi jelentősége, de számomra ezzel kezdődött az Ön ügye. Végignézttem egy kihallgatáson, amint előadta az esetét, s észrevettem, hogy vizes a nadrágja. Mégpedig természetellenes módon. De erről egy szót sem ejtett. Ez keltette fel a gyanúmat.

– Ahá. Értem már. Azt hitte, hogy tüntettem, hogy a Máriánál voltam!

– Természetesen. Miért, Ön mást hitt volna?

– Nem. A maga helyében lehet, hogy én is így gondolkozom. Hiszen onnan minden gyanús. Pedig végül is az ügy roppant egyszerű. Hazafelé menet láttam, hogy az utcákat szekuritátés egységek zárják le. És mindenkit válogatás nélkül kocsira dobznak. Ön nem próbált volna menekülni?

– Dehogynem!

– Innen kezdve már minden banális. Berohantam egy tömbházba. A pince vízzel volt teli.

- A pince? A pince! Úristen, erre nem gondoltam. Csőrepedés!
- Nem. Talajvíz. Egyszerű talajvíz.
- És hogy fogták el? Ott a vízben?
- Nem. Amikor feljöttem.

Teodoru mosolygott. Z. vissza. Ott álltak a börtöncella ajtajában. A macska meg az egér. Csakhogy Teodoru tudatáig nem jutott el a tény, hogy mily nevetséges az ő macskasága. Hiszen ő is csak egy aprócska egér Nicolae Ceaușescu kezében. S Ceaușescu, aki a legnagyobb macskának képzei magát, milyen picinyke egér a sztochasztikus lánc, a könyörtelenül előrehaladó Történelem torkában.

*

ARAD, Bánság, délután 5

A tüntetés folyamatos volt. Az emberek elhelyezkedtek, tüzet raktak, ahogy leszállt a nap. A tankok a városháza mellett álltak, a teret lezáró utcákban katonakordonok. De engedték a ki- és befele mozgást. A szónokok egymást váltották, a szeku megbízottja a Néptanács teraszáról egy hangszóró mögé bújva filmezett. Egy néni megkérdezett egy kiskatonát, akinek egy piros almát adott: „Ugye fiam, te nem fogsz ránk löni?” A katona sírva fakadt.

*

NAGYSZEBEN, Erdély, délután 5

A tömeg a rendőrség körül gyülekezett s a délelőtti foglyul ejtettek szabadon bocsátását követelte, mások a kórházakban érdeklődtek a sebesültek sorsáról. Az orvosok megmondták a valóságot, hogy három halott és 17 sebesült van, a rendőrség nem válaszolt. Az emberek ekkor elkezdték a rendőrség előtt levő kocsikat felfordítani, s felgyújtani. A Luceafărul könyvesbolt következett, ahonnan máglyákba hordták a Nicolae Ceaușescu elnököt dicsőítő műveket, s felgyújtották őket. Innen a tömeg a tisztiiskola elé ment s követelte, mondják meg, ki lőtt. Egy tiszt jött ki a kaszárnyából, felmászott egy tankra, s azt állította, Temesváron nem a katonaság lőtt. Arra kérte a tömeget, hogy ne provokálják a katonákat, mert a katonaság a néppel van.

Megéljenezték a katonaságot.

*

KOLOZSVÁR, Erdély, délután 5

A főter Egyetemi könyvesbolt felőli sarkán két sor katona jelent meg. Az egyik sor a tüntetők felé fordította a fegyverét, a másik sor az előbbieknél háttal a Napoca utca felé fordult, ahonnan az egyetemi diákság utánpótlása érkezhetett volna. Egy tiszt felszólította a tüntetőket, hogy menjenek haza.

Călin Nemes eléjük térdelt, úgy háromméternyire, felhúzta a trikóját, hogy látszott csupasz bőre.

- Ide lőjetek, ha van merszetek! – kiáltotta.
- Fegyvert tölts! – parancsolta a tiszt.

Hatalmas némaság szállt a térre.

– Ne! – sikoltotta egy leányhang.

– Tűz!

Călin Nemes elvágódott.

Aztán a Mátyás-szobor előtt álló tömegben csapott végig a sortűz. Módszeresen, mint egy szövőszék vetélője járt a golyózápor jobbról balra, majd balról jobbra. Porzott a föld, fröccsent a vér, zuhantak földre a testek. Jaj, sikoly, fetrengő testek kúsztak kifelé a tűzvonalból az Egyetemi könyvesbolt vasajtaja felé, rángatták a kilincset, a járdán a fák közt, növekvő vértócsák, aztán csend.

Nyögések, jajszavak, újratöltött táruk zaja.

Aki bírta, menekült a saroktól egyre távolabb, a hársfák törzseit használva fedezékül.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, délután 5 óra

– Most vagy soha! – kiáltotta valaki magyarul.

– Acum ori niciodată! – mondta valaki románul.

– Most vagy soha! – mondta valaki magyarul.

– Deșteaptă-te române, – mondta valaki románul. Több hang kapcsolódott a 48-as román énekbe.

– Ne beszélj magyarul – húzták le a magyar hangadót. – Ne mondják: ez is magyar provokáció.

Nem hangzott el több magyar szó. Jött a vízágyú, majd valami fehér port fröcsköltek a tömegre, amelyik hihetetlenül tapadt a ruhára, nem lehetett leporolni. Egy csuklóbusznyai rohamrendőr érkezett, s a fehérrel megjelölteket kirángatták a tömegből, s felrakták a buszra. Az emberek nekiestek a park padjainak, letörték a léceket, s ezzel fogadták a rendőröket. Hatalmas kézitusa keletkezett, amelyben a rendőrök tapasztalatát pótolta a fiatalemberek elszántsága és dühe. Könnygázgránátok robbantak, majd eldőrdült az első sortűz. A nyomjelző lövedékek barázdálták az eget. A páncélautók géppuskái is beindultak. A tömeg lefeküdt a földre, mások szétszóródtak, felhúzódtak a Görbe utcán, hogy megbeszéljék, mit tehetnek.

Ceașescu cine ești

Uci gaș din Scornicești!

Ceașescu piszkos

Scornicești-i gyilkos!

– hangzott az új jelszó.

*

BUKAREST, délután 5 óra

A főutcán a növekvő tömeggel farkasszemet néző katonák és tankosok segítségére újabb 5-6 teherautónyi katona érkezett az Unirii tér irányából, páncélozott seregszállítókon. Ezek 80-90 km-es sebességgel belegázoltak a tömegbe, s 8-10 embert elütöttek, aki nem volt elég fürge. A kiömlött vér vörösre festette az aszfaltot. Ezek voltak az első áldozatok Bukarestben, s ez volt a jel a tömeg első aktiválására. A Continental szálloda előtt az emberek nekiláttak egy torlasz emelésének, hogy még

egyszer ilyen berohanás ne ismétlődhessen meg. Autóbuszokból s a parkoló kocsikból rakták a barikádot merőlegesen a főút tengelyére, de előzőleg kiürítették a kocsik tartályát, s előrelátóan a szomszédos édességbolt kiürített pezsgőspalackjaiba töltötték. Néhány ingből rongy tépés készült. Ezek voltak az első Molotov-koktélok. A körút végén figyelmeztetően felkattogott egy géppuskája. Az emberek rémülten hasaltak a földre, de amint látták, hogy a nyomjelző lövedékek az égre szálltak, felálltak vissza a régi hadrendbe.

*

Oprescu ezredes finoman intett Radu Călanak.

Mindketten kényelmesen kísértáltak a folyosóra, egy biztonságos helyet keresve.

– Na – kérdezte Radu Călan –, van valami hír a KB-ről?

– Van – mondta Oprescu fojtott hangon. – Szavaztak.

– Mire?

– Hogy bevessék-e a fegyvereket a fővárosban.

– És?

– Csak három ellenszavazat.

– Ki?

– Dăscălescu...

– Hó!

– Iulian Vlad!

– Ohó!

– Gere Mihály.

– Ez elhanyagolható. És Milea?

– Milea mellette volt.

– Beszart. Ez pedig nagy baj.

Mindketten ugyanarra gondoltak. Ha Milea most együtt haladt volna Vladdal, akkor indulhattak volna az Opera térre, hiszen a szekuritáté és a katonaság, sőt a kormány eltávolodásával Nicolae Ceaușescu lényegében magára maradt volna. Ő meg a klánja. A hatalmat órákban lehetett volna mérni. De így? Most a kormány és a szekuritáté szembeállítható a hadsereggel. Ez véres kibontakozást ígér. Polgárháborút. Ez esetben viszont még ki kell várni. Még semmi sem dőlt el. Sem a győztesek, sem a vesztesek. Csak akkor, amikor mindkét reális hatalom, a szeku és a katonaság ugyanarra az oldalra kerül. Akkor a helyzet újra világos.

*

Macri tábornok már tűkön ült, amikor Teodoru ezredes megjelent.

– Hol mászkáltál mostanáig, Alexandru? – sziszegte a tábornok. – Baj van!

Teodoru elfintorította az arcát. „Hát persze, hogy baj van. Ha az elfogott aranyhal nem ajánlja fel a három kívánság teljesítését, persze, hogy baj van” – gondolta. De szótlánul követte a tábornokot.

– Képzeld – robbant ki Macriból a fojtott és leplezetlen düh –, ez a Vlad megbolondult!

– Micsoda?

– Jól hallod, a Vlad. Hát nem jelezted te neki, hogy mit tegyen? Hát nem üzentük meg neki, hogy mit tegyen? És akkor ez az örült – mert nem tudom másnak nevezni – képzeld, hogy mit tesz: a KB

ülésén nyíltan Ceaușescu ellen szavaz!

– De hisz én megüzentem neki, hogy ne a KB-ban keresse a menekvést – mondta elkeseredetten Teodoru. – Ez tényleg bezsongott!

– Igen – nyöszörögte Macri. – Egyszerűen nem vagyok képes felfogni, honnan jött ez a bolond ötlete. És tudod, kik álltak ki vele együtt Ceaușescu ellen? Dăscălescu, meg az a Gere.

– Ahá. Gerében feltámadt a bűntudat. Hiszen a magyarok árulója volt eddig. Vladot pedig csakis Dăscălescu ugrathatta be. Temesvárról visszatértében biztosan egy új, Ceaușescu nélküli kormány lehetőségét csillogtatta meg a tüntetőkkel való tárgyalásai fényében, mint nagy esélyt e helyzetből való kilábalásra. Csakhogy azzal nem számolt, hogy Dăscălescunak nincs annyi súlya, hogy egy ilyen szavazásból győztesen kerüljenek ki!

– A legnagyobb baj azonban, hogy Milea a túloldalon maradt! Érted, mit jelent ez? Alapvetően megváltoztatja az erőviszonyokat. Hiszen e pillanattól már bizonyosan a katonai elhárítás ellenőrzi a szekuritátét.

– És Vlad nem fog tudni megmozdulni! Értem! Hogy azt a keserves mindent a fejének!

– Igen. Ez az! Ha Ceaușescu győzne, akkor a szekuritátét alárendelik a hadseregnek, ha pedig Iliescu, akkor is ez fog történni, mivel Vlad a szobaőrizete miatt mindenképpen csak másodikként juthat el hozzá, miután Milea lepaktált! Minden elveszett! Mindennek vége!

Teodoru maga elé meredt.

– Talán...

– Mi van talán – kapott a szalmaszálba Macri.

– Van egy ötletem. Egy kis ötlet. Talán még visszaszerezhetjük az elveszett teret, ha teszünk egy kis ellenlépést, hogy kiegyenlítsük Milea helyzeti előnyét... A biztonság kedvéért azonban ezentúl csak faxon küldjön üzenetet az embereinknek, a telefonjainkat már biztosan lehallgatják a katonák.

*

Kégler Bandi is bement a linotype-ok szedőcsarnokába. A fiúk ma valahogy gyanúsán csendben voltak. Valakitől piát kaptak? S zugisznak? De nélküle? A brigadérost meg sem invitálva?

Átlépett a magas emelvényes küszöbön, mely az üvegfallal elválasztott szedőgépterembe vezetett. Nagy meghökkenésére azonban csak a matricák fémes pengése hallatszott, amik a matricamagazinokból a szedőgép gyűjtőjébe hullottak. A pergő ritmust csak a kizáróékek közbeiktatása törte meg, amikor a szedő a megfelelő ciceró szélességre egészítette ki a kiszedett sorokat, majd utána az öntőrészbe küldte, ahonnan már a friss, forró sorok érkeztek a szedőgép hajójába. Mindenki dolgozott. Még Robi bácsi is, aki ilyenkor többnyire egy nagy csavarhúzóval a gépet dikicseli, szétszedi, összerakja, szidja az előtte való váltást, mivel szétrázta a gépet, de semmit be nem állítana. Most azonban ő is szedett, mindenki szedett, nem csupán Puiu, a német, meg a baptista. Miféle szent varázslat szállta meg ezeket, hiszen ilyen munkalázat nem látott itt, amióta a nyomdába került?

Odahajolt Robi bácsi szedőgépe fölé, ahol egy papírfecni díszelgett, csipesszel leszorítva.

– Ejha! – mondotta Bandi, amikor meglátta a román szövegdarabot: „Kérjük a bűnösök felelősségre vonását, akik parancsot adtak a mészárlásokra...”

Odasétált a többiekhez is.

– Te, Puiu, miért szeditek ki annyi példányban ugyanazt a szöveget? – kérdezte meg a csoportvezetőt.

– Mert legalább négy szöveg fér be egy hajóba!

– És miért nem csináljátok úgy, hogy legyen ugyanaz a szöveg románul, magyarul, németül és szerbül? Ma itt vannak mind a négy újságtól! Könnyű lenne ezt megcsinálni!

– Szerintem nagyon jó ötlet! Akkor a román szedést ne ismételjétek meg újra. Csak készítsétek el a betördelést. Bandi, te pedig beszéld meg az újságosokkal, hogy készítsék el gyorsan a fordítást.

*

Savi érezte, hogy amióta itt van az Operában, a hangulat körülötte egyre feszültebb. Mindenki ideges volt, hogy itt látják. Meghallgatták ugyan, de nem voltak olyan türelmesek, mint a megyeházi csapat. Állandóan éreztették vele, hogy a Megyeházánál lehet, hogy ő volt a vezető, de itt nem lesz az. Az volt az érzése, hogy a háttérből valaki biztatja őket ellene, valaki szítja ezeket az összezapásokat, előkészít egy nagy leszámolást. Barátja, Hulea, aki nagy hasznára volt az állomáson az oltyának meggyőzésében, és segítette bejutni az Operába, szintén érezte ezt a nyomást, nemcsak az ő érzékeny idegrendszere reagált ilyenformán. De nem tudott kitérni a küzdelem elől, hiszen percről percre látszott, hogy az Operában uralkodó káosz az egész megmozdulás sikerét veszélyezteti. Akik bent voltak, azok csak erőszakosságukkal és arroganciájukkal tündököltek, de nem hozzáértésükkel. A hatalmat ugyan meg lehetett kaparintani ezekkel a primitív módszerekkel, ám a térről a zászlórudak hegyéről érkező kérdésözönt nem lehetett kikerülni. A gyárakban az igazgatók teljesen elbizonytalanodtak, s kérdéses volt, hogy holnap, holnapután lesz-e villany, fűtés, hús, kenyér? Ha a megyének nem engedelmeskedtek, az rendben volt, de valaki csak kiadta azokat az utasításokat, amelyek mozgásban tartják a gazdasági életet. Furtună pedig hallani sem akart arról, hogy a tömegből új embereket, szakértőket hívjanak fel. Vagyunk itt elegendő – mondogatta. Többen is, mint amennyi kell. Mindenki fogja meg a munka végét, és akkor minden megoldódik. Csak egy kis erőfeszítés, és minden meglesz! Ezzel már ment is útjára, hogy a bizottságával osszák-szorozzák a hatalmat, a győzelem utáni megye fő állásait és funkcióit vitatva egymástól. Olyan volt, mint Ceaușescu kicsiben. Csak a száját járatta és mindig másra mutogatott, amikor konkrét feladatok megoldásáról volt szó. És mindenre volt néhány közhelye, mely elfedte hozzá nem értését: „Tegyünk meg mindent!” „Mozgósítsuk erőtartalékainkat!” „Fontos lépés a megoldás felé, de még nem tökéletes!” És közben csak egyetlen dolog érdekelt: a hatalom. A hatalom megőrzésének módja.

De volt-e alternatíva? Volt-e olyan ember, aki a helyére állhatott volna? Iordăchescu? Nem. Talán a „forradalom szentje” szerepkörére kiváló lett volna, de nem vezetőnek. Hiszen egy vezetőnek döntenie kell, mindig optimálisan, az adott helyzethez alkalmazkodva, nem pedig erkölcsi gátlások közt gyötrődve habozni. Ő maga? Nem. Igen pontosan ismerte saját korlátait. Állandó zaklatásai következtében Furtună nekilátott, hogy az előcsarnokban hemzsegőkből kinevezze a bizottságok vezetőit. És mivel egyre mind a gazdasági kérdéseket szegezte neki, rögtön kinevezte a gazdasági bizottság élére. De ő nyomban visszautasította. Egy fiatalembert ajánlott maga helyett, egy bizonyos Petrișor Morarut, aki bátran szállt szembe Furtúnával. Ha a gazdasághoz nem is ért, legalább nem lesz egy homogén seggnyaló banda kialakításában segéderő Furtună számára. Csakhogy miféle megoldás ez? Mit érthet ez a gyerek a gazdasági ügyekhez? Honnan kéne egy igazi szakértőt keríteni, aki átfogja az egész

megyét?

A megoldás hirtelen villant fel. Végül is természetes volt.

Radu Călan.

A megye első titkára.

Őt kéne Furtună és bandája ellen kijátszania. Egy bölcs és megfontolt embert, aki bizonyosan érti a dolgát. Aki bebizonyította már rátermettségét. Aki átvezetné a megyét ezeken a bizonytalan napokon, heteken, míg a hatalom valamelyest stabilizálódik.

Radu Călan.

Ez a nyerő ötlet.

Tudta is, mit kell tennie. Ez már az ő asztala volt.

*

Kégler Bandi éppen a magyar szöveg korrektúráját vitte a tálcán, hogy kefelevonatot készítsen róla, amikor egy terepszínű ruhás alak jelent meg a tördelőterem ajtajában.

– Senki sem moccan! Lövök!

Úgy állt kezében a bűnjellel és azért imádkozott, hogy Isten tegyen most csodát, hiszen világos volt, hogy miért jöttek be ezek az alakok: a kiszedett kiáltványért. És az is világos volt, hogy a forradalmárok segítőire már nem vár hosszú élet. A bűnjel ott volt a kezében és Isten nem tett csodát, az ólom nem kezdett el szublimálni, nem tűnt el a fémtálcáról, csak a tálca lett súlyosabb, egyre súlyosabb.

Úgy állt az ajtóval szemben, meggömbülve a rémülettől, s látta, hogy a folyosón megjelenik egy tiszt is. Egy őrnagy.

– Emberek! Tudjuk, hogy a forradalmárok itt röpcédulákat akarnak nyomni. Semmi esélyük. Legyen eszük. Kezdjék el Nicolae Ceaușescu elvtárs beszédének szedését. Én felelek azért, hogy az az újság megjelenjen. Lássanak munkához!

– Dolgozhatunk? – kérdezte Kégler Bandi.

– Igen, dolgozhatnak. Szedjék ki a beszédet, de gyorsan. Idegenek vannak maguk között?

– Nem, nincsenek. Itt csak az én embereim vannak, meg az újságírók – mondta Bandi.

– Helyes. Kezdenek dolgozni. De lassan mozogjanak, nehogy az embereim begyulladjanak és lőjenek.

Kégler Bandi lassan elindult a tálcával az ajtó felé.

– Szabad? – kérdezte. – Át kell vinnem a gépterembe!

A katona félreállt és Bandi a bűnjelet végigvitte a folyosón, be az üres gépterembe. A fémaajtó becsapódott a háta mögött. Még senki sem volt itt. Egyetlen mozdulattal a pléhkályhába ürítette a tálca tartalmát. Ráhúzta a papírhamut, majd nagyot fújt. A bűnjel eltűnt. Nem valószínű, hogy rábukkannak.

Most már nyugodtan baktatott visszafelé, zsebkendőjével bepárásodott szemüvegét törölgetve.

– Állj, állj vagy lövök!

Ijedten állt meg. Nem értette az egészet.

– Ne, nehogy felém fordítsa azt az izét, mert lövök! Meg ne moccanjon! – hallotta.

Neki nem volt „izé a kezében”, csak a hóna alatt a tálca, kezében a szemüveg. Óvatosan feltette. Most már mindent látott.

A szedőterem ajtajában álló katona Robi bácsit vette célba. Az öreg egy ólomrudat vitt a szedőgép felé, nyilván a feje fölött egyensúlyozva, mint különös ezüst husángot. Ezt minden gépszedő így csinálta generációk óta. Csakhogy szegény kommandós kiskatona láthatólag most jár először nyomdában és nem tudta mire vélni ezt a mozdulatot.

A kiáltásra szerencsére besietett a tiszt is.

– Mi van?

– Ott, ott – bökött a kiskatona az öreg felé, aki úgy dermedt meg kezében az ólomrúddal, mint valami bálvány.

– Uram, azt a gépbe kell tennie, ha szedni akar! Az nem fegyver – világosította fel Kégler Bandi a tisztet, mielőtt valami szörnyűség történne. – Nézze, ott lóg egy ugyanolyan rúd a másik gép olvasztótégelyében is.

A katonatiszt egy pillantással felmérte a helyzetet és intett a katonának, hogy leeresztheti a fegyvert.

– Emberek, értsék meg, a katonáim több mint huszonnégy órája készenlétben vannak! Nem aludtak. Fáradtak! Ne provokálják őket!

– De a munkánkat csak el kell végezni. A rudakat ki kell cserélni. Az öntőgépeket is el kell majd indítani, oda is ólomdarabokat rakunk be. Így nem lesz újság, ha semmit sem tehetünk.

– Rendben, maga itt a vezető?

– Igen. Én vagyok a brigadéros – mondta Kégler Bandi.

– Kiviszem az embereket a folyosóra. De arra ne járkáljanak, ha nem muszáj!

– Rendben – mondta Bandi.

Ahogy a katonák eltűntek a folyosóról, a román lap szedőasztaláról hatalmas csörömpölés hallatszott.

Bandi odanézett. Most borították a hibás sorokkal teli ládába a félig töltött hajót, amelyben a négynyelvű röpirat szedése volt.

*

Ioan Savi és Hulea járták a tömeget és az idősebbek körében puhatolództak. „Emlékszik még Radu Călanra? A jó polgármesterre? Amikor itt minden volt?” Aki emlékezett, azt tovább faggatták: „Mit szólna, ha őt követelnénk vissza a megye élére, hiszen ő közülünk való!” Akinek tetszett a gondolat, azt megkérték, hogy meséljenek Radu Călanról a közel állóknak, és tanítsák be nekik ezt a jel-szót: Radu Călan – az kell! Mert bánsági ember! (Îl vrem pe Călan – Că e bănăţean!) Tíz perc múlva pedig kezdjék el a kiáltozást.

Jól időzítettek. Amikor Furtună megjelent vezérkara kíséretében, hogy újra felolvassák a kiáltványt, a tömeg egyre erősödő hullámokban skandálta:

RADU CĂLAN – AZ KELL!

MERT BÁNSÁGI EMBER!

Furtună legalább tíz percig nem jutott szóhoz. Kétségbeesetten lökdösték egymásnak Ivannal a mikrofont, de a tömeget nem tudták félbeszakítani. Az ideges sustorgások, a kölcsönös vádaskodások moraja egészen lehallatszott, Ioan Savi nem kis meglepetésére.

*

Macri tábornok idegesen rántotta ki a telefaxból a szöveget.

– Végre! – rikkantotta –, Alexandru! Végre jön! Magam megyek ki érte a reptérre az ügynökünkkel!

– Csak el ne feledjetez kesztyűt húzni! – figyelmeztette Teodoru. – Ha a borítékon rajta akármelyikötök ujjenyomata, hiába volt minden!

– Már most felhúszom a kesztyűt! – bólogatott Macri. – És az ügynökünk is így fog cselekedni! Szorosan ellenőrzöm.

*

Ioan Savi alig ért fel újra az Opera előcsarnokába Huleával, amikor megjelent Laslău úr.

– Vége – lihegte. – Vége! Elárultak!

– Mi történt? – sápadt el Savi is egyből az árulás szó hallatán.

– A nyomdát elfoglalta a szekuritáté. Kommandósok. Ha nem láttam volna pontosan az igazgató irodájából a kapu irányába, engem már nem látnak.

– Mi történt? – ért oda Furtună is, akinek szárnysegédjei jelentették a nyomdai akció fiaskóját.

– Mikor megláttam a katonai teherautókat lefékezni a kapu előtt, máris futottam hátra, a gyár mögé. Át a kerítésen a Fructushoz, majd ki a Zaicun, s rohantam ide.

– Milyen katonák voltak? – kérdezte Savi.

– Azt hiszed, volt időm és kedvem nézegetni őket? Katonák voltak. Mintha sisak és műanyag védő lett volna rajtuk.

– És most mi lesz? – kérdezte Furtună. – Ez a maga szervezése! Maga találta ki, hogy nyomtassuk ki a programot! – ordította Savira. – Mi lesz az emberekkel? A nyomdászokkal?

– Ki kell hozni őket onnan! Kényszeríteni kell őket! Blokád alá venni a nyomdát!

– Nem engedem! Elég volt ebből az anarchiából! Elegem volt a maga örült önfejűségéből!

– De azokat az embereket nem hagyhatjuk magukra!

– Hát az Operát? Ebbe nem fogok belemenni!

– Kérem is én az Ön engedélyét!

– Itt én parancsolok!

– Parancsoljon magának! Meg a szolgálainak!

– Anarchista!

– Szekus!

– Én szekus? Te vagy szekus! Te, aki a szekusok kezére adtad a nyomdászokat!

– Azért küldtem oda a barátomat?

– Hah! Barátodat! Ő is szekus!

– Ti vagytok a szekusok!

– Halljátok! Ez megbolondult!

– Szekusok! Itt hagylak benneteket!

– Azt már nem! Itt maradtok mind! Amíg a nyomda ügye nem tisztázódik! De nélkületek!

Az emeleti őrség tagjai fenyegetően csattogtatták a fegyvereiket. Ioan Savi megérezte, hogy e pillanatban engednie kell, ha nem akarja, hogy mindannyiukat lekaszabolják. Mégpedig az „elvtársai”. A „forradalmár barátai”. Kész örület.

Hármasban visszahúzódtak egy sarokba. Két őr leült velük szembe.

Rabok voltak a szabadságharcosok között a szabadság harcosaiként. Ki fogja ezt egyszer megérteni?

*

Doru Bulza, a román lap főszerkesztője lóhalálában vágatott Radu Călan irodája felé. A lihegéstől nem mert szólni. De másért is félt. Csak a szemével intett és az első titkár rögtön kijött a folyosóra.

– Baj van... nagy... baj! – nyögte ki. – Az Opera... az Operánál a nevét kiáltják!

– Hogyan? – kérdezte Radu Călan meglepetten. – Miért?

– Önt kérik a megye élére... a tüntetők!

– Az... az lehetetlen.

– Pedig igaz. Pár perc múlva tudja Toman is. Meg a szeku. Az Ön élete nagy veszélyben forog.

– És mit tehetnék?

– Jöjjön velünk! Mi elrejtjük! De rögtön, míg ránk nem zárják az ajtót!

Radu Călan remegő lábbal követte az újság főszerkesztőjét.

A döntést tehát meghozták nélküle. Most már nincs visszaút.

Doru Bulza, amint a mellette veritékező első titkár arcára nézett, egy még beláthatatlan új politikai karrier lehetőségét látta megtestesülni. Sohasem gondolta volna, hogy ez a forradalom nemcsak a bukását, hanem esetleg még magasabb régiókba emelkedését eredményezheti.

*

A tömegben elterjedt a nyomdai támadás híre, és rövidesen kétezer-kétezeröttszáz tüntető sorakozott fel a nyomdával szemben.

– SZABAD SAJTÓT! SZABAD SAJTÓT! – követelték kórusban.

*

Ion Toman felemelte a telefont.

– Halló, itt Rotariu ezredes az ejtőernyős brigádtól! Körbefogták a nyomdát a tüntetők. A kapunál egy bizottság áll. Tárgyalni akarnak. Mit tegyek?

– Rotariu elvtárs: tárgyaljon! Kérdezze meg, hogy mit akarnak, de ne döntsön, és ne lőjön, mielőtt velem ezt megtárgyalta volna. Teljhatalmam van! A fejével felel! Azt hiszem, érti?

– Értettem, Toman elvtárs!

*

ARAD, Bánság, este 9 óra

– Nem megyünk haza!

– Nem megyünk haza, ha kell, karácsonyig, míg e rendszer meg nem bukik!

*

NAGYSZEBEN, Erdély, este 9 óra

– Nem megyünk haza, nem megyünk haza!

Néhány tucat ember „Le a diktátorral” feliratú tábla körül toporogva töltötte a főtéren az éjszakát.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, este 9 óra

A tér kiürült. A földön vérfoltok. A falak mentén jajgató sebesültek. A mentőkocsik vijjogva érkeztek. Tanácstalan emberek ácsorogtak kettesben-hármasban, a tömeg a Tudor munkásnegyed felé húzódott vissza, szétszóródott.

*

KOLOZSVÁR, Erdély, este 9 óra

A Tordai úton vagy 150 ember jött fel Doinea Cornea lakásához, akit szobafogságra ítélt a rendszer, mert felemelte szavát a falurombolás ellen, s ezt a véleményét Belgiumban lakó lánya segítségével kijuttatta a francia tv-hez. A világot bejárta ez a rövid interjú. Most is kiállt az emberek elé, s az ablakból ellenállásra buzdított.

– Mindenki beszéljen a szomszédaival, s holnap az egész várost hozzátok ki a főtérré! – javasolta.

*

BUKAREST, este 9 óra

A rendőrség újabb erőket csoportosított, megkezdődött az ellenállás felszámolása. Könnygázlővedékek zúdultak a tömegre, majd tankok és páncélosok támogatásával elindult a roham. A nehéz járművek bontották a barikádokat, a túloldalaról Molotov-koktélok repültek, majd jöttek a pajzsos osztagok, amelyek ezúttal több sorban vonultak fel immár géppisztolyokat is használva a terep megtisztítására. Ahol nem voltak barikádok, gyorsan felszámolták az ellenállást, csak az Egyetem és a Continental szálló előtti jól felépített, autóbuszokat, hatalmas teherkocsikat és TIR kocsikat is magába foglaló barikáderőddel nem bírtak sokáig, bár gyújtólővedékkel felgyújtották, s így hatalmas fáklaként lángolt a főváros központjában...

*

Ion Toman felemelte a telefont.

– Halló, itt ismét Rotariu ezredes!

– Nos, mi a helyzet?

– Követelik, hogy nyomtassák ki a kiáltványukat!

– Mondja meg, hogy nem lehet! Még nem legálisak!

– Igen... Azt mondják, majd azok lesznek!

– Ha azok lesznek, majd kinyomtathatják, amit akarnak! Most azonban, ha megtámadják a nyomdát, kénytelenek leszünk fegyvert használni! Ezt mondja meg!

– Értem... Azt mondják, ha nem engedjük, hogy kinyomtassák az ő röplapjukat, akkor ne nyomtassuk ki a hivatalos álláspontot se, Nicolae Ceaușescu elvtárs beszédét!

– Rendben van. Ígérje meg. Csak vonuljanak el. Ne legyen újabb mészárlás!

– Igen... Azt mondják, hogy elmennek, ha kiengedjük azt a hét nyomdászt is, akik előkészítették az

ólmot!

– Adják oda őket!

– Értettem, Toman elvtárs! Még hívom!

*

Kégler Bandi látta, ahogy macskatalpon ismét besurrannak a kommandósok.

– Falhoz! Falhoz! Senki sem mozdul, mert lövünk!

Bejött a tiszti is.

– Emberek! Nem szeretném, ha félreértésekre kerülne sor. De az embereim nagyon fáradtak már és idegesek. Ezért kérem Önöket, hogy ne kérdezzenek, ne akadékoskodjanak, hanem hajtsák végre pontosan a kapott parancsokat! Most pedig a nyomdászok állítsák le a gépeket. Minden gépet. Aztán libasorban tarkóra tett kézzel kifelé! Az újságírók előre!

Pálffy, a német újság főszerkesztő-helyettese elindult felfelé a lépcsőn.

– Állj, állj vagy lövök!

Pálffy úgy dermedt meg egyik lábával az egyik lépcsőn, a másikkal a levegőben.

– Hová megy? – üvöltötte a tiszti. – Nem megmondtam, hogy pontosan hajtsák végre az utasításaimat?

– De a... kabátom! – nyögte ki a nagy melák olyan kisfiús hangon, hogy más körülmények között az egész nyomda eldőlt volna a röhögéstől. Most azonban senki nem volt kacagós hangulatban. Mindenki ugyanarra gondolt. „Kivisznek, aztán bumm egyet a fejünkbe!”

– Utána mész és ellenőrzöd! – mondta a tiszti. – Van még másnak is holmija ott fenn a hídon?

Két kéz emelkedett magasba.

– Ezeket is ellenőrizd! – parancsolta a tiszti. – Most pedig libasorban, tarkóra tett kézzel kifelé.

Az újságírók elindultak. Egy katona haladt a menet élén.

A homályosan pislogó körték olyanná tették azt a szedőszekrényekkel teli betonfolyosót, mint valami veszthelyi alagutat. A súlyos targoncáktól barázdásra koptatott betonpadlón botlott a láb.

Amikor az udvar felé kanyarodtak és megjelentek a bejáratra nyíló előcsarnok fénykörében, kitört a tömeg vulkánja:

– LI-BER-TA-TE! SZA-BAD-SÁ-GOT!

Sohasem voltak ilyen kedvesek ezek a szavak.

Tíz perc múlva a nyomdászok is követték az újságírókat.

A nyomdában kialudtak a fények.

A tömeg diadalmasan tért vissza az Operához.

*

BUKAREST, este 10 óra

Săndulescu tábornok elégedetten csettintett. Sikeres nap volt. Kihúzta a fejét a hurokból, s alaposan átbeszélte mindent Ardeleanuval Temesvárról való elutazása előtt. Az ország lángban állt, legalábbis egész Bánság, Erdély és Bukarest. Erdélyben lőttek, Bukarestben lőttek, így aztán a katonaság bűne lassan általános lett, nem szorítkozott a Temesvárra küldött csoportra. Ez nagyon fon-

tos. S az is, hogy holnap Olténiában, Moldvában is eldőrdüljön néhány sortűz, hiszen akkor nem lesznek a katonaságon belül bűnösök és büntelenek, nem lehetnek makulátlan kis kivárák és kiugrók. Mert immár kétségtelen volt, hogy holnap az egész Ceașescu-diktatúra összeomlik. S akkor, ha túl kevés ember sározódott be, bizony a többség tálcán szolgáltatja be a fejüket az új hatalom asztalára. De ha mindenki lőtt, akkor immár közös érdek, hogy a katonaság egészét tisztára kell mosni. S ezt csak vérrel lehet, s áldozatokkal. Az új hatalom oltárára tett látványos véráldozatokkal. A katonaság az új hatalom őreként, nemzeti szimbólumként kell bevonuljon a történelembe. De azt, hogy sok harc legyen, lehetőleg minimális számú halottal, azt meg kell szervezni. Erre csak a DIE képes, a maga speciális diverziós osztagaival. De őket úgy vezényelni, hogy soha se lehessen megtudni, mi a manipuláció s mi a valós helyzet, bizony, az szellemi teljesítményt igényel. A nyomást ügyesen kell kifejteni a központokra, nyomdákra, tv-kre, hiszen ettől lesz a katonaság hiteles.

Az is világos, hogy a parancsokat Gușe kell kiadja, vagy Milea. Nem lesz hosszú egyezkedés, hiszen mindketten benne vannak nyakig. Ha nem lennének hajlandók az együttműködésre, akkor valamelyiket be is lehet áldozni.

De a kulcs mindehhez Ardeleanu kezében van. Ceașescu nem menekülhet. Nem hagyhatja el az országot a Flottilla 50-nel, mert akkor örök félelemben élhetünk, hiszen a nyugati bankokban felhalmozott vagyonából éveken át tudna fizetni bérgyilkosokat, tudna pénzelni terroristákat, sőt akár egész partizánmozgalmat is. Ezt a lehetőséget nem szabad megadni. El kell fogni itthon, a katonaság valamely légibázisán tartani, s ott kivégezni, gyorsan, mielőtt túl sokat beszélne. Ceașescu feje immár tökéletes tárgyalási alap az új hatalommal való kapcsolatfelvételre. Temesvár csak így tehető zárójelbe, így tehető meg nem történtté.

*

Radu Călan hálás mosollyal nézett Doru Bulzára.

– Köszönöm, amit értem tett! Ezt soha nem felejttem el!

– Csak aludjon nyugodtan, első titkár elvtárs. Mi őrizzük! És majd felköltjük, ha tovább kell menni!

– Muszáj továbbmenni?

– Muszáj. A szeku kezei messzire nyúlnak. Két óránál többet nem maradhatunk egy helyen. És biztonsági okokból ezentúl ne szólítsuk egymást családnevünkön vagy címünkön, hiszen ki tudja, hol van beépített lehallgató készülék. Szólítson egyszerűen Dorunak, én meg majd Radunak hívom!

– Rendben van... Doru!

– Jó éjt... Radu!

*

A nőt a térről hozták be. Ott fogták el a szülési fájdalmak.

A felcser pontosan 23:20-kor jelezte, hogy megszületett a gyermek. A színházi kelléktárból hozott lepedőbe csavarták és felmutatták a tömegnek: fiú!

Nagyobb üdvözlő nem fogadta az uralkodói bíborpalást várományosait sem.

– A neve pedig legyen VICTOR!

Azaz Győző.

Mint reményt adó hit a megújulásra.

23:22-kor a csillagászati naptár szerint megtörtént a téli napforduló.

*

BUKAREST, éjjel fél 12

Összeomlott a barikád, az emberek az Egyetem téri metrómegállóban kerestek menedéket. A hangosbeszélő bejelenti, hogy az utolsó két szerelvény következik, de semmi sem jön. Az emberek idegesen várakoztak. Aztán a lejárók két oldalán megjelentek a verőlegények, pajzzsal, hatalmas botokkal, s felsorakoztak a lépcső két oldalán. Egy ezredes jött le, meg egy civil, s mindenkit felszólítottak, hogy hagyja el az állomást, mert ma már nem jön több szerelvény.

Egy fiatal házaspár indult el elsőként. A lépcső közepéig értek, amikor ütni kezdték őket. De nem volt megállás, mert jöttek mögöttük az emberek. Aki nem tudta eléggé szaporázni, ott verték agyon. A többi fent következett. Mint a cári hadsereg vesszőfutásaihoz, olyan sorok voltak előkészítve. Ki bottal, ki puskatussal, ki pedig katonai ásóval ütött. A végén teherautókra rakták az összevert embereket, s irány a zsilavai gyűjtőfogház...

8. NAP

Péntek, december 22.

Nagy Mihály igyekezett kényelmesen elhelyezkedni a borszéken, s olyan testhelyzetet felvenni, hogy minimális erőfeszítéssel ellenőrizhesse az emeleti előcsarnokba mindkét irányból feljövőket, úgy, ahogy azt most Oprea meghagyta, miután Curuțiu elvonult az egyik páholyba néhány ledér madonnával, kiknek nem sok biztatás kellett, hogy az unatkozó hős őrség főnökével – milyen nemes csengése van e szónak: „főnök!” – lefeküdjenek. Főként akkor, ha ez a főnök láthatóan fiatal és nem bírja türtőztetni fütykösét a forradalmi önmegtartóztatás napjai után. Most már lassan beindult itt az ipar és az Opera, vagy ha úgy tetszik, a Nemzeti Színház – hiszen mindkét együttes ugyanazt az épületet, ugyanazt a színpadot használta, sőt ugyanitt dolgozott a balettegyüttes is – lassan ipari komplexummá nőtte ki magát. Forradalmi kombináttá. S egy ilyen kombinát nem nélkülözhetette a kombinét sem. Hiszen a srácok géppisztollyal a kezükben hamarosan mozgósították a téren levő hotelek és éttermek „elvtársak számára” dugdosott spéci tartalékait, így aztán volt itt minden jó, mi szem-szájnak ingere, hogy hiányozhatott volna e feldobásból a nő?

Ez a helyzet immár tetszett neki. Nem úgy, mint az, amikor Marcu felszólítására része lett a megyeházi küldöttségnek. Marcu be volt rúgva, őt viszont kizárólag nyugtalan vére hajtotta. Marcu nem tudta, hogy mit vállal, a részeket kötözködő agresszivitása vitte, amíg vitte, aztán kipurcant, magába roskadt, ronggyá vált. Ő azonban tudta, hogy mit cselekszik, ezért aztán félt. Nagyon félt. Annyira, mint amikor először került összeütközésbe a szekuritátéval még Marosvásárhelyen. Líceumi tanuló volt, írogatott, a Petőfi körbe járt, amelynek elnöke Kovács György volt. Elkövetett egy verset, amelyet büszkén mutogatott megbízható barátainak. Ezekről aztán kiderült, hogy mégsem voltak olyan megbízhatóak, amikor behurcolták a szekuritátéra és a kihallgató tiszt az orra alá dugta lázító versikéje másolatát. „Ez mi?” – ordította a tiszt. „Vonatok sorai viszik a gabonát – Oroszhon fej minket, mint fejős marhát!” 1962-t írtak akkor. A pofonok és csizmás rugdosások után az iskolából is kirúgták. Csak később érettségizhetett le Besztercén. A dossziéja azonban követte, mint hosszú nyúlt árnyék az egyetemre és minden munkahelyre. És a vége mindig az volt, hogy neki kellett futnia. Mert ellenség volt a szülőföldjén. Ezért aztán hét éve elhatározta, hogy nem szolgálja többet ezt a rendszert. Még egy szalmaszálat sem tesz keresztbe az ország építéséért, hiszen minden kő, amit segítségével felraknak, csak egy börtön falát erősíti. A munkaerejét nem fogja többé kiárusítani, dolgozni nem fog, csak lopni, csalni, pénzt keresni – minden erejével aláaknázni ezt a rendszert. Segíti az alvilág kiépítését, segíti minden rondaság és ocsmányság terjedését, segíti a nők elkurvulását, segíti a férfiak bűnözővé züllését. Mert minél rohadtabb ez az ország, annál elégedettebb a lelke. „Az ellenségtől elfogadom a kenyeret, mert éhes vagyok – tanította –, de ha alkalmam nyílik rá, a hátába döföm a kést.”

Hírnök jött letről. Levéllel a kezében.

– Állj!

Nagy Mihály elébe ment.

– Mi van?

- Levél Furtună úrnak!
- Ki hozta?
- Egy katonatiszt. Rögtön választ vár. A levélről csak annyit mondhat, hogy sorsdöntő.
- Várj itt!

Nagy Mihály megfogta a borítékot és a fény felé tartotta. Egy rövid levél volt benne, így látta valamelyest a szöveget.

Ceaușescunak befellegzett... A Szent Családot falhoz kell állítani... A katonaság átáll... olvasta ki a gépírásos szöveg kezdetét és végét, a többit elfedte a hajtogatás. Csak az aláírást sikerült még kisilabizálni. „Milea tábornok”.

Rohanvást ment a központi páholyba, ahol Furtună ütötte fel főhadiszállását.

– Furtună úr! – rázta meg a bóbiskoló főnököt. – Nagyon fontos levél! Nagyon sürgős!

– Itt minden sürgős! – nyűgösködött Furtună. – Minden szarért engem nyaggattok! Nincs más tag a büroban?

De azért morogva is felnyitotta a levelet. Beleolvasott, aztán dörzsölni kezdte a szemét. Újra belekezdett a levél olvasásába, majd kiugrott a folyosóra, ahol erősebb volt a fény. Arca kigyúlt, szeme kitágult és olyan fülíg mosoly virágzott ki a száján, amilyent csak ama első beszédénél láthatott a külső szemlélő.

Furtună az órájára nézett.

– Miért nem költöttetek fel hamarabb?

– Én? Rögtön... – próbált védekezni Nagy.

De Furtună már nem figyelt rá. A levelet gondosan visszatette a borítékba, és egy mappába süllyesztette.

– Én most elmegyek. Míg nem vagyok itt, a büro határoz mindenben.

– Értettem.

– De, ha nem nagyon fontos ügy, senkinek sem szabad tudnia, hogy nem vagyok itt. Ez katonai titok. Értette?

– Értettem.

Furtună még egyszer megnézte az óráját és kettesével véve a lépcsőket, szinte futva indult lefelé.

*

Az A–27-es ügynök felemelte a videokamerát és lenyomta a talkie-walkie hívógombját.

– Látom! Jönnék! Felkészülni!

A központi park bokrai közül előnyúlt az irányított mikrofon orra, s a vasúti pályatestet szegélyező cserjésből is kidugták érzékeny csápjaikat a Philips cég tökéletes műfülei, hogy hármas erőfeszítésükkel a találkozó legkisebb részleteit is felvegyék.

Florin Furtună hóna alatt a táskát szorongatva meg-megállva közeledett. Látszott, hogy rettentően fél egyedül a sötétben itt, a Republicii úton a felvonulási dísztribün környékén. A színhely berendezői azonban gondoskodtak arról, hogy itt égjenek a nagy ostoronyeles lámpák, így aztán látszólag belátható volt a terep. Ember sehol sem látszott. Kivéve azt az őrnagyot, aki a vasúti viadukt irányából jött, felemelt kézzel jelezve, hogy nincs nála fegyver.

Innen fentről az A–27-es ügynök megfigyelőállásából minden tökéletesen látható. Hiszen ezt a

fura, körkörös kilátású magaslest még azokban az években emelték, amikor a rendszer látványos felvonulásokkal ünnepelt. Amikor még volt mersze ünnepelni, egy helyre terelni húsz-harmincezer embert. Ebből a toronyból dolgoztak akkor a Sahia híradóstúdió operatőrei, meg az RTV helyi tudósítói, a helyi rádió bemondói. Most pedig kitűnő helyet biztosított a tökéletes videofelvétel elkészítéséhez. Igaz, a hangot külön kell felvenni, biztonsági okokból, de mit számít ez? Az Elvtárs extra minőségű anyagot kap az Árulásról.

Ez a fontos.

*

- Radu, ébredj!
 - Ki az? Ki az?
 - Én, a Doru!
 - Milyen Doru?
 - Hát az a Doru.
 - Áh, maga a fő...
 - Ki ne mondja... Ki ne mondd, Radukám...
 - Álmos vagyok, mi történt?
 - Tovább kell mennünk... Tudod, Radu, a biztonság így kívánja...
 - A biztonság?
 - Igen. Hogy ne szimatolják meg a nyomodat...
 - De kik? Hiszen én vagyok a...
 - Ki ne mondd! Ki ne mondd... Itt ki ne mondd... Inkább öltözz... Már mindent elrendeztünk!...
- Kétóránként más helyen leszel... Bottal üthetik a nyomodat...
- De az álmom is...
 - Hja, a konspiráció...

*

- Tábornok elvtársnak jelentem, az akció első részét sikerrel végrehajtottuk! Itt van a videó, a hangkazetta és az eredeti levél az ujjlenyomatokkal.
- Az akció második része?
- Hajnali ötkor.
- Késő.
- Előbb nem ment. Az emberünk mindent elkövetett egy korábbi határidő érdekében, de nem sikerült. A partnernek idő kell, míg lemásolja a dokumentumokat, s megírja ajánlatát.
- Öt óra. Nos, ha utána rögtön gyorsfutár megy a reptérre, a gép pedig startra kész – nem késő. Nyolckor ott lehet az 1. asztalán.

*

Az A–27-es ügynök felemelte a videokamerát, befogva Florin Furtunát a képbe. Oldalról indult, hogy látsszék az építészeti fakultás régi épülettömbje, majd mögötte a kalapgyár épülő csarnoka, s utána a találkozó színhelye. A katonatisztet úgy vette a képbe, hogy háttal álljon, ne lehessen azonosítani, csak a váll-lapjain a rangjelzést és a fegyvernemet. Ezek után az okiratokat kicserélő kezekre összepontosított. Gyönyörű felvételek ezzel a speciális transzfokátorral. A kézfogás. Remek. Puszi

nincs? Csak széles vigyor. Reménykedik az ipse. Mit sem sejt. Az a jó. Tiszt távozik. Kocsi. Katonai rendszámú ARO a viadukt alatt. Stop.

Na, öregem, tűnj el! Lekopni! Ne révedezz már annyit! Az idő szent! A kalapgyár mögül előjött már a hivatali Dacia. Kihúzott a kanyarba. Jelez. Persze, hogy jelez. Mindenki látja, de ez az ökör még mindig ott révedezik. Már látja magát a megígért miniszterelnöki bársonyszékben! Na, gyerünk, tűnés, öregem, tűnés, mert mielőtt a neked megfelelő székbe ültetnénk, kapsz egy felvezető ruhát. Ahol kiverjük a fehér műfogsorod a szádból! Na, végre! Elindult. De ne ilyen andalogva! Gyorsabban, gyorsabban!

Végre elhaladt a torony előtt. A kocsi behúzott a viadukt alá. Onnan sürget. Kockáztatni kell. Kilép az ajtón. Szerencse, hogy jól megolajozta előtte. Mögé áll és zseblámpájával jelt ad a hangfelvevőknek, hogy hozzák a kazettákat. Pisztolyára felteszi a hangtompítót. Ha kell, a túlvilágra küldi az ürgét. Hiszen ettől az akciótól mindannyiuk sorsa függ. Ezt nem cseszhetik el.

A parkból és a bokrok közül futnak az árnyak. De Furtună nem fordul hátra. Most már hiába is fordulna vissza, semmit sem látna.

Az A-27-es letörli homlokáról a verítéket. A pisztoly visszakerül a helyére. Most már indulhat ő is. A videokazetta az utolsó vörös pont. A megmentő parafaöv.

*

BUKAREST, hat óra előtt öt perc, a Mráz család lakása

Mráz Ferenc dörömbölésre ébredt. Hat óra előtt öt perc volt. Az ajtóhoz ment s kinézett a kukucskáló lyukon, de kint sötét volt. Kiszólt:

– Ki az?

Egy férfihang kintről:

– Mráz úr, tessék lejönni, mert eltört egy cső...

Ilyen gyakran történt, ezért teljesen gyanútlanul kinyitotta az ajtót:

– Várjon itt, míg felöltözöm, s veszem a szerszámokat.

Ebből semmi sem lett, mert az ajtón nyolc férfi ugrott be lövésre kész pisztollyal, hiába igyekezett a lábával visszaszorítani az ajtót, kirúgták, s üvöltöztek:

– Kezeket a tarkóra!

Ezzel már rohantak is az elsők a szobákba, felköltve feleségét, Szonját, az édesapját, Mráz Lászlót, valamint a másik család tagjait, Szilágyi Lászlót, s annak feleségét, Szilágyiné Mráz Júliát. Szilágyi László álomtól kótyagosan megkérdezte:

– Kik maguk? – Mire a szekus megrázta az orra előtt a revolverét, s reá vicsorított:

– Bozgorok, ez nem elég?

Az egész családot leültették az előszobai hosszú pamlagra, mindenkit gondosan igazoltattak, hogy milyen joron lakik itt, s van-e érvényes lakhatási engedélye e címre. Utána mindenki egy-egy szekus felügyelete mellett felöltözött, s elmehetett a WC-re, majd a 79 éves öreg Mráz kivételével mindenkit levittek a rabszállító Dacia kocsikba. Négyen fent maradtak, s gondos házkutatást tartottak. A kocsik hamarosan eltérő útvonalra léptek. Mráz Ferenc a szekuritátéra, a másik család a rendőrségre került.

Mráz Ferencet a legszigorúbb testi motozásnak vetették alá, meztelenül, még a végbelét is átvizsgálták, majd a zsilavai börtönbe vitték. Itt egy nagyobb csoporttal került egy cellába, ahol megtalálta a rokonait is.

– Azt hittük, hogy kivégeznek – mondta Szilágyi László és felesége.

– Mi is – bólongattak a cellában összezsúfolt románok. A legtöbb iszonyúan összeverve. Az egyik folyamatosan jajgatott, hogy szétverték a veséjét, a zúzott láb, kar, bedagadt arc még nagyon szerény hatásnak volt mondható. Az utcáról hozták be valamennyit. Volt, aki harcolt, s be is vallotta, volt, aki tartani próbálta magát ahhoz a legendához, hogy ő hazafelé ment, s véletlenül ragadták magukkal a rendőrök. Csak a Mráz család ütött el a többiektől. Csak értük ment szekus különítmény. De vajon mit akarhattak? Csak nem az a jelenet a Palota téren? Mráz Ferenc elhessegette magától a gondolatot. Ezek biztosra mentek. Lakásra. De vajon mit remélnek tőle? Hiszen ő csak egy közkatona.

*

Nagy Mihály hallja az üvöltözést. Furtună jön. Automatikusan az órájára néz. 6:00.

– Mi ez a szar? Mi ez? Hát itt már mindenki főnök? Mit motozgatnak? Nem látják, ki vagyok?

– Oprea parancsa!

– Oprea parancsa! Ki ez az Oprea? Ő itt a főnök, vagy én?

– Ő felel a biztonságért! Ő a főnök!

Nagy Mihály a korlátig megy. Szeretné látni most Furtună arcát.

– Itt mindenki a főnököt játssza! Alighogy kiteszem a lábam, itt mindenki máris főnök, de majd én megtanítalak benneteket, hogy ki a főnök, majd meglátjátok ti hamarosan, hogy ki a főnök...

A toporgásból Nagy arra következtet, hogy ez a motozás sem maradt ki. Ezek is keményen végigcsinálták. Oda se figyelnek Furtună hisztériás kitörésére.

– Én a lelkeket teszem ki értetek, az életem kockáztatom, és íme, mit csinálnak velem a saját beosztottaim...

– Mi nem vagyunk a maga beosztottai, Furtună úr...

– Hát akkor kinek a beosztottai?

– Mi a forradalom önkéntesei vagyunk... Jó lesz, ha ezt nem felejtí el. És maga számadással tartozik minden tétével!... Minket nem fog zsarolni!... Na ki vele, hol járt az éjszaka?

Nagy Mihály kihajol a korláton. Ez Sorin Oprea hangja.

– Nincs joga... Senkinek sincs joga... – sikoltozik hisztérikusan Furtună.

– De jogom van tudni. És itt mindenkinek joga van kérdéseket feltenni. Mert nem azért küzdöttünk, hogy megszabadulva egy diktátortól egy másik diktátort vegyünk a nyakunkba, akinek nem lehet kérdéseket feltenni, akit nem lehet felelősségre vonni!

– Tiltakozom!

– Azt lehet. De feleljen a kérdésekre! Mit keresett a Timișoara szállóban?

– Én?

– Igen, maga. A fiúk látták.

– Ott aludtam.

– 3-tól 6-ig?

– Igen. Nem szabad?

– Hazudik! A szálló melletti szűrő tagjai azt mondták, hogy Ön a Republicii út felé távozott! Ehhez mit szól?

– Na persze, ott is voltam, de magának ehhez mi köze?

– Hát az a levél?

– Milyen levél?

– Amit a katonatiszt hozott!

– Milyen katonatiszt?

– Az, akit nem engedtek fel!

– Nem láttam semmilyen katonatisztet!

– Hát persze, hogy nem látta, ha egyszer nem engedték fel! De a levelet azt csak látta!

– A levelet?

– A levelet!

– Igen. Kaptam egy levelet.

– És mi van benne?

– Semmi köze hozzá!

– Hogyhogy? Csak nem szerelmeslevél? Furcsa kis partnerei vannak, nem gondolja?

– Kikérem magamnak!

– Akkor válaszoljon a kérdésre: mi volt a levélben?

– Hát... egy információ...

– Milyen információ?

– Hogy Bukarestből újabb vonatokat küldtek Temesvár felé. Hogy nagy a veszély, hogy az éjjel lerohannak. Ezt voltam kint ellenőrizni a bukaresti vasútvonal előtt. Ha olyan kíváncsi. Mégpedig kétszer, fél egy és egy óra között, aztán meg később. És mert fáradt voltam és szeretek ágyban aludni és nem fotelben, megkértem a szálló recepciósát, hogy nyisson ki egy szobát, hogy egy pár órát rendesen alhassak. Kielégítő a magyarázat?

Oprea hallgatott. Nagy Mihály fejében azonban gyanú vert tanyát. „Hogy is van? Milea vonatokról tudósította Furtunát? Nem valami átállásról volt ott szó? Itt valaki hamis lapokkal játszik!”

– Eresszétek el! – mondotta Oprea.

– Jöjjön fel velem! – hallotta Furtună hangját Nagy Mihály.

Az üres, csupa márvány lépcsőház nagyszerűen vezette a hangot. Hátralépett a korláttól és lassan visszahúzódott a helyére. Beült a fotelbe és úgy tett, mintha szunyókálna. Sajnos innen már nem hallatszottak egyáltalán a lépcsőn felfele jövők szavai.

– ... kap helyet... – csípett el egy foszlányt Furtună hangjából.

– Nem... – volt Oprea tömör válasza.

– ... perspektíva... – jött egy szó.

Felült, megpróbált a megfelelő helyzetbe helyezkedni, de a fegyver zavarta. Arrébb tette, de ebben a pillanatban a szemben lévő tükörben pillantása találkozott Furtună tekintetével, mielőtt visszacsukhatta volna alvást színlelve. Megjátszott egy ásitást, de Furtună nem vette le róla a tekintetét.

– Hol a bizottság? – dördült rá Furtună. – És mi ez a rendetlenség?

- Egy páran a balkonon vannak, a többiek szunyókálnak a páholyokban!
- Szunyókálnak? Miért nem a feladatok megoldásával törődnek?
- Hát az emberek rászorulnak egy kis pihenésre is – kottyantotta el magát Nagy Mihály.
- Hát a rövidhullámú rádióadót ki fogja megszerezni? Talán én? Na, tegye le a nyakából azt a bőrlyuggatót és csipkedje magát. Akár a föld alól is szerezzen egy rádióadót, hogy közvetlen kapcsolatba kerülhessünk a nagyvilággal! Na, mire vár? Induljon!

Nagy Mihály megértette, hogy kirúgták. Furtună fél tőle. Félt, hogy valami olyat tud, ami nem tartozik rá.

*

Z. felébredt. Felébredt az első végigaludt éjszaka után. Sokat aludt. Majdnem annyit, amennyit otthon, hiszen az őt már időközben betette a reggelijét is.

Kint derengett. A nap még nem kelt fel, de már elég fény volt ahhoz, hogy az ágyára felállva kitekintsen a város felé. Ebből a cellából olyan volt a kép, mint amilyent Paul Verlaine láthatott a brüsszeli Petits-Carmes börtönében 1873-ban, amikor azt a csodálatos kis remekét írta:

Az ég a tetők felett
Mélykék, nyugodt!
Egy fa a tetők felett,
Ág ring, suhog!
A harang az égben, amit látok,
Édesen kong.
Egy madár a fán, amit látok,
Panaszt sikong.
Uram, uram, az élet ott van,
egyszerűen!
Zsibongó zaja jő onnan,
Onnan üzen.
Mit tettél magaddal, hogy ím
Sírva zokog,
Mondd, mivé tetted ím
Ifjúkorod?

Ott volt az ég „a tetők felett”, már kék volt, nyugodt, és a fa is, egy nyárfá, épp úgy, mint Verlaine udvarán, ringatta „sa palme”, ami lehet pálma levele, amit a költő számára nyújt át, de lehet egyszerűen tenyeres-ujjas szerkezetű ága is. A harang is hallatszott, csendesen szólt, nyilván a Dóm tér felől hozta a szél, s az alsó faágon ím, ott volt a feketerigó is panaszos énekével.

Rezső! – ugrott be hirtelen Z.-nek az emlék. Rezső és Icuka.

Ez még akkor kezdődött, mielőtt először ment Budapestre. Egy napon beállított hozzá egy szemüveges, majdnem kopasz srác, hátán egy kis válltáska, és kijelentette, hogy Pestről jön. Kis Jánosnak hívják. Olvasta cikkeit a TETT-ben az UFO-król, s kíváncsi volt arra az emberre, aki a cikkeket írta. Telefonált a szerkesztőségbe, azok megadták a címét, és íme, itt van. Z.-t teljesen megdöbbsentette ez az életmódbeli szakadék, ami a vele egykorú fiatalembertől elválasztotta. Hogy csak

így, egy válltáskával felszerelve valaki elinduljon Pestről csak azért, hogy valakivel megismerkedjen és néhány órát kellemesen elbeszélgessen – ez valósággal felkavarta. Bár sokat olvasott azelőtt a nyugati életforma különböző aspektusairól, így szemtől szemben ez a lehetőség lenyűgözte. Évekig tartott ez a kapcsolat, míg egy szép napon a határőrök el nem kezdték Kis Jánost macerálni. Nemsokára kiderült, hogy azért, mert egy neves ellenzékivel egybecsengett a neve. Később már ez az indok sem kellett. Elég volt az, hogy ilyen vérlázító módon közlekedett. És nem csenccsel. Maximum négy doboz paradicsomlevet meg áfonyakonzervet vitt, amíg volt. Aztán a helyiérdekűvel kísért a határra és beült a hatalmas hátizsákos és kosaras kishatárforgalmiak közé. A vámósok többször agyba-főbe motozták, mivel nem tudták elképzelni, hogy valaki csak úgy, úri passzióból sétáljon. Pedig ez volt az igaz. Csakhogy az igazi úri passzió a dialógus volt, az információcsere. Az így realizált többlet felderítésére azonban alkalmatlanok voltak a vámőrség módszerei.

Amikor Z.-t kiengedték egy matematikai kongresszus alkalmával Budapestre – mivel Pietrosunak tolmácsra volt szüksége, meg sűgőre, ha valamelyik külföldi küldött váratlanul belekérdezne valamilyen részletbe a felolvasott dolgozattal kapcsolatban, hiszen azok olyan emberek, akik nem kímélik a címeket és a rangsort, s nem lehet a szekuritáté segítségével a maguk helyére kényszeríteni őket –, nos, akkor ismerkedett meg egy szabad délutánon, míg Pietrosu a követségen vett részt egy fogadáson és nem voltak nyelvi nehézségei, Kis János édesanyjával, Icukával. Na és a rigókkal. A rigók ott voltak Kis Jánosék Mártírok útjai lakásának udvarra nyíló falán, ott laktak a falakra felkapaszkodó vadszőlő indái között télen-nyáron, alkalmazkodva a Mártírok útja legendás ólomtartalmú levegőjéhez, alkalmazkodva az udvari élet rejtelmeihez, elsősorban a macskaveszélyhez. Icuka azt állította, hogy már ismeri a vezérrigó énekét. Rezső, így hívta a vezérrigót, aki immár a második generáció volt, mely itt élte le életét az udvar gallyai között, karnyújtásnyira tőle, volt az ő. Ő tudósította az udvar kövén morzsát szemelgető családot az életveszélyről. „Jön a Macs!” Mert jött az éhes macska. A szomszéd házban ugyanis egy idősebb néni a macskák fő pártfogója volt, hasonlóan a temesvári Scharf Erikához, és mivel a macskák etetése költségesebb mulatság, mint egy rigócsalád morzsával etetése, bizony bár az egész nyugdíját tejre költötte, az időnként 17-18-ra is felszaporodó macskakompanya kevesellte, amit kapott, s a szomszéd udvarokat cserkészte be utánpótlásért. A macskák szeretete itt ütközött meg a rigók iránti szeretettel. Nyáron Icuka nyitott ablaknál aludt, hogy hallja Rezsőke vészkiáltását – Jön a Macs! –, és ilyenkor Jánosnak fel kellett kelnie, akármennyi volt az idő, hogy botot és követ ragadva elkeresse a macsot, az erősebb, a nagyhatalom jogán beleavatkozva a természet rendjébe, meggátolva, hogy a ragadozó megszerezze zsákmányát, mivel ő éppen a gyöngébb énekes félhez kötődött. A rigók oldaláról nézve a dolgot, természetesen az ember igazságot tett: kiegyenlítette az erőviszonyokat, amelyekben a természet a rigók számára hátrányosan járt el. A macskák részéről viszont az ember, esetükben Kis János gonosztevő volt, aki megakadályozta a természeti rend érvényesülését. A macskabarát öregasszonynak valószínűleg ugyanez lett volna a véleménye. Csakhogy János, mint édesanyja, a rigók pártján állt, s így érzéketlen volt a macskajajra.

A börtönudvar feketerigói is igen otthonosan daloltak a nyárfán. Lehet, hogy itt is akadtak olyanok, akik az évek folyamán közeli kapcsolatba kerültek egymással. Hiszen a rab, a helyzet foglya abba az életdarabba kapaszkodik, amit lát. Ha már a városból csak a zsongás, a harangszó szivárog idáig az

élet jeleként, akkor az ember ahhoz kötődik, ami szabadon jár-kezel a rácsok és a falak mellett: egy madárhoz. Egy énekes madárhoz. Egy rigónak oly kevés kell. Néhány picinyke morzsa. És persze türelem. Csatolódás hozzá. Megérteni dalát és problémáit. Végtelen empátia.

Akkor, amikor először látta Icuka elképesztő ragaszkodását és viszonyát a rigókhoz, megdöbben. Hogyan lehet ilyen gondosan megfigyelni e madarak közti különbségeket? Hogyan lehet így megérteni a problémáikat? Réka mama volt az első, akinek szárnya törött s így telelt át, gondozással. Aztán jött az apu. Majd a fiókák. A küzdelem a túlélésért. Hiszen a pelyhes fiókák oly kiszolgáltatottak az indákon könnyedén felkúszó „Macs”-nak. Aki túléli, az örökre megtanulja az udvarlakó életmódban a nagy veszély felismerését. Rezső volt a családból a legokosabb. Rezső, mint fajtája sok tagja, bámulatos hangutánzó volt. Megtanulta a kávéfőző sípolását, a vízcsap sustorgását, sokszor rémületbe kergetve Icukát, hogy otffeledte a kávé, vagy nyitva maradt a csap. De legszebb mutatványa Icuka szerint az volt, amikor egy napon Rezső elkezdett ugatni, mint egy kiskutya. Ezt is a szomszédtól leste el. Akkor Z. kacagott azon, hogy Icuka milyen drasztikusan megszidta Rezsőt: ilyet nem csinál egy kis madár, most azonban inkább arra sarkallta volna, hogy Rezsőnek ezt a képességét kellett volna továbbfejleszteni. Rezsőt meg kellett volna tanítani úgy ugatni, mint a macskahajkurászó agarak és kóbor kutyák. Hogy egyedül tudjon védekezni a macskák ellen. Sajnos, ez az ötlet most már reá maradt. Ha megadatik neki, hogy a következő éveit egy börtönben tölthesse, és nem fogják kinyírni a szekusok. Akik kevésbé megértőek, mint a főmanipulátor. Igen, elképzelte, el tudta képzelni, hogy amennyiben a főmanipulátor tovább fog dolgozni, függetlenül attól, hogy ki van a hatalmon, akkor ő roppant módon élvezné a vele való szellemi párbajt, csak hogy nem kívánta ennek a hatalmi játéknak szentelni legszebb éveit. És amennyiben kiáll a játékból, nyilván a főmanipulátor számára is elveszíti érdekességét, és akkor odakerül azok kezére, akik kevésbé fogékonyak a finomságok iránt, s csak egyet ismernek: a jó ellenség a halott ellenség. Jobbik esetben: a börtön. Hiszen okot találni arra, hogy az embert rács mögé dugják – könnyű. A hamis tanúkat oly könnyű beszerezni. S akkor mi marad a létből: „Az ég”, „egy fa”, „a harang” és „egy madár”, ahogy a költő mondja. Na és persze a megválaszolhatatlan kérdés: „Mondd, mivé titted ím ifjúkorod?”

*

Az elnöki telefon, a máskor oly harsány elnöki telefon, betegen nyafogott.

Ion Toman felemelte a kagylót.

– Toman!

Az Elvtárs hangja fátyolos volt. Úgy látszik, rosszul aludt a KB épületében kialakított hálóban.

– Mi a helyzet?

– Elnök elvtárs, a helyzet változatlan.

– Nem lehet semmit tenni?

– Itt már semmit. – Nem merte az elnök tudomására hozni, hogy a Solventult nem lehet többé fedőakciónak használni a tömegmészárláshoz, mert a robbanó vegyszereket a Begába engedték az ő beleegyezésével. Ezért csak finoman célzott a hármas megoldás lehetetlenségére. – Megsemmisíteni őket lehet, de vállalva egy ilyen akció minden felelősségét. Mást semmit.

Ceaușescu fújtatva lélegzett. Valószínűleg mérlegelte, hogy további politikai karrierjét milyen módon befolyásolná, ha most parancsot adna az egyes, kettes vagy hármas megoldás végrehajtására.

– Azt hiszem, ki kell adnom az egész országra vonatkozóan a rendkívüli állapot bevezetéséről szóló határozatot.

– Értem – mondta elfúló hangon Toman. „Nem merte felvállalni a végső megoldás felelősségét. Ez a vég.”

– Talán ez megállítja a folyamatot.

„Tegnap, talán”, mondta magában Toman. „Ma azonban késő.”

– Ha van valami, szólj be.

– Beszóllok.

Letette a kagylót. Finoman, mint valami törekeny tárgyat. Vagy egy beteget. Egy haldoklót. Mert ez már haldoklás volt. Az agónia kezdete.

*

Viorel Oancea őrnagy ott állt az Opera erkélyén. Családját biztonságba helyezte és most ott állt a nagy ugrás küszöbén, egyedül, mint a születő gyermek. Szemben vele a bizonytalanság, amit életnek neveznek. Mögötte egy másféle lét érlelő, védő sötétje. Előtte a fény lehetősége. Az a százezer ember, aki az ő szavától várja a megváltást. Az ő szavában keresi a bizonyosságot. Pedig, ha tudnák, hogy mily bizonytalan még az ő sorsa is. Mily kevés az a valódi hatalom, amellyel rendelkezik, mint mérnök őrnagy egy javítással foglalkozó műszaki kisegítő alakulatnál. Az embereknek azonban szükségük van egy felső bizonyosságra. Őket nem érdeklik annak félelmei, annak gyötrelmei. Ők egyet kívánnak: hitet abban, hogy vágyaiknak van fedezete. És ezt a hitet ő táplálhatja. Ha kell, az élete árán.

Ştefan Ivan befejezte a bevezető szavakat a hős katonaságról, a nép katonaságáról és átadta a szót.

– Viorel Oancea őrnagy vagyok a lippai úti műszaki alakulattól. Azért jöttem, hogy biztosítsam Önöket, a katonaság nem fog a népbe lőni. És ha más alakulatokat vezényelnének ki a tömeg ellen, a mi egységünk elhatározta, hogy fegyverrel siet a tüntetők megsegítésére. Ennyit akartam mondani!

A tömeg valósággal felrobbant. Százezer torokból zúgott:

– A HAD-SE-REG VE-LÜNK! A HAD-SE-REG VE-LÜNK!

Fenséges szózat.

Ezért érdemes szembenézni a kivégzőosztag rémével is.

Mert valós ez a rém.

*

– Halló, Macri!

– Igen.

– Az „Egyes” megkapta a csomagot.

– Kitűnő. Legyetek nyugodtak. Nemsokára felszolgálják a reggelit és benyújtják a számlát.

– Hál’ istennek. Jó falatozást!

*

ARAD, Bánság, 8 óra

Megjelentek az új táblák: „TÖKÉS – Doinea Cornea”, „SZABADSÁG – SVOBODA –

LIBERTATE – FREIHEIT”. Egy cigánycsalád egy sintérkocsit szerzett, amibe a kóbor kutyákat fogdosták össze a külvárosban. A rácsos kocsiba Nicolae és Elena Ceaușescu fényképeit helyezték el. Amint végigvonszolták a városon, a főter felé ujjongó emberek csapata csatlakozott hozzájuk.

*

BRASSÓ, Erdély, 8 óra

Az éjjel megritkult tömeg ismét erőre kapott, s szorosan megtöltötte a főteret. Az első sorok a harckocsikon bóbiskoló katonákig értek, de senki sem tett ellenséges gesztusokat. Az emberek jelszavakat kiáltottak, a katonák álmatlanságtól vörös szemekkel hunyorogva szunyókáltak.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, 8 óra

A Tudor negyedből tömör tömegekben zúdult le a munkásság. A menet élén nagy fekete táblán, fehér betűkkel: TIMIȘOARA, azaz Temesvár. Ezt vitték magasba emelve, némán, s a katonai kordon visszahátrált előlük egészen a Városháza épületéig.

*

NAGYSZEBEN, Erdély, 8 óra

A hatalmas tömeg körülfolyta a Városközpontot, a kaszárnyát, a belügy épületét. Folytatódott a tüntetés az utcán, ott bent némaság.

*

KOLOZSVÁR, Erdély, 8 óra

A főter felé páncélozott járművek indulnak, de a gyárnegyedekből végre kijönnek a munkások, s menetoszlopaik hatalmas folyókként kígyóznak a dombokról a Szamos völgyében fekvő központ felé.

*

BUKAREST, 8 óra

A gyárnegyedek menetoszlopokba szerveződnek, s elindulnak a központ felé. Élükön az előző napon vezérekké emelkedett fiatalok, akik átestek már a tűzkeresztségen. Minden gépkocsi és villamosmegálló újabb gyűjtőhely. A járművek leállnak s az utasok mámorosan csatlakoznak a tüntetőkhez. MOST VAGY SOHA.

*

Nagy Mihály fűjtatva cipelte be Virág Józsiával a rövidhullámú rádióadót Sorin Oprea kuckójába.

– Hoztam egy rádióadót. Most aztán közvetlenül léphetünk kapcsolatba a nagyvilággal.

Oprea körüljárta a ládát, a kábelekkel, a gombokkal.

– De ki fogja ezt kezelni? Ez nem olyan, mint egy rendes rádió!

– Majd Virág úr! Ő szakértő. Felállítja és kezelni is fogja. Én megyek is fel jelenteni.

- Furtunának?
- Neki.
- Fölösleges. Most már én is a vezetőségben vagyok.
- Nem baj. De én tőle kaptam a feladatot.
- Menj, ha annyira akarsz neki nyalni.
- Nem neki, csak éppen tudatni akarom.

Oprea becsukta a kapusfülke ajtaját és elbocsátotta Nagyot.

Nagy vállat vont, aztán elindult felfelé.

*

Ilie Sîrbu ott állt papi ornátusban, a szent rítusra beöltözve. Mellette Vasile Sechereș, kultuszinspektor. Nem akadályozta meg senki idejövetelüket, mivel feljebbvalóik elfutottak, mintha nem is tartózkodtak volna ebben a városban. Nyilván a szekun kerestek menedéket, melynek amúgy is félállású alkalmazottai voltak. És most itt álltak a félelem kapujában, hiszen tudták jól, mi vár rájuk, ha e mozgalom elbukik.

Ștefan Ivan e pillanatban jelentette be őket.

– Most pedig következik a metropolita őszentsége!

Százezer ember hullott térdre.

– AZ EGY-HÁZ IS VE-LÜNK! – zúgta extázisban a tömeg a régen várt és végül beteljesedett kívánságot.

Ilie Sîrbu megragadta a mikrofont és szégyellte magát. Szégyellte magát egyháza nevében, amelyet képviselt, szégyellte, hogy hazudnia kell egyháza nevében, mely még mindig této vázik, melyik oldalra álljon.

– Híveim! Keljetek fel a földről! Ne térdeljete k! Én nem vagyok a metropolita, hanem csak egyik képviselője, mivel ő külföldön tartózkodik. De ismerve őszentségét, tudom, hogy itt lenne a nyája élén, ahogy a Szentírás parancsolja!

– AZ EGY-HÁZ IS VE-LÜNK! – zúgta újra a tömeg.

– Híveim! Igen, az egyház velete k van. Mert hol lehetne a pásztor, ha nem az ő nyája közepén? Hiába zúdult ránk annyi csapás, és hiába ért minket annyi fenyegetés az utóbbi évtizedek alatt, hiába romboltak le annyi templomot, az egyházat nem lehet elszakítani a néptől, mert Istenben lehet a mi segedelmünk ily apokaliptikus időkben!

– AZ ISTEN IS VELÜNK! – zúgta a tömeg.

– Híveim! Követeljük együtt, hogy adják vissza a halottainkat, hogy az ősi rítus szerint temethessük el őket, úgy, ahogy azt Jézus Krisztus urunk óta a hagyomány megköveteli!

– HOL-TA-IN-KAT! HOL-TA-IN-KAT! – követelte a tömeg.

Ilie Sîrbu intett Vasile Sechereșnek, aki rákezdt a „Holtak feloldozásának imájá”-ra.

*

Nagy Mihály bejárta már az egész emeletet, még az erkélyre is kinézett, ahol két pap halotti misét tartott. Ott volt kint az egész vezetőség, kivéve Furtunát. Aki nem jutott ki, az ott volt hátul, az erkély mögött és együtt imádkozott a papokkal. Furtunát azonban mintha a föld nyelte volna el.

Hirtelen egy ötlete támadt. „Hátha lefeküdt?” Egy ilyen zaklatott éjszaka után, nem is lenne csoda.

Odament a központi páholyhoz, a főnök főhadiszállásához. Hallgatózott. Bentről elnyújtott szuszogás hallatszott.

Kinyitotta az ajtót.

A pillantása két hatalmas női combra esett. Fehérjük sütött a fotelek vörös bársonyán. Úgy álltak ott kitárva, mint éhes húsevő virágszirmok. A túsarkú cipős lábak a foteltámlákra kapcsolódtak, abba kapaszkodtak, hiszen a test valahol lent volt, eltűnt az ülőkére előrebukva. Itt fent nem volt más, csak a combok, meg a köztük sejthető szörkoszorús rózsza. Ezt azonban elfedte valami. Florin Furtună.

– Pardon! – mondta Nagy úr és becsukta az ajtót.

– Most pedig ereszkedjünk térdre, híveim! És mondjuk el együtt: Örökkévaló legyen az ő emlékü! – hallatszott az erkélyről a szertartásvezető pap hangja.

Az előcsarnokban levőkkel együtt Nagy Mihály is térdre ereszkedett.

A páholyajtó mögül kis kunkori sóhajocskák kezdtek szállongani. Úgy látszik, a kényes műveletet siker koronázta. Az ima hangjai jótékonyan elfedték az áruló nyögések zaját.

*

BUKAREST

Nicolae Ceaușescu szája széle remegett. De ez nem a félelem remegése volt, mint reggel. Ez ismét a harcra kész ember volt, aki rettegésben tartotta az egész vezetést. A kiszámíthatatlan, a maga módján mindig logikus, és a saját hatalma érdekében kíméletlen vezető, aki tudja, kit kell feláldozni saját sikere érdekében.

Nicolae Ceaușescu figyelmesen az asztalra lökte a levelet, melynek borítékján és levélpapírján a nyomelőhívók gondos munkája eredményeképpen ott voltak a hadügyminiszter ujjlenyomatai, vörössel bekarikázva és egy vékony áttetsző műanyag lappal védve az elmaszatólódás ellen.

– Mindig tudtam, hogy áruló van köztünk, de most már azt is tudom, hogy ki az – mondta Ceaușescu Iulian Vlad tábornoknak, aki Postelnicu oldalán alázatosan a háttérbe húzódott. – Ez a kígyó nagyon gyanús volt nekem már szombaton is, vasárnap pedig... igen, vasárnap nagy hibát követtem el, hogy nem váltottam le. Gușe tábornokot kellett volna kineveznem, vagy Tomant, igen, ez az áruló azonban mindig átvert. Tegnap is azzal, hogy a fegyveres fellépésre szavazott. De ha nincsenek ott a szekuritáté csapatok, a tömeg már kinyírt volna. Láttam a videofelvételeket. A katonái zömmel a tüntetők fölé lőttek, fraternizáltak velük. Már az este kilátszott a lóláb. De ezek a felvételek és ez a levél mindent megmagyaráz. Íme, miért merte Iliescu kidugni a fejét! Íme, kire számított! Láttam a küldönceit! És az a temesvári felvétel, az mestermunka. Hogyan sikerült ilyen gondosan felvenni?

– Van egy beépített emberünk a forradalmárok főhadiszállásán. Tőle tudtuk meg a találkozó helyét. A többi már csak szervezés és technika kérdése – szerénykedett Vlad.

– Kitűnő, kitűnő! Akkor ellentámadásba megyünk át! Küldjétek be Mileát! Az arcába akarom vágni bűnössége bizonyítékait! Kinyírom! Utána megvívunk Iliescuval és az ő „elvbarátaival”. Majd az ingadozókkal! A szekuritátés erőkkel megtisztítjuk a Palota teret, aztán akár megfelelő az idő, akár nem, leszámolunk Temesvárral. Délutánra visszaállítjuk a rendet az országban, ugye, Postelnicu!

– Igenis, Elnök elvtárs! – mondta Postelnicu és gratulált önmagának, hogy tegnap felemelte a kezét. Hiszen nyilvánvaló volt, hogy az Elvtárs kit értett az elvbarátok és az ingadozók alatt. Azokat, akik nem szavaztak vele tegnap. Dăscălescu, Gere és ez a hülye Iulian Vlad. Most kihúzta magát a csávából ezekkel a bizonyítékokkal Milea ellen, csakhogy a bizalmát eljátszotta. Az Elvtárs már döntött is. Macri kerül a helyére. Hiszen végül is ő küldte az anyagokat Temesvárról. Macri meg ő állították helyre az Elvtárs belügybe vetett bizalmát, amelyet az a hülye Vlad majdnem végképp lejáratott. Ha egy napot is késnek, holnap már a katonaság egy részlege a belügy. Egy ilyen idióta keljfeljancsi miatt.

Curticeanu kinyitotta az ajtót. Milea jött be. Vidáman, magabiztosan. Az Elvtárs hátat fordított neki, de elindította újra a videotekercset.

– ...Az ajánlatunk: a miniszterelnöki szék, abban a kormányban, amelyben Milea elvtárs lesz az elnök...

Milea arca elfehéredett.

Nicolae Ceaușescu most fordult hátra. Szeme és szája résnyire szűkült.

– Nos, Milea?

– E... Elnök... elvtárs... ez... ez rágalom! – nyögte ki Milea –, ha-ha-misítvány...

– Hát ez a levél? A saját ujjlenyomatoddal? Ezt is letagadod? A saját aláírásodat? A saját levélpapírodat?

Magasra emelte a bűnjelet az asztalán.

– Aljas áruló vagy! A helyemre törtél! Csakhogy elszámítottad magad! Azt hitted, hogy én egy vén hülye vagyok? Egy szenilis? A te szavaidat idézem! Ki vett meg? A CIA? A KGB? Vagy mindkettő?

Ceaușescu megnyomta az asztallap alatti titkos gombot.

Berontott a gárda készenléti kommandója.

– Elvezetni! A beismerő vallomását akarom egy fél órán belül az árulásáról és a bűntársairól!

*

BUKAREST, 9 óra

A Mráz családnál befejeződött a házkutatás. A szekus befejezte a jegyzőkönyvírását, s aláíratta az öreg Mrázzal. Elvittek bizonyítékként 2 csomag karbidot, egy maréknyi filmkockát, főként a temesvári filmből, s az öreg Mráz mintegy 400 oldalnyi gépelt önéletírását. Láthatóan igen elégedettek voltak a zsákmánnyal.

*

MAROSVÁSÁRHELY, 9 óra

Az ILEFOR és az Azomureș vegyi kombinát munkásai megálltak a Konzervgyár előtt. Egy öttagú küldöttség ment be a gyárba, s felkérte Király Károlyt, hogy álljon a tüntető menet élére, mivel egy ilyen általános, nagy megmozdulásnak szüksége van egy tapasztalt, hiteles vezetőre. Míg a bizottság beszélt, kintről a tömeg ütemes kiabálása hallatszott: „Király, gyere velünk! Király hai cu noi!” Király Károly átadta a gyár irányítását, és elindultak a főtér felé a mintegy 4 km hosszú úton. A tömeg

jelszót váltott: „Haideți cu noi, Király e cu noi!” „Gyertek velünk, Király velünk!”

Király Károly mosolyogva integetett, miközben agyában egy új programbeszédet fogalmazott.

*

Az elnöki telefonnak megjött a hangja.

– Toman!

– Fontos közlemény: Mileát agyonlőtték hazaárulásért! Az Elvtárs kéri, hogy intézkedjen e hír széleskörű terjesztése ügyében, hogy az árulókkal leszámolunk. Ezt személyesen közölje a tábornokokkal. Hívassa be oda, és ha gyanús jelet lát, rögtön tartóztassa le őket. Lehet, hogy az árulás szálai messzire vezetnek. Egy tiszt, akit nem azonosítottunk, Temesváron járt Milea levelével, s az ottani banditák vezetőjével vette fel a kapcsolatot. Gondoskodjon róla, hogy ez a közlemény megfelelő hangsúllyal sürgősen napvilágot lásson Temesvárott. Külön újságszámot akarunk. Tudják meg, hogy nem tűrjük az ingadozást, a legfelső régiókban sem. Mindenkinek a maga szintjén így kell eljárnia az árulókkal. Ez az Elvtárs utasítása Önnek.

– Értem, Curticeanu elvtárs.

*

Mikor a japán megjelent az Opera előcsarnokában, Nagy Mihálynak majdnem leesett az álla. De miután meglátta, hogy milyen ügyesen rántja elő a kis japán a tízdolláros bankókat, már mindent megértett. Hiszen megfelelő pénzkötegekkel nemhogy egy riporter, de egy egész tengerészgyalogos különítmény feljöhetett volna.

– Io cicerone! – karolt a japánba. – Informazione, esclusivo! Kinél van videocasete, kinél papírok, documenti originali! Ha, capisco de ferdeszemű? Gyere, gyere Zoli Pánczél, videorecording tutti aspecti! Na, mit szólsz gádzsó? Zoli, mutasd be a maestrónak, mid van? De ki ne felejtsd a részesedésemet!

A lépcső alján egy másik alak villogtatta vakuját.

– Bon Giorno tutti! Io Michel!... Bienvenuti!... Italiani? Ciao ragazzi!... Dollar eszty?... No, no lira! Nur für dollar, oder DM!

*

Doru Bulza és a Drapelul Roșu szerkesztőbizottsága, amelyet segítségként vett maga mellé, ott álltak az első titkári iroda előtt. A folyosókon feszült csend és kriptai némaság honolt. Az ajtóban géppisztolyos őr, terepszínű kommandós egyenruhában, fején acélsisakkal.

– Toman elvtárs hívatott, a Drapelul Roșu szerkesztőbizottsága vagyunk!

– Várjanak!

Bulza George Boieru felé fordult és jelentőségteljesen intett. Az jelezte, hogy érti. Valaki még fontosabb van bent. Cornel Popovici, Ion Stan, Ștefan Vartiade és Ionel Dancea fázósan húzták össze magukat, bár a fűtők most nem takarékoskodtak az üzemanyaggal, mint máskor.

Az ajtó hirtelen kivágódott és egy hatalmas tokás tábornok viharzott ki rajta pipacsvörösen, s csörtetett el dühödtt dúvadként, az ajtót sem zárva be maga után.

– Gușe! Gușe! – terjedt az információ Boieru irányából a kevésbé jól informáltak felé.

– Tábornok elvtársnak jelentem, itt a lap szerkesztőbizottsága! – jelentette az őr, jól hallhatóan, mivel az ajtót nem zárta be maga után, résnyire szabadon maradt.

– Csak a főszerkesztőt! A többi maradjon kint!

Ahogy a katona kijött, Bulza bement az első titkári irodába, amely évek óta titkos álma volt. Egyszer ott ülni a túloldalon. Csakhogy ehhez lépcsők kellettek. Újságíró múlt, aktivista múlt, jártasság a lap vezetésében, majd a propagandatitkári állás, melyet már-már elért ez évben.

Toman ott ült az asztal túloldalán és egyáltalán nem méltatta figyelemre az előtte álló személy várható perspektíváit.

– Tegnap nekem kellett megmentenem a helyzetet a nyomdában, mert Önöknél dül a fejetlenség. Mindenki azt teszi, amit a saját feje diktál. De ennek vége. A habozás és a halogatás számai igen magasból jönnek. De ennek most vége. Nemrég kaptam a jelentést, hogy kivégezték Vasile Milea tábornokot, aki elárulta az ország érdekeit és kapituláns magatartásával létrehozta a mostani zűrzavaros helyzetet. Ceaușescu elvtárs egyenes utasítása, hogy szigorúan lépünk fel a hasonló tünetek ellen, amelyek szerte az országban elharapóztak. Hamarosan beolvassa ezt a rádió, a tv külön adása, valamint megkapják a szöveget telexen. A tegnap elmaradt beszéddel, valamint az új közleményekkel kapcsolatos kommentárokkal kap két órát a lap előállítására.

– Ez lehetetlen, Toman elvtárs. Két óra alatt nem megy.

– Ha majd a kivégzőosztag elé állítjuk, majd látja, hogy megy.

Bulza barna arcából kifutott az élet.

– De – hebegte – ezt meg kell beszélnem a kollégákkal...

– Mit beszéljen a kollégákkal? Maga a vezető?

– Igen, csakhogy az a beszéd... izé...

– Mi van Ceaușescu elvtárs beszédével?

– Azt nem fogják kiszedni a nyomdászok...

– Hát ki parancsol ebben az országban? A nyomdászok?

– Sokan a szerkesztőségből sem értenek egyet a temesvári események értékelésével...

– Áhá! Vagy úgy? Hallja ezt a propagandatitkár elvtárs? Ilyen embereket gyűjtött oda maga propagandát csinálni?

Virgil Dolog, aki eddig meghúzódott a Toman mögött álló aktivisták körében, valami bocsánatkérésfélét nyüsztített...

– Nem hiszem, hogy Dolog elvtársnak meglenne az az autoritása, amelyet egy ilyen kérdés megkövetel – próbálta Bulza a neki kedvező döntés irányába elmozdítani a helyzetet.

– Hát az első titkár jó lesz? Elég súlya van?

Bulza bólintott.

– Călan elvtárs! Magára bízom az ügy lebonyolítását! Két órán belül lapot akarok látni! Így szól a parancs! Érti? Nem utasítás. Ez parancs!

Bulza kihátrált, alig várta, hogy kiérjen a teremből.

– Elhúzódhatunk egy helyre, hogy négy szemközt váltsunk néhány szót?

Călan bólintott.

Előre mentek a folyosón, egészen a lépcső sarkáig. Innen jól szemmel tarthatták, ha bárki is közeledne.

– Volt valami zrí a tegnapi eset miatt?

– Egyelőre semmi. Nem érdeklődött senki arról, hol jártam az éjszaka. Úgy látszik, mégiscsak nekem volt igazam, amikor reggel visszajöttem az irodámba. Tomanék nem vették komolyan a tömeg kiáltozását.

– De most, hogy Mileát kinyírták, lehet, hogy eszébe jut valakinek. Nem lenne jobb átjönni hozzánk?

– Ha úgy alakul a helyzet, úgy teszek. Oprescu jelzi, ha valami változás van.

– Bukarestben mi a helyzet?

– A tömeg betört a Palota térre és Ceaușescu leváltását követeli. Már csak a KB épületét tudja védeni a szekuritáté.

– Akkor hamarosan jön a vég. Ez esetben nem fogom megcsinálni a Toman által kért lapot. Ez öngyilkosság lenne. Inkább az Operához megyek és felajánlom szolgálataim a forradalomnak.

– Helyes. Tapogatózzál – tapogatózzon az ügyemben is. Vajon még ma is úgy gondolják, ahogy tegnap?

– Értettem. Ha pozitív a válasz?

– Felhívod Oprescut és átkéretsz a szerkesztőséghez, a lap előállítása ügyében!

– Úgy lesz!

– Szerencse fel!

– Szerencse fel!

*

BUKAREST, 10 óra

A menetoszlopok beértek a városközpontba. A Piața Romanánál kétfele oszlott a tömeg: az egyik folytatta útját a Köztársaság tér felé, a másik a Dorobanți sugárúton a tv felé indult.

*

Az elnöki telefon felvinnyogott.

– Toman!

– Én elmegyek.

A hang olyan beteg és fátyolos volt, hogy ha Toman nem tudta volna, hogy ki juthat csak e telefon közelébe, meg sem ismerte volna. Hol volt ebben a hangban az ismert magabiztosság? Ez egy haldokló hangja volt.

– Ha lesz lehetőségem, hogy még beszéljek, majd adok utasítást. Addig tarts ki.

A telefon elnémult. Toman az órájára néz: 10:45.

Ez lenne a vég?

Most már bánja, hogy engedett Curticeanu nyomásának. De Milea kivégzésének híre megbénította, pánikba sodorta. A halál, a mindig lehetséges halál veszélye adott volt. De ne méltatlan halált! Ettől félt, ettől menekült. És most? Vajon van-e még esélye a méltó halálra?

*

Ioan Savi, Doru Bulza és George Boieru a megyeház felé közeledtek. Radu Călan már ott állt a kapu előtt. Kinyújtotta Savi felé a kezét.

- Levágtad a szakállad?
- Muszáj volt!
- Igen. Sok muszáj volt az elmúlt napok alatt.
- De most dönthet. Velünk jön?
- Az Operához?
- Igen.
- De vajon akarnak-e az emberek?
- Biztos. Tegnap a nevét kiabálták!
- Hallottam.
- Emlékszik, mit mondtam a második esélyről?
- Emlékszem. Hogyne emlékeznék rá.
- Az első esélyt vasárnap elszalasztotta!
- Nem volt más választásom. Akkor nem volt még érett az országos helyzet.
- De most vállalja?
- Vállalom. Bár nagyon aggódom a családom sorsa miatt. Nem tudom, mi a helyzet Ialomița megyében.

– Nos, akkor induljunk vissza rögtön. Az embereknek szükségük van Önre. Egy olyan vezetőre, aki nem csupán papol, de el is tud intézni valamit. Tudja, rengeteg ötletem van. Az emberek fél fizetéseket kaptak. Fel kéne oldani a bankban a zárolásokat és mindenkinek teljes fizetést biztosítani még holnap. Hogy legyen miből bevásárolnia karácsonyra. És igen, a Kandiát meg kéne győzni, hogy csináljanak szaloncukrot, tudja, ez nagyon fontos lenne...

*

KOLOZSVÁR, Erdély, 11 óra

Doinea Cornea beszél a főtéren. A román ellenállás jelképévé vált franciatanár nő a zsarnoksággal szembeni összefogás szükségéről beszél. A nyomor és a nélkülözések nem egymás ellen kell fordítsák az emberek különböző csoportjait, hanem valamennyiüknek a közös ellenség, a zsarnok eltávolítására kell törekedniük, épp úgy, ahogy a nagy francia forradalomban tették 200 évvel ezelőtt.

„Le a zsarnoksággal! Éljen a forradalom!”

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, 11 óra

A főtéren mintegy 30 000 ember préselődött össze. Verőfényes őszi idő volt, egyáltalán nem decemberi. A Kultúrpalota színes cseréptetején játékosan táncoltak a sugarak. A megyeháza előtt tankok és TAB-ok, rogyásig megrakva katonasággal, rendőrökkel, s köztük rohangáló ijedt civil ruhás szekusokkal. Király Károly a megyeházával szemközt egy székre állva mondta el programbeszédét. Szabad választásokat és Ceaușescu távozását. A rendőrség és a szekuritáté feloszlátását. Beszüntetni a kommunista pártot. Teljes jogegyenlőséget a nemzetiségeknek. Egy demokratikus fórum megalakítását Testvériség, Frăția elnevezéssel, szolidaritást a temesvári és a bukaresti harcolókkal.

Általános sztrájkot a rendszer bukásáig.

Mikor idáig ért, a körülötte állók rávetették magukat a nagydarab, szálfatermetű Királyra, s testükkel fedezve őt, karjaikba kapva kirohantak a fal mellett a főtér ezen részéből, mivel észrevették, hogy valaki lövésparancsot adhatott ki, mert egy TAB géppuskája is mozogni kezdett irányában, s fent a Kultúrpalota tetején is felvillant két kommandós puskája távcsövén az erős fény.

*

11:05.

A bukaresti rádió, a tv beolvassák Vasile Milea tábornok öngyilkosságáról a hivatalos közleményt. A „hazaáruló”, az „imperialisták cinkosa” rádöbbenve arra, hogy milyen mélyre süllyedt, „önkezével vetett véget bűnös életének”.

Következett a statárium bevezetéséről szóló elnöki rendelet...

*

BUKAREST, Scînteia-ház, 11:30

Ion Iliescu régóta várta ezt a percet. Mert tudta, most már percekben mérik a zsarnokság óráit. Amikor a kiadó ablakából látta, hogy a Scînteia-ház előtti tér parkolójából eltűnt a két szekus kocsi, amely hónapok óta töretlenül kísért minden nap, tudta, a nagy pillanat elérkezett. Felvette a telefont s a közvetlen városi vonalon a hadügyminisztériumot tárcsázta.

– A telefonnál Ion Iliescu. Kérem, ki van Önöknél most ott a legmagasabb rangban?

– Victor Săndulescu tábornok elvtárs, a Nagyvezérkar helyettes parancsnoka.

– Kérem, kapcsolja rögtön, s közölje, ki keresi.

– Üdvözlöm, Iliescu úr, már vártam – hangzott pillanatok múlva egy kellemes, dallamos férfihang.

– Itt Săndulescu tábornok. Szeretném önnel közölni, hogy a román hadsereg felajánlja Önnek, mint a Román Forradalom egyetlen jogszerű képviselőjének, teljes körű szolgálatait. Milea tábornokot kivégezték, Gușe tábornok, a Nagyvezérkar főnöke nem tudom, hol van, talán útban, így mint a legmagasabb rangú, e felajánlásnak valóban érvényt tudok szerezni. Mi több, már beszéltem minden fegyvernem parancsnokaival, s kijelenthetem, hogy pár perccel ezelőtt mindenütt kiadtuk a parancsot a Nicolae Ceaușescu által kiadott tűzparancsok semmisségére. A hadsereg a nép és a forradalom oldalára állt.

– Köszönöm, tábornok.

– Biztosítani szeretném róla, hogy e parancs kiadása a szívemből jő. Én Temesvárról jövök, s ott e folyamat már régen megtörtént. S amint az ottani emberektől megtudtam, Önnek ott is sok harcos híve van.

– Óh, ez meglep.

– Pedig így van. Remélem, Ön hamarosan átveszi a civil szféra szervezését. Mert a forradalom és a katonaság egy. Szükséges társak. A tömegek a lendület, a katonák a szervezettség. A szervezett erő. Az egyetlen, mely e pillanatokba a forradalom rendelkezésére áll.

– Örülök, tábornok. Én is így látom.

– A katonaság a forradalomért kész vért áldozni. S nem is keveset. Ennek fejében csak arra kérjük

Önt, hogy ha győzünk, akadályozza meg a katonaság intézményes megbélyegzését.

– Mert lőttek?

– Mert egyesek rövidlátón teljesítették egy diktátor esztelen parancsait.

– Korrekt. Ez valóban egy politikai kulcskérdés. A katonaságot semmilyen indokkal nem lehet démonizálni, hiszen ez nemzeti értékrendünk gyökereit vágná el. Számíthat rá, megmondhatja kollégáinak, hogy e kérdésben Önökkel vagyok.

– Köszönöm. Míg ideér, megpróbálom megszervezni a rendelkezésünkre álló erőket, hogy a hatalmi vákuumban ne szaladjunk be egy általános káoszba és döntésképtelenségbe. Utasításokat e perctől csak Öntől fogadok el, s Ön csak engem keressen.

– Tegye, amit kell. Örvendek, hogy a katonaságnál ilyen jófejű emberek is maradtak a felső vezetésben. Ha valami váratlan történne, döntsön a belátása szerint. Ne legyen káosz. Minimális vérontás. Ne legyen polgárháború. Én a tv-be megyek, miután otthon letettem a kocsimat, ott kereshet, ha rám van szüksége.

Ion Iliescu letette a telefont. „A dolgok káprázatosan könnyen alakultak. Ezek már vártak rám. Egyetlen buta tábornok sincs a helyén azok közül, akikről Militaru beszélt.

No, lássuk akkor a tv-t.”

– Victor Ionescut kérem, Ion Iliescu vagyok.

– Rögtön. Kapcsolom!

– Igen, Iliescu elvtárs, alázatos tisztelettel, a tv már várja Önt. A 4-es stúdióba. Kérjük, hogy jöjjön minél gyorsabban. A B kapunál várjuk, a másik kapunál hatalmas a tömeg, nem lehet bejönni. Várjuk, nagyon várjuk! Szükség van most az ön szavaira, hogy mederbe tereljük a dolgokat!

Letette a telefont. Felvette a kabátját. A táskáját már régen összecsomagolta. Kinyitotta az ajtót.

Testvérek, vége! – Egy intéssel búcsúzott kényszermunkahelyétől, amelyet remélte, hamar elfelejt – s a folyóson a lifthez sietett. A fejében már a programbeszéd mondatai dübörögtek.

*

Radu Călan hangja remegett, amikor az Opera erkélyén a mikrofonhoz lépett, és egy iskolásfüzet lapjáról olvasni kezdte a sebtében felvázolt beszédet:

– Szeretett honfitársaim! Temesvár nagyszerű hősei! Fiatalok, gyermekek és idősek, ti, akik áldozatokkal szétzúztátok az emberiség történetének legrémesebb zsarnokságát, mely közel negyed századon át, bűnös módon elsötétítette és terrorizálta büszke, jóságos és nagylelkű népünket – meghajtom előttem a fejem!

– Hurrá! Hurrá! – zúgta a tömeg.

– E hihetetlen zsarnokság, amely a hazugságra, az emberek közötti ellentétszításra, a nemzet legszentebb érdekeinek elárulására és a teljes szellemi elsötétítésre épült, kiterjesztette a bestialitás és örülség határait és eljutott az ártatlan emberek tömegeinek bűnös lemészárlásáig!

– CEAUȘESCU TÖRVÉNYSZÉKRE – HOGY A BÁNSÁG ELÍTÉLJE! – zúgta a hatalmas tömeg, perceként.

– Szeretett honfitársaim! Az igazság eme órájában kötelességemnek érzem elmondani, hogy a vérontás, a zsarnok örült parancsai – amelyeket a rá annyira jellemző arrogáns és megalázó módon adott ki – abban az esztelen reményben, hogy meg tudja menteni azt a bűnös kártyavárat, amelyet szent

múltunk legsötétebb korszakának keserű homokjára épített –, s a terror fenyegetése alatt a temesvári helyi hatóságok nem tudtak akcióba lépni. De a tömegek növekvő nyomása alatt, amikor az ártatlanok vére, elsősorban a több száz gyermeké pirosítani kezdte a város földjét, az ugyanazon felelőtlen szájból továbbított többszöri felelőtlen parancs ellenére, a tisztek és hadseregünk soraiban lévő jó-érzésű emberek, igazi hazafiak, megértve, hogy kik a nép valódi ellenségei, elhatározták a tüzelés beszüntetését. Ily módon a tüntetés, amellyel maga Temesvár és a szomszédos helységek egész lakossága, az összes vállalatok és intézmények munkaközösségei szolidarizáltak, békésen és teljes rendben zajlott le a végső győzelemig. Ezáltal bebizonyosodott, hogy ők nem huligánok, fasiszták, haza- és nemzetárulók, ahogyan sértő és megalázó módon nevezték őket, s hogy közös erővel meg tudják védeni a társadalom vagyonát és javait, az állampolgári magatartást jellemző etikai és erkölcsi értékeket.

Szeretett polgártársaim! Azért, hogy a gazdasági és társadalmi tevékenység normalizálódjon közelgő győzelmünk után, a Román Demokrata Front bizottsága nevében is felszólítom Önöket, hogy a közös szabad akarat megnyilatkozásának szellemében mindenki vegyen részt a folyamatos munkarendű egységek, az élelmiszer és a szolgáltató egységek, valamint az egészségügyi intézmények tevékenysége zavartalanságának biztosításában!

Győzni fogunk!

A tömeg zúgó tapsviharral köszöntötte a beszédet. Aztán a tapsba fokozatosan bekapcsolódott a tegnap este hallott jelszó: RADU CĂLAN – Ő KELL! MERT BÁNSÁGI EMBER!

Radu Călan arca lassan lángra gyúlt, integetett annak a tömegnek, amelyet nem aktivistái verbuváltak össze, mely nem betanított jelszavakat harsogott, hanem szíve mélyének kívánságait fogalmazta meg őszintén és manipuláció nélkül.

Legalábbis Radu Călan így gondolta.

Radu Călan integetett a tömegnek – de ekkor valaki a kabátjánál fogva durván hátrarántotta.

– Elég volt! Más is szóhoz akar jutni, „elvtárs”!

*

Claudiu Iordăchescu akkor kapta fel a fejét, amikor kint az erkélyen valaki skandálni kezdte a mikrofon előtt:

– Ili-escu! Ili-escu! Ili-escu!

A tömeg lassan vette át a nevet és melegegett bele a számára ismeretlen névbe.

Furtunát, aki éppen Iordăchescuval tárgyalt, mintha darázs csípte volna meg, amikor az új nevet hallotta. Odavágta a papírlapokat és kirohant az erkélyre vadul kiáltozva:

– Iliescu és Mănescu! Constantin Mănescu!

Addig ismételte, míg a tömeg át nem vette a jelszót.

Csapzottan tért vissza Claudiu Iordăchescuhoz. Levetette magát a fotelbe.

– Alig szabadultam meg ettől a Călantól, most ez az Iliescu? Ki az ördög ez az Iliescu? – morogta elkeseredetten.

– Ezt az Iliescut történetesen én ismerem. Vagy húsz évvel ezelőtt propagandatitkár volt Temesvárott. A feleségem jól ismeri. Ő ugyanis a lapnál dolgozott már akkor is, így sokszor találkoztak. Azóta is tartjuk a kapcsolatot.

– S olyan fontos ember? Ez a Călan tíz éve polgármester volt. Iliescu húsz éve propagandatitkár! Most majd mindjárt előáll valaki a harminc évvel ezelőtti első titkárral!

– Minden lehetséges. Azt Petre Blajovicinak hívták, ha jól emlékszem, s az is tagja valamilyen oppozíciónak!

– Az istenfájukat, de sokan vannak! De sokan lettek egyszerre! Míg mi itt harcoltunk, bezzeg eszükbe sem jutottunk! Csak arra volt eszük, hogy hagyják kinyírni szegény Mileát, az egyetlen talpig becsületeset közülük!

– Mileát én is sajnálom, csak azt nem értem, honnan tudja, hogy becsületesebb volt, mint a többi? Furtună elpirult.

– Honnan? Honnan? – kalimpált a kezével, mintha kellemetlenkedő szúnyogokat űzne. – Hát onnan, hogy nyilván azt nyírták ki, aki a legbecsületesebb! Nem ez a logikus?

Claudiu Iordăchescu igen furcsán nézhetett rá, mert Furtună ismét elpirult, odavágta a papírokat és egyszerre máshol akadt sürgős dolga.

*

BUKAREST, 12:00

Vasile Malucan, a Delfin SA-365/202 fehér elnöki helikopter parancsnoka a Központi Bizottság épülete tetején várta az elnöki megbízatást. A motor járt, az üzemanyag fogyott, majdnem fél órája, s csak akkor nyugodott meg, amikor megjelent az ötszemélyes védőőrizet a tetőn. Utána az Elnök, a felesége, majd Bobu és Manea Mănescu. A helikopterbe a négy politikus, két szekus s a szerelő szállt be, jelentősen túlterhelve a gépet.

A sűrű tömeg felett nehezen emelkednek, majd északnak fordulnak, Snagov felé. Végigrohan alattuk a Victoriei sugárút keskeny csíkja, a Kiseleff sugárút több sor fával szegélyezett széles sávja, a Scînteia-ház Lomonoszov egyetemet idéző architektúrájával, majd a bukaresti tavak, Ceaușescu rezidenciájával, Băneasa, Otopeni repülőterei, majd Snagov. Ceaușescu utasítására Malucan nem ad helyzetjelentést. Így száll le, a zavart elnöki pár döntését várva.

*

BRASSÓ, Erdély, 12:00

A főtéren kitárul egy ablak, s egy nő hisztérikus sikolya áthatol a tömeg zaján, a szónokok beszédén: Ceaușescu elfutott!

– Hova? Hova? – zúg a tömeg.

– Kínába, Kínába! – jó a felelet.

Sapkák, kalapok, páncélsisakok repülnek a levegőbe. A katonák összeölelkeznek a tömeggel.

– Vége! Vége!

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély 12:00 óra

A páncélosok rádión halhatták a hírt, hogy Ceaușescu elfutott, mert egyszerre csak kicsapódtak a

toronyajtók és a katonák a levegőbe kezdtek lőni örömben. A szekusok egy teherautóra ugráltak fel, s eltűntek a belügy irányában. Az emberek akadálytalanul rohantak be az épületbe, s hamarosan kezdtek kidobálni onnan Ceaușescu és Elena képeit. Folytatódott a díszkötetekkel. Ezeket darabokra szaggatták, s így valóságos papírfellegek szálltak alá a parkra, s a járdákra.

A Konzervgyár munkásai vállukon hozták vissza Király Károlyt.

– Éljen Király Károly! Jöjjön Király! – kiáltotta a tömeg, s hamarosan az erkélyről szólalhatott meg, majd a kultúrpalota ablakából beszélt románul és magyarul.

*

NAGYSZEBEN, Erdély, 12:00

Elkezdtek harangozni a város templomaiban. Az ortodox katedrális harangja mélyen kondult, a lutheránus templom harangja vidáman csilingelt. 40–50 000 ember letérdelt a főtéren.

– A hadsereg velünk van – kiáltották. – Hála neked, Urunk!

A rendőrség ablakain kilógattak egy lepedőre sebtében rögtönzött feliratot: „A rendőrség veletek van!” Az emberek nem akartak hinni a szemüknek, de kinyitották a kaput s egy tiszt felkérte a tömeget, hogy küldjenek be egy delegációt, hogy lássák, mi a valóság. A küldöttség látta a lerakott, összegyűjtött fegyvereket, s az eredményt az ablakból kiáltották ki az utcára. A tömeg nagy ovációval fogadta az eredményt.

– A foglyokat, a foglyokat! – kiáltotta a tér.

– Nincsenek itt – jött a válasz.

Ekkor ugatott fel a szomszédos szekuritáté épületből egy géppuska. Egy ablakban állt, s hamarosan újabb ablakból zúdult a tűz a tömegre. Minden golyó talált az elején, mert ahogy a meglepett tömeg szétrebbent, vagy húsz-harminc test maradt a téren.

Rövidesen elterjedt a hír: a diktátor fia, Nicu Ceaușescu, a megye első titkára adta ki a tűzparancsot.

Őrült apa még örültebb fia.

*

BUKAREST, 12:00

Sergiu Nicolaescu filmrendező egy páncélos tetején lovagolva vezette a tömeget a tv-hez. A katonák boldogan vigyorogtak a rettenhetetlen és megvesztegethetetlen rendőrtisztet játszó szimbolikus hős színész-rendező oldalán, hiszen tudták, itt most a halhatatlanság részesei. „A tv-hez, a tv-hez!” – rikoltozták, majd: „ROMÁNIA, ROMÁNIA!”

De a legnagyobb sikert a futballdrukkerektől kölcsönzött némiképp átalakított OLÉ, OLÉ-rigmus aratta:

OLÉ, OLÉ, OLÉ, OLÉ!

CEAUȘESCU NINCS TÖBBÉ!

*

Daru Tihu bekopogott Teodoru irodájának ajtaján. Tulajdonképpen saját irodája ajtaján, amelyet

azonban ki kellett ürítenie a fővárosi „fejes” számára.

– Igen! – hangzott bentről.

A Temes megyei szekuritáté helyettese belépett. Amint megfigyeléséből sejtette, Teodoru egyedül volt.

– Jó látni, hogy ebben a fejetlenségben, amikor mindenki csomagol, rohan, menekül, van, aki nagyon nyugodt.

Teodoru felvonta a szemöldökét.

– Izé, hogy is hívják magát? Maga miért nem menekül?

Daru Tihu tudta, hogy ezt sértésnek szánták. Hogy semmiségét felmutassák. Hiszen a félelmetes memóriájú Teodoru nyilván nagyon jól tudta a nevét. S azt is, hogy miért ajánlja, hogy fusson. De ő nem ugrott be neki. Mert az ő kezében voltak az aduk. És nem lehet úgy egyezsége jutni, ha sértődéssel kezdi. Ezért széles vigyorral vágott vissza.

– Nincs sietős dolgom. És van előttem egy pozitív példa. Az Öné. Úgy döntöttem, hogy az Ön példáját követem.

– Én bukaresti vagyok. Hová mennék?

– Hát a határra, mint Nuță vagy Mihalea. A reptérre, mint Gușe vagy Ardeleanu. Ön ennek ellenére itt ül.

– Szeretek üldögegni.

– Én is szeretnék üldögegni. Teodoru, Macri és Dima mellett.

– Hohó! Nagyra törsz, Ikarosz! Meg ne égesd a szárnyaidat!

– Ha meghallgat, azt hiszem, méltányolni fogja merészségemet!

– Azt kétkem. De mivel egyelőre jobb dolgom úgysincs, hallgatom.

– Akkor hadd vágjak mindjárt a közepébe. Tudom, hogy mi az, ami miatt olyan nyugodtak maguk mindhárman.

– Kíváncsivá tesz.

– Egyetlen szó a kulcs: „mentőcsónak”.

– Ez vicc?

– Nem blöffölök. Ha ad nekem tíz percet, akkor kifejtem, hogy miként bukkantam a nyomára az Önök „mentőcsónakjának”.

– Ha izgalmas mesét ad elő, meghallgatom. Ha felállok, vége a kihallgatásnak.

– Értettem. Igyekszem elkerülni ezt a fordulatot. Ezért kezdem rögtön a lényeggel. Amikor Aron akadémikus felkért arra, hogy járjak közben Z. érdekében, még semmit sem sejtettem. Z. egy semmi kis asszisztens volt, akit besöpörtünk vasárnap éjjel. Akkor fogtam gyanút, amikor Ön nem engedte szabadon. Informálódtam, hogy mit csinált Ön csütörtökön délelőtt, s amikor láttam, hogy Z. műveit olvasgatja, már sejtettem, hogy mit keres. Mivel én felelek a szeku részéről az egyetemekért és főiskolákért, bagatell volt ráébrednem, hogy Ön egy bizonyos mű után nyomoz, amely egy bizonyos kiadó felé mutatna. De én áttanulmányoztam ezt a dossziét. Erről mi külön dossziét vezetünk. Ez azok nevét tartalmazza, akik a Technikai Kiadónál adtak ki könyveket, vagy ott javaslatuk van bent.

– Hogy mondja? – lepődött meg Teodoru.

„Még mindig játszik. Kitűnő színész. De ennek ellenére rögtön falhoz állítom.”

– Igen. Képzeld el, van egy ilyen dossziénk. És képzeld el, hogy megtaláltam benne Z. nevét.

– Az lehetetlen! Z. nem adott ki könyvet ott!

– Könyvet nem adott ki. De könyvjavaslatra van bent. Mégpedig 1988 februárjától.

– Na és? Mit bizonyít ez? A Politechnikai Intézet tanársegédje benyújthat egy könyvjavaslatot!

– Igen ám, de aki keres, talál! Bekértem a kollégáktól az adatokat, és íme megtaláltam, hogy ugyanezen év június 3-i keltezéssel Z. egy levelet is írt, s mellékelte a mű kéziratát. Az egészről az első néhány sor érdekes. Íme, itt a másolat, alig néhány perce érkezett a speciális postán.

Teodoru maga elé vette a fél A/4-es írópapírra írt rövidke levelet.

„Tisztelt Igazgató elvtárs!

Felhívásának eleget téve mellékelten küldöm a Vastollú madár kéziratát, hogy érdemben tudjanak dönteni ajánlatom elfogadása ügyében. Fel szeretném hívni a figyelmét, hogy amennyiben a kiadó elfogadja kiadásra, még néhány apróbb módosítást szeretnék eszközölni a kéziraton...”

– Ennyi elég is – szakította félbe Daru Tihu.

– De nem értem, ebben nincs semmi kompromittáló!

– Igen ám, csak hogy én utánanéztem a dolognak! „Felhívásának eleget téve...”? Hol a levél? Felhívtam a titkárságot. És kiderült, amit sejtettem: nincs válaszlevél! Február és június között egyszer sem levelezett senki Z.-vel ebben az ügyben.

– Akkor ott járt?

– Én is erre gondoltam. Ellenőriztettem a beépített embereinkkel, akik Iliescu minden látogatójáról listát vezettek. Nos, nincs a listán. Nem volt ott.

– Hát akkor? Egy kolléga?

– Lekértem telexen az említett listát. És mit gondol, mire bukkantam?

– No?

– Az adott periódusban többször fordult meg Iliescunál egy temesvári személyiség, a Professor, aki minden jel szerint tagja Iliescu legfelső vezetői csoportjának. A KGB-be beépített ügynökünk szerint Berlinben sokórás tárgyalásokat folytattak a Ceaușescu-rendszer megdöntésének módjáról, az utána kialakuló rendszer és a Szovjetunió viszonyáról!

– Hol ez az ember?

– Az NSZK-ban.

– Miért engedték ki a kezükből?

– Megkíséreltük eltenni láb alól. És akkor jött a KGB-től egy „na-na”.

– Álljon meg! Ez tavasszal volt! Egy vasárnap. A zsidóknál Bukarestben!

– Úgy van! Ez az az ügy.

– Tudom. Én magam tolmácsoltam a figyelmeztetést Dimának, hogy tapintattal és gyorsan járjon el.

– Úgy is jártunk el. Csak hogy mivel nem szorongathattuk meg a Professzort, hanem engednünk kellett, hogy angolosan távozzon, a kapcsolatainak zöme feltáratlan maradt. Mindmáig tisztázatlan, hogy volt-e Iliescunak szervezete Temesváron, vagy az a néhány személy, akit a Professor gyakrabban látogatott, egyszerűen csak a baráti köréhez tartozott.

Teodoru most már látta, hogy Daru Tihu „nagy felfedezései” Z. igazi szerepének teljes félreértésén

alapulnak. Arra gondolt, tegnapig még ő is mennyire téves elképzeléseket követett, és magába fojtott keserű mosollyal hallgatta a dicsekvőt.

– Nos, bizonyoságot a Professzor és Z. kapcsolatára nem találtunk. Persze, ez csak annyit jelent, hogy a telefonlehallgatók és a követők nem láttak semmi gyanúsat az üzenetváltásukban, vagy pedig a találkozásban. Ez számomra csak annyit jelentett, hogy valóban nagyvadról van szó. De találtam két olyan aspektust, amelyik szemet szűrt.

Teodoru intett, tovább, tovább.

– Az első jel Z. biográfiájában volt. Az apja illegalista. A Professzor pedig ezzel a témakörrel foglalkozott történészként. Amikor házkutatást tartottunk nála a nyáron és egy kissé feldúltuk a lakását, hogy lássa: a zárai és a lakatai nem jelentenek számunkra akadályt, megtaláltuk a kartotékjait és mikrofilmre vettük. Nos, átnéztem őket tegnap, én sem henyéltem. És meg is leltem Z. atyja nevét, aláhúzva vörössel.

Teodoru biccentett.

– A második jel Z. és a Professzor lakásának helye. Mindketten a Józsefvárosban laknak, illetve laktak. Ott a piac környéke kivételével teljesen csendes utcák vannak, ahol lehetetlen a közvetlen követés, hiszen még egy amatőr is észreveszi, hogy a nyomában vannak. Ez azt jelenti, hogy bármilyen gyanús jel esetén könnyen témát változtathattak, találkozásait könnyedén álcázhatták, így semmi ki nem szűrődött.

Daru Tihu megpróbált a vele szemben ülő gondolataiba látni, felmérni saját éleselméjűsége elismerését, de Teodoru pókerarcáról most semmi sem volt leolvasható. Szerencsére nem állt fel, ez pedig lehetőséget adott mondandója folytatására.

– Sejtve immár a Professzor szerepét Iliescu szervezetében, kezdtem megérteni azt is, hogy mire kell az a kézirat, amelyik ott feküdt 1988 nyaratól és soha erről nem tárgyaltak, nem járt utána. A Professzor dossziéjából tudjuk, azzal az ürüggyel tárgyalt folyton Iliescuval, hogy egy könyvét akarja ott kiadni. Persze egy sci-fi a tudományos kiadóban...

– Hogy? Sci-fi? – szólta el magát Teodoru, aki immár kacagni is tudott.

– Igen, sci-fi – mondta Daru Tihu, és nem értette, mi van ezen olyan mulatságos. De nem merte megkérdezni, nehogy elárulja tudatlanságát Teodoru előtt, aki nyilván tízszer ennyit tudott az ügyről, hiszen Z.-t egy pillanat alatt kiszűrte. – Folytathatom?

– Csak tessék.

– Szóval az elv az volt, hogy egy olyan kéziratot helyeztek el, amelyet nem lehetett kiadni, mert minden évben kivették a kiadó tervéből, mint nem a profilba vágót, de amelyet Iliescu ezért minden évben újra beiktatott, ott tartott. Így aztán a végtelenségig biztosítani lehetett a találkozók lehetőségét, a kapcsolattartáshoz a fedőakciót. Ilyen célt szolgálhatott Z. könyvjavaslat is.

– De Z. könyvjavaslat nem sci-fi volt, vagy igen?

– Nem. Valóban nem sci-fi. De hasonló módon nem a kiadó profiljába vágó mű. A tunguzkai esemény monográfiája.

– Áhá, az az „UFO-meteorit”!

– Igen. Az. Tehát ismét egy olyan könyv, amelynek kiadása után vég nélkül lehet a kiadóba járni. Utánanéztam. A kiadó nem is küldte vissza a kéziratot, bár elvileg így kellett volna eljárniuk a nem

profiljukba vágó kéziratokkal.

– Ha az Ön okfejtése helyes, eszerint a Professzor kiutasítása után Z.-nek jelentkeznie kellett volna Iliescunál. Gondolom, nem feledte el elkérni ezt a látogatói listát sem?

– Valóban nem feledtem el.

– De nem talált rajta semmit, igaz? – kérdezte Teodoru.

– Igen. Önnek tökéletesen igaza van. És ez meg is lepett.

– És talált rá áthidaló megoldást?

– Találtam. Megtaláltam a megoldást. Mert bekértem a Tőkés-ház felülvizsgálatáról készült videofilmet. Z. – ott volt. Z. tehát azért nem ment Iliescuhoz, mert a Tőkés mozgalmát irányította.

– Ügyes.

– Igen. Visszatértem Z. gyanúsításához, mivel tegnap este követtem Önt a Popa Șapcă utcába, és láttam, amint tárgyalt Z.-vel.

Teodoru rosszállóan felvonta a szemöldökét.

– Ön követett?

– Igen. Könnyű volt, mert ismertem a várost, és amikor az Ön gépkocsija a megfelelő irányba fordult a Sălăjanon, nyugodtan hagyhattam, hogy odaérjen, bemenjen, mindent megszervezzon. Én a Vasile Lucaciból egy konspiratív lakás kitűnő optikai megfigyelő rendszerével ellenőrizhettem. Sejtettem, hogy ha Ön olyan sokáig tárgyal ezzel a Z.-vel, akkor sejtéseim és következtetéseim helytállóak. És azt is, hogy kell lennie valamilyen bizonyítéknak, mely az alku tárgyát képezi.

Daru Tihu ott ült előtte dicsérő fejkavarásért és alkoholos kockacukorért lihegve, mint elvégzett mutatóvány után a cirkuszi kutyák. De Teodoru elhatározta, hogy megbünteti.

– Ez mind szép. Csak azt mondja meg, hogy mit akar tőlem?

Daru Tihunak a fülcimpája is kivörösödött.

– Természetesen egy helyet Ön mellett, a mentőcsónakban!

– Megkapja.

– Hálásan köszönöm – mondta Daru Tihu, akin látszott, hogy ha most kinyújtaná felé a kezét, akár kezét is csókolna. Teodoru azonban azt már nem kötötte az orrára ennek a maflának, hogy Z.-vel kapcsolatos reményeik mind elszálltak, meddő kártyavárak, álmoggerjedmények. Sőt a mentőbárka sincs, mert az az idióta Nuță és Mihalea, mielőtt elszöktek volna, parancsot adtak a foglyok felszámolására. Amikor tíz perccel ezelőtt odatelefonált, a börtönigazgató csak annyit tudott mondani, hogy egy őrmester kíséretében egy mikrobuszba rakták mind a 16 különleges foglyot és elvitték a határsávra. Hiába telefonált fűhöz-fához, a városból kivezető utakat lezáró különítményekhez: a mikrobusz eltűnt, felszívódott, mint azon őrhelyek zöme is, melyeknek elvileg a forgalmat kellett volna ellenőrizniük. Z.-t lelőhették az első sarkon, de az is lehet, hogy valamelyik laktanya udvarán. Ki tud már ennek utánajárni? Ez iránt nem voltak illúziói. Nuță és Mihalea a legnagyobb rosszat tették, amit csak tehettek. Meg fogja büntetni, igen, meg kell büntetnie mindenkit az illúzióval, hadd higgye: a mentőbárka biztos ölen ringatózik, csak a kritikus pillanatban zúdítja rájuk a meztelen igazságot, hadd szenvedjenek, mint a kutyák: nincs mentőbárka, nincs mentőöv sem. Csak a sors. A sors sztochasztikus lánc, mely sötét végkifejlet felé vezeti őket. És nincs mód arra, hogy kitörjenek a szörnyűségből. És e tudat az ő büntetése magabiztos göggyéért.

Vae victis!

*

NAGYSZEBEN, Erdély, 12:30

Nicu Ceaușescu, miután szekusainak parancsot adott a vérengzés elkezdésére, s az utolsó töltényig való helytállásra, leggyorsabb kocsiába vágta magát, s déli irányban távozott a rezidenciájából. Fekete napszemüvegben, remélte, nem ismerik fel rögtön, s barátnője villájához hajtott. Itt kocsi cseréltek, s annak sokkal szerényebb, s kevésbé feltűnő Oltcitjében indultak neki az Olt völgyének.

*

– Halló, belügy? Ki van a telefonnál?
– Teodoru ezredes.
– Itt Nuță tábornok. Mi a helyzet, benneteket nem csuktak le?
– Minket? Miért? Nem tudja? Ön hol van, tábornok elvtárs?
– A Stamora–Moravița-i határátkelőnél. Nem tudunk semmit.
– Kár. Pedig tudhatná, hogy új kormány alakult, amelyben Iulian Vlad a belügyminiszter, s Gușe tábornok a hadügyminiszter.
– Honnan tudjátok?
– Nemrég telefonálta meg Iulian Vlad.
– Értem! Eszerint az új kinevezések megerősítését várjátok?
– Természetesen. De ha nem siet, más kapja meg a szekuritáté vezetését, hiszen eltűntnek nyilvánítottuk.

– Hogy tehattetek ilyet? Rögtön jelentsétek Iulian Vladnak, hogy jövünk! Az első géppel repülünk Bukarestbe!

– Rendben. Jelentem, hogy jönnek!

Teodoru elégedett mosollyal tette le a kagylót. A számlák kiegyenlítve. Nuță megfürta az ő mentőcsónakjukat, ő megfürta Nuțăét. Hiszen a legújabb jelentés szerint Iliescu és csapata bejutott a KB épületébe és megalakította az új kormányt. Katonákkal és Vlad nélkül. Vlad rossz lóra tett. És ajánlatával elkésett. A katonák megelőzték.

*

BUKAREST 13:00

Ceaușescu megdöbbenve hallgatta kedvenc pilótája, Malucan és a Flotilla 50 Tudose ezredes beszélgetését. Nagy helikopter nincs, katonákat nem küldhet, mivel az áruló hadsereg ellenőrzi már az egész légteret, sőt, az is lehetséges, hogy ez a közvetlen vonal sem biztonságos, a katonák bemérhetik az adást. Ezzel a teherrel, s ennyi elpazarolt üzemanyaggal már nem mehet messzire.

Ceaușescu azonnali súlycsökkentést rendel el. Bobu és Manea Mănescu itt marad. Manea Mănescu búcsúzóul megcsókolja az Elnök kezét, ahogy a pátriárka kezét szokás. Csak a Flotilla két szekus tisztje, Mihai Stepha és Stelica Drăgoi utazik a Ceaușescu házaspárral. Ceaușescu Boteni-ba akar jutni, a helikopterbázisra, de Malucan szerint csak Otopeni-ig elég az üzemanyag.

- Elindultunk – jelzi Malucan az otopeni-i toronynak.
- Ne menj Otopenibe – kiált rá Ceaușescu.
- Helyzetjelentést adok! – mondja a mikrofonba Malucan.
- Ne mondj semmit! – rikoltja Ceaușescu.

A torony Malucan fülhallgatójába kapcsolja a tv 4-es stúdióját, amely arról tudósít, hogy a tömeg képviselői bejutottak a stúdióba, s kihirdették a szabadságot az egész országban. Malucan végre pontos információkkal rendelkezik a dolgok állásáról, s a parancs ellenére helyzetjelentést akar adni. A két szekus ráugrik, letépik a pilóta fejéről a fülhallgatót, s maguk hallgatnak bele. Malucan ekkor kétségbeesésében magasra rántja a gépet. A szekusok elképedten hallgatják a híreket, aztán az adás megszakad. A torony szól be:

– Tigris, látlak! Pozíciód 30 kilométer a bázistól északnyugatra. Jobb kanyarral közelíts a Bázis felé.

- Mit csinálsz, Vasile? – kérdezi Stepha.
- Vissza kell menjünk.
- Nem.
- Nem hallja, mit mond a torony?
- Árulók, árulók! Malucan, te sem szolgálod az Ügyet?

Malucan fél, s a kért irányba, nyugat felé fordul. Lassan feltűnik alattuk a tîrgovistei autópálya szalagja. Ekkor Malucan egy zseniális blöffre szánja el magát:

- Bemérték! Felfedezett a földi légelhárítás. Két percen belül szétlőnek!
- Azonnal szállj le! – üvölt rá Ceaușescu.

A helikopter a tîrgovistei autópálya mellett ér földet.

*

CRAIOVA, Olténia, 13:00

Az emberek örömrivalgásban törnek ki. A tv-ket kirakják az ablakokba. Mindenki hallhatja a tv 4-es stúdiója adásait, azok is, akik fejében meg sem fordult, hogy most adás lehet.

- VÉGE! Vége!
- OLÉ, OLÉ, OLÉ, OLÉ
- CEAUȘESCU NINCS TÖBBÉ!

*

IAȘI, Moldova, 13:00

Az emberek kitódulnak az utcára. Végre szabadon, önszántukból.

- OLÉ, OLÉ, OLÉ, OLÉ
- CEAUȘESCU NINCS TÖBBÉ!

Majd egy hang:

- Éljen Ion Iliescu!
- ILIESCU, ILIESCU!

ROMÁNIA, minden város 13:30

A tv-t lassan minden házban bekapcsolják, s az emberek ámulva hallgatják a hírt: CEAUȘESCU nincs többé! Az utcákon magángépkocsik nyargalásznak, s eszeveszetten dudálnak, mint menyegzőkor, az ablakokból nemzetiszínű zászlókat lengetnek, a tűzoltózenekarok, a rezesbandák, a népi zenekarok az utcákra vonulnak, s rögtönzött népünnepély kezdődik. Az emberek egymás nyakába borulnak.

OLÉ, OLÉ, OLÉ, OLÉ

CEAUȘESCU NINCS TÖBBÉ!

Mint egy végtelenített szalag, megy ez az együgyű rigmus. Az emberek képtelenek betelni vele, hiszen végre nyíltan mondhatják ki, hogy gyűlölik ezt az embert, akit kötelességük volt szeretni.

*

A mikrobusz, amelyben Z. és még tizenöt férfi ült egymáshoz szorítva, a hosszas várakozás után egy udvaron, amelyet Z. egy kaszárnya udvarának vélt, nekiindult. Valaki motozott a záron, aztán a külső vezényszavak elcsitultak, a motor felbőgött, a kerekek csúsztak a kavicson, majd egy nagyobb gűbbenő következett, de kiértek. Most, hogy a közvetlen életveszély elmúlt, megpróbálta elemezni a történeteket. Azt látta, hogy kirángatásuk a cellákból rendkívül gyorsan és idegesen történt. Vele nem volt baj, ám tizenöt másik sorstársa már csíkos fegyencruhában volt. Egyetlenegyét ismert közülük, Mioc Mariust, az egyetemistát, s még egy tűnt nagyon ismerősnek. Sejtette, hogy látta már valahol, de hogy ki volt az az idős, sasorrú öregúr, csak akkor jött rá, amikor az lehúzta magáról a „csíkos pizsamát” – ő volt az az ember, aki pénteken reggel a villamosban szónokolt, meg este újból. A többiek – vélte – hasonlóak lehetnek: spontán szervezők, vagy pedig olyanok, akiknek a per szempontjából megfelelő külföldi kapcsolataik voltak, hogy rájuk lehessen sütni a „kém-rezidens” kiagyalt vétkét. Az öreg gyakorlott rabruha-levetéséből azt sejtette, hogy személyében egy régi antikommunista harcost tisztelhet, talán az egykori liberális párt túlélőjét. Tőkés László presbiterjeit nem ismerte személyesen, igen jól elgondolt konspiratív okokból, de biztos volt, hogy közülük is ül egy-kettő, nyilván a legnyakasabbakból, a legaktívabbakból, s akinek szintén van valami nyugati, vagy legalább magyar kapcsolatvonala. Itt volt az egész per törzsgárdája. Akit, amit a szeku főmanipulátora össze tudott hozni. Az a tény, hogy a rabokat visszaöltöztették civilnek, arra vallott, hogy nem egyszerű kivégzés készül. Ha rögtön le akarták volna őket mészárolni, akkor ezt megtehették volna. De az a tény, hogy civil ruhába öltöztették őket és kivitték a börtönből, egyáltalán nem jelentette azt, hogy szabadon fogják őket bocsátani. Ha a főmanipulátor gondolatmenetét követte, amennyire azt megismerhette, akkor az a nyomtalan eltüntetésnek biztosabb formái mellett szállt volna síkra. Megfelelt volna e célra például egy kaszárnya udvara, ahol holttesteiket be lehetett volna iktatni a vasárnapi események áldozatai közé, vagy esetleg a határsáv, ahol az országból menekülők véletlenül lelőtt sorait szaporíthatták volna.

Mikor a kaszárnya udvarára behajtottak – a vezényszavakból és fegyvercsörgésből következtetett erre –, meg volt győződve, hogy elérkezett a vég. De nem történt semmi. Csak kínosan múló percek. Beszélni sem igen beszéltek, hogy többet halljanak a kinti zajokból. De túl sokat nem sikerült kivenni.

Aztán távoli harsány ordítás hallatszott – olyan, mintha a katonai egység klubjából jött volna a kiáltás. Utána rövid csend. Majd ismét elindultak.

– Emberek! – mondta Z. – Tenni kéne valamit! Nem ülhetünk itt a végtelenségig, kivárva, hogy lelőjenek!

– Mire gondol, tanár úr? – kérdezte Mioc.

– Ez az ajtó zötyög. Nézzék, milyen nagy a játéka. Ha kicsit megpiszkálnánk egy dróttal, talán ki is tudnánk nyitni.

– De honnan egy darab drót?

– Az én zakómban volt egy biztosítótű! – hallott egy hangot a kocsi mélyéből.

– Marius, te fiatalabb vagy, talán nagyobb a technikai műveltséged is, csússzál ide és próbáld megpiszkálni ezt a zárat.

Marius Mioc pár perc múlva odaért. Megjött a tű is. Elkezdődött a kotorászás a zárban, de nem sok sikerrel.

– Nem lennék jó tolvajnak – konstataálta Marius leverten a sikertelen kísérletek után. – Talán be kéne hajlítani. De ha túl hosszú, vagy túl rövid, ezt nem lehet még egyszer meghajlítani, mert eltörik.

– Mielőtt hajlítgatni kezdenénk, talán a zár nyelvét kéne megpiszkálni. Egy-egy nagyobb lökésnél az az érzésem, hogy szinte-szinte kinyílik az ajtó! – mondta Z.

Marius ismét elkezdte manővereit.

– Megvan! – hallotta a fiú izgatott lélegzetét a füle mellett. – Most betaláltam!

Z. lassan nyomni kezdte az ajtót és az egyetlen pattanással kinyílt. Az első kép, ami Z. szemébe szökött, a Lahovary tér volt, azaz a Bălcescu tér. A kocsi hirtelen fékezett, nyilván, mert a villamossínekhez értek.

– Le, gyorsan le! – mondta Z. és segített, hogy hárman leugorjanak. A kocsi azonban nem ment a Porumbescu felé, hanem láthatóan a kerülő utcákat kereste, a 7-es villamos mentén indult a városból kifelé.

A Memorandului sarkán a veszélyes S kanyarban újabb fék, s Marius is leugrott.

Z. jól ismerte a környéket, hiszen erre lakott Tamás Laci és itt lakott valaha Kubán Endre is, az idős író, a Bánsági Tükör és más időszakos kiadványok szerkesztője, az Írószövetség titkára, mielőtt X. kezdte volna a munkát. Az erzsébetvárosi temető mellett haladtak, ahol Majtényi Erik és Endre Károly aludták örök álmukat, s tudta, hogy nemsokára következik a Brîncoveanu utcai kereszteződés, ahol a kocsinak előnyt kell adnia a keresztforgalom számára.

– Készüljenek fel! Rögtön újból fékez. Előbb az öregek! Ha leszálltak, ne kezdjenek el rögtön rohanni, hanem maradjanak a kocsi mögött, nehogy észrevegyék magukat, s tegyenek úgy, mintha most kelnének át az úttesten!

Fékeztek.

– Most!

Kezét nyújtotta az öregnek, a sasorrúnak, de kiderült, hogy az idős férfi koránál sokkal rugalmasabb. Könnyedén leszökölt, megigazította a kalapját és igyekezett sebes léptekkel minél távolabb kerülni. A holtszögben a temető felé sietett vissza.

Mint sejtette, itt elég sokat álltak. Hatan ugrottak le és indultak gyorsan visszafelé, mire a kocsi

nekiiramodott ezúttal már a Brîncoveanun a Fratélia irányába.

„A 18-as Motorizált Dandár kaszárnyaiba visznek?” – villant fel az ötlet Z.-ben. De rögtön utána egy fontosabb dolog jutott az eszébe:

– Vigyázat, egy stop!

Valóban rövidesen az Eneas utcai forgalmi lámpákhoz értek.

Szerencsájukra elcsípték a pirosat. Ez négy embernek jelentette a szabadulást. S csak azért nem többnek, mivel Z. félt, hogy a visszapillantó tükörből a gépkocsivezető meg a rabkísérő észrevehetik az úttesten hirtelen megjelenő alakokat, ha éppen visszanéznek, mielőtt a menekülők az úttestről a biztonságos és alibit biztosító járdára érhetnének. Ezért nem engedte, hogy egyszerre ugráljanak le, hanem csak egyenként.

A kocsni újra nekilódult. De a 18-asok kaszárnájára vonatkozó elképzelése nem igazolódott, mert a kocsni befordult az Eneasra.

„Akkor a határ. A jugó határ – találta ki a szándékot Z. – Csakhogy addigra már üres lesz a kalitka.”

A Sági úti kötelező előnyél, mint sejtette, ismét megálltak. Lejutni egy pillanat műve volt. Hiszen ketten maradtak. Egy szőke, bajszos fiatalember, meg ő. Sebesen hátráltak vagy tíz métert. A kocsni nem indult. És ekkor Z. észrevette, hogy az ajtón levő biztosítólánc árván himbálózott a szélben. Valaki segített nekik. A gépkocsi sofőrje? A kísérő? Egy harmadik személy? Nyilván ez volt az a zaj, amelyet a kaszárnából való elindulás előtt hallott. Bárki is lett volna, áldott legyen a neve.

A szőke fiú eltűnt, mire körülnézett. De a rabszállító kocsni kifordult a Sági útra és elindult a város déli kijárata felé, mely a Jugoszláviába irányuló utak kévét fogta egybe.

Szabad volt!

De valóban? Nem a Nagy Manipulátor folytatja vele a megkezdett játszmát a maga perverz módján? Hiszen most mindössze száz-százötven méternyire volt szülőházától. És iszonyú nagy a kísértés, hogy oda rohanjon. De teheti? Az a biztosítólánc intő jel. Nem, nem teheti azt, ami a leglogikusabb. Hiszen a leglogikusabb az előre kiszámítható. Az egyedüli reménye a legillogikusabbat választani. Vissza Y.-hoz. Oda, ahol elfogták.

*

Ioan Savi, Doru Bulza, George Boieru, Radu Călan, Ion Hulea és még vagy öten a Drapelul Roșu szerkesztőségében ültek. Itt volt telefon, speciális megyei vonal a főszerkesztő irodájában, amelyen végre nem csupán locsogni, hanem intézkedni is lehetett. Savi sorra vette a jegyzetfüzetébe rögzített kérdéseket és Radu Călan sorra beszélt az illetékesekkel, amint Boieru és Bulza megtalálta a keresett igazgatók számait. Radu Călan jelenléte éltető reménysugár volt jövőjükre nézve.

A megszokott munkában Radu Călan hangja visszanyerte első titkári biztonságát, melyet az utolsó hét eseményei alaposan megrendítettek. Most végre megint ő volt az 1. számú a megyében, a kiküldött ellenőrök és nagyfőnökök felszívódtak, vagy csöndesen meglapultak vackukban. Az igazgatók is érezték ezt, vége volt a bizonytalanság kaotikus korszakának. Hangjuk vidáman csengett, s rövidesen a párbeszédbe immár viccek is becsúsztak. A kenyérgyárak parancsot kaptak, hogy holnap a pártaktivisták részére fenntartott lisztadagot keverjék a normál lisztbe, hogy javítsák a kenyér minőségét, a vágóhíd igazgatója parancsot kapott, hogy a pártfarmról hozzon be állatokat s töltsen meg

holnap hússal a várost, jusson néhány tonna minden eldugott kis mézárszékbe, aztán a villamos művek kaptak parancsot, hogy bármiféle utasítás jönné Bukarestből, a városban ne vegyék el a lakásokból a villanyt, hanem, ha szükséges, a helyi erőműveket mozgósítsák, indítsák be a vésztartalékokat.

Savi hallgatta a telefonbeszélgetéseket és egyre inkább elégedett volt önmagával, hiszen nyilvánvaló volt, hogy mindezekről a lehetőségekről csak a megye első embere tudott, tehát ha a rendet meg akarják szilárdítani, akkor csakis őt kell támogatni, csakis őt lehet támogatni az akarnok Furtunával szemben. Radu Călan láttán Furtună is meghajlott, kiderült, hogy valamiféle egyezség is volt közöttük, egyezség, amit akkor kötöttek, amikor ő nem volt már ott, végül is ez őt nem bántotta, a fontos az volt, hogy Radu Călan vállalta a szerepet, és hogy a tömeg elfogadta ebben a szerepben, ma már önként kiáltották a tegnap általa széthintett jelszavakat.

Radu Călan telefonált, intézkedett, pezsgett a munka, nem úgy, mint az Operában, ahol minden utasításhoz küldöncöt kellett készíteni, a küldöncnek elmagyarázni, mit is kell mondania, aztán az alternatívákról visszakérdezni, s ha minden megtörtént, akkor sem lehettek bizonyosak abban, hogy a küldöncök teljesítik-e, amit rájuk bízta. Mert látta Furtunát, hogy a lépcső alján elkapta a küldöncöket és hosszan dumált nekik. Minél több ember gyűlt az Operában az ő asztaluk mellé, annál hosszabbak voltak ezek a partik odaleinn. És amikor kiderült, hogy másfél óra alatt egyetlen küldönc sem jött vissza, akkor Savi már tudta, hogy mit kell tennie. Függetlenítenie magát Furtunától, hagyni, hogy főjön meg saját levében. Ő betöltötte a feladatát, s ha önmagától nem érti meg, hogy eljárt felette az idő, hát majd a tényekkel fogja megértetni. Egyszerűen ki fogja kerülni, a peremre szorítani. Hiszen láthatóan nem vezetésre termett ember. Hisztérikus bolond, akire nem lehetne rábízni egy csoport embert sem, nemhogy egy egész megyét.

Éppen a szaloncukor-problémánál jártak, amikor megjelent Olga. Fantasztikusan, mint egy látomás.

– Olga! – állt fel Savi.

– A felesége? – kérdezte Radu Călan.

– Igen. Ő az, akivel magától beszéltem.

Olga közelebb jött és szemérmesen megcsókolta.

– Apuci, de jó, hogy megtaláltalak!

Savi érezte, hogy elérzékenyedik a fülébe súgott szavaktól, ezért gyorsan Radu Călan felé fordult.

– Olga, hadd mutassam be neked Radu Călan urat!

Radu Călan kezét csókolt, amit Olga pironkodva fogadott.

– Bátor asszony, akinek méltó férje van! – bókolt az első titkár.

– Hallottam, hogy ön is a bátrak útjára lépett – vágott vissza a nő.

– Ó, az én bátorságom – szerénykedett Radu Călan. – Tudja, az a baj, hogy mindenki azt hiszi, egy első titkár hatalma korlátlan. Pedig higgye el, kis bábu ő egy nagy gépezetben és igen kevés a lehetősége a szabad döntésre.

– Ön azonban mégis döntött!

– Igen. Döntöttem. Mert most lehetőségem volt a szabad döntésre. De magukra hagyom Önöket, biztos sok megbeszélőnivalójuk van.

– Nem, nem, Călan elvtárs! – tiltakozott Savi. – Ön csak maradjon itt, és intézze el a szaloncukorügyet. Mi közben kimegyünk Olgával a folyosóra.

– Hogy találtál ide, drága? – kérdezte Savi menet közben.

– Az Operánál voltam, s ott mondták a kapunál, hogy elindultál Radu Călannal errefelé. Reméltem, hogy annyi eszed van, hogy a megyéhez azok után nem mész be még egyszer, így aztán gondoltam, errefelé csakis az újság lehet alkalmas hely egy megbeszélésre. De látom, itt ti nem beszélgettek, hanem valóban dolgoztok.

– Igen. Dolgozunk. Valakinek a kezébe kell venni végre a munkát is. Ott, az Operánál csak a szájukat jártatják. Hadd jártassák. De nélkülem.

– Jól van, apuci. Tégy úgy, ahogy gondolod, hogy jó lesz. De vigyázz nagyon magadra.

Olga hangja megcsuklott.

– Te is vigyázz. És vigyázz a gyerekekre. Nagyon szeretlek.

– Én is, apuci.

*

Petre Boroşoiu magába roskadva ült egy széken. Kint csókolóztak a mikrofonok előtt az erkélyen, egymásnak gratuláltak, egymás hősiességét magasztalva nyújtották egymásnak a mikrofont. Eddig azt hitte, hogy csupán Nicolae Ceauşescu születésnapján lehetségesek ilyen mocskos gerinctelen alakok. De nem. Ők itt voltak a forradalom erkélyén is. Amikor egy órával ezelőtt Eminescuval a kezében az erkélyre ment, hogy a népnek szavaljon, Furtună karon ragadta, és két fogdmegjével letepertette.

– Itt neked semmi keresnivalód! – sziszegte a fülébe, majd látva, hogy nem nyugszik, le akarja magáról dobni őreit, ezt tette hozzá: – Ha még egyszer itt látlak, beinjekcióztatlak! Vannak már embereim!

Tudta, hogy mit akar mondani. Azt a módszert kívánja használni, amit Ceauşescu tett ellenfeleivel. Amit e rendszer tett elfogott ellenzékijeivel. A bolondok házába dugni és akaratgyöngítő injekciókkal, memóriatörlő injekciókkal ronggyá tenni. Volt már része egy ilyen akcióban. Csakhogy azt a szekuritáté tette vele, nem a harcostársa! Harcostársa? Ez? Ez a szekurista?

Úgy megbénult a felismeréstől, hogy izmai remegni kezdtek, szeme kifordult.

Őrei szálltak róla. Látszott, hogy nagyon megijedtek. Megragadták, egy fotelhez vitték. Vítették, mint egy darab fát. Vítették, mint egy bogarat kataleptikus dermedtségében. Pofozták, vizet locsoltak az arcába.

A víz lecsurgott arcán, szemgödreiből szaladt végig képén, mintha sírna. Be az inge alá, végig a testén. De ő nem érezte. Mert sírt. Sírt az egész testével. Sírt az egész bensőjével.

Nem magát siratta. Egy gyönyörű illúziót. A forradalmat.

Mert most már tudta. Igen, tudta.

Ez nem forradalom.

Ez a csatornamélyek böfögése. Az eldugult budik kiöntése. Mint amikor már a csatornahálózat nem tudja elnyelni a szennyet, akkor az angol vécék tetején feltör a hányadék, a véres vatta, a tyúktoll, a csimbókos szar. Ez úszik legfelül. Mert ez a legkönnyebb.

Fájt a feje. Rosszul volt.

Felállt. Megszédült.

Öklendezett, aztán hányni kezdett.

– Disznó – szólt rá megrovón egy erősen kifestett nő. – Ha leitted magad, menj hányni a budira!

*

BUKAREST, Tîrgoviște, autópálya, 14:00

Egy piros Dacia az autószerződésén. Két szekus vezeti, a hátsó ülésen a Ceaușescu házaspár. Irány Boteni.

*

14:30.

A feliratos képernyők végre az egész országban megvilágosodnak. A 4-es stúdió. A középpontban nemzeti karszalaggal Domokos Géza és Mircea Dinescu. Domokos Géza vezette a tömeget Dinescu lakására, hogy kiszabadítsák a disszidens költőt szobafogságából, s a költő vezette a népet a televízióhoz.

– Győztünk! Románok, győztünk! Kiköphetjük a szánkba dugott pecket, vége!

A tv seggnyaló bemondói és riporterei ünnepélyesen bocsánatot kérnek a néptől a sok hazugságért, amelyet naponta beolvastak, de nem hagyják őket sokáig beszélni. A mikrofon kézről kézre jár.

*

X. felállt a székről. Még nehezen lélegzett. Vért köpött és vért pisilt. De úgy érezte, most ott a helye az Operában.

Egy botot vett és lassan átvánszorgott a tömegen az oldalbejáratig.

– Fel akarok menni! X. vagyok! A megyeház csoportból!

Egy fiatalember golyószórót nyomott az oldalába.

– Elég a dumából, hapsikám! Van papírod Furtunától?

– Az ki?

– Vagy Ivantól?

– Az ki?

– Na, akkor tűnés, mert beléd eresztek egy sorozatot!

*

Y. összeborult Dusival.

– Vége! Győztünk!

Aztán Graur Jani következett.

Gödér Karcsi megintette:

– Azért nem kell úgy sietni! Nincs ennek még vége!

Y. egy széket vett és a falhoz ment és leakasztotta Nicolae Ceaușescu portréját.

Király Sándor megdöbbenve nézte:

– Mit akarsz vele csinálni?

– Oda rakom, ahol a helye! A budiba!

*

Z. a józsefvárosi piacnál járt, amikor elkezdtek dobálni a vörös csillagokat, Ceaușescu-képeket az ablakokból.

Két kis cigánypurdé egy cigarettacsikkal járt és gondosan kiégette minden képnek a szemét.

*

Toman lezárta a tévét. Ez a várakozás halálosan kifárasztotta. Tehát mindhiába várt. Húsége és egyenessége csapdájába esett.

– Oprescu, hívja be az ezredest! Hívasson a belügytől egy kocsit! A reptérre megyek!

Oprescu elsietett.

*

Az Opera erkélyén teljes volt a mámor. Pezsgőt bontottak, koccintottak. Hiszen az álom sikerült. Átmentek a szivárványhídon.

Dan Mîndrilă egy pohár pezsgővel jött Claudiu Iordăchescuhoz.

– Mindenki boldog. Ön miért szomorú?

– Mert ami szép volt, valamelyest szép volt, az mögöttünk van. Ami ránk vár, az a mocsok.

*

A négyes stúdióból Militaru tábornok fordult a román hadsereghez, hogy álljon át a nép oldalára. Név szerint szólította fel a nagyvezérkar egyes fegyvernemeket irányító tisztjeit, hiszen Milea előtt ő volt a honvédelmi miniszter.

– Figyeled – mondta Macri Teodorunak. – Săndulescu nincs közöttük.

– Nyilván. Ő már a túloldalon dolgozik. De mi az istent csinál az a Vlad? Meddig totojázik? Mire vár?

*

A Drapelul Roșu szerkesztőségében is pezsgőt bontottak. Egy figyelmes kéz leemelte a hét cikkeivel, azaz a legseggnyalóbb cikkekkel teli faliújságot, s egy sarokba rejtette. Ugyanoda kerültek a Ceaușescu-portrék is. Kétperces időközökben érkeztek a gyárigazgatók, akik kiszimatolták, hol van Radu Călan. Nem jöttek üres kézzel. Konyak, whisky, Kent cigaretta a protokoll-alapból.

– Să ne trăiești tovarășe Călan, o mie de ani! Ezer évig élj nekünk, Călan elvtársunk! – zúgott újra és újra a felköszöntő.

Radu Călan fülei kipirultak az italtól és az örömtől. Íme, ennyi kedves híve van itt! Ennyire szeretik az emberek! Hát nem botorság lett volna a túloldalon végezni? Egy kivégző osztag előtt?

Petrescu Ildikó egy tálcával járt körbe és Király Sándor is odalopakodott, hátha észreveszi jelenlétét valaki.

Hiszen még nem késő.

*

Oprescu visszajött.

– Toman elvtárs, roppant sajnálom, de a belügynél nem maradt egyetlen jármű sem. Még a tűzoltókocsit is elvitték. A rabszállítóról és a páncélozott járművekről nem is szólva.

– És akkor hogy jutok ki a reptérre?

– Nem tudom, hogy érdemes-e a reptérre kimenni. A belügynél úgy tudják, hogy a repteret már elfoglalták a hazafias gárdákkal együttműködő katonák.

– És akkor hogy jutok én Bukarestbe?

– Talán vonaton. De javasolom, dobja el az eredeti igazolványát és használja azt, amit Ardeleanu ezredes készíttetett hamis névre.

– És hol van itt az állomás?

– Nem messze. Végigmegy a Sălăjanon a villamosig, ott a sínek mentén balra fordul és pont az állomás elé ér.

– Ez az Északi pályaudvar?

– Nem. A nyugati – szólt közbe Cornel Pacoste, aki egy kis bőrönddel állt az ajtóban. – Én is oda megyek. Mehetünk együtt.

– Rendben. Csak szeretnék egy tiszta inget venni. Oprescu, nincs egy tiszta inge?

– Sajnálom, Toman elvtárs. Kifogyott.

Toman megforgatta a fejét, hogy bőrével érezze az ingnyakon, mennyire piszkos. Tapadt. Kellemetlenül tapadt. Bár reggel vette fel. De egy ilyen nap után? Csoda, hogy beleizzadt?

Egy pillantással felmérte a szobát, ahol élete hat legnehezebb napját töltötte, a kormánytelefont, de nem talált semmi személyeset. Amit kellett, elégette, a többi benne volt diplomatáskájában.

– Mehetünk – mondotta Ion Toman, és kilépett az irodából.

*

BUKAREST, 15:00, a tv 4-es stúdiója

Ion Iliescu határozottan felemelte a szavát.

– Polgártársak! Ez egy valódi román forradalom. A népakarat, az egységes népakarat távolította el helyéről a zsarnokot. Itt nem lehet szó többé a hatalom revíziójáról, a vezetőgárdák kiigazításáról. Az, hogy mindez így zajlott le, ahogyan látják, ékes jele, hogy ez a rendszer velejéig romlott. Más rendszerre, igazi rendszerváltásra van szükség, új hatalmi struktúrákra! S ebben Önök lehetnek a legnagyobb segítségükre nekem, és más olyan hazafiaknak, akik elvállalják a kihívást, és a mozgalom élére állnak, hogy kivezessék Romániát a hidegből, az éhezésből, a nyomorból, s a hazugságból. Éljen a Forradalom!

Mircea Dinescu, a költő odajött és átölelte a kamerák előtt:

– Én mindig bíztam Önben, mint akiben titokban az egész román nép bízott. Nem csalódtam! Ezek a szavak, amelyekre vártam. Ezek azok a programeszmék, amelyekre szükségünk van!

– Ötkor, a Központi Bizottság épületében, hogy papírra vessük az új programot! Várom Önöket, barátaim!

*

BUKAREST, 3 óra, Zsilava börtön

Bejött a börtönigazgató, s kijelentette, hogy kiengedik a rabokat. Egy kis időre van szükség, míg az iratokat előkeresik, s mindenkinek visszaadják, de mostantól az ajtó nyitva, s mindenki azt tehet, amit akar.

Mráz Ferenc nem akarta hinni, hogy ez igaz. De más sem. Mindenki hipnotizáltan meredt az ajtóra.

Vajon nem csak egy beugratás? Hogy egyenként menjen ki az a 70 ember, akit ebben a teremben összezsúfoltak? S kint majd egyenként lepuffantják őket?

Egy fiatalember lépte át először a küszöböt, majd egy nő, aki mind a gyermekeiről beszélt, hogy ki ad nekik enni. De semmi sem történt, csak élénk beszéd hallatszott kintről.

Lassan mind kilopakodtak, a folyosón át az udvarra.

Egy tiszt megállította Mráz Ferencet:

– Hadd nézzelek meg magamnak, te szakállas. Igaz, hogy te voltál az, aki azt a magad gyártotta petárdát felrobbantottad? Aki az egészséget elkezdted? Na, sok szerencsét, s maradj mindig ilyen bátor.

Mráz ekkor értette meg, hogy mivel is vádolták volna. Milyen sors várt volna rá. A felismeréstől teljesen elgyöngült.

Egy másik fegyvertelen rendőr lépett mellé, az iratait hozta.

– Ceaușescu elmenekült, a kormány lemondott, felszabadultunk, s ti szabadok vagytok! Istenem, de jó, hogy nem kényszerítettek, hogy benneteket bántsalak! – És zokogni kezdett, zokogni ezen a csodás szerencsén: – Jó hogy nem kellett téged bántsalak!

*

BUKAREST 15:30

A tüntető tömeg egyik menetoszlopa a Tavasz negyedben Ceaușescu villájához ér. Itt a tó partján állt a nem túl szellemes architektúrájú ház vagy házcsoport, hiszen több épület volt a központi épületen túl. Nappalik, hálósobák, étkező, tornaterem, masszázsterem, arany csaptelepekkel pompázó fürdőszobák, dolgozószoza, rajta az Elnök vadászszobrával, meg egy Nagyszeben régi épületeit ábrázoló albumával, nyilván kedvenc fiával kapcsolatos emlék... A hálósobában egy tankszobor, az öltözőben több száz cipő, a tóparti házban valami klubszerűség, a házimozi, meg a sakkpartik színtere, előtte egy mesterséges tó, meg egy fedett medence is, hogy bőrüknek se kelljen érintkeznie a közönséges halandó bőre által szennyezett vízzel. Egy melléképületben Elena Ceaușescu magatehetetlen 103 éves anyja. A tömeg megtorpant a motyogó öregasszonyt látva, aki mellől elszöktek a jól fizetett ápolók, s egy aranyozott telefonon kihívták a mentőket.

*

A két Grafopress gépet feltöltötték festékkel. A hengerek már forogtak, egyenletesen kenve el a festéket a nagy nyomóhenger számára.

A fiúk hozzák már a kiadó részlegről a két elkészült formát. Benne a négynyelvű röpcédula, a nyomda első szabad kiadványa. A kútba esett programszöveg, mely fölé Ioan Iancu odaszedte három- és négycicerós betűkből:

A CĂZUT TIRANIA!

VÉGE A ZSARNOKNAK!

DIE TYRANNEI WURDE GESTÜRTZT!

PALA JE TIRANIJA!

Alá pedig kétcicerósból:

POPORUL ROMÎN A ÎNVINS!

GYŐZÖTT A ROMÁN NÉP!

DAS RUMÄNISCHES VOLK HAT GESIEGT!

POBEDIO JE RUMUNSZKI NAROD!

A hajókat befogják a GrafoPress rájárába. A gép lassan elindul, előbb a levegőben verdes, aztán lassan leeresztik a festékes hengert, majd a nyomóhengert, ahogy a sziszegő szívókák hozni kezdik a papírlapokat. Négy-öt lap készül el. Utána leállítja a gépmester a nyomást és Iancuval megbeszélik, hol kell alátétet helyezni a forma alá, hogy egyenletes legyen a nyomás.

Öt perc.

Aztán a jel: „Mehet!”

A GrafoPress elindul. Lassan, aztán dübörögve gyorsul, felveszi az „utazó sebességet” és ontani kezdi a gyűjtőkasba az elkészült röplapokat.

Az első köteget a nyomdászok szedik darabokra. Mindenki tudja, hogy a történelem részese. Viszti és zárja rögtön fémszekrényébe az öltözőben a megszerzett, a festéktől még ragadó röplapokat.

Végre betelik az összesereglett nyomdászok étvágya. Mindenki félretett már magának és barátainak is. A kas telik és a leszedő elkezd oszlopba rakni a kiáltványokat egy targoncán. Ahogy megtelt, indul vele a nagykapuhoz. Csak úgy a kapu felett osztogatja. És hamarosan elfogy az egész. De jön máris a következő targonca.

Az emberek boldog örömmel olvassák, mindenki a maga nyelvén, azokat az ígéseket, amelyeket csak titkos álmaikban forgattak. És most íme, itt vannak fehéren-feketén kinyomtatva.

Akik megszerezték nyomtatványadagjukat, átadják a helyet az újaknak. A tömeg egy pillanatra sem ritkul.

Ezen a délutánon a GrafoPressesek számlálói szerint több mint 130 000 példányban szóródott szét az igazság ígéje.

*

Claudiu Iordăchescu néhány fiút vett maga mellé biztonságból és hazament. Úgy érezte, a küldetése befejeződött, s ha otthon nincs semmi vész, akkor befejezi. Hiszen a zsarnokság ledőlt és elég mocskot látott és lapátolt ki onnan eddig, hogy egy időre elege legyen bármiféle politikai tevékenységből.

Amikor végre ismét felnézhetett arra a tízemeletes tömbházra, mely alig különbözött a Torontáli úton álló többi társától, ha csak nem helyénél fogva a sorban, egyszeriben elgyöngült. Eszébe jutott, hogy családja van, felesége, nagy leánya, aki most jut át a felnőttkorba, maga mögött hagyva gyermekkorát, eszébe jutottak az almárium fenekére rejtett kiadatlan kéziratok, eszébe jutott tegnapi önmaga, az örök mamlasz, a férj, aki nem tud élelmes lenni, aki nem tud lopni, nem tud pluszpénzt keresni, aki nem képes baksist kérni egy szívességért, de akinek mindig kell adnia baksist egy szegért is, aki nem tud egyenesen egy szeget beverni, aki élehetetlen, aki irritálja a környezetét, aki alkalmazkodásképtelen. És eszébe jutott, milyen szerencsés, hogy olyan felesége van, aki természetesnek veszi, hogy ilyen, aki nem rendez jelenetet, mert inkább visszaveszi a színháztól a színdarabját, mint hogy megengedje, hogy néhány Ceaușescut dicsérő mondatot írjanak bele. És mindezt akkor, amikor égető szükségük lett volna arra a pénzre. Aki nem vágja magát a padlóhoz, mert nem jutott hozzá krumplihoz, mert lemaradt a húsjegyre való feliratkozásnál, mert, mert... És érezte, ismét érezte, hogy

ember, egyszerű ember, akinek nem kell sárkányölő Szent Györgyként a lángfúvó zsarnoksággal birkóznia, hanem egyszerűen csak boldog akar lenni.

A lift, az örökké zörgő és elromló pléhkatulya csodamódra járt, felröpítette, fel, az ég alá.

Kulcs volt belülről a zárban. Be kellett csöngetnie.

A kutya, a farkaskutya, egyetlen külön kedvtelésük tárgya, úgy csaholt, ahogy az ismerőst köszöntötte.

Valaki kinézett a kémlelőnyíláson.

Az ajtó kinyílt. Feltépték.

– Claudiu!

– Antoaneta!

Átölelték, szorították egymást, úgy, ahogy azt csak két egymást régóta ismerő test teheti és Claudiu megérezte, hogy néha milyen kevés is kell ahhoz, hogy meglegjék az írók által annyit kergetett boldogság kék madarát.

*

Oprescu ezredes úgy járt az előző napokban annyi viharos tumultust átélt megyeház termeiben, szobáiban, mint egy kísértet. Mindenütt a sietős távozás nyomai. A félig nyitott ajtók, fiókok, az asztalon kinyitott regiszterek, megkezdett, de már soha be nem fejeződő jelentések. Aztán cipőnyomok az íróasztalon – ezt ágynak használta valaki; művészi tökélyvel lerágcsált almacsutkák egy csészében: valaki unatkozott. A szemétkosarakból ömlik ki a papír, a sok piszkoszat. Takarítóasszony nyilván már napok óta be nem tette ide a lábát.

Egy íróasztal oldalának támasztva tizenöt Ceaușescu-kép. Frissen keretezve. Néhány kis szegecske, a ragasztó, meg a leszabott keménypapír hátlapok árulkodnak a munka sietős félbemaradásáról. Lehet az ítéletnapig.

Visszasétált a technikai titkár irodájáig, ahol az elmúlt hat napot töltötte. Micsoda hat napot!

Axente Șerău nem volt bent. De a táskája, a kabátja még itt volt. Hangot csak az első titkár irodája felől hallott.

Benyitott. A tv ment. Șerău ott állt előtte lenyűgözve. Pedig csak beszéltek. Egyre beszéltek. De értékes információ semmi. Egy szó sem Ceaușescuról, egy szó sem a kormányról. Pedig utolsó információi szerint kettő is volt. Lehet, hogy épp ezért hallgatnak? Verdeț és Mănescu, szemben Iliescu és Militaru. Az angolszászok és az oroszok. Ahogy ez várható is volt. És az is, hogy valaki csak célba ér. Egyszer. Őt ez azonban csak kevéssé érintette. Sokkal inkább zavarta az, hogy ma reggel eltűnt Radu Călan. Pedig szövetkeztek. És most? Hol lehet? A forradalmárok fogságában, vagy a forradalmárok oldalán? Senki sem tudott erről információt nyújtani. Egyedüli biztos embere, szárnysegédje, felszívódott.

A telefonhoz ment. Újra tárcsázta a számát, amely eddig csak kicsengett. Most azonban egy ismeretlen vette fel a telefont.

– Elkéstél, apafej, a besúgással! Bezárt a bolt!

Megrökönyödve tette le a kagylót. Ez azt jelenti, hogy a forradalmárok elfoglalták a Belügyet. De hiszen akkor ide is elérhetnek bármely percben!

Kapkodva húzta fel kabátját.

Az új igazolvány, a pénz.

Már-már elszaladt, amikor a tv hangja eszébe juttatta Șerăut. Ha nem engedi haza, ez az ember itt fog rostokolni az ítélet napjáig, hiszen lépni is csak parancsra tud.

– Șerău! Șerău! – kiáltotta menet közben. – Szedje a lábát! A Belügyet már elfoglalták a tüntetők! Menjen haza! Ha itt kapják, még ki tudja, mi történik magával!

*

Nuță lassan vezette az ARO-t a Belügy hátsó kapuja felé. De amikor már csak vagy tíz méterre voltak, Mihalea felkiáltott:

– Ezek nem szekuritáté katonák! Ezek gyalogosok!

Nuță is látta és gondolkodás nélkül rálépett a gázpedálra. A kocsí végigsiklott a normál forgalom előtt lezárt Brăila utcán és nyolcvanassal kikanyarodott a Leontin Sălăjanra. Csak futtában látta, hogy a főkapu előtt katonai teherautó áll és géppuskákat és töltényes ládákat rakodnak le róla.

– Te érted ezt? – kérdezte idegesen Mihalea. – Teodoru világosan megmondta...

– Igen, csak hogy azóta több mint másfél óra telt el. És nem bánom, hogy nem siettünk annyira. Azt hiszem, a civil ruha és az új személyazonosságik nagy hasznunkra lesznek.

– De hova menjünk? Vissza?

– Vissza már reménytelen. Abból, amit láttam, úgy tűnik, hogy a katonaság ellenünk fordult. Emiatt nem jöhetett be Vlad számítása. A határokat bizonyosan már ellenőrzik.

– De akkor hova?

– Csakis Bukarestbe. Csak ott találhatunk segítőt, aki kihúz a slamasztikából. Ha másként nem, hát úgy, hogy megzsaroljuk.

– Kire gondolsz?

– Hát nyilván Gușera. Meg Săndulescurea, Mițacra. Ha ők megmenekülnek, azt csak velünk tehetik. Máskülönben mindent kipakolunk az itteni szerepükről. Remélem, a táska nálad?

– Nálam. Nagy megérzés volt, hogy csak a másolatokat égetted el látványosan, s az eredeti nálunk maradt a páncélozott rekeszben.

– Az ember mindig tartson több vasat is a tűzben. Csakhogy most az a kérdés, hogyan juthatunk el a legkönnyebben Bukarestbe?

– Az itteni reptér nem biztonságos. Könnyen felismerhetnek, ha csak egy tiszt is van köztük, aki látott az érkezésnél.

– Én is úgy gondolom. De a vonat sem jó, mert túl lassú. És most a gyorsaságon múlik minden.

– Mennyi gázolajunk van?

– Ha arra gondolsz, hogy menjünk kocsival Bukarestig, nagyon kevés.

– Nem kéne olyan messzire menni. Csak Aradig. Az aradi reptér, az tökéletes lehet.

– És ott van Ilie Mare. Ő biztosan támogat. Hiszen neki is érdeke a dolog.

– Akkor tehát balra! Itt lemegyünk a vasút mellett, majd a kerülő utcákon megyünk ki az Aradi útra. Hiszen lehet, hogy a katonaság épp olyan szűrőket állít fel a mi kézrekerítésünkre, ahogy azt mi tettük nemrég.

– Balra! Az óvatosság tényleg nem árt.

*

Y. kiszállt a kocsiból. Bobby már a megállás után zajosan köszöntötte.

– Jól van, Bobby, jól van! Egy kis fejkavarást kaphatsz, más nincs, hiszen ez nem volt mára tervezett látogatás!

Valóban, nem hazudott a kutyának. Teljesen váratlanul érte Marika hívása.

– Gyere, telefon!

– Miért nem ide? – kérdezte kissé bosszúsan a nemrég ünnepélyesen lemondott főnökasszonyt, akinek a lemondását a jelenlevők zöme tiltakozással utasította el. Hiszen ebben az elutasításban valahol saját pozíciójuk megőrzésének zálogát is látták.

Mari csak kint mondta meg neki.

– Bárányi Feri hív. De arra kért, hogy úgy tegyem, hogy a beszélgetést más ne hallja!

A beszélgetés rövid volt és velős.

– Bátyám! Meg szeretnék kérdezni: vállalod-e a lap főszerkesztői tisztségét? Ugyanis én bent voltam az Operában, beszéltem a magyarok nevében, s tagja lettem ennek a Frontnak.

– Nem. A válaszom nem. Marika az előbb mondott le, egyre célozgatott arra, hogy nekem kéne átvennem a lapot. Én akkor is nemet mondtam, most sem tehetek másként.

– Értem. Te tudod. Csak azért, mert már jelentkeztek, akik ezt átvennék. Csakhogy az én véleményem, hogy te lennél erre a legjobb.

– Nem vállalom. A harcot igen, a hatalmat nem.

– Értem, amit mondasz, még ha nem is fogadhatom el. Akkor más. Meg szeretnék alakítani a Bánsági Magyar Demokrata Szövetséget. Ennek vezetésére fel szeretnék kérni Z.-t. Hiszen gondolom, most kiszabadult a börtönből.

– Nem fogja vállalni. Biztos. Nevében is elmondhatom, hogy Tőkés Lászlót fogja javasolni elnöknek.

– De akkor ügyvezető elnöknek...

– Nem. Egyszerű alapító tagnak igen.

– Hát X.?

– X. sem. X.-nek mellelleg jól összetörték a csontjait, a tüdejét, a veséjét a szekusok a megyeházi akcióban.

– Kórházban van?

– Nem. Otthon.

– Akkor később felugrom hozzá és megvizsgálom. És hátha ráveszem.

– Feri drága. Minket nem lehet semmire rávenni. Ez alapelv. Ezt vagy elfogadod, vagy sem. A látogatásnak mellelleg nagyon örülne. Én is, hiszen ideje lenne már, hogy egy szakember megvizsgálja.

– Jól van, ha nem, hát nem. Mindenesetre nagyon szeretném, ha most egy félórára eljönnél. Mert lehet, hogy este utazom Bukarestbe. És szeretném tudni, hogy mi legyen, milyen álláspontot képviseljek ott, milyen programjavaslattal álljunk elő.

– Ez más. Erről lehet szó.

Így zajlott le a beszélgetés. És most itt volt a kapu előtt.

Becsengetett.

Z. izgatottan közeledett Y. lakásához. Ahogy a garázsokhoz közeledett, feszültségét már nem tudta leplezni. Szeme ide-oda járt, de nem látott gyanús jeleket. Gyerekek labdázta, fogócskázta a garázsok és bokrok között. Minden nyugodt és békés volt.

Befordult a Zenit utcába. A hatalmas nyárfák közt Y. háztömbje maga volt a nyugalom. Mégis úgy állt előtte, gyanakodva méregetve, fel-alá sétálva, elbátortalanodva, mint egy kamasz a randevú színhelye előtt. Hirtelen az a benyomása volt, hogy döntése egyáltalán nem a legjobb volt, amikor ide visszajött. Hiszen a Nagy Manipulátor rájöhet arra, hogy ha az elvárt viselkedés ellenkezőjét cselekszi, akkor itt kell lennie. De most visszafordulni? Újra keresztülszelni gyalog a várost? Nem, ez sem volt az ínyére.

Körbejárt a tömböt, megpróbált belesni Y. lakása ablakán. De ott semmilyen mozgás nem volt észlelhető.

Amikor ismét visszaért a Zenit utcára, egy fekete copfba font hajú, szemüveges lány szaladt feléje.

– Tanár elvtárs! Tanár elvtárs!

Z. meglepetve állt meg.

A lány melléje ért, a karját kitárta és a nyakába ugrott.

– Jaj de jó, hogy újra itt van, hogy kiszabadult! – duruzsolta a fülébe, miközben Z. kétségbeesetten kutatott a memóriájában, hogy valahol elhelyezze ezt a kétségtelenül kellemes látomást. De szemben könyvmemóriájával, arcmemóriája meglehetősen csapnivaló volt. Korára nézve kétségtelenül egy elsősnek tűnik, de azt, hogy melyik szakon, melyik csoportban látta, nem tudta megmondani. Hiszen minden elsőéves tanult matematikát, intenzíven, és mindenütt voltak órái. De elárulni egy hölgynek, még ha ilyen fiatal is, hogy nem vették észre, nem jegyezték meg nevét, iszonyú csalódás lenne, ezért áthidaló stratégiához folyamodott.

– Huh, megfojt! – próbált kibontakozni. – Honnan tudja, hogy elfogtak?

– Nálunk, a számítógépeseknél mindenki tudja, hogy Z. tanár elvtársat elfogták – mondta a lány önérzetesen, és ez Z. számára fontos információt jelentett. Tehát elektronika, számítógépek. De semmi sem ugrott be.

– Na és honnan tudja, hogy most szabadultam? – puhatolódzott óvatosan Z.

– Óh, hát ez nagyon egyszerű! Ha szerdán nem szabadult, tegnap még nem volt szabad, akkor csakis most szabadulhatott!

– Ez valóban logikus! De honnan tudja, hogy tegnapelőtt nem engedtek ki a többiekkel?

– Óh, hát ez pofon egyszerű. Megkérdeztem tegnap az Ön barátjától, Y. úrtól!

– Hogyan, ismeri Y.-t?

– Hát persze. Ott lakom – mutatott a háta mögé. – És tegnap átjöttem, hogy lássam: megérkezett-e? Y. azt mondta, hogy nem engedték ki. Csak akkor szabadul, ha megdől a rendszer. Ezért aztán, ahogy hallottam, hogy Ceaușescu megszökött, ideálltam az ablakba és lestem.

– Ohó, kis hamis! Szóval a találkozásunk nem volt véletlen?

– Nem – pirult el a lány.

– Ha már annyit leskelődött, nem tudja megmondani: Y. otthon van-e?

– Nincs.

- Ilyen biztos benne?
- Igen. Láttam, amint hazajött a kislánnyal, s azt is, hogy egy jó félórával később újra elment.
- Idegen nem ment be a házba?
- Idegen? Azt honnan tudnám?
- Hát, úgy értem – gyanús alak.
- Szekus?
- Ühüm.
- Olyan, aki annak látszana, nem. Úgy gondolja, hogy...
- Igen. Félek, nehogy csapdát állítsanak...
- Én szívesen felmennék és körülnéznék. Ha nincs semmi, lejövök!
- Ez veszélyes!
- Dehogy. Én szomszéd vagyok. Évikét akarom sétálni vinni.
- A kislány ismeri jól?
- Ismer.
- Akkor rendben. Vigyázzon magára.

Megszorította a lány kezét. Puha volt és forró.

Elsétált újból a sarokig, ahol a betonfalak mögött a szemeteskukák álltak. Ellenőrizte a keskeny kijáratot a Gheorghe Lazărra. Szabad volt.

Itt várt.

Vagy tíz perc múlva megjelent a lány. Körülnézett, aztán felfedezte Z.-t. Integetni kezdett feléje és vidáman, táncos léptekkel sietett elébe.

Milyen üde! Milyen bájos! És milyen fiatal!

Z. most bánta először, hogy túl van már a negyvenen.

*

BUKAREST, 16 óra

Velicu leállította a kocsit a Hadügyminisztérium Drumul Taberei negyedi épülete előtt.

– Iliescu úr, megérkeztünk. Ispas, nyisd ki az ajtót, s vigyázz Iliescu úrra. Te pedig, Constantin, fordult Ivanovicihoz, nézd meg, mi a helyzet belül, s hol van Săndulescu tábornok irodája.

Ispas, a válogatott rögbisztár, civilben a nehézgépgyár munkása, az ajtó elé állt, s hatalmas testével fedezte, hogy a 175 cm magas Iliescu kibújjon a kocsiból, majd úgy helyezkedett el, hogy a felfele haladó Iliescut nehogy eltalálja valamilyen túlbuzgó orvlövész, aki még mindig Ceaușescu tette le a voksát.

Amikor beléptek az épületbe, Constantin Ivanovici éppen egy pisztolyt kért a szolgálatos tisztől.

– Képzeljék, Ilie Ceaușescu még most is az irodájában van. Le kell tartóztassuk, mielőtt valami marhaságot csinálna. Ja, és Săndulescu tábornok máris itt lesz, már várta Önt. Na gyertek!

Elsiettek, de máris ott volt Săndulescu tábornok, egy kimondottan szép férfi, olyan, akiért bolondulnak a nők.

– Isten hozta minálunk, Iliescu úr – jött kitárt karral, majd látva, hogy az csak mosolyog, s a jobb

kezét nyújtja felé, a mozdulatot visszafogta, hogy az csak kézfogásban végződött; szabadon maradt bal karját közben igyekezett olyan pozícióba hozni, mely az utat mutatja:

– Erre, erre!

– Mi van ezzel a Ceaușescuval, Săndulescu? – kérdezte végül Iliescu.

Săndulescu rögtön kapcsolt.

– Taktika, taktika, Iliescu úr. Parancsot adtam, hogy nem hagyhatja el az épületet, s kapcsolják ki a nemzetközi vonalait. Főként Marin Ceaușescuval ne tudjon érintkezni, Bécsben. Romániában csak két számát tettem a teljes zavarások listájára: a két Nicut. A kisherceget, meg az Andruță Nicolaet, tudja, aki a szekusiskolát vezényli, itt a városszélen. A többi beszélgetését rögzítik. Így fontos információkhoz juthatunk, nem kell hosszú vallatásokba bonyolódni. Ért engem?

– Értem – mondta Iliescu. – De az embereim pont most tartóztatják le.

– Most már lehet. Egyébként a klán többi tagjai sem húzzák soká – halkította le hirtelen a hangját Săndulescu. Épp az irodájához értek. Megállt annak ajtaja előtt. Majd szinte suttogva folytatta: – Az egyesnek nem sikerült elszöknie, ahogy híresztelik. Megakadályoztuk. Otopeni az oldalunkra állt, s nincs repülőgép megszerzésére lehetősége. A helikoptert sikerült kiiktatni, a diktátor most valahol a Târgoviște–Pitești autósstrádán kóborol. De elkapjuk. A kisherceg is autóban van, menekül, valószínűleg Bukarest felé.

A kezével olyan mozdulatot tett, mint amikor kitekerik egy csirke nyakát, aztán benyitott az irodába.

– Tessék!

Ion Iliescu belépett a rafinált eleganciával felszerelt irodába. A szőnyegek színe, a mappák, a régi acélmetszetek, a változatos korú veretes tartókban elhelyezett földgömbök, az egyik falat borító könyvszekrény, amely szépmívű klasszikusok aranyozott kötéses sorozatait tartalmazta, nem szokványos főtiszt, hanem inkább egy múlt századi tudós vagy könyvgyűjtő szalonjába illett volna. Egy márkás festmény akadályt ugrató lovast ábrázolt, egy vitrinben kupák, csak Săndulescu feje felett volt egy nagy úr a falon, amelyen egy hatalmas kép közvonalait rajzolta ki árulkodón a sokévi napsütés a bordó kárpiton.

Iliescu elmosolyodott.

Săndulescu éles tekintettel követte minden rezdülését, s így nem kerülte el figyelmét a mosoly.

– A forradalom vízvázasztó, Iliescu úr – mondta, s az üres helyre bökött a falon. – Az elvtársakból urak lesznek. És Önt is meg fogják kérdezni, ahogy engem is, előbb szelíden, később egyre keményebben: Nos, te mit tettél érte? És ebben nem lehet megakadályozni őket. Mi, akik szerencsétlenségünkre mindkét korszakot meg kellett éljük, s méghozzá elég hosszan, csak egy dolgot tehetünk. Mi határozzuk meg a határvonalat. Mi határozzuk meg, hogy mikortól kezdődik az új időszámítás. Ez kulcskérdés. Hiszen Ön is tett olyant, amit mai fejjel már úgy gondol, hogy nem kellett volna megtennie. Én is tettem eleget. De az új kor felül kell írja ezeket a cselekedeteket. Pálnak egyházakat kell alapítania. Ne azt kérdezzék tőle, milyen volt Saulként. Senkinek sem szabad kételye maradjon, hogy Saul ha tett valamit, csak azért tette, hogy életben maradjon a test, akiből Pál lesz. Az egyházalapító. Világos voltam?

– Nagyon világos – bólintott rá Ion Iliescu.

– A katonaság tehát harcolni fog. De hogy győzzünk, ezt a harcot az utolsó ellenállóig folytatni kell. Addig, ameddig a forradalom ellen egyetlen lövés is dördül. S mi meg kell kapjuk ebben a harcban a bizalmat.

– Engem idegesít, hogy nem tudom, mi volt az Ön szerepe Temesváron.

– Megérttem, s nyíltan megmondom. Nem teljesítettem a küldetésem.

– A Ceaușescu-küldetést?

– Igen. De teljesítettem egy másikat. Szerettem Temesvár iránt. Tudja, én szeretem a lovakat. S

Temesvár mellett tenyésztik a legjobb ugrató lovakat. Így hát gyakran jártam én arrafelé. Sőt, egyik legnagyobb titkom is bevallhatom Önnek. Temesváron kereszteltem meg a lányom. Igen, ott. Egy katolikus templomban. Mert én valójában katolikus vagyok. Hogy gondolja, hogy én valami rosszat akartam tenni ennek a városnak? Hogy belementem volna e kis Heródes vérfürdőjébe? Persze játszanom kellett. Játszottam mosolyogva, de lelkemben zokogva. Előtte árultam a fegyvert, vettem a fegyvert. Gyarapítottam a hadsereg, s e gazember vagyonát. Amit e szobában lát, az e sikeres üzleti tevékenység hozadéka, s e tevékenység romániai kötelező díszlete. Afféle külkereskedői protokoll. De munkámat végezve igyekeztem az embereket nem bántani, különösen azokat, akik jók voltak hozzám. Érti?

– Értem. S köszönöm ezt az őszinteséget. Ígérem, nem fogom elfecsegni titkait. S ami az alapkérdést illeti: bízom magában. Az Ön dolga, hogy megtalálja a legjobb utakat a forradalom vívmányai megvédésére. A részletekkel ne fárasszon. A lényeg a céljaink messzemenő azonossága. Érti?

– Értem.

– Ezennel vegye át az összes katonai erők felett az irányítást, a határőrséget, a rendőrséget és a szekuritátét is. Akkor indulok vissza a KB-ba. 5-kor programot írunk.

– Rendben. Csak egyet kérek: ezt a katonai vezetésváltást egyelőre ne tegyük nyilvánossá. Rossz vért szülne. Érti, ugye?

*

16:20-kor csengett a telefon. Egy őrnagy vette fel és hosszasan beszélt.

– Elvtársak, megszületett a döntés! – mondotta, ahogy letette a telefont. – A belügyet, a szekuritátét és a határőrséget a Hadügyminisztériumnak rendelték alá. Ilie Ceaușescu tábornokot letartóztatták.

– Ki adta ki ezt a parancsot?

– A Hadügyminisztérium. Săndulescu tábornok és Iliescu.

– Megértettük – mondotta Macri, és Teodorura nézett. – Ránk nézve kapott utasítást?

– Igen. További rendelkezésig kérjük, hogy fáradjanak át velünk a Hadtestparancsnokságra, Zeca ezredeshez.

– Rendben. Remélem, meg fogjuk érteni egymást – mondotta Macri és ismét Teodorura kacsintott.

*

16:30-kor a rádió és a tv világgá röpítette a hírt, hogy megalakult a Romániai Demokratikus Nemzeti Bizottság, mely a régi vezetői gárda helyére lépett. Az Opera téren levő tömeg hatalmas ovációval köszöntötte a hírt. Az új politikai struktúra élén Iliescu állt. Ennyi világos volt a szűkszavú

közleményből is.

Amint bejöttek az erkélyről, Furtună intézkedni kezdett. Iratokat gyűjtött össze. Programokat és határozati javaslatokat. Főként az utolsót, a Iordăchescu és Motica által nemrég befejezett népgyűlési határozatot, aztán a vezetőségi listák közt válogatott.

Claudiu Iordăchescu, látva a nagy csomagolást, odajött és megkérdezte.

– Mi ez a sietség?

– Bukarestbe kell mennem. Alakítják a kormányt. Ezt Temesvár képviselői nélkül nem lehet. Hiszen végül is mi indítottuk el a forradalmat és a változást nekünk köszönhetik. Sürgősen fel kell vennem a kapcsolatot ezzel az Iliescuval.

– Akkor vigye magával a feleségemet. Mint mondtam, ő nagyon jól ismeri Iliescut. Még az utóbbi években is tartották a kapcsolatot. Ha Bukarestbe ment, nem felejtette el felkeresni.

– Hát, igen, jó lenne. De hogyan értesítsük?

– Elküldünk valakit érte.

– De nagyon kell sietnünk. Minden perc számít.

– Na mit számít az a háromperces kitérő autóval a Torontáli útig?

– Jól van, nem bánom. Írd le a címet. Majd bemegyek. De küldjél rögtön egy küldöncöt az asszonyhoz, hogy ne kelljen rá várni. Ezt utálom.

– Jól van, legyen nyugodt. Mire odaérnek, elkészül.

– Nem kell megsértődni, de utálom a nők hóbortjait. Más. Én most összekapom a holmimat, s aztán elmegyek. Téged hagylak itt helyettesnek. Ügyelj a rendre, a fegyelemre. Egyesek nagyon elkapatták magukat. Fogd őket szorosan. Ivannak törd le egy kicsit a szarvát. Ő csak az erkélyért felel, de néha úgy viselkedik, mintha ő lenne itt az elnök. Hiszen az emberek sokat látják, és ezért sokan tévedésbe esnek. Ez érthető, de neki kötelessége lenne, hogy visszautasítsa az „Elnök” megszólítást. Ej, de tudod te, hogyan kell ezt csinálni! Na, akkor a viszontlátásra, Claudiu!

Kezet fogtak. Furtună rohant tovább. Iordăchescu csak a szeme sarkából látta már, hogy Ivan következett. Duma, duma, majd ölelkezés, csókok. „És ezek az ellenségek?”

*

A Hadtestparancsnokság klubhelyiségében a szekuritáté vezetői, akárcsak a tisztek zöme, a tv-készülékek előtt ült, s a politikai helyzetet kommentálta. Közben jöttek-mentek a hírvivők a Parancsnok telefonosától és más egységektől, akik Bukaresttel léptek kapcsolatba.

– Azt mondják – súgta Daru Tihu –, hogy Constantin Mănescu fog beszélni este hatkor. Ez azt jelentené...

– Hogy a tűz a vízzel kiegyezett – húzta el a száját Teodoru. – Ha ő megjelenik, Iliescu megbukott, és a katonaság gyámságát rögtön megszüntetik. Erre kíváncsi vagyok.

– Azt mondják, hogy át fognak kapcsolni – mondotta Dima.

– Ha valakinek más véleménye van, fogadhatunk is. Lesz rögtön döntőbírónk, a tv. Nem akar valaki velem fogadni?

Senki sem akart.

*

Radu Călan boldog volt. Felhívta a fővárost és Iliescu szeretettel fogadta, hiszen azokban az

években, amikor Iliescu propagandatitkár volt a megyében, ő volt a jobb keze, a propagandaosztály vezetője. Szeretettel idézték fel azokat az éveket.

Savi nem ismerte ezeket a részleteket, csak azt, hogy Călan polgármester volt, ezért aztán arra kérte, hogy jó lenne, ha Bulza segítségével egy életrajzban mutatkozna be, mint a Román Demokrata Front egyik vezéregyénisége. Bulza ragyogónak találta az ötletet, és tovább is vitte. Fényképészt hoztatott, s ott a főszerkesztői iroda székében néhány mellképet készíttetett, amelyet a „korszakban” csak az Elnökről volt szabad, feljegyezte az adatokat, majd rögtön neki is állt, hogy méltón megörökítse, bemutassa Radu Călan.

„1936. május 24-én született. A lupényi szénbányászati közép fokú technikumban végzett. 1954–1960 között szénbányászmesterként dolgozott a Zsil völgyében, majd Karánsebesen.

1960–1973 között a munkából kiemelve előbb Bánság tartomány, majd Temes megye KISZ-bizottságának első titkári teendőit látja el. Öt éven át, 1977–1981 között Temesvár polgármestereként egy egész sor akciót kezdeményezett annak érdekében, hogy az embereknek minél jobb élet- és munkakörülményeket teremtsen, s hogy Temesvárt minél szebb és civilizáltabb várossá tegye.

1981–1987 között Hunyad megyében volt első titkár, 1987–1989 között pedig az Állami Tervbizottság elnöki tisztét töltötte be. A Ceaușescu-diktatúra nehéz feltételei között is sikerült méltóságát megőriznie és emberségesen és becsületesen segítette polgártársait.”

Míg Doru Bulza egyre elszántabban körmölt, befutott a Szabad Temesvári Rádió. Egy rövid időre félbe kellett szakítani ezt az anyagot és kissé átdolgozni és aktualizálni az Opera téren mondott beszédet is. Elkészült két nagyobb beszúrás. Egy Ceaușescuról: „E két paranoiás hidrafejű a szabadság, az igazság és a kenyér szavak hallatán füstölgött a dühtől, sárral fröcskölte egy nagyszerű munka és szellem hagyományait, a felemelő nemzeti történelmet, egy dicső és sokat megpróbált népet” – s egy másik, amely az Iliescuval való szívélyes párbeszédre utalt. Míg Radu Călan magnóra mondta az anyagot, addig folytathatta a szöveget.

Ilie Mare uralkodásának szidalmaiban ismét a csúcson volt. Valamennyi mocskos jelzőt a nyakába zúdított, hogy annál ragyogóbban magasodjon ki Radu Călan személyisége.

„Radu Călan életét kockáztatva is a tüntetők mellett volt és állandóan konzultált velük és az RDF-fel azokon az éjszakákon és napokban. Akkor, amikor még kockán forgott Románia sorsa, ő harci reményt öntött beléjük, hogy az igazság győzni fog. És győzött.”

Egy bekezdést kapott a szekuritáté kijátszása, s az operai beszéd is. Egy strófát az intézkedései ma délután. Jöhet a konklúzió:

„Radu Călan az a vezető, amelyre Temesvár vágyott, az az ember, akinek rendhagyó képességeire épül most a mi igazi ragyogásunk.

Éljen sokáig!”

Elégtétellel olvasta át művét. Hallgatózott. Az ajtó mögül nem szűrődött ki szó.

Benyitott. A rádióriporter éppen a kezét szorongatta Radu Călannak.

– Nagyszerű anyag, igazán nagyszerű! – Micsoda stílus!

– Igen – mondotta Savi –, ezt be kell tenni a lapba is!

– Lehetetlen! – mondotta Doru Bulza. – Taktikai hiba lenne. Hiszen az embereknek elégük volt a beszédekből!

– Nem lehetne valahogy álcázni?
– Hogy képzeled?
– Mondjuk, legyen az RDF nyilatkozata.
– Nyilatkozat? Az lehetne. Mit szól hozzá, Călan elvtárs?
– Te vagy, Doru, a szakértő, ha neked tetszik, s ha az RDF-nek is tetszik, nem bánom, legyen az RDF nyilatkozata.

– Megírtam közben az életrajzot. Kérlek, Radu, fúsd át!

Radu Călan kezébe vette a lapot, olvasni kezdte. Ahogy belemelegedett, a fülei lángra gyúltak.

– Azt hiszem, a végéről ezt a dicséretet el kéne távolítani. Ez sok. „Radu Călan az a vezető...”

Innen.

– Hadd nézzem! – kérte el Ioan Savi. Átfutotta a megjelölt passzust. Florin Furtună képe villant fel előtte, amint göggel deklarálja önmön főnöki jogait s a többiek kórusban dicsérik. Ha ezt elolvassa, a guta üti!

– Na – kérdezte Bulza. – Milyen?

– Kitűnő, nagyon jó. Legyünk határozottak Radu Călan elvtárs támogatásában, ellenkező esetben megesznek a Hüvelyk Matyik!

– Így gondoltam én is – mondta Bulza. – Minek szégyelljük az igazi értékeinket? Mert egy örült, egy értéktelen ember magasztaltatta magát? Itt az ideje, hogy helyére tegyük a dolgokat. Ne az értéktelen embereket magasztaljuk, hanem az értékeseket! Magasztaljuk Radu Călant, magasztaljuk Iliescut, Militaru elvtársat, és hogy is hívják? Igen, Petre Romant! Teret az új neveknek, teret az új és nemes egyéniségeknek!

Radu Călan úgy ült az asztalfőn, mint egy szent, aki valamilyen isteni csoda folytán meghallgathatja a róla szóló dicshimnuszokat hivatalos szentté avatása pillanatában, halála után 200 évvel! Az asztal alatt szüntelenül a lábába csípett. Álmodik? Nem, nem álmodik! Ez a valóság. És ettől a fordulattól rettegett ő egy héten át! Még hogy fölkötik! Dehogy kötik fel! Csodásabb korszak vár rá, mint az előző! Nagyobb lehetőségek, mint az előzőben. Hiszen az Iliescuval való párbeszéde óta sejti: már csak egyetlen apró lépés választja el őt, az egykori bányászt a miniszteri bársonyszéktől! Az istenit, ezek aztán a lehetőségek! Éljen a forradalom! Még sok ilyen forradalmat! Hogy hozzon még sok hatalmat! – dalolja magában álmossággal tekintettel.

– Pezsgőt!

– Pezsgőt! – mondja Doru, aki nem érti a reakciót, de ha pezsgő kell, nem lehet a jó elrontója. Megtölti a poharakat. Hármuk poharát. Csak most veszi észre, hogy a rádióriporter is ott van. A volt kolléga. Na, ez egyszer legyen ő is boldog. Neki is tölt.

– Éljen sokáig, éljen sokáig... – vezényel Doru Bulza és a többiek átveszik a dallamot.

*

BUKAREST, Központi Bizottság, 17 óra

Ion Iliescu egy kölcsönkocsiban ér a Központi Bizottság épületéhez, a Palota téren, ahonnan alig néhány órája repült utolsó útjára Ceaușescu. Az Onești utcai B kapunál parkolnak le. Az utcán a

diktátor házaspár tépett, összetört képmásai minden mennyiségben, az összes művek vörös kötése, kifordult, csonka belsőkkal, pártkongresszusok és plenáris ülések beszédei, néhol szinte fél métert elérő papír-avar. Nemzetiszínű karszalagos fiúk hadonásznak mindenfelé a vállukra vetett géppisztolyokkal, hogy idősebbeknek látsszanak, s odafigyeljenek jelentőségükre. Akadálytalanul jutnak fel az emeletre. Benyitnak a nagy gyűlésterembe. A teremben füst, s látszólag veszekedő emberek. Iliescu szeme rögtön felismeri Sergiu Nicolaescu jellegzetes alakját. Oldalánál néhány fiatal karszalagos, géppisztolyos fiú, akikről lerí, hogy tudják, most ők a történelem szemtanúi.

Az asztalnál a főhelyen Ilie Verdeț ült, akit szintén kiebrudalt a hatalomból a diktátor. Mellette két oldalt Gușe tábornok, a hadsereg vezérkari főnöke, s túlfelől Iulian Vlad, a szekuritáté vezetője. A körülöttük ácsorgó tiszteket nem ismerte, vagy legalábbis így első pillantásra nem sikerült azonosítania őket. Az asztalnál ülők közül az öreg Vilcu tűnt még a szemébe, szintén marginalizált öreg harcos.

A merev tekintetek s a jeges némaság, amely hirtelen a társaságra telepedett, azt érezte, hogy egy konspiratív megbeszélés közepére csöppent, ahol ő persona non grata. „Ne te ne – gondolta –, ezek a hatalmat osztják maguk közt. Nem tudják még, hogy ezt a hatalmat nem lehet csak úgy megszerezni, hogy kinyilvánítják hatalomra való igényüket. Ezek semmit sem hallottak a legitimációról. A legitimáció pedig a Nép. Az, amelyik ott kint áll, a falakon túl. Az, amelyik a tv-t nézi. Az, amelyet ezek lenéznek. Semmit sem tanultak. Kiestek a ceaușisza hatalomból, de még mindig ugyanúgy gondolkodnak.”

– Barátaim – szólta Iliescu az utána jövőkhöz. – Menjünk egy másik terembe! Itt nincs megfelelő légkör!

Sarkon fordult, felment a második emeletre, végigment a folyosón, s benyitott Lina Ciobanu, a hadügyért felelős miniszterelnök-helyettes egykori irodájába.

– Ez jó lesz. Mert mindenekelőtt meg kell szervezzük magunkat. Ha dolgozni akarunk, akkor nyugalom kell, meg kell akadályozni, hogy bárki össze-vissza bóklásson. Ivanovici, maga készítsen rögtön valamiféle kitűzőket. Névvel, s a maga aláírásával. Ide csak az jön be, akinek ilyenje van. Jó lenne egy pecsét is, de azt majd később. Ispas, maga szervezze meg az ellenőrzést. Aki maga által ismert, s a tv-től jön, azt beereszti. Dinescu, Domokos, Brucan, Deșliu, Militaru, Mănescu, Mazilu. Na meg a fiatal Roman. A Petre Roman. Ha kétségei vannak, akkor hívjon ki. Én a Manea Mănescu irodájába megyek, s nekilátok a program első vázlata megfogalmazásának. Oda jöjjenek a többiek. A legjobb lesz, ha végigjárja, Velicu, az egész épületet, hiszen maga ismer sokat személyesen, hátha itt van valahol Măgureanu, Voican Voiculescu meg más is. Magára bízom. Utána intézkedjenek, hogy állítsák helyre a telefonvonalakat, ha azokat a katonaság kikapcsolta időlegesen. Ezt Săndulescuval tárgyalja meg. Na, munkára.

*

Oprescu ezredes, vagy inkább már Oprescu nagypapa hazaért. Hazaért Nagyváradra.

A ház ajtaja tárva-nyitva, sarkából kifordítva.

Úgy látszik, a nagyváradiak nem nagyon méltányolták az ő visszafogott magatartását a temesvári események alatt. Sokkal többet nyomott a latban, mit jelentett e város életében a Belügy, amelynek a főnöke volt annyi éven át. A fejszeapások után, amelyek alaposan szétzúzták a sok utánajárással

megszerzett státusszimbólum tölgyfaajtót, úgy tűnik: végül is szerencsésnek mondható, hogy nem volt idehaza.

Bement a lakásba, óvatosan, bár nem hallott semmilyen mozgást.

A lakás feldúlva, megtiporva, felfeszítve minden, mint egy nagy, agresszív I-es típusú házkutatás után. Csakhogy most nem az ő legényei voltak a tettesek, hanem vele tették meg ezt. Az egykori áldozatok. Vagy talán még inkább azok, akik nem lettek áldozattá, csak potenciálisan azzá lehettek volna.

Azok után, amiket Temesvárott látott, ez a rombolás nem is rázta meg túlságosan. Hidegen nézte, mint valami idegen. Nem lepte meg, hogy a nagyszobában fejszével verték szét a színes tévét, s az sem döbbsentette meg, hogy a vitrinből kidobálták az Elvtárs vörös kötésű összes műveit és a szoba közepén raktak belőle máglyát. Hogy a 16 000 lejes perzsaszőnyeg kiégett és odalett a gonddal válogatott parketta, az sem kavarta fel. Úgy tekintett ezekre a megnyilvánulásokra, mint valamiféle természetes büntetésre, melynek azokra a helyekre kellett zúdulnia, amelyek valamiféle érintkezésbe kerültek ezzel a rendszerrel. Az emberek égettek és gyújtogattak, de csak annyira, amennyire kellett. A máglya leégett, de a lakás többi részét nem hagyták leégni. Valaki eloltotta a tüzet.

Kinyitotta a bárszekrényt. Az italok ott voltak. Nem nyúlt hozzájuk senki. Mintha fertőzöttek lettek volna. S ha jól belegondol, a maguk módján azok is voltak. Hiszen mindegyikük egy-egy piszkos tranzakció megpecsételése. Egy undorító megalkuvás jele.

Elgondolkodva visszacsukta a bárt.

A fürdőszobába ment, s inkább a fogmosó poharába eresztett hideg vizet. Lassan, kis kortyokban itta meg, bár nagyon szomjas lett a hosszú út alatt.

Milyen furcsa volt hallani, hogy azok, akik a rendszerről elítélően gondolkoztak, ezerszer többen voltak, mint azt a legvadabb rémálmaikban is gondolták volna a belügy szakértői. E tény lényegében munkája hiábavalóságát, csődjét húzta alá, de furcsa mód ez sem izgatta. Temesvár óta egyáltalában már semmi sem izgatta. Csak egy: túlélni. Túlélni! És íme, most vágya teljesült. Túlélte. Kikerült a városból, ahol üldözött vaddá válhatott volna. Hazaért.

Megitta a vizet. Gondosan kimosta a poharat, majd szájával lefelé a tartóra tette. Ha valaki használná, legyen újra tiszta.

Bement a hálóba. Új, tiszta inget vett fel. Egy ideig ingadozott az öltözéke felújítása miatt, de aztán úgy döntött, hogy ez az öltözék, ami eddig segítette, ez a nagypapás ruha, jó lesz továbbra is. Hiszen az unokához megy Beiușra (Belényesre). Szerencsére az asszony meghallgatta a tanácsát. „Ha látod, hogy valami készül, rögtön indulj Beiușra, ne tétovázz. Ha tudok, utátnak jövök.”

Lement a garázsba. A kocsit a helyén. Nem bántották. A lomos ládából drótot vett elő és egy patentfogót. A ház ajtajához ment és gondosan bedrótta, amennyire tudta. Nem a forradalmárok, hanem inkább a kirámoló cigányok miatt.

Bezárta a kertkaput, azt is bedrótta, beült a kocsiba. Ha jószerencséje továbbra sem hagyja el, Oprescu ezredes nemsokára megszűnik, önként nyugdíjaztatja magát.

Karácsony alkalmával előlép teljes állású nagypapává.

*

Y. és Bárányiék túl voltak már a második kávé. Bárányi Feri előtt a teleírt lapok egy jövődó

magyar demokratikus jogvédő szervezet alapvető programját körvonalazták. A szervezet alapító tagságát is összeírták nagyjából. Most már csak össze kell telefonálnia őket és aláírni az alapító okmányt.

- Mondd, Y., nem kaptál kedvet munka közben egy ilyen szervezet elnöki tisztségére?
- Nem. Ez a munka teljes embert kíván. Én ezt nem tehetem.
- Kár.
- De tudod mit? Kárpótlásul fel szeretném olvasni nektek a vezércikkemet. Meghallgatjátok?
- Na hallod – mondta Ildikó, aki imádta az ilyen házi felolvasásokat, vitaesteket.
- Tehát a címe: „Döntött a nép”.

„A nép döntött. 1944-ben döntött: hogy nem akar háborút. 1945-ben még döntött: hogy demokráciát akar. De azóta nem ő döntött ebben az országban, hanem önkinevezésű képviselői döntöttek. Ők azt mondták: érte! Pedig ez nem volt igaz: ők magukért döntöttek. Cinikusan demokráciáról beszéltek, akkor, amikor ebben az országban csak az egyetlen megengedett véleményre való bólogatás demokráciája létezett. De ez a nép megelégette a bólogatás szabadságát. Ez a nép nem hülyegyerek, és nem rongybábu. Ez a nép nem Keljfeljancsi. E népnek elege volt abból, hogy nevében szemérmetlenül mások döntsének. E nép megelégette, hogy szemérmetlenül becsapják és még ráadásul tapsoljon is hozzá. Ez a nép eleget tapsolt már félelemből. Ez a nép eleget hurrázott már félelemből. Ledobta magáról a bilincseket, a félelem átkos bilincseit és elhatározta, hogy ezentúl csak annak tapsol és annak hurrázik, aki az ő valódi érdekeit képviseli.

A nép döntött. És ez a döntés végérvényes. Azok az emberek, akik kigombolt inggel mentek a fegyvereknek, amelyeket állítólag az ő érdekükben sütöttek el rájuk, azok nem alkusznak többé. Az a nép, amelyet nem rettentenek meg többé a szekuritáté kínzókamrai, ahová állítólag az ő érdekükben viszik az embereket, hogy egy kis ólmosbotozással felfrissítsék a vérkeringésüket, ahol villanyárammal dolgozzák meg őket, hogy ne legyenek reumások, ahol itt-ott izzó tűkkel megcsapolják ereiket, hogy ne legyen magas a vérnyomásuk, az a nép nem szolganép többé.

A nép döntött. Ha kell, élete árán is, de szabad akar lenni. Ez a nép demokráciát akar. Ez a nép nem akar többé fáraókat, akik piramisokat építtetnek velük hatalmuk örült bizonyítékául. Ez a nép nem akar fáraókat, akik száznyi kertes palotát tartanak fenn maguknak, s a népet zsúfolt és hideg betonketercekbe kívánják kényszeríteni. Ez a nép nem kíván többé fáraókat, akik sakkfiguráknak vélik az egész nemzetet, s úgy tologatják ide-oda, ahogy úri passziójuk diktálja. Ez a nép olyan vezetőt akar, akit ő választ titkos szavazással négy évre, négy-öt olyan jelölt közül, aki érdekeit leginkább képviseli. Ez a nép valódi elnököt akar, nem bíborpalástos, jogaros elnök-császárt, hátborzongató, paranoiás új Führert.

Ez a nép döntött. Nem pojácakormányt akar, címekért és előjogokért hason csúszó talpnyalókat, akik egy tál lencséért az édesanyjukat is hajlandók elárulni, akik elválnak feleségeiktől, hogy azok szépsége ne hasson kellemetlenül a rút fáraónéra, akik versengenek azon, hogy csemetéiket beházasítsák a fáraó mindenható klánjába, s ezzel megvalósítsák az első echt eredeti népi farisztokráciát. Nem, ez a nép felelős tisztségviselőket akar, akik vállalják az elkövetett hibáikat, akiket tévedéseikért felelősségre vonhat.

Ez a nép döntött. Jogállamot akar. Ahol a bíróság arra szolgál, hogy a tolvajokat, a gyilkosokat, a

sikkasztókat dugják rács mögé, és nem azokat, akiknek más a véleménye. Ahol a szekuritáté valóban az államtitkokat őrzi, nem telefonok lehallgatásával törődik és az írógépek indigóit halássza ki a szemétkosarokból. Ez a nép olyan rendőrséget kíván, amely a huligánoktól védi meg a jogos tulajdonát és nem pedig olyat, amelyik csak azzal törődik, hogy naponta beszédje sápjait az üzérektől és a viszonteladóktól...”

Y. hangja egyre emelkedett és egyre dörgedelmesebbé vált. Az újság, az írók felelőssége következett, majd Tökés László, Dózsa György, Bolyai János, a város jelenkori és múltbeli nagy történelmi szimbólumai. Panaszlista volt ez, siratófali jajveszékélés és harci program, útmutató a jövő felé. És Y. boldog volt, hogy végre megfogalmazta azt, ami szétszórta benne volt mindenkiben, de mindenkiben csak kimondatlanul és kimondhatatlanul. Médium volt, akin keresztül megszólalt az egész föld alatti világ zenekara. Hangja volt a hangjafosztottaknak. Ezért ez a hang elárasztotta és szárnyalt vele túl az akaraton, túl az ésszerűsége, túl minden megfontoltságon és óvatos méricskélésen. A hang volt, mely világra szabadult és most mennydörögve jelezte jelenlétét.

*

18:00. A telex elkezd adását. A Drapelul Roşu 13 950. vétele, jelzi a gép.

„Timișoara?” – kérdezi a telex.

„Luptătorul Bănăţean” – válaszolja vissza Ioan Iancu az agyában felvillanó első ötletet. Hisz hogy lehetne továbbra is „Vörös Lobogó” a lap címe, legyen inkább „A Bánsági Harcos”. Ezt a lapot ő fogja megszerkeszteni. A többiek gyávák, és valahol most is lapulnak.

Nincs meglepetés. A mai napon semmi sem lepi meg a gépkezelőt.

„AGERPRES” – jön az első anyag. – „A Román Sajtóhíregyüttműködés, az Agerpres nem igényli ezentúl a cenzorok jóváhagyását, hogy hamis állásfoglalásokkal kendőzzék el a valóságot. A tv, a rádió, a központi és a helyi sajtó mellett az Agerpres kötelességének tartja, hogy ezentúl a valóságnak megfelelően, becsületesen és civilizáltan tájékoztassa a hazai és külföldi közvéleményt a Romániában és a világban zajló eseményekről...”

És ömleni kezdtek a hírek. Húsz év óta először ugyanazok, amelyek a Szabad Európa román adásában is hallhatók. Amelyeket az egész világ tudott, kivéve a román sajtó olvasóit.

Iancu most már alig győzi bejelölni a betűtípust és a szedőknek adni a munkát.

Egy amatőr fényképész jön lóhalálában. A forradalom képei. Végre. A hátukra kerül a végső nagyság jelzése és mehet a cinkográfushoz.

Egy nyomdász a nagykórházból elhozza a sebesültek listáját.

Hála és köszönet. Mehet a szedésbe.

Ha így kezdtük volna, már kész lenne a lap!

*

Y. emelkedett lelkiállapotban érkezett meg a nyomdába. A Szabad Szó szerkesztőségében a szolgálatos Gödér Károlyon s a szerkesztőségi titkáron, Sipos Jánoson kívül ott volt Szervác Mária, a főszerkesztő, Rózsa Ödön, a helyettes, sőt Király Sándor is, aki önkéntes feladatvállalásával akarta igazolni hűségét az új hatalom iránt.

Egyenesen Szervác Mária-hoz sietett.

– Szedik már a vezércikkemet?

– Nem.

– Miért?

– Bulza, Steinné, Ivo meg én úgy döntöttünk, hogy a román, a német, a szerb és a magyar szerkesztőségek ugyanazon tartalommal jelentetik meg az új korszakot köszöntő lapszámot.

– Hogyan? Amit nem sikerült elérnie Ceaușescunak, azt, hogy a lap csupán szolgai fordítás legyen, azt mi önként csináljuk meg? Precedenst teremtünk? Nem, barátocskáim, nem!

– Te, igazán ne haragudj rám, ez nem az én ötletem volt.

– Persze, sejtem, hogy Bulzáé. Ha együtt mászunk a szarba, együtt is mászunk ki belőle. És te beleegyeztél ebbe? Te, aki tizedannyi szart nem ettél, mint Doru? Ez a szarházi, akit én tanítottam meg irodalmi szöveget írni, könyvet, történetet szerkeszteni, úgy látszik, nagyon megtanulta a politikai cselvetést. De velem nem megy. Ez egy történelmi szám. Nem engedem, hogy holmi szarevők mentőexpedíciója miatt évtizedek múlva is szembeköpjének az olvasók. Hogy még akkor sem volt egy csöpp vér a pucánkban, amikor pedig ágaskodhattunk volna.

– Nézd, ha a cikket láttamoztatod a Front képviselőjével, én nem bánom. Jelenjen meg.

– Ki a Front képviselője?

– Iancu.

– A Faclás Iancu?

– Persze.

– Azt szeretném én látni, hogy nem engedélyezi!

Felkapta a kéziratot, és Iancuhoz robogott vele.

– Szervusz, Ioane! Hoztam egy anyagot, de a főnökeim nem akarják engedélyezni. Félnék. Azt mondták, hogy te felelsz itt a Front részéről a lapokért.

– Én hát. Én vagyok a nagy felelős.

– Rendben. Akkor légy szíves és írd alá, hogy megy.

– Dicséred benne Ceaușescut?

– Mit hülyülsz. Ha dicsérném, nem félnének.

– De most attól is félnének. Mindentől félnék.

– Na persze. Mert nem dőlt el még semmi. Csak a felszín. Egy jó kis polgárháború még lehet a hatalmi harcból.

– Tehát milyen az írás?

– Milyen? Hát zseniális! Írok én mást, mint zseniálisat?

– No, legyünk szerények. Ha nem is éppen zseniális, de a te kedvedért nézd: egy ekkora V betűt kenek rá. Dolog elvtárs sem csinálta volna szakszerűbben. Még egy doktori aláírás és tökéletes. Elégedett vagy?

– Ez már döfi! Megyek és a képükbe vágom!

Végigcsörtetett a tördelőtermen a Szabad Szó asztalához, ahol most Rózsa Ödi és Szervác Mari a fényképeket válogatták és méretezték a cinkográfia számára.

– Itt az anyag! – tette le Mari elébe. – Láttamozással!

Rózsa Ödi felszisszent.

– Ez akkor sem mehet. Én olvastam. Tele van olyasmivel...

Y. hitetlenkedve nézett Rózsára:

– Hogyhogy? Csak nem akarsz most is cenzúrázni? Én írtam alá, én vállalom a felelősséget, jó?

Még hozzá akarta tenni, hogy mielőtt nem volt főszerkesztő-helyettes, hanem egyszerű riporter, sokkal bátrabb dolgokat írt. Hiszen hozzá hozta írásait kiadásra. És ki is adott belőlük egy kötetre valót, amiért Ödinek nem kell szégyenkeznie. Amióta a hatalom közelébe került, erősen elgyávult. Úgyhogy egy idő óta a hivatali utat megkerülve a legrázósabb írásait egyenesen Mari asztalára tette és reá hatott közvetlenül, hiszen vele a legrosszabb esetben is ki tudott egyezni egy ésszerű kompromisszumban. Ödi viszont óvakodott a legkisebb kockázatú áthallásos szövegtől is. Most is ez irányban volt következetes.

– Én azt mondom, hogy nézd át alaposan, mert nagyon megüthetjük érte a bokánkat...

– Jó – mondta Szervác Mari, békítőleg és kompromisszumra törekedve. – Felmegyek és átnézzük együtt az anyagot.

– Rendben! – mondta Y., hiszen megértette, hogy Mari el szeretné kerülni a nyílt konfrontációt. Mari tudta, hogy Bárányi Y.-nak ajánlotta fel a főszerkesztői széket, és délután óta azt is tudta, hogy mindaz, ami történt, egyáltalán nem független Y.-tól. Ő volt az, aki visszamondta Tőkés Lászlónak, hogy miként vélekedtek róla egyes kollégái a Szabad Szónál, mi a véleményük kiállításáról a Panorámában. „Mit ugrál ez az alak? Talán meg fogja dönteni a rendszert? Csak nekünk lesz rosszabb az ilyen ugribugrik miatt!” Lett is nagy felzúdulás a szerkesztőségben, hogy ki lehet az „áruló”, mivel Tőkés László a következő Panoráma-interjú alkalmával nyilvánosságra hozta a Szabad Szó elítélő véleményét. Mari, úgy látszik, Ödinek mindezt nem mondta el, s most a konfrontációt elkerülendő, inkább ezt az utat választotta.

Felmentek a korrektori irodába. Y. egy széket hozott, és nekiláttak a közös olvasásnak. Mari néha megcsóválta a fejét, de továbbment. Kitett egy-egy elfelejtett ékezetet, vesszőt, de szépen haladtak. Y. a közepére várt, ahol az újságírók kezdődnek.

„Ez a nép döntött. Nem akar többé hazug lapokat. Elege volt az ünnepi igricekből, az Omagiuk vaskos köteteiben magukat prostituáló írókból, az aranykor áruló dalnokaiból. Jegyezzétek meg jól a nevüket, mert holnap már itt lihegnek újra a nyakunkon júdáscsókjaikkal.”

– Te, ez nem túl erős? Hiszen az derül ki belőle, hogy a forradalom értelmetlen!

– Nem, semmilyen forradalom nem értelmetlen. Még akkor sem, ha ilyen, mint ez. Ilyen se-forradalom. Ilyen manipulált tömegmegmozdulás. Az természetesen más lapra tartozik, hogy minden ilyen társadalmi változásban vannak, akik ügyesen átmentik magukat. Biztos vagyok benne, hogy a legnagyobb szarevők, az Eugen Barbu, az Adrian Păunescu, a Corneliu Vadim Tudor és a többi holnap-holnapután már meg fogja alakítani a szabad írók szakszervezetét, megalakítanak egy vad nacionalista újságot és ők lesznek ismét a legnagyobb hazafiak és ellenállók. Megpróbálják elfeledtetni, hogyan csúsztak hason, hogy az Elvtárs befogadja őket ostáblapartnernek, vagy röplabda partnernek, ahol az Elvtárs előtt mindig lehúzta a szolgálatos szekus a hálót, hogy az Elvtárs le tudja csapni a labdát!

– Hát ezt te honnan tudod?

– Hja, tud az ember sok mindent, amit nem köt a világ orrára.

– Na, akkor menjünk tovább. „Ez a nép döntött. Nem maszlagot akar, burebisztás ópiumot.” Te, ezt

nem lenne jobb kihagyni? Hiszen a nemzeti érzelmet sérti.

– Kinek a nemzeti érzelmeit? Ceaușescu és társai nemzeti érzelmeit? Corneliu Vadim Tudor nemzeti érzelmeit? Lehet. Bár inkább az ő kitalált nemzeti érzelmeikről kéne beszélni. Hiszen ennek az egész burebisztás mesének annyi a valóságalapja, amennyit Ceaușescu propagandistái nyomtak belé. Rossz a gazdasági helyzet? Nem baj, de megnyújtottuk a történelmünket! Nagyobb a dicsőségünk! Sajnos a román történészek még nem jutottak el odáig, hogy komolyan átnézzék a reneszánsz nyugat-európai szakirodalmát. A középkori krónikások badarságait. Akkor láthatták volna, miként származtatják magukat az angolok a trójaiaktól, a spanyolok a dákoktól, a magyarok a hunoktól. Csakhogy a polgári nemzetalakulással ezek a sztorik lekerültek a hiteles történelmi források sorából és „mitikus történelem” kategória alatt jellemezték őket. Geoffrey of Monmouth, Beda Venerabilis, Paulus Orosius, Rodrigo Jimenez de Rada és mások munkáit már rég a maguk helyére rakták a történészek. Csak ott, ahol a politikai fejlődés évszázadokat megkésett, ott lehet még sikere ilyen romantikus elméletecskének. Mert ott, ahol a jelenkor az Aranykor, eszükbe sem jut az embereknek annyit törődni az ősökkel, a folytonossággal és hasonlókkal. Érdekli is a brit honpolgárt, hogy ősei hatszáz, ezerhatszáz, kétezer éve, vagy csak hatvan éve kerültek a nagy szigetre? A személy társadalmi státusza határoz meg mindent. Ezért aztán ezeknek az ökörségeknek is akkor lesz csak vége, ha egyszer rendbe jön itt is a gazdaság. Ezért írom: „Ez a nép most akar jól élni. Most akar boldog lenni. Ennek a népnek elege volt az ígéretekből.”

– Rendben van, meggyőztél.

Átfutotta az írás további részeit.

– Ezzel meg is vagyunk – jelentette ki. – Átadhatod a szedőknek, szedjék ki.

*

Ioan Iancu kiment és megnézte a nyomdát és környékét. A nyomdászok elmesélték neki a tegnapi kommandós támadást, ezért gyanította, hogy ma éjszaka sem lesz nyugtuk. A kora délután megkapott osztag katona, a maga fejenkénti 30 töltényével, nyilván csak arra lett volna jó, hogy a kommandósok hamarabb kinyírják mindannyiukat. Hiszen, mint az osztagot vezető tiszt mondotta, a kiskatonák újoncok voltak, akik fegyvert eddig nemigen láttak, hiszen egész ősszel a mezőgazdasági betakarítással, a kukoricatöréssel, a cukorrépa kiszedésével, a krumpli rakodásával töltötték az idejüket, s nem fegyverforgatással. Iancu addig rágta az őrnagy fülét, amíg az nem telefonált erősítésért, s nem kapott egy újabb osztag Vínju Mare-i katonát. Ezeket a forradalom elfojtására küldték ide, így aztán golyószórójuk is volt és fejenként 300 töltényük, sőt egy hevederes géppuskájuk is. A géppuskát Iancu tanácsára a tiszt feltétette a tetőre, hogy jó rálátásuk legyen az egész környékre. A lelkére kötötte, hogy a katonák ne lőjenek, csak akkor, ha közvetlen a veszély. Ha támadják a nyomdát. Mert hogy ezt nem fogják annyiban hagyni, abban bizonyos volt. A rádió, a tv egyelőre nem mondott be semmi bizonyosat a szekuritáté-csapatokról. Hogy azok megadták magukat, vagy ilyesmit. Egy dolog elrendelni, hogy alárendelték őket a katonaságnak, és teljesen más dolog, hogy ők mit szólnak ehhez.

Szerencsére az épület körül szinte nappali fényárban úszott minden. A nyomda parkolója, a töltés oldala, az úttest; csak túloldalt a Rádió adótornyának szabad területe borult sötétbe, meg a viadukt és mögötte a Botanikus Kert.

A nyomda védelme szempontjából bosszantó volt, hogy pont a saroknál, a viadukt előtt egy lerobbant troli állt. Épp azon a helyen, ahonnan jól be lehetett volna lőni a viadukt alatt rohamozó kommandósokat. Csak remélni lehetett, hogy nem lesz rá szükség.

A kapusfülkében egy csoport katona strázsált egy csapat nemzetiszínű karszalagos fiúval, akik a ki- és a belépők motozását végezték. A forgalom lanyhult egy kicsit a sötétség beálltával, a frontos fiúk azonban a tömeget átparancsolták a túlsó járdára a nyomda biztonsága érdekében. Ez is jó volt. Most már csak attól függött, hogy mit akarnak a nyomdával „amazok”. Mert hogy akarnak valamit, abban nem kételkedett.

*

Zeca ezredes és szárnysegédei nagy garral csörtettek felfelé az Opera lépcsőin. Maga Oprea jött velük nyakába akasztott géppisztollyal, akár a határon egy őrsvezető.

– Ki itt a főnök? – kérdezte Zeca kissé zihálva a lépcsőmászástól.

– Claudiu Iordăchescu, ő a helyettes, amíg Furtună felveszi a kapcsolatot Iliescuval – magyarázta Oprea.

– Hogy veszi fel a kapcsolatot Iliescuval, amikor az a Palota téren beszél a tv-ben?

– Hát repülővel. Kiment a reptérre, hogy Bukarestbe utazzon!

– A reptérről nem utazik senki sehova. A repteret lezárattam. Csak Aradról száll fel gép.

– Akkor valószínű, hogy Aradra ment ő is.

– Aha.

Felértek az emeletre. Claudiu Iordăchescu a magas rangú vendég elébe ment.

– Claudiu, hadd mutassam be neked Zeca ezredest, városunk katonai parancsnokát!

– Zeca!

– Iordăchescu! Foglaljon helyet! Kíván egy kávét? Egy kólát?

– Hát ahhoz képest, hogy forradalom van, látom, maguk jól berendezkedtek! Van kávé is?

– Mîndrilă, intézkedj, hogy az ezredes elvtársnak a lányok csináljanak egy neszkávét. A kísérete?...

– Még három neszt!

Zeca ezredes látható érdeklődéssel bámulta az Opera előcsarnokában folyó nyüzsgést, mely még töményebb lett, mint délelőtt, hiszen most már legalább tucatnyi nyugati tv-tudósító, fotóriporter filmezett, készített interjút, fotózott. Villogtak a vakuk, kézi Jupiter-lámpák, zümmögtek a videokamerák, alkalmi tolmácsok tüsténkedtek. Már volt néhány pincér és pincérnő is, a téren levő hotelek és szállodák alkalmazottai, kik nem kívánták elszalasztani a ragyogó alkalmat, hogy világhírűek legyenek, s egymással versengve ajánlották fel szolgálataikat a New York Times, a Washington Post, a Chicago Tribune, az Akashi Shin Bun, a Paris Match és megannyi más lap tudósítóinak, akik nyilván nem fogják e városban tölteni minden hétvégéjüket.

A neszkávékat felszolgálták. Claudiu úgy érezte, hogy ideje a tárgyra térni.

– Tizenegy foglyunk van. Ezeket át kell adnunk Önöknek. Önöknek más feltételeik vannak az őrzésükre.

– Ó, igen, igen. De most a foglyoknál is fontosabb, hogy itt megalakítsuk a vezetőséget, hogy adott esetben operatíván tudjunk dönteni arról, mi is legyen. Radu Călan elvtárs felhívott és közölte:

felvette a kapcsolatot Iliescu elvtárssal...

- Miért Călan? Furtună is Bukarestbe utazott.
- Tudom, tudom, hallottam. De a repülőtér nem indít gépet a légtér bizonytalansága miatt.
- És akkor? Hol van?
- Aradról indulnak a gépek.
- Értem. De ismét azt kérdezem, miért Radu Călan?
- Úgy értettem, hogy az új vezető szervezetben egyenlő arányban lesznek a hadsereg, a volt pártapparátus és a forradalmi tömegek képviselői.

- Ezt ki állapította meg?
- Úgy értettem, hogy Bukarest, Iliescu.
- Erről nem hallottam.
- Kérdezze meg azokat, akik a tv-t nézik. Ők igazolhatják.
- Hogy szól tehát az elképzelés?

– Öt képviselő a hadseregből, öt a megyei adminisztrációból, öt az Operából. És azért jöttem ide, mert nem működik a telefonjuk és gyorsan kell döntenünk egy csomó fontos kérdésben. Nem akartam, hogy azzal vádoljanak később, hogy ki akartuk játszani magukat. Tehát jelöljenek ki gyorsan öt embert, aki képviseli Önöket.

- Ezt nem lehet így kutya-futásban. Össze kell ülni, megvitatni.

– Nincs sok idő a vitára. A katonaság információs szolgálatának jelentése szerint hamarosan összpontosított támadás várható. Csak a katonaság és a lakosság egyesített fellépése védheti meg a forradalmat.

- Kik a támadók?
- Hát kik lennének? Kik voltak mindig Ceaușescu hű szolgálói?
- Nézze, én a katonai kérdésekhez nem értek. Ha emberekre van szüksége, forduljon ez ügyben Opreához. Nekik már kiépített hálózatuk van. Egyeztessenek az Opera tér védelme ügyében.

- És az öt?
- Várjunk vele reggelig. Holnap talán visszajön Furtună is, s akkor együtt hozzuk meg a döntést.
- Rendben. Akkor a katonai döntésekben Radu Călannal egyeztetek.
- Miért vele?

– Mert neki van telefonja. És tartja a kapcsolatot a fővárossal. A katonai részleteket pedig még megbeszélem Oprea elvtárssal. A viszontlátásra!

- A viszontlátásra! Holnap!

A katonatisztek lecsörtettek a lépcsőn. Oprea úgy feszített mellettük, mint egy káplár, akit hirtelen örnaggyá léptettek elő. Hiszen ő e pillanattól „katonai szakértő”. Ez már igen!

*

BUKAREST, a Központi Bizottság épülete, 18:30

Ion Iliescu összegezett.

- Tehát megegyeztünk abban, hogy az ország új neve legyen Románia. Eltöröljük az

egypártrendszer. 1990 áprilisában választásokat tartunk. Addig a Nemzeti Megmentési Front néven működünk, függetlenül attól, hogy volt már ilyen szervezet előzőleg, de egyelőre nincs jobb, kifejezőbb elnevezés. A Front elnöke én leszek, a végrehajtó elnöke, mondhatnánk miniszterelnöke Brucan úr javaslatára Petre Roman.

Ebben a pillanatban kint lövés dördült. Az ablak, Manea Mănescu volt irodájának ablaka nagyot pendült, de a golyó nem jött át.

– Na – mondta Ion Iliescu. – Ez jól kezdődik. Még alá sem írtuk papíron az új kinevezéseket, s már vadásznak ránk? Honnan lőttek?

– Fentről!

– Nem kintről?

– Ha kintről, nagyon magasról, talán a Nagy Nemzetgyűlés tetejéről?

– De ki?

– Hát akinek nem tetszik, hogy vagyunk, hogy megalakultunk – mondta nevetve Iliescu. – Aki berezelt, az visszaadhatja mandátumát.

Újabb lövések dördültek, majd elkezdődött a fegyverek dialógusa, szaggatott, aszinkron modern zene.

– Azt hiszem, ideje lenne valami nyugalmasabb helyet keresni – mondta Ion Iliescu. – Javaslom, menjünk vissza a hadügyminisztériumba. Ott legalább közel vannak a katonák.

Senki sem ellenkezett.

A kijáratnál Dan Iosif állt.

– Iliescu úr. Erre ne menjenek. A Palota tér felől lőnek veszettül. Csak úgy fütyülnek a lövedékek. A tüntetők lefeküdtek. Én azt javasolom, hogy próbálják meg a D kaput az épület háta mögött.

Ispas elment a kocsiórt, s beállt a kijárat elé. Amikor Ion Iliescu kilépett, valahonnan fentről újra lövés dördült. A kocsi fölé hajló fa ágairól forgács hullott rá. Gyorsan beugrott a kocsiba. – Azt hiszem, ez egy távcsöves orvlövész. Menjünk gyorsan.

A tanulóvezető sárga jelével ellátott kocsi, a „citromka” nagy sebességgel vágódott ki a fák védő oltalma alól. Mögötte becsapódó golyóktól fröcskölt az aszfalt.

*

18:48.

Palota tér.

A tv egyenes adása.

Dumitru Mazilu beszél. Most szabadult a börtönből, ahová a rendszer csukta. Pedig szekus volt. Sőt előadó a szekusiskolában. Később egyre magasabb hivatali funkciókba került. Végül az ENSZ speciális előadója lett. Jelentései az igazság nevében egyre inkább szembekerültek a Ceaușescu-féle vezetéssel, ezért aztán előbb szobafogságra ítélték, majd börtönbe zárták. Most itt beszélt. Az emberi jogokról, amelyek megvédéséért síkra szállt, s amiért 1986-ban börtönbe zárták. Alig fejezte be beszédét, lövések dördülnek. A pártközpont erkélyét megvilágító reflektorokat elfordítják. Jól láthatók a Nemzetgyűlés épületének tetején a fegyveres árnyak.

– Emberek, ne veszítsék el a fejüket! – kiáltja Ion Caramitru színész, és az emberek megállnak.

Most már lőnek a térről felfelé, és fentről lőnek lefelé. És az emberek ott állnak, vagy ülnek a

fűlsiketítő fegyverropogásban.

– Te, Alexandru, érted ezt? Ki lő? És miért? – kérdezte Macri.

– Ezek eltájolódtak – mondja Daru Tihu. – Nem kaptak utasítást, és most vaktában lövöldöznek.

– Hogy ilyen hülyék legyenek! Száz méterről nem találják el a kitűnően megvilágított célpontot?

Miféle emberek ezek? Nem lövik szét a reflektorokat. És azt a pojacát! – morogta Dima.

Teodoru hallgatott. Próbálta összerakni az egyre hiányosabb információkból, mi is történhet. Mert az bizonyos, hogy amit lát, nem az, aminek látszani akar.

Egy katonatiszt nyitott be. Meg tíz kiskatona.

– Nagyon sajnálom, elvtársak – mondotta –, de Önök rúgták fel az együttműködést! Vigyétek őket a fogdába!

Minden szekus tiszt hátába egy AKM hideg csövét nyomták. Előre és hátra is jutott biztosítás.

Így kísérték le őket az áristomba, ahova általában az engedély nélkül a városban császkáló újoncokat gyűjtik egybe a katonai őrzőjáratok a kocsmákból és a pályaudvarról.

Teodorunak most kezdett valami derengeni.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély, 19:00

Király Károly elégedett volt. Újraindította a marosvásárhelyi rádiót, s beszédet is mondott, eligazítva a megye népét, s magyar beszédével az egész Székelyföldet, beszélt a napilapok vezetőivel, akik bejelentették lemondásukat, s most a helyi irodalmi folyóirat, az Igaz Szó következett. Hajdú Győző azonban elszökött, nem várta meg a felelősségre vonást. Markó Béla, a lap legfiatalabb szerkesztője most ott állt előtte, s pironkodva tette fel a kérdést: ki legyen a lap új főszerkesztője?

Király Károly ugyanazt a választ adta, amit eddig: a demokráciában a főszerkesztő dolgában senki más nem dönthet, mint a szerkesztők maguk. Ők kell megbeszéljék s eldöntsék, hogy kit akarnak, mert egyfelől ők ismerik a legjobban a lehetséges jelölteket, s ők kell vele együtt dolgozzanak. Válasszák hát meg ők titkos szavazással.

Markó Béla még pirosabb lett, látszott, hogy nem tetszik ez a felelet. Hiszen ő azért merészkedett ide, hogy kinevezéssel a zsebében távozzon. S most láthatóan frusztrálta ez a döntés.

– Ez nem lehet... Ez hibás döntés... Hogy választhatnának ők demokratikusan, hiszen valamennyien eladták a lelküket... Már mind besározódtak...

Király Károly felnevetett.

– Hát igen, a fiatalok ebben az esetben látszólag nagy előnnyel indulnak. De hogy valóban annyival jobbak-e a régieknél, hogy valóban joggal ítélik-e el az idősebbeket, erre a választ csak legalább húsz év múlva kaphatjuk meg. Akkor majd meglátjuk, hogy milyen volt Ön, Markó úr. Megmaradt-e a feddhetetlen erkölcs magaslatán, vagy Önről is hasonlóan ítékeznek majd a fiatalabbak.

Markó Béla égő fülekkel távozott.

*

Ion Caramitru, a színész mikrofonnal a kezében vezényelte a tömeget a Palota téren, hogy

húzódjának előre, vonuljanak hátra, amint azt a harci cselekmények megkövetelik. Drámai hangon jelentette be, hogy a katonaságnak nincs löszere, és követelte, hogy az emberek árásszák el a teret és testükkel védjék meg a forradalmat. Az emberek kirohantak gondolkodás nélkül a térre, de aztán ugyanúgy vissza is tértek.

Amikor először történt a visszavonulás, X. azt hitte, hogy nem lát jól. Hiszen, ha igaz volt, hogy azok a fekete alakok a szekuritáté speciális kommandói voltak, akkor egyszerűen érthetetlen volt, hogy a téren miért nem maradt fekvve visszavonuláskor több száz, több ezer halott. Hiszen egy sűrű tömegbe lőni deszantgéppisztollyal azt jelenti, hogy minden lövedék talál. Ötperces lövöldözés után tehát több ezer halottnak kellett volna lennie. De halottak nem voltak. Mindössze néhány ember húzta a lábát.

És Caramitru? Fényszóróktól megvilágítva, és mégsem trafálják el? Pedig 150 méterre sincs! Fegyvert először kezébe fogó újoncnak is le kellene tudni lőnie. Hiszen nem lapul a talajon a védőfal mögött, hogy egy távcsöves puskás mesterlövésznek sok gondot okozzon. Ha mégsem lövik le, akkor annak biztosan van valami magyarázata. És ez csak az lehet, hogy nem akarják lelőni. De akkor mit akarnak?

Kommandósokra nem jellemző, hogy teljes testfelületüket kitarják az égre vetítve, fényszórók előtt. Egy igazi kommandós már a fényszórókezelő első mozdulatára eltűnt volna a tetőparkány mögött. És elsőként kilőtte volna a fényszórókat. A kommandós tehát nem kommandós. A katonák pedig, akik kivonulnak, azok mik? Lőnek, lőnek, de hol az eredmény? Nem látott lefordulni egyetlen testet sem a tetőről.

A magyar tv is egyenesben ad. „Helyszíni közvetítés egy forradalomról” – lelkesedik a riporter. Beszél, egyfolytában beszél. Újabb és újabb zengzetes jelzőkön töri az agyát. Pedig inkább azon kéne töprengenie, hogy mit is lát?

*

Végre befutott a Drapelul Roșu technikai szerkesztője, Ion Stan. Kezében írásokkal teli csomag. Iancu az órájára néz. Pontosan 19:45.

– Te mit keresel itt? – kérdezi az agresszívan a helyét bitorlótól.

– Unatkoztam otthon – feleli Iancu foghegyről.

– Szedjete ki mindent a hajókból – adja ki az utasítást a titkár. – Az egészet öntsétek a szemébe.

Itt vannak a tördelési tervek, a képek, az anyagok. Most kezdjük a lapot csinálni.

A nyomdászok Iancura néznek, egyik sem mozdul.

– Ezt nem fogod megtenni – mondta Iancu vészjóslóan, és maga sem értette, hogy miért köt bele ebbe az emberbe. Talán, ha nem lett volna mögötte az egész délután, a hiába telefonok, a rengeteg óvatos visszautasítás, a csakazértis dühe, hogy kihozza este 9-10-re a lapot, az első szabad lapot, akkor most visszavonult volna. Hiszen végül is az ő dolguk. Csináljanak, amit akarnak. Ők kapják érte a fizetést és a prémiumot. Ám a sok csalatkozás és küzdelem nem tette lehetővé a visszavonulást. – Előtte négy órával jeleztem, hogy várjuk az anyagukat. Nem hoztatok semmit. Ha töletek függött volna, most üres lenne minden.

– Más dolgom volt. A lap terve úgysem az én ügyem. Most kaptam meg az oldalbeosztást, az anyagokat, itt van.

– Töröld ki velük a segged. A lap szinte kész. És úgy marad, ahogyan én elterveztem. Ha

verekedni akarsz, próbáld meg. De nem ajánlom. A szádtól pedig nem félek. És nem vagyok a Drapelul beosztottja. Szarok a főnöködre.

A szerkesztőségi titkár pulykavörösen elrohant. Nyilván a telefonhoz árulkodni. Vagy konzultálni a többi főszerkesztővel, mivel azok is hirtelen eltűntek.

Tíz percig tartott az interregnum. Utána mosolyogva kezdtek visszaszivárogni. Legutolsóként a titkár.

– Kedves Ioane, ne haragudj, nem tudtam, hogy te vagy a Front képviselője – mondta bűnbánóan –, erről Bulza nem tájékoztatott.

– Én Ioan Iancu vagyok. Író. És a Facla technikai szerkesztője – vágott vissza Iancu.

– Ha-ha! – próbált kínlódva kacagni a titkár. – Jó a humorod! De én is tájékozódtam! Na! Miért tépjük egymás haját? Egyezünk ki! Nézd át a mi anyagunkat, s meg fogod látni, hogy jobb.

Elébe terített egy csomó fotót.

Iancu mondani akart valamit, de visszaszívta. Valóban sokkal jobb minőségű felvételek voltak. Kontraszt, a jelszavak ügyesen retusálva, hogy a rossz minőségű cink ellenére is olvashatóak legyenek az újságban.

– És mi van még?

A titkár elégedetten terítette ki az anyagait.

– A Román Demokrata Front nyilatkozata. Ez fontos, hogy bekerüljön, nemde?

– Elfogadom.

– Radu Călan, a Román Demokrata Front vezetője, létében román, érzéseiben bánsági...

Iancu elgondolkozott egy pillanatig. Ott volt az Operában, amikor Radu Călan beszélt, de neki az a beszéd inkább gyónásként hatott, megbánásként és nem egy vezető programbeszédéként. De tudott arról is, hogy csütörtökön Călant követelte a tömeg, s ezek után Bulzáék egész éjjel cipelték házról házra a szeku elől.

– Rendben. Mehet. A Deklaráció jöhet az első oldalra a Népgyűlés határozata helyett. Ezt áttesszük a harmadikra, s ide helyezzük a Radu Călan-anyagot is. Látom, képetek is van.

– Igen. Három hasábos.

Iancu fogta a képet és ráírta: 27 ciceróra!

Stan kerek kuglifeje most már egyre határozottabban követelt.

– Dobd ki a második oldalról ezeket a szemeteket. Hoztam oda egy összeállítást mérvadó személyiségek nyilatkozataiból!

– Nem.

– Hogyhogy nem?

– Mert nem. Ezt nem adom.

– De szedd ki a versecské!

– Micsoda? Ez versecske? Ez George Coșbuc: In Opresores. Az elnyomókhoz! Ezt nem engedem. Ez a román költészet legideillőbb darabja!

– Én Eminescut hoztam.

– Mit? Császár és proletár?

– Nem. Mit kívánok neked?

- Az egy nagyon szép hazafias vers, de most más kell. A zsarnokok elítélése. És innen egy lépéssel sem hátrálok!
- És akkor ezzel a sok anyaggal mi lesz?
- Egy megoldás lenne.
- Éspedig?
- Ez a szám a 22-i. De holnap meg kell jelennie reggel a 23-inak is. Csináljunk tehát egyszerre két számot. Ami innen kimarad, betesszük a másodikba.
- Tehát ez is holnap reggel jelenne meg?
- Igen.
- Akkor semmi baj. Beszélek a főnökömmel. De azt hiszem, beleegyezik.

*

20:00.

A televízióból erősítést kérnek. Állítólag nő a nyomás. Gușe vezérkari főnök megbízottja, Dumitrescu százados láthatóan fél. Ez nem az a ripacs színjáték, amelyet X. döbbenettel szemlélt. Ez nem a Palota téri műháború. De kik lehetnek? Valamiféle kommandók. De mit akarhatnak? A tv-t? Logikus. Csakhogy, ha vérbe akarják fojtani a forradalom lángját tápláló televíziót, elég egyetlen pán-célöklő, amelynek segítségével lelövik a tv tetejéről a közvetítő antennát. De még egyszerűbb megoldás is van. A tv addig működik, amíg van árama. Elég lenne a szomszédos utcákban levő teljesen őrizetlen transzformátorházakat felrobbantani és vége. Hogy ne lenne meg ezek elhelyezkedésének rajza pont azoknál a kommandóknál, melyeknek az a feladata, hogy ezeket az intézményeket, ha kell, visszafoglalják? Hiszen minden államcsíny elhárításának kulcsintézményei a tv, a rádió, a telefonközpont, az elektromos erőművek diszpécserközpontja, na meg a reptér. Minden kommandó adott esetben ezek visszafoglalását hajtja végre először. Ha nincs elég erő a visszafoglalásra, akkor az elsődleges intézkedés ezek működésképtelenné tétele. Ez az ABC. És akkor?

Akár egy bomlott agy. Semminek sincs értelme, csak a megválaszolatlan kérdések szaporodnak.

*

BUKAREST, 20:00, Hadügyminisztérium

Ion Iliescu belekóstolt a hadműveleti vezetésbe. Az ország hatalmas léptékű térképe előtt, amelyen különböző fények jelezték a különféle fegyvernemek támaszpontjait, s azok állománya erejét, Săndulescu tábornok bámulatosan kiismerte magát. Parancsokat osztogatott több szárnysegédnek, felvette a közvetlen telefonhívásokat, összesített, parancsokat osztogatott, átcsoportosított, egyes utasításokat átküldött Gușe tábornoknak a KB épületébe, majd újra láttamozta az elkészült parancsokat, amelyeket közvetlenül vagy kódolva küldtek egyes csapategységeknek. Ez érdekes volt, de mivel képtelen volt áttekinteni az egész rendszert, s annak összefüggéseit, hamarosan egyszerű díszletté degradálódott az egész.

Săndulescu, akinek bámulatos osztott érzékelése volt, s a szeme sarkából állandóan Iliescut követte, felismerte a helyzetet. – Montanu – szólt oda egy tisztnek. – Vedd át a munkát, míg én Iliescu

úrral visszavonulok az irodába. – Jöjjön!

Az iroda ebben a felfordulásban most különös oázisa volt a békének és a nyugalomnak. A barnára pácolt régi földgömbök, amelyeken nyomon lehetett követni az ember ismereteinek gazdagodását az Európán kívüli területekről, most már ismerősen kerekedtek a falak mentén.

– Tetszenek? – kérdezte Săndulescu tábornok. – Nekem is. Azokra az egzotikus tájakra emlékeztetnek, amerre életemben megfordultam üzleti útjaimon, vagy más hadseregekkel való kapcsolatfelvételeim közben. De a lényeg nem a távolság, hanem sokkal inkább a közös nevező, az európaiság szempontja. Ez meghatározta vételüket. Nem kevés pénzembe kerültek, de azért a látszat csalóka – ezek egyike sem eredeti darab, csupán ügyes másolatok. Az eredetiek nemzeti múzeumok féltett kincsei. Persze azt sem mondhatom, hogy durva tucat-portékák, turistacsalogató, durva másolatok. Valahol a kettő között vannak. Régi másolatok, antikvítá üzletek poros raktáraiból kikapart darabok, mindegyiknek története van, ezért hozzám nőttek. Mindegyik egy darab belőlem, az életemből.

Kopogtattak. Egy törzstiszt volt.

– Tábornok elvtársnak... úrnak jelentem, most jött a kódolóktól.

Ion Iliescu kíváncsian nézett a szigorúan titkos pecséttel ellátott borítékra, amire még a sürgős jelzést is felbélyegezték.

Săndulescu feltépte a borítékot, pókerarccal átfutotta, miközben a tiszt előírásosan kettőt lépett hátra, s a választ várta.

– Lelépni!

– Igenis.

Az ajtó becsukódott. Săndulescu szája mosolyra nyílt. Aztán az ujjából V betűt formált. Tovább mosolygott. Ujját a szájára tette, s közben Iliescu elé lépett. Kihúzta újra a borítékba tett papírszalagot, melyet egyenesen a dekódoló gépből téphetett le a kezelő.

„NC és EC elfogva. Utasítást várunk. Sürgős. Boteni.”

Săndulescu az íróasztala mellett álló iratmegsemmisítőbe tette az iratokat, megvárta, míg a dokumentum apró kis konfettifelhőként pilinkél alá az alatta levő kosárba, utána az izgatottságtól kissé rekedt hangon azt mondta.

– Na, akkor intézkedjünk!

Vendégét maga elé engedve Săndulescu tábornok kilépett az irodája ajtaja elé. Gondosan becsukta az ajtót. – A különleges kémelhárítás ezt az irodát is megtűzdelte poloskákkal – suttogetta. – Csak késő este érkezik a DIE megfelelő szakértő csoportja ide, hogy mindent átvizsgáljon, az egész minisztériumot, máskülönben a szekuritáté elleni hadműveleteink semmit sem érnek. Ez az információ azonban nem aranyat, gyémántot ér. Megalakultak már a döntési struktúrák?

– Félig-meddig.

– Márpedig ehhez minden kész kell legyen. Egy dolog biztos: ameddig e páros él, nem lesz nyugalom. A régi rendbe való visszarendeződésre nincs már sok esélyük, de egy polgárháború kirobantása még belefér, ha nem döntünk gyorsan és visszavonhatatlanul.

– Egy dolog számomra is világos: meg kell halniuk, de az egyáltalán nem mindegy, hogy miként. Mennyire biztos az a hely?

– Most biztos. Egy kommandótámadást is túlél, de nem egy légi csapást, ejtőernyősöket, páncélosokat. Sőt az is kétséges, hogy mennyire tudnának kezelni egy lincselésre induló nagy tömeget.

– Értem. De akkor sincs alternatíva. Per lesz.

– Rögtönítélő bíróság?

– Nem. E hatalom nem lesz legitim Európában, ha nem az érvényes jogi normák szerint járunk el.

– Annyi időt nem kapunk.

– Mégis...

– Egy, maximum két nap. De ez is csak akkor érvényes, ha közben minden lényeges hír áramlását lelassítjuk, ha a tv-be egy okos cenzort helyez, aki képes átlátni, melyik hír veszélyes, s melyik nem.

– Megoldható. Van rá emberem.

– A következő nagy kérdés: Jogi szuperszakértő kell, aki a jelenlegi jogi keretek között megtalálja az utat a halálos ítélet felé.

– Erre... erre is van jelöltem.

– Kell egy katonai bíróság, legalább három ember, aki felvállalja e per levezetését, s az ítélet kimondását, az esetleges fellebbezés helybeni lebonyolítását.

– Ezt, úgy gondolom, Önnek kell megtalálnia.

– Ja, és marad végül a szállítás kérdése.

– Ezt is Ön kell megoldja. Vállalja?

– Igen. Csak akkor holnap infernalis napom lesz. A hadvezetés terhét valaki át kell vegye.

– Megoldható. Gușe mit keres a KB-ben? Itt a helye, végezze a dolgát, ne politikai intrikákat szövöggessen.

– Egyetérték. De ha nem jön, legyen Montanu. És még valami: kell legalább két bátor delegátus a fronttól, akik megfigyelők, az új hatalom képviselői, de ha úgy adódik, hogy nem lehet végigcsinálni a tárgyalást, akkor nem kerékkötők lesznek, hanem a francia forradalomról vesznek példát.

– Értettem. Lesz ilyen ember.

– Köszönöm. Akkor Ön menjen vissza a tv-hez, hozza meg a megfelelő döntéseket, s hozza a tv-n keresztül az ország tudomására. Ne feledkezzen meg a kulcsinformációk lassításáról. Én pedig meghozom az intézkedéseket, amelyek szükségesek.

– Indulunk. Ispas! Merre vagy?

*

Folyik az elkeseredett hajsza a lapok közt a befejezésért. A fordítás kész. Most már csak a szedőkön a sor. No meg a képek elkészítésén. A segédcsapatok hazamennek. Újak lépnek a helyükre. Gödér és Sipos, a két szolgálatos mellett Graur János és Y. rohangálnak, veszekednek a cinkográfusokkal. Ennyi fotót lehetetlen megcsinálni, mondják. Legfeljebb éjfél után lesznek meg a képekkel. A Luptătorul Bănăţean első számának elsőbbsége van. Előbb azt kell megcsinálni.

Valóban, előbb a 4., majd az 1. oldal is elkészül. Mehet az 1–4 a kalanderezőkhöz. Aztán a 2–3 is elkészül.

Munkába állnak az öntőgépek.

Y. dühöng. Sipos János kíséretében újranezi a fényképrendeléseket. Rózsa Ödi egy képesújságot képzelt el. Valóban rengeteg a kép. Tíz vagy tizenkét kép?

Hát ez mi? Radu Călan képe! Még fel sem fordult az egyik zsarnok, máris másikat ültetünk a helyébe?

– Ezt is töröljék a listáról, de gyorsan!

– Te, ezért cirkusz lesz! Minden lap adja! – figyelmezteti Sipos.

– Fűtyülök rá!

– Írja alá a megrendelésen, hogy nem kell! – követeli a mester. Y. aláakanyarítja a nevét.

– Ez érvényes? – kérdezi a mester.

– Most érvényes! Az istenit ennek az engedélyezett mániának! Hát nem értik, hogy forradalom van?

– Jó, jó! Ma forradalom van és holnap megkérdezik, kinek az utasítására tetted? Jó, ha az embernek van mit felmutatnia!

– Na, most már van mit felmutatni. De mikor lesznek meg a képek?

– Ha minden jól megy, úgy egy-másfél óra múlva!

*

21:18.

A Rádióban kétségbeesett felhívások. Kritikus a helyzet.

21:20.

Felhívás a Palota téren lövöldöző szekusokhoz. A volt Királyi Palotában, a mai Szépművészeti Múzeumban felbecsülhetetlen nemzeti értékek vannak! Hagyják abba a lövöldözést!

21:22.

Lángra gyúl a Szépművészeti Múzeum és a vele szemben levő Központi Egyetemi Könyvtár.

Őrjöngő válasz, vagy tökéletes szervezés?

21:24.

Iliescu a tv 4-es stúdiójának kamerái előtt.

A bemondó: „Íme az élő cáfolata annak a hírnek, melyet villámgyorsan terjesztettek el a városban, miszerint vezetőnket terroristák elfogták és kivégezték.”

Iliescu rövid beszédet tart. Kiderül, hogy a szekuritáté nagy része átállt. Akik nem álltak át, azok senkihez sem tartozó speciális terroristák.

Új fogalom született: a TERRORISTA. Ezek sem a hadsereg, sem a szekuritáté kötelékébe nem tartozó emberek, hanem egy új állatfaj. A fegyveres ámokfutó.

21:30.

Temesvárott az addig szórványos géppisztolysorozatok helyett egyre több helyről erősödő lövöldözés zaja hallatszik.

*

Évike lefeküdt, magához ölelve Macit. Boldog napja volt, hisz egyszerre hárman is körülvették: a szomszéd néni, Klára és Z. Aztán a szomszéd néni visszavonult, Z. és Klára lefektették a kislányt.

– Rendes lány vagy, Klára! Nem tudom, a mai napon miként lett volna elég erőm a kislánnyal való játékhöz!

– Óh, semmiség! Mondtam, hogy szeretem a kislányt. Már játszottam vele sokszor.

Z. maga sem értette, miért ütötte szíven ez a mondat. – „Klára ide feljár. Boldog fickó lehet ez az

Y.”

Valami feszültség és feszélyezettség szállt le közéjük. Klára ezt rögtön megérezte.

„Az bántja vajon, hogy más is játszik Évikével? De akkor miért köszönte meg?”

Mosolyogni próbált. Z. válaszolt, de nagyon elnyűtten és keserűen.

– Fáradt? – kérdezte a lány, hogy megtörje valahogy a csendet.

– Fáradt vagyok – ismerte el Z. Jól jött ez a kifogás. Hiszen már hiú ábrándokat kezdett táplálni magában a lány iránt. Szerencsére jött ez a kiábrándító információ. Még idejében, mielőtt Y.-nal konfliktusba keveredett volna.

– Ha jelenlétem zavarja, akkor elmehetek. Bár...

– Bár?

– Bár szívesen maradtam volna – vallotta be Klára és fülig pirult.

Z. meglepődött. Akkor hogyan is állunk? Mégiscsak én? Vagy mindkettőnk?

Megfogta Klára kezét. Forró volt, mint aki lázas.

– Én igazán nem akartam megbántani, de tisztázni szeretnék valamit. A barátság számomra szent.

– Számomra is – mondta Klára és füle még pirosabbra gyúlt. Érverése tovább szaporodott, Z. ujjhegye apró elektromos impulzusokként észlelte a lányban növekvő feszültséget.

– Én úgy értem, hogy nem szeretném, ha kettős játékot űzne!

Klára gyönyörűen ívelt szemöldöke felszaladt a homlokára.

– Nem értem, miről beszél.

– Hát öntsünk tiszta vizet a pohárba: ha Y.-nal is kapcsolata van, akkor ne remélje, hogy engem is levesz a lábamról és betesz a gyűjteményébe.

A forró kezecke úgy tűnt el Z. kezéből, mintha ott se lett volna. Klára felpattant. Arca kifehéredett.

– Szégyellje magát, tanár elvtárs! Mégis mit képzels rólam?

Z. is felpattant.

– Én? Semmi rosszat. Csak azt, hogy Évikének tényleg anyukára van szüksége és Y.-nak élettársra.

– Hogy mondhat ilyet? – kérdezte Klára felháborodottan. – Y.-nal tegnap délután beszéltem először, amikor maga után érdeklődtem. Én tényleg csak Évikét ismertem, vele játszottam többször, de csak lent az udvarban. És most elmegyek. El. És soha nem lát többé viszont!

Az előszobába rohant és könnyek közt tépte le a fogasról bundás kiskabátját, fehér sísapkáját.

Z.-nek csak most ért el a tudatáig, hogy mekkora hibát követett el.

– Klára! – kiáltotta s két lépéssel az ajtónál termett, a kijárat elé állt. – Klára! Bocsásson meg, de félreértettem! Hülye vagyok! Hülye!

– Eresszen! – zokogta a lány és két meleg öklével dobolni kezdett Z. mellkasán, miközben szeméből kövér cseppekben potyogtak a forró könnyek. És így felháborodottan, igazában sértve még szebb és kíváncsabb volt, mint annak előtte.

Ebben a pillanatban iszonyú zajjal megszólalt egy géppisztoly. Szinte a fülük mellett. A tetőn? A lépcsőházban? A tömbház előtt? Z. ösztönösen azt tette, amit ilyenkor tenni kell. Magához ölelte és az előszoba padlójára rántotta a leányt, egyik kezével magához szorította, a másikkal lenyúlt és az esés lendületét fékezte. Ifjúkorában futballkapus volt, most nagy hasznát vette az egykori

beidegződéseknek. A robinzonád figurája tökéletesen sikerült.

A második sorozatot ablaküvegek csörömpölése kísérte, majd lövedékek tompa becsapódásainak zaja a betonfalba. Szerencsére a bejárati ajtó párhuzamos volt a belövések feltehető irányával. Innen nem fenyegetett veszély.

Klára sírása elakadt a rémülettől, a váratlan reátörő helyzettől, az öleléstől, s attól, hogy Z. ösztönösen, a testével védte meg. Félt, de ugyanakkor boldog volt. Boldog, hiszen az, ami történt, azt bizonyította, hogy Z. számára nem volt közömbös. S bár nemigen értette féltékenységi kitörésének mechanizmusát, annyi eljutott a tudatáig, hogy Z. azt hitte: Y.-nal is kapcsolatban volt, nemcsak a kislánnyal. Ó, de hát hogy lehet ilyen vak? – háborgott és ugyanakkor meglepve érzekelte a férfi szagát. Ezt a veríték, penész, klórmész keverékegyüttest, mely Z. ruhájából, testéből áradt. „A börtönből jön, hát csoda, hogy gyanakszik?” – adta meg hirtelen a feloldozást Z. viselkedésére. Ettől a felismeréstől úgy ellágyult, hogy szeméből ismét eleredtek a könnyek. A sajnálat, a szégyen és a bűnbánat könnyei.

Z.-ben is fokozatosan ernyedett a feszültség. Harmadik sorozat nem következett. Tehát, aki belőtt, továbbment, nyugtázta, s a kinti veszély elmúltával ismét Klárára összpontosított. Egy pillanat alatt felmérte a sírás hangszínének megváltozását, s azt, hogy mi mehet végbe egy ilyen csitriben, aki szerelmesen, a tizenévesek tisztaságával közeledik valakihez, s viselkedését a felnőtt viszonyok hálójában értékelik. De hát ki tudja ma, hol van a határ a kamaszok és a felnőttek között? Vajon nem csupán játék ez is? – támadt fel újra benne a félelem, hogy valaki becsapja, átveri, manipulálja. Érezte, hogy nem tud válaszolni ezekre a kérdésekre, melyek a bizalomról és a hitről szóltak, ezért a legegyszerűbb önelfojtási taktikát alkalmazta. Óvatosan megcsókolta a karjában levő lányt. A cselekvésbe, az ösztöncselekvésbe menekülni az állandóan kételkedő agy iszonyú terrorja alól, ez volt az egyetlen lehetőség. Olyan kétségbeesetten menekült saját agya elől, saját kérdései és kételyei elől az érzések világába, hogy ez a váltás Klárát is meglepte.

– Klára, kicsi Klára! – dünnyögte a férfi és ajkai lecsókolták a lány szeme sarkából a könnyeket, majd a könnyek útján ereszkedtek, közeledtek a szájhoz. Klára az utolsó csóknál már kissé oldalt billentette a fejét, hogy szájaik forró keresésben leljenek egymásra. Az ajkak ízlelték egymást és a nyelvek óvatosan, tapogatózva merészkedtek be az új birodalomba, tapasztalták ki új otthonuk határait. Végigsimították a fogak külső és belső felületét, akár egy cseppkőfüggönyt, majd a barlang mélyébe hatoltak, a szájpadrás redőin tapogatóztak, hogy végül mint két síkos angolna ficáncolva fonódjanak össze.

Klára érezte, hogyan kerítik hatalmába az ösztönök őt is. Z. súlya egyre nőtt, ahogy a karjainak támasztóereje csökkent; Klára érezte, hogy mellei tartják csak a férfit, mint két ruganyos oszlop, combjai tartják a férfi combjait, aztán feladják, maguk közé fogadják: egyik enyém, másik tied, egyik enyém, másik tied; zsibongó, forró pergéssel hullt le benne valami, miként a forró homok egy nagy homokórában, a nyakától a lába kisujjáig gurult az erek alagútjain a bizsergető érzés, Z. szája elválík a szájától, a nyakán fut végig, belefúj a vállgödör pihéibe, Z. borostás arca akár egy tűzhangyamenet, Klára kapkodva veszi a levegőt, kigombolja a kabátkát magán, Z. keze bekúszik a pulóver alá, megáll a mellek alatt, körülrajzolja simogatással a határokat, hogy aztán az ujjak lassan, egyenként ugorjanak át ezen a határvonalon, mint valami árkon a katonák, ha a dombon levő állásokat rohamozzák,

ta-ta-ta, ta-ta-ta,
szól a géppisztoly, de ezúttal a túloldalon, a Zenit utca felől,
ta-ta-ta, ta-ta-ta,
felel neki egy másik a Tejgyár irányából,
ta-ta-ta, ta-ta-ta,
ugat fel egy a Circumvalațiunii úton is,
uff-uff-uff,

kaffog bele a koncertbe egy géppuska is talán a Tejgyár épülete tetejéről,
az ujjak megtorpantak, aztán lassan tovább araszoltak meglepve, érzékelve, hogy ezt is túléltek,
a domb is segített nekik, hiszen puhán, érzékiségtől vibrálva csúszott a rohamozó ujjak alá,
szaladtak most már az ujjak, fel, fel a tetőre, körbefogták a csúcst, elhajították gránátjaikat a
bíbor géppuskafészekbe és robbanások görcsös hullámokban, egymásra torlódó hullámfrontokban
száguldottak át a testen.

Z. egyetlen erőteljes mozdulattal hátravetette fejét, a bal könyökét megemelte és az így felemelt
pulóver alá dugta be fejét; új illatokra éhesen kúszott felfelé, ujjai felé, melyek hátrább vonultak, mint
az örök, amikor megérkezett uruk, a fej, és a száj átvette a hatalmat a mell dombjának tetején pompázó
édes golyószórók felett, a nyelv hegyével ízlelte, kóstolta, majd az ajkak pereme közé fogva sodorta,
formázta, szívta őket, miközben az ujjak a mell dombjának tövéénél jártak összefogódzva diadalmas
táncot...

Ta-ta-ta, ta-ta-ta,
dalolt a géppisztoly a Zenit utcában,
uff-uff-uff, uff-uff-uff,
köhögött komoran a géppuska a Circumvalațiunii úton,
miközben a vidám ujjak becserkésztek a gerinc hajló vonalát, alákúsztak a fartőcsigolyákon, hogy
aztán szent megilletődéssel csússzanak szét a popsi két domborulatán, hátulról előre a derékvonalat, a
csípőreliefet rajzolva meg, mint egy mesteri topográfiai terepfelvételen, míg a has fölé érve nem ta-
lálkoztak a farmernadrág gombjával,

egy pattintás:
tak-tak,
egy cipzárhúzás:
srrr,
és új útra indul a kéz
a bőr fodrozódik, vonaglik, miként az interferenciagyűrűk az optikai laboratóriumban,
utat keres a bársonyos gyapjúban,

Klára odakap ösztönösen, de csak Z. kezét érinti, Z. megáll, nem moccan kezével, szeretné most a
lány arcát látni, de csak a meleg leheletét fújhatja rá a mellbimbókra, nyelve hegyével teheti fel a
kérdést, a pulóveren keresztül nem látszik az arc, de a test felel, nem kell látni, a kezére simuló kéz
lassan elereszti, bátortalanul megtasztatja,
az ujjak tehát csúsznak tovább a test meridiánvonalán,
Bing-bang – kondul a szerelem órája

Alámerül a szerelem árkába a kéz
Bing-bang – kondul a szerelem órája
menekül és visszaszalad a csikló, akár egy játékos kiscsikó

Bing-bang – kondul a szerelem órája
a mirigyek hallgatnak a hormonokra
Bing-bang – kondul a szerelem órája

Négy-negyed,
Négy-negyed,
a test ívbe hajlik, mint villámütéskor
Szeretlek! – kiáltja Klára – szeretlek!
– Tégy magadévá! Tiéd akarok lenni egészen!

Z. a leány lába alá nyúl és fejét kiveszi a pulóver alól, most már fel tud állni karjában a lánnyal,
viszi a hálószoba felé,

Klára arcán átszellemült mosoly

mire beérnek és az ágyra teszi, már magához tér annyira, hogy maga vegye le ruhadarabjait, míg Z.
is levetkőzik

Z. gyöngéden veszi újra karjaiba a lányt

„Istenem, milyen nagy” – suttogja Klára

Z. óvatosan próbálja megejtetni a behatolást, de a test összerándul, nem enged,

Nem kell kérdeznie: „Szűz vagy?”, nincs szükség már korábbi kételyeinek megválaszolására,
hirtelen újból megvilágosodik a ráció szintje, „Vigyázz, te örült, kincset kaptál a kezédbe, szét ne
törd!”

„Előbb vissza kell vinni az előbbi állapotba, hogy könnyebb legyen elviselnie a fájdalmat”, „Ki
kell hozni az ágy szélére, hogy feszítéses állapotban tudjak behatolni”, jut eszébe a szexkönyvek
tanácsa, amelyet eddig nem volt alkalma gyakorolni azokkal a nőkkel, akikkel eddig dolga volt,

újra találkozik a két száj, immár boldog ismeretségben

újra találkozik a két száj, immár boldog ismeretségben

„Micsoda ökörség egy szűzlányt azzal gyanúsítani, hogy más szeretője” – korhol a tudat, míg az
ösztönök a beteljesülés felé korbácsolják a testet.

Szerencsére ezen józan zuhatag visszaveti annyira, hogy most már csak a technikára gondoljon, s
nem saját követelőző gyönyöréhségére, az ágy szélére támaszkodva precízen illeszti oda a makkot a
hold alakú szűzhártya felső peremére, s abban a pillanatban, amikor a kézzel izgatott csikló verdesve
adja meg a jelt, egyetlen lökéssel behatol

– Jaj – sikkantott Klára

– Már megvagyunk, drága! – biztatta Z. s beljebb tolta a vesszőjét fél centivel, fel-le forgatta,
tágította a nyílást, kereste az érzékeny pontot

Klára arcán váltakozva futott át a fájdalom és a kék

a hüvely nyálkahártyája lassan ébredezni kezdett Csipkerózsika-álmából

tovább hatolt, lassan felállt, megemelve ugyanakkor derékban a leány csípőjét,

tovább, egyre mélyebben, egyre mélyebben, míg el nem érte a méhnyakat

– Most emeld fel mindkét lábad – kérte Z.,

Klára felhúzta lábait

Z. most már könnyedén mozgatta fel s alá a leány testét hatalmasan feltüzelt vessején, hogy érezze, minden vágya, lefojtott feszültsége egyetlen pontba gyűl és ég, mint gyújtózsínóron a láng,

előre, előre,

tündöklő tetőre,

fel, fel

égbék

kék vég

kék láng

láng vég

jajongva lövellte a méhbe a szerelem tejútrendszerét és csúszott előre ismét a lányhoz.

– Neked is fájt a végén? – kérdezte Klára megütközve, s ezen Z. úgy kezdett kacagni, hogy Klára a szájára tapasztotta a kezét...

– Halkabban, te, még felébreszted Évikét!

Ez hatott. Z. hirtelen lecsillapodott, elnémult, csak befele kacagott ennyi hamvas naivitáson, aztán hirtelen rádöbbsent arra, hogy Klárának ezért a kijelentésért nem kacagás, hanem éppen ellenkezőleg millió bájos csók járna, hiszen azt bizonyította, hogy még csak pettingezéssel sem tapasztalta a férfiak elélvezésének hogyanját, ezért aztán újra becézésekkel és simogatásokkal halmozta el a lányt, aki lassan elvette egyenként az ujjait Z. szájáról, miután azokat millió kicsi csókkal illette, s leszopogatta, mint a mézesbödönben turkálás után a gyermek...

– Angyal vagy – súgta Klára fülébe Z. – Igazi angyal! De tudod, az életben az ember talán csak egyszer találkozik az angyallal. És a legtöbb ember soha. Így aztán esdekelve kérek tőled bocsánatot, ha nem mindig viselkedtem e találkozáson hozzád méltóan. Nem te vagy a hibás. Csakis én. Mert nem számítottam arra, hogy egy napon kétszer is érhet kegyelmi állapot. Először ajándékként visszakaptam az életemet, utána pedig a legtöbbet, amit még földi halandó remélhet: a szerelmet. Hidd el ezt egy ilyen vén racionalistának, aki azért foglalkozik a véletlenekkel, hogy a véletlenek folyásában is megtalálja a törvényszerűséget, annak ez kicsit sok. Ilyenkor nincs más kiút, mint a végső dolgok: az ember vagy öngyilkos lesz, vagy pedig megtér.

– És te? Te melyiket teszed? – kérdezte Klára és a fülébe fújta üde leheletét, előrelógó copfjával bajuszt formálva Z. orra alá.

– Természetesen, angyalom, megtérek. Hiszen egy ilyen angyal túl nagy csábítás az én szikár, racionalista világomnak. Szeretlek, Klára! Akkor is, ha ez esztelenség, akkor is, ha ez örültség. Engedd, hogy tested oltára előtt vezekeljek! Higgyetek!

LÉTEZIK!

*

22:00.

A tv-ben bemondják, hogy megadta magát a Palota teret pánikban tartó szekus csoport. Ugyanakkor a szekuritáté Ghiță tábornok által vezetett reguláris csapatai is átálltak a forradalom oldalára. A tábornok szerint a szekuritáté kötelékéből már csak számbelileg jelentéktelen, de kiválóan

képzett speciális kommandók maradtak a Ceaușescu-rendszer oldalán. Ezek fanatikusak és az utolsó lövedékig harcolni és ölni fognak.

*

– Kérjük, oltsák el a villanyt! Gyorsan oltsák el a villanyt! – kiáltja az őrnagy.

– Mi történik? – kérdezi Iancu.

– Különös fényjelzéseket észleltünk a két tízemeletes tömbház teteje között, mely közrefogja a nyomdát. Azt hiszem, oda fészkeltek be magukat a terroristák.

„Hát igen – gondolja Iancu. – A hadsereg velünk, a szekuritáté velünk. Akkor nevet kell adni az ellenségnek is.”

Kint egyre fergetegesebb a tűzvihar. Most már két oldalról is lőnek. Egyelőre át a nyomda fölött. A nyomjelző lövedékek jól látszanak a nyomda csupa üveg oldalfalán át.

– Fiúk, álljatok le! Oltsuk le a villanyt, hogy a katonák megvizsgálhassák jobban a környéket!

A gépek leállnak, a fények kialszanak.

*

Y. most először gondol arra, hogy élete veszélyben van, hogy Évike is veszélyben van. Hiszen a lövöldözés a Circumvalațiunii út felől immár lángviharrá erősödött.

Kezével a falakat érintve elindul kifelé, hiszen csak a korrektúráknak van telefon. Kilöki a folyosóra vezető vasajtót, majd a korlátot fogva mászik felfelé a lépcsőn.

Óvatosan kinyitja az ajtót. A tűzvihar már a szomszédos épületek előtt zúg. Az a bizonyos tízemeletes itt van, pont a csupa ablak korrektúraszobával szemközt. Szinte meggörnyedve bemászik a szobába és leemeli a telefont az íróasztalról, leteszi az asztal mögé a földre. Tudja, hogy egy géppuskagolyó ellen ez a farostlemez-védelem nem sokat ér, mégis megnyugtató, hogy telefonálás közben nem kell szembenéznie a feléje nyíló balkonokkal, ablakokkal, amelyek mögött mesterlövészek rejtőzhetnek. A tiszt szerint a kommandósoknak infravörös célzó távcsöveik vannak éjszakai lövöldözésre, s ez több mint nyugtalanító. Guggolva kitapogatja a számokat az ujjaival, s azután tárcsáz.

A készülék elsőre elfogadja a számot, kicseng. Hosszan kicseng.

Talán már lefeküdt a szomszéd néni? Vagy netalán még nagyobb baj van?

A telefon cseng. Hosszan, erőszakosan. Végre felemeli valaki.

– Halló? Ki van ott? – kérdezi Y. félelemmel. – Miért nem válaszol?

– A te barátod. A nevét nem mondom.

– Ohó! – ujjong fel Y. – Te vagy? Tudtam, tudtam, hogy túléled! Mi van, mi történt?

– Évike alszik. Nagyon jól és mélyen. A tejgyár körül valóságos háború dúl. És amennyire ki lehet venni, a Dacia tér környékén is, meg a közlekedési rendőrség irányában a Circumvalațiunii úton. A többről majd előszóban. A nyomdában milyen a helyzet?

– Egyelőre jelezgetnek egymásnak a tízemeletesekről. Mi meg lapulunk.

– Kocsival vagy?

– Kocsival.

– El ne indulj reggel előtt, amíg nincs forgalom, hiszen egy kivilágított kocsinál nincs jobb célpont.

– Nem, nem mozdulok. Te se mozdulj. A szomszéd néni ott van?

- Nem, hazament. De van egy sokkal fiatalabb szomszéd néni.
- Egy fiatal? Csak nem az a lány?
- De. Csitt, egy szót se többet.
- Marha nagy mázlista vagy. Irigyellek.
- Irigyelhetsz is. Te pedig ügyelj magadra. Járjon az eszed. Bele be bukj valami közös pánikba. Érted? Minden helyzetből van kiút.
- Érttem. Minden helyzetből van kiút. Szia.

*

22:24.

A diktátor fiát, Nicu Ceaușescut vezetik be a 4-es stúdióba. Kézre került tehát a klánból a 3-as! A kisherceg kabátja alatt ejtőernyős kommandós öltözék. De a szeme alatti folt, s a nadrágslicce körüli nagy vízfolt nem árulkodik valami nagy hősiességről. Egy bukaresti színésznő kocsijában lapult, amikor a gárdisták elcsípték. Teljesen szétesett. Tiltakozik, hogy túszoakat akart volna rabolni. Tiltakozik, de a szeme akár egy űzőtt vadé. Úgy néz ki, mint ama legendás viccbeli vadász, akit a „pliznotok” elcsíptek és most a forró vizes kondér felé visznek nagy diadal-tamtam-menetben. Hát igen! Nagy fehér vadász, a fegyverek is csütörtököt mondhatnak egyszer, s akkor hol a híres felsőbbrendűségi érzés?

*

22:40.

A tv bejelenti, hogy az ostromlott Hadügyminisztérium épületét felmentették a Tîrgoviștéről érkező páncélosok. A páncélosok nehézgéppuskái szétlőtték a terroristák tűzfészeket a minisztériumot körülvevő házak tetején.

22:50.

Újabb közlemény: a terroristák visszavonultak több kulcsfontosságú intézmény elől, ahova páncélos segédegységek érkeztek, ellenben ezzel egy időben elkezdődött a védtelenül maradt kaszárnyák rohamozása.

22:55.

A Hadügyminisztérium visszarendeli a kaszárnyák védelmére egységei zömét.

23:00.

Drámai segélykérések: Védelem nélkül maradt a Telefonközpont! Védelem nélkül maradt az Atomfizikai Kutatóintézet! Katonát, nemzetőrt gyorsan!

Egyet előre, egyet hátra.

*

BUKAREST, 23 óra, a tv székháza

Ion Iliescu végigtekintett a szerkesztőségi irodában összezsúfolt mintegy húsz emberen, akit a KB, a tv legaktívabb egyéniségei közül választottak ki, a program s a Front vezetősége jóváhagyására.

– Szóval ki van mellette, hogy ezeket az ellenzéki személyiségeket, akik kitűntek a zsarnokság elleni harcban, valamint a forradalmárok különböző jelenlegi csoportjainak képviselőit a Nemzeti

Megmentési Front tanácsa tagjaivá válasszuk, s e tanácsot később a 40 megye hasonló tanácsainak elnökével egészítsük ki?

– Mindenki? Ellene senki? S nem is tartózkodik? Akkor demokratikusan megalakulnak nyilvánítom magunkat. Szólhatnak Victor Ionescunak, hogy 30 perc múlva beolvasom a Forradalom legfontosabb közleményét. Az emberek menjenek haza, üljenek egy tv elé, s ezt közvetítsék azoknak is, akik nem nézik már az adást. Érdemes fennmaradni.

*

– Oltsák el a villanyt! Gyorsan, oltsák el a villanyt!

Az őrnagy riadtan rohan végig a nyomdán.

– Mi történt? – kérdezi Iancu.

– Jöjjön velem! – kéri a tisz.

Felmásznak a tetőre. Iancu a rossz lábaival alig tudja követni.

– Figyeljen balra!

A Circumvalațiunii sugárút torkolatánál levő toronyblokk tetején egy fehér és egy vörös lámpa villog. Hosszú-rövid. Mint egy ismeretlen kódrendszer.

– Most jobbra!

A vasúti töltés fölött jól látszik a tízemeletes épületek csoportja, mely az Aradi út és a Popa Șapcă utcai börtön között áll a töltés túloldalán. Azok tetején is intenzív a vörös és a fehér lámpák tánca.

– Most megint balról!

A Torontáli útról, mely itt a nyomdától alig ötven méternyire találkozik az Aradi, a Lippai és a Circumvalațiunii úttal a város egyik legforgalmasabb csomópontját hozva létre, két fehér fénybogár siklott némán a nyomda felé.

– Ez mi az ördög?

– Autó, alacsony fordulatszámra járatott motorral és a fényszóró meggyújtása nélkül. Majd meglátja, ha közelebb ér.

Valóban, a nyomda előtt elhaladva látta, hogy a kocsit nem szellemek vezérelték, hanem emberek, akik leengedték az ablakot is és nagy szemeket meresztettek a teljesen kihaltnak látszó nyomda felé, mely körül viszont fényárban úszott minden.

– És most figyeljen, rögtön a troli mögött!

Valóban a kocsi ott lassított és mintha valamit kidobtak volna a troli mögé, az úttest szegélykövei mellé.

– Ez mi a csuda?

– Már a második! Valami készül!

– Fegyver? Dinamit? Mi lehet?

– Lehet mindkettő.

– Vajon mit akarhatnak?

– Ezért hívtam fel Önt is, hogy beszéljük meg, mi legyen. Az én véleményem az, hogy a viaduktot próbálják meg levegőbe repíteni. Meg akarják bénítani a Lugos–Bukaresti 100-as főútvonal működését!

– Lehet, de nem valószínű!

– Én azt gondolom, oda kéne pörkölnünk azokra a csomagokra, hogy megakadályozzuk a diverziót!

– Az Istenért! Csak azt ne! Hiszen felfedné a pozíciónkat. Ha annyit járnak ezek a gyanús kocsik, akkor azt jelenti, hogy ökelméik bizonyosra szeretnének menni. Szeretnék tudni, vannak-e itt katonák és mennyien! Ha most odapörkölünk, felküldenek néhány céllövészt a tízemeletesekre és úgy lesznek minket onnan, hogy egyet se mukkanhatunk!

– De ezt azután is megtehetik, ha löni fogunk!

– Lehet, de az első pillanatban a miénk lesz a lélektani előny. Ezek a fiúk nem szagoltak még puskaport. Ha elsőre nem sikerül nekik győzni a meglepetés erejével, hát nem sokat adok a bőrünkért. Persze, miután lőttek, szerintem rögtön helyet kell változtatniuk. Minden egyes roham után. Fontos, hogy el ne áruljuk pozícióinkat idő előtt. Ha nincsenek infravörös éjjeli látást biztosító berendezéseik, akkor amíg nem tüzelünk, nem szűrnak ki a tető légszellőztetői között.

– És mi lesz, ha jön valaki a csomagokért és elkezd dolgozni?

– Én nem hiszem, hogy a vasút érdekelné őket. Hiszen a síneket sokkal egyszerűbben fel lehet robbantani a városon kívül is. Nem hiszem, hogy az Aradi út lezárását akarják, hiszen e csomópontot könnyedén meg lehet kerülni a Popa Șapcă vagy a Gheorghe Lazăr felé. És még valami. Ha a viadukt lenne a célpont, akkor szerintem a töltést a túloldaltól mászták volna meg. A Botanikus Kert felől ugyanis senki sem láthatja meg őket. A terrorista úgy végezheti el a munkáját, hogy mi csak a végeredményt láthatjuk innen.

– Lehet, hogy igaza van. Hiszen a vasútra még szükségük lehet. Amíg a hatalom visszaszerzésének lehetősége nyitva áll, nem állhat érdekükben a vasút végleges megrongálása. Csak akkor térhetnek rá az ilyesmire, ha már minden esélyük elveszett. Ha többé nincs reményük. De ez esetben a célpont...

– Igen, a célpont mi vagyunk. Adja ki parancsba, csak akkor lőjenek a katonák, ha valaki felszedte azokat a csomagokat és elindul a kerítés felé rohamra.

*

A tv 4-es stúdiójában megjelenik Iliescu és ismerteti a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának Közleményét.

„Honpolgárok!

Történelmi pillanatokat élünk át. A Ceaușescu-klánt, amely katasztrófához vezette az országot, eltávolítottuk a hatalomból. Valamennyien tudjuk és elismerjük, hogy a győzelem, amelynek az egész ország örvend, a soknemzetiségű néptömegek, s elsősorban csodálatos ifjúságunk áldozatkészségének gyümölcse, azokénak, akik vérük árával visszaadták a nemzeti méltóságot és megkülönböztetett érdemük van azoknak, akik éveken át életüket is veszélyeztetve tiltakoztak a zsarnokság ellen.

Új fejezet kezdődik Románia politikai és gazdasági életében. E sorsdöntő pillanatokban elhatároztuk, hogy Nemzeti Megmentési Fronttá alakulunk, amely

a román hadseregre támaszkodik,

és amelyik magába foglalja nemzetiségekre való tekintet nélkül az ország összes egészséges erőit, mindazokat a szervezeteket és csoportosulásokat, amelyek a totalitárius zsarnokság éveiben bátran kiálltak a szabadság és a méltóság védelmében.

A Nemzeti Megmentési Front célja a demokráciának, a román nép szabadságának és méltóságának meghonosítása.

E pillanattól kezdve feloszlatjuk a Ceaușescu-klán valamennyi hatalmi struktúráját. A kormányt felmondtuk, az államtanács és annak intézményei megszűntetik tevékenységüket. Az egész hatalmat az államban a Nemzeti Megmentési Front Tanácsa veszi át. Neki rendelik alá a katonai főtanácsot, amely a hadsereg és a belügyminisztériumi egységek egész tevékenységét koordinálja. Valamennyi minisztérium és központi szerv a jelenlegi struktúrában folytatja normális tevékenységét, alárendelve magát a Nemzeti Megmentési Frontnak, hogy biztosítsák az egész gazdasági és társadalmi élet normális lebonyolítását.

Területi viszonylatban megalakítjuk a Nemzeti Megmentési Front megyei, municipiumi, városi és községi tanácsait, mint a helyi hatalom szerveit.

A rendőrséget felhívjuk, hogy a honpolgári bizottságokkal együtt biztosítsa a közrendet.

Ezek a szervek minden szükséges intézkedést meg fognak tenni, hogy biztosítsák a lakosság élelemmel, villamos energiával, hőenergiával és vízzel való ellátását, hogy biztosítsák a szállítást, az orvosi ellátást, és az egész kereskedelmi hálózatot.

Programként a Front az alábbiakat javasolja:

1. Az egyetlen párt vezető szerepének feladása és egy plurális, demokratikus kormányzási rendszer meghonosítása.

2. Szabad választások megszervezése április folyamán.

3. A törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalom szétválasztása az államban és valamennyi vezető egy vagy legfeljebb két mandátumra történő megválasztása. Senki sem követelheti már az életre szóló hatalmat.

A Nemzeti Megmentési Front Tanácsa javasolja, hogy az ország neve a jövőben legyen Románia.

Az új Alkotmányt szövegező bizottság azonnal megkezdí működését.

4. Az egész nemzetgazdaság restrukturálása a rentabilitás és hatékonyság kritériumai alapján. A központosított gazdasági vezetés bürokratikus-adminisztratív módszereinek felszámolása és a szabad kezdeményezés, hozzáértés előmozdítása valamennyi gazdasági szektor vezetésében.

5. A mezőgazdaság restrukturálása és a paraszti kistermelés támogatása. A falvak rombolásának megállítása.

6. A román oktatás újjászervezése a jelenkori követelmények szerint. Az oktatás struktúráinak újbóli demokratikus és humanista alapokra helyezése.

A román népnek oly sok kárt okozott ideológiai dogmák felszámolása és az emberiség igazi értékeinek előmozdítása. A hazugság és a csalás felszámolása, s a hozzáértés kritériumainak meghonosítása valamennyi tevékenységi területen.

A nemzeti kultúra fejlesztésének új alapokra helyezése.

A sajtó, a rádió és a televízió átadása egy despotikus család kezéből a nép kezébe.

7. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak tiszteletben tartása és a románokéval való teljes jogegyenlőségük biztosítása.

8. Az egész ország kereskedelmének megszervezése abból kiindulva, hogy elsődlegesen Románia lakosságának mindennapi szükségleteit elégítsék ki. E célból véget vetünk mezőgazdasági termékeink

exportjának, csökkentjük a kőolajipari termékek exportját, elsőbbségben részesítjük az emberek hő- és villamosenergia-szükségleteinek a kielégítését.

9. Az ország egész külpolitikája szolgálja a jószomszédságot, a barátságot és az egyetemes békét, integrálódva az egységes Európába, a kontinens valamennyi népe közös házának felépítési folyamatába. Tiszteletben fogjuk tartani Románia nemzetközi vállalásait, s elsősorban a Varsói Szerződésre vonatkozóakat.

10. Az emberi lény szükségleteinek és fejlődési érdekeinek, az emberi jogok és szabadságjogok, köztük a szabad mozgáshoz való jog tiszteletben tartásának alárendelt bel- és külpolitika előmozdítása.

E Frontba tömörülve szilárd elhatározásunk, hogy minden tőlünk telhetőt megteszünk a civil társadalom helyreállításáért Romániában, garantálva a demokráciának, az ország valamennyi lakosa szabadságának és méltóságának diadalát.

Ideiglenesen a tanácsban részt vesznek a következők:

Doinea Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Tőkés László, Dumitru Mazilu, Dan Deșliu, Ștefan Gușe tábornok, Victor Săndulescu tábornok,

Aurel Dragoș Munteanu, Corneliu Mănescu, Alexandru Bîrlădeanu, Silviu Brucan, Petre Roman, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Mihai Munteanu, Mihai Ispas, Gelu Voican Voiculescu, Dan Marțian,

Lupoi Mihai kapitány, Voina tábornok, Dumitrescu Emil sorhajókapitány,

Neacșa Vasile, Ciontu Cristina, Baciú Marian, Bogdan Teodoriú, Eugenia Iorga, Negrițiu Paul, Manole Gheorghe, Vladimir Ionescu, Adrian Sîrbu, Cîrjan Constantin,

Domokos Géza,

Magdalena Ionescu, Marian Mierlă, Constantin Ivanovici, Ovidiu Vlad, Bucurescu Valeriu, Iliescu.

Ez egy ideiglenes összetétel. A lista nyitva marad. Csupán néhány olyan embert említettem, akiknek nevéhez az országban végbemenő átalakulások kapcsolódnak, olyan embereket, akik a zsarnokság éveiben áldozatkészségről tettek tanúbizonyságot, fiatalokét, kik ezekben a napokban a barikádokon voltak, kik életüket veszélyeztették, a munkások, a diákok, az értelmiségiek, a hadsereg képviselőit, azoknak az erőknek a nevét, akik aktívak voltak, jelen voltak a hatalom új rendszerének beiktatási folyamatában. A lista tehát nyitva marad. Ahhoz, hogy kiegészítsük a tanács összetételét, várjuk mindazoknak a társadalmi kategóriáknak és erőknek a javaslatait, amelyek harcoltak és győztek.

Ez a közlemény a romániai új államhatalmi szerv programplatformjának első formája. Azt a mandátumot kaptam, hogy ismertessem Önökkel.

Iliescu.”

9. NAP

Szombat, december 23.

– Lámpákat leoltani! Álljanak le! – hangzott az őrnagy parancsa.

Most már mindnyájan megtanulták, hogy ilyenkor gyorsan kell cselekedni. A kéziszedő- és tördelőterem felső ablaksorán néhány jókora lyuk jelezte, hogy itt nem vaktölténnyel játszanak színházat. A tördelők, titkárok tehát négykézlábra ereszkedtek, s így másztak a bádogozott kéziszedőpultok mögött, az ólomforgáccsal, hibásan öntött sorokkal teli ládák között.

A legrázósabb a helyzet a cinkográfiaiban volt. A klisékészítéshez, a maratáshoz erős fényre volt szükség, s ugyanakkor ez a részleg pontosan az utcafrontra esett. A cinkográfusok kartonlapokkal megpróbálták ugyan valamiféle paravánt kialakítani, ám megfelelő létrák nélkül az emeletnyi magas üvegfal befedése lehetetlen volt. Így aztán ők dolgoztak a legnagyobb rettegésben, akárhányszor egy gépkocsi elhúzott az úton a nyomda előtt. Ráadásul ebben a kapu melletti teremben a város mindkét irányából jövő lövések rezonáltak, így aztán nem csoda, hogy a klisékészítők egyre késlekedtek, egyre újabb időpontokat adtak az egyre idegesebb szerkesztőknek. Hiába volt kész a szedés, a korrektúra, ha a klisék helyei üresen ásítottak a hajókban.

Y. is illedelmesen lekuporodott a fémborítású asztal mögé Kégler Bandival és Graur Janival. Hallgatták a golyók közelgő, távolodó tűzviharát és azt próbálták kitalálni, hogy most mi is történik, hol is folynak az ütközetek. Mindhárman a környéken laktak, így aztán egyáltalán nem volt mindegy, hogy a Tejgyár irányából vagy pedig a Dacia Service irányából hallatszott-e erősebb fegyverropogás.

– Hallod? A Tejgyár felől...

– Mintha közelebbről...

– Szerintem távolabbról...

– Mégis, mintha közelebbről...

– Távolabbról...

Tratata, tratata...

– Ez a szomszédban volt – suttogja Bandi kiszáradt torokkal...

– Bejutottak az udvarba?

– Remélem, nem...

Tratata, tratata...

– Ez a miénk volt...

– Igen, a mieink lőttek!

– Csitt!

Lépések dobognak a folyosóról.

A sötétben minden kísérteties.

A dübörgés elhalad a tördelőterem előtt.

Bumm!

Ez már a vasajtó.

– A mieink voltak?

– Azt hiszem. Ha nem, akkor már a nyakunkba csördítettek volna a tegnapiak.

– Azt hiszed, az az egy kommandójuk van? És nem is biztos, hogy szekusok voltak. Lehettek ejtőernyősök is. Akkor azok a mi oldalunkon vannak.

– Bár igazad lenne. Nem szeretnék még egyszer összefutni velük.

Ismét lépések dübörögnek. Ellenirányba.

Zseblámpa fénye.

– Brigadéros! Hol a brigadéros?

– Itt vagyok – emeli fel Bandi a fejét.

– Jöjjön, ellenőrizzük a raktárakat. A fiú szerint valaki beugrott, vagy be próbált ugrani a hátsó kerítésen! Nézzük meg, nem tört-e fel valamilyen raktárat, nem búj-t-e el!

– Jövök! – mondja Bandi és megigazítja az orrán a szemüvegét. Hirtelen bepárasodott. Nem a hidegtől. A hideg veritéktől.

– Mintha enyhülne a tűz – mondja Jani.

– Mintha – bólínt rá a sötétben Y.

De mindez csak egy pillanatig tartott. Mert a fegyverek ropogása hamarosan újabb fortissimóba csap.

– Csak ne menjenek be a lakásokba.

– Csak oda ne.

– Olyan disznók nem lehetnek.

– Nem – mondja ki Y., bár tudata azt mondja: „De igen.” De hogy lehetne most illúzióromboló, hiszen más sincs, mint a remény! És ki tudja, mennyire golyóálló a remény?

*

1:00

A tv-ben felszólítják Iulian Vladot, a szekuritáté parancsnokát, hogy adja meg magát!

1:20.

Iulian Vlad nyilatkozik: A szekuritáté reguláris erői már rég a forradalom oldalán állnak!

1:30.

Mintegy ellenbizonyítékként hatalmas erővel általános offenzíva kezdődik a Telefonközpontnál, a Drumul Taberii Katonai Telefonközpontnál, a Hadügyminisztériumnál, a Külügyminisztériumnál, a tv-nél, az otopeni-i nemzetközi reptér körzetében.

*

– Oltsák el a villanyt! Oltsák el a fényeket! Gyorsan, gyorsan! – rohan újra az őrnagy a nyomdába.

– Valami új? – kérdezte Iancu.

– Átlőtték a távfűtés vezetéket a viadukt előtt, s most ott szekusok szállnak le a vonatról és a nyomda felé tartanak!

– Emberek! – kiáltja Iancu. – Rögtön szedjék ki a szerzők nevét a cikkek alól és égessék el a spaltokat! Villámgyorsan! Ez életveszély! És induljunk a papírraktárba. Oda fogunk visszavonulni az utolsó katonákkal!

Mindenki sápadt. Kégler Bandi kezei is remegnek, amikor a neveket szedegeti ki a hajókból.

Y. a szemével követi.

– Ott, meg még ott! – mutogatja, bár így tükörformában nehéz a gyakorlatlan szemnek felismerni a kefelevonatbeli helyet.

Még egy gyors ellenőrzés, aztán indulhatnak.

Bandi oltja el a lámpát.

Kinyújtott kézzel haladnak a fal mellett.

A vasajtó.

Kint vannak a főfolyosón.

A homályos derengésben látszik, ahogy a nagy papírraktárba vezetik az embereket.

– Y.? – kérdezi valaki.

– Én.

– Te, van egy ötletem! Miért menjünk mi abba a raktárba? Ott úgy kinyírnak, mint a pockokat.

Elég egy gyújtópalackot bedobni és hamu sem marad belőlünk.

Y. végre felismerte Sipos Jancsi hangját.

– Mit javasolsz?

– Menjünk fel hozzám, a tördelőszerkesztői irodába. Ott bezárjuk a rácsot és akkor talán megússzuk a telexszobába bújva. Talán nem fedeznek fel.

– Jó – mondta Y. – Hol vannak a többiek?

– Itt vannak ők is.

– Akkor menjünk fel.

Csendesen visszafordultak.

– Ce faceți? Mit csináltok? – kérdezte valaki románul.

– Nem megyünk a nagyterembe, felmegyünk hozzánk.

Míg elhaladtak mellettük, hallotta, hogy suttognak.

Tapogatózva értek fel.

Sipos Jancsi kinyitotta az ajtót, s villanyt gyújtott. Tehette. E helyiségnek nem volt ablaka.

Gyorsan bebújtak és Jancsi a vasrácsot behúzva feltette a lakatot rá. Közben látták, hogy egy csoport román fiú a mellettük levő orvosi rendelőbe bújik el.

Bezárták az ajtót.

Mindenki széket keresett magának és a belső szobába húzódtak, ahol a telexgép állt, meg a mosdókagyló.

Odalapultak egészen a fal mellé, hogy ha netán betörnék az ajtót és belőnének, akkor is megmeneküljenek. Persze, ha a szekusok a vasrácsot kinyitják, és idejönnek, nekik nyilván semmi esélyük. Ezzel a változattal most nem akartak foglalkozni.

Kint, a tetőn felugatott a géppuska.

Elkezdődött.

*

2:00.

Bukarestben a szekuritáté băneasai kommandóközpontjából 20 harci helikopter emelkedik a magasba. Itt Nicolae Andruță Ceaușescu a parancsnok. Itt nem érvényes semmilyen más parancs. Ahogy nem érvényes Branban sem, a másik fanatikus kommandós-kiképzőhelyen. A bukaresti harci

helikopterek a város fölé szállnak és mélyrepülésben géppuskázzák a sugárutakat, a Palota teret, mindenütt, ahol mozgást észlelnek. Közben ejtőernyősök ugranak paplanernyővel a toronyházak tetejére, mint a kommandós filmekben. Már ugrás közben lőnek. A braniak Brassót, a legközelebbi nagyvárost veszik ostrom alá.

*

Amint felértek a tetőre, rögtön feltűnt a tehervonat. Ott állt sípolva, a pályaudvar rendező részére kérve bebocsátást, hiszen a szemafor nem sokkal a nyomda után vörösre volt állítva.

Lefeküdtek a géppuskás katonák mögé.

– Mi a helyzet? – kérdezte az őrnagy.

– Őrnagy elvtársnak jelentem, vagy tízen ugrottak le. Ott vannak a gőzvezeték mögött.

A gőzvezeték mögött egyetlen elnyúló párafolt takarta el a kilátást. A gőz sípolva tört elő a pontosan lőtt két lyukból. S a lyukak helyzete azt sugallta, hogy a pontos célzóművész a hátuk mögött levő tízemeletes toronyház tetejéről célzott. Nem volt valami megnyugtató érzés, hogy amit eddig csak sejtettek, igaznak bizonyult.

– Miért nem tesznek semmit? Talán mégis csak potyautasok? – adott hangot az őrnagy feltoluló kételyeinek, ám ebben a pillanatban két árny kibontakozott a párafelhőből. Két ugrással az útnál voltak. Megragadták a csomagokat.

– Tűz! Tűz! – kiáltotta az őrnagy és rá is csapott a két katona vállára, akik dermedten figyelték a ködből hirtelen kiugrott alakokat, akiknek a vállán a géppisztoly pontosan jelezte, hogy nem holmi potyautasokról van szó. S az, hogy a szerelvény pont ebben a pillanatban lódult meg, azt is jelezte, hogy összehangolt, gondosan kitervelt akció kezdődött.

A Vínju Mare-i legények az elmúlt napokban, úgy látszik, már hozzászoktak a lövöldözés hangulatához, mert immár az első sorozatuk a földre küldte az egyik kommandóst. A másik is felhengeredett, de ahogy tovább gurult a trolibusz és a járdaszegély védelme mögé, az őrnagy felismerte az életveszélyt.

– Jobbra! – ordította, mert a ködből vagy tíz alak bontakozott ki, akik a kerítés felé rohantak, mely alig tíz méterre lehetett tőlük.

A géppuska engedelmesen váltott célt.

Jajkiáltás hallatszott. Aztán a támadók egyetlen ugrással a Ion Zaicu festőről elnevezett utca szegletkői mögé lapultak. A drótkerítés, mely a nyomdászok kocsiparkolóját vette körül, már csak három méternyire volt. A nyomda II. számú oldalkapuja a legszélső támadótól 25 méternyire.

Az egyik támadó megpróbált a töltésen visszakapaszkodni, nyilván azzal a szándékkal, hogy a vasúti töltés védelmében jut el a kapuval szemközti helyig, ahonnan csak tíz métert kell megtennie, míg a célt eléri. A géppuska azonban követte a mozgást. A jól megvilágított terepen nem volt menekvés. A férfi a töltés oldalában széttárta kezét, mozgása megbicsaklott, a levegőben kalimpált kezével, majd elvágódott mindörökre.

Abban a pillanatban, ahogy a géppuska elvonult felőlük, a támadók kemény zárótűzet nyitottak a tető felé. A két legszélső pedig egy ugrást tett visszafelé, a viadukt felé, s ott foglalt el löállást a forrógőzvezeték alatt.

Iancunak meg kellett állapítania, hogy amit csináltak, mesterien csinálták. Bár a géppuskás fiúk

nagyon igyekeztek, nyomukba se érhetek a kommandósok összehangolt munkájának. A szélső lőtt. A géppuska válaszolt. Ugyanabban a tizedmásodpercben a kommandósok másik része felugrott és hátrébb vonult fedezékbe. Amikor feléjük csapott az elkésett tűzostor, akik az előbb lőttek, azok ugrottak hátrafelé. Amint megjósolta, az első pillanatok kivételével, amikor a támadókat láthatóan meglepte a nyomdából leadott zárótűz, a katonák többé egyszer sem találták el a profi kommandósokat. Játékukat ilyen képzetlen legénységgel csupán két géppuska tudta volna hatálytalanítani. Így azonban a két halott kivételével valamennyien látszólag sértetlenül vonultak vissza a viadukt masszív kölabának fedezékébe.

– Tűzet szüntess! – parancsolta az őrnagy. – Helyet változtatni!

Éppen idejében szólt, mert a tetőn már kopogni kezdett a mennyei áldás, hátulról. A golyók csúful visítottak a szellőző berendezések fémredőnyein. Iancu most először gondolt halálával arra, hogy a nyomda hatványozottan toxikus környezet, a festék, a ragasztók, az ólom, a savak minden részlegen szükségessé teszik a hatalmas elszívók jelenlétét. Még akkor is, ha Nicolae Ceaușescu energiatakarékosságának köszönhetően a ventilátorok az utóbbi években alig-alig működtek, kivéve egy-egy ritka első titkári látogatást, a kiépített hatalmas kürtők most a megmentőik voltak, hiszen alaposan tagolták az egyenes tetőt, s fémszerkezeteikkel eltéríthették a feléjük küldött gyilkos üdvözléseket.

– Úgy tűnik, hogy mégis Önnek volt igaza – szólt oda az őrnagy Iancuhoz egy lélegzetvételnyi tűzszünetben. – Azokban a csomagokban bizonyosan dinamit van.

– És nem a viadukt számára.

– Nem. Tényleg nem. Csak azt nem értem, hogy miért akarták a levegőbe röpíteni a nyomdát. Ceaușescuéknek is szükségük van újságra. És lesz is.

– De lehet, hogy a diktátor megelégedne a Scînteii-vel. Azt könnyebben lehet ellenőrizni. De az is lehet, hogy most csak alá akarták aknázni az egész nyomdát, s csak akkor robbantották volna fel, ha a helyzet úgy hozza. Ha már minden reményük elveszett.

– De hát miben reménykednek?

– Talán abban, hogy még nem fogták el a legfontosabb vezetőket. Hol van Postelnicu? Bobu? És hol vannak a Ceaușescu-klán tagjai?

– Azt mondják, hogy Nicu elfogták.

– Nicu. Az egy. De hol az öreg? Hol a nő? Hol vannak a testvérei? És a sok szekus vezető sógor-koma? Akiknek semmi esélyük a túlélésre, ha elbukik a dinasztia?

A tűzzivatar a nyomda felett és az úton alábbhagyott.

– Vajon feladják? – kérdezte az őrnagy.

Szinte válaszként a viadukt alól egy vörös Lada tűnt fel. De nem maradt a sávján, hanem áthúzódtott erre az oldalra és a troli mögé bújott. A csomagokat kezdte visszarakni, ahogy látták.

A tetőn a zárótűz erősödött, a fejüket sem tudták felemelni.

– Fiúk, amint kibújik a fedezékből, tűz, tűz! – kiáltotta az őrnagy.

A Lada kioltott fényszórókkal, teljes sebességgel spriccelt ki a trolibusz mögül. De szerencsére a zárótűz a géppuska korábbi helyére volt koncentrálni. Ott a fejüket sem tudták volna felemelni, nemhogy nyugodtan célózni. Így azonban hamar elcsípték a Ladát. Egy teljes sorozatot lőttek ki rá. Telibe kapták, amikor úgy 60–80 m-re jutott már a nyomdától, s bizonyosan arra gondolt, hogy

megúsztá. A kocsi kormányozhatatlanná vált. Átvágott újra az ellensávrá, majd nagy durranással vágódott bele a trolibuszmegálló mellett az egyik fém villanyoszlopba, mely hosszú ostoronyeles lámpát tartott. Az ütéstől a lámpa rögtön kialudt, jelezve, hogy az oszlop belsejében kábelszakadás történt.

– Hurrá! – kiáltották a katonák magukról megfélemedkezve és kissé felemelkedtek.

– Feküdj! – kiáltotta a tiszt, de már elkésett. Hátról újra kopogni kezdtek az ólomajándékok és az egyik katona sisakja hatalmasat kondult. Társa most már lapult, de még hogy lapult. A tiszt kúszni kezdett a tetőn feléjük. Szerencsére a zárótűz lanyhult, amióta elhallgatott a géppuska a tetőn és nyilván ők is hallották a sisak kondulását. Az őrnagy közben a katonákhoz ért, rögtön a tető más pontjára húzta át a géppuskát. Az egyik katona hamarosan utána vonszolta a töltényhevederes ládát, sőt, rövidesen a másik katona is elindult kúszva az új hely felé, de a tiszt sziszegve visszaszólt: „Maradj veszteg!”. Elindult vissza a katona felé kúszva, amikor a szétlőtt kocsiból előugrott egy férfi és futva elindult a Torontáli út felé. Megjelenése olyan váratlan volt a teljesen szétlőtt, oszlopnak ütközött totálkáros autóröncsből, hogy mire a géppuskás löni kezdett, már bekerült az árnyékszónába.

Felettük újra erősödni kezdett a lövöldözés, most a géppuska új irányába, amint az egyedül maradt géppuskás elhallgatott. Kisvártatva Iancu látta, hogy tanuló előbbi tapasztalatából, most már egyedül vonszolta odébb a fegyvert és a lőszeresládát. Nemsokára a társa is csatlakozott hozzá, s a tiszt visszaért Iancu mellé.

– Mi van vele?

– Csak megszedült. A golyó megcsúszott a páncélsisakon, de az ütés így is jelentős volt. Le fogom cseréltetni, pihenjen egy kicsit. Mert szükségünk lesz rá.

– De a dinamit elszállítására tett kísérlet arra mutat, mintha felhagytak volna a tervükkel.

– A robbantással? Lehet. De bizonyosan újjal rukkolnak elő. Megtörténhet, hogy most éppen a mi figyelmünk gyengülésére számítanak. Azt hisszük, hogy győztünk, pedig egyelőre csak elkergettük őket. Ez az igazság. Két embert bármikor pótolhatnak.

– Ez igaz, de ne feledje el, mennyit nőtt a mi katonáink harci morálja ebben az összecsapásban. Ha ügyesek vagyunk, ezt kell kamatoztatnunk. Hiszen láthatta, micsoda szervezéssel rendelkeznek. Házhoz rendelték a dinamitot. Bizonyosan rádió-összeköttetésben állnak egymással. És micsoda precizitás a lövésekben, ugrásokban. Egy adott pillanatban nem is értettem, miért vonulnak vissza? Hiszen ezzel a technikával percek alatt behatolhattak volna, még akkor is, ha az eddig rejtett őrünk is beavatkoznak. Csak most, egy kissé lehiggadva jöttem rá egy nagy igazságra. Hogy ezek az emberek nem csupán profik, de valójában zsoldosok. Zsoldos lelkük van, mint a profiknak általában. Akik csak bizonyos túlélési esély esetén vállalják a rizikót. Igaz, hogy előttük nem volt más, csak az a kerítés, meg húsz-huszonöt méter futás a kivilágított udvar betonján, de még akkor is, ha kilövik az égőket, akkor is, egy vaktában lövő géppuska ellen, ezt kikalkulálhatta a kis robotagyuk, felüknek sincs esélye, hogy behatoljon az épületbe, és ott sikerre vigye a küzdelmet. Ezek az emberek nem fanatikusok. Nem kamikázék. Ezek sok pénzért könnyű hivatást választott nehézfiúk, akik csak addig voltak bátrak, míg állig felfegyverkezve fegyvertelen civilekkel álltak szemben. Amikor a vesztes szóba sem jöhetett. Most azonban, amikor kiderült, hogy géppuska őrzi a céltárgyat, rögtön megfutnak. Előbb a géppuskát szeretnék kikapcsolni, s csak utána indulnak rohamra, ha bizonyosak a sikerben.

Mert ezek nem tudják, mit jelent az igazságért küzdeni. A szabadságért. Amilyen nagy fiúk voltak ezek még ma délelőtt, olyan pici fiúk lesznek, ha látják, hogy mindenütt nő az ellenállás. És ha kiderül, hogy nincs, aki a számlát fizesse, úgy fel fognak szívódni, mintha sohasem lettek volna.

– Bár már ott tartanánk. Egyelőre azonban figyeljünk a vasúti töltés felőli oldalra. Ha olyan számítók az alakok, ahogy mondotta, ott fognak próbálkozni, ez a védelem leggyengébb pontja. Ha gyorsan jönnek át a töltéstől a kapu felé, hamar a géppuska holtszögébe kerülnek a tető magassága miatt. Azon az oldalon megkettőzőm az őrséget az ablakokban és a raktárakban. Hogy a holtszöget a lehető legkisebbre csökkentsük.

– Jó gondolat. De ne felejtse elmondani a katonáknak, amit mondtam. Ezek profik ugyan, de gyávák. Ha ellenállásba ütköznek, megfutnak. Mert zsoldosok. Mi pedig az igazság jogáért harcolunk. Ezt tudják meg a katonák is!

*

2:41.

A tévében kritikus a helyzet. A folyosóról behallatszik a lövések zaja a 4-es stúdióba. Aztán kialszik a közvetlen kép, s csak egy feliratot kevernek be: Szabad Román Televízió. Aztán kialszik ez is. Csak egy hang hallatszik: „Hagyjátok ott a munkahelyeteket! Gyertek! Az épületet meg kell védeni! Ha elbukunk, elbukik a forradalom is! Most vagy soha! Győznünk kell! Gyertek, védjétek meg a testetekkel! Segítsetek! Segítsetek!”

2:45.

Van fény. A kép visszatér.

3:00.

A tv védőinek katonai parancsnoka lihegve jelenti: kiverték a folyosóról a katonaruhába beöltözött terroristákat. Nem sikerült nekik a transzformátorház és a szellőztetőrendszer felrobbantása!

*

Nem minden sötét egyformán fekete.

A géppuska hangja egy levegőszellőztető közvetítésével hallatszik a zárt, pici szobában. A hangok a bádogcsövön furcsán öblössé téve érkeznek ide le. A nagy tűzpárbajnak vége, de azért csend nincs. Hol jobbról, hol balról ropog egy-egy géppisztolysorozat. Aztán furcsa hangok.

– Tankok...

– Nem, TAB-ok...

– Tankok. Csak a lánc talpak csikorognak így.

Fülelnek.

– Nem hallom a lánc talpakat!

– Mert megálltak.

– Igen, állnak.

– Velünk?

– Ha nem velünk, mi szállunk el először, hiszen feljűk vagyunk.

– De nagyon nem szeretném.

– Na, mit gondolsz, ki szeretné?

- Ti kötelességből vagytok itt...
- Ti meg önként vállaltátok a rizikót...
- Csitt, hallgassatok! Megindult!

Igen, megint hallatszik a zaj.

- Tankok!
- Nem, TAB-ok!
- A TAB-nak gumikereke van, nem zörög így.
- Nem a kerék zörög, a páncél!

Mindenki fülel.

- Te, én azt mondom: ez a vonat!
- Ugyan már, menj el! Mármint a vonat!
- Te, gondolkozzatok logikusan. Miért állnának meg itt a tankok, ha tankok. Akár a TAB-ok?
- Hát jönnek felmenteni!
- Egy frászt fognak minket fölmenteni. Mindenki a maga kis szaros életét menti!
- Nem bánom, mentse, de mentse az enyémet is.
- Figyeljete csak: megint!

Igen, ismét az a zaj.

- Mondtam, ez a vonat!
- Milyen vonat?
- A tehervonatok, személyvonatok itt a viadukton. Az a zaj szerintem a kerekek csattogása a sínközökön.

– De minek állnak meg a vonatok?

– Mégis, mit gondolsz? Mi lehet most az állomáson? Ott fent a diszpécsertoronyban? Nyilván vörös a szemafor, azért állnak meg.

Mindenki fülel.

– Már meg ne haragudj, Y, elismerem, hogy ez a vonatelmélet szellemes, de én itt dolgozom ebben a sufniiban egy évtizede, és még soha nem hallottam ilyet.

- Nem. Ez harckocsi.
- Vagy TAB.
- A TAB-nak nincs láncfalpa.
- Na és a vonatnak van?

Az ideges kacagás végigvonaglik az öttagú gyülekezeten.

– Na, figyeljétek meg, most jön! Ez egy vonat!

Mindenki fülel.

- Mintha igazad lenne...
- Na nem, ez tank, ha addig élek is...
- TAB.

Felugat a géppuska.

Úristen, mikor lesz vége ennek az éjnek? Akárhogy, csak legyen vége!

Nem minden sötét egyformán fekete.

A reménytelenség sötétje a legfeketébb.

*

3:25.

A tv-ben az első igazán jó hír. Elfogták és letartóztatták a belügy parancsnokát, Tudor Postelnicut és Ion Dincát, a miniszterelnök első helyettesét. Különösen Postelnicu letartóztatása nagy örömhír, hiszen mindenki tudja: minél több ember adja meg magát a Belügy vezetőségéből vagy fogják el, annál kisebb a hatóköre a megmaradtaknak, egyre csökken a szekuritáté esélye a helyzet visszafordítására. Akkor is, ha Ceaușescut tekintve még mindig teljes a csönd.

*

Claudiu Iordăchescu egyedül járt már a hatalmassá növekedett előcsarnokban. Így, emberek nélkül a csarnok megint akkorára nőtt, amekkora. Amekkorának csak az a színházi szerző látja, aki eddig nem is remélhette, hogy darabjait bemutatják. Hiszen csak ő járt az igazgatóságra kezében a kéziratokkal, amelyeket az irodalmi titkárok szüntelenül kiénekeltek, hol rá, hol Antoanetára hatva. „Nincs egy jó hazai szerzőnk...” – ez volt az állandó mézesmadzag. És ez így igaz is volt. Csakhogy a tárgyalások közben mindig kiderült, hogy nem ugyanazt értik a „jó”, az „aktuális” fogalmak alatt. Hiszen ezek a fogalmak csakis a beszédhelyzetekben, a párbeszédben mutatták fel igazi tartalmukat. Ilyenkor mindig kiderült, hogy a darabjai jók ugyan, de... Aktuálisak ugyan, de... A végén mindig kiderült ugyanaz, amit tudott: olyan darabokra lenne égetően szükség, melyek intelligensen és tehetséggel hazudnak. A mai valóságot a lehető legjobbnak tüntetik fel, ahol az egyedüli probléma a polgári demokrácia ideológiai mótelyei elleni harc, a revizionista Magyarország sárkánykígyójával való küzdelem. És mivel ilyenre nem volt hajlandó, ezeket a változtatásokat nem akarta megtenni művein, hogy legalább utalásszerűen megfeleljenek a „célnek”, ahogy jött az üres lépcsőházban, úgy is távozott. Az emberekkel teli előcsarnokot csak kevésbé skrupulózus kollégái érték meg, akik hajlandóak voltak átadni a kézírataikat, hogy az irodalmi titkárok a kívánalmaknak megfelelően átírják a szövegeket. Aztán a bemutatók szünetében terjesztették a bennfenteseknek: „Tudjátok, az első jelenetben az a replikásor nem az enyém, meg a másodikban az, amikor...” És míg e dolgokat magyarázták, úgy tettek, miként Pilátus – mosták a kezeiket és szabadkoztak... A vér nem az ő kezükhöz tapadt... A bűnt mások követték el...

Az emberek aludtak. Tele voltak a páholyok, sőt a földszint is, hiszen elég sok embert kapott itt az ostromgyűrű. Ostrom?

Fura egy helyzet volt, annyi szent. Egy katona időről időre az Opera térre nyíló ajtóhoz ment és az emeletek irányába kiürített egy-egy egész tárat. Onnan áradt a hatalmas ropogás, de különös módon egyetlen egy lövedék sem csapódott az ajtóba, nem hatolt az előcsarnokba, bár mindkettő eléggé sima kis célpont lehetett onnan fentről.

Olyan volt, mintha mindkét célpont teljesen érdektelen lett volna a számukra. De akkor hova lőttek? Mi volt a célpont? Hiszen ember nem járt arra egy sem.

Elment egészen a csarnok széléig, hogy lenézzen a lépcsőn, áll-e még az ellenőrző őrség. Nem látszottak. Úgy látszik, ők is lefeküdtek, átadták a terepet a katonáknak.

A korlát melletti fotel alól egy könyv csillant a padlón. A színéről rögtön felismerte. A Mindenki Könyvtára régi, felszabadulás utáni, első, tiszta piros sorozata volt. Mennyi emlék, mennyi élmény!

Félretett kiflik árából kuporgatott pénzekből vett első saját könyvei. És első megrázó élményei. Amelyek egész életére meghatározták egyéniségét és életútját. Hiszen micsoda hősökhöz, micsoda írókhoz kellett mérnie tetteit, kellett mérnie első gyöngé zengeményeit. Vajon ez mi lehet?

Kihúzta a félig a fotel alá csúszott könyvet és gondosan leporolta az igencsak megsárgult lapokat.

I. L. Caragiale: Prózai művek.

Micsoda furcsa ironiája a sorsnak, hogy a Nemzeti Színházban, hiszen az Opera mellett ez az épület nemzeti színház is volt, itt és így kelljen találkoznia az öreg klasszikus nevével. Mert a színházak plakátjain a hetvenes évek közepétől tabu szerző volt. Túl éles, túl gyilkos volt a kép, amelyet a román társadalomról mutatott, így aztán az elavult, s nem aktuális szerzők kategóriájába került, épp azért, mivel minden szava vérlázítóan aktuális volt. Vajon ki hagyhatta ott? Nyilván nem a tulajdonos. Hanem valaki, aki elkérte az értéket igen jól ismerő tulajdonostól. Az, aki elkérte, nyilván unatkozott. Nyilván szórakozni kívánt. Mert az iskolában úgy tanulta, hogy Ion Luca Caragiale a legmulatságosabb román szerző. És ennek illusztrálására beadtak néhány megcsönkített monológot, kiemelt töredéket, mely igazolta is az állításokat. A többi tabu volt. Már nem volt házi olvasmány. Sőt, hogy ne is lehessen az, a régi kiadásokat újra se nyomták, szinte teljesen hozzáférhetetlenné tették. És íme, mit tesz a manipulált ember: valószínűleg unatkozva és megütődve dobta le a kezéből a könyvet, mivel, amit benne talált, az nagyon is igaz volt. Az önportréja volt. Saját maga, rúttá nagyítva a görbe tükörben. Hát persze, hogy a földre vetette. Jó, hogy fel nem gyújtotta.

Kinyitotta a könyvet, illetve, hagyta, hogy ott nyíljon ki, ahol a földhöz vágta. Itt Caragiale a „törzsökös románokat” szólaltatta meg:

„Mint minden román, én is arra törekedtem, hogy minél több egyesületnek legyek tagja. Eddig például nyolc egyesületbe léptem be; ma, hála kitűnő barátom, Marius Chicos Rostogan, a hírneves pedagógus rábeszélésének, a kilencediknek is tagja vagyok. Ezt az utóbbit, a kilencediket tartom a leghasznosabbnak; megalakulása nagy sürgető nemzeti igénynek felelt meg. Az olvasó tüstént meggyőződhetik arról, hogy az új egyesület valóban égetően kellett nekünk.”

De hadd beszéljen az új egyesület szükségességének legharcosabb hirdetője...

„Mi, törzsökös románok a nemzeti haladás alábbi helyes alapfeltételeiből indulunk ki:

A maga nemzetét csak az szeretheti igazán, aki gyűlöl minden más nemzetet.

Valamely nemzetnek nem ellenségei saját hibái; ellenségei csakis a más nemzet erényei.

Ezért teljesen fölösleges azon törnie a fejét, miképpen küszöbölhetné ki hibáit és gyarapíthatná erényeit; ennél sokkal hasznosabb tennivalói is vannak: számon kell tartania a más nemzetek hibáit, és becsmérelnie, de még inkább tagadnia erényeit.

Ezért minden nemzetnek örökösen rettegnie kell a többitől, mert egyik nemzet létét csakis a másik nemzet gyalázása biztosítja.

Innen tehát a legszélsőségesebb nemzeti kizárólagosság parancsoló szüksége...”

Beleborzongott a szövegbe. Valóban nem volt szívvidámító olvasmány, hiszen pontosan ez volt az, amit a zsarnokság is a széles tömegekbe igyekezett sulykolni: a vad, szélsőséges nacionalizmus. Nem a románság természetes szeretete, hanem e szeretetnek minden más nemzet vak gyűlöletével való igazolása. És az volt benne, amiről mindössze néhány órája beszélgetett Dan Mîndrilăval. A szembenézés képtelensége. E szembenézési képtelenség gyilkos ironiával az abszurditásig kihegyezett

megfogalmazása volt a „valamely nemzetnek nemellenségei saját hibái; ellenségei csakis a más nemzet erényei...” szöveg és ami ebből következik.

Ismerte a „Törzsökös románok” című karcolatot, de azért megnézte megírásának évét – 1901. Hát igen, semmi sem új a nap alatt. Ebben az országban már ekkor sem volt divat szembenézni a megkésett és eltorzult történelmi fejlődésünk szörnyű következményeivel, s ezután sem lett divattá. Az ilyen törzsökös román szervezetek időről időre nagy sikernek örvendettek és sajnos, ez előre látható, fognak is örvendeni, hiszen ez az ország nem szokta meg, hogy hibáival szembenézzen. Történelméből szelektív memóriával csak a maroknyi pozitív példára emlékezett, s a rohadt despotizmusok, a vérforraló pártütések, gazemberségek sorát nem volt hajlandó tudomásul venni. És a nemzeti bajok és sorscsapások okát mindig kívül kereste. A külső ellenségben. Bent, magában soha.

Tovább lapozott. Majdnem a kötet végén egy számárfüles lap megállította.

„Elképesztő kapkodás volt tapasztalható minden vonalon. A két házban s nem kevésbé a pártok hivatalos lapjaiban a kormány nyíltan és nyomatékosan kijelenti, hogy »a felkelés valahonnan külföldről dolgozó idegen kezek műve«. Erre »valahonnan külföldről« azonnal éles tiltakozás hangzik el. Ekkor ugyanaz a kormány »a királyság külföldi követségei útján« megint csak nyíltan és nyomatékosan megcáfol minden ilyen hírt, mint »légből kapott koholmányt«. Adott pillanatban az oligarchián valóságos téboly jelei mutatkoznak. Azt képzelem, hogy a szerencsétlenség oka azokban a különböző anarchista összeesküvésekben keresendő, melyeket Barcelonából vagy Patersonból, vagy Honoluluból vagy ki tudná megmondani, honnan irányítottak. Mindenütt csak felbujtókat lát, nincs más álma, törekvése és gondolata, mint az, hogy nyomára jöjjön a felbujtóknak – nevetséges és siralmas jelenség ez, akárcsak az úgynevezett delirium persecutionis [üldözési mánia]. Politikusaink sehogy sem akarják elhinni, hogy a tragédia az ő politikai rendszerük végzetes következménye, s magyarázatát mérföldnyi messzeségben keresik, holott, ha alaposabban körülnéznének, rájöhetnének, hogy ott van az orruk előtt. Feltétlenül valami varázslatnak kellett lennie, mely ily váratlanul robbantotta ki ezt az orkánt, csakis bujtogatók lehettek, akik így feje tetejére tudták állítani ezt az imént még oly csendes világot!... Úgy tesznek, mint a vaksi vénasszony, aki billegő háromlábra tette lábasát: s amikor az kiborul a tűzbe, a vénasszony keresztet vet, köp egyet, s a hamuban a Gonosz nyomát keresi – aki kiborította főztjét.”

Valósággal szíven ütötte a hasonlóság. Hát igen, ez a rendszer már több mint nyolc évtizeddel ezelőtt is teljesen hasonlóan viselkedett. Nem a kommunizmus találmánya a hibák forrásának máshol keresése. Nem. A baj ugyanaz. Hogy ebben az országban sohasem volt igazi demokrácia, mert nem volt igazi gazda sem. Az emberek csak bérlők, jobbágyok voltak, kizsákmányoltak. A tulajdonosoknak pedig csak annyi közük volt a saját tulajdonukhoz, hogy megérdeklődtek, mennyi a végösszeg, mennyit lehet eljátszani, elrúgogatni, eltivornyázni. Az igazi tulajdonosi szemlélet, a befektetőé, aki érdekelt a profit okos forgatásában és célja a gazdaság mozgatása, a tőkeakkumuláció – nos, ez az embertípus ritka holló volt errefelé. Pedig a megoldás már akkor ismert volt, Caragiale leírta.

Átlapozott néhány oldalt és rátalált a híres szövegre.

„Az országnak gyökeres politikai reformra van szüksége. Sőt, valamivel többre: amennyire anyagi ügyeink állása pillanatnyilag megjavul, amennyire azok egyensúlya ideiglenesen helyreáll, annyira parancsolóak és égetően sürgősek lesznek a szellemi és erkölcsi igények. Minden baj ugyanis egyes-

egyedül abból a hazug politikai rendszerből következik, amely ma már nem tarthatja tovább magát – siralmas oligarchikus rendszerünkben, mely számbelileg korlátozhatatlan, a rangkórságban kielégíthetetlen, nincs történelmi létjogosultsága, sem hagyománya, de még kilátása sem arra, hogy idővel megteremti ezeket; a közélet és az állam érdekei tekintetében megtalálhatjuk benne a kivénhedt és rothadó oligarchiák valamennyi bűnét, anélkül, hogy megvolna benne az erős, egészséges oligarchiák egyetlen erénye is.

Az országnak természetesen sok gazdasági reformra volna szüksége; de a mi oligarchiánknak, amennyire ismerjük, nem is érdeke, de még kevésbé van képessége és tekintélye arra, hogy egycsapásra végrehajtsa azokat; csakis maga az ország tudná megvalósítani őket, lépésről lépésre, a saját szükségleteinek és érdekeinek megfelelően. E célból az országnak jelenleg egyetlen reformra van szüksége – ...és ez a reform a jogbitorló politikai rendszer eltörlése.”

Mellbe vágta a szöveg időszerűsége. Hiszen elég volt az oligarchia szót az újsütetű nomenklátúra szóval helyettesíteni és máris kész volt a korszak problémáinak tökéletes jellemzése. Mert ez a társadalom egyetlen alapvető kérdést sem oldott meg a Caragiale által mondottakból. Mert ezekkel a hibákkal csak úgy lehetett valamit kezdeni, ha nagy és kemény önvizsgálatra kényszerítik a román nemzet valamennyi felelős személyét. Csakhogy, ahogy Caragiale korában is történt, mindazokat az igaz románokat, akik erre az önvizsgálatra szólítottak fel, a hangos söpredék gyalázkodása, a hatalom kiszolgálója, a nemzeti tunyaság kiszolgálója, a hamis nemzeti önértékelés, a hamis nemzeti mítoszok kiszolgálója menekülésre készítette. Száz évvel ezelőtt, 1891-ben Ion Luca Caragialét megakadályozták az Akadémiai díj elnyerésében, hiszen a sajtó és politika egyöntetűen lépett fel ellene és a „nemzetgyalázás” bűnének bélyegét sütötte rá. Aztán 1902-ben azt a plágiumvádat emelték ellene, hogy Megtorlás című drámáját egy Kemény István nevű, valójában nem létezett brassói magyar szerzőtől lopta. Lehetett volna másként? A förtelmes nemzetgyalázás jöhetett volna máshonnan, mint a magyaroktól? A „törzsökös román” effektus tökéletesen működött. Bár a támadók nem sajnálták a fáradságot a hamis bizonyítékok gyártására, a gondos védelem megdöntötte a koholt aljas vádat, melynek célja Caragiale lehetetlenné tétele volt. Ekkor a támadók módosították a vádat. A plagizált szerző ezek szerint egy orosz, gróf Lev Tolsztoj lett volna. Hiszen az oroszok románellenessége is köztudott. Ezt a támadást is sikerült visszaverni, ám a sajtókampány egyre dühödtebbé vált. Fenyegették, bántalmazták és így élete utolsó éveit Berlinben kellett töltse az egyik legnagyobb román hazafi. Akire, ha akkor odafigyelnek, ma már nem ugyanaz a Balkán uralkodik, mint annak idejében, hanem itt is széles alapja van az európaizálódásnak: komoly ellenzék és demokrácia, valamint igazi demokráciára érett nép.

Egy papírlapra felírta: „Caragiale nálam van. Jelentkezzen a jogos tulajdonos. Claudiu Iordăchescu.”

Az órájára nézett.

Majdnem négy.

Ideje lenne lefeküdni. Legalább feküdjön. Aludni úgysem fog tudni.

*

BUKAREST, 4 óra, a tv székháza

– Barátaim! E nagyon szűk körben azért gyűltünk össze, hogy az ország sorsára nézve kulcsfontosságú döntéseket hozzunk. Az első és legfontosabb: közölhetem Önökkel, hogy a Diktátort és Feleségét elfogták és a katonaság őrzi őket. A helyzet azonban, láthatják, milyen. A katonaságtól kétségbeesett jelzéseket kaptam arra nézve, hogy e foglyok biztonsága nehezen szavatolható hosszú távra. Ezért arra kérem Mazilu urat, aki jogilag a legképzettebb, hogy fogalmazza meg sürgősen a Románia Alkotmányával és az európai jogrenddel összeegyeztethető azon vádiratot, amellyel a gyilkos zsarnok halálra ítéelhető. – Ne, ne szóljon közbe, majd a végén. Most minden perc számít. Ha ezt nem sikerül ugyanis időben megtennünk, reálisan fennáll egy polgárháború kirobbanásának veszélye, amit a mi feladatunk elkerülni.

A vádirat megfogalmazásában Mazilu segítséget kap az ügyészség és a Legfelső Törvényszék embereitől. Az ő feladata ezeket kiválasztani. A legfontosabb kritérium, hogy megbízhatóak legyenek, s Európában feddhetetlenek. A megfelelő hadbíróság embereit Săndulescu tábornok választja ki, aki magára vállalta a katonák és civilek elszállítását a bázisra, ahol a diktátort őrzik. A pert a Front tanácsa nevében Gelu Voican Voiculescu és Virgil Măgureanu ellenőrzi. Ők felügyelik az ítélet végrehajtását. A per egész folyamatát videoszalagra kell venni, beleértve a kivégzést, majd a holttestek elföldelését, persze névtelenül. Visszatérnek még aznap este, hozzák a képeket tartalmazó videokazettát, a határozatot, a perújrafelvételi visszautasítást, s a kivégzettek holmiját. Săndulescu tábornok hozza ide hozzánk, ahol közösen megtekintjük az egészet, mielőtt bármit is nyilvánosságra hoznánk belőle. Az akció sikere a némaságunkon múlik. Meg azon, hogy miként tartjuk vissza mindezt, s a történések kulcspillantásaiban hogyan adagoljuk. A tv nyitottsága nagy fegyver, de az ellenünkre van, ha továbbra is olyan bután és kaotikusan működik, mint eddig. Önök olyan dolgokba is beleavatkoztak, amelyek a katonaság titkai. Önök megfélemeznek róla, hogy a tévét nem csak a derék emberek nézik, hanem az ellenségeink is. Ha bemondják, hogy nincs lőszer, meg X kaszárnya mindjárt elesik, akkor nemcsak a katonaság siet oda, hanem az ellenségeinket is felbátorítja. Bemondták, például, hogy melyik kaszárnyákat hagyták el a csapataink, hogy mások segítségére siessenek. Na mit gondolnak, kiket támadtak meg ezután? Az elhagyott helyőrségeket. Ez így nem mehet tovább. Felkérem Petre Romant, hogy foglalkozzék a tévével, Săndulescu tábornok a per előkészítésével, Gușe tábornok vagy Montanu a katonai kérdésekkel a Hadügyminisztériumban, magam pedig cirkálok a tv és a hadügy között. Ha kérdések vannak, most jöhetnek, de gyorsan.

*

4:56.

Bejelentik a tv-ben, hogy Iulian Vlad átállása után a szekuritáté csapatok a katonaság oldalán harcolnak a terroristák ellen.

Ez persze nem csökkenti a rohamok erejét. A Hadügyminisztérium szétlőtt épületéből a katonai vezetőséget átköltöztetik a Külügyminisztérium épületébe.

*

BUKAREST, 5 óra, a Központi Bizottság épülete

– Halló Bukarest, govorit Moszkva!

- Zdrasztvutye tovariscsi, govorit general Guşe!
- Szükségük van valami segítségre, vagy megbirkóznak maguk is?
- Köszönjük, de semmire sincs szükségünk. A katonaság ura a helyzetnek. Doszvidánie!

*

Valaki kopogtatott az ajtón.

- Meg ne szólaljatok!
- Ne hülyéskedj! A szekusok nem kopogtatnak!
- Fiúk, bent vagytok? Gyertek le! Kész a lap! A riadót már rég lefűjták. Alá kell írni a nyomtatási engedélyt!

– Te, ez Kégler Bandi! Nyisd ki, Jancsi!

Végre kattant a lámpakapcsoló. A fény fáj. Mindannyian hunyorogtak, a szemüket dörzsölték.

Sipos Jancsi kinyitotta az ajtót.

- Aludtatok? – kérdezte Kégler Bandi.
- Szunyókáltunk, beszélgettünk – kente el a kérdést Y. Hiszen mit válaszolhatott volna? Féltünk. Rettegtünk. Az esélyeinket mérlegeltük a túlélésre.

– Gödér, gyere aláírni!

– Jó, jövök már! Kész van?

– Kész. A lemezek a helyükön, most nyomja Varga a próbapéldányokat!

– Na, akkor siessünk!

A lövöldözés szintje valamelyest alábbhagyott. A rotációsok felé haladva ezt mindnyájan érzékelték. Így, a sötétkamra bizonytalanságából kikerülve teljesen nyilvánvaló volt.

– Aţi dormit? Aludtatok? – kérdezte Iancu is.

– Lapultunk – mondta vicces-őszintén Y.

– Mi is – csípte el a humoros hangot Iancu. – De a tetőn.

– És mi a helyzet odakinn?

– Két szekus fübe harapott. A többi pedig egyelőre elhúzta a csíkot. Nem tetszett a túl forró fogadtatás.

– De még visszajöhetnek.

– Sajnos. De szerintem, ha eddig nem támadtak, akkor már nem fognak addig, amíg nem indul a posta. Most már csak a késztermék megszerzésére spekulálhatnak.

– Akkor még van néhány óránk! Használjuk ki!

– Na persze! Nézd meg a lapodat!

– Jól néz ki?

– Menj, majd meglátod!

Y. futva indult a többiek után. Gödér Karcsi, Sipos János és Graur már a nyomtatott szöveget olvasták, ellenőrizték a címeket, a kliséket. Joó Attila, a korrektor a képaláírásokat nézte át, amelyeket egyenesen az asztalnál szedtek és javítottak.

– Milyen? – kérdezte Y.

– Jó – mondta Graur Jani. – És nagyon jó, hogy a magyar lapba nem hagyta belerakni Radu Călan fényképét. Ocsmányul mutat a többi lap forradalmi számában az a fénykép, meg az a seggnyalós

cikk.

– Milyen cikk?

– Te nem olvastad? Ezt?

– Nem.

Y. átfutotta és érezte, hogy megfullad a méregtől.

– Azt hittem, ezek a frontosok mértéktartóbbak! De hát ez? Megáll az ész! Miért nem szóltál nekem, Jani, hogy ez ilyen?

– Én azt hittem, hogy te olvastad!

– Hát mi vagyok én? Cenzor?

– Mit pukkadoztok – csitította Sipos Jancsi –, most már úgylis tárgytalan. Ott van, ott van. Mellesleg úgysem lett volna más anyag, amire kicseréljük, hacsak nem írtál volna te valami mást.

– Igazatok van – törődött bele a már megváltoztathatatlanba Y. – A lap a körülményekhez képest formás.

Gödér Karcsi aláírta a példányokat, a nevét, az órát.

Y. felemelte a kezét és Varga Laci forgatni kezdte a transzformátorállomáson a nagy fekete kereket. A rotációs gép lassan lendületbe jött és ontani kezdte az újságokat.

Mindent megtöltött a frissen nyomott lapok sajátos szaga.

Lassan világosodott.

Y. begyűrte a kabátja alá az újságsomagokat, mindegyik újságból maga és barátai számára. Bár a nyomda igazgatója határozottan megtiltotta ezt, arra hivatkozva, hogy nagy baj érheti azt, akit a terroristák elcsípnek újságokkal, hiszen könnyen azonosíthatják mint forradalmárt, mint az eszméjének terjesztőjét. De egy ilyen éjszaka után mit számított még az újabb kihívás. Láta, hogy a legtöbb nyomdász hozzá hasonlóan cselekszik, csak a volt Drapelul Roșu-szerkesztők zárják inkább fiókjaikba a lapokat, hiszen mit lehet tudni? Nem tér-e vissza a régi rendszer? Bölcsőbb tehát, ha megfogadják a tanácsot, az utasítást és nem höbörögnek. A parancs az parancs. Akárki is adja. És ők csak végrehajtók.

Az emberek a főfolyosó végében gyűltek össze és mindenáron menni szerettek volna már, bár még csak derengett. A viadukton túli tízemeletet épp csak hogy ki lehetett venni a hajnali ködben.

Az úton már jártak az emberek. Meg-megálltak a kapunál újságot kéregetve, de az ott álló nemzetőrök továbbzavarták őket.

A város felől a Mărăști tér irányából, ahol a körforgalom volt vagy 500 méternyire, heves lövöldözés zaja hallatszott. Nem csoda, hiszen ott volt az Oituz-kaszárnya, mögötte a börtön, a másik oldalon pedig a kórházak, az Új Klinikák, a Katonai Kórház, majd az Ungureanu utca végén a Hadtestparancsnokság. Nyilván a csata e kulcsobjektumokért folyt. Vadul lőttek a töltés túloldalán álló Botanikus Kertből is, és szemből a Rádió adótornyai irányából. Az egyedüli biztató dolog a szembenfekvő toronyházak tetején levő morzézás megszűnése volt a derengés kezdetével egy időben. Nyilván azok az alakok nem merték kitenni magukat annak, hogy egy géppuska előtt jó látási viszonyok mellett mutatkozzanak.

A szedők voltak a legtürelmetlenebbek. Hiszen tudták, hogy néhány óra alvás után újra vissza kell jönniük, de az őrnagy nem merte rászáni magát egyelőre, hogy az embereket kiengedje a bejárat

védett fedezékéből. „Még egy kicsit világosodjon, még egy kicsit több ember legyen” – kérlelte.

Végül az egyik szedő nem bírta tovább. Amikor az őrnagy éppen a katonáinak magyarázott valamit, szép nyugodtan elindult a kapu felé. Mire feleszméltek, már vagy tíz méternyire kint járt az udvar közepén. A golyók füttyültek, de úgy tűnt, hogy a töltés felett, így aztán a nyomdász háborítatlanul ért a kapuhoz. Kinyitották neki a kaput, ahol a nyomda parkolója volt. A kapu előtt kissé meggörnyedve haladt el, hogy a kocsik fedezéke mögé bújjon, de háborítatlanul bejutott a parkolóba, eloldozta a kerékpárját és tolni kezdte a Circumvalațiunii negyed irányába. Úgy tűnik, nem mert felülni rá, hiszen a viadukt alatt a teljesen kihalt úttesten kitűnő célpont lett volna a Mărăști tér irányából az úttest szintjén érkező lövedékek számára.

– Egyenként, könyörgök, egyenként! – mondta az őrnagy.

Így mentek. Y. vagy a tizedikként került sorra.

– Istennel, előre! – mondta az őrnagy, akin látszott, hogy szinte rázza a hideg minden emberért, akit útnak bocsát a bejárat betonfedezékéből.

Y.-t meglepte az a zaj, amelyik kint zúdult rá. Nem, ott bent nem hallatszott fele ilyen erősnek sem a fegyverropogás, mint kint a betonudvaron, a nyomda előtti katlanban. Ha nem érezte volna a reá szegeződő szemeket, szívesen négykézlábra ereszkedett volna, hiszen a füttyülő golyók hangja nem volt éppen a szívének legkedvesebb muzsika, ahogyan azt valamelyik Hohenzollern királyról állították. De menni kellett. Legalább mutatni a bátorságot, még akkor is, ha belül csupa remegés és félelem volt. Nem egyszerűen a haláltól félt, hanem az oktalan haláltól. Így elhullani az utcán abszolút pech lett volna.

A kapusfülkéhez ért.

– Minden jót, fiúk! – köszönt el az ott kuporgó két kiskatonától és vagy négy nemzetiszínű karszalagos fiútól. E majdnem minden oldalról üvegezett kalitka nem lehetett túl nyugodalmas menedék az éj folyamán. Különösen a roham idején. Hiszen azok e fülkével teljesen szembe szaladtak. És a halál nagyon közel járt hozzájuk, ahogy a belövések nyomaiból látta.

Meghajolva ment el a kocsijáig, melyet itthagyt a nyomda előtt. Körbejárta. Csudamód a kerekek épek voltak, a karosszérián nem látszott egyetlen karcolás sem. Kinyitotta az ajtót. Beült. Behúzta a szívatót. Néhányszor még meg is pumpálta a lábával a karburátort, hiszen csak december volt, még akkor is, ha az idő roppant kegyes volt hozzájuk. Másodikra beugrott a motor. Egy darabig járatta helyben, hogy a páráság elmúljon, hiszen nem kételkedett benne, hogy tépnie kell, míg kijut a veszélyes zónából, s így vakon csak nem indulhatott, amíg a szélvédő üvege meg nem tisztul. Bekapcsolta a meleg levegőt fújó ventilátort, járatta egy kicsit, de nem volt türelme kivárni a teljes kitisztulást. Egy ronggyal letörölte a párát, aztán hátramenetbe kapcsolt – idáig még mindig a viadukt takarásában volt, majd egyesbe, kettesbe s hármasba kapcsolt és gyorsan kilőtt úgy, hogy a lerobbant trolibusz takarja, amíg lehet, csak vagy huszonöt méter után vágott át hirtelen a jó menetiránybeli sávba az ellensávról. Nagyon gyorsan tette meg a maradék huszonöt métert a kanyarig, balra jelzett és be is vágott rögtön.

Mindjárt a kereszteződés után itt egy nemzeti karszalagos fiatalokból álló zárólánc állította meg a mindkét irányú forgalmat a Circumvalațiunii úton.

Megálljt jeleztek.

Y. megállt.

– Honnan? – kérdezték a fiúk.

– A nyomdából.

– Nincs egy lapja?

– Egy.

– Csak egy?

– Csak egy. Mások is vannak. És majd jön a postakocsi kicsit később.

– De azért ne haragudjon, kinyitja a csomagtartót?

– Természetesen.

Y. kiszállt és kinyitotta a csomagtartót.

A fiúk csak egy pillantást vetettek bele.

Közben az elsők a kocsi belsejét kutatták át.

– Minden kocsival így csináltok?

– Mindegyikkel.

– És találtatok már valamit?

– Két szekust kaptunk el. Az egyik a gumiszőnyeg alatt, a másik a motorházban vitte a fegyverét, amivel a sötétedés után lövöldözött. Kérem, nyissa ki maga is!

Y. kinyitotta a motorházat.

Csak egy pillantást vetettek bele.

– O.K.! Mehet! És kösz a lapot!

Y. bekapcsolta a motort, de alig váltott hármásra, már jött az újabb szűrő. És minden kezdődött előlről.

Itt, a Dacia térrel egy magasságban két szitává lőtt Dacia kocsit is látott. Nyilván az éjjeli lövöldözések eredményét.

– Elcsípték őket? – kérdezte a fiúkat a tér felé mutatva.

– Kettőt – mondták a fiúk, miután ők is kaptak egy lapot.

– Hol voltak befészkelve?

– Ott, a mozinál, meg a cukrászda felett is. És lőttek, mint az istennyila. Még két láda golyójuk volt a gazembereknek, mikor a katonák lecsaptak rájuk.

– És csak olyan kevesen voltak?

– Ott ennyien. Hacsak el nem bújtak.

– Láttátok, hogy kik voltak?

– Két rendőr. Őrmester vagy ilyenféle.

A tejgyárnál várta a következő szűrő.

Már tudta, hogy nem ússza meg kunyerálás nélkül, ezért kiosztott egy román, egy magyar, egy német lapot. Míg a fiúk az ellenőrzést végezték, az eseményekről érdeklődött.

– Az éjjel is itt voltatok?

– Mikor nagyon lőttek, behúzódtunk a Tejgyárba.

– Meghalt valaki közületek?

– Nem.

- És a katonák közül?
- Közülük sem.
- Hallottam, hogy sokat lőttek.
- Irtó sokat.
- Nagy támadás volt?
- Támadás? Talán egyszer. De a géppuska visszavetette őket. Utána csak lövöldöztek. Embert többé nem láttunk.
- Honnan lőttek?
- Sötétedéskor a blokkok közül, aztán később már csak a blokkok tetejéről.
- De nem támadtak?
- Nem. Embert nem láttunk. Csak a lövöldözést. A hangorkán iszonytató volt.
- Valakit elcsíptek?
- Senkit.
- S a katonák? Eltaláltak valakit?
- Azt mondják, hogy egyet. Egy bukott fel.

Az ellenőrzés befejeződött.

A kocsik nekilendült és most már háborítatlanul jutott be a tömbházak közti kanyargós belső útra.

Mikorra ideért, már mindenütt gyermekek játszottak. Üres töltényhüvelyeket raktak egy sorba s aztán ezen csúszkáltak, mint valami golyócsapályákon. A véletlen szülte játék láthatóan roppantul tetszett mindenkinek. Eszükbe sem jutott, hogy játékuikkal milyen lényegre tapintóan fejezik ki a jelen helyzetet. Azt, hogy most puskagolyók csapályán gördül előre a történelem.

*

Raffai Gyuri, az Új Szó szerkesztőségi titkára, a szombati szolgálatos szokása szerint nyolc után néhány perccel ott volt a szerkesztőség kapujában. Lőttek, cefetül lőttek minden irányból. De hiába mondta a felesége, „maradj veszteg”. A munka az munka, a lapnak meg kell jelennie, mondogatta magában bátortalanul és valahogy eljutott a szerkesztőségig. Hol futva, hol négykézláb mászva, hol az utca jobb, hol a bal oldalán, simulva a házfalakhoz, ahogy az ösztönei súgták. Csak akkor derült ki, hogy egymaga van, amikor beért, s a szomszéd lapok szerkesztői közül is csak mutatóban akadt néhány, aki a közelben lakott. Felhívta Marikát, de ott senki sem vette fel a telefont. Aztán Rózsa Ödi következett. Kiderült, hogy Marika is ott van, hiszen alig értek a házuk közelébe, elkezdődött a haddelhadd. Ott a viadukt és a börtön környékén ádáz tűzharc dúl most is, úgyhogy kész öngyilkosság lenne útra kerekedni. Az épületelemgyár telepéről, meg a Rádióadó területéről nagyon lönek, de az Oituz-kaszárnya és a Mărăști tér is valóságos tűzpokol, amennyire ezt innen fentről, a 9. emeletről meg lehet állapítani. Próbálja meg Gyuri mozgósítani a szerkesztőket az Ági asztalán levő telefon-számlista alapján – kérte a főszerkesztő –, s kideríteni, össze lehet-e hozni a lapot ilyen körülmények között.

Nekilátott hát tárcsázni. A vonalak recsegték-ropogtak, mintha ott is hatalmas lövöldözés zajlott volna a drótokban, és kapcsolni nem nagyon akaródzott. Graur Jani volt az első, akit elcsípett.

- Na, nálatok mi a helyzet? – kérdezte. – Be tudsz jönni?
- Be? Hiszen e percben érkeztem haza!

- Hohogy haza?
- Hát úgy! A nyomdában éjszakáztunk. Te is készülj fel rá!
- A kutyafáját! Ez aztán jó! Akkor rád most ne is számítsak?
- Előbb lefekszem, alszom egy keveset, s talán aztán. Egy jegyzet erejéig...
- Jó. Felírtam. Graur egy jegyzet.

Idáig jutott, amikor Margitka hangját hallotta:

- Raffai úr! Raffai úr!

Margitka a lap mindenese volt. Takarított, a kapunál őrködött, a büfésnőnek segített a tej kitöltésében, tehát az a bizonyos nélkülözhetetlen piciny csavar volt, amely nélkül megállna a gép.

Most rettentően ijedtnek látszott.

- Mi van? – állt fel Gyuri.
- Ott, ott, az udvaron! – mondta Margitka. – Az udvarunkon egy terrorista!

Gyuri kinézett. Valóban az udvaron, azon a szűk udvaron, mely a Drapelul Roșu által emelt új szárny és a szomszéd ház közé szorult betonjárdából és néhány virágágyásból állt, egy tiszta fekete kezeslábasba öltözött fiú járkált, méregette a szomszéd háztól elválasztó falat.

- Jaj, Istenem, mit akarhat? Csak nehogy ide jöjjön!
- Miért gondolja, hogy ide akar jönni?
- Mert először a folyosóra nyíló ajtót próbálta kinyitni. Valami álkulccsal. Akkor kezdtem futni fel!

- De most a szomszéd falat nézi! Aha, nemcsak nézi!

Bizony, a pókember külsejű fiatalember felugrott a falra és boszorkányos ügyességgel felhúzódkodott rá, ment a fal élén egy darabot, pontosan feléjük, kezével egyensúlyozott s Gyuri csak most vette észre a nyakában lógó rövidcsövű és válltámasz nélküli deszantgéppisztolyt. Ahogy jött egyenesen feléjük, egyenesen az ablak irányába, ahonnan kővé dermedve bámulták, már rég észre kellett volna vennie őket, ha nem a lába elé kellett volna figyelnie azon a keskeny kökerítésen. Ha felemeli a fejét, ez biztos kiszúrja őket és akkor fuccs! – döbbent rá Gyuri hirtelen a veszélyre és Margitkát is lerántva a földre vetette magát.

Épp jókor, mert az udvar felől géppisztoly ropogott fel. Egyszer, majd még egyszer. De nem az ablakuk tört össze, tehát nem feléjük lőttek.

Óvatosan felemelte fejét az íróasztal mögül, ahová ledobta magát. Valóban nem feléjük lőttek. Két tarka ruhás ejtőernyős vagy hasonló lőtt a fekete ruhás után, de annak csak hűlt helyét érték a golyók.

Gyuri egy fehér papírlapot vett a kezébe és integetni kezdett az ablakban.

Az egyik katona észrevette.

Ekkor Gyuri felállt és a másik udvar felé mutatott.

A katona köszönetet intett és míg az egyik fedezte, a másik majdnem az előző terroristához hasonló ügyességgel felugrott a falra és szintén elindult rajta, nyilván a megfelelő leugrási lehetőséget keresve, majd kisvártatva eltűnt. A másik egy nagy kanyart írt le a kezével, majd kérdően felhúzta a szemöldökét.

– Ez elébe akar kerülni! – értette meg a jelbeszédet Gyuri. – Magánál vannak a kulcsok, Margitka?

– Ott vannak benne az ajtóban.

Gyuri igenlően bólintott és jelezte, hogy jön le a lépcsőn.

Valóban igyekezett lefelé. Kinyitotta a folyosóajtót, beengedte a katonát, bezárta az ajtót, majd mutatta az utat, ki a kapuhoz, a szomszéd ház bejáratához. Az utcán néhány nemzetiszín karszalagos gyerkőc is volt, akik boldogan jelentkeztek, hogy segítsék a terrorista elfogásában az ejtőernyőst, aki a Nagypostától követte azt a fekete ruhás alakot, aki a telex- és telefonközpontba akart bejutni, s azóta menekül előlük. Be egy házba, aztán onnan az Orr-fül-gégészeti klinika udvarára, onnan az újságokhoz, majd ide át.

Bekopogtak az első lakásba s az ejtőernyős rögtön azt kérdezte, lakik-e a házban rendőr vagy szekus. Kiderült, hogy lakik egy rendőr a harmadikon. Innen kezdve úgy ment minden, mint a karikacsapás. Felrohantak a lépcsőn, az ejtőernyős futtából szétlőtte az ajtózárat, behatoltak, de a fekete ruhásnak csak a ruháját találták meg. Az erkélyen nyitott ablak a menekülés útját jelezte. De merre? Vissza a lap felé? Előre a szívkórház felé? És milyen új öltözetet viselt most?

A lakás üres volt, de egy szekrényben nejlonzsákban teljesen különböző méretű ruhákat találtak felakasztva. Mindegyiken gondosan szám a méretekkel. Sportos öltözetektől az estélyi frakkig volt ott minden. Úgy tűnik, ezt a lakást gondosan és jó előre előkészítették. Egyik szobában sok száz konzerv meg hűsítő volt gondosan becsomagolva. Akár fél évig is ott lehetett volna ücsörögni, anélkül, hogy ki kelljen menni. Kétszersült, egy hűtőládában hús és kenyér. Aztán vagy tíz különböző fegyver, olyan, amelyet eddig Gyuri csak filmekben látott. Ládákban lőszer, gránátok, dinamit, gyújtózsínór, minden mennyiségben. Egy fiókos szekrényben iratok. Űrlapok, igazolványok, használtak és újak. Útlevelek, bélyegzők, fényképezőgép, film, előhívó. A fürdőszobában maszkok, páróka. Minden választékban.

Az ejtőernyősök az utcasarok felé indultak, a fiúkra hagyták a lakás őrzését, meghagyva, hogy telefonáljanak egy adott számra, hogy minél hamarabb kijöjjenek az illetékesek és átvegyék tőlük.

Az egyik fiú átjött az újsághoz és fel is hívta az adott számot.

– Na, mit mondtak?

– Jönnek az autókkal és rögtön felszámolják ezt a támaszpontot – mondta a fiú. – Gratuláltak a felfedezéshez!

Látszott, hogy roppant büszke volt a dicséretre, bár csak kísérője volt a katonának.

De sikerben mindig jó részesedni.

*

MAROSVÁSÁRHELY, Erdély 8:00

Király Károly reggel egy álmatlanul eltöltött éjszaka után a sok rázúduló gondtól kóválygó fejével lépett be a volt Pártszékházba az oldalkapun. Az iroda ablakán kitekintve meghökkenten látta, hogy a ház előtt a téren hatalmas dísztribün áll, erősítőkkal, fő- és mellékemelvényekkel, zászlóerdőben. Ha Ceaușescu képei is jelen lettek volna, azt hihette volna, hogy az éjjel visszatért a gyűlölt rendszer.

Man Nistor, aki már az előző napon próbálkozott egy párhuzamos „forradalmi tanács” létrehozásával, a román barátaiból, ám a tömeg nem is hallgatott rá, hanem kifütyülte, most immár ragyogó arccal jelentette, hogy minden kész, s a dísztribünre várják Király Károly urat.

Kényszeredetten ment fel a tribünre, s mondta el a beszédét, de amint meglátta a volt propagandabizottság ismert jelszókiabálóit az első sorokban, s Ioan Scresciu nyugalmazott tábornokot díszegyenruhában, aki a propagandistákat minden egyes lélegzetvételnél szünetben az „Armata e cu noi”, „A hadsereg velünk” jelszó ismételt újrakiáltására biztatta, míg a tömeg legalább egy része bele nem kapcsolódott a kórusba, igen furcsa érzése támadt. „Ezek itt a nevemben cselekedtek, s tudtomon kívül engem diszkreditálnak”.

Hatalmas és fárasztó ülés volt. S amit sejtett már, az később beigazolódott. Hajnali hétkor derült ki, hogy Man Nistor felolvasta a téren a forradalmi tanács névsorát, amelynek élére Király Károlyt névlegesítette, majd utána mindenkit, aki az ő csapatába tartozott. Ezek kerültek immár rang szerint a beszélők listájára az ünnepi közgyűlésen.

Király Károly ekkor döbbsent rá, hogy a látszólag könnyű hatalomátvétel nem is lesz olyan könnyű.

*

X. felvette a telefont.

– Igen, X.

– Anavi Ádám vagyok.

– Tiszteletem, tanár úr! Hogy van?

– Most éppen jól, mert már felemelkedve is merünk járni a szobában, de az éjjel szörnyű volt! A falainkat összevissza lövöldözte a katonaság.

– A zajt mi is hallottuk. Szerencsére a mi lakásunk nem merőleges az Operára, mint az önké. De hát a páholy élvezetét meg kell fizetni.

– Tudod mit, szívesen lemondottam volna a páholy jogáról!

– Elhamarkodott döntés lett volna. Hiszen milyen jól jött ez a páholy az előző napokban. A legjobb helyről tanulmányozhatta az eseményeket. Legalábbis a láthatóakat.

– Na ez az. Ezért hívlak. A láthatatlan eseményekért. Ma reggel fel kellett vinnem néhány ruhát a padlásra. Bözsi mosott, s mondta, nézzem meg, van-e fent szabad tér. Én felmentem és kiderült, hogy van, de az is, hogy valaki lefeszítette a lakatot.

– Ez az a padlás, amelyik a Rektorátus felett van?

– Az. Az a padlás, amelyikről a Galambpadlást írtam.

– Tudom. Ahol valaki beszegette az ablakokat a költés idején és ott pusztultak éhen és szomjan százszámra a bezárt galambok.

– Az az. Szóval felmentem. Kicsit félve, hogy láttam a levert lakatot. Beléptem és ekkor ugatni kezdett egy géppisztoly. Azt hittem, hogy engem lőttek le. Hiszen kire másra lőhettek volna? De nem éreztem semmit. Éltem. Az ijedelmén kívül nem volt más bajom. Körülnéztem, mert az a géppisztoly egyre kelepelt. De nem láttam senkit. Közben a géppisztoly elhallgatott. Olyan volt ez, mint egy kísértethistória. De te ismersz. Nem vagyok irracionális természet. Mondtam magamnak: kell magyarázatnak lennie. Elkezdtem módszeresen átvizsgálni a padlást. Az első, amit felfedeztem, hogy az ablakokban, amelyek most megint nyitva álltak a galambok számára, valami rövid csövek voltak. Olyan félméteresek. Rajtuk drótok. Nem mertem hozzájuk nyúlni, nehogy valami robbanó dolog legyenek. Minden ablakban volt. Illetve kettőben nem volt. Aztán amikor a padlás végére értem, felfedeztem, hogy valaki ott egy lyukat vágott. Át lehetett menni rajta a mellettünk levő épület

padlására. Visszatértem, nem mertem oda átmenni. Hiszen itt birtokon belül voltam, akárki jön, okom van itt lenni.

– Jó, de tanár úr, mi volt azokkal a csövekkel?

– Azt akarom neked mondani, ezért hívtalak fel. Szóval, ahogy jövök vissza, hallom, hogy megszólal a géppisztoly. Nézem: hol? Honnan jön a hang? S ekkor látom, hogy az a cső, az egyik cső adja azt a hangot. Sőt, lángot is köpött, pont úgy, mint egy fegyver. Aztán egy másik kezdett rá. Aztán a harmadik. Kánonban csinálták.

– Hihetetlen.

– Én is azt mondtam magamnak. Hihetetlen. És alig bújtam ki a padlásról, képzel, egy férfival akadtam össze. Nem volt házbeli. Nemzetiszínű karszalag rajta, a mellén géppisztoly. Mondom neki: „Keres valakit?” „Kuss. Tűnjön el, öreg!” Na erre én sem kérdeztem tőle többet, úgy mentem onnan lefelé, hogy közben egyre arra gondoltam, hogy az az alak hátulról lelő. Nem olyan volt, akit az ember meghív ötórai teára.

– Döbbenetes. Hogy mik vannak.

– Na mondd. Te érted ezt? Nagyon megzavarodtam attól a karszalagostól, aztán arra gondoltam, hogy hátha csak álcázott szekus. Értesíteni kéne a katonaságot, vagy mit tudom én kit, hiszen ezek azokkal a tankjaikkal képesek és szétlövik a házunkat, azt híve, hogy itt terroristák bujkálnak, pedig csak csövek vannak fent!

– Miért nem hívta fel a tanár úr őket? Bent van a számuk a telefonkönyvben, azt hiszem.

– Már megnéztem. Nincsenek benne.

– Talán az Információt kellene felhívni?

– Hívtam őket. És elmondtam. De kiröhögtek.

– Szomorú.

– Te ugye elhiszed, hogy nem fantáziálok?

– Elhiszem, tanár úr. És ajánlom, hogy tegye fel az ajtóra a láncot, és éjjelre tolják oda a konyhaasztalt is, mert vannak, gyanítom, akik nagyon is jól tudják, hogy igaz az, amit látott, amit nem kellett volna meglátnia.

*

A Hadtestparancsnokság dísztermében feszült volt a légkör.

– Nos, Furtună úr, mi nem tetszik? – kérdezte Radu Călan.

– Nem tetszik az egész – mondta Furtună.

– Éspedig?

– Az, hogy megint maguk diktálnak. Maguk szabják meg, hogy hány forradalmár legyen a vezetőségben.

– De mégis, mit képzelsz? Csak nem maga fogja összeállítani a listát? – fortyant fel Zeca ezredes.

– Miért? Talán maga? Aki lövetett?

– Elvtársak... uraim, csillapodjanak – próbálta elvenni a dolog élet Radu Călan. – Ha Ádámnál és Évánál kezdjük, rengeteg dolgot vághatunk kölcsönösen egymás fejéhez. Én azt javaslom, hogy vegyük figyelembe Iliescu elvtárs... akarom mondani, úr televíziós nyilatkozatát, amely szerint a Nemzeti Megmentési Front tömöríti az ország valamennyi demokratikus erejét a hadseregre

támaszkodva. Hangsúlyozom: a hadseregre támaszkodva.

– De hogy maradjak egy asztalnál olyan alakokkal, akik sértegetnek? Hogy segítsék én a hatalom gyakorlásában olyanokat, akik még az elemi jólneveltség szabályait sem sajátították el? – háborgott Zeca.

– Oda se hallgasson – mondta Zecának Ioan Savi. – Tegnapelőtt alig tudtam meggyőzni róla, hogy Nicolae Ceaușescu lemondatását a programba kell iktatni, most meg aztán túlkompenzál.

Furtună fülíg vörösödött.

– Ez nem tartozik ide!

– De elvtársak – békítette őket újra Radu Călan –, legyenek józanok.

– Természetesen, természetesen – mondta Savi. – Térjünk vissza tehát a feladathoz. Én méltányosnak tartom, hogy akár az országos Nemzeti Megmentési Front Tanácsában katonatisztek szerepeljenek elsősorban, azután olyan emberek a pártaktívából, akik bebizonyították rátermettségüket és odaadásukat a város és a megye iránt, mint Radu Călan elvtárs, végül pedig mindazon demokratikus szervezetek képviselői, amelyek itt működtek: a Megyei Forradalmi Bizottság, valamint az Opera képviselői. Egyetértenek ezzel?

– Igen – mondta Radu Călan. – Természetesen.

– Igen – bólintott Zeca.

– Hát Önök? – kérdezte Radu Călan.

– Igen – mondta Claudiu Iordăchescu.

Furtună csak bólintott.

– Akkor azt hiszem, a lényegen túl is vagyunk – mondta Savi. – Most már csak a nevekben kell megegyeznünk.

– Mielőtt a nevekre térnénk – mondta Claudiu Iordăchescu –, figyelmeztetni szeretném Önöket arra, hogy nem számoltak egy jelentős erővel, amelyik igenis létezik és nagy szerepe volt a forradalom győzelmében. Ez pedig az ifjúság. Arra szeretném Önöket kérni, hogy alakítsuk át a háromszögből négyszöggé a struktúrát. Adjunk helyet a fiataloknak. Legyen öt hely a vezetésben a fiataloké. Az egyetemisták és a munkásfiatalok képviselőié.

– Helyes, egyetérttek – mondta Ioan Savi –, de akkor a bukaresti tanács felépítésének mintájára engedjék meg, hogy rögtön egy javaslatot tegyek a vezető személyére is. Miként ott a pártapparátus egy régi és köztiszteletben álló harcosa állt az élre, azt hiszem, itt is követnünk kell a jó példát s a Nemzeti Megmentési Front megyei vezetőjévé Iliescu elvtárs egyik régi munkatársát és elvbarátját, Radu Călan elvtársat válasszunk!

– Úgy van, úgy van! – helyeselt Zeca. – A katonaság mindenben egyetért a forradalmárok részéről jött javaslattal! Radu Călan elvtárs az a vezető, akire régóta szükségünk van! Aki születése szerint román, érzésében bánsági! Sokáig éljen!

– Önök még nem nyilatkoztak – mondotta Radu Călan az operaiaknak. – Egyetértenek a javaslattal?

– Nekem nincs kifogásom – mondotta Claudiu Iordăchescu.

– Hát Önnek, Furtună úr?

– Ha az alelnök az Operából való lesz, nincs ellenvetésem.

– Rendben van – mosolygott Radu Călan, aki nagyobb ellenállásra számított. – Akkor azt javaslom, állítsák össze az Önök listáit és mi is összeállítjuk a miénket. Délutánra jó lenne, ha elküldenék a nyomdába a végső tíz nevet, amihez csatoljuk mi is a tíz nevet. Öt katonatisztet és öt pártaktivistát.

Furtună úgy nézett ki, mint aki vackorba harapott.

*

Oprescu ezredes felerősítette a rádiót, hogy az egész házban hallatsszon a Szabad Temesvári Rádió hangja.

– Hallottátok? Ti is hallottátok? A sajtó közölte, hogy barátom, Radu Călan, akivel együtt elleneztek a mézszárlást, a Demokrata Front vezére lett! Értitek? Meg vagyok mentve! Nem fognak lecsukni, nem kell bujkálnom!

A felesége a nyakába borult és zokogásban tört ki.

– Na, ne sírj, te kis butuska! Ugye mondtam neked, hogy végül is csak jóra fordul minden! Nem fognak felkoncolni!

Lánya és veje is körbefogták, ölelgették.

– Na, elég volt a sírásból, ezt megünnepeljük, férfiasan – mondta a veje. – Félretettem a keresztelőről egy üveggel!

– Nem, nem – utasította el Oprescu. – Nem iszom! Asszony, csomagolj! Te pedig, vejem, készítsd elő a kocsit az útra! Rögtön indulok Temesvárra!

– Apámuram, nem lesz az jó! A te kocsid kis számú! Nem jutsz te el vele Temesvárig, ahol ismernek és tudják, hogy ki vagy! Az első falunál lekapnak, hiszen az emberek barikádokat emeltek mindenütt az utakon és a kis rendszámú kocsikra vadásznak!

– Állj, hát nincs meg nekünk a másik számunk? Az ideiglenes szám? Te nemrég kaptál tőlem egy új kocsit, annak a száma megvan valahol!

– Az megvan, de...

– Semmi de. Szereld fel a rendszám fölé azt a táblát. Te ügyes kezű vagy. Nem várhatok tovább egy percet sem. Hiszen ki tudja, mikor lesz még ilyen esélyem. Ott kell lennem. Beszélnem kell vele, hogy rögtön munkába állok.

Oprescu ezredes színtelen arca kipirult. Újra élt, újra remélt.

*

Z. ott állt abban a kis utcában a Sági út mellett, ahol gyermekkorát töltötte. Valaha itt volt a város széle. Akkor még állt a Vámház a Puskaporos mellett, mely nem volt egyéb, mint a föld alá besüllyesztett néhány bunker, ahol lőszert és robbanóanyagot őrzött néhány tucat katona a hatalmas krisztustövisekkel teli akácfák alatt. A kertek alján vadvízmeder húzódott, ahol esőzések után fürdőzni is lehetett, arrébb pedig a patakon túl búzaföldek, veteményeskertek terpeszkedtek. Most mindezek helyén tömbházak, tömbházak, melyek közé szorítva az egykori távolságok alaposan megfogyatkoztak. Úgy tűnt, hogy az egész táj összezsugorodott, a szülői ház és a kert összement, mint első mosás után a rossz vászonból készült ruha. Szülei is összementek, gyermekora hatalmas emberei összetöpörödtek, Z. egy fejjel magasabbra nőtt náluk a genetika különös fítoraként, s furcsa módon ez az arányváltás végül is kibékítette őket. Főként apjával, hiszen anyjával sohasem volt rosszban, ő volt a mama

kedvence, a dédelgetett első életben maradt gyermek, hiszen bátyját alig néhány hónap után elvitte valami akkoriban divatos gyermekbetegség. Konfliktusai atyjával voltak akkor, amikor önálló útra lépett, amikor szembehelyezkedett azzal az ortodox marxista gondolkodással, amelyet apja hitt és képviselt. Furcsa mód pont az ortodox marxizmus otthoni jelenvalósága segítette hozzá ehhez a döntéshez, hiszen ott állt a rendelkezésre Marx–Engels, Lenin, Sztálin, Gheorghiu-Dej teljes életművével. De míg az öreg Z. csak azt olvasta el ezekből a könyvekből, amit kijelöltek szemináriumra, addig Z. a maga szellemi szomjával végigolvasta az egészet és megdöbbenve érzékelte az ellentéteket. Kiderült, hogy bár a felületes szemlélő szerint ezek az emberek ugyanarról a dologról beszéltek, hiszen ugyanazokat a kulcsszavakat használták, addig a valóságban egészen másról volt szó. Marx és Engels kiváló koponyák voltak, még jobb polémisták. Lenin ebből főként a polémiát örökölte. A többiek, Sztálintól kezdve még ezt sem. Az ő működésük nyomán silány, primitív agyak primitív sémáira egyszerűsödött az, amit Marx és Engels egyes műveiből kiemeltek, mint nekik tetszőt, s ezt aztán abszolutizálták. Marx és Engels gyengébb, felületesebb, odavetettebb munkáiban is százszor annyi szellem, többértelmű csillogás volt, mint utódaik pirosba kötött összes műveiben.

Apja sohasem jutott el oda, hogy ezt érzékelje. Ő jeget cipelt abban a korban, amikor fia először vette a kezébe ezeket a könyveket. Utána egy posztó- és szövetkereskedő boltjában tanulta meg, hogy mi a kiszolgáltatottság. Amikor tehát a kommunista eszmével találkozott, csak a saját bőre tapasztalata állt a rendelkezésére. És igaznak mondta mindazt, amit a propagandisták állítottak. Igaz volt a kizsákmányolás, a nehéz élet, és csodásnak látszott egy olyan jövő, mely azzal kecsegtetett, hogy minden ember egyenlő lesz, nem fog a tulaj Löbl villában élni és a Riviérán nyaralni, míg ők azzal töltik az életüket, hogy miként osszák be azt a keveset, hogy holnap is legyen mit enni, hanem egyenlően osztják majd el a lakásokat, nyaralni küldik a betegeket, és nekik is lesz hetente egyszer valami jobb étel. Ha nem változik meg a rendszer, Z. ezt sokszor hallotta, hiába van ugyanilyen feje, ő is jeget hordhatott volna, s élete nagy eseménye lett volna, ha felveszik egy szatócsboltba „segédúrnak”, s abban arathatta volna nagy szellemi sikereit, hogy hóvégeken felfedezte volna azokat a szorzásbeli hibákat, amelyek miatt nem jött ki a mérleg. Marx és Engels műveinek alapos megismeréséig komplexusai is voltak emiatt, hogy bár tudását és képesítését ennek a rendszernek köszönheti, mégis e rendszer lebontásán fáradozik, s csak akkor nyugodott meg cselekedete törvényszerűségében, amikor megértette, hogy minden rendszer, minden hibás rendszer saját keblén melengeti megdöntőit, vagy ha úgy tetszik, sírásóit. A kommunista ideológiát a burzsoázia legélesebb elméjű képviselői alakították ki, téveszményeit sem korrigálhatja más, nem rombolhatják szét mások, csakis e rendszer szülöttei. Apja mindezt szigorú erkölcsi alapon kezelte. Erkölcsi alapon nem ugrott a hatalomért, amikor kiderült, hogy ennek az az ára, hogy szövetkezzen bizonyos barátai kinyírására más barátaival és „elvtársaival”, erkölcsi alapon nem kért soha villát, autót, mint azok, akik belementek az ilyen kinyírásokba, erkölcsi alapon maradt meg a külvárosi házikóban, amelyet apósa, a kazánkovács épített, erkölcsi alapon nem kért speciális nyugdíjat és állt helyt mindig ott, ahova tették városszéli üzemek igazgatójaként, mindig jelentéktelenebbeknél, mindig kevésbé fontosaknál, ahol nem volt már miért tiltakoznia, hogy az aktivista elvtársak megint lopnak. Mert míg olyan vállalatokat vezetett, ahol bort, pálinkát vagy sört gyártottak, állandóan rajta volt a siserahad és mint régi kommunista kipakolt. Mivel a megyei pártkollégium mindig megvédte feddhetetlen tisztessége

kérdésében és nem tudták kikezdeni a kellemetlen vén párttagot, aki nem értette meg az idők szavát, egyre periférikusabb helyekre rakták, míg végül egy gyógynövénybegyűjtő vállalatnál végezte. Gyógynövényt nem akart egyetlen aktivista sem lopni, így aztán itt sokáig volt, míg a helyettese nem gondolta úgy, hogy eleget ült a fejükön ez a magyar, adja most már át a helyét a nemzetszme jobb képviselőjének. A Ceaușescu-korszak elejét írták ekkor. A helyettes, kinek vasgárdista múltja addig lehetetlenné tette a pártba való belépést, feloldozást kapott, sebesen párttaggá vált és immár semmilyen akadály nem volt a megfelelő embernek a megfelelő helyre ültetésével. A pártkollégium ezúttal már nem védte meg. Az emberek ott is kicserélődtek. Akik testre még nem, lélekben már azok is. „Elmaradtál a követelményektől, elvtárs” – magyarázták neki. – „Más elvtársak már rég kérték nevük megváltoztatását, nemzetiségi hovatartozásuk megváltoztatását. Te miért nem igyekeztél, elvtárs? Csak magadra vethetsz.” De annak ellenére, hogy nyugdíjba vonulása előtt fenékig kiürítették vele a keserű poharat, az öreg hitte, hogy ezek alapvetően emberi gyengeségek, melyek orvosolhatók. „Ha következetesen használjuk a párt alapszabályzatában rögzített kritika és önkritika fegyverét, még minden megjavítható.” Csakhogy a kritika fegyverét már régen csak lefele lehetett alkalmazni, s az önkritika csak akkor volt divatos, ha a feljebbvalód lehordott egy általa kitalált ökörség kellemetlen következményei miatt. Más körülmények között az öregből hithű remete válik, így azonban csak egy naivságában megmosolygott, de naivságában mindvégig tiszteletet parancsoló öreggé vált, aki lelke volt még most is a nyugdíjas kommunisták szervezetének. Egész nap talpalt, tagdíjért loholt, gyűlésre hívott, petróleumkiutalásért kilincselte a megyénél az utca lakosai számára, közmunkára mozgósított fákat meszelni, szemetet összeszedni, játszóteret építeni a gyerekeknek.

Megnyomta a csengőt.

Mint mindig, édesanyja jött ajtót nyitni.

– Hál’ istennek, hogy megvagy! Hallottuk, mi van a városban, s egyre attól féltünk, hogy megölnék, hiszen tudjuk, hogy milyen vagy.

A kapu kinyílt. Megölelték egymást.

– Nem veszek el, anyuka, nem olyan könnyű engem megölni.

– Csak ne bízd el magad, fiacskám. A kommunisták különösen a hitehagyott kommunistákkal kegyetlenek.

– Sajnos ez nem kommunista találmány. A keresztények épp oly kegyetlenek voltak a saját eretnekjeikkel. Gondoljon csak Giordano Brunóra, Husz Jánosra, Szervét Mihályra és a többiekre. A keresztények egész városokat, országokat hánytak kardélre egy dogmatikus különbség ürügyén. És tették ezt a szeretet vallása nevében!

– Jól van, fiacskám, tudom, hogy szavakban nem kelhetek veled versenyre, de azt akarom csak mondani, hogy légy nagyon óvatos.

– Jól van, anyuka. Jól van.

Beléptek a kis családi házba. Egyszer, még gyermekkorában Vass Magda, Anavi Ádám előző felesége volt náluk környezettanulmányt végezni osztályfőnökként, s azt találta mondani, hogy a lakás komfort alatti, nem éppen ideális az ő szellemi fejlődése szempontjából. Akkor ez rettentően felháborította. Hiszen mit érdekelte őt, hogy nincs víz, nincs fürdőszoba, nincs központi fűtés, hogy a talajvíz miatt méter magas a falakban a salétrom és emiatt örökösen lerúgja a vakolatot a fal, hogy a

padlóban valami hülye gombaspóra rág, hogy a kút, a kerekeskút vize rosszízű, de jó ivóvízért három utcát kell gyalogolni, hogy a könyvtárban a pártkönyvek mellett csak Jókai volt, meg azok a szovjet könyvek, amelyeket kapni lehetett: A Komszomol négy kitüntetése, Alexandr Matroszov, Zója és Sura. Ma már látta, hogyha neki lenne gyermeke, egészen más könyveket adna a kezébe, egészen más életfeltételeket kívánná számára. De akkor? Hát igen, a szegény emberek gögje, nem szeretik, ha más is észreveszi a szegénységüket.

– Apa hogy van?

– Hát a szokásos. Most nagyon megijedt, hogy előveszik a kommunistákat. Mert azt mondták neki a szomszédok. De senki sem bántotta. Csak a szekus tűnt el.

– Melyik, az, amelyik nem akart szóba állni az öreggel, mikor petróleumot járt szerezni az utca számára?

– Az. Aki a képébe röhögött, amikor meghallotta, hogy azért gyűjt aláírásokat, hogy utaljanak ki fűtésre havonta 10 litert, s kidobta.

– Hova lett?

– Ki tudja? Van, aki azt mondta, hogy valamilyen gyári munkással akar cserélni. Állítólag az járt ma reggel itt, megnézni a házat s el volt ájulva, hogy az ő blokklakásáért valaki ilyen palotát kínál cserébe.

Kinyílt a konyhaajtó.

– Na, megjöttél? – kérdezte az öreg Z. – Nincs bajod?

– Nincs. Nem vagyok én szekus.

– Hallottam, hogy anyuka mesélt neked róla. Hát az elszökött. Ronda ember lehetett, ha így félt, hogy egy palotát ad egy blokkért.

– Nem a sajátját adja! Kivándorolt németeké volt! Ő csak beleült – mondta megvetően édesanyja.

– Na, gyere, ülj le. Mesélj, mi van?

– Az úton végig barikádok. Hogy elcsípjék a szekusokat.

– És elfogtak valakit?

– Itt, az Arta Textilánál azt mesélték a fiúk, hogy a Villamosgyár irányából jött reggel egy szekus. A csomagtartóját nem akarta kinyitni. Aztán előre ment, úgy tett, mintha a kulcsot akarná kivenni, de elindult és otthagya a barikádot. Ám a másik barikádnál már látták ezt, és eléje rakták a szöges deszkát. A csomagtartóban géppisztoly volt meg egy láda lőszer.

– Na, ne mondd! Hogy miféle emberek vannak!

– A temetőnél meg egy öreg nénit fogtak el, aki a kosarában golyókat vitt a szekusoknak, akik egy kriptában bújtak el.

– Valami rokonuk volt?

– Dehogy. A sírját ment rendezni. Azok elfogták, elvették az igazolványát és megfenyegették, hogy kiirtják az egész családját, ha nem követi az útmutatásaikat. Így aztán elment az öreg néni a megadott címre, hogy golyókat vigyen nekik.

– Rémes. Az ember nem is mer kimozdulni.

– Ne is menjetek sehova. Legfeljebb kenyérért. Hiszen könnyen kaphat az ember egy golyót a fejébe teljesen véletlenül.

Mindnyájan elhallgattak. Végül édesanyja felállt és nekilátott, hogy ennivalóval töltse meg a dobozokat, hogy legalább néhány napig ne legyen gondja a főzésre.

– Aztán a szocializmusnak mi lesz a sorsa, fiam? – kérdezte az öreg Z.

– Melyik szocializmusnak?

– Hát hányféle szocializmus van?

– Tucatnyi.

– Hát a Kommunista Kiáltvány alapján állónak.

– Mikor forgatta apám utoljára a Kommunista Kiáltványt?

– Hát régen. Miért?

– Na, akkor hozza ide, hadd mutassak magának valamit.

Az öreg meghökkenve tette fel a szemüvegét, csoszogott ki az előszobába, ahol a szüette nagy szekrény, első könyvszekrényük volt a tára az el nem hordott könyvtárnak – talán éppen a gyermekkorinak, a régi politikai könyveknek, a sztálinista szovjet könyveknek, meg Jókainak, Verne Gyulának. Az öreg csak benyúlt a szekrénybe és előhúzta azt a Józsa Béla Athenaeum kiadású könyvet, a Marx–Engels könyvtár 1. számú füzetét, a Kommunista Kiáltványt.

– Ez volna az.

– Mit szokott belőle olvasni? Hogy kísértet járja be Európát?... Meg, hogy a proletároknak a láncakon kívül nincs egyéb vesztenivalójuk?... Amit mutatni akarok, az itt van a III. részben, igen, a 40. oldaltól kezdődik. Ez hosszú leltára a különböző előjelű szocializmusoknak. Nézzen néhányat mutatóba!

Itt van a reakciós szocializmus, a feudális arisztokrácia és a rendi kispolgárság szocializmusa. Külön kiemelt kategória az „igazi” vagy német szocializmus, általánosítva a nemzeti szocializmus. Ennek egyik gyönyörű megvalósulása lett aztán Adolf Hitler Reichje. Aztán találunk itt konzervatív, vagy burzsoá szocializmust, amelynek végső mondanivalója az, hogy a kapitalizmusban a munkások érdekében zsákmányolják ki a munkásokat. Van aztán az utópisztikus szocializmus, mely a jövőre vonatkozó ködös spekulációkat ad a valóság megismerése és formálásának segítése helyett. A leltárból ennyi elég is. Íme, hányféle szocializmus!

– És hol van a miénk, amiben éltünk, mi és a többiek?

– Mi itt Romániában valószínűleg a nemzeti szocializmus és a hadikommunizmus valamiféle ötvözetének torz alakulatában éltünk. Legalábbis az utóbbi évtizedekben. Egy karizmatikus Führerrel, aki csalhatalan és tévedhetetlen volt, aki megjósolta, hogy a szenvedések és nélkülözések évtizedei után ez a nép lesz a világ legboldogabb népe. Csak előtte homogenizálni kell a területet, a lakosságot, ki kell irtani belőle az idegenek „rossz fűvét”, minden baj okát, hogy biztosítva legyen a „Lebensraum”. Ha elegendő ideje lett volna, talán a végső megoldást is életbe lépteti és szappant főz a „nemzetidegen” elemekből. És ha gazdaságilag megerősödik, felfegyverkezik, talán követelte volna az életteret is, mint Európa leggyorsabban szaporodó állama.

Előtte, alapozásul valamiféle feudális szocializmus volt, új típusú hűbéri hierarchiával, rangokkal és címekkel. Elsőtítkár-királyal, aki megyei elsőtítkár-hűbéreseinek adott ki egy-egy megyét, aztán aktivista nemességgel, és sok-sok jobbággyal, akiket a szekuritáté nevű zsoldoshadsereg tartott kordában.

– Végleg megbukott hát a társadalmi igazságosság szép eszméje, amelyért annyi áldozatot vállaltunk? Mostantól szégyenbélyeget hord minden szocialista?

– Józan ember nem vitatja, hogy Svédországban, Finnországban vagy Ausztriában sokkal jobban élnek az emberek, mint nálunk. Papa, mégis, mit gondolsz, Svédországban vagy Ausztriában melyik a legnagyobb kormányzó párt? A szociáldemokrata, a szocialista!

– A szocialisták vannak hatalmon?

– Igen. És mit gondol, milyen színekben köztársasági elnök Franciaországban Mitterand? Szocialista politikusként. Európa fejlett, általunk utolérni kívánt részében a szocialisták kormányon vagy ellenzékben a hatalom döntő súlyú részei. Az egyre jobban kiteljesedő szabadságért, a társadalmi igazságosságért, az emberi méltóságért, a jólét és műveltség demokráciájáért vívott küzdelem tovább folyik. És ebben a demokratikus szocialisták és humanista polgárok szövetségesek. Nagyon távoli, de ma is nemes cél olyan társadalomért küzdeni, ahol a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet, ahol a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet, ahol a szellem napvilága ragyog minden ház ablakán.

– Vonzó jövő. De itt nálunk mi lesz?

– A kérdés nyitott, ezt is a küzdelem dönti el. A miénk gazdaságilag sajnos egy roppant elmaradott régió. Politikai fejlődésében és Európához képest legalább ötven esztendővel elmaradt. Úgyhogy egyelőre itt még mindig fennáll a lehetősége a diktatúra újraalakulásának, hiszen az ilyen ideológiai fertőzést csak egy nagyon komoly és vigyázó ellenőrzés, egy demokratikus ellenprés oldhatja fel. Ahogy ezt az amerikai–angol–francia ellenőrzés tette az NSZK-ban. Itt most ilyenre lehetőség előreláthatóan nem lesz, és igen kétséges, hogy egy ilyen törekeny demokrácia meg tudna birkózni egy hisztérikussá növekedő, ellenőrzés alól kiszabadult nacionalizmussal.

– És nincs mód egy másik útra?

– De. Talán. Csakhogy ahhoz nagyon sok pénzre lenne szükség, hogy az országban egy gyöngye demokratikus kormány látványos életszínvonal-javulásokat produkálva marginalizálja, majd teljesen kiszorítsa a politikai közéletből mind a jobboldali, mind a baloldali diktatúra szélsőséges elemeit.

– És te?

– Abbahagyom a politikát. Részt akartam venni a zsarnokság eltávolításában a fejlődés útjáról. Ez remélhetőleg sikerült. Most már a jognak asztalánál ülő politikusi tevékenység, a bőség kosarának megtöltéséért ténykedés, vagy azon fáradozás, hogy a szellem világa ragyogjon be minél több ház ablakán, külön-külön is teljes embert kíván. Engem hív a kutatás, az írás, az oktatás. Ha lesz még időm, szeretném hátralevő éveimet tudományos terveim megvalósításának szentelni.

– Hál’ istennek – mondta az édesanyja, és becsukta a fehér nejlondobozokat, amibe az ételt rakta.

– Talán nyugodtabb idők jönnek ránk is, nem kell minden szombaton rettegve várnom, hogy megérkezel-e?

– Talán – mondta Z. és e pillanatban Teodoru ezredes arca rémlett fel előtte. – Talán.

*

Pietrosu arcára három nap óta először tért vissza az élet színe. Sikerült! Igen, sikerült megtalálnia azt a régi fényképet, amelyik Iliescu 1973-as látogatásán készült a Politechnikai Intézetben. Érdekes volt a kazal fotót átkutatnia, mely ott nyugodott egy szekrény fenekén a többi használaton kívül

helyezett, nem aktuális propagandaanyag között. Pietrosu ezeket a faliújságokról és más alkalmi pannókról begyűjtött fotókat, dokumentumokat azért tartotta meg, hogy öregkorára majd egy hatalmas fotóalbumot állítson össze az egyetem történetéről. Mivel azonban sohasem lehetett előre tudni, hogy akkor majdan ki lesz, aki még „megy”, akiről lehet képet közölni, nem volt olyan elővigyázatlan, hogy egy albumba rakja már most őket, hiszen egy ilyen albumnak néha hónapok alatt gyökeres változásokat kellett volna szenvednie. Elég volt egy gyermek meggondolatlan tette, hogy elhagyja engedély nélkül az országot, s atyja máris a „nemkívánatosak” listáján találhatta magát. Képeit ki kellett dobni, nevét törölni minden évkönyvből, cikkeit a könyvészetből, a könyvtárból ki kell venni a könyveit és a jegyzeteit, legyen bár az az Intézetben a mindenki által használt legjobb kiadvány – ez volt a dolgok rendje. Ez a szekrény, a mindenes szekrény, volt az egyetlen hely, ahol a hátukra írt megjegyzésekkel a lefényképezett történelem végső soron úgy volt, ahogy az adott kor adott pillanatában cenzúrázták. Az utólagos cenzúrák nélkül. És milyen jó, hogy így volt, mert a halom aljáról szinte egész napi megfeszített munka után előkerült Iliescu képe is, amint Aron professzorral parolázik. Rögtön levitette a laboratóriumba és megkérte a fotóst, hogy két változatban készítsenek belőle nagyítást: egyet úgy, ahogy van, Iliescuval és Aronnal – ezt ajándéknak szánta a rektornak, akinek igencsak ingott a széke, hiszen közismert volt szoros kapcsolata a Ceaușescu-családdal, a másikon kiemelve Iliescut, mellképként, tízszeres nagyításban, magának. Feláldozott egy üveg whiskyt, amitől a fényképész egyszeriben roppant megértő lett és ott helyben minden más rendeltetést félretéve elkészítette a másolatot.

Úgy vitte a mellképet, mint valami kincset. Saját kezűleg szedte ki Nicolae Ceaușescu portréját a keretből, remegő kézzel végezve a megszenteltelenítést kulcsra zárt ajtó mögött, s csak akkor lélegzett fel, amikor a régi, jól odaragasztott képet sikerült, ha csíkokban is, letépnie az alátétről és a hamutartóban kitartó munkával porrá égetni, majd a hamut összedörzsölve az utcára kifújni. Ezek után már csak Iliescu képét kellett a Ceaușescu-portré helyére illeszteni. Gondosan beragasztotta, megigazította a paszpartut, majd egy székre állva feltette a feje fölé a képet. Levette a Nicolae Ceaușescu-idézetet – ezt még pótolnia kell Iliescu megfelelő idézetével, ám a korabeli sajtóból egy hasonló idézet kikeresése legalább két nap –, hétfőre azonban kétségtelen, hogy mindennek készen kell lennie. A Ceaușescu-idézetes ládát el kell tüzelni, no nem a ládát magát, hanem a tartalmát, s helyébe el kell kezdenie Iliescu beszédeinek kipreparálását. Ma este és vasárnap elegendő a kezdetekhez, az első idézetek kipreparálásához, a témák szerinti csoportosítás elkezdéséhez. Hétfőn már nyugodtan összehívhatja a tanszéki gyűlést és előkészítheti Z. ünnepélyes fogadtatását. Tegnap óta ugyanis mindenki tudta, hogy milyen bátor ellenálló volt, hiszen a tanszékről egyes-egyedül ő szállt szembe a szekuritáté erőivel, követelte Z. szabadon bocsátását. Aron professzor, az akadémikus is tanúsíthatta, hogy beadványt intézett hozzá, és minden követ megmozgatott Z. szabadon bocsátása érdekében. És az, hogy él – ha él –, az ő közbenjárásának köszönhető. Ha pedig nem, hát még jobb – a katedrának saját hősi halottja lesz. Z. és Feri közös irodáját emlékszobává alakítják, Ferit természetesen átköltöztetik egy másik szobába, hogy a régiben márványtáblát helyezzenek el, megörökmécsesest. A pionírok és a haza sólymai díszőrséget állnak, és készíttetnek egy gyönyörű babérkoszorút – mondjuk bronzból, a pénz nem számít –, ami ott fog díszlegni a helyén. Piros kötéllel elkerítik az asztalt és a széket, ahol ült, és ő meghatott szívvel fog megemlékezni minden

adódó nemzeti ünnepen leghűségesebb munkatársáról, aki vérét áldozta mindannyiunk szabadságáért.

Annyira belelovalta magát az akciók és lehetőségek elképzelésébe, hogy önnön jóságától elfogta az elérékenyülés. Elővette a nagy kockás zsebkendőjét és a meghatottságtól szipogva törülgette a könnyeit. Hiába, egy Pietrosunak nagy szíve van.

Gondosan ellenőrizte, hogy maradt-e valami áruló nyom, mely az előző rezsimre utalt volna.

Óh, a Scînteia-kollekció! A szekrény aljára vele. Így.

Bezárta az ablakot, s kinyitotta az ajtót.

Most már jöhetnek a látogatók.

Kinyújtózott a jól végzett munka örömeivel. Felvette a kabátját.

Valaki dübörögve jött lefelé a lépcsőn.

Megállt az ajtóban, úgy hagyva félig nyitva, hogy ha arra tér be a felső emeleti kolléga, pillantása Iliescu új képmására essen.

Sabău volt, a társadalomtudományi tanszékről.

– Hova olyan sietősen? – kiáltotta, hogy megállítsa a futó embert, hogy az meglássa az átalakulást, s irigykedjen.

– Fönt! Terroristák a padláson! – nyögte elfúló lélegzettel Sabău, aztán rémülten futott tovább, lefelé, a kapu felé.

Pietrosu úgy érezte, mint akit fejbevágtak.

„Ha ezek itt kapnak!”

Berántotta az ajtót. Idegességében csak harmadik próbálkozásra tudta bezárni. Már futott volna ő is a kolléga nyomában, amikor eszébe jutott, hogy mi lesz, ha a terroristák betekintenek ebbe a szobába. Ha meglátják Iliescu képét, vége. Hiszen a neve itt az ajtón.

A névtáblaüveg, büszkesége most kísértetiesen világltott feléje.

Valami ütőszerszám után nézett. De semmi sem volt a közelben. Felemelte az öklét és teljes erejéből reásújtott.

A névtáblaüveg szilánkká morzsolódott. Csak az egyik oldalon maradt belőle egy kevés. Dr. conf. Ennyi.

Ráugrott a törmelékre és a sarkával még apróbb darabokra morzsolta, hogy egy betű se legyen kiolvasható.

Csak ekkor kezdett rohanni lefelé.

A nehézgéppuska kaffogása már a lépcsőkön érte.

Buff, buff – ropogott a belőtt horganylemez borítású padlástér.

Gondolkodás nélkül a hátsó kapu felé vette az útját, hogy az udvaron lopakodjon ki a tűzvonalból.

Csak ebben a pillanatban vette észre, hogy ökle, amellyel a névtáblát törte össze, csupa vér. Cseppenő vére jelezte útját. A tény észlelése furcsamód nem megrettentette, hanem határtalan büszkeséggel töltötte el.

„Ez az én véráldozatom a forradalom győzelméért.”

Felemelte kezét, hogy vére ne a földre, hanem a kabátjára és az ingére folyjon. Hiszen mit ér a hősiesség, ha nincs rá tárgyi bizonyíték?

Király Károly fogadta az ifjúság küldöttségét. Dorel Pop, az Electromures almérnöke vezette a nyolctagú küldöttséget, mely orvostanhallgatókból, román színészekből s egy tűzoltóból állt. Magyarként egy Kovács Sándor nevű joghallgató tündökölt a gyülekezésben, amelyik – kiderült – egy ultimátumot hozott. Felszólították, hogy Király Károly távozzon a megye éléről, mivel megbízhatatlan kommunista.

Király Károly elhült a szemtelenségen:

– Maguk nem bíznak bennem? S én miért bízzam magukban? Kik maguk? Tudják-e, hogy én párttisztaságemről önként, még 1972-ben lemondtam, s 1977-től kezdve nyíltan szembeszálltam a rendszerrel? Erről a világ minden fontos lapja beszámolt. Maguk nem hallgatták a Szabad-Európát? Hát kik maguk?

Kiderült: kettő párttag, s a többi a Kommunista Ifjúsági Szövetség helyi vezetője.

Kirúgta őket, és eltökélte, hogy minél hamarabb megvalósítják a demokratikus választásokat, vállalatonkénti leosztásban, hogy elkerüljék a rengeteg önjelölt aktivista idecsődülését.

*

Alig értek be a lakásba, csengett a telefon. Hosszan, erőszakosan.

Z. a készülékhez lépett.

– Igen.

– Halló? Z.? Maga az? Itt a Professzor!

– Professzor úr! Honnan beszél? Németországból?

– Nem! Temesvárról! Itt vagyok a Stern csapatával. Gondolom, ismeri a fotósunkat is. Berwanger Niki fia.

– Óh, persze. Láttam annak idején gyönyörű diavetítéseit!

– Ő az. Szóval a Sternnel vagyok itt. Egy nagy riportot készítünk. Talán egy egész számot. A forradalomról és a mi forradalom előtti munkánkról. Most a szállóban vagyunk. Körülbelül úgy három óra múlva jutunk el magához.

– Értem. Előbb a kollégát látogatja meg.

– Úgy van. És utána jövünk. Készüljön fel.

A „kolléga” tudta, hogy Luncan az, akinek a pártkabinet keretében az aktivisták köréből kellett kiválogatnia a fordulat után használható Ceaușescu-ellenes pártvezetőket.

– És csak itt dolgoznak?

A Professzor megértette.

– Nem. Megyünk a fővárosba. Az igazgatómhoz is. Egy nagy beszélgetésre!

– Vállalta?

– Igen. Még tegnap megígérte nekem, amikor Nyugat-Berlinből felhívtam. Egy nagy, exkluzív interjút a Sternnek. Csak velem.

– Értem. Hát akkor, a viszontlátásra.

Z. letette a kagylót. Eszerint Iliescu jobb lábbal indul. Feltárja a kendőzetlen valóságot. Jó lenne. Nagyon jó lenne, hiszen egy ilyen törékeny demokráciát a hazugságok ingatag alapjára építeni kész

öngyilkosság.

– Ki volt az? – kérdezte Klára.

– Egy régi barát.

– Idejön?

– Csak három óra múlva. Tehát van három óránk! Elég lesz?

– Nézd csak, milyen felvágós! Majd adok én neked három órát! Csak felet kibírj, ha én egyszer tűzbe jövök!

*

17:48.

A Szabad Román Televízió képernyőjén újra megjelent Iliescu.

Szenzációs bejelentés, amire az egész ország várt. Sikerült letartóztatni Nicolae Ceaușescut és feleségét, Elena Ceaușescut. A katonaság egy titkos támaszponton őrzi a zsarnokot az ítélet órájáig. Ugyanakkor közli, hogy elfogták Ion Dincă tábornokot, miniszterelnök-helyettest, valamint Emil Bobut, az RKP KB PVB hatalmasságát, az ország harmadik emberét. Ezzel a hatalmi hierarchia valamennyi csúcspozíciójú embere lakat alá került.

A harc eldőlt.

Az új, egyesített fegyveres erők parancsnoka: Nicolae Militaru.

*

BUKAREST, 18 óra, tv-stúdiók előcsarnoka

Egy hang:

– Ez lehetetlen. Mi vittük a vásárra a bőrünket, mi tiltakoztunk a falurombolás ellen, mi írtunk a Szabad Európának, mi vittük a híreket a CIA megbízottjának. Hogy jön akkor ez az Iliescu, aki eddig csak sunyított, semmit sem tett, csak élvezte a szovjetek védőernyőjét, s vegetált? Ezt kell terjeszteni róla. Az igazi jellemét. Most kell bomlasztani, amíg nem késő. ILIESCU ELLOPTA A FORRADALMAT. FIATALOK, EZT HAGYJÁTOK? Menjetek a stúdiókba, ültessétek a fülekbe. Hátha a felszólalók elkezdik mondani, s akkor eljön a mi időnk.

*

DÉVA és környéke

Nuță tábornok kissé nyugtalan volt. Bár Moldovan őrnagy személyesen biztosította, hogy üzenetét pontosan átadta Gușe tábornoknak, aki jelentése szerint nem volt hajlandó vele beszélni. Félt a lehallgatástól? Félt, hogy valamit kikottyant? De hát nem egy hülye zöldfülű, aki ma kezdte a cselvetések tanulását! Az biztos, hogy árulók vannak közöttük, és nem is alacsony szinten. Hiszen Aradon alig feküdtek le a Parc hotelben aludni, máris megtámadták őket. A reptéren is átálltak, nem voltak hajlandók sem az ő, sem Mare parancsára repülőgépet adni. Így hát reggel harccal kellett kivágniuk magukat a bekerítésből, s az állomásra futni, hogy a reggeli gyorsot elérjék. De ott is volt áruló, hiszen Déván már egy egész különítmény várta. Az ellenállás hasztalan lett volna. Gușe kétségtelen, hogy nagy lapokkal játszik. De Gușe nem lehet áruló. Ő nem ugorhat ki büntetlenül. A do-

kumentumok itt vannak a táskában. És el nem vehetik tőle. Ki nem nyithatják nélküle. Gușe vissza kell hogy adja a hatalmát, máskülönben bitófára kerül.

Ez a gondolatmenet megnyugtatta.

Kínézett az ablakon. A szerelők még mindig dolgoztak a helikopteren, mely a lepedőkből készített kereszt alakú leszállójelzésen állt. Vajon mennyit kell még várnia? Immár sötét volt. Nyilván most már biztonságosan vihetik Bukarestbe. Idejük volt bőven, hogy mindenkit értesítsenek.

Kulcs fordult a zárban. Mihalea egykedvűen felállt.

– Na végre! – kiáltotta Nuță idegesen. – Elkészültek a javítással?

– Igen, tábornok elvtárs! Mindent előkészítettünk, úgy, ahogy azt parancsba kaptuk! – mondta az őrnagy.

A két tábornokot a helikopterhez vitték.

– Hé, miért bilincselnek a székekhez? – kiáltotta Nuță.

– Mert a helikopter nem vihet magával kísért. A pilótának és a szerelőnek pedig a géppel kell foglalkoznia. Hiszen nehéz útjuk lesz! Alacsonyan, jelzések nélkül, rádiókapcsolat nélkül, csak az országút szalagja után igazodva!

– Miért nem megyünk toronyiránt?

– Mert magasan repülve nemcsak a mi radarjaink tudnák bemérni. Mi sem vagyunk hülyék!

– Jól van – morogta Nuță.

A helikopter pilótája, Nicolae Tudor búcsút intett.

A rotor szárnyai felpörögtek és a gép a levegőbe szökkent.

Az éj sötét volt. Felhős. Az út szalagja mint a meztelencsigák bágyadt fényű nyálkahártyája lassan vibrálva csúszott tova alattuk.

Šibotig minden a legnagyobb rendben volt, de aztán az üzemanyagjelző hirtelen megbolondult.

– Gaftentiuc! Mi történik? – kérdezte az őrnagy a szerelőt.

– Rohamosan veszítjük az üzemanyagot! Érthetetlen, hiszen magam fűjtam ki az olajsűrőt, s ellenőriztem az üzemanyagcsöveket és a tartályt!

Mihalea nem akarta felvilágosítani őket, hogy voltak segítők is. Akik nagyon igyekeztek segíteni.

– Vedd fel a kapcsolatot Gyulafehérvárral. Jelezd, hogy vészhelyzet! Leszállási engedélyt kérünk! El kell tértünk a bejelentett útiránytól!

– Nem akarok meghalni! Nem akarok meghalni! – üvöltötte Nuță tábornok, hiszen hirtelen eszébe jutott, hogy a páncélkazetta automata önmegsemmisítője erős ütésre is beindul. És Gușának nincs feltétlenül szüksége az ő papírjaira, csupán annak biztonságára, hogy ezek a papírok nem léteznek.

A gyulafehérvári lőszerraktár őrszemei csak azt hallották, hogy egy helikopter közelít a fák felett alacsonyan, kivilágítatlan. A „támadót” ösztűz fogadta, mely az orrától a farkáig szitává lyuggatta a gépet.

Az egyik őrszem tanúvallomása szerint a helikopter akár egy tűzcsóva zuhant alá kb. 1 km-re, Micești falu szőlősdombjaira. Az összeégett és szétszóródott roncsok között egy különös fémkazetta volt. A szakértők szerint egykor valami papírok voltak benne. Ám az önmegsemmisítő – amerikai találmány – kitűnően működött.

X., mint élete keresztútjain immár sokszor, Bolyai János jegyzeteiből olvasott Zsi ágya mellett. Zsi aludt, a betegek lázas, zilált álmát, felriadt, ha felállt a kanapé széléről. Így hát a tévé képernyőjében vibráló kékes fénybe emelte a könyvet, úgy olvasta, idézte fel újra emlékezetébe az egykor megalkotott sorokat.

De most a tv az ő forradalmukat közvetítette élő adásban! Ki hitte volna akár csak egyetlen éve, hogy Romániában, sőt, épp Temesvárott tör ki a forradalom? Új szemmel olvasta újra az évtizede és Temesvárott megírt verssorokat.

(29) FORRADALOM = A JÖVŐ JELENIDEJE

(30) Nem CREDÓM, ez, HITEM, mert
csak indokolni lehet minden nyelven,
de hinni csak az anyanyelven.

(31) 85 hold kurtavasán, úgymond birtokosként
lettem vihardúlt földek taréján ingó BÓLYA.

Megfeszítve lengek, mert tudom, hogy eljő
jelzésemre várva
még erre a tájra
egyszer a Történelem-kontinens hajója.

Az akkori hit most bizonyosságra változott. Valóban eljött erre a tájra a forradalom „hajója”. A reménytelen és hosszú politikai tél nagy próba elé állított mindannyiunkat.

(1) Hosszú volt a tél, túl sok a hó.
Skorbutos nyál csorog.
Elsorvadt a szívekben a dac,
Mint vénék ínyében a fog.

(2) Tüzes szeretőnk, forradalom,
álmatlan forgolódsz az éjben,
s mi horkolunk oldaladon?

Sokat kellett rázni az éjben, hogy téli álmunkból ébredjünk rá feladatainkra, tevékenyen éljük túl a konspiratív időt.

(5) A szükség felismerésének útja
a felismerés szükségességének útja.

(6) Nem elég bizonyítani,
keresztül is kell vinni.
Nem az elemi ügyeket,
a struktúrát kell orvosolni.

(7) Dobol elmeszsedett ereimben a hit.

(8) Konspiratív idő.

(9) Lefigyelt fái közt egy lefigyelt ház tornácáról egy
lefigyelt szempár figyel.

Szabadsága csöndesen mosolyog sötétzárkájában a
homlok mögött s fület mutat.

(10) A falaknak füle van, s a füleknek fala,
De mit ér, ha felzúg a föld s az ég szava?

Minden megpróbáltatást kárpótló érzés megélni, hogy ami akkor vágyként, homlok mögötti titkos gondolatként létezett, most százezrek torkából zúgott fel – Libertate! Szabadságot!

Akkor a szenvedélyes és elkötelező nyílt színvallás jelentett vállalást. Most a forradalom veszélyeire, a folytatás feladataira kell helyezni a hangsúlyt.

(13) Ó, forradalom, én, vén eretnek,
a hívőknél is jobban szeretlek!

(14) FORRADALOM=BOSSZÚ

(15) (A következetes megtorlás
irtás – az első emberpárig.)

(16) Ezért csak a múlt letörlése alap a Jövőnek.

(17) Ami elmúlt, már változhatatlan: csak a Jövő, a
tőlünk függő lehet foglalatosságaink célja.

Igen. Figyelmünket a múlt eltörléséről jövőnk építésére, forradalmunk jövőjének kérdéseire kell fordítanunk – emelte fel pillantását a könyvről, és a képernyőre szegezte. Ott megint ropogtak a fegyverek. Most immár Militaru tábornok parancsára. Folyt a furcsa háború. Átterroristák és igaziak összefogása a katonaság szerencsenmosdatására. Hiszen a hadsereg velünk! És aki velünk van, nem lehet szennyes, sem bűnös! És ha már a szekuritáté is velünk, hát akkor kell egy ellenséget kreálni, aki ellenünk van. Aki majd az ügy végén eltűnik, mint egy kísértet.

Mert édes mákony kerül most a szájba. A szuperhősiesség mákonya. Amitől nem annyira a valódi hősök ittasulnak meg, hanem a gyávák, akik lapultak, s csak utólag jött meg a szavuk. Amikor az Ő hősiességük a MI HŐSIESSÉGÜNK-re változott.

(21) Hányszor elharaptad nyelved,
hogy egyszer majd megfelelhess.
De lesz-e MAJD,
s lesz-e nyelved?

Ez a kérdés neki szólt. Őt vonta felelősségre. Mert igaz, hogy sohasem hallgatott, sohasem fogta be pörös száját, de mindig csak allegóriákban beszélhetett. A nyílt színvallás könyve mindig elhalasztódott. Mert mindig el kellett harapni a nyelvét egy adott pontnál. Hogy létezhesen. És most itt a kérdés: szabad-e a lét érdekében lemondani a teljes igazságról? Érdemes még létezni úgy, ha nem vállalja a teljes igazság kimondásának veszélyét? Elég-e csak kimondani az igazságot, vagy most már ez is kevés?

*

Iliescu beszélt a tv-ben.

„Úgy hallottam, az a híresztelés terjedt el, hogy lehetséges, már nem is létezőnk.

Elsősorban azért kértük, hogy lássák, még létezőnk. Másodsorban vázolni szeretnék néhány kérdést tevékenységünkkel kapcsolatban.

Az első gondolat: Forradalmunknak egy megkülönböztetett sajátossága van. Forradalmunk a tömegek spontán akciójának eredménye, az évek során felhalmozódott elégedetlenséget juttatja kife-

jezésre, amelyet a tömegek és elsősorban az ifjúság mozgalmainak megtorlására irányuló próbálkozások fokoztak. Teljesen hamis az az eszme, amely hitelnek is örvendhet, miszerint néhány szervezett erővel, mi több, külföldi segítséggel is szervezett államcsíny volt. A valóság az, hogy a Nemzeti Megmentési Front e tanácsa az eredménye és nem megelőzője a mozgalomnak.”

*

Teodoru elzárta a tv-t.

– Miért? – kérdezte Daru Tihu. – Miért? Hátha mond még valamit.

Macri tábornok a szívéhez kapott és lerogyott az ágyra.

– Hülye – mondta Dima.

– De miért? – kérdezte Daru Tihu.

Az Oituz-kaszárnya emeleti szobájában, ahol az előkelő foglyok ideiglenes fogdáját berendezték, az ablakon át bevillogtak a szomszéd toronyházak tetején elhelyezett változó frekvenciájú lövésszimulátorok „torkolattüzei”. Szegény tájékozatlan kiskatonák veszettül tüzeltek az elpusztíthatatlan „ellenségre”, hiszen ki találhat el több száz méter távolságból a valóságban 1 cm² hasznos célfelületű ellenfelet?

Teodoru ezredes elfordította a fejét az ablakról.

– A mentőbárka nincs többé – jelentette ki fakó hangon az őrnagy felé fordulva. – Érti?

Annak arcán továbbra is megütközés látszott, ezért Teodoru lassan, kínlódva hozzátette.

– Amitől féltem, bekövetkezett. Vlad késlekedése katasztrofális következményekkel járt. Mert felborult az erőegyensúly.

– Értem, de miért kell ennek okából Iliescunak hazudnia, hogy nem volt szervezkedés?

– Ó! – sóhajtott Teodoru, de azért átadta magát a magyarázatnak, hiszen tudta, úgyszincs más lehetősége, mint sötét gondolatai helyett valamivel lefoglalnia magát. – Minden stabil adminisztrációs diktatúra két hatalmi erő egyensúlyára épül: a belügy és a hadsereg erőegyensúlyára. Ha ezek közül az egyiket eltávolítják mesterségesen, vagy a másiknak rendelik alá, akkor létrejön egy belügyi vagy katonai diktatúra lehetősége, aszerint, hogy melyiket melyiknek rendelik alá. Vlad késésével a katonák lépéselőnybe kerültek. Így meg is valósították annak lehetőségét, hogy mint a győztes forradalom oldalán álló erő, alárendeljék maguknak a belügyet. Ezzel teljhatalomhoz jutottak. Ebből első következmény az, hogy minden vétket könnyedén a belügyre kenhetnek. Ha ügyesen megjátsszák, hogy a belügy hosszan ellenáll, nem nehéz a tömegekkel elhitetni, hogy az egészséges és szeplőtelen erőt a katonák képviselik, míg a gonoszok csakis a mi sorainkból kerülnek ki. Ha ezt sikerült elhitetni a tömegekkel, játszi dolog lesz megvalósítani, hogy a bűnösök felelősségre vonása katonai törvényszékeken történjen, ahol érthető okokból a pereket a kívánt mederben lehet lefolytatni. Ahol úgy lehet a dolgokat tálalni, hogy csak bizonyos bűnök, csak bizonyos megvilágításban kerüljenek színre. Érthető?

– Igen – bólintott egyre sápadtabban Daru Tihu.

Teodoru teljesen belemelegedett a magyarázatba. Sikerült függetlenítenie magát attól a gondolattól, hogy amit mond, rá épp úgy vonatkozik, mint a többiekre, s csak az munkált benne, hogy most már a többiekre is reázúdítsa a baj teljes nagyságát, minden kímélet nélkül, úgy, ahogy azt ő élte meg a felismerés pillanatában.

– A belügyeseket könnyű a nép előtt bemártani, hiszen egy kis manipulációval – amihez Önök is hozzájárultak a maguk ökörségével, amikor a tömegek megijesztése céljából felszerelték az elmúlt napokban azokat a szimulátorokat az Opera tér, meg több más fontos tér és létesítmény köré – a katonák elhitetik, hogy mi vagyunk a gonosz megtestesülése. Milea mártíromsága itt ismét csak a katonák kezére játszik. Igen ám, de hogy lehet a katonaság részéről manipulálni az igazi vezetőket, Iliescut? Nos, úgy, hogy azt mondják, mindez spontán módon történt, ami részben igaz is. De csak részben. Mi a következménye annak, hogy Iliescu nem vallhatja be szerepét? Nagyon egyszerű: megfosztják az egyetlen adutól, aminek a segítségével függetleníthetné magát később a hadseregtől, újra kialakítva a katonasággal egyenlő erejű belügyet. Amikor elindul a harc a hatalom legitimitásáért, Iliescunak kemény árat kell majd fizetnie ezért a kijelentésért, mivel nem tudja igazolni, hogy miként került az élre. Ahhoz, hogy a hatalmát megtartsa, szüntelenül a katonaság parancsainak lesz kitéve. Tehát a háttérből mindig a katonaság kívánságai fognak teljesülni, ellenkező esetben a katonaság félreáll az útból, s hagyja, hogy pont azok a tömegek távolítsák el a hatalomból, amelyek odasegítették. Egy ilyen esetre gondolom kialakítanak több lehetséges utódot maguknak.

– És Iliescunak nincs alternatívája?

– Csak ha kibírja a választásokig. És ha közben lassan visszaállítja a belügy erejét.

– És mi? A mi bárkánk?

– A mi mentőbárkánk azon az alapon működött, hogy ha a forradalom győz, ki tudjuk mutatni, hogy pozitív szerepünk volt a forradalom kirobbantásának folyamatában, provokáltuk, hagytuk a tömegharag kialakulását, majd pedig fékeztük a katonai megtorlások eldurvulását. Ám, ha azzal dől el a hatalmi harc, hogy a szeku a bűnös és a hadsereg a nép megmentője, akkor a Katonai Ügyészség és Törvényszék szőröstül-bőröstül a fogai közé kap.

– De nekünk bizonyítékaink vannak. Emberek, akik...

– Sajnos, fel kell világosítanom Önöket, hogy ez sincs többé. Az ökör Nuță és Mihalea kihajtották őket a határsávrá...

– Úristen, úristen – omlott össze Daru Tihu és a falba kezdte verni a fejét. – Hogy lehettem ilyen ökör, miért nem szöktem el én is, mint Nuță meg Mihalea!

– Ha ez vigasz Önöknek, elárulhatok valamit. Nuță meg Mihalea nincs külföldön...

– De hát a határra mentek! Ezt az információt kaptam – mondta Dima.

– Sőt! A határőrség jelentette, hogy Stamora Moravițára érkeztek! – ült fel az ágyán Macri tábornok, aki kissé összeszedte magát a sokk után.

– De visszatértek!

– Hogyan? Ki lehet olyan idióta, hogy a szabadulás helyett bedugja a fejét a hurokba?

– Tudják, miért működik a hurok? Nem azért, mert olyan technikailag rafinált szerkentyű! Hanem azért, mert a patkányt a füstölt szalonna, az egeret a sajt illata csábítja, az oroszlán számára pedig egy kecske mekeg benne. Nincs az az óvatos lény, amelyik nem dugja önként nyakát a hurokba, ha azt a csalétket helyezik a közepre, aminek vágya elvakítja. Ez alól az ember sem kivétel. Még egy szekus tábornok sem.

Mindenki egyszerre hallgatott el, hiszen megértették, hogy ki lehetett az az ember, aki Nuță és Mihalea számára betette a hurokba büntetésül azt a csalit, ami elvakította őket. És azon sem

csodálkoztak volna, ha megtudják, hogy ki figyelmeztette a katonákat, milyen vad sétál gyanútlanul a hurok felé.

Macri kigombolta a gallérját, mely egyszerre nagyon szorosnak tűnt. Elfúló hangon kérdezte.

– És ez nem segít, Alexandru? Ez nem húz ki? Ha ők...

– Igen – éledt fel Dima is. – Hiszen ők ideálisak a bűnbakszerepre!

– Ha mindnyájan ellenük vallunk! És ez nem is nehéz! – lelkenedett Daru Tihu, aki újra felcsillanni látta a reményt az előbbi éjsötét után.

– Kevés – lógatta a fejét Teodoru. – A kötéltől haláltól megmenthet, de a börtöntől nem. Vissza az életbe egyetlen út vezet, s ez szűk, mint a tű foka. Ez pedig a katonasággal való megegyezés útja. Ha azt mondjuk, amit ők akarnak. Ha az Iliescuval kapcsolatos ügyekben némák leszünk, mint a sír. Ellenkező esetben az embert egy katonai börtönben is érhetik meglepetések. Könnyen öngyilkosok lehetünk a saját nadrágszíjunkon felakasztva. Vagy infarktust kapunk.

Csend lett. Jól hallatszott kintről az örök eszeveszett tüzelése a nem létező ellenfélre.

A dördülések úgy doboltak dobhártyáikon, mint koporsófedélen a kemény göröngyök.

*

Z. gondosan betakarta Klárit. Felhúzta pizsamáját, felvette föléje fürdőköpenyét, majd kijött a hálósobából, gondosan bezárva az ajtót. Ideje volt már felkelni, hiszen a Professzor bármikor megérkezhetett. A fürdőbe ment és nekilátott megborotválkozni. Igaz, hogy ezt tegnap délután egyszer már megtette Y.-nál, s nem szokott ilyen gyakran borotválkozni, de úgy gondolta, a Stern tiszteletére rugalmasabb lesz. De alig vizesítette meg az arcát, s kente rá a Barbon borotvahabot, csengetés riasztotta.

„Na, gyönyörű! Ha így lekapnak? Lesz min röhögjenek a németek! Forradalmár borotvahabban!”

Amikor az átjáróban volt, már hallotta, hogy nem a bejárat csengő szól, hanem a telefon csörög.

– Halló? Itt Z.

– Jó estét! Itt a Professzor!

– Mi az, csak nincs valami baj?

– Nincs, de egyelőre el kell halasztanunk azt a beszélgetést!

– Hogyhogy?

– Lőnek, nem tudunk ma már eljutni magához.

– Na és? Jönnék holnap!

– Holnap sem jó. Nem jó.

– Nem értem.

– Nem nézi a tv-t?

– Nem.

– Akkor már értem.

– Valami változás van?

– Változás.

– Átalakul a riport irányultsága?

– Igen.

– És Ön már nem is megy Bukarestbe egy személyhez?

– De. Elmegyek. De nem tudom, lesz-e belőle riport.

– Mindent értek.

– Ha akarja, azért eljöhettek, s mondhat néhány mondatot a nemzetiségi elnyomásról, Tőkés László nagyszerű helytállásáról.

– Nem ragaszkodom hozzá. Beszéljenek inkább a presbiterjeivel, az fontosabb. Önt és a Niki fiát azonban szívesen látnám bármikor, egy baráti eszmecserére.

– Jó. Majd egyeztetjük a programot.

– Jó éjt!

– Jó éjt!

Z. óvatosan letette a kagylót. A fürdőbe ment és lemosta arcáról a habot. Nem hallotta Iliescu nyilatkozatát, csak néhány nap múlva került a kezébe a Temesvári Új Szó hasábjain. De rögtön a beszélgetés után sejtette, mi lehet benne. Előző napi énje megtagadása. Hiszen az első nap végén mondott nyilatkozatban, amikor a forradalom sikeréhez hozzájáruló erőket felsorolta, aki valamelyest is ismerte az ország politikai erőit, pontosan megállapíthatta az új szervezetbe kerültek elkülöníthető csoportjait. Előbb a nyílt tiltakozók Doinea Corneától Tőkés Lászlóig, Dan Deşliutól Dumitru Maziluig. Utána következik az átállt tábornokok csoportja, Guşe és Săndulescu, nyilván a hadsereg ideiglenes vezetői, kiket majd az új kormány alakításával a régi összeesküvő Militaru alá helyez, majd az összeesküvők különböző csapatai Corneliu Mănescutól Petre Romanig, aztán a tömegek képviselői, kik a meneteket vezették, a leghatározottabbak voltak, újból katonák, valószínűleg a Militaru-csoport tagjai, egy csomó fiatal a 21-i barikádemelőktől, Domokos Géza mint a nemzetiségi, majd újabb csoport fiatal valamelyik ifjúsági szervezetből, végül Iliescu.

Most azonban valószínűleg visszavonta az igazságot feltáró nyilatkozatát. Vagy annak visszavonására kényszerítették. A katonák? Érdekből? A politikusok? Társadalomlélektani megfontolásból? Az első esetben azért tehették, hogy Iliescut könnyen a kezükben tartsák, hiszen nem hivatkozhat legitimitásra, ha a tömeg magához tér a bódulatból és lesznek, akiknek eszébe jut egykori helye a pártnomenklatúrában. A második esetben nyilván Brucan van a dolgok mögött. Ő jöhetett az ötlettel, hogy a nép fejét nem szabad megzavarni mindenféle komplikált előszervezetekkel és manipulációkkal. Elveszítheti eredendő naivitását. És ha semmit sem tud, ráadásul jól is érezheti magát, hogy ilyen nagy erőfeszítéssel szabadult meg a diktatúrától. Ez igazolhatja számára addigi gyávaságát. Hiszen íme, láthatjátok a tv-ben is, mennyi gazember szekus ült a nyakunkon, s csak a spontán robbanás volt képes eltávolítani ezt a hatalmas elnyomó gépezetet. Persze, az sem kizárt, hogy a kettő összefonódik. Hiszen egy adott szintig a hadsereg igénye, hogy tisztára mossa magát, jól néz ki Európa felé is: Íme, mekkora volt az ellenállás, mekkora zsarnokság jármát kellett levetni! Talán meg is hatják a világot és akkor árad a tőke, s meg lehet tenni a nagy gazdasági ugrást, melynek talaján immár sarjadhathat reális demokrácia is. Ellenkező esetben marad a katonai diktatúra alternatívája.

Igen, ők így gondolkozhattak. Nagyon szép. Csakhogy előbb-utóbb az emberek is elkezdnek gondolkodni. És Európa is elkezd gondolkodni. És elkezdik keresni a hatalmas lövöldözések nem létező áldozatait. Azokat a tízezreket, akiknek léteznie kéne valójában. És elkezdik keresni a hatalmas lövöldözések nem létező tetteseit. Mit fognak kitalálni róluk? Hogy idegenek és elmentek? Hogy egy más dimenzióban tűntek el?

Hazugságra alapozni egy rendszert életveszélyes, épp úgy, mint futóhomokra építkezni. Hiszen a legfontosabbat rombolja össze, a társadalom habarcsát – a bizalmat. Egy darabokra hullott társadalom pedig még nagyobb katasztrófa, mint egy elnyomás által összepréselt, megnyomorított társadalom. Hiszen a zsarnoki elnyomás ellen kialakulhat a szolidaritás ereje, egy bizalomvesztett társadalomban viszont visszajönnek a vadon törvényei. A törvénytelenység válik törvénnyé. És akkor?

Ezt a kérdést Iliescuék is fel kellett tegyék maguknak. Ha mégis a felkelés spontán jellegét hangsúlyozták, ez nemcsak politikai hiba lehet – villant be Z. agyába a felismerés –, hanem az előrelátás bizonyítéka is. Az eredeti terv lehetett csupán államcsíny a diktátor eltávolítására. De Temesvárott tényleg forradalomba torkollott az elégedetlenség és a szolidaritás, mely új legitimációs lehetőséget teremtett. Aki hatalmát múltbeli sérelmekből vagy érdemekből származtatja, az sorsát is a múlthoz köti. Akit összeesküvők emelnek magasba, ezek túszává válhat. De ha felhatalmazását nem palotaforradalomból, hanem egy valódi nagy népi forradalomból eredezteti, szabadulhat a múlt kötelékeitől, népe felemelkedését szolgálva sorsának formálója lehet.

Bármilyen legyen az igazi indíték – vonta le Z. a maga számára a következtetést –, az bizonyos, hogy az embereknek mindenekelőtt enni, inni, öltözködni, lakni, egyszóval élni kell. Ezért tevékenységünk súlypontját a valódi alapokra kell helyezni. Újjá kell szervezni a társadalom alapsejtjeit. A civil társadalmat. Annak a sztochasztikus láncnak tudatos részeként, amely a manipulátorok ellenére önmagát újra és újra helyesbítve visz előre egy olyan társadalom felé, amelyben szabad személyiségek fejlődése szabad közösségük fejlődésének éppúgy eredménye, mint feltétele, célja is, eszköze is.

*

Claudiu Iordăchescu az asztalnál ült a nyomda irodájában. Furtună kinevezte sajtószóvivőnek, de gyanította, hogy mindezt azért, hogy legyen utána miért kitekernie a nyakát. Hiszen egyre nyilvánvalóbb volt a hatalmi harc. Egyfelől Radu Călan, a katonaság, Ioan Savi, a másik oldalon Furtună, Ivan és Oprea. És ő középen, a senkiföldjén. Mindenki a maga igazát bizonygatja, de van-e igaza egyiknek is? Nem hasonlók-e ők is ahhoz a parlamenthez, amelyet Caragiale egyszer már megírt. Hol is?

Elővette viharkabátja zsebéből azt a piciny kötetet, melyért furcsamód senki sem jelentkezett, s amelyet azóta a szíve felett cipelt a belső zsebében.

„Mihelyt felcsaptak az első lángok – olvasta –, a konzervatív kormány (melynek szeme láttára még az elmúlt 1906-os esztendő nyarán, a jubileumi kiállítás idején, akadálytalanul szervezték a paraszttömegek mozgalmát) a leggyermekibb ártatlansággal bevallotta, hogy képtelen feltartóztatni az elszabadult elemeket. A király, természetesen mély aggodalommal eltelve és joggal gyanítva – hisz jól ismeri a maga embereit –, hogy a liberálisok nem voltak annyira tájékozatlanok az eseményeket illetően, vezérük hazaszeretetére apellált. Ez a hatalom nyomasztó felelősségét csak azzal a feltétellel fogadta el, ha a konzervatív párt és a többséget alkotó elemek fenntartás nélküli támogatásukról biztosítják; a konzervatívok pedig az általuk hagyott örökség miatti szégyenükben és rémületükben belementek az egyezésbe.

Ezután a parlament mindkét házában könnyekig megható színpadi jelenetek következtek... A nagy alkalmakkor az érzelgősségre rendkívül hajlamos román közéletben az ilyen látványosságokat

»felemelő pillanatoknak« nevezik. Mindenki sírt, mai miniszterek, tegnapi miniszterek, képviselők, szenátorok, publicisták, tudósítók és a közönség a karzaton, s ennek az oly mélyen meghatott gyülekezetnek a szeme láttára a nagyvezérek közt is a két legnagyobb, egy konzervatív és egy liberális, kitörő hévvel összeölelkeztek és ünnepélyesen összecsókolóztak forró könnyekkel mosva tisztára a múltat – amelyen az igazat megvallva, volt némi mosnivaló: a két párt között a legutóbbi időkig folyó nemes harcokban az előbbi az utóbbit csak »nemzetárulónak«, emez pedig a másikat »sátánfajzatnak« nevezte. A felkelés tehát csodát művelt: aki tegnap még nemzetáruló volt, ma már a haza megmentője lett; a sátánfajzatnak egy éjszaka leforgása alatt kerubszárnyai nőttek.”

Letette a könyvet. A szíve sajgott. Nem tudott tovább olvasni. Hiszen itt volt kipreparálva, miként egy anatómiai ábrán, mindaz, amit tapasztalt. Igaz, még nem parlamenti keretek közt, de ugyanaz a lelkület. Furtună pártja szerdán még hazaáruló volt, mint ahogy hazaáruló volt az egész jogait követelő nép. Pénteken aztán megtörtént a csoda. A hétfői fő ítéletmondó, aki sejtette, hogy az ellenfelei nem állnak távol a megnyomorított tömegek izgatásától, amelyet pont ők vittek e nagy nyomorba, már összeölelkezett az ellenpárt vezérével, nyilvánosan csókolódtak az Opera erkélyén, ezáltal a „sátánfajzat” kommunista egyből kerubbá változott s a mennybe ment.

Ó istenem, hát ebben az országban csak ilyen demokráciára, csak ilyen megoldásokra vagyunk képesek? Nincs lehetőség az igazi demokráciára, a tömegek akaratának igazi képviselésére?

Nem, nem olyan politikusok kellenek ennek a népnek, akik Caragiale felsorolása szerint „szélsőségesen bujtogatók, sovíniszták, nacionalisták, irredenták, antiszemiták, idegenfalók”, akik a „hiszékeny és rest tömegek bámulatától övezve kelnek egymással versenyre, ki-ki a maga vesszőparipáján”, hanem olyanok, akik végre kivezetik azt a népet a középkori sötétségből, az önelégült gögből Európa tágasabb ege alá. Akik megtanítyák dolgozni, nem a kupeckedés, hanem a tőkefelhalmozás csodájára, nem a kalandorság, hanem a vállalkozás izgalmaira. Hogy ez a nép ne csak a kirakatüvegen keresztül bámulja Európa csodáit, ha egyszer megnyílnak a kapuk, hanem legyen pénze is arra, hogy az üzletbe lépjen, ne váljon Európa tolvajává, útonállójává, ne kelljen az orra előtt bezárni Európa kapuit, melyeket csak pillanatokkal előbb nyitottak ki számára. Hogy éhében ez a nép ne a parkok hatyúinak nyakát tekerje ki, ne a kézre szálló galambokra vesse magát, hanem méltósággal, egy civilizált és kultúrnemzet méltóságával és pénzével tapintsa Európa igazi kultúrértékeit, s láthassa vendégül Európát otthonában, igazolva, hogy nem csupán földrajzilag tartozik Európához.

Hirtelen eszébe villant, hogy éppen 200 évvel a Nagy Francia Forradalom után kezdődött Temesvárott az új forradalom. Itt törték át románok először a gyűlölet válaszfalait és fogtak kezét magyarokkal, németekkel, szerbekkel, mint embertársaikkal egy emberibb világért. A szabadságért életüket áldozók olyan hatalom erkölcsi alapjait adták, amelyben az ember az embernek nem farkasa, hanem társa. A hősök örökségét nem szabad elfelejtenie egyetlen temesvárinak sem. És egyetlen románnak sem. Mert akik elsőnek néztek szembe a zsarnokság fegyvereivel, felemelkedtek Európa legjobb forradalmi hagyományaihoz. Ők a románság igazi képviselői. Akikre méltán lehet büszke minden román. És minden ember. Mert itt a románság és az emberiség ügye párosult. Lehet, hogy két évszázad múltán úgy tekintenek majd vissza a temesvári forradalomra, mint az új Románia születésének és egyben a Nagy Emberi Forradalomnak kezdetére?

Claudiu Iordăchescu kinézett az ablakon. Ott túl ismét lőttek. Lőttek abban az alagútban, mely

egyfajta időalagútként láthatatlan jövő felé vezetett. Nem tudta még, hány társa lesz ebben a heroikus vállalkozásban, hogy megmásítsák ezt az értékeiben megnyomorított, erkölcsében megrontott társadalmat. Az azonban nyilvánvaló volt, hogy az ő útja előbb vagy utóbb el kell váljon azoktól, akik számára a hatalom önmagáért való cél, hogy azokkal kell szövetekezzen, kiknek célja a szabadság, s a hatalom csupán e teljesebb szabadság megvalósításának eszköze.

Az eget golyók barázdálták. És bár előre tekintett az időben, nem látta a hajnal ragyogását.

*

Y. kiemelte az írógépéből a cikket.

Kész volt.

Elvégeztetett.

„Nem jászolban, nem szelíd barmok közt jött világra. Gyermeki ágyához nem zárandokoltak magas süvegű napkeleti bölcsek, szerecsen királyok minden földi jóval. Vérrel, iszonyú vérrel jött a világra, a betlehemi gyermekgyilkosságnál szörnyűbb, következetességében, technikai lehetőségében iszonyúbb gyermekgyilkossággal jött világra ez évben a Megváltó.

Kilenc hónappal ezelőtt fogant. Egy kis temesvári gyülekezetben egy templomnak is alig látszó épületben, Dózsa György emlékművétől alig néhány méternyire. Talán az embertelen kínok emberi elviselésére biztató jelkép tette, hogy ez esetben megtörtént a fogantatás. Érzékeny és sérülékeny emberi hajszálerek makacs és lassan kialakuló szövetsége védte, nevelte a közösségi anyaméhben, rajzolta ki a megszületendő jövendő egyre pontosabb körvonalait.

Hogy jó, hogy él, hogy készül az életre – jelezte már a csóvás csillag. Jött feltartóztathatatlanul Napkelet és Napnyugat felől is és hónapról hónapra erősebb lett biztató fénye, tündökletesebb fényuszálya. Növekedett a csillag és még a leszegett fejűek is felemelték reményvesztett tekintetüket és a szíveket átjárta a bizakodás sugara.

Aztán eljött december idusa. Mint egykoron ama márciusban, az időjárás csodájaként a mínusz húsz fokos előtelet hatalmas melegfront-betörés váltotta fel mintegy híva, szólongatva az embereket a temesvári jászol köré. Apró kis gyertyák gyúltak először, fogatlan anyókák ráncos arca, súlyokban roskadt teste, reszkető keze vette körül bábaként. Az emberek a villamos ablakából látták először a csodát, a szolidaritás csodáját. És leszálltak, és érdeklődtek. Aztán bátorságra kapva ottmaradtak. Jöttek a fiatalok és ekkor már hallatszottak az egyre erősödő szívhangok. Elkezdődött a szülés. Fájdalommal és egyre több kinnal. Naponta fokozódó kinnal, elviselhetetlen szenvedéssel, véres gátszakadással.

De megszületett a téli napfordulóra, amikor az elfogyó fény világa után ismét a növekvő fény világa kell következzen a természet egyetemes törvényei szerint. Világra jött és győzedelmes sírása elűzte a sötétséget, átlendítette ezt a Földet a holtponton, bekapcsolva a természetes körforgás rendjébe, amelyet ezen a helyen mindenáron az inkvizíció módszereivel igyekeztek a Galilei előtti állapotban, mozdulatlanul tartani a leghatalmasabb sötétség birodalmában.

A sok elvetélt, a sok halva született csecsemő után először sírt fel a gyermek. Hallatta hangját. De ezzel még nincs vége. Mert kivezényelték ellene a gyermekgyilkos zsoldosokat és minden biztonnal készenlétben állnak már a hosszú távlatban gondolkodó kufárok, a júdászsók-osztók, s a Pilátusok.

Atyánk, ha vagy, hozzád fohászkodunk ma, hallgasd meg a mi könyörgésünk. Ne hagyd elpusztulni

a Te Fiad, a mi Megváltónk! Ne hagyd elveszni vérben született egyetlen gyermekünket, a Szabadságot!”

Határozott mozdulattal a másnapi dátumot írta alá.

Temesvár, 1989. december 24.

*

SZILÁGYMENYŐ, karácsony este

A karzaton fehér kendős nénike. A kántor. Ő kezeli az orgonát. Mit jelent ez a 22 síp a nagy katedrálisok orgonacsodáihoz képest? Semmit, ha a felszínt nézzük. Mindent, ha a dolgok mélyére tekintünk. Hiszen huszonkét könyv elég volt az Ótestamentum megszerkesztéséhez. Huszonkét csont elég, hogy az arckoponya mozdulatlan részeként magába fogja az emberi tudatot. Huszonkét betűjel elég arra, hogy visszaadja a világ minden nyelvét az ógörögtől a magyarig.

A gyermekek a betlehemi csillagot tanulják.

Csillag villog, már fent ragyog,

Mint a látnok látta régen,

Fénylik, mint szép nap az égen.

Edith a kislányokkal a vörösfenyőt díszíti. És készül a Betlehem is, hogy megkántálják a román pópát. Mert először nyílik arra esély, hogy románok és magyarok ne egymás ellen, hanem egymással ünnepeljék a karácsonyt. Mindenki a maga nyelvén, mindenki a maga szokásaival. Hiszen a kölcsönös szeretet az a portéka, melyet, ha megosztunk, nem elapad, hanem több lesz belőle.

Erre gondol Tőkés László. Arra a kisdedre, aki jelképesen megszületik újra, hogy elhozza ismét a szent tanítást: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! Olyan egyszerű ige, de olyan nehéz gyakorlat. Mert a világ sajnos nem szeretettel van tele, hanem gyűlölettel. Mert az emberek azt hiszik: ha gyűlölnék másokat, akkor ők boldogabbak lesznek. De milyen mélyen csalódnak! A gyűlölet gyűlöletet szül és ez olyan anyag, mely szétterjedve nem hígul, hanem egyre mérgezőbbé válik. A gyűlölet pokoli folyója elé csak a szeretet vethet tartós gátat. A gyűlölet folyójában megmártózva minden ember csak veszíthet. A szeretet gátfalába állva, minden ember csak nyerhet.

Karácsony van, a szeretet igehirdetőjének jelképes születésnapja. És ilyenkor csak a szeretetre illenék gondolni. Kivetni a tudatból azt, hogy ez a csecsemő, ha felnő, megfeszítetik. Vajon szükségszerű, hogy a karácsonyi béke húsvétra ácsszekercék csattogásától legyen hangos? Hogy azok, akik ma e gyöngye csecsemő felé a karjaikat kitarják, húsvétra: „Feszítsd meg!”-et kiáltsanak?

Emberek, csak azért kapaszkodjatok egymásba, hogy egymásnak támaszai legyetek, ne azért, hogy egymást a földbe verjétek. Derékig. Nyakig. Végleg.

Ezt kéne elmondani, ezt kéne gyakorolni minden áldott napon. Süketté válni az uszító szóra, csak a baráti ígére figyelni fel.

Lehet ezt?

Lehet. Hiszen azért viselte el a Megváltó a megfeszítetést, hogy ez soha többé meg ne ismétlődjön.

Nem vagyunk mi az ő gyermekei?

Temesvár példát mutatott.
Most már az országon a sor.
Fogadjátok el a szeretetet.
Ez a kenyér a mi kenyerünk. Darab az ő testéből.
Ez a korty bor a mi borunk. Vér az ő véréből.
Fogadjátok el és osszátok meg másokkal is. Soha el nem fogy.
Mert anyaga a szeretet.
Temesvár, 1990. január 12.–szeptember 23; 2007. október–december.

VÉGE

A sztochasztikus lánc azonban működik tovább
ad Gloriam Homini in aeternum...

UTÓSZÓ

20 év múlva

A könyv, amelyet a helyzet forradalmi mámorában vettem papírra, annak tudatában, hogy az abban leírt igazságok elviselhetetlenek, s valószínűleg halállal lakolok kimondásukért, végül megjelent külföldön, némi csonkításokkal, átalakításokkal. Két verzióban is: egy hidegebb, ténykönyv, németül, s egy teljesebb, a forradalom szellemét hívebben visszaadó, magyarul. Bár mindenki számára meglepően túléltem az első kiadást, valószínűleg ez annak következménye volt, hogy a könyvet sikeresen agyonhallgatták. Lényegi információit sajnos sikeresen fedték el az átlagolvasó elől a teljességigény információs tömegei. A legszűkebb irodalmi közvélemény kivételével ezek a művek nem jutottak el a tömegekhez, nem lett belőlük médiaszenzáció, s Romániában sem akadt egyetlen örült kiadó sem, aki vállalta volna a kiadás kockázatát. Most egy új, rövidített, átdolgozott kiadást készítve a sajtó alá derült ki, hogy lényege szerint ez a könyv nem avult el, most is él. Sőt, a mellékszálak nagymérvű kivágásával talán világosabb lett az összefüggések sora. Ami új, az lényegében a Temesváron kívüli történetek bemutatása, a manipuláció országos méreteinek felvillantása. Ezért kellett új címmel is jelezni a váltást.

A továbbiakban arra szorítkozom, hogy néhány eseményt jegyezzek fel, ami utólag történt, kívül esik a tárgyalt történelmi időszakvención, de érdekes fényt vet a tárgyalt hősökre és eseményekre.

Nicolae Ceaușescu perét és kivégzését lassan adagolva december 25-én és 26-án mutatta be a román tv. A pert követő zűrzavarban nyoma veszett azoknak a kulcscsomóknak, amelyeket a per után Săndulescu tábornok Bukarestbe hozott. Nem tudni, milyen széfeket, milyen értékeket, illetve titkos irattárakat nyitottak, s furcsamód ezekre senki sem volt kíváncsi. Arra sem derült fény, hogy hová tűntek azok az ékszerek, gyémántok, amelyeket Elena Ceaușescu a végzetes utazás előtt, Snagovból hozott el, az elnöki páncélszekrényből. A diktátorcsalád sírját, amelyet eleinte hétpecsétes titokként rejtegettek, végül azonosították, rejtélyes módon gyakran több virágcsokor díszíti, mint a forradalom sok elesett mártírja sírhalmát.

A forradalom elmúltával az emberek meglepve látták, hogy a bukaresti tv ostroma igencsak fura volt. A tv környéki házak, ahol az állítólagos terroristák löállásai voltak, ripityára löve, holttest egy helyen sem. A tv falán ezzel szemben mindössze néhány golyónyom.

Ugyancsak furcsa, hogy a KB épülete alig kapott belövést, s a balkon, ahol a forradalom vezetői beszéltek, szinte egyet sem. Ezzel szemben ismét csak szétlőtték a Palota tér sok épületét, s hogy a kár nagyobb legyen, elégett az Egyetemi Könyvtár gyűjteménye, s a Nemzeti Galéria román gyűjteménye jelentős része.

Temesvárról eltűntek azok a fiatal fiúk, akik a kirakatokat törték. Egy híd alatt látták az utolsót. Annyit mondott csak, hogy Buzău közeléből egy árvaházból hozták ide jó bácsik, aki enni és inni adtak neki, megtanították kirakatot törni szeges végű bottal, s bódító italt adtak nekik. A híres szöges botokat, kiderült, hogy három nappal használatuk előtt egy kisipari szövetkezetben gyártották pártutasításra.

A temesvári nyomda furcsa támadói is Buzău környékéről jöttek, s a DIE diverziós alakulatok

közé tartoztak a katonaság kötelékében, derítették ki az újságírók.

A bukaresti elfogott több száz terroristát végül mind szabadon engedték. Egy részük a belügy csapata, a Dinamo valamely szakosztálya neves sportolójának, vagy pedig a DIE tisztjének vagy katonájának bizonyult, akiket „véletlenül” hoztak be Tudor ezredes vizsgálata szerint, bár a szemtanúk gyakran látták, amikor az emberekre lőttek.

Militaru tábornok karrierje rövid volt. 1990. február 16-án leváltották. Helyére Săndulescu tábornok került hadügyminiszterként.

1990. március 15-én a marosvásárhelyi románság körében szétszórták azokat a röplapokat, a Magyarok Erdélyt Akarják jelszóval, s a megcsonkított Erdély térképével, amelyeket nem volt idejük szétosztani Temesváron.

A magyarellenes pogromot megvalósították Marosvásárhelyen a következő napokban. A sikeres videofelvételes pogrom után létrejött újra a Román Titkosszolgálat vezetője a könyvből ismert Virgil Măgureanu lett.

1990 májusában az Iliescu hatalma ellen tüntető bukaresti egyetemi téri diákok ellen megjelentek a temesvári eseményeket másolva a Zsil-völgyi munkásgárdák. Szétverték botjaikkal a laboratóriumokat, s a tüntetőket, akikről vezetőik annyit mondtak nekik: azok fasiszták, huligánok, nemzetárulók.

Románia politikai térképét furcsamód meghatározta ez a forradalom. Temesvár és Bukarest lett az ellenzék fő fészke, s Bánság és Erdély az a terület, ahol következetesen az újjáalakult jobboldali pártokra szavaztak. Olténia, Munténia és Moldva pedig az Iliescu vezette baloldal fellelegvára. Hiszen ott nem álltak szemben a fegyverekkel, ott nem lőttek, ott Ion Iliescu volt a megváltó, aki karácsonyra elhozta nekik az új kormányt, mely megnyitotta a határokat, meleget és teli boltokat adott.

- Nuță és Mihalea tábornokok már a regény utolsó oldalain „helikopterbaleset” áldozatai lettek.
- Gușe tábornok rövid virágzás után kegyvesztett lett, s villámgyorsan meghalt. A lánya szerint megmérgezték.

- A tutyimutyi Oprescu ezredes sem élte meg a bírósági tárgyalás végét. Állítólag a szíve végzett vele.

- Macri ezredes börtönbe került, vidám volt, jól evett, mégis egy éjjel saját övére akasztotta fel magát.

- A Ceaușescu-per bírója szintén öngyilkos lett, vagy segítettek ebben neki.

- Teodoru ezredes börtönbe került, de védbeszéde után mindenki megjósolta, hogy nem sokáig marad ott. Igaz jóslat volt. Csak a vizsgálati fogság alatt ült.

- Daru Tihu őrnagy, a temesvári szekuritáté helyettes vezetője börtönbe került. De neki is csak a vizsgálati fogságot kellett letöltenie. A jugoszláviai válság idejében szabadult. Ma ő a Bánság egyik leggazdagabb pénzmágnása, aki időnként nacionalista pártokat támogat.

- Elítélték Iulian Vlad tábornokot is, de 1993. december 30-án „példás magaviselete miatt” szabadlábra helyezték a Köztársaság évfordulóján. A Központi Bizottság azon tagjai, akik a tömegre lövetésre szavaztak, szintén kegyelmet kaptak.

- A helyi belügyi vezetők közül Dima ezredest 20 év börtönre ítélték. De kaptak a halotyszállítók vezetői is 15-18 évet.

– Radu Călan, Temes megye régi és új vezetője rövid karriert futott be. Már januárban felléptek ellene a forradalmárok, s kikényszerítették leváltását. A temesvári perben már ott ült Toman oldalán csíkos zubbonyban. Călan 23 évet, Toman 25 évet kapott. Ilie Mare megúsza a vizsgálati fogsággal.

Petre Roman miniszterelnök lett, majd összekülönbözve Ion Iliescuval, egy zsugorodó kis demokratikus párt vezére.

Ion Iliescu Románia elnöke lett 12 évig. Bár többször állt parlamenti vizsgálóbizottságok előtt a forradalomban betöltött szerepe körül felmerült kételyek miatt, s a későbbi bányászjárások kapcsán, sohasem sikerült bármilyen paragrafusba foglalható bűnt rábizonyítani. A forradalom 16-ik évfordulóján Dan Voinea katonai ügyész, a vizsgálóbizottság elnöke végre kijelentette, hogy valamennyi archívum, katonai dokumentum gondos átvizsgálása után sem lelték meg nyomát sem annak a közhelyszerű feltevésnek, hogy a forradalomban idegen terroristák lövöldöztek volna. A hadsereg katonái, az egykori milícia, a titkosszolgálatok, valamint a hazafias gárdák tagjai tüzeltek a tüntetőkre és néha egymásra a Ion Iliescu kezében összpontosult hatalom segédletével, s ennek diverziójaként. Ennek a végkövetkeztetésnek sem lett semmilyen következménye.

Tőkés László megérte egykori egyházi ellenfelei lemondását, s mindmáig Erdély egyik református püspöke, jelentős politikai személyiség, akit Nobel békedíjra is jelöltek. 2007 végén az Európai Parlament képviselőjévé választották hívei.

Király Károlyt december 25-én hívta meg Ion Iliescu, hogy az általa vezetett új hatalmi struktúra alelnöke legyen, de hamar összekülönböztek a nemzetiségi kérdésben. Jelenleg Magyarországon él.

Silviu Brucan, aki Király Károly mellett a másik nagyhírű politikai diszidens volt, a 6-ok levele értelmi szerzője az új hatalom egyik első kritikusa lett, miután addig a 2. számú ember volt Iliescu után, 1990. február 5-ig.

A szerény kis szerkesztőből, Markó Bélából a romániai magyarok pártja, az RMDSZ elnöke lett, s ma már sokan emlegetik Király Károly reá vonatkozó jóslatát.

Dr. Bárányi a bánsági magyarság első képviselője lett a román parlamentben, s az első magyar, aki – igaz 3 hónapra – még az egészségügyi tárcát is birtokolta.

– Claudiu Iordăchescu az új parlamentben szenátor lett, épp úgy, ahogy a munkásforradalmár, Ion Marcu is. Szenátorok lettek Ion Iliescu segítői is azokban a forró napokban: Voicu, Voican-Voiculescu, Nicolaescu, Mazilu, Dinescu, Domokos Géza s a többiek.

Furtună, az operai ellenállás vezére az ellenállók közt örök pályaszélre sodort elégedetlen maradt.

Zsi 1991-ben meghalt, csak kéziratban láthatta az őt megörökítő könyvet.

X., Y., Z. ismét felolvadtak az íróban, akiből vétettek.